

АРХИВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

**АРХИВ МИНИСТАРСТВА СПОЉНИХ ПОСЛОВА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

АМБАСАДА РЕПУБЛИКЕ ИНДОНЕЗИЈЕ

Издавач
Архив Југославије
Установа културе од националног значаја

За издавача
Миладин Милошевић

Главни и одговорни уредник
Миладин Милошевић

Уређивачки одбор
Љубодраг Димић, Александар Животић, Душан Јончић, Ранко Милић,
Миладин Милошевић, Александар Раковић, Самуел Самсон,
Митар Тодоровић, Јован Чавошки

Рецензенти
др Драган Богетић, Институт за савремену историју
др Миша Ђурковић, Институт за европске студије

ISBN 978-86-80099-52-1

Објављивање књиге омогућили су
Министарство културе и информисања Републике Србије
и Амбасада Републике Индонезије у Републици Србији

**ДОКУМЕНТА
О СПОЉНОЈ ПОЛИТИЦИ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Љубодраг Димић
Александар Раковић
Миладин Милошевић

ЈУГОСЛАВИЈА – ИНДОНЕЗИЈА

1945–1967

истраживања и документа

Београд 2014

ПРЕДГОВОР

Ова књига је резултат сарадње Архива Југославије са Амбасадом Републике Индонезије у Републици Србији и Националним архивом Републике Индонезије.

Идеја о објављивању књиге о југословенско-индонежанским односима потекла је у априлу 2011. током Првог билатералног међуверског дијалога Србије и Индонезије у Београду, у разговору српских историчара проф. др Љубодрага Димића и др Александра Раковића са амбасадором Индонезије Самуелом Самсоном. О овој идеји разговарали су и представници Архива Југославије и Националног архива Републике Индонезије и сагласили се да она буде један од пројеката међуархивске сарадње. Тиме су се створиле околности да се напори тројице српских историчара обједине и преточе у јединствену монографску публикацију под насловом: *Југославија – Индонезија 1945–1967: истраживања и документа*.

Књигу отвара уводна студија *Југославија и Индонезија – Тито и Сукарно 1945–1967: Прилог историји несврстаности*. Уводна студија је писана на основу архивске грађе Архива Југославије у фонду Кабинет председника Републике (АЈ, КПП) и архивске грађе Дипломатског архива Министарства спољних послова Републике Србије (МСП РС, ДА), друге документације, штампе, стране и домаће научне литературе.

Затим следи 227 докумената из ових архивских фондова о односима председника Тита и председника Сукарна, сусретима државника и дипломата Југославије и Индонезије, виђењима Индонезије кроз речи југословенских дипломата. Објављена грађа обухвата временски период од 1947. до 1967. односно од првог југословенског дипломатског документа о Индонезији (1947) до првог контакта председника Сухарта с председником Титом (1967).

Књигу допуњују одабрани текстови дневног листа *Политика* о Индонезији од 1945. до 1947, затим кратке биографије важнијих личности Југославије и Индонезије и регистар личних имена.

Аутори и приређивачи се захваљују на сарадњи и помоћи у припреми ове књиге запосленима у Дипломатском архиву МСП РС и Нади Пантелић, архивском саветнику у Архиву Југославије, као и Друштву српско-индонежанског пријатељства НУСАНТАРА.

ЈУГОСЛАВИЈА И ИНДОНЕЗИЈА ТИТО И СУКАРНО 1945–1967. Прилог историји несврстаности

Индонезјани су искрцавање јапанске војске у марту 1942. дочекали као прилику да збаци вишевековну холандску колонијалну власт над својим острвима (1602–1942) познатим као колонијална Холандска источна Индија. Јапанска окупациона управа је пробудила индонезански национализам и покренула стварање локалних институција на развалинама холандског поретка. Од пролећа 1942. холандска колонијална управа замењена је јапанском војном командом. Читав систем власти је измењен, а с променама су настали збрка и пометња. Како би успоставили ред у Индонезији, Јапанци су прибегли чврстој дисциплини коју су пратиле казне. Такође, војне мере су подразумевале преотимање извора нафте, транспортних средстава и залиха хране за јапанске потребе. Стога је растао гнев Индонезјана према Јапанцима. После капитулације Јапана (15. август 1945), националистички врх на челу са Сукарном прогласио је 17. августа 1945. независност Индонезије.¹

Према Уставу Индонезије (1945) ова држава је установљена на филозофији панчасила, пет недељивих и повезаних принципа: 1. Вера у једног и јединог Бога, 2. Праведно и грађанско друштво, 3. Јединство Индонезије, 4. Демократија вођена мудрошћу кроз сагласје народних представника, 5. Друштвена правда за све Индонезјане.² Панчасила је постала државна идеологија која је требало да споји бројне етничке, племенске, верске и географске разлике у широком архипелагу који чини Индонезију (1.027 етничких група, више од 13.000 острва).³ Упркос томе што је Индонезија највећа муслиманска земља на свету (више од 80% становништва је мухамеданске вере), она никада није била теократска држава. Панчасила је засводила признате религије Индонезије: ислам,

¹ Adrian Vickers, *A History of Modern Indonesia*, Cambridge 2005, 85–87, 92–95.

² <http://www.embassyofindonesia.org/about/pdf/IndonesianConstitution.pdf>.

³ И Маде Титиб, реферат на Међуверској конференцији Србије и Индонезије, Београд, 7. април 2011. Објављено у: *1st Indonesia-Serbia Bilateral Interfaith Dialogue*, Belgrade 2011, 37–42.

хришћанство (протестантизам и римокатолицизам), хиндуизам, будизам и конфучијанизам.⁴

Велика Британија и Сједињене Америчке Државе су по јапанској капитулацији почели преузимање индонежанских острва, а пораженом Јапану је наметнуто да одржи мир и ред у Индонезији да би се поново успоставила холандска власт. После британско-холандских војних акција у Сурабаји и Џакарти (1945) Сукарнова власт се повукла у Џогџакарту одакле је упућен позив осталим индонежанским острвима да ступе у борбу за слободу. Међутим, у две офанзиве холандске војске у јулу и августу 1947. простор који су држале индонежанске револуционарне власти био је сведен само на енклаве на Јави и Суматри. У исто време индонежанска војска и муслиманске милиције водиле су рат против леве коалиције на челу с комунистима. Исламисти су 1949. повели герилску борбу против снага индонежанске републике на Јави, Калимантану, Сулавезију и Аћеу (Суматра).⁵

Холандија је оружаним акцијама 1947. прекршила споразум потписан у Лингађатију у новембру 1946. којим је признала републиканске власти Индонезије на Јави, Суматри и Мадуре које би даље водиле ка стварању Уједињених Држава Индонезије [на простору који Република Индонезија заузима и данас, а у састав Уједињених Држава Индонезије није ушао само Западни Иријан који је Индонезија присајединила почетком шездесетих].⁶

Сукоб индонежанске владе с комунистима уверио је Сједињене Америчке Државе да су холандске оптужбе о комунистичком карактеру индонежанске револуције лажне. Холанђани су још више изневерили Американце јер су у децембру 1948. прекршили достигнућа неколико америчких мировних иницијатива. Упркос томе што су Холанђани у Џогџакрти заробили председника Сукарна, потпредседника Мохамеда Хату и премијера Сјахрира, револуционари су наставили герилски рат који је окончан примирјем 7. маја 1949. односно миром 1. августа 1949. Холанђани су 27. децембра 1949. признали суверенитет федеративној Индонезији. Већ 17. августа 1950. индонежанске власти прогласиле су унитарну Републику Индонезију.⁷

Од самог почетка велике силе супротставиле су своје интересе у Индонезији како би новоустављену државу увукле у свој идеолошки блок. Треба имати у виду да су лидери индонежанске револуције, без

⁴ Александар Раковић, „Међуверски дијалог Србије и Индонезије (2011), позитивно искуство у државној политици Републике Србије“, *Право, вера, култура: Међуверски дијалог Србије и Индонезије*, Београд 2012, 192–193.

⁵ A. Vickers, н. д., 97–120.

⁶ M. C. Ricklefs, *A History of Modern Indonesia since c.1200*, Basingstoke 2001, 275.

⁷ A. Vickers, н. д., 110–115.

обзира да ли су били склони комунистичким идејама или чак антикомунисти, видели у совјетској револуцији узор за ослобођење потлачених народа. Совјети су 1946. у Уједињеним нацијама пружали подршку Индонежанима у напорима за остваривање независности. С друге стране, Совјетски Савез је 1948. имао симпатије за оружану побуну индонежанских комуниста против власти у Џакарти. Даље, Совјети су подржали Џакарту против побуњеника 1958. затим су јој почетком шездесетих пружили војну и политичку помоћ ради присаједињења Западног Иријана и били су на страни индонежанске политике у спору са Малезијом 1963.⁸

Американци током педесетих нису веровали приватним изјавама индонежанских државника да су прозападно оријентисани док су њихова дела ишла у правцу неутралности. Тражили су од Индонезије да се чврсто сврста уз Сједињене Америчке Државе и одрекне се средњег пута. Када Џакарта то није прихватила, Сједињене Америчке Државе су одбиле да јој пруже војну и економску помоћ. Стога се Индонезија, због америчког ригидног става, окренула ка земљи која јој није испостављала такве захтеве – Совјетском Савезу.⁹

Индонезија је сматрала да јој припада место лидера у азијско-афричком свету и стога је 1955. сазвала Азијско-афричку конференцију у Бандунгу која је тумачена као велики дипломатски догађај. Заправо, ова конференција је најављена током сусрета премијера Индије, Пакистана, Цејлона, Бурме и Индонезије у Коломбу током априла и маја 1954. После Азијско-афричке конференције у Бандунгу Сукарно је сматрао да има личну обавезу да Индонезију начини светским лидером.¹⁰ Сукарново виђење да је борба против империјализма најважнија за индонежанску националну политику, поклапало се са мишљењем комунистичког лидера Аидита чиме су се приближавали ставови националиста и комуниста.¹¹

Ови Сукарнови ставови и критике његове ауторитарне владавине (концепт познат као „Вођена демократија“) ујединили су Сједињене Америчке Државе, неке десно оријентисане официре индонежанске војске, врхове Социјалистичке партије Индонезије и муслиманске Масјуми партије у намери да Сукарна свргну с власти. Иза неуспешног атентата на Сукарна 1957. стајали су официри који су са лидерима Масјумија и организовали

⁸ Franklin B. Weinstein, *Indonesian Foreign Policy and the Dilemma of Dependence from Sukarno to Soeharto*, Jakarta 2007, 83–85.

⁹ Andrew Roadnight, *United States Policy towards Indonesia in the Truman and Eisenhower Years*, New York 2002, 183.

¹⁰ M. C. Ricklefs, *н. д.*, 301–302.

¹¹ Rex Mortimer, *Indonesian Communism Under Sukarno: Ideology and Politics, 1959–1965*, Jakarta 2006, 175–176.

оружану побуну (1958). Побуну је подржавала ЦИА. Сукарнова власт је угушила побуну и забранила деловање Социјалистичкој партији Индонезије и Масјуми партији (1960).¹² Неки побуњеници нашли су уточиште у Малаји, што је утврдило основу за сукоб између Индонезије и Малезије почетком шездесетих.¹³

Поред индонежанске спољне политике према Совјетском Савезу, Сједињеним Америчким Државама и азијско-афричким земљама, врло важна је била и политика према Кини и кинеској мањини у Индонезији. Индонежани су анимозитет према локалним Кинезима осећали још у холандском колонијалном периоду јер су Кинези, који су имали економску снагу, били повлашћенији у односу на Индонежане. На том трагу су и односи између Индонезије и Кине до 1953. били хладни јер је у званичној Џакарти постојала бојазан од утицаја Пекинга на индонежанске Кинезе. Долазак кинеског премијера Џоу Енлаја на Азијско-афричку конференцију у Бандунгу 1955. довео је до отопљавања односа две земље. Кина је потом подржала индонежанске аспирације према Западном Иријану и обрачун са побуњеницима у земљи (1958). Међутим, односи две земље поново су постали затегнути када је локалним Кинезима у Индонезији 1959. забрањено да се баве трговином у руралним областима.¹⁴ Ипак, ове мере да се подржи домаћа производња у руралним деловима Индонезије нису биле усмерене само против Кинеза већ и против Холанђана и других Европљана. Ти потези, као и национализација холандске имовине, довели су до иселјавања око 100.000 Кинеза ка Кини и Сингапуру и одласка Холанђана и Европљана ка Аустралији.¹⁵

На Првој конференцији несврстаних у Београду (1961) Сукарно је најавио да би Индонезија могла ући у војну конфронтацију са Холандијом око Западног Иријана. За разлику од Тита и Нехруа који су сматрали да несврстани треба да избегавају конфликте и инсистирају на мировним решењима, Сукарно је подвлачио да се против остатака империјализма треба обрачунавати и силом. Пошто није добио подршку несврстаних за војну акцију на Западном Иријану, она је стигла из Совјетског Савеза. Индонезија је замерила Југославији што је не подржава у војним претензијама према Западном Иријану. Тиме је утврђен антијугословенски став Комунистичке партије Индонезије која је Тита сматрала прозападним државником, а комунизам у Југославији отпадничким.¹⁶ С друге стране,

¹² A. Vickers, *н. д.*, 140–145.

¹³ Matthew Jones, *Conflict and Confrontation in South East Asia, 1961–1965: Britain, the United States and the Creation of Malaysia*, Cambridge 2001, 127.

¹⁴ F. B. Weinstein, *н. д.*, 89–91.

¹⁵ A. Vickers, *н. д.*, 145, 152.

¹⁶ R. Mortimer, *н. д.*, 178–179, 184–185, 191.

Југославија, која се залагала за мировна решења, подржала је у Уједињеним нацијама дипломатске захтеве Индонезије у вези са Западним Иријаном и Малезијом.¹⁷

Индонезија је у августу 1960. прекинула дипломатске односе са Холандијом због спора око Западног Иријана. Нови амерички председник Џон Кенеди приметио је 1961. индонежански заокрет ка Совјетима. Заложив се за стварање самоуправе на Западном Иријану и делимично је изашао у сусрет индонежанским захтевима како би Индонезију одвојио од комунистичког блока. Сукоби индонежанских и холандских снага довели су до новог америчког предлога мировног решења које је ишло у прилог Индонезији. Према мировном споразуму, Уједињене нације су преузеле Западни Иријан 1. октобра 1962. како би га предале Индонезији до 1. маја 1963. Индонезија се обавезала да ће најкасније до 1969. спровести референдум о статусу Западног Иријана. Сматрала је да је војним и политичким успехом на Западном Иријану реално постала лидер азијско-афричког света. Кенеди се, међутим, надао да би америчко посредовање могло да приближи Индонезију Западу па је у Џакарту послао експерте како би испитали прилике за пружање економске помоћи.¹⁸

Наиме, почетком шездесетих (а и раније) Индонежани су се суочавали с ниским платама и растућом инфлацијом. Тада је у јавном сектору било запослено 807.000 људи, а у војсци је радило око 200.000 мушкараца. Становништво Индонезије вртоглаво је расло. Број Индонежана је 1950. износио 77,2 милиона, затим 1955. већ 85,4 милиона, а 1961. чак 97 милиона. Док је 1930. само 3,8% становника Индонезије живело у градовима, 1961. урбана популација износила је 14,8%. Џакарта је 1945. имала нешто мање од милион становника, а овај број се до 1955. удвостручио да би до 1961. порастао на скоро 3 милиона људи. До 1961. само су још Сурабаја и Бандунг имали око милион становника, а Семаранг, Палембанг и Медан око пола милиона. Градови су постали седишта друштвеног живота и политичке активности а села су све више занемаривана. С друге стране, образовању је придавана највећа пажња. Док је 1930. само 7,4% одраслих Индонежана било писмено, до 1961. описмењено је чак 76% малолетних мушкараца. Широј Индонезији ницале су школе и универзитети.¹⁹

Упркос економским проблемима свака помоћ са Запада у првој

¹⁷ Јован Чавошки, „Сукарно између Маоа и Тита: Индонезија, Југославија и Народна Република Кина 1955–1965“, предавање одржано 28. децембра 2012. у Библиотеци града Београда у организацији Друштва српско-индонежанског пријатељства Нусантара. Рад је у рукопису, припремљен је за штампу.

¹⁸ R. Mortimer, *н. д.*, 186–194, 205–206.

¹⁹ M. C. Ricklefs, *н. д.*, 290–292.

половини шездесетих сматрана је као могуће губљење самосталности. Стога је, иако је економија земље била у кризи, Сукарно убеђивао Индонежане да је потпуна државна самосталност могућа само преко конфронтације са империјалистичким земљама. Опоненти су му приговарали да је то пут који земљу удаљава од бржег економског развоја. Сматрали су да кривицу за то сноси Сукарнова сарадња са Комунистичком партијом Индонезије која је водила ка изолацији од Запада.²⁰

Та сарадња је Индонезију све више приближавала Кини.²¹ Са сигурношћу се може рећи да је тада створен радикални антиимперијалистички савез Индонезије и Кине.²² У првој половини шездесетих Комунистичка партија Индонезије добијала је повећану материјалну помоћ од званичног Пекинга. Кинеска подршка комунистичким револуционарима у југоисточној Азији будила је сумње у индонежанској опозицији.²³

Нова прилика за конфронтацију Индонезије са Западом стигла је када се Сукарно 1963. успротивио стварању уједињене Малезије коју су чинили Малаја и дотадашњи британски колонијални поседи у Сингапуру и на северу Борнеа. Сукарно је сматрао да Малаја, Сингапур и северни делови Борнеа треба да буду део уједињене Индонезије. Стога је дошло до оружаног конфликта између Индонезије с једне стране и Малезије и Велике Британије с друге. Британска имовина у Индонезији је национализована. Америчким нафтним компанијама је дозвољено да остану у Индонезији.²⁴ Упркос томе, Сукарнов став према Малезији поново је погоршао индонежанско-америчке односе.²⁵

Највећу подршку Индонезији пружала је Кина која је била против стварања Малезије, још једне прозападне државе у региону какве су већ биле Тајланд, Јужни Вијетнам, Филипини и Тајван. Упркос томе што су Совјети такође подржавали Индонезију, Кинези нису желели да још више порасте совјетски утицај у југоисточној Азији. Комунистичка партија Индонезије стала је тада уз интересе Кине. Стога су се на том простору, када је реч о индонежанско-малезијском спору, укрстила копља три велике силе: Кине и Совјетског Савеза који су подржавали Индонезију и Сједињених Америчких Држава које су подржавале Малезију и Велику Британију. Индонежани су се током 1964. борили са малезијско-британском коалицијом у Малаји и на простору северног Борнеа. Када је Малезија 1965.

²⁰ F. B. Weinstein, *н. д.*, 31–33.

²¹ R. Mortimer, *н. д.*, 186.

²² J. Чавошки, *н. д.*

²³ Franklin B. Weinstein, *н. д.*, 91–92.

²⁴ A. Vickers, *н. д.*, 149–150.

²⁵ F. B. Weinstein, *н. д.*, 74.

добила место у Савету безбедности, Индонезија се повукла из Уједињених нација. Тиме се још више сврстала уз Кину али и одаљила од азијско-афричких земаља.²⁶ Две државе чије становништво води истоветно или веома слично порекло, Индонезија и Малезија, наставиле су одвојена постојања у постколонијалном периоду.²⁷

Сукарново ослањање на Кину прескупо га је коштало, као што га је прескупо коштао савез његове Националне партије Индонезије са Аудитовом Комунистичком партијом Индонезије. Наиме, земљом се 1965. проширила вест да се на скровитим местима обучавају припадници комунистичких парамилитарних формација. Група војних официра комунистичког опредељења „30. септембар“ је 1. октобра 1965. ликвидирала седморицу индонежанских генерала. Као одговор, генерал Сухарто је завео ред у престоници и оптужио Комунистичку партију Индонезије да стоји иза покушаја пуча. Широм Индонезије покренуте су масовне акције против комуниста у којима је страдало између петсто хиљада и милион људи. Убијен је и комунистички лидер Аидит. Генерал Сухарто је 1965. спречио да Индонезија сасвим сигурно постане комунистичка земља. Од тада је важио за заштитника Индонезије од комуниста. У марту 1967. преузео је председничку функцију од Сукарна.²⁸

Иако је кинеско оружје прошверцовано у Индонезију, не постоје докази да је Кина имала учешћа у покушају пуча 1965. као и да су кинески комунистички лидери унапред знали за планирање пуча.²⁹ У јавном мњењу је тенденциозно креирана слика о субверзивном деловању комуниста и агресивној Кини па је Сухартова власт 1967. суспендовала дипломатске односе с том земљом.³⁰ Спољна политика Индонезије направила је под Сухартом заокрет ка Западу.³¹ Уследило је ново велико поглавље у историји Индонезије које је трајало од 1967. до 1998. – три деценије Сухартове власти.

Какав је био југословенски поглед на Индонезију, њену политику, економију, друштвени живот и лидере током педесетих и шездесетих година 20. века?

²⁶ M. C. Ricklefs, *н. д.*, 330–336.

²⁷ Joseph Chinyong Liow, *The Politics of Indonesia–Malaysia Relations: One kin, two nations*, New York 2005, 2.

²⁸ Helen-Louise Hunter, *Sukarno and the Indonesian Coup: The Untold Story*, Westport 2007, 2–3; A. Vickers, *н. д.*, 152–160.

²⁹ R. Mortimer, *н. д.*, 423.

³⁰ F. B. Weinstein, *н. д.*, 28, 91–94.

³¹ Michael R. J. Vatikiotis, *Indonesian Politics Under Suharto: The Rise and Fall of the New Order*, London 1998, 46.

*

У априлу 1956. на дипломатској белешци којом је југословенски отпрањник послова из Џакарте јављао о планираној посети Ахмеда Сукарна Сједињеним Америчким Државама, појединим азијским и афричким земљама и Италији, Јосип Броз Тито је записао: „Мислим да би било добро позвати га као госта да посети нашу земљу“.³²

Дипломатска преписка и протоколарни разговори који су након тога уследили показали су да постоји висока свест о „значају посете за обе стране“ и „о њеној важности на међународном плану“.³³ Време у којем је посета организована и тренутак када је дошло до првог сусрета Јосипа Броза Тита и Ахмеда Сукарна коинцидирани су са сазревањем нове југословенске спољнополитичке оријентације. Посети Сукарна Београду³⁴ претходио је сусрет Јосипа Броза Тита и Никите Сергејевича Хрушчова у Москви,³⁵ гушење радничке побуне у Познању,³⁶ састанак шефова „неангажованих земаља“ Тита, Гамала Абдела Насера и Џавахарлала Нехруа на Брионима,³⁷ египатска национализација Суецког канала и избијање Суецке кризе.³⁸ У таквим околностима Сукарно је био драгоцен саговорник. Сусрет је значао нову, вишу фазу у већ постојећим односима.

³² Архив Југославије (АЈ), Кабинет председника Републике (КПР), I-3-а/39-5, Евентуална посета председника Републике Индонезије Сукарна нашој земљи.

³³ АЈ, КПР (837), I-3-а/39-5.

³⁴ Југословенско-индонезански политички разговори одржани су од 13. до 17. септембра 1956. у Београду.

³⁵ Југословенска државно-партијска делегација боравила је у Совјетском Савезу од 1. до 23. јуна 1956. и том приликом је дошло до четири сусрета Никите Сергејевича Хрушчова и Јосипа Броза Тита. Тито се из Москве вратио с потписаном „Декларацијом о међупартијским односима Савеза комуниста Југославије и Комунистичке партије Совјетског Савеза. Тај документ, који је после дуго година значао међупартијско помирење Савеза комуниста Југославије и Комунистичке партије Совјетског Савеза, потврђивао је постојање „различитих путева у изградњи социјализма“ и истицао да сарадња социјалистичких земаља и радничких партија мора бити заснована на добровољности, равноправности и размени мишљења. На повратку у домовину југословенска државно-партијска делегација је од 23. до 26. јуна 1956. боравила у Румунији. Разговори Георгију Дежа и Јосипа Броза Тита били су посвећени нормализацији односа двеју држава и партија.

³⁶ Побуна радника у Познању угушена је 28. јуна 1956. а цео бунт је добио епилог повратком на власт Владислава Гомулке у Пољској 21. октобра 1956.

³⁷ Тито, Насер и Нехру су 18. и 19. јула 1956. на Брионима разговарали о спровођењу политике активне мирољубиве коегзистенције, уклањању узрока рата у свету, разоружању, помоћи неразвијеним земљама. Том приликом донета је Брионска декларација („Заједничке изјаве“) која је потврђивала принципе донете на Бандуншкој конференцији (април 1955) и наглашавала ванблоковску политику и несврстаност.

³⁸ Египат је национализовао Суецки канал 26. јула 1956.

У Београду се позитивно гледало на сваки спољнополитички корак Индонезије „који доприноси независности њихове земље“. Захваљујући дописничкој служби, дипломатским извештајима и анализама које су састављане у Министарству спољних послова државни врх је био упознат са историјом борбе за независност Индонезије, стањем њене привреде, државним уређењем, верском политиком (Устав од 18. августа 1950. гарантује слободу вере свим грађанима).³⁹

*

На уобличавање нове југословенске спољнополитичке оријентације „мирољубиве активне коегзистенције“ утицало је више чинилаца: аутентична револуција, која је у Југославији изведена током година Другог светског рата у стратешком окружењу, умногоме је опредељивала самосталност спољнополитичког наступа земље; негативно искуство које је Југославија имала са Совјетским Савезом и земљама социјалистичког лагера; политички притисци Запада. Међу њима и сусрет и сарадња са земљама афро-азијског простора, односно упознавање са светом који се рађао у антиколонијалним револуцијама, егзистирао мимо Европе, имао сличне проблеме онима са којима се суочавала и Југославија, настојао да се уздигне на лествици глобалне политичке моћи.

Извориште нове политичке оријентације налазило се у процесу деколонизације и покушају превазилажења неразвијености чије је размере „процес деколонизације“ разоткрио. Антиколонијалне револуције су омогућиле сарадњу новоформираних држава и учиниле Покрет несврстаних могућим. У њима је рођено независно спољнополитичко опредељење кога је надрасла потреба за регионалним окупљањем у циљу заједничког политичког и економског наступа. А то је, опет, надградио универзални значај проблема сиромаштва и неразвијености који је требало решавати и перспективе које је требало „освојити“ за милионске масе, у претходним вековима стављене на маргине светске историје. Размере неразвијености су пред вође антиколонијалних револуција поставиле питање избора модела развоја. У таквим околностима нова југословенска спољна политика била је одговор на основна обележја међународних односа која су представљали идеолошки блокови, блоковска подела света и „политика силе“ која је одатле произлазила. Одбацивање сврставања уз блокове било је најмаркантније обележје политике коју су Југославија, али и многе државе управо „рођене“ у антиколонијалним револуцијама, настојале да воде.⁴⁰

³⁹ АЈ, КПР (837), I-3-a/39-5, Индонезија, 1. септембар 1956.

⁴⁰ О томе више: Л. Матес, Несврстаност. Теорија и савремена пракса, Београд 1970; Л. Матес, Међународни односи социјалистичке Југославије, Београд 1976; О. Богетић, Д. Богетић, Настанак и развој покрета несврстаности, Београд 1981; Д. Богетић, Корени југословенског опредељења за несврстаност, Београд 1990; Д. Богетић, Нова

Потреба за радикалном променом постојећих међународних односа одређених блоковском поделом света, неравномерним економским развојем, претњом ратом и нуклеарном катастрофом, чине процес који је 1956. упутио Југославију и Индонезију на ближу сарадњу.

*

„Отварање перспективе“ у сарадњи Југославије и Индонезије може се пратити у „више фаза“ и по „више линија“. Индонезија и догађаји у тој удаљеној земљи нису били непознаница југословенској јавности. Непосредно по ослобођењу Београда и Србије од нацистичке окупације, тек покренута штампа помно је пратила активности колонијалних сила, међу њима и Холандије.⁴¹ У том контексту прве вести о Индонезији и делатности антиколонијалних покрета појавиле су се у штампи у октобру 1945. Југословенски читаоци су тако сазнали: за сукобе у Батавији, за протесте Сједињених Америчких Држава зато што Британци у оружаним сукобима у Индонезији користе америчко оружје добијено као помоћ, за одлуке и значај Конференције колонијалних народа у Лондону, за акције индонежанске армије и објаву рата Холандији и друго.⁴² Протести против сваког облика колонијализма и захтеви за потпуном слободом уклапали су се у спољнополитички курс југословенских комуниста. Наведене информације формирале су у јавности жељени став о колонијализму и његовој насилној природи. У том контексту Индонезија је представљала битну саставницу и важан емпирички узорак на коме је посматран значајнији и универзалнији феномен за југословенске комунисте – колонијализам.

Каквог су садржаја биле информације које су креирале мишљење југословенског читаоца?

Доминирала је агенцијска вест. Испуњавали су је садржаји терора и злочина које је вршила колонијална држава. Отпор антиколонијалних покрета сматран је легитимним. Југословенска јавност је упознала имена индонежанских острва, провинција, градова (Батавија, Сурабаја, Бандунг и тако даље) око којих су вођене борбе. Личности попут Сукарна, Хате и Сјахрира постале су блиске југословенском читаоцу. Свака информација

стратегија спољне политике Југославије 1956–1961, Београд 2006; Od Arne Vestad, Globalni hladni rat. Intervencije u Trećem svetu i oblikovanje našeg doba, Beograd 2008; Д. Богетић, Љ. Димић, Београдска конференција несврстаних земаља (1–6. септембар 1961): Прилог историји Трећег света, Београд 2013.

⁴¹ Београд је ослобођен 20. октобра 1944. а већ почетком јануара 1945. штампа доноси прве вести о Конференцији о Пацифику на којој су биле окупљене старе колонијалне силе, међу њима и Холандија.

⁴² Наведене информације доносила је београдска штампа, пре свих дневни лист *Политика* у октобру 1945.

била је натопљена идеологијом. Агенцијске вести су потицале из совјетских извора (најчешће совјетске телеграфске агенције, штампа, радио служба). Све до 1947. најприсутније су биле информације војног садржаја. После тога штампа је почела да објављује информације с лица места које су биле војног и политичког карактера, вести из Организације уједињених нација (ОУН) и садржаје о антиратним и антиколонијалним протестима који су долазили из Лондона, Вашингтона и Амстердама. Слика је била сугестивна и идеолошки одређена. Из ње се видела неморалност ратова које воде колонијалне државе. Разобличавана је „хуманост“ и „напредак“ у име којих је спровођена беспштедна експлоатација. Посредно је сугерисано да изобиље појединих европских држава почива на колонијалној експлоатацији. Читаоцима је постајало јасно да „леgitимност“ метрополе почива на сили и да побуна (антиколонијална револуција) и оружана борба представљају једину алтернативу која води промени света. После 1948. и сукоба Југославије са Совјетским Савезом и земљама Коминформа извор информисања је промењен али не нужно и садржај информација које је објављивала штампа. Суштински, све до почетка 1950. године, југословенска политика је функционисала у матрици совјетског погледа на југоисточну Азију. Од средине 1951. део информација о Индонезији стизао је преко дописничке службе Танјуга (Телеграфска агенција Нова Југославија) у Индији.⁴³ Од тог времена југословенска штампа је аналитички почела да пише о проблемима азијских земаља и Индонезије што је био сигуран знак већег политичког интересовања за тај простор.

Почев од 1947. информацијама које су давале медији придружиле су се вести пристигле дипломатским каналима из Хага, Лондона, Сиднеја, Вашингтона, Њујорка и Москве. Југословенска дипломатска служба је, од тог тренутка, настојала да упозна и аналитички сагледа процес решавања „индонежанског питања“.⁴⁴ У првим извештајима који су из европских престоница пристизали у Београд истицано је да је целокупна ситуација веома сложена и тешка, испуњена оружаним конфликтима које провоцирају холандске оружане трупе. Југословенске дипломате су скретале пажњу да је Индонезија „дословно блокирана“ холандском морнарицом и без могућности да остварује било какве трговинске односе са иностранством који су за ту земљу били од животне важности. Регистроване су и поделе у политичком животу посебно изражене око питања наставка борбе оружаним или дипломатским средствима, национализације страног капитала и судбине страних интереса, поимања национализма и

⁴³ Танјугов дописнички центар у Џакарти успостављен је тек јуна 1959.

⁴⁴ У првим извештајима о Индонезији који су пристизали у Београд било је информација о територијама које обухвата Индонезија, политичком саставу привремене владе, уставним приликама, унутрашњим политичким борбама, личностима које се налазе на челу земље и појединих партија.

демократије, односа према империјализму и револуцији, везама са некадашњом метрополом, колонијалним силама, земљама социјализма (пре свега с Кином), суседним територијама. Активност југословенских дипломата, када су у питању поуздане информације о Индонезији, делом је била условљена преговорима и потписивањем споразума у Лингађатију (споразум је био парафиран 15. новембра 1946. а коначно је потписан 27. марта 1947) и, касније, Ренвалским споразумом (17. јануар 1948). Посланство Холандије је 18. марта 1947. посебном нотом исцрпно обавестило Министарство иностраних послова ФНРЈ о суштини споразума у Лингађатију.⁴⁵ Амбасадор Владимир Поповић је из Москве у исто време саопштавао да „Холандска влада не испуњава обавезе из споразума него доводи нове војне јединице у циљу гушења националног покрета“.⁴⁶ На захтев Београда из Москве су стигле и прве дипломатске информације о Сукарну. Напомињано је да је председник Индонезанске Републике по професији инжењер, да је током јапанске окупације учествовао и „аутономној влади“ створеној од Јапанаца, да је „опортуниста и противник

⁴⁵ Према споразуму влада Холандије је признала *de facto* власт Индонезанске Републике на острвима Јава, Суматра и Мадуро „уколико ове територије нису окупирале од савезничких или холандских трупа“. Обе владе су се обавезале да сарађују на формирању „једне суверене демократске државе на федеративној бази која ће се звати Сједињене Индонезанске државе“ и у коју ће бити укључене све индонезанске територије. Чланице те сједињене државе биле би Република Индонезија, Борнео и Држава Великог Оријента. Владе Холандије и Индонезије су се у „циљу унапређења заједничких интереса“, такође, договориле да сарађују на формирању Холандско-индонезанске Уније коју би чинила Краљевина Холандија (Холандија, Суринам, Кирасоа) и Сједињене Индонезанске Државе. Споразум је дефинисао и заједничке интересе међу којима треба истаћи следеће: сарадња у погледу међународних односа, одбране, финансија као и свих питања која су имала економски и културни карактер; краљ или краљица ће бити шеф Уније а органи Уније ће у његово име издавати и проглашавати уредбе и одлуке које се тичу заједничког интереса; Устав Холандско-индонезанске Уније садржаће следеће прописе – о заштити права обе стране и гаранције у погледу извршења обавеза, одредбе о помоћи коју Холандија треба да пружи Индонезији уколико она не буде или не буде довољно снабдевена и организована, осигурање у оба дела Уније људских права и слобода као што је то предвиђено у Повељи ОУН. Било је предвиђено да Унија буде организована пре 1. јануара 1949. У случају да постоје различита тумачења постигнутог споразума била је предвиђена арбитража. Споразум је предвиђао да за Сједињене Индонезанске Државе буде затражен пријем у ОУН тек пошто буде формирана Унија. У споразуму се инсистирало на демократским начелима избора политичких представника. До оснивања Сједињених Индонезанских Држава и Холандско-индонезанске Уније „Краљевска Холандска влада остаје искључиво и једино одговорна за све међународне односе“. Холандија је исказивала спремност да у таквим околностима „у инострану службу“ прими „известан број индонезанских чиновника“. – Архив Министарства спољних послова Републике Србије (А МСП РС), Политичка архива (ПА), 1947, Ф-124, дос. 12, сиг. 47326, 18. април 1947, Нота бр. 1024

⁴⁶ А МСП РС, Политичка архива, 1947, Ф-124, дос. 12, сиг. 46768, 14. април 1947.

примене силе у извојевању независности“. Из извештаја југословенског дипломате је било очигледно да дипломатски кругови у Москви, на које је био упућен, у том тренутку нису располагали с довољно ваљаних података о Индонезији.⁴⁷

Информације које су у исто време стизале из Лондона биле су много богатије и конкретније. Југословенске дипломате су ситуацију означавале „компликованом“ а односе Холандије и Индонезије „нејасним“. И у Лондону су уочавали сталне оружане конфликте. Амбасада је извештавала да „Холандија доводи нове трупе“, а „Индонезија држи под оружјем и вежба за герилске борбе велики број свога становништва“. Југословенске дипломате из Лондона су уочавале да „холандска страна“ наступа с „провокаторским намерама“ ради „ширења својих експанзионистичких циљева“, да је Индонезија „дословно блокирана“ холандском морнарицом, да је онемогућен извоз „нарочито хране и гуме“, да је услед економске блокаде и оружане интервенције влада Индонезије „у тешком положају“.⁴⁸ Али и поред „такорећи ратних прилика“ амбасадор Љубо Леонтић је у извештајима напомињао да индонежанска влада изграђује своју војску, учвршћује политичку власт, уводи „далекосежне мере за изградњу земље“. Уочено је да председник Сукарно и влада имају „главно вођство у својим рукама“ и да има сукоба између председника и парламента пре свега зато што „први издаје одлуке без одобрења парламента“. Анализа политичког живота Индонезије је говорила да у њему доминира више странака и фракција. Међу њима посебна је пажња посвећена Националној партији Индонезије која је окупљала већину интелигенције, трговаца, државних чиновника, бирократа и чија је платформа „социјално демократски национализам“. Од партија укорењеним међу муслиманским верницима истицана је Масјуми партија. Број чланова Комунистичке партије Индонезије није био познат југословенским дипломатама у Лондону али јесте податак да је та странка у парламенту имала 35 посланика. Омладинско крило Комунистичке партије Индонезије је сматрало да је „националистичко демократска револуција у Индонезији део марксистичко пролетерске револуције“ али да у датим околностима треба примењивати споразум из Лингађатија (јер би даље продужење борбе изазвало „империјалистичку интервенцију“), „економски изградити државу,

⁴⁷ Владимир Поповић из Москве извештава: „Остали састав влада за сада нам није познат а исто тако ни партијска припадност чланова владе. У парламенту најјаче групе имају сељачка партија, радничка партија и КП. Остале групе и партије су мање значајне. Све групе подржавају владу која има јаку подршку синдиката, омладинских и женских организација“. А МСП РС, Политичка архива, 1947, Ф-124, дос. 12, сиг. 46768, 14. април 1947.

⁴⁸ У дипломатским извештајима се напомиње да је Холандија једнострано прогласила одредбу по којој Индонезија „не може да извози артикле који су израсли на власништву странаца“.

ујединити остале земље и острва републици“. И у Лондону се није много знало о водећим личностима Индонезије. За владу је истицано да је у рукама социјалиста и неколико националиста, да је потпомажу левичари и да јој је опозиција из редова „реакционарних елемената националистичке и муслиманске странке“.⁴⁹

У априлу 1947. о Индонезији су извештавале и југословенске дипломате из Аустралије. Стање у тој земљи су сматрали недовољно познатим светској јавности, а саму Индонезију важном у међународним односима, посебно на Пацифику. Од исхода сукоба у Индонезији, по њима, најдиректније је зависила судбина Холандије у Европи. У извештајима из Сиднеја било је информација о становништву, националном покрету, политичким партијама и националним програмима. Сукарно је представљан као „грађански националиста“, политичар који често говори о социјализму и колективизму, демократији и независности, слободи и правди. Из извештаја је било видљиво да се холандске трупе не повлаче из Индонезије, већ да свакодневно повећавају своје ефективе (са 90.000 на 150.000 војника). Тај процес је сматран највећом опасношћу која прети Индонезији. Подједнако опасном означавана је неспремност власти да се одлучније супротставе пенетрацији старих колонијалних структура у економски живот Индонезије. Југословенске дипломате су, такође, извештавале о постојању чак седам „фронталних линија“ на којима се, с времена на време, воде борбе регуларних војних јединица индонежанске државе с противницима власти које је подржавају странци.⁵⁰

Неколико месеци касније, посматрајући ситуацију у некадашњим европским колонијама у Азији, југословенске дипломате су уочавале сличност дешавања у Индији, Бурми, Индонезији (оружане интервенције, економска блокада, политички притисци), што их је наводило на закључак да је у питању политика некадашње колонијалне силе која настоји „да спречи или локализује националноослободилачке покрете данас у великом напону на свим странама далеког Истока“. Њиховој пажњи није измакла „заинтересованост“ Велике Британије да буде присутна „на сваком месту“ и да „балансира“ између „директне акције и посредничке политике“. То је пратила и процена „да је британски империјализам“, који је у Индонезији био ангажован „за рачун Холандије“, „изгубио своју унутрашњу снагу и да је принуђен да улази у компромисе“. Југословенске дипломате су

⁴⁹ А МСП РС, Политичко одељење, 1947, Ф-124, дос. 12, сиг. 46768, 14. април 1947.

⁵⁰ Да би у Министарству иностраних послова ФНРЈ боље разумели прилике у Индонезији из Конзулата у Сиднеју су слали препис Устава Републике Индонезије, препис Уговора између Индонезије и Холандије, више (5) публикација о Индонезији, Устав синдикалног покрета и друго. Из наведене литературе, по мишљењу конзула, могле су се видети крупне идеолошке и политичке слабости националног покрета Индонезије.

оцењивале да је у питању покушај Лондона да заузда процес распада свог колонијалног царства и сведе га на процес стапања „империјалних поседа у крунске доминионе британске заједнице“. Журба с којом је то чињено објашњавана је чињеницом да покрети који теже независности свакодневно јачају не само према некадашњим метрополама (у случају Индонезије према Холандији и у сукоб умешаној Великој Британији), већ и према оним друштвеним снагама у новонасталим државама које, независно од свог политичког курса, и даље настоје да задрже присуство бивших колонијалних сила на старим поседима. Други разлог за „журбу“, према проценама југословенских дипломата, био је страх од интернационализације колонијалног питања која је некадашњој метрополи одузимала „привилеговани положај“ у доношењу „решења“ везаних за њене бивше колоније. Када је у питању Индонезија процењивано је да је британски интерес да та земља буде укључена у „тзв. Холандску унију“, а преко ње у исти економско-политички систем са „британском заједницом“ који гарантује опстанак европских колонијалних сила и заштиту њихових интереса на Далеком истоку.⁵¹ Тим разлозима је објашњавано британско војно ангажовање у Индонезији 1945. и 1946. као и њено стално дипломатско и политичко присуство на простору те државе. Британско посредовање у преговорима између Холандије и Индонезије најдиректније је одредило природу споразума у Лингађетију. Али Британци и Холанђани, после краја Другог светског рата, ту више нису били сами. Геостратешки положај Индонезије, који „сече“ основицу „целог империјалистичког система на Далеком Истоку“, неминовно је утицао да се већ присутним колонијалним силама прикључе и САД. Заинтересованост Кине за тај простор била је традиционална, с тим што је нова Кина имала и идеолошке амбиције. Индија је такође била заинтересована и спремна да наметне своје вођство. Азијска политика Совјетског Савеза такође је рачунала на Индонезију и њен утицај. Ниједној од тих ваназијских држава и азијских „цинова“, по мишљењу југословенских дипломата, није одговарала самостална и богата Индонезија.⁵²

Југословенска дипломатија је с пажњом пратила све активности

⁵¹ Југословенске дипломате су сматрале да је интерес Лондона, када је Индонезија у питању, да она постане део Уније са Холандијом и тако „измакне“ утицајима Индије с једне и Сједињених Америчких Држава с друге стране.

⁵² А МСП РС, ДА, ПА, 1947, ф-124, дос. 12, бр. 418364. Поред војних интервенција из 1945. и 1946. године, које су „одржале“ присуство Холандије у Индонезији, влада Велике Британије је наоружавала холандске окупационе власти (у сукобима из 1947. британско Министарство рата је наоружало 62.000 холандских војника), обучавала и тренирала холандске војнике. Центар субверзивних активности према Индонезији био је Сингапур. Настојања Совјетског Савеза и социјалистичких земаља да обуздају субверзивне активности Холандије и Велике Британије у Индонезији и то питање интернационализују одбијена су у Савету безбедности ОУН.

Велике Британије и Холандије у Индонезији. Посебно их је бринуло настојање холандских власти да сваки „неспоразум“ или тешкоћу у преговорима комбинују са војним акцијама, а да при том своје ратне операције представе ка „полицијске мере“ спроведене са циљем да се обезбеди ред и мир у Индонезији. Што се тиче Велике Британије веома рано је уочено да се њена колонијална политика води и реализује увек мимо званичне владине политике и да је предузете мере влада тек касније одобравала или одбацивала, у складу с постигнутим циљевима и међународним реакцијама. У извештајима који су из Лондона стизали у Београд било је видно да „конзервативни кругови“ у Холандији нису у стању да се прилагоде променама које је ратно и послератно време наметнуло колонијалним силама на Далеком истоку. Само формално прихватање партнерског односа и једнакости са Индонезијом, истрајавање на контроли експлоатације некадашњих колонијалних поседа, монополисању тржишта, употреба силе (ангажована је војска од око 100.000 војника), све су то биле срачунате активности којима се настојало осигурати тумачење и примена споразума из Лингађатија. Представници југословенске амбасаде у Лондону су сматрали да ратног ангажмана Хага у Индонезији и не би било без чврсте подршке САД. Упоредо с тим учавали су да Велика Британија губи утицај у Хагу, да то изазива немоћ и љутњу Лондона, да Вашингтон у све већој мери постаје политички субјект који контролише дешавања на Далеком истоку.⁵³ За Београд је од посебне важности било и уочавање да „дух нове Азије“ више није спреман да трпи „понижења Запада“, да Индија постаје „централна тачка“ за покрете који теже ослобођењу, да све више доминира свест да су европске интервенције на азијском тлу „увреда за целу Азију“.⁵⁴

„Укрштањем“ дипломатских информација и агенцијских вести југословенски политичари нису само добили обресе „слике“ Индонезије и њеног значаја, већ су досегли и до важних информација које ће, нешто касније, најдиректније утицати на обликовање југословенске спољнополитичке оријентације. Сабране информације су говориле да је Индонезија: веома важна земља у међународним односима на Пацифику и Азији, али и у Европи; држава која најдиректније „одређује“ судбину Холандије у Европи; простор на коме се одмерава моћ великих сила; земља у којој је европски колонијализам био принуђен на компромис са локалним политичким снагама што је био сигуран знак да је изгубио некадашњу снагу и почео да посустаје; држава где се демонстрира политика која

⁵³ А МСП РС, ДА, ПА, 1947, ф-124, дос. 12, бр. 418364. – Подржавајући безрезервно Хаг Вашингтон је, истовремено, економски уцењивао Џакарту изјављујући да ће јој одобрити кредите тек када прихвати „све холандске предлоге“, који се, уз остало, чине „у интересу мира и јавног поретка“.

⁵⁴ У питању су изјаве Нехруове сестре.

настоји да „распад“ колонијалних царстава заузда „стапањем“ новонасталих држава у оквире нових форми колонијалне експлоатације; земља која „својом самосталношћу“ угрожава интересе Запада на Пацифику и „сече“ преко основице целог империјалног система на Далеком истоку; држава која својим отпором империјалној и колонијалној моћи јасно показује да није „кула од карата“ већ политички субјект који се за много шта мора питати у будућности. Сва та стечена сазнања несумњиво говоре да је југословенски државни и партијски врх већ октобра 1947. и поред тога што је верно следио совјетски образац у спољној политици, досегао до сопствене представе о суштини „индонежанског питања“. Било је јасно да оно представља међународни проблем са „укрштеним и сукобљеним интересима“ и да се као такав једино може и решавати. Упознајући Индонезију југословенска дипломатија је била у прилици да веома прецизно сагледа лице холандског колонијализма и неоколонијализма, економску важност Индонезије у тој политици, спремност метрополе да посегне за употребом силе, игнорише и онако пристрасна решења која је нудио Савет безбедности ОУН, избегава преузете обавезе, својим ратним кампањама угрожава светски мир, негира кључне принципе на којима је почивало међународно право. На примеру Индонезије југословенске дипломате су биле у прилици да јасније сагледају увек себичне интересе великих сила које се боре за простор који теже да контролишу, али и да боље упознају „механизме“ функционисања институција (ОУН) и тела (Савет безбедности) у којима се води светска политика и одмеравају снага, моћ, утицај идеолошки и политички сучељених фронтова Хладног рата.

Југословенски „поглед“ на Индонезију и решавање „индонежанског питања“ од 1945. до 1949. сасвим је био уклопљен у оквире политике коју је водила Москва. Југословенска дипломатија у свему је пратила совјетску политику, али упоредо са тим и сабирала информације и вршила прве самосталне анализе. То својство југословенске дипломатије, проистекло је из особености аутентичне револуције изведене у стратешком окружењу, суштински је водило уочавању нијанси које су измицале дипломатама других држава „комунистичког лагера“ и одступале од совјетског спољнополитичког „курса“. Изоштравању погледа најдиректније је доприносило стечено искуство у дипломатским пословима и сабрано знање о међународним односима⁵⁵ Може се закључити да у првим годинама после

⁵⁵ Идеолошки заслепљен сукобом са Западом, без искустава у вођењу светске политике, располажући скромним информацијама о догађајима у Индонезији Београд је захтева да у Индонезију буде послата међународна комисија која би испитала ситуацију насталу холандском и британском војном интервенцијом, које је фебруара 1946. у ОУН изнео украјински министар иностраних послова Мануилски у ОУН, грубо тумачио као настојање Совјетског Савеза „да што више замрси ствари“. Годину дана касније, обогаћен новим искуством и знањима о међународним односима, указивање на исти проблем, које је учинио Нехру, није више сматрано политичком „интригом“

Другог светског рата Југославија, у односу на Совјетски Савез, није имала самосталан спољнополитички поглед на Индонезију, али јесте имала „поглед“ на Индонезију. Као таква, њена је политика функционисала у матрици совјетских погледа на југоисточну Азију и интереса које је на том простору настојала да реализује Москва.

*

До првих званичних контаката југословенских и индонежанских дипломатских представника, на иницијативу индонежанске стране, дошло је у веома деликатном тренутку за обе земље. Југословенски амбасадор Дарко Чернеј телеграмом је првих дана фебруара 1948. известио Министарство иностраних послова у Београду да га је отправник послова индонежанске Информационе службе у Прагу Сурипно обавестио да је актом председника Републике Индонезије Сукарна од 13. јануара 1948. именован за изванредног посланика и опуномоћеног министра за источну и средњу Европу и Совјетски Савез са седиштем у Прагу. Уз прослеђену информацију амбасадор Чернеј је од Министарства иностраних послова у Београду тражио „директиве“ по којима убудуће треба да поступа у контактима са индонежанском страном.⁵⁶ Потврда вести које је из Прага слао амбасадор Чернеј затражена је у Москви. На питање које је југословенски амбасадор Владимир Поповић 22. фебруара 1948. упутио Андреју Вишинском одговорено је да Москва од својих дипломатских представника у Прагу није добила „никакве вести о намерама индонежанске владе да успостави дипломатске односе са СССР-ом“. Такав одговор је вероватно већ био условљен неповерењем које је совјетски политички врх имао према Југославији и њеној спољној политици. У међувремену, како је време пролазило, а тражених инструкција из Београда није било, амбасадор Чернеј се 24. фебруара 1948. консултовао са совјетским дипломатским представником у Прагу Зорином и сазнао да је совјетска страна званично примила Сурипна, па је и сам тако поступио. О првом сусрету са Сурипном (11. март 1948) Чернеј је известио Београд констатујући да је разговор био информативног карактера. Амбасадор је у извештају посебно истакао да је био у прилици да добије више информација о ситуацији у Индонезији, као и да се индонежански дипломата обавезао да ће и југословенској амбасади прослеђивати материјале које буде достављао совјетској страни. Тих дана је, иначе, Сурипна званично примио чехословачки министар иностраних послова др Владимир Клементис, што је несумњиво јачало његову позицију и давало тежину контактима које је

већ „апелом“ међународној јавности да једном заувек спречи наметање колонијалне политике народима који су изашли из сфере туђег туторства и експлоатације.

⁵⁶ А МСП РС, ДА, ПА, 1948, ф. 159, дос. 11, бр. 43702.

настојао да оствари.⁵⁷

Више је елемената чинило први сусрет југословенског и индонежанског дипломате крајње деликатним. По одлукама Савета безбедности холандска и индонежанска страна су, посредством „Комисије за добре услуге“ ОУН, управо започеле преговоре око зауздавања холандске агресије, обуставе непријатељстава, формирања демилитаризованих зона, потврђивања договора склопљених у Лингађатију и његовог спровођења. У таквим околностима, непосредно пред потписивање споразума на америчком бојном броду „Ренвил“ (склопљеног 17. јануара 1948), влада Индонезије је настојала да појача своју спољнополитичку позицију именовањем званичног дипломатског представника у Европи и Совјетском Савезу. За Индонезију је успостављање званичних контаката са Совјетским Савезом, земљама „народне демократије“, а самим тим и Југославијом, било од велике важности. Цакрти се отуда веома журило. У исто време свако успостављање званичних дипломатских контаката са представницима Индонезије изазивало је протесте Холандије и наилазило на неразумевање Запада који је управо тих месеци приводио крају последње договоре око склапања Бриселског уговора. Самим тим, у већ започетом Хладном рату, свака од сучељених страна је однос према представницима Индонезије тумачила као вид сврставања.

На другој страни, тренутак је за Југославију био деликатан јер се први званични дипломатски контакт са Индонезијом подударио с драматичним заостравањем југословенско-совјетских односа. Стаљинове замерке Титу и Димитрову око питања „Балканске федерације“ (29. јануар 1948), совјетско противљење југословенској политици у Албанији у коме је посебно место имала идеја о слању две југословенске дивизије у ту земљу (19. јануар 1948), спор око обавезних консултација о свим спољнополитичким питањима који ће бити окончан потписивањем обавезе о „узајамним консултацијама“ (ескалира у периоду од 31. јануара 1948. до 11. фебруара 1948), одлагање а затим и замрзавање совјетско-југословенских економских преговора, решавање питања регулисања међународне пловидбе Дунавом у коме је Југославија иступила са ставовима супротним Москви – били су неки од проблема који су драматично погоршавали односе Југославије и Совјетског Савеза. Москва је насталу ситуацију дефинисала као „озбиљно размимоилажење“ у схватању узајамних односа. Тито је своје погледе први пут дефинисао 19. фебруара 1948. на седници Политбироа Централног комитета Комунистичке партије Југославије речима: „Морамо бити упорни у погледу наше линије, у погледу јачања улоге Југославије у свету, што у

⁵⁷ А МСП РС, ДА, ПА, 1948, ф. 159, дос. 11, бр. 48105,

крајњој линији јесте и у интересу СССР-а“.⁵⁸ Десетак дана касније изнет је став: „Наша политика према СССР-у остаје и даље неизмењена, али смо дужни да строго бдијемо над интересима наше земље“.⁵⁹ У таквим спољнополитичким околностима, опхрвана стрепњом и настојањем да у што краћем року разреши нагомилане противречности у односима са Москвом, југословенска дипломатија је успостављање односа на дипломатском плану са Индонезијом несумњиво ставила у други план.

Први контакт југословенских и индонежанских дипломата, до кога је дошло 11. марта 1948. у Прагу, истовремено је захтевао опрезност и подстицао на сарадњу. „Да би се боље упознало са ситуацијом у Индонезији и њеним односима са Холандијом“, Министарство иностраних послова ФНРЈ је затражило од дипломатске службе што више информација, докумената, материјала, изјава политичара, реакција јавности. Тако је могућност успостављања дипломатских односа најдиректније утицала да се „индонежанском питању“ приступи са што више пажње и аналитичности. Ипак остаје без одговора питање у којој мери је та повећана „аналитичност“ југословенске дипломатије, као израз потребе не да се има „став“ већ да се има „сопствени став“ о једном важном међународном питању, коинцидирала са захлађењем југословенских односа са Совјетским Савезом (депеше о повлачењу војних и цивилних стручњака из Југославије, критике које доноси прво писмо ЦК СКП(б) од 18. марта 1948. и тако даље) и представљала први, вероватно несвесни корак који отвара перспективу (алтернативу) сарадње с Трећим светом и предуслов будуће политичке ангажованости на том правцу. Било како било захлађење, а касније и прекид југословенско-совјетских односа најдиректније су се одразили на успостављање дипломатских веза Југославије и Индонезије.

Југословенска амбасада у Прагу је средином јуна 1948. доставила Министарству иностраних послова ФНРЈ информацију о успостављању конзуларних односа између Републике Индонезије и Совјетског Савеза до чега је дошло 22. маја 1948. Ту поверљиву информацију и материјал је југословенској амбасади доставио Сурипно. Из те чињенице се могло закључити да Индонежани још нису уочили постојање сукоба између Москве и Београда. Када је Џакарта дефинитивно стигла до тог сазнања, успостављање дипломатских односа са Југославијом нашло се на сасвим споредном колосеку спољне политике Индонезије. Иначе, у околностима које је одређивао Хладни рат, успостављање конзуларних односа између Индонезије и Совјетског Савеза (назначено као „први корак за даљу присну сарадњу“) изазвало је праву панику у Холандији и на Западу.

Током 1948. и 1949. интересовање југословенске дипломатије за

⁵⁸ АЈ, Фонд ЦК СКЈ, III/31а, Седница Политбироа ЦК КПЈ од 19. фебруара 1948.

⁵⁹ АЈ, Фонд ЦК СКЈ, III/32, Седница Политбироа ЦК КПЈ од 1. марта 1948.

догађаје у Индонезији непрестано је нарастало. С посебном пажњом анализирана је неоколонијална политика Холандије после склопљеног споразума на „Ренвилу“ (војне операције, „полицијске акције“, дипломатски притисци, мере економске блокаде, инфилтрација холандског капитала у економски живот Индонезије, формирање марионетских творевина и режима на њеној територији, политичка употреба „локалних елита“, брутално наметање своје воље Индонежанској Републици). Југословенске дипломате су пратиле све активности у ОУН које су се тичале Индонезије (залагање за обуставу рата, спровођење одредби споразума). Пажљиво је праћен преокрет у политици Сједињених Америчких Држава и Велике Британије према Индонезији (мотиви, интереси, промене које је изазвала победа револуције у Кини, идеје о формирању „антикомунистичке Уније Тихог океана“, померање одбране на „ланац острва уздуж обале Азије). Регистровани су први заједнички наступи земаља Азије, Африке (Конференција земаља Азије, Африке и Јужног Пацифика од 20. јануара 1949). Највећа пажња посвећена је раду и одлукама Конференције округлог стола о преносу суверенитета (постигнут је споразум о предаји власти до 30. децембра 1949; признању нове државе као потпуно независне и суверене земље; изради пројекта статута Холандско-индонежанске уније с допуном која се тичала будуће сарадње; ратификација договора; избору Сукарна за председника 16. децембра 1949; формирању прве владе Републике Сједињене Државе Индонезије на чијем је челу Хата; унитарној политици нове државе).⁶⁰ О свему томе су дипломатској централи у Београду достављане информације с разних страна. Пажљиво је праћена реакција бивше метрополе и великих сила, састављани су први елаборати о „индонежанском питању“ и ситуацији у Индонезији. Прецизне, благовремене, исцрпне информације о Индонезији најдиректније су утицале да Југославија међу првима 27. децембра 1949. призна нову индонежанску државу. Да ли је то био знак вођења самосталне спољне политике, доказивање непоколебљивог спољнополитичког курса чланицама „социјалистичког лагера“, последица усамљености и потраге за новим пријатељима у свету – вероватно све по мало.

Током аналитичког посматрања догађаја у Индонезији југословенски погледи на спољну политику и међународне односе умногome су сазрели. Крајем децембра 1948. Индонезија је била повод да југословенске дипломате изрекну једну од првих критика совјетске спољне политике. Критика се огледала у ставу да Совјетски Савез не користи довољно противречности у политици Сједињених Америчких Држава и Запада.⁶¹ У

⁶⁰ А МСП РС, ДА, ПА, 1949, ф-89, дос. 7, бр. 423254.

⁶¹ У питању је став који је 24. децембра 1948. изрекао југословенски амбасадор у Вашингтону С. Косановић. Он је то мишљење изнео поводом Резолуције која осуђује холандску интервенцију у Индонезији сматрајући да Совјетски Савез не користи

исто време је почела да сазрева свест да „левичарењу“ нема места у пословима везаним за спољну политику. Дипломатски представници Југославије су се децембра 1949. „по индонежанском питању“ уздржали од гласања у Комитету и Генералној скупштини ОУН. Разлог томе био је „оштри совјетски став“ против канадске резолуције о прихватању Хашког споразума, одсуство сагласности око истог предлога од стране азијских земаља, настојање Холандије и појединих држава Запада да Хашки споразум тумаче као средство даљег разбијања политичког јединства Индонезије и, што је кључно, непостојања сопственог става о том питању.⁶² Не желећи да „следи“ било чију политику југословенска дипломатија је дошла до важног сазнања да добро и исцрпно познавање међународних питања представља предуслов за вођење самосталне политике. То је био и основни мотив да се као један од приоритета дипломатске службе донесе одлука „да сакупимо што више података о стварној ситуацији у Индонезији“ како би Југославија спремно и са сопственим ставом сачекала поновно „отварање“ индонежанског питања током 1950.⁶³ Наведени ставови су коинцидирани са одлукама о интернационализацији југословенског сукоба са Совјетским Савезом и земљама „социјалистичког лагера“ на седници Генералне скупштине ОУН (26. септембар 1949), доношењем нове резолуције Информационог бироа (29. новембар 1949)⁶⁴ и закључцима Трећег пленума Комунистичке партије Југославије (29–30. децембар 1949) који су представљали значајан прекид с постојећом праксом на унутрашњем и идеолошком плану.⁶⁵

противречности у америчкој политици (антиколонијализам и подршка акцијама Холандије). „Вештина би била“, сматрао је Косановић, „Америку доводити у такве противуречности и искоришћавати за мир“.

⁶² Све се ређе употребљавају изрази о: „издајничкој буржоаској влади Индонезије“, „контрареволуционарној републиканској војсци и полицији“, гушењу „револуционарне гериле“, улози Сукарна и Хате у „потпуном подјармљивању индонежанског народа“, „марионетској“ и „буржоаској“ влади Индонезије и њеним „издајничким корацима“.

⁶³ А МСП РС, ДА, ПА, 1949, ф-89, дос. 7, бр. 422378 и 422379.

⁶⁴ Ј. Јовановић, *Југославија у Уједињеним нацијама 1945–1953*, Београд 1984, 41–46. – Два дана после наступа Е. Кардеља у Генералној скупштини ОУН Совјетски Савез је отказао Уговор о пријатељству, узајамним односима и послератној сарадњи. Новембра 1949. одржано је у Будимпешти Друго заседање Информационог бироа и донета нова Резолуција чији је наслов говорио о основним ставовима које је износила – „Југословенска комунистичка партија у рукама убица и шпијуна“.

⁶⁵ О томе више у: *Партијска изградња*, бр. 2, 1950. – Последњих дана децембра 1949. на Трећем пленуму Централног комитета Комунистичке партије Југославије притисци чланица Информационог бироа су оцењени као „политика хладног рата“ коју Совјетски Савез испољава према Југославији, а „борба за независност“ коју југословенска држава води као „најважнија битка за социјализам у свету“. Такви ставови најдиректније су утицали да у свим наредним годинама, поред државне политике, југословенски комунисти врше и својеврсну мисију међу напредним и

И док је са пажњом пратила и регистровала све што се дешава у вези са Индонезијом, Југославија је на билатералном плану 1950. пропустила прилику да успостави дипломатске односе. Гашење перспективе о успостављању дипломатске сарадње створило је у неколико наредних година умањено интересовање југословенских политичара и јавности за дешавања у Индонезији. Југославија је, непосредно по проглашењу, признала индонежанску државу. Почетком фебруара 1950, непосредно по пријему поруке о југословенском признању Индонезије, премијер Мохамед Хата је наговестио спремност „да отпочне преговоре по питању успостављања дипломатских односа“.⁶⁶ Југословенска страна је после тога затражила успостављање дипломатских односа, али је одговор Цакарте изостао.⁶⁷ Јула 1950. затражен је агреман за југословенског амбасадора Михаила Јаворског али је одговор Цакарте изостао. Неколико месеци касније акредитовани југословенски посланик у Индији и Бурми Јосип Ђерђа је сигнализирао да је „отворен пут“ за добијање агремана за Индонезију. Показало се, међутим, да успостављена сарадња са Индијом и Бурмом није „отворила“ и Индонезију. Било је и више „сигнала“ из Лондона (амбасадор Цицмил), Њујорка (Беблер), Њу Делхија (Ђерђа) о успостављању дипломатских односа, али не и конкретног резултата.⁶⁸ У другој половини 1952. индонежанска страна је поново наговестила скоро успостављање дипломатских односа али и тада су изостали конкретни резултати.⁶⁹ Према информацијама којима је располагало Министарство иностраних послова ФНРЈ у Београду спољнополитички приоритет Индонезије је у том тренутку захтевао да се успоставе дипломатски односи са Совјетским Савезом, Кином и земљама „социјалистичког лагера“. У Београду је постојало убеђење да је „ћутање“ Цакарте било последица притисака којима је условљена сарадња са Москвом и другим државама

револуционарним покретима у Трећем свету. Паралелизам политика (државна и партијска линија) заоштравао је већ постојеће сукобе са Совјетским Савезом и земљама „социјалистичког лагера“ и отварао нове спорове са „капиталистичким светом“. У питању су били рецидиви некадашњег мита о „светској револуцији“, који су и даље постојали у свести југословенских комуниста и, још више, у бићу аутентичне револуције коју су током година Другог светског рата извели. Подршка револуционарним покретима света истовремено је била и најдиректније супротстављање политичкој пракси стаљинизма, али и конфронтирање са идеологијом Запада. Преношење сопствених искустава сматрано је обавезом.

⁶⁶ А МСП РС, ДА, ПА, 1950, ф-105, дос. 12, бр. 42220.

⁶⁷ А МСП РС, ДА, ПА, 1950, ф-105, дос. 12, бр. 41867.

⁶⁸ А МСП РС, ДА, ПА, 1950, ф-105, дос. 12, бр. 48449, 42220, 413888, 419043

⁶⁹ Иницијатива је наговештена преко дипломатских представника Индонезије у Лондону, Бону, Каиру. А МСП РС, ДА, ПА, 1952, ф-36, дос. 10, бр. 412232; А МСП РС, ДА, ПА, 1952, ф-36, дос. 8, бр. 415461, 415461, 415117; А МСП РС, ДА, ПА, 1952, ф-36, дос. 9, бр. 416929; А МСП РС, ДА, ПА, 1953, ф-38, дос. 3, бр. 4579.

„социјалистичког лагера“.⁷⁰

Почев од децембра 1952. на иницијативу индонежанске стране почели су разговори о слању југословенских војних стручњака у Индонезију ради извођења обуке и „организационог устројства“ индонежанске армије.⁷¹ Индонежански социјалисти су сматрали да се од југословенских комуниста могу стећи неопходна знања о изградњи модерне радничке партије.⁷² Ипак, тек после Стаљинове смрти разговори о успостављању дипломатских односа изнова су оживели.

Индонежанска влада је 5. новембра 1954. прихватила југословенску иницијативу о размени дипломатских представника. Тај чин је најдиректније био повезан са планираним Титовим путовањем у Индију и Бурму. Титов боравак у Азији (децембар 1954 – фебруар 1955) убрзао је и сарадњу са Индонезијом. Посланства су отворена 1955. а у ранг амбасада „подигнута“ 10. јуна 1956. Индонежански амбасадор Сударсоно предао је акредитиве 21. августа 1956. Нешто касније то је учинио и југословенски амбасадор Стане Павлич.⁷³

*

Сукоб са Совјетским Савезом и земљама Коминформа приморао је Југославију да рedefинише спољну политику и „умири“ спољнополитички наступ. У први план су истакнути „принципи Повеље Уједињених нација“.⁷⁴ Из иступа југословенских представника у ОУН видели су се обриси новог дипломатског курса. Политика која инсистира на принципијелној сарадњи са свима који су за мир у свету (независно од њиховог политичког поретка), која се залагала за свет равноправних народа, која се супротстављала сваком мешању са стране у унутрашње послове суверених земаља, која је инсистирала на економској сарадњи уз поштовање равноправности и независности – партиципирала је са политичким погледима тек ослобођених земаља Трећег света. Садржаје својих наступа, који су у почетку били одређени великим степеном напетости коју је провоцирао сукоб са Совјетским Савезом и земљама „социјалистичког лагера“, Југославија је веома брзо надоградила низом

⁷⁰ АЈ, КПР (837), I-3-а/39-6, Односи ФНРЈ – Индонезија.

⁷¹ А МСП РС, ДА, ПА, 1952, ф-36, дос. 9, бр. 416929; А МСП РС, ДА, ПА, 1953, ф-38, дос. 3, бр. 4579.

⁷² А МСП РС, ДА, ПА, 1953, ф-38, дос. 7, бр. 46109.

⁷³ АЈ, КПР (837), I-3-а/39-3, Информација о спољној политици Индонезије и о нашим односима са Индонезијом; АЈ, КПР (837), I-5-в/40-1, Забелешка о предлогу Владе Индонезије за подизање Посланства двеју земаља на ранг Амбасаде. – Ј. Б. Тито је 21. августа 1956. примио акредитивна писма од опуномоћеног амбасадора Републике Индонезије др Сударсоноа.

⁷⁴ Ј. Јовановић, *н. д.*, 41-53.

принципијелних ставова општијег карактера.

У том процесу југословенским дипломатама је постало јасно да светски сукоб војних блокова опредељује друге земље, посебно оне које су тек стекле независност, за политику неутралности. Приступање уз једну од страна у сукобу, како је показивала свакодневна пракса, најдиректније је значило „угрожавање сопствене земље“. Отуда су захтеви Југославије – за одбрану мира у свету, инсистирање на примени мирољубивих средстава у решавању међународних спорова, отпори у стварању вештачких баријера у трговини, критика политике интересних сфера, одбацивање сваке политичке и војне агресије, залагање за економску помоћ неразвијенима, противљење сваком облику хегемонизма и мешање у унутрашње ствари суверених земаља, подршка легитимним тежњама народа Африке и Азије да буду слободни и независни – наилазили на разумевање земаља Трећег света. Све то није била само допадљива спољнополитичка платформа Југославије већ један од начина одбране сопствене независности.

На досегнутим принципима отпочела је сарадња Југославије са многим земљама Трећег света, поред осталих и са Индонезијом. Подједнаки ставови су исказани 1952. на Седмој седници Генералне скупштине Уједињених нација, око питања неразвијених земаља и њиховог развоја. На Осмој седници Генералне скупштине Уједињених нација (1953) Југославија и Индонезија су имале слично мишљење око потребе за успостављањем Фонда за развој. На Деветој седници Генералне скупштине Уједињених нација погледи су били истоветни око „колонијалног питања“. Затим су Југославија и Индонезија 1955. на Петнаестој седници Уједињених нација имале истоветне ставове о разоружању у свету. Успостављање контаката у ОУН значило је „отварање политичке перспективе“. Сарадња у почетку није проистицала из заједничких погледа на међународне односе већ из јединствених ставова о појединим актуелним питањима која су била на дневном реду Генералне скупштине Уједињених нација.⁷⁵

Како је процес деколонизације зачет у Азији, темељној југословенској анализи политике Индије, Бурме и Индонезије није могло да промакне у којој су мери елементи ванблоковске политике били уграђени у спољнополитичку доктрину тих држава. Независна спољна политика, несврставање уз војне блокове, политика деколонизације (слобода за „зависне народе света“), противљење расној дискриминацији, борба за мир

⁷⁵ О томе више: Ј. Јовановић, Југославија у ОУН 1945–1953, Београд 1985; Ј. Јовановић, Југославија у Савету безбедности ОУН 1945–1985, Београд 1990; Ј. Матес, Несврстаност. Теорија и савремена пракса, Београд 1970; Д. Богетић, Нова стратегија спољне политике Југославије, Београд 2006; Д. Богетић, Љ. Димић, Београдска конференција несврстаних земаља (1–6. септембар 1961), Београд 2013; Љ. Димић, „Титово путовање у Индију и Бурму 1954. године. Прилог историји Хладног рата“, Токови историје, 3–4/2004, 27–54.

у свету, сарадња са свим мирољубивим земљама, активна неутрална политика – најдиректније су „отварали“ перспективу сарадње. На тим проценама темељила се и инструкција упућена југословенским дипломатама крајем 1952. да „појачају контакте“ са представницима Азије и Африке. Тиме је трасиран пут за интензивнију економску сарадњу са Индонезијом. Две земље су 1953. потписале Трговински и платни споразум. Економски односи су суштински пратили политички курс исказан у ОУН око економске сарадње и помоћи неразвијеним земљама. Законску основу сарадњи давали су и следећи потписани уговори: Трговински споразум (1956), Споразум о културној сарадњи (1959), Споразум о научној и техничкој сарадњи (1960), Споразум о испоруци инвестиционих добара на кредит (1960), Споразум на пољу употребе нуклеарне енергије (1960), Споразум о привредној сарадњи (1962).⁷⁶ Југославија је у два наврата, после Титовог путовања у Индију и Бурму (1955) и после посете Индонезији (1959), настојала да прецизније дефинише своје економске приоритете у том делу света (економска, финансијска, војна, техничка, културна сарадња). Једна од предузетих мера тицала се и смањивања куповине исте робе коју је нудила Индонезија посредно преко Холандије и Велике Британије. По Титовим упутствима југословенске банке су настојале да Индонезији дају повољније развојне кредите. Са сваком наредном годином повећавала се и техничка помоћ Југославије, претежно заступљена у школовању кадрова и слању стручњака. Обимом успостављене економске сарадње у Београду нису били задовољни и поред тога што је Индонезија веома брзо постала најважнији економски партнер Југославије у Азији. У плановима за будућност било је предвиђено изучавање индонежанског тржишта, проширење робне размене, слање кадрова, пласирање капиталне опреме и финансијских средстава. Размишљало се о формирању заједничких предузећа и отварање заступништва. Процењивано је да се економска размена може проширити једино уз давање „кредита на дужи рок“, учешће југословенских предузећа у инвестиционим радовима и развоју техничке сарадње. Слична размишљања преовлађивала су и у Џакарти. Важно место у економској сарадњи имале су и војне испоруке.⁷⁷ У односима Југославије и Индонезије економија никада није предњачила испред политике.⁷⁸

⁷⁶ Министарство спољних послова Републике Србије, Међународни билатерални уговори.

⁷⁷ АЈ, КПР (837), I-3-a/39-16, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете Ј. Б. Тита Индонезији од 23. децембра 1958 – 1. јануара 1959; АЈ, КПР (837), I-3-a/39-16, Потсетник за разговоре са индонежанском делегацијом; Разговори са претседником владе Дјуандом; АЈ, КПР (837), I -3-a/39-16, Информативна белешка о Индонезији; Допуна информације о Индонезији – Војне испоруке.

⁷⁸ Статистички подаци из друге половине педесетих година 20. века показују да је робна размена Југославије са светом, независно од политичке повезаности са

*

Када је 1953. сарадња Индонезије и Југославије почела да се успоставља на политичком и економском пољу, дошло је до првих контаката Јосипа Броза Тита са политичким представницима Индонезије. Тито је у мају 1953. примио генералног секретара Социјалистичке партије Индонезије Ситоруса.⁷⁹ Гост је био заинтересован за природу и особености југословенског социјализма па је то била и основна тема разговора. Тито је говорио о односима са Совјетским Савезом, анализирао прилике у тој земљи после Стаљинове смрти и прве наговештаје приближавања које чини Москва. Одговарајући на саговорникова питања Тито је истакао да постоје мале могућности да још нека од комунистичких држава крене путем који је изабрала Југославија. Ново совјетско руководство ће покушати да стави под свој утицај напредне покрете у Азији, али ће при том покушају бити много еластичнији од Стаљина – оценио је Тито. Такође је изнео и мишљење да су перспективе за светски мир боље него у претходним годинама. Део разговора вођен је о економским и политичким приликама у Југославији. Тито је с пажњом саслушао анализу прилика у Азији коју је изнео секретар Социјалистичке партије Индонезије. Током сусрета Тито није поставио ниједно питање које се тицало Индонезије.⁸⁰

Крајем октобра 1953. Тито је примио потпредседника Националне партије Индонезије и министра просвете Саркореа и амбасадора Индонезије у Риму Сукардја. Госте је, такође, занимао југословенски социјализам – његове теоријске основе, друштвено уређење, систем власти, економска и културна политика, самоуправљање, децентрализација, индустријализација, политика Савеза комуниста Југославије (СКЈ), проблеми социјализма и њихово превазилажење. Основни резултати тог сусрета су били спремност на преношење искустава и упозорење да „нема шаблона“ у изградњи државе. Из питања која је спорадично постављао гостима приметно је било да је Тито у том тренутку поседовао оскудна знања о Индонезији.⁸¹

У истом периоду представници југословенске амбасаде у Џакарти започели су интензивну дипломатску активност. Разговори које је

неспврстаним земљама, износила: 60% са Сједињеним Америчким Државама и земљама Запада, 27% са Совјетским Савезом, источноевропским земљама и Кином, 13% са земљама Трећег света.

⁷⁹ До сусрета је дошло 23. маја 1953. У том тренутку Социјалистичка партија Индонезије није била на власти. – АЈ, КПР, I-3-a/39-1, Забелешка о разговору Ј. Б. Тита и генералног секретара Социјалистичке партије Индонезије С. Ј. Мулиа 23. мај 1953.

⁸⁰ АЈ, КПР, I-3-a/39-1, Забелешка о разговору Ј. Б. Тита и генералног секретара Социјалистичке партије Индонезије С. Ј. Мулиа 23. мај 1953.

⁸¹ АЈ, КПР (837), I-3-a/39-2, Забелешка о посети г. Сармиди Мангун Саркоре и г. Сукардјо Вирјопаното, 27. октобар 1953.

отправник послова Радослав Брзић тих дана имао са представницима индонежанског Министарства иностраних послова, истакнутим члановима парламентарних партија, дипломатама, страним амбасадорима најдиректније су доприносили изоштравању југословенског погледа на Индонезију.⁸²

Кључну преломницу у односима две земље и „отварању перспективе“ шире сарадње представљале су 1955. и 1956. година. Томе је пресудно допринела посета Јосипа Броза Тита Индији и Бурми, државама које су већ имале политички уобличену и развијену доктрину коегзистенције.⁸³ Била је то прилика да југословенски државни и партијски врх ближе упозна проблеме Азије. Тито је том приликом од Нехруа и У Нуа добио савет да при следећој посети Азији обавезно посети и Индонезију. Друго драгоцену сазнање тицало се значаја регионалне конференције азијских и афричких земаља у Бандунгу и пажње с којом је Нехру приступао том догађају.⁸⁴ Директна последица разговора и информација које је добио у Њу Делхију и Рангуну било је формирање посебне комисије за праћење Азијско-афричке конференције у Бандунгу и много пажљивије сагледавање спољнополитичких активности и прилика у Индонезији. Томе је допринело и отварање дипломатских представништва у Џакарти и Београду као и проширивање економске сарадње. Прикупљене информације су говориле да је и Индонезија једна од земаља које су на сопственом искуству, базираном на читавом сплету досегнутих и проверених принципа, уобличиле спољну политику сличну југословенској. Југословенско помирење са Совјетским Савезом такође је подстицало приближавање Индонезије и Југославије. На тај процес, према проценама југословенских дипломата, десничарски и муслимански кругови нису гледали са симпатијама.

⁸² А МСП РС, ДА, ПА, 1955, ф-25, дос. 14, бр. 46284.

⁸³ Љ. Димић, „Титово путовање у Индију и Бурму 1954. године. Прилог историји Хладног рата“, *Токови историје*, 3–4/2004, 27–54.

⁸⁴ Приликом сусрета 1. јануара 1955. Нехру је Тито исцрпно обавестио о припреми конференције у Бандунгу и сусрету пет премијера земаља иницијатора, одржаном у Богору.

*

Из извештаја југословенских дипломатских представника уочава се да је пажња посвећивана географским и демографским подацима, од карактеристика гла и климе до социјалне, националне и верске структуре становништва.⁸⁵ Велико занимање је постојало и за историју, посебно за развој и идеологију покрета отпора, проглашење независности, оружану борбу, настојања нових власти да промене наслеђену структуру колонијалне државе и испуне је новим садржајима. Посебно је анализирана привреда. Уочавано је да мали сеоски посед, просечне величине од 0,8 хектара, није у стању да прехрани породицу која на њему живи, обезбеди акумулацију и приход већи од 30 америчких долара годишње, појави се на тржишту, промени и модернизује прадедовски начин производње. Сиromаштву земље, према проценама југословенских дипломата, пресудно су доприносили вишедеценијска колонијална експлоатација, економска зависност од бивших метропола, присуство великих плантажа и капитала који су сведочили да страна доминација и даље постоји у сфери економије и финансија, опадање укупне производње које је наступило после смene власти (у неким привредним гранама и до 50%), ниска продуктивност, мала стручност, распарчаност посeda, недостатак кредита и финансија, затвореност светских тржишта и друго. Насупрот ниском животном стандарду становништва указивано је на привредна богатства Индонезије. Када су у питању индустријска производња и рударство скретана је пажња на недостатак електричне енергије неопходне за покретање производње (Индонезија је 1954. имала 10 kwh по глави становника), недостатак стручних кадрова, слабу опремљеност и технолошку застарелост индустријске опреме, ниску продуктивност, слабо развијен саобраћај, скромну спољну трговину, мале буџете. Све је то било супротстављено мегаломанским плановима које је власт имала а који су, делом, били наслеђени од колонијалне државе. Југословенске дипломате су уочавале да у постојећим околностима, одређеним датим обећањима и великим очекивањима становништва, власт мора да крене напред „пуном снагом“.⁸⁶ У противном, под притиском незадовољстава која су нарастала из изневерених нада, указивали су на ризик да бивши носиоци отпора колонијалној власти изгубе све за шта су се борили. Анализе су показивале да тешкоће које су проистицале из нејакe економије, ригидне социјалне структуре, мале ефикасности, недостатка финансијских средстава којима би била покренута амбициознија производња, бројних „развојних баријера“ везаних за развој привреде, измену колонијалног типа економије и „услова“ под којима је давана страна техничка помоћ и друго – не могу бити решене

⁸⁵ Када је у питању верска структура становништва Индонезије процењивано је да 90% чине муслимани.

⁸⁶ АЈ, КПП (837), I-2/11–2, Индонезија (елаборат).

преко ноћи. Све је то утицало на повећање репресивности.⁸⁷

С подједнаком пажњом југословенске дипломате су опсервирале државно уређење Индонезије. Занимала су их уставна решења и законодавство, политички систем, статут, делатност политичких партија. Анализирали су програме влада, сагледавали предности и последице раскида холандско-индонежанске уније, пратили борбу за укључивање Западног Иријана у састав Републике Индонезије. Скретали су пажњу на значај политичких и идеолошких пројеката у служби формирања заједничке националне свести. У том контексту посматрана је улога „националне културе“ и државних и верских школа. С подједнаком озбиљношћу праћена је и спољнополитичка активност Индонезије, њени односи са другим државама, реакције на међународне кризе и збивања.⁸⁸

Анализирајући делатност Националне партије Индонезије југословенске дипломате су уочавале да њени челници као муслимани желе да раде у корист здраве муслиманске заједнице, да се као демократе противе формирању исламске републике у којој би се религија мешала у политички живот, а да као националисти настоје да досегну стварање јединствене индонежанске нације и државе. Према Сукарну, формирање јединствене нације и државе не би било могуће уколико би држава била заснована на исламу. Зато се он придржавао основних Панчасила принципа (национализам, демократија, хуманизам, социјална правда, вера у Бога) сматрајући их језгром индонежанске политике, традиције и филозофије која брани земљу од милитантног ислама. На тај начин, према Сукарновим тумачењима, независна Индонезија није изборена за појединца или за групу макар она била и верска. Предност је давао стварању јединствене националне државе у којој би један од начелних принципа био „сви за све“. Снагу државе видео је у споразумевању и консултацијама репрезентативне Владе са представницима муслиманске већине и хришћанске мањине у парламенту. Под „социјалном правдом“ Сукарно је подразумевао политичку и економску равноправност. Под демократијом у „пуном смислу“ сматрао је само ону која је способна да у сиромашној земљи попут Индонезије допринесе „социјалном напретку“. У вези с принципом „вера у Бога“ Сукарно је наглашавао да ће Индонезија бити земља у којој ће „свако слободно исповедати своју веру“. Досезање до потпуне слободе у будућности за њега је било могуће једино под условом уколико „народ изгара у одлучности“.⁸⁹

⁸⁷ О томе више у: Л. Матес, *Несврстани. Теорија и савремена пракса*, Београд 1970; О. А. Vestad, *Globalni hladni rat*, Београд 2008; АЈ, КПР (837), I-2/11-2, Индонезија (елаборат).

⁸⁸ АЈ, КПР (837), I-2/11-2, Индонезија (елаборат); АЈ, КПР (837), I-3-a/39-5, Индонезија, 1. септембар 1956.

⁸⁹ АЈ, КПР (837), I-3-a, Индонезија, 25-30 стр., Елаборат од 1. септембра 1956.

Насупрот том виђењу индонежанске стварности и будућности, постојале су и друге верске тенденције које су тежиле изградњи државе и друштва на исламским принципима. На том трагу је била Масјуми партија која се, поред осталог, залагала за ближу сарадњу са Западом. Трећа по снази политичка партија у Индонезији Надлатул улама била је верски екстремнија и захтевала је стриктну примену исламских принципа. Њено вођство је било убеђено да је за развој ислама независност земље један од најважнијих услова. Међу странкама леве оријентације се уочавало да је Комунистичка партија Индонезије најјача и четврта по снази у земљи. У њену опредељеност за националну независност није се сумњало али се уочавала идеолошка блискост и утицај Москве и Пекинга. С посебном пажњом је праћена улога и утицај војске у политичком животу Индонезије.⁹⁰

Анализирајући спољну политику владе Индонезије дипломате су потенцирале да власт неће одступити „од независног курса развитака“ и да је концепција њихове политике „ванблоковска“. Приклањање неком од блокова, по мишљењу југословенских дипломата, „разбило би национално јединство земље“ што ниједна власт не би смела да дозволи. Југословенска дипломатија је предвиђала да ће и у спољној политици, подједнако као и у унутрашњој, бити компромиса али не и пристајања на условљавања.⁹¹

*

Југославија није била учесник Азијско-афричке конференције која је у априлу 1955. одржана у Бандунгу на Јави али су јој ставови изнети у завршном коминикеу били блиски и умногоме истоветни са југословенском политиком.⁹² Значај скупа у Бандунгу превасходно је одредио тренутак у којем је одржан, а који је био испуњен великим надама и очекивањима (повлачење Француске из Индокине; стицање независности више афричких

⁹⁰ АЈ, КПР (837), I-2/11-2, Индонезија (политичке партије)

⁹¹ А МСП РС, ДА, ПА, 1956, ф-34, дос. 4, бр. 45347; А МСП РС, ДА, ПА, 1956, ф-34, дос. 2, бр. 48464

⁹² АЈ, КПР (837), I-4-e/1, Завршни коминике Бандуншке конференције. – Принципи на којима се заснивало окупљање несврстаних земаља изворно су формулисани у оквиру билатералних преговора Индије и Кине, и обнародовани у заједничкој изјави Нехруа и Чу Ен Лаја, датој у Делхију 28. јуна 1954. У питању је следећих пет принципа: обострано поштовање територијалног интегритета и суверенитета; ненападање; обострано немешање у унутрашње послове; једнакоправност и обострана корист; мирољубива коегзистенција. Том приликом је посебно наглашена сарадња држава у којима постоје различити друштвени системи што „не треба да стоји на путу одржања мира и да ствара конфликте“. Ова декларација је умногоме и инспирисала учеснике Бандуншке конференције и утицала на садржај Резолуције која је у Бандунгу донета. – Л. Матес, *Несврстаност. Теорија и савремена пракса*, Београд 1970, 248–249, 388–390.

земаља; „мировна офанзива“ Совјетског Савеза коју ће уз остало чинити потписивање мировног уговора са Аустријом и долазак Хрушчова у Београд; промене у политици Кине) као и успостављена свест о значају земаља Азије и Африке у светској политици.⁹³ Захтеви за успостављање економске сарадње на бази „узајамног интереса и поштовања националног суверенитета“ били су на трагу политике коју је и Југославија водила. Југославија је била сагласна и са препорукама Азијско-афричке конференције о хитном успостављању фонда Уједињених нација за економски развој. Као и представници земаља окупљених на конференцији у Бандунгу и југословенски државни врх је сматрао да је културна сарадња једно од најмоћнијих средстава унапређења разумевања међу нацијама и зато је ту идеју свесрдно подржавао. Југославија је оштро осуђивала колонијализам, расизам, туђинску експлоатацију и залагала се за слободу и независност колонизованог света.⁹⁴ Захтеви за равноправношћу свих раса и народа, великих и малих, као и њихово право на самоодбрану такође су били уклопљени у југословенску спољну политику. То исто важи и за став изнет у Бандунгу о поштовању „правде и међународних обавеза“. Већ и само окупљање представника 29 земаља „са различитим концепцијама и различитим гледањима“, сматрано је успехом. Југословенске дипломате су оцењивале да је најзначајнији резултат конференције био исказан у принципу „да треба поштовати права сваког народа на индивидуалну и колективну одбрану која је у складу с Повељом УН, као и у начелу по којем све земље треба да се уздржавају од коришћења аранжмана колективне одбране која служи посебним интересима било које велике силе“.⁹⁵ Такве ставове Београд је оцењивао као „победу антиблоковске концепције“ у међународној политици и јасан протест свих учесника конференције против „заоштравања блоковских антагонизама“ и противљење „служења интересима великих сила“. Југословенске дипломате су посебно цитирале речи Нехруа: „Ми не треба да се сврставамо ни на једну ни на другу страну у хладном рату; ми се не слажемо ни са комунистичким ни са антикомунистичким силама. Ми сматрамо да оне обе нису у праву и да нас њихова политика води на ивицу рата.“⁹⁶ Из Насеровог говора истицан је део у којем је осуђивао политику великих сила које „употребљавају мале земље као своје оруђе“ и подвлачио да мале државе имају конструктивну улогу у

⁹³ Ј. Б. Тито је о окупљању лидера азијских и афричких земаља основне информације добио 1. јануара 1955. од Нехруа, и том приликом је изразио мишљење да је идеја „врло позитивна“. Неколико недеља по његовом повратку у земљу формирана је посебна комисија за праћење свих активности на припреми Конференције у Бандунгу.

⁹⁴ АЈ, КПП (837), I-4-е/1, Завршни коминике Бандуншке конференције

⁹⁵ АЈ, КПП (837), I-4-е/1, Оцена Азијско-афричке конференције у Бандунгу.

⁹⁶ Исто.

међународним односима. У том контексту, посебно су наглашавани солидарни ставови азијско-афричких земаља о сарадњи око учвршћивања мира у свету и идентичност погледа о томе „да сами одлучују о својој судбини и да сами решавају своја спорна питања“. У свом излагању, Сукарно је презентовао настојања да у складном споју ислама, национализма и марксизма досегне до нове „моралне идеологије Индонезије“. Критички се одређујући према политици великих сила, заложиио се за „подређеност свега добробити човечанства“. Сматрао је да морал у међународним односима може бити обновљен само кроз акцију неангажованих земаља. Испуњавала га је нада да у међусобним односима земаља Трећег света доминирају садржаји који „спајају“ (исти однос према колонијализму, расизму, потреби за миром у свету, истоветни економски проблеми и идеали националне независности) над онима који „површно раздвајају“.⁹⁷

Југословенске дипломате су процењивале да су на Конференцији у Бандунгу доживеле пораз тенденције које су се налазиле на „линији блоковске политике великих сила“. Насупрот томе, по њиховом мишљењу, „порасле су противблоковске снаге и тенденције“ и са њима убудуће „треба да озбиљно рачуна дипломатија и Запада и Истока“.⁹⁸ Скуп у Бандунгу је оцењиван као прекретнички по питањима „буђења и повезивања“ народа Азије и Африке, истицања „воље за независношћу“, „вере у сопствене снаге“, „све значајније улоге у светској политици“. Важним су сматрани сагласност око унапређења економског развоја на бази „узајамног интереса и поштовања националног суверенитета“, као и истицање да је културна сарадња „једно од најмоћнијих средстава за унапређивање разумевања међу нацијама“. То су пратили конкретни захтеви за унапређење културне и просветне сарадње, размену знања и информација, оживљавање националних култура, као и одбацивање свих видова културне и расне дискриминације. Једногласна осуда колонијализма и дискриминације сваке врсте као и прокламовање начела самоопредељења и „слободног бирања политичког и економског система“, сматрана је важном победом. Означавање колонијализма као „зла“ које треба најхитније окончати и као појаве која најдиректније води кршењу основних људских права, такође се уклапало у југословенски концепт политике. Осуда агресије, захтеви за општим разоружањем и забраном производње нуклеарног и термонуклеарног оружја, сматрани су посебним успехом. Југословенски политички врх је процењивао да принципи усвојени у Бандунгу доприносе

⁹⁷ А. Вестад, *Глобални хладни рат*, Београд 2009, 134–136; АЈ, КПР, 837, I-4-е/1, Завршни коминике Бандуншке конференције.

⁹⁸ АЈ, КПР (837), I-4-е/1, Оцена Азијско-афричке конференције у Бандунгу; АЈ, КПР (837), I-4-е/1, Завршни коминике Бандуншке конференције, Изјава друга Председника о Конференцији у Бандунгу.

„попуштању међународне затегнутости“ и стварању услова да постојећи проблеми буду решени на бази „равноправне међународне сарадње“. Све је то утицало да се у Београду Конференција у Бандунгу дефинише као „историјска прекретница“ која наговештава „стварање новог политичког стања“, победу антиблоковске политике и „побољшање светске ситуације“.⁹⁹ За Тита је од посебне важности била решеност народа Азије и Африке „да о својој судбини одлучују сами колико је највише могућно“, као и чињеница да је „концепција која је доминирала на тој конференцији потпуно у складу са нашом концепцијом како у погледу међународне сарадње и учвршћивања мира, тако и у гледању на право азијских и афричких земаља да саме решавају своје проблеме“.¹⁰⁰ Обриси својеврсне заједничке идеологије неангажованих земаља, за коју се веровало да може да обесмисли блоковску поделу света и хладни рат, почели су се назирати. У сусрету са Титом, премијер Бурме У Ну је навео да је, и поред тога што резолуције „садрже углавном платонске жеље“, Конференција у Бандунгу „имала снажан утицај на формирање начина мишљења код скоро једне половине становништва света.“¹⁰¹

У месецима који су следили, дошло је до још дубљих подела између земаља које су биле склоне сарадњи са војним блоковима и оних које су се томе противиле. Тај процес је унеколико угрозио дух сарадње исказан у Бандунгу, али је било видно да добар део земаља учесница на тој конференцији настоји да задржи политички курс у чијој су основи били принципи Бандунга. Да би се у томе успело, било је нужно прекорачити регионалне оквире организовања и окупљања, и за идеје Бандунга придобити ширу подршку у свету. Како су погледи Југославије на

⁹⁹ АЈ, КПП (837), I-4-е/1, Оцена Азијско-афричке конференције у Бандунгу.

¹⁰⁰ АЈ, КПП (837), I-4-е/1, Изјава друга Председника о Конференцији у Бандунгу, дата 27. априла 1955. Радио Београду.

¹⁰¹ Приликом сусрета са Титом у Београду и на Брионима (10–12. јун 1955) премијер Бурме У Ну је наводио да су у Бандунгу државе попут Пакистана, Цејлона, Ирана, Филипина, Тајланда „заступале, ако не баш западни блок, а оно западно становиште и западну идеологију“, док су земље као Кина и Северни Вијетнам „заступале, ако не баш источни блок, оно њихову идеологију и њихово становиште“. Насупрот таквим тенденцијама, како је наводио У Ну, биле су Индија, Индонезија, Бурма, Египат, које су „заступале неутрално становиште, тако да је у почетку постојала бојазан од распуштања конференције, односно до тога да она не донесе никакву корисну резолуцију“. Нешто касније, 23. августа 1957, Сукарно је на седници владе посвећеној спољнополитичким питањима истакао да је Бандуншка конференција „желела само консолидацију солидарности азијско-афричких земаља“. По његовом мишљењу било је погрешно приказивати да је Бандунг био уперен против било кога. Реакција Запада на одлуке Бандуншке конференције била је последица тежњи срачунатих са циљем „разбијања солидарности АА земаља“. Део те америчке политике било је и отварање бројних питања која „раздвајају АА земље“. – А МСП РС, ДА, ПА, 1957, ф-38, дос. 18, бр. 419511; АЈ, КПП (837), I-3-а/15–5, Забелешка о разговорима Председника Тита и премијера У Ну-а, вођеним од 10. и 12. јуна 1955.

спољнополитичке односе били готово истоветни онима изреченим у Бандунгу и како су ти ставови претходно „проверени“ током разговора које је приликом посете Индији и Бурми, у зиму 1954/55, Тито имао са Нехруом и У Нуом, даљи развој догађаја није био случајан. Титу је недостајао још један саговорник, а то је био Сукарно.

Принципе усвојене у Бандунгу потврдио је у јулу 1956. састанак Тита, Нехруа и Насера на Брионима. Тај сусрет је већ значио прекорачење регионалних оквира сарадње. У заједничкој декларацији посебно се инсистирало на начелу „мирољубиве и активне коегзистенције“: шефови држава и влада су сматрали да њихове државе воде политику која је допринела „смањењу међународне затегнутости и развијању равноправних односа између земаља“. По њиховом мишљењу, постојећи сукоби и затегнутости у свету производили су „страх и стрепњу“ милиона људи што се, опет, најдиректније супротстављало успостављању чврстог мира. Насупрот политици блокова која је производила поделе, Тито, Нехру и Насер су сматрали да се мир може постићи само успостављањем „колективне безбедности у светским размерама“, проширивањем „области слободе“ и окончањем доминације једних над другима. Међу постављеним захтевима, значајно место је добило питање разоружања и пријема Кине у Уједињене нације. Оцењено је да процес разоружања најдиректније води смањивању могућности избијања сукоба. Од светских лидера је тражено да обуставе атомске пробе и да убудуће атомску енергију користе искључиво у мирнодопске сврхе. Захтевано је и појачавање напора како би неразвијене земље доживеле убрзан развој. У складу са тим, истакнут је значај међународне сарадње, осуђена политика економских притисака и ембарга, затражено хитно оснивање и функционисање специјалног фонда Уједињених нација за економски развој. Наглашено је да „опречни интереси великих сила“ отежавају решавање проблема на Средњем истоку. По питању Алжира заузет је став да треба подржати настојања народа те земље за независношћу. У начелу је осуђен колонијализам. Исти став као у Бандунгу заузет је по питању Палестине.¹⁰² Сусрет је обиловао неспоразумима, погледима које је било тешко ускладити, уздржаношћу, „умањивањем значаја“ састанка. Ипак, скуп на Брионима суштински је допринео упознавању, а затим и приближавању спољнополитичких погледа Нехруа, Насера и Тита.¹⁰³ Национализација Суецког канала, којој је Насер

¹⁰² Брионски документ, Заједничка изјава председника Тита: у Л. Матес, *Несврстаност. Теорија и савремена пракса*, 388–390.

¹⁰³ Л. Матес, *Несврстаност. Теорија и савремена пракса*, 386–390; В. Петровић, *Титова лична дипломатија. Студије и документарни прилози*, Београд 2010; 130–165; В. Петровић, *Југославија ступа на Блиски исток*, Београд 2007; А. Животић, *Југославија и Суецка криза 1956–1957*, Београд 2008; Ј. Čavoški, *Jugoslavija i kinesko-indijski konflikt 1959–1962*, Београд 2009, 86–87. Белешке разговора вођених на тројном састанку Тита, Нехруа и Насера чувају се у Нехруовом архиву у Њу Делхију. – У

прибегао непосредно после сусрета на Брионима, изненадила је и Тита и Нехруа, а делом их учинила и таоцима политике за коју се одлучио Насер. У исто време „отварање“ Суецке кризе убрзало је успостављање „редовне везе“ на релацији Њу Делхи – Београд – Каиро ради усклађивања ставова и јединственог иступања у њеном решавању. Језгро покрета, који ће персонификовати Нехру, Тито и Насер, почело се назирати.¹⁰⁴

*

Посета А. Сукарна Југославији била је организована у складу са израженом жељом да упозна индустријски развој и посети „исламски део“ земље. Југословенске дипломате из Цакарте су напомињале да је Сукарно инжењер и да га, отуда, интересују фабрике али и питање нуклеарне енергије.¹⁰⁵

Разговори Тита и Сукарна вођени су 13. септембра 1956. и били су, на неки начин, наставак дијалога који је Тито средином јула 1956. водио са Нехруом и Насером на Брионима. Већ на почетку разговора Сукарно је тражио да заједничка изјава садржи помињање мирољубиве и активне коегзистенције, да се позива на принципе Бандунга и да у „укључи“ став да Народна Република Кина треба да буде примљена у Уједињене нације. Тим захтевима Тито је придодао истицање значаја помоћи неразвијеним земљама, важности поштовања интегритета малих земаља и потребу решавања „колонијалног питања“ као опасности за светски мир, потребу да сва питања и спорови буду решавани мирним путем. Од међународних проблема дискутовало се једино о Суецкој кризи. Тито и Сукарно су по том питању били мишљења да Египат треба подржати на сваки начин. Сукарно је сматрао да је Суец „животна линија империјализма“ и да за бивше колонијалне силе одржати Суец значи одржати империјализам у свету. Ставове које је Француска заузела о питању Суеца Сукарно је упоређивао је са начином на који та бивша колонијална сила жели да „реши“ проблем

склопу разговора о одсуству „јединства акције“ неангажованих земаља, вођеног са Титом 18. новембра 1961. у Каиру, Насер се на следећи начин осврнуо на заједнички сусрет из 1956: „Очигледно је да не постоји јединство акције неангажованих земаља, што није ништа ново јер такво јединство није постојало ни раније. Кад смо се срели на Брионима 1956, нисмо могли да постигнемо сагласност о заједничкој изјави и ја сам морао да одложим пут да би се та изјава потписала. Нехру није био вољан да се таква изјава објави“. – АЈ, КПП (837), I-2/14, Записник о разговору између Председника Тита и Председника Насера, 18. 11. 1961. у 10 h пре подне.

¹⁰⁴ Од посебне су важности биле посете Ј. Б. Тита Етиопији и Египту (11. децембар 1955 – 6. јануар 1956) и Уједињеној Арапској Републици, Индонезији, Бурми, Индији, Етиопији, Судану (5. децембар 1958 – 5. март 1959).

¹⁰⁵ АЈ, КПП (837), I-3-a/39–5, Државном секретару за иностране послове, 16. мај 1956; Програм званичне посете председника А. Сукарна Југославији 12–18. септембар 1956.

Алжира али и Холандија питање Западног Иријана. За Тита је питање Суеца било „можда и одлучујућа битка у процесу деколонизације“. У активностима колонијалних сила он је видео настојање тих држава да на сваки начин стабилизују свој положај. Тито је био мишљења да у датим околностима не треба дозволити да Египат остане сам. Отуда је истицао да се државе које подржавају Египат морају повезати. На такве ставове Сукарно се надовезао потенцирајући свој предлог од 17. августа 1956. о сазивању друге азијско-афричке конференције чија би једина тема била Суец. Сукарно је сматрао да, за ту прилику, конференцију треба проширити представницима Југославије и комунистичких земаља. Опредељивање за политику „регионализма“ или „универзализма“ у решавању светских криза, које ће средином шездесетих удаљити Тита и Сукарна, видно је и у почетним разговорима два лидера.¹⁰⁶

Сусрет Тита и Сукарна допринео је проширењу билатералне сарадње две државе. Сукарно је инсистирао на повећању интензитета научне и културне сарадње (размена научника, студената, изложби, културних група, књига и публикација). Повећано интересовање је показао за сарадњу на „атомском подручју“. Тито је заговарао интензивнију економску сарадњу две земље. Свом госту је скретао пажњу на предности Југославије, њене економске и техничке могућности, потребу повећања робне размене и заједничких геолошких истраживања.¹⁰⁷

Током разговора Сукарно је говорио о значају револуционарних идеја у новијој историји Југославије и Индонезије. Изнео је уверење „да је напредни социјалистички систем, пун револуционарне динамике... најбољи начин да се обезбеде оријентација и корисно значење за живот и развој“ југословенске нације. Одредио се и према југословенском социјализму за који је истакао да није исти као на Западу. „Тамо је социјализам“, напомињао је Сукарно, „постао застарели систем, јер му недостају револуционарне идеје“. То је сматрао разлогом што социјализам Запада „не може цветати“ у Азији и Африци, па ни у Индонезији. За своју политику је истицао да је национализам, још увек, „главни извор“ идеја. „За нас у Азији и Африци“, саопштавао је Сукарно Титу, „национализам је млада прогресивна и револуционарна вера. Ми не изједначајемо национализам са шовинизмом и ми не тумачимо национализам као да значи супериорност наших народа над другима. За нас национализам значи уздизање наше

¹⁰⁶ АЈ, КПР (837), I-3-a/39-5, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима одржаним у Белом двору 13. септембар 1956; Заједничка изјава поводом државне посете председника Републике Индонезије А. Сукарна ФНРЈ, 17. септембар 1956; Говори Ј. Б. Тита и А. Сукарна; Порука председника А. Сукарна председнику Ј. Б. Титу и народима Југославије на крају своје посете Југославији.

¹⁰⁷ АЈ, КПР (837), I-3-a/39-5, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима одржаним у Белом двору, 13. септембар 1956.

нације, он значи напор да се стекне равноправно поштовање према нашем народу, он значи одлучност да се будућност узме у сопствене руке, на сличан начин као што је прогресивни социјализам пружио позитивна постигнућа Југославији“.¹⁰⁸

Епилог разговора Тита и Сукарна од 13. септембра 1956. била је „заједничка изјава“ која је трасирала перспективу будуће сарадње. Два лидера су се договорили да:

- односи две земље треба да буду засновани на политици мирољубиве коегзистенције и на принципима Бандунга;
- сви народи треба да равноправно учествују у међународном животу;
- земљама којима је отежан развитак треба пружити економску и техничку помоћ без политичких услова у циљу уклањања економске неразвијености;
- колонијалне проблеме (попут Западног Иријана), који су извориште затегнутости, треба решити без одлагања;
- проблем Суецког канала треба решити на мирољубив начин на основу суверености Египта и слободне пловидбе;
- треба да буде остварено законито право Народне Републике Кине на представништво у Уједињеним нацијама;
- треба смањити наоружање и забранити нуклеарне пробе;
- обе стране подвлаче спремност да прошире и ојачају сарадњу на техничком и економском пољу, прошире узајамну трговину и развију културну сарадњу путем размена делегација, студената и стручњака у области културе.¹⁰⁹

Тиме је отворен пут за политику коју су наредних година потврђивали и надограђивали нови сусрети Тита и Сукарна. О успостављеном односу лидера Југославије и Индонезије сведочиле су и бројне размењене поруке. Информације које су чиниле њихову садржину биле су у функцији формирања политичких претпоставки за јединствен наступ ванблоковских земаља у питањима од заједничког интереса. Лични тон којима је преписка одисала није изостао.¹¹⁰

¹⁰⁸ АЈ, КПР (837), I-3-a/39-5, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима одржаним у Белом двору, 13. септембар 1956.

¹⁰⁹ АЈ, КПР (837), I-3-a/39-5, Заједничка изјава поводом државне посете председника Републике Индонезије А. Сукарна ФНРЈ, 17. септембар 1956.

¹¹⁰ АЈ, КПР, I-1/420, Писмо А. Сукарна упућено Ј. Б. Титу од 6. маја 1957; АЈ, КПР, I-1/421, Писмо А. Сукарна упућено Ј. Б. Титу 1-8. јун 1957.

*

Политика независности јачала је односе Југославије и Индонезије током година које су наступале. Ипак, већ у раној фази односа постало је јасно да се Сукарно залаже за „регионални“, а Тито за „универзални“ принцип сарадње неангажованих држава. За Сукарна је јачање сарадње азијско-афричких држава био услов да „преживе притисак коме су изложене“. Полазећи од тога да су проблеми са којима се суочавају све државе Трећег света универзални, Тито је сматрао да и сарадња мора бити упућена на државе са свих континената.¹¹¹ Ипак, поред суштинских разлика у погледима на облике сарадње неангажованих земаља, Сукарно је током 1957. готово на свим митинзима обавезно спомињао Југославију. Говорио је о „херојској борби“ југословенских народа „против империјалиста, колонијалаца“, помоћи коју Југославија пружа Индонезији, председнику Титу, слози југословенских народа као предуслову опстанка, Југославији као озбиљном економском партнеру.¹¹²

Пријатељско држање власти пружало је могућност југословенским дипломатама да веома прецизно извештавају о проблемима са којима се Индонезија суочавала. Саговорници амбасадора Павлича били су председник Сукарно, председник владе Дјуанда, министар спољних послова Субандрио, генерални секретар Министарства иностраних послова Сувито, други министри, официри и партијски лидери. Државна, политичка и друштвена позиција саговорника била је веома висока.¹¹³ Део разговора је вођен и на приватним вечерама на које је Сукарно позивао југословенског амбасадора, што је додатно сведочило о успостављеном поверењу. Из тих разлога извештаји који су стизали у Београд садржали су драгоцене податке о: унутрашњој ситуацији у Индонезији; комунистичкој побуни; односима Индонезије са великим силама; нивоом успостављене сарадње са азијским државама, Кином, Јапаном; стању у војсци; политичким и економским односима са Холандијом. Бољем упознавању доприносиле су и размене војних, привредних, културних делегација које су се одвијале у атмосфери срдачности, пријатељства и међусобног разумевања.¹¹⁴

Међу учињеним посетама од посебне важности је био боравак Светозара Вукомановића Темпа у Индонезији. Послат са циљем да присуствује прослави Дана независности те државе Темпо је имао и задатак

¹¹¹ О регионалној политици Индонезије више: МСП РС, ДА, ПА, 1957, ф-38, дос. 17, бр. 410877.

¹¹² МСП РС, ДА, ПА, 1957, ф-38, дос. 2, бр. 424887.

¹¹³ МСП РС, ДА, ПА, 1957, ф-38, дос. 2, бр. 45415.

¹¹⁴ Од посебне је важности била је посета потпредседника Савезног извршног већа С. Вукмановића Темпа Индонезији у августу 1957. и посета потпредседника индонежанске владе Дјуанде Југославији из 1958.

да размотри могућности економске сарадње којом су обе стране биле незадовољне.¹¹⁵ Сећајући се касније сусрета са Сукарном Темпо је записао да „Сукарно или није хтео или није знао да говори о стварности“. У сусретима са председником владе Дјуандом и министром иностраних послова Субандријом Темпо је исказао заинтересованост југословенске стране да директно, а не преко посредника, у Индонезији купује гуму, кожу и дрво. У таквом виду сарадње Југославија је видела обострану корист две земље, како политичку тако и економску (био би „заобиђен“ Запад као посредник, а ојачале би политичке и економске везе).¹¹⁶ После Темпове посете остао је утисак да би економска размена две земље најдиректније подржавала и јачала политичку сарадњу, али да ће то тешко бити оствариво. Сукарно није Темпу изгледао као прагматична личност заинтересована за економску страну сарадње. Темпо је, такође, констатовао да Сукарно готово сва државна средства троши на одржавање армије. Отуда је продаја војних средстава и опреме у наредним годинама била најразвијенија област међусобне робне размене. Наравно, у томе се могао видети и ниво успостављеног политичког поверења. Подршка коју је Југославија пружала захтевима Индонезије у ОУН високо је вреднована у Џакарти.¹¹⁷

Посета Сукарна Југославији, до које је дошло средином јануара 1958, најдиректније је допринела даљем унапређивању односа две земље. Један од разлога посете била је међународна изолованост Индонезије и притисак „са обе стране“ коме је била изложена па су отуда разговори с Титом означавани као сусрет „од највећег значаја за Индонезију“. То мишљење су делили Министарство иностраних послова Индонезије, Сукарно и влада Индонезије. По свему судећи посету Сукарна Југославији одредила су два мотива: убеђење да та држава и њен лидер имају највеће искуство „у спровођењу политике независности, политике активне коегзистенције“ и углед који Југославија захваљујући својој спољној политици и борби против колонијализма има „као једина европска земља у АА свету“. Посета се одиграла у тренутку у коме је у Индонезији букнула комунистичка побуна, а у свету се заоштрио сукоб блокова и отпочела криза на Средњем истоку и Медитерану. У Џакарти је преовлађивало мишљење да треба хитно организовати састанак који би окупио лидере Југославије, Индонезије, Индије и Египта. Развој ситуације у свету, по мишљењу индонежанске стране, повећавао је „одговорност земаља које спроводе

¹¹⁵ У 1957. години та је сарадња износила нешто преко 1,2 милиона долара (извоз 0,59 а извоз 0,63).

¹¹⁶ С. Вукомановић Темпо, *Револуција која тече*, Београд 1971, 292–295.

¹¹⁷ АЈ, КПР, I-5-б/40–1; А МСП РС, ДА, ПА, 1957, ф-38, дос. 2, бр. 424877; АЈ, КПР, I-5-б/40–2. – Испорука оружја и опреме о којој се преговарало јануара 1958. износила је више од 14 милиона долара.

политику независности ван блокова, политику активне коегзистенције“. Из тих разлога у Џакарти се сматрало да у што краћем времену треба организовати разговоре „велике четворице независних“, међу које је, поред себе, Сукарно убрајао Нехруа, Насера и Тита. По мишљењу Министарства иностраних послова Индонезије, Сукарна и владе „очи АА света, без обзира на њихову садашњу блоковску припадност и повезаност, уперене (су) у рад ове четворице“. У круговима око председника Сукарна драматично је истицано да пропаст сарадње „ове четворице“ истовремено значи „колапс мирољубивог света“. У том случају „остала би само два блока и само једна алтернатива – рат“.¹¹⁸

У разговорима вођеним од 18. до 20. јануара 1958. у Београду превасходно је било речи о унутрашњим политичким проблемима са којима се Индонезија суочавала.¹¹⁹ Спор са Холандијом претио је међународном изолацијом земље, а унутрашњи сукоби провоцирали су додатну нестабилност. У таквим околностима Тито је на примеру Југославије и њеног сукоба са Совјетским Савезом из 1948. скретао пажњу Сукарну на опасности које проистичу из „једностране оријентације“ у економским односима са иностранством. Добро познавање међународних односа говорило је Титу да земље Запада често немају исте интересе на једном простору и да то треба користити. У том контексту саветовао је Сукарна да искористи све могућности и на Истоку и на Западу. Тито је изражавао спремност да подржи владу Индонезије у њеним настојањима да разреши унутрашње проблеме у складу са националним правима индонежанског народа, борбом за слободу, независност и мир у свету. Део сарадње у будућности, око које су се два председника сложила, било је веће ангажовање у сфери економије, повећања робне размене, војних набавки, кредита. Неколико месеци касније Сукарно је Титове ставове означио песимистичким. Насупрот Титу, који је сматрао да су за Индонезију од највеће важности „јединство земље, мобилизација маса и материјалне припреме као услов за успешан развитак кампање против Холандије“, Сукарно је био убеђен „да су Холанђани главни разлог за постојећу раздробљеност земље, пошто вешто потенцирају супротности међу партијама као и између региона и Џакарте“. Титове ставове Сукарно је, на себи својствен начин, вероватно схватио као критику политике коју води.¹²⁰

¹¹⁸ А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-40, дос. 2, бр. 45415.

¹¹⁹ У време Сукарнове посете Београду избила је комунистичка побуна што је додатно отежало позицију Индонезије на спољнополитичком плану. Сучељена са Холандијом која је „гушила“ свако настојање за економским осамостаљењем, Индонезија се нашла и под притиском Кине која је подржавала себи идеолошки блиске побуњенике окупљене око Комунистичке партије Индонезије и њеног вође Аидита.

¹²⁰ АЈ, КПР, 1-3-а/39-8, Посета председника Индонезије др А. Сукарна Југославији 18-20. јануар 1958.

И Тито и Сукарно су у јануару 1958. били спремни да подрже широку акцију усмерену ка организовању међународне конференције која би окончала атмосферу Хладног рата и отворила могућност да међународни проблеми у будућности буду решавани на нови начин. Оба државника су била мишљења да државе које нису сврстане уз војне блокове могу да имају важну улогу у процесу учвршћивања светског мира и јачања међународне сарадње.¹²¹

Сукарно је средином јула 1958. поново предложио Југославији и Индији хитан састанак шефова влада Индије, Уједињене Арапске Републике, Југославије, Цејлона, Бурме и Индонезије у Њу Делхију. Предлог је, по свему судећи, био мотивисан унутрашњим тешкоћама које је Индонезија имала и развојем догађаја на међународном плану. Притешњена и изолована и са Истока и са Запада Индонезија је један од начина да ослаби „притиске“ којима је била изложена видела у активнијој улози на међународној сцени.¹²² Али, у том тренутку, ни Индија ни Југославија нису биле спремне да подрже предлог Сукарна. Нехруу и Титу је иницијатива председника Индонезије личила на формирање некаквог „трећег блока“, за чије су наводно стварање већ неколико година били оптуживани на Западу и критиковани на Истоку, а кога су се они на сваки начин клонили.¹²³ Насупрот томе, свестан осетљивости Сукарнове иницијативе и њених могућих последица по Југославију укљештену између два сучељена војна блока, Тито се залагао за заједничку декларацију влада ванблоковских држава као начин да се изрази став о међународним приликама. У том тренутку није био спреман да иде даље од тога. Нехру чак није био склон ни таквом изражавању политичких ставова у међународним односима.¹²⁴ Према процени југословенског амбасадора Павлича одбијање наведеног предлога је тешко пало Сукарну.¹²⁵ У Џакарти је владало уверење да су

¹²¹ АЈ, КПР, I-3-a/39-8, Посета председника Индонезије др А. Сукарна Југославији 18–20. јануар 1958. Забелешка о разговорима између председника Тита и председника Сукарна; Коминике о посети председника Сукарна Југославији.

¹²² У питању су биле војне побуне на Суматри и Целебесу које је подржавала једна од највећих политичких странака – Масјуми партија. Формално неутралне Сједињене Америчке Државе су пружале политичку подршку и војну помоћ побуњеницима што је прилике у Индонезији додатно дестабилисало. Из тих разлога Сукарно се одлучио да затражи подршку на међународној сцени.

¹²³ Љ. Димић, „Титово путовање у Индију и Бурму 1954. године. Прилог историји Хладног рата“, *Токови историје*, 3–4/2004, 27–54.

¹²⁴ О томе више у: АЈ, КПР (837), I-3-a/39-8 Забелешка о разговорима између председника Ј. Б. Тита и А. Сукарна, 17. јануар 1958; АЈ, КПР (837) I-3-a/39-9, Забелешка о разговору председника Тита са индонезанским амбасадором Сударсоном, одржаним на Брионима 22. јул 1958; Д. Богетић, Љ. Димић, *Београдска конференција неслврстаних земаља (1–6. септембра 1961). Прилог историји Трећег света*, Београд 2013.

¹²⁵ А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-41, дос. 21, бр. 423793.

отворене Нехруове резерве основни разлог за одбијање иницијативе коју је дао председник Сукарно. Иначе идеја о организовању конференције и чвршћем организовању неангажованих земаља није наилазила само на отпор Запада. Такве иницијативе су Совјетски Савез и Кина оцењивали као претњу сопственим позицијама међу афричким и азијским земљама и настојање да се креира „трећи блок“ који би био супротстављен „социјалистичком лагеру“.¹²⁶

*

Индонезија и разговори са Сукарном имали су кључно место у великој азијско-афричкој турнеји Јосипа Броза Тита организованој у зиму 1958/1959.¹²⁷ После двадесет два дана проведена на путу Тито је 23. децембра 1958. стигао у прву званичну посету Индонезији и ту се задржао до 1. јануара 1959. Тренутак у коме је дошло до посете био је за Индонезију деликатан јер су се трагови заоштрених унутрашњих политичких прилика и „притисака“ којима је био изложен из иностранства осећали и у Сукарновом понашању. Југословенске дипломате су забележиле да је током разговора Сукарно „углавном ћутао“, да је предност давао председнику владе Дјуанди и министру иностраних послова Субандрију, да није присуствовао сусретима на којима се разговарало о спољнополитичким питањима, политичкој ситуацији у региону, односу са великим силама, међународним односима. На отворене разговоре са Титом, према учачању југословенске стране, Сукарно је био спреман само у тренуцима када су се нашли насамо.¹²⁸

Током посете Индонезији била су одржана два главна и више мањих неформалних састанака. Титу је од стране Сукарна, као ратном борцу против „окупатора-колонизатора“, додељена „војничка медаља“ –

¹²⁶ J. Čavoški, *Jugoslavija i kinesko-indijski konflikt 1959–1961*, 115–155.

¹²⁷ Током турнеје Тито је посетио четири азијске (Индонезија, Бурма, Индија, Цејлон) и три афричке државе (Етиопија, Судан, Уједињена Арапска Република). У питању је била прва у низу значајних посета Ј. Б. Тита неангажованим државама у годинама 1958–1961.

¹²⁸ Титовој посети Индонезији претходила је посета председника владе Индонезије Дјуанде Картавидјаје Југославије од 12. до 23. октобра 1958. То је била прилика да се Тито и југословенски државни врх још једном упознају са приликама у Индонезији у којој је управо била угушена велика побуна на Суматри и северном Целебесу која је, уз остало, умногоме повећала утицај војске. Побуну која се зачела почетком године подржавале су Сједињене Америчке Државе док су се Совјетски Савез и земље „социјалистичког лагера“ солидарисале са Сукарновим режимом. Посета премијера Индонезије искоришћена је за припрему прве Титове посете Индонезији. – АЈ, КПР, I-2/11, Резиме разговора вођених у земљама Азије и Африке; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270; Б. Масалушић, *Титово путовање у Азију 1958–1959. године*, мастер рад у рукопису, 34.

престижно признање којим су искључиво одликовани представници војске Индонезије. Бандушки универзитет је Титу 25. децембра 1958. доделио почасни докторат права. У говору одржаном том приликом Тито је упознао индонежанску јавност са специфичним искуствима југословенске револуције, основним процесима унутрашњег развоја и спољнополитичким опредељењима Југославије. Знајући за индонежанску заинтересованост за унутрашњи политички систем у Југославији посебну пажњу је посветио моделу унутрашњег развоја (самоуправљању), али и нагласио да његова успешна примена у Југославији не значи успешност примене тог „обрасца“ у некој другој средини. Тито се критички одредио према постојању војних блокова, употреби силе у решавању спорних међународних питања, колонијализму, трци у наоружању и заложиио за активну мирољубиву сарадњу држава заснованих на различитим друштвеним системима и решавање свих спорних питања мирољубивим средствима. Антиколонијалну борбу народа Азије и Африке и стицање слободе и независности Тито је означио једним од најпрогресивнијих чинилаца у свету подељеном Хладним ратом. У том контексту посебно је истакао значај Конференције у Бандунгу (1955) и нагласио како њен успех лежи у чињеници да представници окупљених држава нису разговарали о ономе што их дели и сукобљава већ о питањима која им обезбеђују заједничку будућност. Тито је управо то сматрао универзалним приступом који се може и мора применити у међународним односима, приступом који превазилази оквире регионалне сарадње, који разуме да су локални проблеми појаве глобалног карактера и да се само у светским оквирима и могу решавати.¹²⁹

Мимо церемонијалног дела посете и „ванредно топлог пријема и код руководиоца и код народа“, разговори вођени у Индонезији нису били лаки, а делом ни пријатни.¹³⁰ Сукарно је приликом сусрета у Богору 26. децембра 1958. изнео очекивања да ће разговори бити искрени и отворени и отуда затражио да прва тема буду билатерални односи две земље – оно „шта Индонезија жели од Југославије и обрнуто“. Тако је привредна сарадња две земље, којом ниједна од страна није била задовољна, постала кључна тема разговора.¹³¹ За разлику од претходних сусрета питања спољне политике и

¹²⁹ АЈ, КПР, I-2/11–2, Говор Председника Републике Ј. Б. Тита приликом промоције за почасног доктора правних наука Универзитета Падјадјаран, Бандунг, 25. децембар 1958.

¹³⁰ АЈ, КПР, I-2/11–2, Извештај о путу Председника Републике и југословенске делегације у пријатељске земље Азије и Африке поднет на седници СИВ-а 17. март 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270 Разговори у Индонезији, Стенографске белешке.

¹³¹ АЈ, КПР, I-2/11–2, Извештај о путу Председника Републике и југословенске делегације у пријатељске земље Азије и Африке поднет на седници СИВ-а 17. март 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270 Разговори у Индонезији,

међународних односа „стављена“ су у други план.

Разговори су показали да Џакарта није задовољна југословенским привредним наступом у Индонезији.¹³² Развој сарадње делом су спутавале објективне политичке и економске прилике изазване побунама које су потресале и паралисале Индонезију. Индонежанска страна је тражила повећање извоза у Југославију. Предлагала је да Ријека добије статус транзитне луке за индонежанску робу која би била пласирана у Југославији али и на тржишту целе Европе. Скретала је пажњу на чињеницу да реализација трговинске сарадње договорене уговорима стагнира, уз остало и услед неадекватне подршке југословенских банкарских установа (камате у висини од 5% и кратких рокова за враћање кредита). Недовољно познавање привредних капацитета обе земље сматрано је још једним од разлога такве сарадње на економском плану.¹³³ Индонежани су исказивали жељу да на школовање у Југославију буде послато што више њихових стручњака. Интересовали су се и за искуства која је Југославија имала са „страним стручњацима“ из Совјетског Савеза, као и за укупну финансијску и економску сарадњу с том земљом. Боље упознавање народа Индонезије и Југославије (студијски боравци, школовање, путовања, учење језика, културна размена) индонежанска страна је сматрала предусловом успешне економске и политичке сарадње у будућности.¹³⁴

Економском сарадњом није била задовољна ни југословенска страна.

Стенографске белешке; Д. Богетић, *Нова стратегија Југословенске спољне политике 1956–1961*, Београд 2006, 315–316.

¹³² Робна размена са Индонезијом, изражена у милионима динара, показивала је следећу тенденцију:

Година	Увоз	Извоз	Салдо
1953	29,3	1,44	– 27,86
1954	101,9	19,62	– 82,28
1955	242,5	121,6	–120,9
1956	168,9	65	–103,9
1957	8	126	+118
1958 (до августа)	129	6	–123

АЈ, КПР, I-2/11–2, Информативно политички материјал; Б. Масалушић, *н. д.*, 38. – Економска сарадња са Индонезијом се од јуна 1953. заснивала на Трговинском и Платном споразуму који је предвиђао плаћање на бази клиринга. Новим Трговинским споразумом из средине децембра 1956. регулисано је да роба буде наплаћивана у британским фунтама.

¹³³ АЈ, КПР, I-2/11–2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији.

¹³⁴ АЈ, КПР, I-2/11–2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији.

Тито је изнео мишљење да економска сарадња, поред учињених помака, није испунила могућности обезбеђене нивоом политичке сарадње и економским капацитетима обе земље. Југославија има потенцијале за извоз много ширег асортимана роба, опреме, машина којима се могу опремити читаве фабрике и то у будућности треба искористити, оценио је Тито. Био је мишљења да економска сарадња две привреде мора бити адекватна политичким односима две пријатељске земље. Да би то и било остварено обећао је да ће по повратку у земљу смањити каматне стопе кредита који су подржавали економску сарадњу са Индонезију (са 5% на 2%).¹³⁵ Другим речима економска сарадња две земље се није заснивала на економским интересима већ на политичким одлукама као неприкосновеном приоритету. Ту изјаву Индонежани су прихватили као „великодушну“. Сматрајући добре економске везе најбољом потпором успешне политике Тито је понудио индонежанској страни изградњу и опремање фабрике муниције и артиљеријских оружја (топови 105 мм). Исакао је спремност да се усавршавање индонежанских стручњака финансира из југословенских кредита. Тај вид сарадње сматрао је посебно важним у будућности. Изразио је сагласност и да се лука Ријека користи за прихват и складиштење индонежанске робе. На подстицај Сукарна Тито се заложио за утврђивање листе производа које Југославија и Индонезија могу да понуде једна другој. Покренуо је и питање формирања мешовите комисије која би се бавила питањима робне размене.¹³⁶

По повратку у земљу Тито је пропустио учињене са југословенске стране означено узроком стагнирања економских односа са Индонезијом. Из тих разлога је налагао да се сви уочени пропусти исправе у што краћем року. У противном је предвиђао да ће Југославија бити „истиснута“ са тржишта Индонезије као и других земаља Трећег света око којих се боре и сучељавају Запад и Исток. Захтевао је хитне промене у југословенској економској политици према земљама Азије и Африке. Дајући предност политици над економијом суштину његовог става, заснованог на сазнањима стеченим у Индонезији, чинила је опаска да су „проценти“ које су југословенски банкар и привредници настојали да остваре на том тржишту у кратким роковима „најмање корисна ствар“ у сарадњи са политички важном и у сваком погледу „богатом земљом“ каква је Индонезија. У свом политичком захтеву Тито је био веома јасан: „Ако ми сада закаснимо, тј. ако изгубимо ово тржиште сада, ми га лако нећемо добити натраг. Мислим

¹³⁵ АЈ, КПР, I-2/11-2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији.

¹³⁶ АЈ, КПР, I-2/11-2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији.

да морамо све предузети да се то спречи и да дође до ових промена у нашој економској политици“. Изречено је била јасна критика свима који су веровали да сем Запада и Истока Југославија ни политички, а још мање економски, нема других алтернатива. Из Тита су проговарала сазнања стечена на основу сопствених искуства о цени која се плаћа услед постојања политичке и економске зависности од Запада и Истока.¹³⁷

Приликом посете Индонезији дошло је и до веома креативне размене мишљења и информација о бројним питањима везаним за актуелне међународне проблеме. Излагање министра Субандрија потврдило је југословенске процене о заинтересованости великих сила за простор на коме се налази Индонезија.¹³⁸ Тито је био сагласан са ставом индонежанске стране да део међународних проблема, захваљујући „циничном“ понашању великих сила, добија „експлозивну форму“. У промени спољнополитичког наступа Сједињених Америчких Држава и повећању њихове економске помоћи земљама региона Тито је, подједнако као и његови саговорници, видео тенденцију спречавања „померања“ тих држава ка комунизму. Сазнање да Запад почиње да више стрепи од социјалног незадовољства које провоцира сиромаштво и неразвијеност него од комунистичка пропаганде, било је од велике важности. Подједнаки значај су имале и оцене које је износио министар иностраних послова Индонезије Субандрио – да поновно „отварање“ питања Берлина представља настојање Москве да узнемиравањем Запада скрене пажњу са „главног бојишта“ које се налазило на простору Азије и Африке. Од важности су били и утисци министра Субандрија о политици коју Москва планира да води према Западу и у Азији, позицији Кине у региону и дешавањима у тој земљи, понашању САД на Далеком истоку, сталним настојањима Запада да разара солидарност и регионално јединство афричких и азијских земаља. Из излагања је била очљива стрепња Цакарте од расцепа у социјалистичком лагеру и међу земљама Азије и Африке. Појачану субверзивну политику Запада према регионалном повезивању и сарадњи земаља Африке и Азије Индонезија је

¹³⁷ АЈ, КПР, I-2/11–2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији; Б. Масалушић, *н. д.*, 41–42.

¹³⁸ Непосредно пре сусрета са југословенском делегацијом министар Субандрио је представљао Индонезију на састанку „Коломбо земаља“ где се срео са високо рангираним представницима Сједињених Америчких Држава (државни секретар Џ. Ф. Далс), Совјетског Савеза (Н. С. Хрушчов и А. Микојан), Велике Британије (премијер Х. Макмилан и министар спољних послова С. Лојд), СР Немачке (министар спољних послова Х. фон Брентано). – АЈ, КПР, I-2/11–2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији; Б. Масалушић, *н. д.*, 45.

сматрала потврдом исправности политике коју је трасирала Конференција у Бандунгу. Представници Индонезије су у том смислу и од Тита тражили да се приликом својих путовања ангажује на побољшању односа и регионалне сарадње међу афричким и азијским земљама „па макар на културном и другом пољу“. Били су мишљења да интереси западних држава, усмерени ка разарању азијско-афричког регионалног јединства, представљају једну од највећих опасности по Индонезију.¹³⁹ Из излагања премијера Дјуанде било је видно да Индонезија не одустаје од политике коју би симболизовала нова конференција афро-азијских земаља, али да у организовању „новог Бандунга“ не жури услед тренутних политичких околности које нису ишле на руку процесу стабилизације регионалног јединства и јачања солидарности земаља Африке и Азије. Титови индонежански саговорници су били убеђени да ће „заједничка независна политика“ неангажованих држава „добити на крају признање како Запада тако и Истока“. Они нису крили да спољна политика коју Југославија води представља узор и инспирацију Индонезији.¹⁴⁰

У експозеу о међународним проблемима Тито је посебну пажњу посветио питању Берлина, односима са Западом и Истоком, сарадњи са Египтом и ванблоковским земљама. Његово излагање, ставови које је заступао, примери које је наводио, афирмисали су принципе који су чинили суштину политике за коју се у међународним односима Југославија залагала.¹⁴¹ Из Титовог наступа било је видно да треба подржати дијалог великих сила око битних питања међународних односа, али не и допустити да оне, у складу са својим искључивим интересима, одлучују о судбини света. Одбацивање употребе силе у међународним односима, стални дијалог који подстиче разрешење спорова, трагање за алтернативама које воде зауздавању сукоба и трајном миру, још неки су од принципа за које се Тито залагао. Из примера које је Тито наводио проистицало је да активна улога у међународним односима, сабирање и аналитичко вредновање дипломатских информација, прилика да се на местима где се креира светска политика и доносе далекосежне одлуке искаже сопствено мишљење, најдиректније доприноси повећању утицаја и потврђивању „неопходности постојања“ у светској политици. Из дела излагања у коме је говорио о односима Југославије са Западом и Истоком било је видно да бити субјект у светској политици и имати улогу у светској политици, представља

¹³⁹ АЈ, КПР, I-2/11-2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији.

¹⁴⁰ АЈ, КПР, I-2/11-2, Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима у току посете друга Председника Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959; А МСП РС, ДА, ПА, 1958, ф-42, дос. 8, бр. 32270, Разговори у Индонезији.

¹⁴¹ Исто.

предуслов опстанка и циљ коме треба тежити. А за земље које нису штитили војни пактови и гаранције великих сила, висок степен међународне повезаности био је предуслов опстанка. У том контексту Тито је сматрао важном сарадњу са ванблоковским државама и јединствен наступ у ОУН.¹⁴²

По окончању путовања по земљама Азије и Африке Тито је 9. априла 1959. упутио Сукарну исцрпан извештај о разговорима које је водио и утисцима које је сабрао за време посета Бурми, Индији, Цејлону, Уједињеној Арапској Републици, Етиопији и Судану.¹⁴³ Сукарно је био задовољан садржајем поруке, али не и званичним тоном којим је она одисала. Том приликом је изразио жељу да му се Тито обраћа „као пријатељу“. Преко амбасадора је поручио да ће у наредној поруци коју буде упутио Титу са утисцима из посете неким државама Европе и Јужне Америке „Тито видети моју форму“.¹⁴⁴ И заиста, следеће обраћање Титу Сукарно је започео речима „Драги мој пријатељу Тито“, а окончао „најсрдачнијим поздравом“ и потписом Сукарно.¹⁴⁵ Пријатељским односом одисало је и следеће обраћање Ј. Б. Тита председнику Индонезије. „Драги пријатељу Карно“ биле су речи које су одавале висок ниво пријатељства и људске присности.¹⁴⁶

У првој оцени разговора вођених у Индонезији амбасадор Павлич је упутио телеграм Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ кроз који је било могуће препознати део атмосфере у којој је посета протичала: „1. Посета успела. Председник задовољан. Поново изјавио да је изненађен пријемом, разуме веће могућности за проширење сарадње у свим областима. Дочек, посета Јави и Балију превазилази све досадашње посете. Сукарно био стално са другом Председником, те на Галебу. 2. Разговори бројни, плодни... Сукарно разговарао са другом Председником пре свега у колима, о проблемима изградње Индонезије... У разговорима очито изражена жеља Индонезана да се избегне слабљење источног блока. Основну опасност представља, у датим условима, западни блок. Вођени жељом да дође до побољшања наших односа са НР Кином понудили своје 'добре услуге'. 3. Коминике добро примљен, предмет велике пажње... 4. Штампa посветила пуну пажњу посети... 5. На дочеку, пријемима и испраћају учествовали сви амбасадори, укључујући и источни блок... 6. Организација безбедности перфектна. Наши другови пружили одличну

¹⁴² Исто.

¹⁴³ АЈ, КПР, I-1/424.

¹⁴⁴ АЈ, КПР, I-5-6/40-3, Забелешка о разговору амбасадора Павлича са Председником Сукарном 19. април 1959.

¹⁴⁵ АЈ, КПР, I-1/425. Сукарнова порука Ј. Б. Титу од 6. октобра 1959.

¹⁴⁶ АЈ, КПР, I-1/424. Титова порука Сукарну од 19. октобра 1959.

сарадњу. Није познат случај неке акције, мада прилика довољно. Друг председник уопште није користио наша кола. Често возио се заједно са Сукарном у отвореним колима, пробијајући се кроз масе. Поново сишао из кола и шетао кроз масе. На Балију чак користио хеликоптер... Новогодишња прослава незаборавна. Оба председника целу ноћ...“¹⁴⁷

*

Југославију и Индонезију је суштински повезала политика несврстаности која није била апстрактна. Њу је најдиректније обликовао развој међународних односа. Извори несврстане политике налазили су се у процесу деколонизације и покушају превазилажења неразвијености. Та политика је истовремено била и одговор на основно обележје међународних односа одређених постојањем војних блокова, блоковском поделом света и политиком силе која је из тога произилазила. Супротстављање блоковској подели света било је „најмаркантније обележје“ политике несврставања, која се темељила на процени да ће мир у свету бити угрожен све док у међународним односима преовлађује „политика силе“, док постоји подела на војне блокове и интересне сфере и све док јачи слабијима намећу своју вољу без санкција. За управо ослобођене земље Азије и Африке, међу њима и за Индонезију, приклањање неком од блокова значило је одрицање од тек стечених суверених права, независне унутрашње политике, активног учешћа у међународној политици, сарадње са свим мирољубивим земљама света и вођења политике у складу са сопственим интересима.¹⁴⁸ Све наведено подстицало је сарадњу ванблоковских држава.

Почетком априла 1960. председник Сукарно и министар спољних послова Субандрио поново су се обрели у Југославији. Била је то прилика да два државна руководства још једном размене мишљења о ситуацији у свету и свестрано сагледају међусобну билатералну сарадњу. У разговорима Тита и Сукарна размењене су информације о ситуацији у Ираку и позицији премијера Касема. Заузет је заједнички негативни став према предлогу Кубе о сазивању конференције економски неразвијених земаља. Оба председника су принципијелно била за сазивање конференције таквог типа али су делили мишљење да односи које Куба има са већином земаља Латинске Америке говоре да би такав састанак у Хавани био неуспешан и контрапродуктиван. Неизбежна тема разговора биле су велике силе и њихова политика, посебно односи које је Сукарно изградио са Хрушчовом. Истоветност ставова исказана је у погледима на опасност коју

¹⁴⁷ МСП РС, ДА, ПА, 1959, ф-41, дос. 13, бр. 4318, Телеграм амбасадора Павлича упућен 5. јануара 1959. Државном секретару за иностране послове ФНРЈ Кочи Поповићу.

¹⁴⁸ О томе више у: О. Богетић, Д. Богетић, Настанак и развој покрета несврстаности, Београд 1981; Д. Богетић, Корени југословенског опредељења за несврстаност, Београд 1990; Л. Матес, Несврстаност – теорија и савремена пракса, 34–59, 78–162.

представља обнављање атомских проба. Апсолутна сагласност је постојала и око оцене сукоба у Алжиру и помоћи Фронту националног ослобођења. Тито и Сукарно су делили мишљење о потреби за што већим ангажовањем ванблоковских држава око питања разоружања, помоћи економски мање развијеним земљама, убрзавања процеса ослобођења народа који и даље живе у колонијалном ропству. У питању је био читав програм око кога се могао окупити ванблоковски свет. По повратку у Џакарту, на састанку са југословенском амбасадором Павличем, индонежанска страна је још једном истакла заинтересованост за сазивање састанка представника независних и неангажованих земаља. После разговора са Титом представници Индонезије су били додатно убеђени да „мир не може бити предмет само великих“. Сматрали су да „велике силе треба да воде рачуна о другим земљама“ и да ће то посебно чинити уколико независне земље почну да се састају и дају своје сугестије.¹⁴⁹

Приликом сусрета у Београду разговарало се и о важним унутрашњим политичким питањима. Индонежански политичари, међу њима и Сукарно, веома су се „интензивно и детаљно“ интересовали за принципе функционисања југословенског унутрашњег система – децентрализацију, радничко самоуправљање, институције, организацију политичког живота, питање својине и друго. Загледаност у Југославију проистацала је из чињенице да је, после тешком муком извојеване националне револуције, требало приступити темељној друштвено-политичкој изградњи земље. Како стаљинистички и маоистички модели развоја за Индонезију нису били прихватљиви из мноштва разлога, у Џакарти је процењивано да југословенско искуство може бити од посебне важности. Свест о томе да се ниједан модел развоја не може напросто копирати била је обострана. Процењивано је да Споразум о дугорочној привредној сарадњи већ даје добре резултате, а да ће размена искустава на пољу научно-техничке сарадње додатно појачати политичке односе и пријатељство.¹⁵⁰

Разговори у Београду отворили су перспективу даље сарадње на економском, научно-културном и војном плану. Даљи корак у том правцу учињен је већ крајем јула 1960. приликом посете председника владе

¹⁴⁹ АЈ, КПР, I-3-a/39–15, Записник разговора Тито–Сукарно, Београд, 5–8. април 1960; А МСП РС, ДА, ПА, 1960, дос. 1, ф-41, бр. 418289, Забелешка о разговору амбасадора Павлича са министром иностраних послова Субандриом од 13. априла 1960.

¹⁵⁰ О томе више: А МСП РС, ДА, ПА, 1960, дос. 3, бр. 410142, Забелешка о разговору државног секретара Коче Поповића са министром иностраних послова Индонезије Субандрио-м од 6. и 7. априла 1960 у Београду; МСП РС, ДА, ПА, 1960, дс. 1, ф-41, бр. 418289, Забелешка о разговору амбасадора Павлича са министром иностраних послова Субандриом од 13. априла 1960.

Републике Индонезије Дјуанде Картавидјаје Југославији.¹⁵¹

Јединство у настојању да радикално буду измењени међународни односи одређени блоковском поделом света, неравномерним економским развојем и претњом нуклеарном катастрофом, постигнуто је већ у првим контактима лидера неангажованих земаља. Свест о томе да активно учешће у међународним збивањима учвршћује „сопствену независност“ сваке земље понаособ и утиче на то да све скупа представљају значајан чинилац у међународним политичким и економским односима, ипак није значила брзо постизање „јединствене акције“. Томе су се испречили конкретни интереси сваке земље појединачно, које је, како се показало, тешко било ускладити. Универзалност постављених циљева и принципа није увек могла да превлада поделе и умири сукобе. Ипак, право на равноправно учешће у решавању међународних проблема – схваћено као одговорност и активна борба за мир у свету – није тражено, већ је извојевано. То је демонстрирано Иницијативом петорице (Нехру, Нкрумах, Насер, Сукарно, Тито) поднетом Генералној скупштини ОУН септембра 1960, у којој је захтевано да председници Сједињених Америчких Држава и Совјетског Савеза „обнове своје контакте“ и „нађу решења отворених проблема путем преговора“. Контакти дипломатских и политичких представника Југославије и Индонезије пред Петнаесто заседање Генералне скупштине ОУН били су чести и подстицајни.¹⁵²

Контакти Тита, Насера, Нкрумаха, Сукарна и Нехруа, до којих је дошло на Петнаестом редовном заседању Генералне скупштине ОУН септембра 1960. у Њујорку, били су иницирани проценом да велике силе нису способне за постизање компромиса око кључних питања светског мира. У таквим околностима Тито је био мишљења да и сукоб великих сила око избора новог генералног секретара Уједињених нација додатно доприноси потискивању у други план важних питања каква су разоружање и колонијално питање. Основна идеја бројних сусрета и разговора Тита са представницима несврстаних земаља, међу њима и са Сукарном, била је да оне предузму посредничку акцију са циљем да дође до сусрета Хрушчова и Ајзенхауера. Насупрот томе, Нехру се дуго опирао било каквој заједничкој акцији сматрајући да предност треба дати „појединачним акцијама на општој заједничкој линији“. Смисао Иницијативе петорице, исказане у посебној резолуцији, био је у покушају да ванблоковске државе преузму

¹⁵¹ АЈ, КПР, I-3-a/39-16, Заједничко саопштење о посети првог министра владе Републике Индонезије Дјуанде Картавидјаје ФНРЈ, Београд – Бриони, 29. јул – 3. август 1960.

¹⁵² О томе више: А МСП РС, ДА, ПА, 1960, дос. 1, ф-41, бр. 428573. Разговори амбасадора са министром иностраних послова Субандриом од 1. септембра 1960; премијером Дјуандом од 6. септембра 1960; председником Сукарном од 9. септембра 1960.

посредничку улогу између супротстављених сила и њихових конфронтираних лидера. Лидери неангажованих земаља су процењивали да висок степен „међународне затегнутости“ посебно погађа народе који воде борбу за своју независност. И поред тога што Резолуција није добила довољну подршку, несумњиво је назначила будућа престројавања у ОУН, утрла пут организованом иступању ванблоковских земаља и допринела повезивању држава са сличним спољнополитичким ставовима. „Линија смиривања у свету“ однела је том приликом моралну победу над политиком силе (за Резолуцију је гласала 41 држава, против ње је било 37 земаља окупљених око Сједињених Америчких Држава, док је 17 чланица блиских Совјетском Савезу остало неутрално), а неангажоване земље су себе почеле доживљавати као „позитиван и миротворан фактор“ у светској политици.¹⁵³ У наступима наведених државника на Петнаестом заседању Генералне скупштине ОУН у првом плану су била питања разоружања и колонизације.

Југословенски државни врх је проценио да је „тесна сарадња“ са представницима других неангажованих земаља, остварена на Петнаестом редовном заседању Генералне скупштине ОУН у Њујорку, „конструктивно допринела“ очувању мира и решавању спорних међународних проблема мирољубивим путем. Изнети ставови о разоружању, решавању колонијалног питања, пружању помоћи недовољно развијеним земљама, сматрани су доследним настојањем Југославије да допринесе „ублажавању међународне затегнутости“, усвајању метода „преговарања и споразумевања међу народима и државама“, подстицању „активне међународне сарадње“ између свих земаља, без обзира на разлике у њиховим унутрашњим системима, а на основу „поштовања принципа независности, равноправности и немешања у унутрашње ствари других“. Тито се из Њујорка вратио са сазнањем о „дубини јаза“ који раздваја „западне и источне земље“. Разлог за то видео је у настојањима војних блокова да постојеће проблеме решавају „политиком силе“ која свет перманентно држи на „ивици нове ратне катастрофе“. Тито је учествовао да новопримљене чланице Уједињених нација још нису биле у прилици да се „довољно и правилно оријентишу у хладноратовској атмосфери“ Петнаестог заседања Генералне скупштине и да у потпуности одговоре „тежњама и интересима својих народа“. Ипак, важним учинком неангажованих земаља сматрао је иступања шефова држава и влада, којима је спречено избијање „тежих сукоба“ између завађених блокова, дошло до јасног формулисања ставова према спорним питањима и указано на потребу

¹⁵³ АЈ, КПР (837), I-2/12. Забелешке разговора Ј. Б. Тита са Ајзенхауером, Насером, Нехруом, Хрушчовом, Сихануком вођеним септембра 1960. за време XV заседања Генералне скупштине ОУН; АЈ, КПР (837), I-4-а/к-202, Говор Ј. Б. Тита на митингу у Београду по повратку са заседања Генералне скупштине ОУН у Њујорку, 12. октобар 1960.

проналажења пута за њихово мирољубиво решење. На тај начин, према мишљењу Јосипа Броза, у Уједињеним нацијама је формирана „нова снага која није вољна да буде само неми посматрач и гласачка машина, већ жели да буде активан фактор у спровођењу једне политике која може да осигура човечанству мир и конструктивну сарадњу“. Иступи неангажованих земаља представљали су за њега „савест човечанства у данашњој нуклеарној и хаотичној међународној атмосфери“. Тито је био свестан чињенице да основни циљ у Њујорку није у потпуности остварен, али да је ту, како је говорио, постављена „чврста основа за кретање у правцу све бржег и све ширег развијања и јачања свести о томе да судбина човечанства не може бити у руци само неколико великих сила, већ да одговорност за даља збивања у свијету носе све државе, велике и мале“. Размена мишљења у Њујорку омогућила је шефовима држава и влада неангажованих земаља да дођу до јединственог мишљења „у најважнијим питањима од општег интереса, која траже хитно решење и која оправдано забрињавају свет због тога што стално угрожавају мир“. Петнаесто заседање Генералне скупштине у Њујорку Тито је доживљавао као „моралну победу“ неангажованих земаља. Једногласно усвајање резолуције 28 земаља на крају генералне дебате, којом је тражено да се све земље чланице Уједињених нација уздрже „од акција штетних по међународну атмосферу и да уложе напоре да се оствари пуна сарадња међу свим државама“, показало је да у датим околностима нико није спреман да буде „отворени противник међународне сарадње и преговарања“. По Титовом мишљењу, Петнаесто заседање Генералне скупштине је показало „да се негативне снаге не могу до краја супротстављати позитивним међународним акцијама“. Био је то истовремено подстрек, охрабрење и својеврсни „путоказ“ за даљи рад.¹⁵⁴ А тај заједнички рад је најдиректније доприносио даљем зближавању Југославије и Индонезије.

*

После заједничког иступа у Њујорку уследили су чешћи контакти, консултовања, нова путовања, сусрети, разговори, размена порука. Југославија и Индонезија су у ОУН биле потписници, а често и покретачи, бројних резолуција које су се тичале разоружања, обустављања експеримената са нуклеарним оружјем и забране употребе атомског оружја, укидања колонијализма у свим његовим формама и манифестацијама,

¹⁵⁴ АЈ, КПР, I-2/12, Забелешке са разговора које је Тито имао септембра 1960. у Њујорку са Ајзенхауером, Меноном, Насером, Нехруом, Хрушчовом; АЈ, КПР (837), I-4-а, ф-202, Говор Ј. Б. Тита на Петнаестом заседању Генералне скупштине УН, одржане у Њујорку 22. септембра 1961; Из говора друга Председника на митингу у Београду по повратку са Генералне скупштине Уједињених нација у Њујорку, 12. октобра 1960; Из експозеа друга Председника одржаног у Савезној народној скупштини 26. децембра 1960.

убрзања светског развоја и формирања фондова који томе могу да допринесу. Афирмисале су политику мира и међународног споразумевања и захтевале да велике силе више не могу једине имати одлучујући утицај на доношење одлука о важним међународним питањима. Залагале су се за пуну независност и слободу народа Конга и Алжира. Једна од тема о којима се отворено разговарало тичала се организовања конференције ванблоковских земаља и институционализовања њихове сарадње у будућности. Идеја о самиту несврстаних земаља полако је уобличавана. Један од кључних партнера Југославије у том процесу била је Индонезија.¹⁵⁵

Ангажман на међународном плану пратили су срдачни, али не и добри економски односи две земље. Обим робне размене је напредовао, али је било видно да војне испоруке обухватају готово 90% целокупног промета. Постојали су проблеми са испоруком каучука са државних плантажа. Југословенски привредници су на Индонезију и даље гледали као на тржиште на коме се могу остварити „слободне девизе“ и нису се трудили да уравнотеже увоз и извоз са том земљом. Поступци југословенских предузећа приликом испоруке различитих типова опреме Индонезији у Београду су дефинисани као „забрињавајући“. Уочена је инертност око давања понуда на тендере које је расписивала Индонезија, што је резултирало губитком великих послова у инвестиционој изградњи. Кредити давани Индонезији нису до краја коришћени. Наступ југословенских привредника је оцењиван као „сувише крут“. На плану научно-техничке сарадње није много тога учињено. Запостављање Индонезије када је у питању слање југословенских стручњака сматрано је „недопустивим“. Све је то представљало несумњив проблем у односима две земље.¹⁵⁶ Ипак, на погоршавање односа много је више утицала политика него економија. У време интензивне сарадње на међународном плану индонежанска дипломатија је затражила од Југославије подршку око војног решавања питања Западног Иријана, што је „рушило“ један од основних принципа југословенске спољне политике да се сви спорови решавају мирним путем. То питање, како ће се показати, најдиректније ће утицати на односе две земље у будућности.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Л. Матес, Несврстаност. Теорија и савремена пракса, 391–393.

¹⁵⁶ Робна размена са Индонезијом у годинама 1958–1960. у милионима динара

Година	Извоз	Увоз	Трговински биланс
1958	6	129	–123
1959	4.304	234	+4.070
1960	3.553	200	+3.353

АЈ, КПП, I-5.6/40–4, Информација о економским односима са Индонезијом; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-39, дос. 19, бр. 428046; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-38, дос. 31, бр. 413842.

¹⁵⁷ Приликом посете Југославији министар иностраних послова др Субандрио је исказао

Тито и Сукарно су од раније делили мишљење да велике силе и земље сврстане уз војне блокове нису у могућности да очувају светски мир и обезбеде несметан рад ОУН и да томе треба да допринесу и државе Трећег света. После искуства стеченог на Петнаестом заседању Генералне скупштине ОУН, код Тита је дефинитивно сазрела свест да у наредном периоду, не дужем од годину дана, треба организовати састанак ванблоковских држава. На сличним позицијама били су Сукарно и Насер, али не и Нехру који, како су извештавале југословенске дипломате из Делхија, није видео разлоге за одржавање таквог састанка.¹⁵⁸ Сукарно је био први који је сматрао да место одржавања конференције треба да буде Београд.¹⁵⁹ Али упоредо са тим, он је био и горљиви заговорник регионалног концепта сарадње и одржавања нове азијско-афричке конференције. У његовим разматрањима, београдска конференција је требало да буде само етапа која би водила „новом Бандунгу“.¹⁶⁰ Тако је питање будуће форме организовања неангажованих земаља (регионализам или универзализам) истовремено и спајало и удаљавало Југославију и Индонезију. Месеци који су следили били су испуњени иницијативама и дилемама. Противречности нису недостајале.

Југославија и Индонезија су, заједно са Уједињеном Арапском Републиком, марта 1961. започеле информативне разговоре о могућем одржавању конференције неангажованих земаља „у скорој будућности“. Намера је била да се будућа конференција бави питањима Конга и Алжира, „колонијалним темама“, али и „ширим светским проблемима“.¹⁶¹ Неколико дана касније, вести које су у Београд стизале из Каира и Џакарте говориле су да „идеја о конференцији широко продире“ захваљујући, уз остало, дипломатским акцијама Египта и Индонезије.¹⁶² По свему судећи, у том тренутку, добар део водећих политичких личности Индонезије није био

забринутост Индонезије да Западни Иријан може постати „база међународног колонијализма“ одакле би се покретале и водиле субверзивне акције и подстицале побуне у Индонезији. Будући окружена чланицама СЕАТО пакта и државама Комонвелта Индонезија је била забринута за свој развој. Војну помоћ и подршку за интервенцију Индонезија је добијена у Москви. – А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-38, дос. 29, бр. 46959.

¹⁵⁸ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 1, бр. 45196, Телеграм амбасадора Д. Кведера из Делхија, од 17. фебруара 1961.

¹⁵⁹ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 2, бр. 49237, Телеграм Ј. Ђерђе амбасадору југословенске државе у Индонезији Павличу, од 25. марта 1961.

¹⁶⁰ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 8, бр. 410166, Телеграм амбасадора Павлича из Џакарте, од 1. априла 1961.

¹⁶¹ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 3, бр. 49596; МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 3, бр. 49695.

¹⁶² А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 7, бр. 49515, Телеграм Ј. Ђерђе – В. Мићуновићу, од 29. марта 1961.

узнат са идејом о одржавању конференције неангажованих земаља. Они упућенији сматрали су да ће се на том скупу разговарати само о неколико актуелних међународних проблема везаних за колонијализам (Алжир, Конго, итд.). Такође се рачунало да ће једна од приоритетних тема бити и питање Западног Иријана, што би несумњиво ојачало спољнополитичку позицију Индонезије према Холандији.¹⁶³ Али, упоредо са развијањем идеје о конференцији неангажованих земаља, крајем марта 1961, југословенски дипломатски представници из Цакарте извештавали су о залагањима Индонезије да што пре дође до нове „Бандуншке конференције и конференције независних земаља“. У ту сврху, како су извештавале југословенске дипломате, Сукарнови изасланици су боравили у Камбоџи, Бурми, Цејлону, Уједињеној Арапској Републици, Судану. Сукарно је пожуривао организовање нове афроазијске конференције у Бандунгу сматрајући да она треба да буде одржана пре Шеснаестог заседања Генералне скупштине ОУН и да на њој морају бити размотрена „сва текућа питања“. По мишљењу председника Индонезије, Југославија је била најпогодније место за одржавање конференције независних земаља. Сукарно је такође сматрао да на конференцији неангажованих земаља треба разговарати само о једном питању – питању Алжира.¹⁶⁴

Такве ставове су у Делхију тумачили као последицу чињенице да Сукарно „губи популарност“ у својој земљи и „има озбиљне унутрашње тешкоће“. Индијске дипломате су отворено говориле да ставове Сукарна не треба схватати озбиљно. На другом крају света, у Акри, председник Нкрумах је сматрао да Сукарно „нема среће“ са новом азијско-афричком конференцијом „јер је тешко скупити заједно неангажоване и ангажоване АА земље, а још теже постићи конструктивне и чврсте одлуке“. Зато је, по његовом мишљењу, реалније организовати конференцију неангажованих земаља „које спроводе политику позитивне неутралности“. Југословенске дипломате су закључиле да Сукарно ставља „тежиште“ на организовање азијско-афричке конференције, али су уочавале и губитак „оријентације“ када је у питању спољна политика Индонезије као и покушај да се иде „на два колосека“.¹⁶⁵ Било је јасно да Индонезија остаје поуздан партнер у

¹⁶³ А МСП РС, ДА, ПА, ф-118, дос. 11, бр. 428472, Београдска конференција и Индонезија, 19. септембар 1961.

¹⁶⁴ Идеју о састанку неангажованих земаља који би био посвећен само питању Алжира, Сукарно је пласирао први пут јануара 1961, али је такву могућност одбацио Коча Поповић сматрајући да такав састанак не би био од посебне користи јер на њега не би дошли ни Нехру ни У Ну. Ипак, Коча Поповић је саветовао да се Цакарти не одговори негативно, већ да се наведу извесне резерве док се провери расположење других земаља. А МСП РС, ДА, Кабинет К. Поповића, ф-2, Строго пов., К-15, 2. фебруар 1961.

¹⁶⁵ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 2, бр. 49 263, Телеграм из кабинета Ј. Ђерђе, од 25. марта 1961; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 5, бр. 410 350, Телеграм

политици невезивања за војне блокове, али да предност даје концепту регионализма. Југословенске дипломате из Џакарте су поручивале да је Индонезија значајан политички партнер, да „вреди наставити са напорима“ да се у потпуности придобије, да треба имати „више стрпљења“ и улагати напора на „упознавању менталитета“, да јој треба помоћи у настојањима да пронађе сопствени пут („између Пекинга и Москве, за или против Сукарна“).¹⁶⁶ Касније анализе су показале да је Сукарнова опседнутост идејом о „новом Бандунгу“ проистацала из успеха Конференције у Бандунгу (1955), афирмације коју су Индонезија и њени лидери тада остварили и периода плодне сарадње држава Азије и Африке који је после тога уследио. Све је то, по мишљењу југословенских дипломата, потхрањивало илузију о користима које би донео „нови Бандунг“. Та идеја је била подржана и од Народне Републике Кине.¹⁶⁷

Посета Египту и разговори које је Тито имао са Насером 20. априла 1961. били су од посебне важности за доношење коначне одлуке о неопходности организовања конференције шефова држава и влада ванблоковских земаља.¹⁶⁸ Дипломатској иницијативи за одржавање конференције неангажованих председник Сукарно се придружио још у току разговора Насера и Тита у Каиру. Индонезија је активно учествовала у раду нимало лаког припремног састанка ванблоковских држава, одржаном у Каиру од 5. до 12. јуна 1961.¹⁶⁹ Непосредно пре почетка припремног састанка, да би предупредила могуће тешкоће, југословенска дипломатија је са египатском усагласила ставове о важним питањима о којима је требало разговарати.¹⁷⁰ Активни дипломатски контакти успостављени са Индонезијом потврђивали су да и та земља заузима истоветне ставове.¹⁷¹ Индонезија је била међу првим земљама која је политичким аргументима

амбасадора Павлича из Џакарте, од 1. априла 1961; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 8, бр. 410170.

¹⁶⁶ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-38, дос. 31, бр. 413 842. Дешета амбасадора Павлича из Џакарте од 1. маја 1961.

¹⁶⁷ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-118, дос. 11, бр. 428 472. Београдска конференција и Индонезија, 19. септембар 1961.

¹⁶⁸ Забелешка о разговорима између делегације ФНРЈ и делегације УАР, Каиро, 20. април 1961.

¹⁶⁹ На припремној састанку у Каиру учешће су узеле следеће земље: Авганистан, Куба, Гвинеја, Индонезија, Мали, Саудијска Арабија, Уједињена Арапска Република, Југославија, Мароко, Камбоџа, Јемен, Индија, Непал, Бурма, Цејлон, Етиопија, Судан, Ирак, Сомалија, Бразил (као посматрач).

¹⁷⁰ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, Ф-116, дос. 32, бр. 417 198, Телеграм амбасадора Р. Дугоњића из Каира, од 31. маја 1961.

¹⁷¹ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 35, 417 569, Телеграм амбасадора Р. Дугоњића из Каира, од 2. јуна 1961; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, дос. 36, бр. 417 694, Телеграм амбасадора Р. Дугоњића из Каира, од 5. јуна 1961.

подржала предлог да место одржавања конференције шефова држава и влада неангажованих земаља буде Београд.¹⁷² Заједничким наступом Југославије, Индонезије и Уједињене Арапске Републике дефинитивно је разбијен „мит о водећој улози Индије у азијско-афричком и неангажованом свету“. Од политике посредовања у споровима и „заузимања средње линије“, за коју се у Делхију сматрало да је Индија предодређена, „у Каиру ништа није остало“. Ту су улогу међу неангажованим земљама одиграле Југославија, Индонезија и Уједињена Арапска Република.¹⁷³ Што се тиче саме Индонезије, утицајни политичари попут Абдулганија и Сastroамидјођа перманентно су опструирали политику министра Субандрија формирајући мишљење у јавности да конференција несврстаних земаља „неће бити тумач интереса Индонезије“.

Састанак у Каиру, како се показало, није био само организациони скуп за припрему будуће конференције, јер су на њему покренута и бројна суштинска питања. То је био први такав састанак „земаља са заједничком глобалном концепцијом“, а различитим степеном развоја, мимо регионалних окупљања. На њему су исказани различити интереси и ставови, али се кроз оштру размену мишљења „дошло до заједничког гледишта о конкретним питањима и потврде заједничких ставова“. Резултати састанка у Каиру југословенске дипломате су оцењивале као „стварни успех и веома значајан корак у припремању конференције, и уопште, у усклађивању заједничког гледања и акције“.¹⁷⁴

Али, мимо ставова које је заједно са Југославијом заступала у Каиру, Индонезија се није лако одрицала ни концепта „регионалног организовања“ земаља Азије и Африке. Таква позиција је неминовно порађала противречности и колебања у индонезанској спољној политици и удаљавала Београд и Цакарту. Прве „осетне промене“ у политици Цакарте југословенске дипломате су регистровале почетком априла 1961. Отуда је основни задатак који је Београд наложио свом амбасадору у Индонезији био да покуша да „наведе Сукарна да остане на досадашњем договору“. Укупан ангажман Индонезије у Каиру југословенске дипломате су оцењивале позитивно (један од најзрелијих). Ипак, под притиском политичких партија, посебно оних блиских Пекингу, као и кроз

¹⁷² А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 36, бр. 417 967, Телеграм министра К. Поповића из Каира, од 7. јуна 1961; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-117, Дос. 2, бр. 418 276, Телеграм министра К. Поповића из Каира, од 9. јуна 1961.

¹⁷³ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-117, дос. 8, бр. 420 359, Анализа индијских ставова на Припремном састанку у Каиру, Делхи 24. јуна 1961.

¹⁷⁴ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-117, Дос. 30, бр. 420 140, Телеграм министра К. Поповића свим представништвима ФНРЈ у иностранству, од 29. јуна 1961; А ДА, МСП РС, ПА, 1961, ф-117, дос. 3, 418 705, Телеграм К. Поповића Амбасади ФНРЈ у Хавани.

консултације са кинеским врхом, званична Цакарта је после састанка у Каиру почела интензивније да размишља о старој идеји – припреми нове азијско-афричке конференције („нови Бандунг“). Југословенске дипломате су уочавале Сукарнове напоре као и других угледних и утицајних људи да убеди све релевантне чиниоце у земљи да најбоља афирмација Индонезије и њен највећи допринос човечанству „леже у њеном чврстом повезивању и активној сарадњи са осталим неангажованим земљама“. На крају је пронађен компромис. Прокламовано је да „београдски самит“ неће ослабити и повредити афро-азијско јединство, већ, напротив, допринети националној борби народа Африке и Азије.¹⁷⁵ Подршку таквим ставовима Индонезије пружала је и Кина. Одлучивши да привремено пружи подршку предстојећем самиту лидера неангажованих земаља кинеска дипломатија је отворено сугерисала Сукарну да иде у Београд и одлучно брани политику коју заступају Индонезија и Кина, а да иницијативу за „нови Бандунг“ сачува за период непосредно после београдске конференције.¹⁷⁶

После припремног састанка у Каиру, а пре саме конференције у Београду, Јосип Броз Тито и југословенске дипломате су имале значајну дипломатску активност.¹⁷⁷ Постојеће околности су налагале и сусрет са Сукарном, до кога је дошло средином јуна 1961.¹⁷⁸ Била је то још једна прилика да се „изоштре“ међусобни погледи на кључна питања међународних односа и сагледа значај окупљања представника неангажованих земаља. Том приликом је Тито подробно обавестио Сукарна о процесу сазревања идеје о организовању будуће конференције, изнео властите погледе на дешавања у Каиру, захвалио Сукарну на конструктивним иницијативама и подршци. Сматрао је да и убудуће треба „споразумно деловати на спречавању покушаја да се ослаби конференција“.

¹⁷⁵ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 7, бр. 410 229, Телеграм Јосипа Ђерђе Ј. Б. Титу од 5. априла 1961; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-117, дос. 17, бр. 422 286, Телеграм из Цакарте, од 15. јула 1961; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-117, дос. 26, бр. 423 611, Телеграм из Цакарте, од 31. јула 1961.

¹⁷⁶ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 5, бр. 410350; А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-116, дос. 5, бр. 410315; J. Čavoški, *Between Great Powers and Third World Neutrals: Yugoslavia and the Belgrade Conference of the Nonaligned Movement 1961*, рад у рукопису

¹⁷⁷ На то су га, уз остало, као домаћина будуће конференције обавезивали и закључци Комитета дипломатских представника, који је заседао у Каиру од 21. јуна до 5. јула 1961. АЈ, КПП (837), I-4-а, Припремни састанак..., Извештај Комитета дипломатских представника у Каиру, 5. јула 1961.

¹⁷⁸ Југословенска страна је тај сусрет желела већ почетком јануара 1961. У марту је констатовано да интересовање за посету код Сукарна „слаби“. Тито је сматрао да би било добро да баш у Југославији Сукарно, заједно са њим, прослави свој шездесети рођендан. Том приликом дирнут пажњом коју му је Тито указао Сукарно није обећао долазак у Београд, али је изразио наду да ће доћи на Конференцију шефова држава и влада неангажованих земаља.

Истакао је потребу да се преко говора и на друге начине у предстојећем времену „оријентишу“ и „усмеравају“ правци и циљеви дискусија које се тичу заједничког окупљања. Тито је том приликом изразио наду да ће премијер Индије Нехру учествовати у раду конференције али и одлучност да се састанак одржи и у случају да та држава откаже своје учешће. Истичући да очекује „концентрисане напоре против Конференције“, Тито је изнео уверење да и Југославија и Индонезија „морају бити будне и настојати да ствар не пропадне“. Председник Индонезије је делио наведене ставове. У разговору са Сукарном, Јосип Броз је изнео став да будућа конференција „не треба да буде фронтални атак на блокове“, нити састанак који би допринео „затезању у међународној ситуацији“. Предлагао је крајњу стрпљивост и обзиривост „како се не би рекло да идемо на репу било које велике силе или блока“. Насупрот томе Тито је истицао важност борбе за принципе „који су заједнички свим неангажованим земљама“. Тито и Сукарно су разговарали и о билатералним односима. Сукарно је приметио да „Југославија мало купује у Индонезији“ и да на повећању робне размене треба радити у будућности.¹⁷⁹

До сусрета председника Јосипа Броза Тита, Ахмеда Сукарна и Модибе Кеитеа на аеродрому у Батајници 17. јуна 1961. дошло је у време одржавања састанака Комитета дипломатских представника у Каиру, па је средишња тема разговора било питање проширивања листе учесника на конференцији неангажованих. У тројној декларацији коју су потписали председници Југославије, Индонезије и Малија истакнуто је да конференција долази у прави час и представља нужност садашњег времена.¹⁸⁰ У преписци која је уследила, Тито је молио Сукарна да својим ауторитетом охрабри поједине шефове држава и влада са којима сарађује да дођу у Београд.¹⁸¹

Тито и Сукарно су се још једном састали 31. августа 1961. непосредно пред почетак рада Београдске конференције шефова држава и влада неангажованих држава. Сложили су се у ставу да Београдска конференција треба да предузме „енергичне мере против империјализма и колонијализма“. Сукарно је то означио „основним значајем“ конференције. Конференцију у Београду је видео као „први корак ка даљој акцији“. Сматрао је да конференцију треба закључити доношењем „декларације, апела или повеље“ коју би после тога требало реализовати. Сукарно је и том приликом још једном изнео свој опредељујући став да „његова земља

¹⁷⁹ АЈ, КПП (837), I-3-a/39–19, Забелешке о разговорима председника Тита и Сукарна одржаним 16. јуна 1961.

¹⁸⁰ АЈ, КПП (837), I-3-a/74–1, Забелешка о разговору председника Тита и председника Модибе Кеите за време његове посете Југославији, од 17. до 23. јуна 1961; Саопштење о разговорима; Здравница Ј. Б. Тита.

¹⁸¹ АЈ, КПП, I-1/428. Титово писмо Сукарну од 19. јула 1961.

припада афро-азијској заједници“ и да Београдска конференција „не може да буде замена за афро-азијску конференцију, већ само допуна те конференције.“¹⁸² Истога дана државни секретар за иностране послове ФНРЈ Коча Поповић имао је сусрет са министром спољних послова Индонезије Субандријом. Биле су то последње консултације пред конференцију, на којима је договорено организовање затворених састанака и постигнута сагласност о политичком и персоналном представљању Конга (Адула или Гизенга), политичким размимоилажењима у Гвинеји и недоласку Секу Туреа, обнављању совјетских нуклеарних проба. Том приликом је договорено да председник Индонезије Сукарно буде први говорник.¹⁸³

*

У времену које је непосредно претходило Београдској конференцији Хладни рат је био у пуном замаху. Сучељавања Истока и Запада око Берлина резултирала су подизањем Берлинског зида. Кубанска криза је довела свет до границе нуклеарног рата. Међународни мир био је угрожен војним интервенцијама колонијалних и великих сила у Конгу, Анголи, Вијетнаму, Лаосу. Нуклеарни мораторијум није поштован. Све је то искушавало политику зрелости државника окупљених у Београду.

„У читавом послеријатном периоду мислим да никада није било тако хитно потребно као данас да државе које не припадају ни једном блоку изнесу што јединственије, јасно и недвосмислено, преко својих највиших представника, своја гледишта о проблемима који доводе читав свијет на руб највеће катастрофе у њиховој хисторији. Идеја о томе да земље које нису везане за блокове, на овај или онај начин, што ефикасније учествују у међународним збивањима, нарочито у онима која их се непосредно и животно тичу, никла је из свјести да у данашње вријеме одговорност за будућност човечанства не може сносити само неколико држава, па ма колико оне биле велике и моћне.“ Тим речима се Јосип Броз Тито у поздравном говору одржаном 1. септембра 1961. обратио представницима двадесет четири државе у својству пуноправних учесника, три државе у статусу посматрача и готово четрдесет ослободилачких и напредних покрета. За окупљене у Београду није било дилеме да организовање конференције неангажованих земаља представља „огроман морални успех“ у времену у којем је Хладни рат задобио такве размере да може сваког тренутка довести до опште трагедије. Као циљ конференције Тито је назначио истицање потребе да велике силе једном схвате да судбина света

¹⁸² АЈ, КПР (837), I-4-а/к-204, Забелешка о посети председника Сукарна другу Председнику Титу, 31. августа у 21. час

¹⁸³ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-118, дос. 1, бр. 426380.

не може бити само у њиховим рукама. Дневни ред конференције је предвиђао „размену гледишта“ о ситуацији у свету, учвршћивању и јачању међународног мира и безбедности, проблемима неједнаког економског развоја и неразвијености.¹⁸⁴

Током рада Београдске конференције одржано је петнаест пленарних заседања и две затворене седнице, на којима су шефови делегација поднели излагања и разменили мишљења.¹⁸⁵ Председник Индонезије Сукарно је, не случајно, био први говорник. Јосип Броз Тито је говорио трећег дана. У своме излагању Сукарно је „отварао“ питања о којима су своје ставове били у прилици да изнесу и други лидери Трећег света. Титов реферат је представљао сублимацију југословенских ставова о кључним међународним питањима, која су и била разлог окупљања председника држава и влада неангажованих земаља. Истовремено, уважавајући ставове других државника присутних у Београду, међу њима и Сукарна, Тито је настојао да његово излагање представља „средњу линију“, која на својеврстан начин „окупља“ све изнете погледе. Оба председника су изнела програмске говоре. Опште погледе на кључна питања савременог света Сукарно и Тито су дефинисали на готово идентичан начин. Говорили су о суштини несврстаности, борби против колонијализма, империјализма и расизма. Скретали су пажњу на питање неразвијености и потребу да се помогне земљама у развоју. Оба председника су критиковала блоковску поделу света, политику силе која одатле произлази, мешање у унутрашња питања других држава. И Тито и Сукарно су сматрали илузијом и грешком очекивања да ће „велике силе саме наћи пут“ за мирољубиво решење постојећих међународних проблема. Подједнако погрешним сматрали су и дугоопстајуће уверење да „мале земље, а нарочито неангажоване, нису компетентне да се више залажу за решавање међународних проблема и да одлучније истакну своје погледе на њих“. За Тита, подједнако као и за Сукарна, несврстаност није изједначавана са неутралношћу. У несврстаности су видели „нову снагу“ способну да мења свет испуњен конфликтима, а у политици коју су демонстрирале ванблоковске државе савест човечанства. У већој мери од Тита Сукарно је био заговорник „тренутног решења“ кључних питања, јасног дефинисања проблема и уочавања суштине постојећих спорова и његових извора.¹⁸⁶ Тито и Сукарно

¹⁸⁴ АЈ, КПР (837), I-4-а/к-202, Поздравни говор председника Тита, од 1. септембра 1961; *Скупови несврстаних земаља 1961–1974*, Београд 1974, 40.

¹⁸⁵ Стенографске белешке са Београдске конференције објављене су у књизи *Conference of Heads of State or Government of Non-Aligned Countries* (Београд 1964). Наведена публикација не доноси стенографске белешке са две тајне седнице, одржане 4. и 5. септембра 1961. у послеподневним и вечерњим часовима. Тај материјал до данас остаје непознаница за историчаре.

¹⁸⁶ АЈ, КПР (837), I-4-а, Преглед иступања шефова делегација на Конференцији првог дана заседања, 1. септембар 1961; *Conference of Heads of State or Government of Non-*

су исказивали идентичне погледе о питању разоружања, трке у наоружању, права свих народа света на слободу, постојања две немачке државе. За оба председника окупљање представника несврстаних земаља није ни на који начин могло да се поистовећује са формирањем „трећег блока“, већ је то требало разумети само као окупљање око неколико кључних принципа на којима треба уредити међународне односе. Залагали су се за принцип једнакости у међународним односима. Оба председника су сматрала да је сукоб старог и новог неизбежан. У срединама у којима је сукоб „страних интереса и нових снага“ кулминирао, „постао веома оштар и експлозиван“, Сукарно је као први корак предлагао прихватање *status quo-a*. Као други корак заговарао је „принцип мирне коегзистенције“ и конкретну акцију која би ублажила непријатељска расположења и омогућила отпочињање преговора. Коначни циљ би био да се за преговарачким столом „нађе прихватљиво решење да би се тако спасао свет од уништења“. Његов је предлог био да се мора утврдити „временска граница“ за потпуно уклањање колонијалног потчињавања. По његовом мишљењу та граница није смела да буде већа од две године. И питања о којима је говорио Тито била су пропраћена конкретним предлозима за њихово решавање.¹⁸⁷

Само су око неколико питања Тито и Сукарно остали на својим непомеривим позицијама.

Сукарно је Београдску конференцију шефова држава и влада несврстаних држава дефинисао као „брата по оружју“ раније успешно организованим конференцијама – конференције о односима у Азији, одржане 1948. у Њу Делхију, када су посебном резолуцијом осуђени војни напади Холандије на Републику Индонезију и исказан „протест против колонијализма у најчистијем облику“ и конференције одржане априла 1955. у Бандунгу, када је извршено „цементирње и консолидовање сарадње међу независним народима Азије и Африке у њиховој борби за праведно и напредно друштво.“. У том контексту, као основну сврху састанка у Београду он је назначио потребу повезивања несврстаних земаља „у једну координирану акумулирану моралну снагу како би се очувао мир у свету и успоставила нова стабилна равнотежа заснована на светском поретку чије су одлике социјална правда и просперитет“. Не одустајући од регионалистичког концепта у решавању кључних међународних проблема, Сукарно је са говорнице Београдске конференције најавио нову азијско-

Aligned contries, Belgrade, September, 1–6, 1961, Belgrade 1964, 23–36; *Међународна политика*, бр. 274–275, Београд 1961, 9–10.

¹⁸⁷ АЈ, КПП (837), I-4-а, Преглед иступања шефова делегација на Конференцији првог дана заседања, 1. септембар 1961; *Conference of Heads of State or Government of Non-Aligned contries, Belgrade, September, 1–6, 1961*, Belgrade 1964, 23–36; *Међународна политика*, бр. 274–275, Београд 1961, 9–10; Говор председника Тита у генералној дебати, 3. септембар 1961, АЈ, КПП (837), I-4-а/к-202, Београдска конференција.

афричку конференцију. То је сматрао неопходном потребом да би се остварио постављени циљ – „динамичан напредак у борби за ослобођење, еманципацију и стабилност у свету“. При том је изнео наду да ће окупљени у Београду „имати на уму потребу за одржавањем друге азијско-афричке конференције у блиској будућности“.¹⁸⁸ Наведени ставови Сукарна делом су били изнуђени политичким расположењем у самој Индонезији где су у недељама које су претходиле конференцији била распрострањена уверења да Конференција у Београду „неће бити тумач интереса Индонезије“ и да државна политика земље треба у већој мери да буде усмерена ка решавању питања на простору Азије и Африке.

Насупрот Сукарну, за Тита је конференција у Београду представљала доказ решености неангажованих земаља да у складу са сопственим искуствима преузму свој „дио одговорности за мир и судбину свијета“. Био је свестан малих економских моћи и ограничених могућности, огромне моралне снаге и тежине пута за који су се определиле неангажоване земље. Суштину Титовог, готово мисионарског поимања, не регионалистичког већ универзалистичког значаја састанка у Београду, изражавале су речи којима је завршио своје излагање: „...ми смо се данас окупили овдје да бисмо ускладили наше снаге, удружили напоре и помогли свијету – кога стално гурају на ивицу пропасти – да у овом дванаестом часу сагледа сву опасност која му прети, да мобилише све своје огромне моралне снаге и енергије за учвршћење мира у свијету и проширење опште и равноправне међународне сарадње.“¹⁸⁹

За Сукарна је основни циљ несврстаних држава требало да буде „изградња новог света“. У име тога његов програмски говор је био тако конципиран да разоткрива суштину неоколонијализма – настојање колонијалних сила, принуђених да напусте колонијалне поседе, да очувају што је могуће више својих економских, политичких и војних интереса. У том контексту Сукарно је говорио о сукобима које колонијалне силе подстичу у новоослобођеним земљама, изазивају сецесије која се врши под изговором самоопредељења, стварању хаоса путем војних провокација и побуне. Критикујући колонијализам у свим његовим видовима, Сукарно је и дешавања на Западном Иријану означио „гнојном раном“ човечанства и „канцером који нагриза“ свет. Подсетио је да се 1/5 територије Индонезије и даље налази под „господством холандских колонизатора“, и напоменуо да је Западни Иријан „неодвојиви део суверене територије Републике

¹⁸⁸ АЈ, КПР (837), I-4-а, Преглед иступања шефова делегација на Конференцији првог дана заседања, 1. септембар 1961; *Conference of Heads of State or Government of Non-Aligned countries, Belgrade, september, 1-6, 1961*, Belgrade 1964, 23-36; *Међународна политика*, бр. 274-275, Београд 1961, 9-10.

¹⁸⁹ Говор председника Тита у генералној дебати, 3. септембар 1961, АЈ, КПР (837), I-4-а/к-202, Београдска конференција.

Индонезије“. Са говорнице Београдске конференције Сукарно је ултимативно тражио да се на подручју Западног Иријана „што пре успостави власт Републике Индонезије“. Из тих разлога, прихватање принципа „мирне коегзистенције“, по њему, није значило „очување садашњег стања за увек“, већ прилику која допушта свакој нацији „да се развија онако како сматра за сходно, без икаквог спољашњег притиска или мешања“. Схватање „мирне коегзистенције“ као *status quo-a* водило би, по мишљењу Сукарна, трајној „подели нације“, спречавању да она оствари своју „националну концепцију живота“, да изабере облик политичког и друштвеног уређења који јој највише одговара.¹⁹⁰ Наведени ставови такође су проистицали из очекивања политичке јавности у Џакарти да ће Београдска конференција пружити конкретну подршку Индонезији.

И за Тита је колонијално питање било један од „најважнијих неријешених проблема“ савременог света, који, својом комплексношћу, генерира друга осетљива питања. Тита је посебно бринула чињеница што колонијалне силе, штитећи своје конкретне интересе, нису спремне да прихвате неминовност антиколонијалних процеса и дух времена у којем се они одвијају. У том контексту, критиковао је политику Француске у Бизерти (Тунис) и Алжиру, понашање белгијских власти у Конгу, активности Португалије у Анголи, расну дискриминацију у Јужној Африци, мешање у догађаје у Лаосу, противљење бивших колонијалних сила да се Западни Иријан припоји Индонезији, војну интервенцију Сједињених Америчких Држава на Куби. Сва та питања, у чијој су основи колонијализам и његово наслеђе, представљају претњу међународном миру – сматрао је Тито.

Несумњиво је да су основни погледи Сукарна и Тита на питање колонијализма били истоветни. Када је у питању Западни Иријан Тито је рекао: „Што се тиче Западног Иријана, било би заиста крајње вријеме да колонисти у далекој Европи, који држе ту колонију, увиде колика је бесмислица противљење да Западни Иријан буде ослобођен колонијалног ропства и присаједињен својој матици, Индонезији. Индонежански народ, разумје се, неће се никада одрећи тог дијела своје земље, и зато би било много боље да се то питање ријеши што прије на миран начин“.¹⁹¹ Тито је подржао легитимне захтеве Индонезије, али их је лимитирао потребом да се нађе мирно решење, што у датом тренутку није одговарало Сукарну. Могуће је претпоставити да је Индонезија очекивала конкретно

¹⁹⁰ АЈ, КПР (837), I-4-a, Преглед иступања шефова делегација на Конференцији првог дана заседања, 1. септембар 1961; *Conference of Heads of State or Government of Non-Aligned countries, Belgrade, September, 1-6, 1961*, Belgrade 1964, 23-36; *Међународна политика*, бр. 274-275, Београд 1961, 9-10.

¹⁹¹ Говор председника Тита у генералној дебати, 3. септембар 1961, АЈ, КПР (837), I-4-a/к-202, Београдска конференција.

изјашњавање и значајнију подршку Југославије индонежанским захтевима за пренос суверенитета од оне коју је изнео њен председник у свом реферату. Будући да је целокупан Титов наступ био у функцији афирмације политике активне мирољубиве коегзистенције између држава са различитим унутрашњим друштвеним уређењем, више од онога што је рекао није се могло очекивати. Тако су и у овом случају велика очекивања произвела исто толика разочарања. За Тита, политика активне мирољубиве коегзистенције није била политички „маневар“, већ могућност да се промене које су захватиле свет одвијају без конфликта и ратова. Полазећи од тога да је мир у свету недељив, Тито је све конфликте и ратове сматрао подједнако опасним. У складу са тим, залагао се и за примену реорганизационих мера унутар ОУН, срачунатих на јачање њене улоге у свету и што ефикасније деловање у решавању међународних проблема.¹⁹²

Током Београдске конференције, поред 15 пленарних седница одржане су и две затворене седнице. У раду затворених седница, одржаних у послеподневним и вечерњим сатима 4. и 5. септембра 1961. како су забележиле југословенске дипломате, „дошло је више до инсистирања на питањима од специфичног интереса учесника, што је“, по мишљењу југословенских политичара и дипломата, „било неизбежно али, донекле, оптерећење“. Може се претпоставити да је на тим седницама било речи и о решавању питања Западног Иријана, као и о видовима подршке коју несврстане државе могу да пруже Индонезији.¹⁹³ Да ли је подршка Југославије и њеног лидера одговарала Сукарновим очекивањима или је, можда, изазвала разочарање које је нашло свој одраз у билатералним односима две државе? Да ли се ту крио „окидач“ који је покренуо незадовољство Индонезије и лагано почео да удаљава Београд и Џакарту?

У излагању које је поднео на Београдској конференцији Сукарно је нападно себе ставио у први план и промовисао се као протагониста идеје несврставања, носилац иницијативе за сазивање конференције неангажованих земаља, иницијатор да се позиви за састанак упуте осталим учесницима.¹⁹⁴ Одсуство скромности вероватно је проистицало из Сукарновог менталитета и карактера, али и из нескривеног незадовољства положајем који је имао током целог процеса осмишљавања скупа несврстаних земаља. По свему судећи, Сукарно је очекивао више пажње

¹⁹² Исто.

¹⁹³ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-118, дос. 14, бр. 427 253, Почетна оцена Конференције (Кабинет В. Мићуновића), 11. септембар 1961. – Стенографске белешке са затворених седница до сада нису постале доступне научној јавности.

¹⁹⁴ АЈ, КПР (837), I-4-а, Преглед иступања шефова делегација на Конференцији првог дана заседања, 1. септембар 1961; *Conference of Heads of State or Government of Non-Aligned countries, Belgrade, September, 1–6, 1961*, Belgrade 1964, 23–36; *Међународна политика*, бр. 274–275, Београд 1961, 9–10.

него што му је у Београду поклоњено.

Окупљени на Београдској конференцији усвојили су два документа: Декларацију шефова држава и влада ванблоковских земаља и Изјаву о опасности од рата и апел за мир. Оба документа потписала су и Тито и Сукарно. У односу на Декларацију, која је имала стратешки карактер, други документ се тицао актуелног политичког тренутка. У Декларацији није изричито споменуто право Индонезије на Западни Иријан. Изјава о опасности од рата и апел за мир изражавала је забринутост и протест против могућег светског рата и нуклеарне катастрофе. Отуда је од Совјетског Савеза и Сједињених Америчких Држава захтевано да „одмах обуставе ратне припреме“ и да поново започну преговоре „за мирно решење постојећих размимоилажења“, уз поштовање начела ОУН. Право на апел шефови држава и влада неангажованих земаља су налазили у трајној заинтересованости свих народа света да „човечанство напредује на путу ка миру и благостању а не ка кобном уништењу“.¹⁹⁵ У том контексту, учесници конференције упутили су писма истоветног садржаја председнику Сједињених Америчких Држава Џону Кенедију и председнику Министарског савета Совјетског Савеза Никити Хрушчову. У писмима је исказивана огорченост због погоршања међународне ситуације и могућности избијања рата „који угрожава човечанство“. Од Кенедија и Хрушчова, као представника држава „у чијим се рукама налази кључ мира и рата“, захтевано је да уложе напоре и обнове директне преговоре о спорним питањима међународних односа. Конференција је овластила председника Индонезије Сукарна и председника Републике Мали да уруче писмо председнику САД, а председника Гане Нкрумаха и премијера Индије Нехруа да уруче писмо премијеру Совјетског Савеза.¹⁹⁶

Несврстане земље су позитивно оцењивале резултате Београдске конференције. У разговору Коче Поповића са министром иностраних послова Индонезије Субандриом 7. септембра 1961. закључено је да декларација коју је конференција усвојила представља „неку врсту програма – платформу“ у коју је унета суштина концепције неангажованости. Од важности је био и став Индонезије да Београдска конференција представља користан искорак ван регионалних оквира.¹⁹⁷ Неколико недеља касније, из Цакарте су стизале противречне информације. У делу штампе величана је улога Сукарна као политичара који је „дао линију“ конференцији и „поставио ствари у правом светлу“. На другој

¹⁹⁵ АЈ, КПП (837), I-4-a/ Београдска конференција, Изјава о опасности од рата и апел за мир.

¹⁹⁶ АЈ, КПП (837), I-4-a/ Београдска конференција, Писма Хрушчову и Кенедију.

¹⁹⁷ АЈ, КПП (837), I-4-a/к-204, Забелешка о разговору државног секретара Коче Поповића са министром иностраних послова Индонезије др Субандриом, одржаном 7. септембар 1961.

страни, било је видно разочарање што окупљени у Београду нису у већој мери подржали Индонезију по питању Западног Иријана. Чињеница да у завршним документима није изричито наглашено право Индонезије на Западни Иријан, изазивала је разочарање јавности и била средство за политичке нападе на власт. Опозициона штампа је стварала утисак да Београдска конференција није „испунила очекивања Индонезије“. Представници власти, посебно део који је без резерви прихватио и подржавао скуп у Београду, у таквим околностима нису били у могућности да говоре о дометима скупа у Београду. Вођени логиком дневне политике постарали су се да се о тој теми што мање пише. Убеђени заговорници регионалне сарадње држава Азије и Африке у наведеним чињеницама налазили су потврду својих ставова. Југословенске дипломате у Џакарти су констатовале да код становништва постоји свест о значају Београдске конференције и њеном „ванредном доприносу“ у борби за мир, ликвидацији колонијализма, афирмисању политике коегзистенције, развоју социјализма. Чињеница је ипак да се све постигнуто у Београду доминантно посматрало кроз „призму Западног Иријана“, што је посредно сведочио о томе колико је колонијално наслеђе оптерећивало и паралисало политички живот Индонезије.¹⁹⁸

По свему судећи Сукарно се из Београда вратио незадовољан. Разлога за то било је више. Његова политичка ситуација је после Београдске конференције била знатно тежа него пре тог догађаја, јер се политика коју је водио нашла на удару комуниста и националиста. Чињеницу да на Београдској конференцији питању Западног Иријана није посвећена жељена пажња и да ово питање није споменуто у завршним документима скупа Сукарно је свакако доживљавао као властити пораз. Пораз је био тим већи јер се одиграо у присуству бројних партијских лидера који су чинили делегацију Индонезије. Будући да нико није водио рачуна о карактеру Сукарна, његовој „осетљивости“, начину „мишљења и реаговања људи са Далеког Истока“, изостала је похвала или признање од стране домаћина или конференције за све што је учинио за њен успех, које би ојачало његову политичку позицију и повратило му самодостојанство. Чињеница да је већа пажња посвећивана Насеру и Нехруу такође није била занемарљива. Све је то чинило сплет политичких и личних разлога који су, можда не пресудно, утицали на захлађење југословенско-индонежанских односа.¹⁹⁹

После Београдске конференције Тито и Сукарно су разменили неколико порука. Сукарно је 13. септембра 1961. обавестио Тита о личним импресијама које је на њега оставио разговор са Кенедијем. Неколико дана

¹⁹⁸ А МСП РС, ДА, ПА, 1961, ф-118, дос. 11, бр. 428 472, Београдска конференција и Индонезија, Џакарта 19. септембар 1961.

¹⁹⁹ А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-41, дос. 42, бр. 439444, Белешка Станета Павлича о разговору са амбасадором Индонезије у Паризу Тамзилом од 25. новембра 1962.

касније, 18. септембра 1961. Тито је узвратио размишљањима и оценама ситуације у свету. Обе поруке одисале су пријатељским тоном.²⁰⁰ Београдска конференција ипак је донела промену у односима две државе. О њеним размерама сведочи и податак да новопостављени југословенски амбасадор у Џакарти Алеш Бемлер у наредних 14 месеци није био у прилици да са Сукарном разговара о политичким питањима.²⁰¹

Почетком децембра 1961. амбасадор Индонезије у Београду др Асмаун обавестио је државног секретара Кочу Поповића да ће Индонезија предузети војне операције према Западном Иријану. Како је такав потез производио бројне неизвесности (интервенција САД, искуство војске, употреба бродова) индонежанска страна је тражила „мишљење“. Указујући на бројне непредвидиве последице таквог потеза, потребу да се пре саме операције дипломатским путем обезбеди „успех“ који употреба силе донесе, нужност добре процене могућности и околности југословенска страна није била у могућности да пружи очекивани савет. На питање амбасадора да ли би „пријатељске земље“ могле да утичу на владу Холандије да прихвати „билатералне преговоре о Западном Иријану“, одговор је био позитиван. На треће питање, како би се Југославија понашала у случају оружане акције коју би Индонезија спровела, Поповић се правдао „да не разуме добро питање“.²⁰² Информација о разговору коју је амбасадор Асмаун проследио Џакарти свакако није могла да обрадује индонежански политички врх. Непокојство и nelaгода осећали су се и у Београду. На провери је било пријатељство, али и темељни принципи југословенске спољне политике.

Када је спор око Западног Иријана ескалирао Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ дао је изјаву у којој се каже да је „Југославија одувек стајала на становишту да питање Западног Иријана треба решити што пре на миран начин у оквиру оправданих захтева народа и владе Индонезије, то јест признањем суверенитета Индонезије“. Званична Џакарта је део изјаве у коме се инсистира на „мирном решењу“ тумачила као укор политици коју Индонезија води. Спорним је сматрале и део изјаве у коме се тражило „признање суверенитета Индонезије“, јер се сматрало да суверенитет над Западним Иријаном уопште није споран. Насупрот томе, у Београду је владало мишљење да изјава веома јасно потврђује оправдане захтеве Индонезије и њено право да употреби средство силе. За разумевање

²⁰⁰ АЈ, КПР, I-1/429, Порука Председника А. Сукарна упућена 13. септембра 1961. Ј. Б. Титу; АЈ, КПР, I-1/430, Порука Председника Ј. Б. Тита упућена 18. септембра 1961. А. Сукарну.

²⁰¹ АЈ, КПР, I-5.б/40-4, Забелешка о разговору са А. Сукарном, Џакарта 12. октобар 1962.

²⁰² АЈ, КПР, I-5-б/40-4, Забелешка о разговору Коче Поповића са амбасадором Индонезије Асмаоеном, 5. децембар 1961.

не само става према Индонезији већ, генерално, политике коју је тих година Југославија водила, од важности је била порука који је државни секретар Коча Поповић упутио југословенском амбасадору Алешу Беблеру 18. јануара 1962. У поруци је стајало да „сва досадашња пракса показује да није добро унапред и тотално се идентификовати и обавезати према одређеним ставовима и најпријатељскијих земаља. Пре свега Индонезија се није мериторно консултовала са нама пре доношења једне такве одлуке, па није умесно очекивати да смо унапред дужни усвајати све појединости њене тактике у вези са ситуацијом која тиме настаје. Даље, не знамо да ли она сама неће у нечему изменити ту тактику, после чега би испало да смо се ми истрчали. Даље, морамо се тако понашати да, на основу разумности нашег става, можемо обезбедити наше даље утицаје на друге земље. Даље, Индонезија не даје нама ни издалека сличну подршку кад ми имамо тешкоће, на пример са Кином. Даље, није добро да стекну осећања тоталне подршке, јер онда траже све већи максимум и губе интерес да се боре за нашу подршку, и придају јој мањи значај. Даље, није баш сигурно да је било умесно индонежанско одбијање холандског предлога о преговорима без услова. Итд. Ово су разматрања која је нормално имати у виду приликом одлучивања о нашем ставу. Независно од њих, међутим, ми смо пружили и пружаћемо и даље максималну подршку“.²⁰³

И заиста, југословенска дипломатија је веома брзо уочила престројавање Сукарна и Субандрија према Сједињеним Америчким Државама, удаљавање из владе личности склоних тешњем повезивању са источним блоком и Кином, јачањем улоге војске.²⁰⁴ Све је то тумачено као покушај да се питање Западног Иријана реши уз америчко покровитељство. Када се то и догодило, Тито је упутио Сукарну поруку у којој је, уз честитке, нагласио да је Југославија „са великим симпатијама“ пратила борбу индонежанског народа за „остварење његових легитимних националних тежњи за потпуним територијалним јединством земље и за одстрањење последњих остатака колонијализма“.²⁰⁵

Тако се некако догодило да се окончање епохе колонијализма у историји Индонезије подудари са крајем периода у коме су Индонезија и

²⁰³ А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-41, дос. 20, бр. 41658, Телеграм К. Поповића амбасадору Беблеру, 18. јануар 1962.

²⁰⁴ А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-41, дос. 5, бр. 48926, Телеграм амбасадора З. Штамбука из Хага од 16. марта 1962; А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-41, дос. 5, бр. 49417, Телеграм амбасадора А. Беблера из Цакарте од 18. марта 1962; А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-41, дос. 5, бр. 49416, Телеграм амбасадора А. Беблера из Цакарте од 18. марта 1962; А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-41, дос. 2, бр. 410184, Телеграм амбасадора А. Беблера из Цакарте од 26. марта 1962.

²⁰⁵ АЈ, КПР, И-1/431, Порука Ј. Б. Тита упућена председнику А. Сукарну 16. августа 1962.

Југославија остваривале најинтензивнију политичку сарадњу. Наступило је време у коме политички контакти две државе и два државника више нису били тако чести.

*

Индонезију је у децембру 1962. посетила југословенска државна делегација коју је предводио потпредседник државе Едвард Кардељ.²⁰⁶ У разговорима су доминирале три теме – унутрашње реформе, међународне прилике, билатерални односи. Будући да је индонежанска страна у том тренутку настојала да изгради економски и правни систем „који одговара њеним условима“ једна од основних тема у разговорима са Кардељом била је „изградња социјализма у Југославији“. За југословенску страну сусрет је био прилика да се боље упозна са политичким и економским приликама и сагледа могућности Индонезије. Отворени разговори које је Кардељ имао са премијером Дјуандом указали су на сличности и разлике у проблемима са којима су се обе државе суочавале у настојању да реформишу привреду, зауздају опадање и остваре раст производње, изграде институције, реорганизују државна предузећа, уреде однос између државне управе и радника, повећају извоз, модернизују пољопривреду, преиспитају могућности сарадње. У делу наведених послова Индонезија је била заинтересована за југословенско искуство и рачунала на помоћ југословенских стручњака. Обострани је закључак био да треба упознати и користити туђа искуства, али да конкретни резултати могу бити остварени само у случају да она буду критички преиспитана и прилагођена условима средине у којој се примењују.²⁰⁷

У делу разговора који се тичао међународних тема размењене су информације о приликама у свету. Кардељ је своје домаћине информисао о односима које Југославија развија са суседним балканским државама, земљама Европе и великим силама. Посебно је нагласио постојање све бољих односа са Совјетским Савезом и земљама социјалистичког лагера. Веома опширно је изложио односе са Кином (и Албанијом) исказавши жаљење што Пекинг „не види да је политика коју води Југославија уствари у корист Кине“. У осврту на индо-кинески сукоб, Кардељ је пре свега говорио о могућим последицама на политику несврстаности. Односе са Сједињеним Америчким Државама и Западом дефинисао је као „више мање нормалне“, са „елементима погоршавања“ који проистичу из побољшања односа које је Југославија остварила са Совјетским Савезом и курса који

²⁰⁶ Индонежанска страна је на инсистирање Сукарна посету организовала у децембру 1962, што је била и Кардељева жеља. АЈ, КПР, I-5-b/40-4. Забелешка о разговору амбасадора Беблера са председником Сукарном, 12. октобар 1962.

²⁰⁷ А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-42, дос. 6, бр. 443998. Забелешка о разговорима Е. Кардеља у Цакарти од 11. и 15. децембра 1962.

заузима према догађајима на Куби. Политику неангажованости, за коју се Југославија определила, Кардељ је окарактерисао као „политику која се доследно супротставља колонијализму, империјализму, агресији и уопште политици са позиције силе“. У складу са тим он је предлагао консултације малих земаља у припреми „светске економске конференције“.²⁰⁸

Индонезанска страна је посебну пажњу посветила развоју односа између Совјетског Савеза и Кине, нагласивши да се Индонезија „држи по страни од тог сукоба“. С подједнаком опрезношћу и жељом да сукоби уступе место преговорима дефинисала је и ситуацију проишавшу из индо-кинеског сукоба, нагласивши веома важним „да се Индија задржи у кругу неангажованих земаља“. Јединственост ставова са Југославијом премијер Дјуанда је исказао и око потребе „изналажења универзалнијих решења за неке од постојећих проблема“. Сличне погледе је изнео и око кубанске кризе, подршке ослободилачким погледима у свету. Дјуанда је посебну пажњу посветио догађајима на Северном Борнеу, истакавши да Индонезија даје „моралну подршку“ ослободилачком покрету на том острву са циљем да народи који ту живе „слободно изаберу своју владу и изграде своју земљу“.²⁰⁹

У разговорима Дјуанда–Кардељ најмање се говорило о билатералним односима. Понешто је речено о раду група задужених за развој економске сарадње. Скренута је пажња на „уопштене одредбе“ потписаних економских протокола уз уочавање да одсуство конкретности штети будућој сарадњи. Југословенска страна је добила информацију да је Индонезија приморана да у што краћем року преиспита своју економску политику, „могућности земље“ и способност „да отплати дугове“ и да отуда, у датом тренутку, није у стању да „преузме конкретне обавезе“ по питању пласирања југословенских кредита, куповине текстила и опреме, инвестиција, изградње нових објеката. Постојала је сагласност да економска сарадња мора бити тако постављена да обе стране од тога „имају корист“. „Раздвајање економске сарадње и узајамне помоћи“ био је, по Кардељу, начин који доприноси „развијању политичких односа“. Другим речима, у основи добрих политичких односа морала је бити „здрава“ економска сарадња.²¹⁰

²⁰⁸ Исто.

²⁰⁹ Исто.

²¹⁰ Исто. – Почетком 1963. обим извоза у Индонезију износио је 10,9 милијарди динара. У структури извезене робе доминирале су војне набавке. У увозу који је износио 1,6 милијарди динара асортиман производа је био скроман и сводио се на три артикла – сирово гума, корпа и калај. Основни проблеми који су спутавали робну размену били су слаба трговинска мрежа, кампањски карактер наступа југословенских предузећа на индонезанском тржишту, одсуство дугорочног плана у сарадњи. – А МСП РС, ДА, ПА, 1963, ф-29, бр. 47098.

Кардељу су приликом посете Индонезији указани почаст и пажња уобичајени за шефове држава. У разговорима које је водио учествовала је готово целокупна влада Индонезије. Кардељ се пет пута сусрео са Сукарном али је изостала темељнија размена мишљења јер је Сукарно то избегавао. Ипак, у два главна иступања Сукарна, приликом „здравица“ на банкету који је као председник приредио у Кардељеву част и оне поднете на пријему у југословенској амбасади, југословенске дипломате су учавале битне разлике. Прва од њих била је „конвенционална“ и садржала је „неумесне шале“, док је друга била „топла као у стара времена“. Економски разговори били су упола успешни, али је остао утисак код Индонежана „да смо интересантан партнер“. На плану спољне политике постигнут је висок степен сагласности. Ставови које је заступала Југославија и који су били у духу Београдске конференције прихваћени су „без отпора“ Јавност је о посети била опсежно извештавана и поново се „подсетила Југославије и Тита“. Први пут после дугог времена освежена су сећања на Београдску конференцију. Југословенске дипломате су посету оцењивале као „апсолутно позитивну“. У извештајима су наводили да је Сукарно посебно био „импресиониран чињеницом“ да у својим наступима Кардељ није критиковао политику Кине и обећао је нову посету Београду.²¹¹ Целокупна посета одавала је утисак да се односи две земље налазе на новом почетку.

У јануара 1963. после паузе дуже од годину дана Тито и Сукарно су обновили преписку. Тито је у поруци од 14. јануара 1963. обавестио председника Индонезије о својим погледима на ситуацију у свету, посети Совјетском Савезу, разговорима са Хрушчовом, берлинској кризи, индијско-кинеском спору, утисцима које је посета Кардеља Индонезији произвела у Југославији. Иако формалне природе, кратка и без конкретних детаља порука упућена Сукарну послата је са циљем да обнови усахли дијалог.²¹² Упућена порука најдиректније је „отварала“ и могућност да у дијалогу буду сагледани узроци „раскорака“ који је на релацији Џакарта–Београд наступио после Београдске конференције.

Време проведено у „ћутању“ је учинило своје, тако да су југословенске дипломате јануара 1963. процењивале да је разлог Сукарновог незадовољства лежао у чињеница да је Југославија „постала озбиљна сметња у кругу неангажованих за његову прокинеску акцију“. До

²¹¹ А МСП РС, ДА, ПА, 1962, ф-42, дос. 27, бр. 442295.

²¹² Приликом предаје поруке Сукарно се интересовао за функционисање радничког самоуправљања у Југославији, изради производних планова предузећа, начин функционисања привредног система. Занимао га је и став Ј. Б. Тита о индо-кинеском сукобу, као и његова процена ко је кривац у том спору. Објашњење амбасадора Беблера да је у последњој фази спора, по мишљењу југословенске стране, кривац Кина Сукарна није обрадовало. АЈ, КПП, I-1/432, Порука Ј. Б. Тита упућена Председнику Индонезије А. Сукарну од 14. јануара 1963; А МСП, РС, ДА, ПА, 1963, ф-38, дос. 24, бр. 42842.

таквог закључка се дошло, уз остало, и преко критике коју је Сукарно упутио Југославији у разговорима са совјетским амбасадором Михаиловом. Према информацијама које су са совјетске стране „прослеђене“ југословенској амбасади у Џакарти Сукарно се жалио да: од Југословена није схваћен и подржан по питању организовања „новог Бандунга“; југословенске „гестове“ према Малезији (посета амбасадора Беблера Куала Лумпуру) није сматрао пријатељским чином у тренутку када је Индонезија помагала ослободилачки покрет на Северном Борнеу; критички се односио према југословенској подршци Индији и ставовима које је Београд заузео у индо-кинеском конфликту; имао је сасвим супротне погледе о потреби сазивања међународне синдикалне конференције него Југославија.²¹³

Одговор на Титову поруку није био брз и уследио је тек 23. марта 1963. Кашњење од седамдесетак дана није било случајно и имало је симболику. Свакако да је намера њеног састављача била да посредно укаже на нека од питања чија су различита тумачења изазвала „размимоилажења“ у односима две земље и понуђеним образложењима потврди исправност политике за коју се Индонезија залагала. У поруци упућеној Титу Сукарно је политику коју Индонезија води дефинисао као доследну и мирољубиву. Разрешење сукоба Индије и Кине приписао је, уз остало, иницијативи шест афро-азијских неангажованих земаља (Коломбо група), чиме је истакао значај регионалне сарадње и ефикасност регионалистичког приступа у који је веровао и за који се залагао предлажући сазивање „новог Бандунга“. Сукарно је у обраћању Титу покушао да дефинише нежељену позицију којој се Индонезија нашла по питању Малезије и том је проблему посветио највећи простор и пажњу у својој поруци. Његова нескривена намера је била да Титу покаже исправност ставова које је Индонезија заузимала о том питању. Политику Малезије и њеног председника Тункуа Абдула Рахмана он је означио непријатељском, антииндонежанском, „иностраном субверзивном активношћу“. Истичући толеранцију коју је Индонезија исказивала у претходним годинама Сукарно је као догађај који је „превршио меру“ стрпљења навео покушај реализације неоколонијалистичке идеје о Малезијској федерацији. Суздржавање од сукоба који јој је наметнут, али и чврст став који је демонстрирала политика „активне конфронтације“ за који се Индонезија одлучила, Сукарно је образлагао потребом да још једном буде афирмисан значај „доброг суседства и азијске солидарности“.²¹⁴ Кључни део обраћања Титу, у

²¹³ А МСП РС, ДА, ПА, 1963, ф-38, дос. 24, бр. 42726, Телеграм А. Беблера Кочи Поповићу од 23. јануара 1963.

²¹⁴ Спорови са Малезијом су „избијали“ око Суматре на коју су из Куала Лумпура имали претензије, подстицања побуна против индонежанске владе, формирања војних база за обуку побуњеника, организовања асоцијације држава југоисточне Азије у коју Индонезија није укључена, малезијског прохоландског става око Западног Иријана. Настојање да буде формирана Малезијска федерација, која би укључивала територије

коме је такође потенцирана исправност регионалистичког модела окупљања за који се Индонезија залагала, представљао је став „да су земље и народи Југоисточне Азије сами позвани да раде на активном очувању своје безбедности уместо да се то планира и да им се силом намеће споља“.²¹⁵ Исказано у поруци Сукарно је свакако доживљавао као превазилажење постојећег спора, образложење разлога који су утицали на погоршање индонежанско-југословенских односа и објашњење његовог једногодишњег „ћутања“. Завршни став поруке – „ја намеравам да одржавам редовне контакте са Вама како бих Вас обавештавао о догађајима и развоју ситуације у нашем делу света“,²¹⁶ наговештавао је боље дане у југословенско-индонежанским односима.

Наведена „размислилажења“ нису била спомињана приликом кратке и незваничне посете коју је Сукарно учинио Београду јуна 1963, али је посета послужила појашњењу појединих ставова који одређују политику обе државе. Сукарно се 12. јуна 1963. срео с Титом на броду „Крајина“. У разговорима је доминирало неколико тема. По своме значају издвајало се веома сложено питање „стварања Малезије“ и формирања конфедерације коју би чинили Филипини, Малезија и Индонезија. Сукарно је обавестио свога саговорника о разговорима које је, на инсистирање малезијске стране, имао са председником Рахманом у Токију. „Стварање Малезије“ означио је пројектом који „форсирају“ Енглези и Рахман и чињеницом да средином 1963. истиче рок до кога Велика Британија мора дати слободу Сингапуру. Како је у том граду 70% становника било кинеског порекла и под традиционално јаким утицајем Кине, Британци су настојали да на сваки начин предупреду ситуацију у којој би Сингапур постао јако упориште Народне Републике Кине. У том контексту предлагали су формирање конфедерације коју би чинили Филипини, Малезија и Индонезија. Сукарно је, такође, обавестио Тита да је дао начелну сагласност за стварање једне такве „групације“ под условом да бројне покрајине које су под британским протекторатом (Брунеј, Саравак, Северни Борнео), добију слободу и искажу право на самоопредељење пре формирања будуће конфедерације. Тито је

Саравак, Брунеи и Сабах, Индонезија је сматрала угрожавањем својих виталних интереса и није била спремна да допусти реализацију тог неоколонијалистичког пројекта који би њене границе учинио рањивим. Насупрот концепта који је подстицала Велика Британија, Индонезија је предлагала да становништву наведених области буде дозвољено да се изјасни о својој будућности. Упоредо с тим она је подржавала антиколонијалну борбу становништва тих области које се противило идеји о Малезијској федерацији и као алтернативу нудила стварање независне Федерације Северног Калимантана. – АЈ, КПП, I-1/432. Порука А. Сукарна упућена Ј. Б. Титу 23. марта 1963.

²¹⁵ АЈ, КПП, I-1/432. Порука А. Сукарна упућена Ј. Б. Титу 23. марта 1963.

²¹⁶ Исто.

наведено примио на знање али је изостао било какав коментар.²¹⁷

Друга тема о којој су два председника разговарала тицала се будућности политике несврстаности. Сукарно се, по том питању, у потпуности сагласио са предлогом Тита да у „ближој перспективи“ буде одржана конференција која би „по броју учесника и по тематици“ била шира од Београдске конференције. Како се Тито спремао на пут по земљама Латинске Америке Сукарно му је „дао овлашћење“ да приликом посете „предложи владама дотичних земаља да учествују на тој конференцији с тим да рачуна на Индонезију као једног од сазивача такве конференције.“²¹⁸ Могуће да је безрезервна подршка коју је Сукарно дао универзалистичком принципу у организовању несврстаних земаља била изненађење за познаваоце ставова које је заступао, али је несумњиво представљала успех политике за коју се Тито залагао.

У месецима који су следили односи Југославије и Индонезије доживљавали су несумњив успон, али као да је недостајало жеље која их је красила у годинама које су претходиле Београдској конференцији. Несумњиво да је свака од страна била зрелија за сопствено искуство како у билатералним односима тако и у залагању за различите приступе сарадњи несврстаних земаља. Приликом посете Југославији помоћника министра иностраних послова гђе Супени разговарало се о проблемима Југоисточне Азије и политици великих сила али гошћа није покренула ниједно питање које би се тицало спољне политике Југославије, нити показала интересовање за ставове које је југословенска држава заузимала у међународним односима.²¹⁹ У новембру 1963. два председника су разменила поруке о предстојећим ГАНЕФО играма које су организоване у Цакарти.²²⁰ Децембра 1963. Тито је обавестио Сукарна о својим погледима на развој догађаја у свету. Порука је садржала бројне информације о разговорима које је имао са Хрушчовом, утисцима из Сједињених Америчких Држава, садржају разговора вођених у Бразилу, Чилеу, Боливији, Мексику, подршци коју треба пружити земљама Латинске Америке, заинтересованости малих држава света за политику

²¹⁷ АЈ, КПР, I-3-а/39–21, Забелешка о разговору Тито–Сукарно од 12. јуна 1963.

²¹⁸ Исто.

²¹⁹ А МСП РС, ДА, ПА, 1963, ф-38, дос. 26, бр. 435308, Забелешка о разговору државног подсекретара М. Никезића са гђом Супени, помоћником министра иностраних послова Индонезије, 22. октобар 1963.

²²⁰ Сукарно је исказивао задовољство што ће на њима учествовати и спортисти из Југославије али је, истовремено, питао зашто је њихов број сведен на само пет такмичара. У одговору Ј. Б. Тита дато је образложење да је југословенска страна сматрала важним да њени спортисти учествују на ГАНЕФО играма и да уз наведени број спортиста Југославија шаље и културно-уметничко друштво „Бранко Крсмановић. – АЈ, КПР, I-1/434 Поруке Сукарна и Тита од 2. и 12. новембра 1963.

несврстаности. Порука упућена Сукарну истовремено је била позив председнику Индонезије да подржи иницијативу о одржавању нове и шире конференције неангажованих земаља.²²¹

Тај позив је, не случајно, коинцидирао са сазнањима југословенских дипломата да у спољнополитичком наступу Индонезије постају доминантни елементи који су у раскораку са њеном политиком неангажованости и који, објективно, врше „стални притисак“ на спољнополитичке односе које Југославија изграђује са том земљом. Под тим се пре свега мислило на: „усмеравање основних спољнополитичких настојања Индонезије ка спровођењу регионалних азијско-афричких акција, у заједници – па некад и под одлучујућим утицајем Кине“; тежњу Индонезије да афирмише концепт „new emerging forces“ који се понекад сукобљавао са политиком неангажованости; смањивање индонежанских интереса за акције неангажованих, (посебно за организовање нове конференције и одржавање веза са неангажованим земљама); конструисање ставова о „идеолошким размимоилажењима“ са Југославијом и све чешћем толерисању напада Комунистичке партије Индонезије на политику неангажованости и Југославију као њеног протагонисту; сталне притиске за добијање апсолутне подршке „за све своје ставове и акције“ према којој се цени и одређује блискост односа.²²²

У првим месецима 1964. постало је уочљиво опадање интензитета политичких односа. Томе је, према мишљењу југословенске стране, у највећој мери доприносило настојање Индонезије да на сваки начин дође до одржавања друге азијско-афричке конференције („други Бандунг“), што је дистанцирало од највећег дела активности држава ангажованих на организовању друге конференције неангажованих земаља. Како је Индонезија најавила да ће послати своје представнике на припреми

²²¹ У поруци је, уз остало, стајало: „По моме мишљењу, садашњу фазу развоја ситуације у свијету карактерише све интензивнији процес поларизације на снаге мира и на снаге хладног рата, с тим што јачају позиције мирољубивих снага. Значајно је да се та поларизација одвија на широкој основи обухватајући многе земље и скоро све области свијета. Од тог процеса нису имуне ни војно-политичке групације, ни идеологије, чак ни вјерске заједнице, па ни друштвени системи... У таквој атмосфери, иницијатива да се одржи нова конференција неангажованих земаља, која је покренута са више страна, значајна је по моме мишљењу, као даљи важан допринос на путу споразумевања и рјешавања међународних проблема. Она би нарочито могла корисно послужити у напорима за разоружање и попуштање затегнутости, за рјешавање горућих питања економског развоја, за коначну ликвидацију колонијализма и слично. Укратко, та би конференција требало да помогне у даљем напредовању на путу ка општој примјени принципа активне и мирољубиве коезистенције.“ АЈ, КПР, I-1/434, Порука Ј. Б. Тита председнику Индонезије А. Сукарну од 11. децембра 1963.

²²² А МСП РС, ДА, ПА, 1963, ф-38, дос. 24, бр. 441478, Забелешка о неким аспектима спољне политике Индонезије, 26. децембар 1963.

састанак конференције неангажованих земаља, а при том наставила са припремом конференције азијских-афричких држава, постојала је сумња у њене намере да предстојећи припремни састанак искористи „за натурање“ као приоритетне друге азијско-афричке конференције. И поред тога што су обе стране декларативно изјављивале да будуће конференције нису у колизији, да имају исте циљеве, да је она азијско-афричка „више националистички обојена“, док друга која окупља неангажоване земље има „више интернационалистички карактер“, постојећа сумња је у темељима разарала југословенско-индонежанске односе. То се изражавало даљом подршком политици коју је Индонезија водила према Малезији, али подједнако као и у време кризе са Западним Иријаном без спремности да се сваки потез индонежанске стране безрезервно подржи. Када је у питању економија кризу у односима две земље исказивао је укупан пад робне размене који је, у односу на 1962, износио готово 25% и пад извоза од 39%.²²³

Постојеће стање нису могле да „поправе“ поруке које су Сукарно и Тито наставили да размењују и у којима се говорило о сарадњи „која се развија на свим пољима и постаје боља и шира свакога дана“.²²⁴ Изостао је и сусрет у Београду планиран за дане који су непосредно претходили конференцији неангажованих земаља у Каиру. Самим тим није реализована ни идеја да два председника заједно отпутују на тај скуп, што је требало да симболизује јединственост ставова.²²⁵

Сусрети Сукарна и Тита до којих је дошло 5. и 10. октобра 1964. на Другој конференцији шефова држава и влада неангажованих земаља у Каиру, уједно су били и последњи међусобни сусрети ова два државника. Први сусрет се унеколико разликовао од свих претходних. Размену информација, исказивање истих или различитих ставова о појединим питањима, пратила је нескривена нервоза, сасвим недипломатска потреба за међусобним „прескакањем“ и наглашавањем лидерске улоге међу земљама Трећег света. Код Сукарна је било видљиво незадовољство и омаловажавање окупљања у Каиру, искључивост када су у питању теме о којима је требало разговарати и ставова које је требало усвојити, спремност да све вреднује само кроз „наочаре“ држава Азије и Африке, одсуство стрпљења и толеранције. Тито је, опет, настојао да своје ставове излаже у форми која не доводећи у питање чврсто убеђење и ауторитет, ипак води

²²³ АЈ, КПП, I-3-a/39-23. Забелешка о неким питањима билатералних односа између Југославије и Индонезије, 20. март 1964; Забелешка о пријему индонежанског амбасадора Р. А. Асмауна код потпредседника државе А. Ранковића од 23. марта 1964.

²²⁴ АЈ, КПП, I-1/437, Порука Сукарна упућена Титу 7. маја 1964.

²²⁵ АЈ, КПП, I-3-a/39-23, Позивна писма Сукарну и одлагање посете, 13. август – 23. септембар 1964.

рачуна да разговор не исклизне у међусобно сучељавање, у „свађу“. А прилика за то је постојала и то посебно око тумачења појава о којима су два председника имала истоветно мишљење (империјализам, колонијализам, неоколонијализам, доминација). Док је Сукарно резолутно инсистирао да Конференција „у први план“ стави борбу против империјализма и колонијализма, Тито је демагошки наглашавао да „није у питању редослед“ тема о којима ће се говорити „већ како треба поставити борбу против колонијализма и империјализма“. Насупрот Сукарновом одлучном истицању да је „и он, Сукарно (је), за мир“ али и за „борбу против колонијализма и доминације“, Тито је напомињао да се наведени проблеми могу решавати „само у миру, а не путем рата“, што је звучало као прекор политици коју је Индонезија водила према Малезији. На Сукарнову искључивост и омаловажавање значаја скупа у Каиру, које су одражавале и речи да ће конференција бити „интересантна за азијско-афричке земље само онда, ако тачка број један буде осуда и борба против империјализма, колонијализма и његовог новог облика – неоколонијализма“, Тито је одговарао заједљивим ставом да „све проблеме треба ставити на прво место“ и да успех неће изостати уколико се свакодневна борба води „на свим пољима“. На Титову опсервацију о важности победе „у борби за давање економске помоћи неразвијеним земљама“ као доприносу „ликвидацији економске заосталости“, Сукарно је узвраћао речима „да помоћ није толико важна за азијско-афричке земље“ и да помоћ „није она главна ствар која интересује азијско-афричке земље“. На Сукарнову опаску да му се не допада начин на који се употребљава реч „помоћ“ када су у питању тек ослобођене и неразвијене земље, Тито је одговорио да се под тим појмом не мисли „ни о каквој милостињи“, већ о виду сарадње на бројним пољима. Сукарновом инсистирању на заштити интереса азијских и афричких држава, Тито је супротстављао подједнако легитимне интересе и потребе народа Латинске Америке „да се еманципују, да се некако удруже и на некога ослоне“, као и обавезу „неангажованих земаља“ да им помогну. На Сукарнову опаску да им подједнаку помоћ у борби против империјализма и колонијализма може пружити и конференција азијско-афричких земаља јер те државе усвајају „његове идеје“, Тито је предност давао ширем моделу окупљања на коме би подједнака пажња била посвећена универзалним процесима, али и локалним посебностима. Титову малициозну примедбу да „на садашња збивања у свету“ гледа „сувише упрошћено“, Сукарно је или „пречуо... или се направио да је није чуо“. На крају су оба председника исказала мишљење да је „јединствена борба неангажованих земаља“ приоритет политике коју воде и идеал коме теже.²²⁶ Такав разговор су, ипак, могли да воде само пријатељи.

Тито и Сукарно су се последњи пут срели 10. октобра 1964. Том

²²⁶ АЈ, КПР, I-4-a/5, Забелешка о разговору Тита и Сукарна од 5. октобра 1964.

приликом оба председника су се сложила да завршни документ конференције мора бити кратак, „јасан и концизан, а да детаље треба унети у анекс“. Сукарно је, не обазирјући се на Титову осетљивост када је у питању самит у Београду, отворено изнео став да је „Каирска конференција постигла још веће резултате од Београдске конференције“. Тито му је подједнако отворено указао на чињеницу да су се на конференцији у Каиру „манифестовале велике разлике у гледиштима између Југославије и Индонезије“. Сукарно то није негирао, али је постојећи спор релативизовао опаском, с којом се сложио и Тито, „да се међу браћом често појављују разлике, а понекад и свађе, али (да) то не значи да је међу њима дошло до стварног расцепа“. У намери да и сам допринесе смањивању разлика Тито је спор који је на конференцији избио око значења и југословенске употребе појма „коегзистенција“, релативизовао опаском „да нас Индонезјани нису добро разумели“. Ипак, његово објашњење садржаја и контекста унутар кога је појам употребљаван (реч „коегзистенција“ за Тита није значила „одржавање постојећег стања“, већ начин да „сва питања решавамо на мирољубив начин, а не путем рата“, није значила сарадњу са колонијализмом нити прекид борбе за његову коначну ликвидацију већ „алтернативу општем рату“), само је додатно потврђивало не да га Индонезјани нису разумели, већ да нису желели да га разумеју у том тренутку. И поред тога што су се растали са обећањем да ће о свим отвореним питањима „подробно разговарати“ приликом наредне посете Сукарна Београду, живот им ту прилику није дао.

У годинама које су следиле интензитет односа Југославије и Индонезије је малаксавао. Југословенска дипломатија није успела да утиче на опозив одлуке Сукарна да Индонезија иступи из ОУН. Сви видови посредништва по том питању остали су без резултата.²²⁷ Спољнополитичке и унутрашњеполитичке прилике у Индонезији и даље су праћене са највећом пажњом, али контакти дипломатских представника две земље више нису били тако чести и садржајни. Слика драматичних догађаја који су се почев од октобра 1965. одигравали у Индонезији превасходно је формирана на основу агенцијских вести, писања штампе и информација које је прослеђивао Танјуг. Ситуација на средњој Јави, делатност покрета „Тридесети септембар“, случај са ликвидацијом више индонежанских

²²⁷ Ту одлуку Индонезија је донела после избора Малезије у Савет безбедности. Сукарно је у посебном писму упознао Тита с донетом одлуком, а Југославија је и дипломатским каналима званично обавештена. – АЈ, КПП, I-5.b/40–6 Забелешка о разговору заменика државног секретара М. Никезића са амбасадором Индонезије Р. Субијактом од 13. јануара 1965; АЈ, КПП, I-1/438. Порука А. Сукарна упућена Ј. Б. Титу 19. јануара 1965; АЈ, КПП, I-3-a/39–28, Забелешка о разговору Ј. Б. Тита са амбасадором Индонезије Р. Субијактом од 25. фебруара 1965; АЈ, КПП, I-3-a/39–29, Забелешка о разговору Ј. Б. Тита са амбасадором Индонезије Р. Субијактом од 31. маја 1965

генерала, протести муслиманске омладине, кампања против Комунистичке партије Индонезије и њено потискивање у илегалу, акције екстремиста, уплетеност Запада у процес рушења Сукарна, реакције Кине, побуна, двовлашће, заоштрене противречности друштвено-политичког развоја, покушаји преузимања власти, потрага за компромисом, јачање армије, уздржљивост страних дипломатских представника у проценама онога шта ће се догодити – све су то били „исечци“ на основу којих је формирана мозаична, али не и претерано јасна и прецизна слика флуидних прилика у којима се налазила Индонезија и драматичних промена које су је захватиле. Познавање процеса који су задобили „убрзање“ омогућавало је да се неке ствари предвиде, али је и пружало свакодневна изненађења.²²⁸ На основу сабраних информација, поред двовлашћа на унутрашњем политичком плану, југословенске дипломате су уочавале и дуализам у спољној политици. Противречности су биле присутне у свему. Истицање „бандушког духа“ као идеје водиле на спољнополитичком плану било је праћено отказивањем „другог Бандунга“. Потискивање Комунистичке партије Индонезије из политичког живота објашњавано је потребом да „не дође до скретања у десно“. Тенденцију форсираног поправљања односа са Сједињеним Америчким Државама пратили су напади Сукарна на америчког амбасадора. У хаосу који је потресао Индонезију могао се чути и понеки глас који је указивао на значај веза које је та држава имала са Југославијом.

У тренутку пуча Тито и Сукарно су још једном разменили поруке. Полазећи од информација које је имао и процена ситуације које је добијао Јосип Броз је изражавао наду да ће „покушаји изазивања нереда и ометања нормалног развоја Индонезије“ бити брзо осујећени и да ће индонежански народ, под руководством Сукарна, наставити путем „напретка земље“, „очувања независности“ и „тековина индонежанске револуције“. Сукарно је узвратио са захвалношћу, дубоким уважавањем и најбољим жељама.²²⁹ И то је било све. Пола године касније, у мају 1966, група југословенских парламентарца која је незванично посетила Индонезију и била у прилици да се сретне и разговара са Сукарном забележила је у свом извештају да је он одбио да разговара о политичким темама. Сукарна је у скором времену чекало изјашњавање пред конгресом и суочавање са оптужбама за самодржавље, мегаломанију, „дириговану демократију“. На поздраве које му је слао Јосип Броз Тито узвратио је позивом „да председник Тито посети Индонезију, где ће он хеликоптером организовати лов на тигрове“.²³⁰

²²⁸ О томе више: А МСП РС, ДА, ПА, 1965, ф-55, бр. 427707, 435588, 435589, 435623, 435624, 435666, 435967, 411164, 437610, 441581, 443273, 439192.

²²⁹ АЈ, КПР, I-1/439, Порука Ј. Б. Тита упућена А. Сукарну и његов одговор од 7. новембра 1965.

²³⁰ АЈ, КПР, I-5-б/ 40–7, Извештај о Индонезији југословенске Интерпарламентарне уније (П. Дапчевић, Ј. Вилфан), 2. јун 1966.

*

Много тога из међуржавних односа Југославије и Индонезије, успостављених педесетих година 20. века, предато је забраву. То је историја, искуство које вреди поново преиспитати. Сматрамо да је то начин да се досегне до сигурног темеља и инструктивних путоказа који „отварају перспективу“ сарадње наших земаља у будућности.

Љубодраг Димић
Александар Раковић
Миладин Милошевић

Јосип Броз Тито

Сукарно

**ДОКУМЕНТА
АРХИВА ЈУГОСЛАВИЈЕ
И
АРХИВА МИНИСТАРСТВА СПОЉНИХ ПОСЛОВА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

1

**Ambasada FNRJ u Londonu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu o situaciji u Indoneziji**

London

Str. pov. 190

21. april 1947.

U vezi vašeg telegrama br. 45966 od 4. aprila ov. g. ambasadi u Londonu čast je dostaviti sledeći nepotpuni izveštaj: Situacija u Indoneziji je dosta komplikovana naročito zbog nejasnosti odnosa između vlade Republike Indonezije i Holandije s jedne i teških unutrašnjih prilika u samoj zemlji s druge strane. Iako je naime utvrđeno primirje između obe zemlje i više nisu dugotrajni pregovori, ipak se dešavaju stalni naoružani konflikti između obe vojske. Holandija dovodi nove trupe i Indonezija drži pod oružjem i vežba za gerilske borbe veliki broj svog stanovništva. Utvrđena teritorijalna granica između jurisdikcije obe države mnogo puta je povređena naročito s holandske strane s provokatorskim namerama da bi poremetili primirje i imali izgovor za širenje svojih ekspanzionističkih ciljeva. Pored toga Indonezija je holandskom mornaricom doslovno blokirana, a svaki je izvoz naročito hrane i gume, koje Indonezija ima u dovoljnoj količini onemogućen. Holandani su sami proglasili odredbu, po kojoj Indonezija ne može da izvozi artikle koji su izrasli na vlasništvu stranaca i jednostavno smatra sve produkte Indonezije jednostavno za vlasništvo holandskih građana. U takvom položaju ekonomske blokade i direktne oružane intervencije vlada indonezijske republike nalazi se u dosta teškom položaju naročito što zbog blokade ne može uvesti potrebnu mašineriju i produkte koji su joj potrebni za plan obnove i izgradnje. Usprkos tako reći ratnim prilikama vlada izgrađuje svoju vojsku, političku vlast i uvada dalekosežne mere za izgradnju zemlje. Republika Indonezija postoji više od godine i po i sastoji se od ostrva Jave, Madure i Sumatre sa nadom da će priključiti još Borneo, Negara, Indonezija, Timoerako stanovništvo to hoće. Indonezija ima nameru da uključi još i Celebes, koji nije pod upravom Holandije i zato je za sada to samo želja. Politički sastav je privremeni, novi ustav treba tek da bude primljen od ustavotvorne skupštine, koja izgleda neće skoro doći u život. Sada je Indonezija republika sastavljena iz pojedinih jednota obična ostrva koja imaju svoju upravnu samostalnost. Na čelu države je predsednik republike Dr. Soekarno sa podpredsednikom Mohammad Hatta. Privremenu narodnu skupštinu nazvanu Centralni indonezijski nacionalni komitet čine od predsednika imenovani narodni poslanici. Narodni poslanici predstavljaju pojedine stranke i pokrete. Na poslednjem zasedanju u februaru i martu u Malangu – istočna Java – predsednikovim dekretom parlamenat je proširen od 230 članova na 450 jer stari Knip nije pravilno predstavljao čitav narod, naročito ne radnike, farmere i komuniste. Predsedništvo parlamenta tako zv. egzekutivni komitet povećan je od 25 članova na

47 i srazmerno podeljen na pojedine stranke. Egzekutivnu vlast ima vlada sa resornim ministarstvima sastavljena od političara koji nisu prestavnici stranaka. Vlada i predsednik republike imaju glavno vodstvo u svojim rukama, dok ima više sukoba između predsednika i parlamenta, naročito što prvi izdaje odluke bez odobrenja parlamenta kao između vlade i političkih stranaka. Oštri sukob se je razvio između egzekutivnog komiteta po pitanju izbora i proširenja egzekutivnog komiteta. Sve napredne snage označavale su egzekutivni komitet kao reakcionaran, koji ne pomaže vladu u revolucionarnim problemima nego je više uposlen sa unutrašnje partijskim konfliktima. Komitet je optužen da sabotira odluke vlade i da se ne brine za dobro naroda. Kada je egzekutivni komitet odbio predsednikovu odluku o proširenju komiteta iz pravnih i ustavnih razloga predsednik je oštrim apelom pozvao parlamenat da primi njegovu odluku zapretivši u protivnom slučaju njegovom i podpredsednikovom ostavkom. Pod ovakvim političkim pritiskom odluka je primljena jednoglasno. Parlamenat je sastavljen iz prestavnika mnogobrojnih partija i pokreta. Na prošlogodišnjem zasedanju parlamenta raspao se ujedinjeni front – persatoean perdjoean gan [Persatuan Perjuangan] – po pitanju pružane borbe i sudbine stranih interesa. Stav vlade poduprt socijalistima i nekim krišćanskim partijama dao je prednost obustavi borbe, diplomatskim pregovorima i nekonsfiskaciji stranih interesa. Pobeda vlade prouzrokovala je u samom frontu rascep. Danas ima puno stranaka i malih frakcija u parlamentu. Socijalistička stranka – partai socialis [Partai Sosialis] – je jedna od najuticajnijih, njoj pripada ministarski predsednik Sutan Sjahrir [Sutan Syahrir]. Socijalistička stranka je fuzija bivšeg partai socialis Indonesia parsi pod vodstvom Amira Sjarifoeddin [Amir Sjarifoeddin] sadašnjeg ministra odbrane i OEI HWAT i stranke partai rajat socialis paras pod vodstvom Sjahrira. Parsi s jedne strane ima mnogo članova iz bivše dem. stranke iz 1937 god. Gerindo Gerllen rajat Indonesia [Gerindo – Gerakan Rakyat Indonesia], dok Paras ima mnogo članova iz stranke Pendidikan nasional Indonesia – PNI [Perserikatan Nasional Indonesia] kojoj je pripadao i podpredsednik republike Mohammad Hatta. Ove poslednje stranke pre rata bile su protiv saradnje u socijalističkoj stranci očitavajući da je skrovište liberalne buržoazije i reakcije, ali ona to otklanja i tvrdi da ima u programu socijalizaciju zemlje. Stranka koja ima veliki ugled i mnogo pristaša i o kojoj se pretpostavlja da je jednaka socijalističkoj ako ne i jača, je nacionalistička Pendidikan nasional Indonesia PNI ustanovljena posle proglašenja republike. Stranka združuje članove bivše Gerindo partije, kao Dr. Sartono, buržujski nacionalist i Dr. A. K. Gani, kao i neke članove predratne PNI. Ova stranka obuhvata većinom inteligenciju, trgovce, državne činovnike, birokrate, ali se nije izrekla protiv nacionalizacije i njezino geslo jeste socijalno demokratski nacionalizam. Protiv indonezijsko holandskog ugovora postavila je ... neke m..... amandmane više nacionalističkog značaja i u stvari je potpuno oportunistički primila sporazum. PNI zajedno sa Masjoemi muslimanskom partijom predstavljali su veliku snagu u egzekutivnom komitetu i zapravo izglasali nepoverenje predsedniku republike. Masjoemi predstavljaju snagu među svojim vernicima i u suštini predstavljaju reakcionarne tenden-

cije. Pored ovih glavnih stranaka postoje mnoge manje frakcije naročito ekstremno nacionalističke i neke ultralevičarske. Od važnijih stranaka treba spomenuti komunističku Indoneziju čije brojčano stanje nije poznato i čiji vođa je Sarjono [Sardjono]. On je bio pre rata i za vreme rata u emigraciji u Australiji uticaj stranke kao i broj članstva narastaju što je dokazano i paktom da je Soekarno imenovao 33 novih komunističkih članova parlamenta i dvojicu koji su bili u parlamentu već pre toga. Pored toga ima partija jednog člana Hasan Raid u egzekutivnom komitetu. Pre par meseci partija je održala svoju konferenciju. U pitanju sporazuma sa Holandijom partija je stavila svoje pregovore uglavnom na član 14 sporazuma koji predviđa vraćanje imovinskog prava svim neindonezijancima. Izgleda da postoji trvenje između partija i lige komunističke omladine Angakatan Komoenis Moeda [Angkatan Komoenis Moeda] – koja je u svojoj rezoluciji protivna linggadjadi [Linggadjati] sporazumu. Prema pisanju partija treba da stoji na stanovištu da je nacionalističko demokratska revolucija u Indoneziji deo marksističke proleterske revolucije da bi produženje borbe izazvalo imperijalističku intervenciju da je potrebno sada ekonomski izgraditi državu, ujediniti ostale zemlje i ostrva republici i da treba za to sada primiti linggadjadi sporazum kao zaklon. Ovaj poziv u nekom socijalističkom listu je toliko sumnjiv i oportunističke prirode da je nemoguće presuditi da li je to i stvarno linija partije same. Podela u parlamentu a time i partije na koje vlada računa videla se jasno po pitanju postupanja egzekutivnog komiteta u vezi sa predsednikovom odlukom. Socijalistička stranka, komunisti pesindo [Pesindo] – socijalistička omladina – laskar rajkad [Laskar Rakyat] – borbena nacionalistička grupa, laburistička partija i omladinski kongres podupirali su predsednika i vladu, dok su muslimanska partija – masioemi [Masjoemi] – nacionalistička partija i barison banteng [Barisan Banteng] – neka republikanska frakcija nastupili protiv predsednika. Pored ovih stranaka u parlamentu ima još zastupnika Celebesa kineskog udruženja Chuan hua chung hui [Chung Hwa Hui] – CHCH –, zastupnik Bornea, katolička partija, ženska liga – PPI [Pemuda Puteri Indonesia] – pojedinaca bespartijske pripadnosti. Bez ulaznja u pojedinosti vodećih ličnosti republike i vlade o kojima su poznata samo imena bez detaljnih podataka vidimo da je vlada uglavnom u rukama socijalista i nekoliko nacionalista, potpomognuta levičarskim strankama i da ima opozicije sa strane reakcionarnih elemenata nacionalističke i muslimanske stranke. Revolucija koju je izvršio narod u Indoneziji i koja je išla za oslobođenjem naroda ispod imperijalističkog ropstva ima značaj nacionalne revolucije koju su baš socijalisti i nacionalisti svojim uticajem kao i imperijalističke sile Holandije i Britanije direktnom intervencijom ustavili da ne bi zauzela širih oblika i stvarno počela predstavljati opasnost reakcionarnim elementima u Indoneziji. Sporazum republike sa Holandijom samo je nastavak iste političke linije i odražuje stvarni odnos reakcionarno socijalističkog vodstva Indonezije i imperijalističkog satelita Holandije. Takozvani linggadjadi sporazum vukao se je preko 13 meseci pre konačnog potpisivanja 25 marta og. u Bataviji. U trajanju tih pregovora Holandija je odugovlačila sporazum da bi u međuvremenu ekonomskom blokadom i vojničkim okupaci-

jama i nasiljima vršila pritisak na Indoneziju. Putovanje indonezijske generalne komisije u Holandiju značilo je već kapitulaciju, demokratskim masama to nije bilo po volji, ali vladi je bio sporazum potreban. Linggadjadi sporazum u stvari ne predstavlja potpuno oslobođenje Indonezije ispod imperijalističkog jarma nego samo neke vrste kondominiuma obe vlade sa većim pravima Holandije koja zadržava i ekonomska sredstva u svojim rukama. Sporazum je bio dugo već spreman za potpis koji je zadržan samo zbog takozvane Jonkmanove interpretacije. Jonkman [Jan Anne Jonkman], holandski ministar spoljne trgovine je krajem prošle godine izjavio da može indonezijska republika dobiti samo defacto priznanje sve dok po sporazumu predviđena unija između Holandije i indonezijskih sjedinjenih država ne dobije legalnu formu. Linggadjadi sporazum predstavlja novu formu dobrovoljne saradnje između Holandije i Indonezije. Po ovom sporazumu holandska vlada priznaje defacto indonezijsku republiku koja ima vlast nad Javom, Madurom i Sumatom. Obe vlade će sarađivati na tome da stvore suverenu demokratsku državu na federalnoj bazi najveće sjedinjene indonezijske države koje će obuhvatati i čitav teritorij holandske Indije, Bornea, Negli /Negam/ Indonesia i Timoer – istočna država Indonezija – pod uslovom da stanovništvo na demokratskoj bazi odluči o svojoj pripadnosti, Ustav sjedinjenih indonez. država treba da donese ustavotvorna skupština. Sa ciljem da se unaprede zajednički obe države stvorice holandsko indonezijsku uniju, gde će biti uključene Holandija, Surinam i Curasao i sjedinjene ind. države. Unija će imati svoje organe za unapređivanje zajedničkih interesa koji obuhvataju saradnju u spoljno političkim odnosima, odbrani u koliko potrebno finance ekonomiju i kulturne odnose. Kralj odn. kraljica Holandije je na čelu te unije. On izdaje odluke, odn. zajedničkih interesa. U svrhu saradnje obe vlade imaju visoke komesare kod druge vlade. Statut unije obuhvataće: čuvanje prava obeju strana i garantiju ispunjenja njihovih obaveza, izvršivanje civilnih prava svih državljana, regulaciju za holandsku pomoć činovništvu i upravi dok Indonezija nema još dovoljno vlastitih organa, čuvanje prava čoveka i slobode u obe države. Ovaj statut sastaviće prestavnici obeju država i primiće oba parlamenta. Obe vlade staraće se da stvore sjedinjene indonezijske države i holandsko - indonezijsku uniju pre 1. januara 1949. Holandska vlada se obavezuje da će preduzeti potrebne korake da sjed. indon. države postanu član org. Ujedinjenih Nacija odmah posle stvaranja holandsko indonezijske unije. Vlada indonezijske republike priznaje traženja svih neindonezijanaca za obnovu njihovih prava i restituciju njihovih dobara. Za restauraciju i restituciju biće ustanovljena mešovita komisija. Holandska vlada će preduzeti potrebne promene u svom ustavu s obzirom na novo stanje u Indoneziji. Posle sklapanja ugovora obe strane su obavezne smanjiti vojsku i o tome će se zajednički savetovati. Za kooperaciju i izvršenje ovog ugovora obe vlade stvorice zasebnu organizaciju sastavljenu iz članova obeju država sa svojim sekretarijatom. U slučaju nesporazuma rešice se spor arbitražom pod predsedništvom sporazumnog plana druge nacije, a ako to ne uspe onda odlučuje predsednik međunarodnog suda. Pre potpisivanja ugovora indonezijska delegacija je izjavila da ne prima Jonkmanovu interpretaciju kao važeću.

Posle potpisa Holandija dala svoje objašnjenje gde spada sada proceduralni postupak tj. stvaranje sjedinjenih indonezijskih država i holandsko-indonezijske unije i tek kao posledicu toga pristupanje Indonezije u UNO i onda će tek saradnja u spoljno političkima odnosima biti zajednički interes. Iz ovoga sledi da čak dugo dok nije stvorena unija isključivo je holandska vlada odgovorna za spoljno političke odnose. Ali da bi ipak pripremila prelazni stadij do preuzimanja ovih poslova po uniji holandska vlada je tim objašnjenjem htela sprečiti uspostavljanje direktnih odnosa Indonezije sa drugim državama pre nego ona na to pristaje. Potpisivanjem linggadjati ugovora faktičko stanje se nije mnogo promenilo. Republika Indonezija provada svoje zakonodavstvo i svoje mere za izgradnju i učvršćenje svoje vlasti, dok Holandija nastavlja blokadom i vojničkim akcijama ne bi li ipak još uspela da uništi mladu republiku. Napominjemo da je u Londonu na raspoloženju vrlo malo materijala i zato je izveštaj nepotpun.

Kos

MSP RS, DA, PA, 1947, F-124, dos. 12, br. 47607

2

Ambasada FNRJ u Londonu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ u Beogradu o britanskoj politici prema Indoneziji

London 1. avgust 1947.

Pov. br. 1155

Predmet: Rat u Indoneziji

Događaji u Burmi i rat u Indoneziji, mogu biti izraz jedne iste politike koja ide zatim da spreči ili lokalizuje nacionalno oslobodilačke pokrete danas u velikom naponu na svima stranama dalekog Istoka. Zainteresovana na svakom mestu, engleska spoljna politika balansira između direktne akcije i posredničke politike. Direktna akcija sa kojom se pokušalo prvo u Indiji pa docnije u Indoneziji za račun Holandana i sasvim skoro, u Burmi, pokazala je, da je britanski imperijalizam izgubio svoju unutrašnju snagu i da je prinuđen da ulazi u kompromise sa organizovanim strankama na licu mesta. Razvoj događaja do danas daje jakog razloga verovanju, da je zvanična politika laburističke vlade definitivno prečistila pojmove šta je danas moguće a šta nije i da je, prema tome, sračunata da proces raspada svoga kolonijalnog carstva svede na proces stapanja imperijalnih poseda u krunske dominione britanske zajednice. Na tome poslu London radi vrlo brzo i to iz dva glavna razloga: 1.- što se pokreti za potpunu nezavisnost i odvajanje šire i jačaju svakim danom i to ne samo u odnosu na britansku upravu nego i na domaće elemente koji, iz straha od revolucije i svega onog što je vezano za nju,

još uvek žele neku vrstu britanskog prisustva i 2.- što postoji opasnost da se „gloženja u porodici“ ne prenesu van kuće i na taj način postanu predmet međunarodnih raspravljanja u kojima bi Engleska izgubila svoj privilegisani položaj.

U ovakvoj situaciji, pitanje Indonezije nije ništa manje važno za Englesku od pitanja Indije ili Burme, iako Indonezija nije njen posed. Ovo zbog toga, što ova tri ogromna područja Dalekog Istoka sa skoro jednorodnom populacijom od preko 400 miliona i prirodnim bogatstvima svake ruke, ima sve uslove da se razvije u jednu snažnu federaciju ili tesan savez protivu koga bi se britanske snage razbile onoga časa kad bi stvarno bio osnovan. Težište čitave britanske politike je, prema tome da ova tri elementa uključi u jedan isti ekonomsko-politički sistem: Indiju i Burmu u britansku Zajednicu, Indoneziju u tako zvanu Holandsku Uniju. Koliko je ovo pitanje vitalno za dalji opstanak Engleske na Dalekom Istoku, dokaz je što je Engleska ratovala po Indoneziji kroz čitavu 1945. i 1946. godinu bez čega Holandija nikad ne bi bila u stanju da se vrati u svoje ranije posede.

Od 1945. godine pa do danas, Engleska je pomagala Holandiju u Indoneziji vojnički i politički. Svršetak rata zatekao je Holandiju bez vojske i bez oružja i to u jednoj zemlji koja je gajila oštru tradicionalnu mržnju i prema Holandanima kao ljudima i prema njihovoj kolonijalnoj politici nadaleko čuvenoj po svojoj nemilosrdnoj eksploataciji i okrutnosti. Okupacija Jave i Sumatre od strane Japana samo je tu mržnju pojačala, budući da je Japan, iz svojih posebnih interesa, počeo da podupire nacionalistički pokret stavljajući u izgled autonomiju ako ne i nezavisnost ostrva. Kad je Japan otišao, nacionalistički pokret je ostao u jednoj organizovanoj formi i bio toliko snažan da je Engleska morala da izvrši jednu oružanu intervenciju za račun svoje politike u Indiji i za račun Holandije koja je imala da nastavi eksploataciju bogatstava na kojima je živela 300 godina. Da bi obezbedila dalje održavanje Holandije u Indoneziji, engleska vlada, posle uspešne intervencije, produžila je da naoružava holandske okupacione vlasti i da trenira holandske vojnike. Glavna baza za to bio je i ostao Singapore.

Akcija Londona i dalji planovi englesko-holandskog kapitalističko imperijalističkog bloka, nisu ostali nezapaženi u opštoj međunarodnoj politici. Februara 1946. ukrajinski ministar inostranih poslova Manuilsky pokrenuo je celo pitanje pred Savetom Bezbednosti Ujedinjenih naroda i tražio da se u Indoneziju pošalje jedna međunarodna komisija da ispita situaciju i učini predloge. Taj zahtev je bio odbijen, blagodareći Bevinovoj akciji naročito koja je, još od samog početka, bila sračunata na to da odstrani svaki treći uticaj u tim delovima Daljnjeg Istoka. U osnovi, Bevin je tu istovremeno radio i za račun S. A. Država koje su u to doba bile jako angažovane u Japanu i tim stranama. Za ovu akciju Bevin je dobio velike komplimente i u Parlamentu i u engleskoj javnosti, jer se verovalo da će se odnosi srediti i Indonezija osposobiti za dalju eksploataciju svojih velikih bogatstava. Koliko su ta prirodna bogatstva velika, najbolje se vidi po tome što je, do japanske okupacije, u Indoneziji bilo kultivisano oko 2.500.000 hektara

pirinča. Pored toga, Indonezija proizvodi soju, šećer, kafu, čaj i mnoge ostale vrste za produkciju masti. Isto tako, ima znatne količine uglja, kalaja i petroleuma. Nije čudo, prema tome, da su se na njenoj teritoriji susrela tri kapitalistička elementa: američki, engleski i holandski. S obzirom pak na geografski položaj ostrva, politički momenat igra presudnu ulogu. Postavljena između Malaya, Indije, Philippinea i Australije, samostalna i progresivna Indonezija bi sekla taman preko osnovice celog imperijalističkog sistema na Dalekom Istoku.

Za englesku politiku uključivanja postojećih jedinica carstva u britansku zajednicu, stvaranje Unije između Holandije i Indonezije pretstavlja najbolje rešenje, jer na taj način Indonezija postaje neka vrsta slobodne države holandske Unije i istovremeno se izvlači ispod uticaja nesigurne Indije s jedne i američke imperijalističke politike s druge strane. Zbog toga je Engleska, kad je završila prvu fazu rata 1946. godine, odmah nastojala da Holandija zaključi jedan sporazum sa postojećim strankama u Indoneziji u cilju stvaranja holandske Unije. Tako se, sa vojničke prešlo na diplomatsku akciju.

Početkom 1946, poslat je u Bataviu Lord Inverchapel (tada Sir Archibald Clark Kerr) današnji engleski ambasador u Washingtonu, sa zadatkom da posreduje između holandske uprave i vlade Republike Indonezije za sklapanje sporazuma o stvaranju Unije. Predsednik vlade Indonezije Dr Sjahrir bio je pristao na jedan sporazum koji Hague nije hteo da ratifikuje jer je davao širu autonomiju nego što je Holandija želela. Zbog toga je, avgusta 1946, engleska vlada poslala u Bataviu Lorda Killearna, specijalnog komesara za južno-istočnu Aziju, da ponovo posreduje za sporazum. Rezultat toga posredništva bio je Linggadiatski sporazum zaključen 25. marta 1947. prema kome je imala biti obrazovana, na dan 1. januara 1949, jedna federativna vlada pod imenom „vlada ujedinjenih država Indonezije.“ Istog dana bi se proklamovala holandsko-indoneziska Unija u kojoj bi Kraljevina Holandija s jedne i Ujedinjene Države Indonezije s druge strane, kooperirale na bazama „zajedničkog ortakluka.“

Od toga dana pa do 21. jula t.g., vodili su se pregovori, uvek pod patronažom Engleske, o praktičnim merama za uvođenje u život zaključenog sporazuma. Prema zvaničnom saopštenju Foreign Office-a od 21. jula, glavna tačka nesporazuma bilo je pitanje holandsko-indonezijske žandarmerije. Izgleda sigurno da je Holandija zahtevala da celokupnu žandarmeriju uzme pod svoju isključivu upravu, što republikanska vlada nije mogla da primi iz očiglednih razloga iako je bila voljna da u tom pravcu učini znatne ustupke. Engleska je predlagala da se žandarmerija stavi pod upravu jednog neutralnog lica, što je Hague odbio bez daljeg. Tako su se razbili pregovori i tako se otvorila druga faza rata u Indoneziji sa tom razlikom što ovoga puta rat vode holandski vojnici obučeni u britanskim bazama i snabdeveni britanskim oružjem.

Holandska vlada pretstavila je današnji rat kao „policisku meru“ koja ima za cilj da obezbedi mir i red u zemlji pošto republikanska vlada nije u stanju da to učini ili nije voljna da se saobrazi odredbama Linggadiatskog sporazuma koje je,

uostalom, sistematski sabotirala. U to ime, holandski guverner Dr. Van Mook pohapsio je članove republikanske vlade, okupirao državne zgrade i nadleštva i otpočeo okupaciju zemlje koja je trebala postati „jednaki partner“ sa Kraljevinom Holandijom.

Glas o ratu nije stigao u London neočekivano. Još od pre nekoliko meseci bilo je jasno da opasnost prekidanja razgovora postoji i to baš sa holandske strane. Prema izveštajima koji su se povremeno publikovali u Londonu, izgleda da holandski konservativni krugovi nisu bili u stanju da realizuju promene koje je ratno i posleratno vreme donelo po svima krajevima sveta, Dalekom Istoku naročito. Saveznička vojska koja je isterala Japance iz tih krajeva nije bila primljena kao „oslobodilačka“ jer su narodne mase osetile da se radi o povraćaju na staro stanje koje više niko nije želeo. Holandska uprava produžila je „po starom“. Ona je po nuždi primila formalnu političku jednakost sa novom, probuđenom Indonezijom, ali je u isto vreme tražila puni povraćaj plantacija i dobara koje su holandski sopstvenici ranije držali i eksploatisali. Povrh toga, ona je insistirala da uzme kontrolu nad policiskim aparatom nove Republike. Ako se, u početku, bila „ućutala“, ona je to radila zbog toga što su holandske snage bile još nejake i što je engleska oružana pomoć još bila neophodna. Tako je kroz celo posleratno vreme, Holandija skupljala vojsku koja danas broji oko 100.000 ljudi, što Englezima nije moglo ostati nepoznato. V. Britanija je to puštala i čak aktivno pomagala ali ne da Holandija tom vojskom ratuje i time kvvari političke planove engleske vlade, nego da sa tim snagama osigura primenu jednog sporazuma, za koji je Engleska posredovala i koji je bio sklopljen s obzirom na opštu situaciju na Dalekom Istoku, a ne samo na situaciju u Indoneziji. Na taj način, engleska vlada je uzela na sebe jednu sumu odgovornosti od koje ona danas ne može da izbegne.

Ako nije iznenađena obrtom događaja u Indoneziji, Engleska je svakako neprijatno pogođena ovako „nezavisnim“ stavom Holandije koju je do juče aktivno pomagala i koju ni danas ne sme da napusti njenoj sudbini u tako jednom značajnom i osetljivom pitanju kao što je budući status Indonezije. čak je i engleska konservativna štampa bila prinuđena da se ogradi od „nepametne procedure“ holandske vlade i da krivicu za nastale događaje „podeli“ na obe strane i ako uz napomenu da bi davanje pune slobode narodima Indonezije bilo van okvira svake „praktične i mudre politike.“ Sama engleska vlada je u Parlamentu ostala na terenu „objašnjavanja“ šta se sve do sada učinilo ne puštajući Parlamenat ni u kakve detaljnije diskusije o današnjem razvoju. Međutim i ona je, u neku ruku, izrazila svoje negodovanje prema Hagueu za koji kaže da nije iscrpeo sve mogućnosti kompromisa i obostranih popuštanja. Iz straha da se odgovornost za ono što je do sada urađeno ne prebaci glavnim delom na nju, Foreign Office, u svome saopštenju od 21. jula, smatrao je za nužno da naglasi da je akcija engleske vlade bila, kroz celo vreme, preduzimana uz „punu konsultaciju“ sa vladom S. A. Država.

Ako ne vojnička, politička akcija Washingtona u Indoneziji bila je možda jača nego Londonska. Ona je bila jača u toliko u koliko je bila praćena ponudom jednog zajma čime se računalo uticati na republikanske vođe Indonezije da učine mnoge koncesije. Prema navodima Daily Workera (23. VII) izgleda da je američka vlada sasvim otvoreno obavestila indonezisku vladu, da ne očekuje nikakav zajam pre nego što prihvati sve holandske predloge koji se čine samo „u interesu mira i javnog poretka.“ To je svakako uticalo na držanje današnjeg predsednika vlade Sjarrifoeddina koji je bio pristao na izvesna popuštanja u pitanju žandarmerije o kojima Foreign Office govori. Međutim, izgleda da je to više uticalo na holandsku vladu koja je američku intervenciju shvatila kao *carte blanche* za vojničku akciju ili kojoj je bilo rečeno da je tako shvati. Daily Worker smatra da se Holandani ne bi odlučili na današnji korak bez jasne američke podrške ni u kom slučaju. Povesti kolonijalni rat protivu jednog naroda koji se oseća dorastao za samostalnost i koji može da računa na milionske sunarodnike oko njega, bio bi rizik koji Holandija sama ne bi smela da primi. Sudeći pak prema opštim političkoj liniji Foreign Office u odnosu na Daleki Istok, ne bi se moglo zaključiti da je engleska zvanična politika bila gotova da podržava holandsku oružanu akciju u Indoneziji. Pre bi se dalo zaključiti da se Holandija prosto „istrгла“ iz engleskih ruku kad se jednom osetila jakom i kad je videla da je podrška Vashingtona obezbeđena.

Od dva predsednika republikanske vlade, bivši, Dr. Sjahar [Syahrir], je utekao iz zemlje i poveo akciju iz Indije za novo oslobođenje Indonezije, a današnji, Sjarrifoeddin ostao je u zemlji. Da je Dr. Sjahar otišao prvo u Indiju, stvar je razumljiva kad se ima u vidu da je današnja Indija centralna tačka za sve pokrete oslobođenja naroda Dalekog Istoka. Prema izjavi Pandit Nehrua, „bombardovanje naroda bez odbrane je skandal“ i duh nove Azije neće tolerirati takve stvari. Fakt, nastavlja Nehru, „da se stranci bore na aziskom tlu, sam je po sebi uvreda za celu Aziju.“ Nehruovo držanje se prati u Londonu vrlo ozbiljno i njegova izjava da pitanje Indonezije iznese pred Ujedinjene Narode, tumači se kao jedan vrlo samostalan potez nove Indije.

U samom Londonu, Mohamed Ali, govornik za vladu Indonezije, javno je optužio britanske vlasti što su dozvolile da Singapore postane glavna pomorska baza za snabdevanje holandskog „neizazvanog rata“. Prema njegovim tvrđenjima, britansko Ministarstvo rata priznalo je da je Engleska naoružala 62.000 holandskih vojnika i da pokušava naoružati još 19.000. Na intervenciju Foreign Officea, State Department je, prema Mohamed Aliu, pristao da pošlje u Bataviu 53 tenka. Vlada Indonezije je gotova da primi „pošteno posredovanje“ za zaustavljanje rata ali ona, kaže Mohamed Ali, neće nikad pristati na „bezuslovnu predaju“ holandskoj kolonijalnoj tiraniji. Preko optužbi Mohamed Alia, engleska štampa je, izuzev Daily Workera, prešla sasvim ćutke.

Kolika je neposredna odgovornost zvanične Engleske za otvaranje neprijateljstava u Indoneziji teško je reći. Verovatnije je da ih engleska vlada nije sa-

vetovala. To, međutim, ne znači da su druge britanske organizacije bile po strani. Engleska kolonijalna politika vođena je, po pravilu, uvek mimo odgovorne vlade, koja je docnije sankcionisala fakta ili ih se odricala prema tome kako je stvar uspjela. U vezi sa ovim značajno je napomenuti da je, prema jednom Reuterovom izveštaju iz Haguea, novi britanski nosač aviona „Venerable“, završen tek 1945 godine, ustupljen Holandiji. Britanski Admiralitet koji je bio pitan od novinara pošto je brod ustupljen, nije hteo da otkrije cenu ne demantujući sam fakt međutim.

Januara 1946, Bevin je uspeo da se pitanje Indonezije ne iznese pred Savet Bezbednosti i hvalio se time. Ovoga puta stvar se postavlja sasvim drugačije. Kad je predlog podnosio Manuilsky onda je to bio „pokušaj Sovjetskog Saveza“ da što više „zamrsi stvari“ na Daljnjem Istoku. Kad ga danas podnosi Nehru, onda to više nije nikakva politička intriga nego apel na međunarodnu javnost da se jednom spreči nametanje kolonijalne politike narodima koji su izašli iz sfere tuđeg tutorstva i eksploatacije. Očekivati je da će Engleska i S. A. Države nastojati da se celo pitanje „utopi“ u proceduru Saveta da bi se dobilo u vremenu za sklapanje jednog novog sporazuma sa republikanskom vladom u zatvoru ili nekom drugom, ako se današnja pokaže uporna u svome stavu. Na ovome će naročito insistirati engleska vlada kojoj ni malo nije stalo da se neredi produžavaju tamo gde joj se carevina izmiče i gde ona gleda da jednu kolonijalnu politiku zameni jednom drugom. Da li će uspeti da natera Holandiju na kompromise, zavisi od podrške koju je Washington gotov dati jednoj ili drugoj strani. London je ponovo stavio svoje usluge kao posrednik. Međutim, ceneći prema sadašnjem i dosadašnjem stavu Holandije, u Londonu se ne isključuje mogućnost da Holandija produži svoju sopstvenu politiku ili bar dotle, dok je jedan „poraz ne nauči pameti.“ Fakat da Daljni Istok vri pod jako razbuktalom vatrom jednog novog i snažnog uzmaha širokih narodnih masa, ukazuje da London ovoga puta baš u tome može imati pravo.

Ambasador
Dr Ljubo Leontić

MSP RS, DA, PA, 1947, F-124, dos. 12, br. 418364

3

**Specijalni predstavnik Indonezije za centralnu i istočnu Evropu
ambasadoru FNRJ u Pragu**

Praha XIII, 28th January 1948
Tř. Krále Jiřího 1072, tel. 921-79

To Mr. Darko Černež
Ambassador of the Federative People's Republic of Yougoslavia

Dear Mr. Černež,

Allow me to acknowledge you, that, after having been in charge of the Indonesian Information Service in Prague for some months, on 13th January 1948 I have received a telegraphical appointment from my Government as her Special Envoy and Minister Plenipotentiary for Central and Eastern Europe. Enclosed please find a duplicate of the letter of authorization which I have received by post to day.

According to my instructions my Government anxiously desires to enter into diplomatic and other relations with yours, a very natural course due on one hand to the aim of the Indonesian Republic to have friendly relations with all democratic countries and on the other hand to the popularity that especially the countries of Eastern Europe and the U.S.S.R. are enjoying in Indonesia. In view of this I should like to request you to grant me an audience in order first to introduce myself to you and to have informal discussions and exchange of information on the questions concerned.

Since my instructions are covering the whole of Eastern Europe, I have sent similar letters to the Ambassadors or other representatives of all the Eastern-European countries, represented here in Prague, About the same problems I have already had a fruitful, although informal conversation with Dr. V. Clementis, Under-Secretary of State for Foreign Affairs of the Czechoslovak Republic.

Thanking you in anticipation, I remain,

Yours truly,
Soeripno s.r.
Special Envoy and Minister
Plenipotentiary Of the Republic
of Indonesia.

MSP RS, DA, PA, 1948, F-159, dos. 11, br. 43702

4

**Ambasada FNRJ u Pragu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu o prvom zvaničnom indonežanskom kontaktu
s jugoslovenskim diplomatskim predstavništvom**

Praha, 2. februar 1948.
Br. Kab. br. 109/1948

Izvanredni Poslanik i Opunomoćeni
Ministar Indoneške Republike.

U prilogu šalje se Ministarstvu prepis pisma, kojim je potpisanome javio dosadanji Otpravnik poslova Indoneške Informacione službe u Pragu g. Soeripno, da je 13. januara t.g. primio akt Prezidenta Indoneške Republike g. Soekarno-a, kojim je imenovan za Izvanrednog Poslanika i Opunomoćenog Ministra za Istočnu i Srednju Evropu i za SSSR sa sedištem u Pragu. Molimo za direktive.

S.F.S.N.

Ambasador,
Dr. Darko Černež

MSP RS, DA, PA, 1948, F-159, dos. 11, br. 43702

5

**Ambasada FNRJ u Pragu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu o prvom zvaničnom jugoslovensko-indonežanskom susretu
u čehoslovačkoj prestonici**

Praha, 22. mart 1948.
Br. Kab. br. 254/1948

U vezi Vaše depeše Pov. br. 43702 potpisani je čekao instrukcije u pogledu našeg stava po pitanju odnosa sa pretstavnikom Indonezije, Soeripnom. Pošto obećane instrukcije nisu došle, potpisani je na osnovu razgovora sa Zorinom od 24-II-48, koji mu je saopštio da je Bodrov kao sovjetski Otpravnik poslova pri-

mio Soeripna i s njim razgovarao, odlučio da Soeripna isto tako primi.

Soeripno je 11. marta 1948. zaista posetio potpisanog, koji mu je odmah u početku razgovora saopštio da je sastanak samo informativnog karaktera. Soeripno je opširno obrazložio potpisanome situaciju u Indoneziji i kazao da priprema za sovjetsku Ambasadu memorandum i razni materijal o ovoj situaciji. Potpisani je Soeripna zamolio, da šalje taj materijal i njemu. Dne 19. o.m. potpisani je primio pismo, koje se prilaže u prepisu sa materijalom, koji se isto tako prilaže.

Napominje se, da je Soeripno bio primljen i od Dr Clementisa.

Ministarstvo se umoljava za instrukcije po ovom pitanju.

Smrt fašizmu – sloboda narodu!

Ambasador,
Dr. Darko Černež

MSP RS, DA, PA, 1948, F-159, dos. 11, br. 48105

6

Stalna misija FNRJ pri UN Ministarstvu inostranih poslova FNRJ u Beogradu

Njujork

Broj: Pov. 375

8. decembar 1949.

Po indoneziskom pitanju uzdržali smo se od glasanja u Komitetu i Plenumu po proceduri i po suštini dali nismo nikakvu izjavu. Usvojena je bila rezolucija koja pozdravlja Haški sporazum. Karakteristično je da je rezolucija bila predložena od 14 država učesnica konferencije u Novom Delhiju. Haški sporazum prikazivan kao pobjeda aziskih zemalja nad kolonijalizmom. Od zapadnih govorili samo Holanđanin, Amerikanac i Belgijanac – svi sa aluzijama na jugoslavenski slučaj. Stav sovjetskog bloka oštro je potpuno izoliran. Smatramo da treba dobro pripremiti naše učešće u diskusiji u Sav. bez. Sa kurirom poslali smo Vam ponovo najnoviju dokumentaciju o Indoneziji.

Vilfan

MSP RS, DA, PA, 1949, F-89, dos. 7, br. 422379

**Stalna misija FNRJ pri UN Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

Njujork

Pov. br. 360

14. decembar 1949.

Diskusija u Savetu bezbednosti o Indoneziji završena u toku dve sednice. Kanadska Rezolucija o prihvatanju Haškog sporazuma i o produžetku rada komisije tretirana od Sovjeta. Ukrajinska rezolucija koja je identična sa predlogom Rezolucije na Gen. skupštini odbijena sa 9 prema 2. Za sada uprkos veta ne postoji namera vratiti se na diskusiju izveštaja o Haškom sporazumu. Međutim to nije isključeno za januar. Osim toga treba računati sa tim da će skoro doći u razmatranje SB pitanje članstva. Osim toga postoji mogućnost da se kasnije, u toku godine, indoneško pitanje postavi pred SB u vezi pitanja Nove Gvineje. To je barem namera Indonežana. S obzirom na oštri sovjetski stav s jedne strane i nesaglasno podupiranje Haškog sporazuma od strane svih azijskih zemalja s druge strane neobično je važno da sakupimo što više podataka o stvaranju - situaciji u Indoneziji. SSSR tvrdi da se borbe još uvek vode, da su čitave jedinice indoneške armije prešle na stranu otpora, da postoje oslobođene teritorije, itd. O svemu tome postoje samo podaci izneti od Manuilskog na Gen-skupštini. Američka štampa već mesecima šuti o Indoneziji. Govornici u SB sumnjivo su ćutali po ovom pitanju. Možda ima mogućnosti da doznamo više preko Haga i našeg Konsulata u Indiji. Treba u Beogradu detaljno proučiti Haški sporazum koji je Ninčić samo površno obradio i dao dosta pozitivnih mišljenja. SSSR u vezi toga izneo mnogo što šta neubedljivog, međutim, kritika propisa o holandskim oružanim snagama izgleda solidna. Iz istupanja Holandana u SB osim toga jasno vidna holandska tendencija tumačili sporazum kao sredstvo daljnog razbijanja političkog jedinstva Indonezije. U delegaciji je zadužen sa studiranjem dokumentacije i praćenjem pitanja drug Popović.

Vilfan

MSP RS, DA, PA, 1949, F-89, dos. 7, br. 422378

8

**Ambasada FNRJ u Hagu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

Pov. br. 711
23. decembar 1949.

Predmet: o završetku rada i postignutim
sporazumima na konferenciji
Okruglog Stola.

Konferencija Okruglog Stola završila je svojim radom postignuvši sporazum po sledećem: po problemu „prenosa suvereniteta“; po projektu statuta holandsko-indoneziske Unije sa naročitim dopunama o budućoj saradnji.

Sporazumom o prenosu suvereniteta predviđeno je formalno proglašenje apsolutnog suvereniteta Republike Sjedinjenih Država Indonezije najdalje do 30. decembra 1949. izuzev Nove Gvineje koja privremeno zadržava svoj status quo, a čiji će politički budući status odrediti u toku naredne godine.

Projekt statuta o Holandsko-Indoneziskoj Uniji sadrži odluku po kojoj Sjedinjene Države Indonezije postaju „demokratska konstitucionalna država na federativnoj bazi“ u kojoj vrši suverenu vlast vlada izabrana od Narodne skupštine i Senata.

Republikansku teritoriju – dalje se kaže – sačinjavaju sedam „negarasa“ ili autonomnih država, i devet ustavno nezavisnih drugih jedinica.

Statutom se također regulišu budući obostrani odnosi Holandije i S. D. Indonezije na spoljnjem, obrambenom, ekonomskom i kulturnom terenu.

Na čelu Unije stoji holandska kraljica Juliana, i zakoniti naslednici holandske krune po pravu nasletstva.

Indoneziji se priznaje pravo na „samostalno“ vođenje spoljne politike kao i ne organizovanje i održavanje sopstvene diplomatske službe. Isto tako Indonezija će, uz izvesna ograničenja, upravljati svojom spoljnom politikom.

Sva sporna pitanja, ne budu li se rešila prilikom povremenih ministarskih sastanaka, biće podneta jednom arbitražnom sudu, a u slučaju podele glasova, predsedniku Međunarodnog Suda u Hagu.

Sporazumom se također predviđa da će Holandija morati „kroz najkraće vreme“ da evakuiše svoje vojne jedinice iz Indonezije, a budući kadrovi indoneziske vojske biće formirani isključivo od urođenika. Holandija, međutim, snabdevaće ovu vojsku instruktorima i materijalom.

Odnosno indoneziske mornarice, koja do danas nije postojala, saradnja Holandana biće od osnovnog i značajnog karaktera. Pre svega Holandija će snab-

devati Indoneziju lađama i saradivaće u formiranju stručnog i kvalifikovanog indoneziskog pomorskog kadra. Luka Soerabaja stavlja se na raspolaganje holandskoj ratnoj mornarici i pod upravom je jednog holandskog oficira, a ovaj će biti direktno odgovoran indoneziskim vojnim vlastima.

Prvobitna nastojanja Holanđana da zadrže svoj dominantan položaj u ekonomici Indonezije, nisu postigla željene rezultate. Indoneziska delegacija, naime, usprotivila se svakom direktnom mešanju i uplivu Holandije na tom terenu, pošto bi ono bilo inkompatibilno i prejudiciralo suverenitet Indonezije. Isto tako Holanđani su popustili i po problemu državnog duga i pristali su da na sebe prime dve milijarde od ukupno šest i po milijardi guldena.

Rano u zoru 9. decembra holandski parlament je odobrio sa 79 glasova protiv 21 sporazume koje su holandski i indoneziski delegati postigli tokom rada Konferencije Okruglog Stola i potpisali 2. novembra. Prva Komora t.j. Senat biće tokom ove nedelje sazvan da se po istome izjasni i nikakve sumnje da neće sledovati primeru Druge Komore.

S obzirom na fakat da je za zakonsko osnaženje ovih sporazuma bila potrebna dvotrećinska većina, u vladinim krugovima vladala je prilična zabrinutost za vreme parlamentarnih diskusija koje su prethodile glasanju. Vlada, naime, mogla je sigurno računati samo na glasove svoje normalne parlamentarne većine t.j. na socialiste i katolike, dok ukupan broj ovih ne sačinjava traženu dvotrećinsku većinu.

Pri ovakvom stanju stvari i s obzirom na činjenicu da vlada nije mogla očekivati, a još manje iznuditi saglasnost poslanika KPH i Antirevolucionarne Partije, sudbina postignutih sporazuma sa Indonezijom zavisila je o stavu i opredeljenju dve male partije i to: Partije istoriskih hrišćana i Liberal-demokratske partije. Iako su ove dve male partije postale arbiteri situacije (ukupno 17 glasova).

Ove dve partije podržavale su svojevremeno politiku „čvrste ruke“ prilikom poslednjih vojnih akcija koje je vlada bila poduzela u Indoneziji u decembru 1948. Ova činjenica predstavljala je ozbiljni razlog zabrinutosti vlade o istupu ovih partija i njihovom stavu pri konačnom glasanju.

Stav parlamentarne većine i manjine prilikom diskusije u Parlamentu

Socialistička stranka prilikom parlamentarne diskusije o zaključenim sporazumima bila je jednodušna u davanju podrške vladi. Uostalom ta stranka od samog početka zalagala se za sporazumno rešenje indoneziskog problema.

Odnosno katoličke stranke, naročito njenog levog krila kome je prof. Romme na čelu, situacija je bila složenija. Još od decembra 1948. t.j. od drugog vojnog holandskog pohoda na Indoneziju, prof. Romme je zastupao – kako smo to naveli u našim prethodnim izveštajima – i zalagao se sa svojim istomišljenicima, za politiku „čvrste ruke“. Međutim kad je holandska vlada morala, pod

američkom presijom da popusti i da započne pregovore sa Indonežanima 1949., prof. Romme se nije složio sa ovom osnovnom promenom holandskog stava prema indoneziskom problemu. On se prilično dugo držao svog opozicionog stava, ali je, kako se tvrdi, morao popustiti na zahtev katoličkih sindikata, koji nisu hteli da pomute i eventualno raskinu sporazum sa socialistima. U samoj stvari prof. Romme je popustio na zahtev same svoje katoličke stranke, koja je, kako je poznato stranka holandskog krupnog kapitala.

Prilikom diskusije u Parlamentu prof. Romme se pokorio stranačkoj disciplini i govorio u prilog ratifikacije „iako rešenje indoneziskog problema nije idealno ali drugog rešenja nema.“

Opozicija koju ad hoc sačinjavaju Kompartija Holandije i Partija Antirevolucionarna, bila je oštra i otvorena. Govornici iz redova ove poslednje neuvijeno su izjavili i naglašavali kako je okončani posao oko Okruglog Stola plod sramotne kapitulacije pod presijom SAD-a; kako je sporazum inkompatibilan sa holandskim Ustavom; kako je buduća holandsko indoneziska Unija besmislica; kako holandska kraljica, kao šef Unije, nema nikakvog autoriteta.

S druge strane KP Holandije, preko svog prvaka de Groota, još je jednom istakla da Indonezija nije postigla svoju nezavisnost i da će dosadnja holandska kontrola nad Indonezijom sada biti zamenjena kontrolom američkog krupnog kapitala.

Rebus sic stantibus vlada je bila primorana da preko jedne deklaracije stavi do znanja Parlamentu, da će podneti ostavku ne budu li usvojeni i odobreni zaključci i sporazumi doneti na konferenciji Okruglog Stola. Ova opomena naročito se odnosila na kritike nekih poslanika koji pripadaju većini. U istoj deklaraciji skreće se pažnja da bi odbijanje postignutog sporazuma bilo od nedogledih posledica za Indoneziju pošto vlada ne bi bila u stanju da se odupre situaciji koja bi u protivnom slučaju nastala i da primi na sebe odgovornost.

U istoj izjavi vlada priznaje da je sa koncesijama otišla dalje nego što je želela, ona je također svesna mučnog utiska pod kojim se nalazi holandski narod u ovom času kad se približava kraj tradicionalnim odnosima. Argument, međutim, najjači kojim vlada brani svoju ulogu i udeo u sklapanju sporazuma jeste činjenica da – prema njenoj oceni – nije bilo drugog rešenja i da bi odbijanje ratifikacije značilo nacionalnu katastrofu za Holandiju. Ovom prilikom vladina deklaracija ne čini nikakve aluzije na presije SAD-a, ali s druge strane jasno i bez okolišanja opominje i izjavljuje da, za slučaj da sporazum ne bude odobren, Holandija bi se našla pod tako jakom stranom presijom da bi morala u svakom slučaju priznati nezavisnost Indonezije i pod mnogo težim uslovima nego što su današnji.

Holandska javnost i sporazum

Sklapanje sporazuma o kome je govora, nije nikako oduševilo holandsku javnost. Uostalom, već od samog početka konferencije Okruglog Stola, Holanđani su sa velikom skepsom pratili njene radove te su se postepeno privikavali da bez naročitog uzbuđenja prime rezultate. Naprotiv, u političkim krugovima naročito u vladajućim partijama – i ako ne preko javnih istupa i naročitih rezolucija, a ono pri partijskim sastancima, oštro su se žigosali ustupci koje je holandska delegacija učinila u korist Indonežana prilikom izrade sporazuma. Tako je n. pr. sutradan po ratifikaciji, prof. Romme bio dezavuisan od svoje partije na sastanku za oblast Utrecht odmah po ratifikaciji sporazuma. Tokom diskusije u kojoj je uzelo učesća trinaest govornika, jedan od ovih žučno je predbacio Rommu da su on i njegova politika „čvrste ruke“ krivi, što je izgubio sina u Indoneziji. Ovom prilikom prof. Romme branio je svoj stav time što nije hteo da obara vladu sa antirevolucionerima i komunistima.

Kako kruže glasovi, i u vojnim krugovima okončanje sporazuma nije prošlo bez kritike. U ovim krugovima, među ostalim, ističe se paradoksalan položaj holandskih pomorskih ratnih jedinica u Soerabaji – luci koja je Holandiji stavljena na upotrebu – čiji komandant, iako oficir „kraljevske mornarice“ potčinjen je i direktno odgovoran ministru odbrane S. D. Indonezije.

Štampa

Nikakve sumnje da sporazum nije naišao na bolji prijem ni u ovdašnjoj štampi, naprednoj svejedno kao i onoj konservativnoj.

U ogromnoj većini, ovdašnji dnevnici podvrgli su oštroj kritici, razume se svaki sa svog stanovišta i pobuda, odluke i rezultate konferencije Okruglog Stola.

Tako n. pr. glavno glasilo KPH „De Warheid“ postavlja i odgovara na sledeća pitanja: „Bili vi ustvrdili da je Holandija nezavisna država kad bi Helder postao pomorska baza neke strane sile? Iz istih razloga Indonezija neće biti nezavisna ako njena centralna pomorska baza ostane pod stranom kontrolom. Može li se reći da je Indonezija nezavisna, kad su kolonijalna prava na kojima se zasnivala holandska politika 300 godina pretvorivši Indoneziju u zemlju iskorišćavanja za holandski kapital, kad je ta ista prava danas osnažio Hatta? Može li se govoriti o dobrovoljnoj obostranoj saradnji, kad je Hatta pristao da prizna pravo da Holandija vrši kontrolu nad finansijama i ekonomikom Indonezije dotle sve dok ne budu podmireni stari i sadanji dugovi? Može li se govoriti o nezavisnoj Indoneziji ako se Hatta obavezao da traži mišljenje Haga u svakoj onoj prilici kad se bude radilo o sklapanju sporazuma sa nekom drugom državom?“

Osvrćući se na američka nastojanja za kontrolu UN-a nad izvršenjem sporazuma, isti dnevnik kaže: „Sada više nego ikada ojačan je položaj Chohrana. Holandski imperijaliste pognuli su glavom pred Wallstreetom. Oni su se morali odreći svakog autoriteta i indoneziskih sirovina koje će biti upućivane u

Ameriku. Njihovim potpisima oni su se obavezali i pristali da se Indonezija pretvori u provinciju ili teritoriju koju su okupirali Amerikanci.“

Liberalni „Algemeen Handelsblad“, rekapitulira istoriju „tri veka, kroz koja su energija Holandana i ljubav Holandije prema ovoj ekvatorijalnoj zemlji doneli koristi Holandiji isto kao i Indoneziji. Sada međutim, okolnosti, koje su posledica internacionalnog pritiska, ne uvek mudrog i dizinteresovanog, dovele su do oslobođenja Indonezije i do prenosa suvereniteta jednim ubrzanim i prisilnim tempom i sama će istorija pokazati da li je to zaista u interesu naroda koji je nastanjen na ovim ostrvima.“

Ultrakonservativni tjednik „Elsevier“, u jednom od svojih razmatranja o sklopljenom sporazumu, ovako se izražava: „Sve je to bedno i otužno, ali ipak moramo nastojati da uprkos svega izdržimo, da energično radimo i da ispunimo svoju dužnost. Mi ćemo poštovati ovaj bedni sporazum i časno ćemo i dostojanstveno izvršiti obaveze ugovora koji nas vređa.“

Naposletku, antirevolucionarni „Trouw“ završava svoj komentar, na sledeći način: „Rezimirajući možemo reći, da je holandska vlada postupila anti-konstitucionalno i u protivnosti sa dostojanstvom i autoritetom Holandije.“

Naimenovanje holandskog Visokog komesara za Indoneziju

Holandska vlada naimenovala je Dr. Hirshfelda za Visokog komesara u Indoneziji.

Dr. Hirschfeld je rođen 25. maja 1899 u Bremenu (Nemačka) i doktorirao je 1922. u Rotterdamu.

Od 1925. do 1930. bio je šef odeljenja statistike i ekonomike „Javasche - Bank“ u Bataviji, a 1931. naimenovan je za generalnog direktora trgovine i industrije Ministarstva za Ekonomiju. Od 1940. do 1947. bio je generalni sekretar Ministarstva trgovine i industrije. Od 1947. poverena mu je generalna administracija Maršalovog Plana u Holandiji.

Činjenica što vlada nije naimenovala za Visokog komesara istaknutiju političku ličnost, već jednog finansiskog i ekonomskog stručnjaka, privodi verovatnom zaključku, da se time nastojalo što bolje obezbediti one privredne koncesije koje je uspela da dobije od Hatte posretstvom SAD-a. S druge strane, naimenovanje Cochran za političko-diplomatskog pretstavnika SAD-a pri republikanskoj vladi, ukazuje na verovatnost da je tom ekspertu za indoneziska pitanja poverena glavna politička kontrola u Indoneziji.

Naimenovanje Hirschfelda štampa je zabeležila protokolarno uz gore navedene podatke iz njegove činovničke karijere. Iz razgovora, međutim, sa pojedinim Holandanima može se zaključiti da je Hirschfeld smatran kolaboratorom okupatora. Ove optužbe Holandani zasnivaju na činjenici, da se Hirschfeld ne bi mogao održati na tako delikatnom položaju za vreme okupacije, a da nije činio neocenjivih usluga Nemcima. Ovu pretpostavku osnažuje fakat da je Hirschfeld

jevrejskog porekla.

Sporazum pred indoneziskim Parlamentom

Indoneziski Parlament odobrio je sporazum sa 226 protiv 62 glasa; suzdržalo se od glasanja 31 poslanik. Protiv su glasali: K. P. Indonezije; Tan Malakovi komuniste (trockisti) i deset nezavisnih poslanika. Socialiste nisu glasali.

Istoga dana pretstavnici 16 država Sjedinjenih Država Indonezije potpisali su statut u istoj onoj zgradi iz koje je Dr. Soekarno proglasio Republiku.

O vojnoj situaciji u ovo poslednje vreme štampa nije objavljivala neke naročite vesti. Isto tako ne bi se moglo pouzdano reći da li je teritorija koja je bila poprište poslednjih oružanih sukoba, oslobođena ili ne. U svakom slučaju na raznim mestima Sumatre i Jave, kako to beleži zapadno-evropska štampa, situacija nije čista. Pariski „Le Monde“, naprimer, javlja da su seljaci sa plantaže u Delhu, osećajući se „nesigurnima“, telegrafski zatražili intervenciju konferencije u Hagu. U jednom od svojih poslednjih brojeva isti dnevnik objavio je izveštaj od svog stalnog dopisnika iz Haga u kome ovaj najavljuje nered koji će nastati u času prenosa suvereniteta, čak i „revoluciju u kojoj će se trupe Dar-ul-Islama (komunistički nastrojene) uz podršku indoneziskih komunista i kineskih ilegalnih udruženja, suprostaviti republikanskoj vojsci.“

Prednji citat naveden je ne toliko kao neki naročito siguran putokaz o daljem razvitku događaja u Indoneziji, koliko da bi se ukazalo na neprestana nastojanja sa kojima prijatelji kolonizatorske Holandije teže da ubede o nužnosti daljeg ostajanja holandskih oružanih snaga u to razume se u nameri da se Holanđanima, a ne Hattinim trupama, poveri suzbijanje i gušenje naprednog pokreta u Indoneziji.

Izgleda, međutim, da napred pomenuta zalaganja i nastojanja nisu ostala jalova. Prema jednom saopštenju Nacionalnog komiteta za prenos suvereniteta, iz Batavije, koga je objavio Warheid u broju od 16. decembra, kaže se da holandske suhozemne snage kao i jedinice ratne mornarice mogu u svako doba biti upotrebene za vojnu akciju na poziv indoneziske vlade, u cilju održavanja mira i poretka.

Ukoliko prednje odgovara istini, ništa bolje kao ovo saopštenje iz Batavije ne ukazuje na dvoličnu ulogu Hatte i njegove delegaciji na konferenciji u Hagu kao i na obmanu kojoj su namenjene odluke i rešenja doneta na konferenciji Okruglog Stola, što smo uostalom, nagovestili u našem izveštaju Pov. br. 558 od 13. septembra.

Holandski je Senat (Prva komora) odobrio sporazum sa jednim glasom većine. U pomanjkanju vremena nije nam moguće ovom prilikom da se osvrnemo detaljnije o toku debate u ovom domu. To ćemo učiniti naknadno, prvom kurirskom poštom.

U francuskom prevodu dostavljamo izvatke iz komentara holandske štam-

pe po gore navedenom, kao i govore narodnog poslanika de Groota (KP) i ministra Marsaveena.

Poslanik,

MSP RS, DA, PA, 1949, F-89, dos. 7, br. 423254

9

**Ambasada FNRJ u Londonu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

London
Broj 71
30. januar 1950

Od novopostavljanog otpravnika poslova indonežanske republikanske vlade doktora Subandrioa dobio sam 26. januara notifikaciju sledeće sadržine: „Imam čast da izvestim vašu ekscelenciju da sam naimenovan za otpravnika poslova Republike ujedinjenih država Indonezije u Velikoj Britaniji i da sam do naimenovanja ambasadora, ovlašćen do akreditovanog pisma, vršim poslove u ime ministra inostranih poslova Indonežanske republike“. Vlada indonežanske republike ozbiljno želi i nada se da će odnosi između nje i Vlade Jugoslavije biti srdačni i prijateljski i da će dobro razumevanje preovlađivati među njima. Izvolite primiti moje Prema protokolarnoj praksi trebalo bi da odgovorim najdalje do 5. februara. Molim za uputstvo da li imam nešto reći u odnosu na izraz želja Indonežanske Vlade, ili ću se samo zadržati na čisto protokolarnoj formi.

Cicmil

MSP RS, DA, PA, 1950, F-105, dos. 12, br. 41867

10

**Potpredsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj predsedniku Vlade Indonezije
Mohamedu Hati**

Beograd,
1. februar 1950.

Predsedniku Vlade i ministru inostranih poslova Sjedinjenih država Indonezije,

G. Dr. Mohammed Hatta
Jakarta

Imam čast da Vam saopštim da je vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije donela odluku da prizna Sjedinjene države Indonezije kao nezavisnu suverenu državu.

Vlada Federativne Republike Jugoslavije predlaže da se između naše dve zemlje izvrši uspostava diplomatskih odnosa.

Izvolite, gospodine Predsedniče, primiti izraze moga poštovanja.

Potpredsednik vlade
i ministar inostranih poslova Federativne
Narodne Republike Jugoslavije

Edvard Kardelj

MSP RS, DA, PA, 1950, F-105, dos. 12

11

**Predsednik Vlade Indonezije Mohamed Hata potpredsedniku Vlade FNRJ
Edvardu Kardelju**

Jakarta,
6. februar 1950.

Njegovoj ekscelenciji Edvardu Kardelju
Potpredsedniku Vlade i Ministru inostranih poslova
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Imam čast da potvrdim prijem Vaše poruke kojom izjavljujete da je Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije odlučila da prizna Sjedinjene Države Indonezije kao nezavisnu i suverenu državu i predlaže da se uspostave diplomatski odnosi između naše dve zemlje.

Primajući na znanje gornju izjavu, u ime Vlade Republike Sjedinjenih Država Indonezije čast mi je da izrazim zadovoljstvo za gornje priznanje. Moja Vlada je voljna da otpočne pregovore po pitanju uspostavljanja diplomatskih odnosa.

Mohammed Hatta
Ministar inostranih poslova
Republike Sjedinjenih država Indonezije

MSP RS, DA, PA, 1950, F-105, dos. 12, br. 42220

12

**Stalna misija FNRJ pri UN Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

Njujork
Pov. 78
21. februar 1950.

Posetio me je pretstavnik Indonezije g. Palar i saopštio da je njegova vlada sretna zbog predloga vlade FNRJ da se izmene diplomatski pretstavnici. Ona je rešila da Jugoslavija bude među prvim evropskim zemljama sa kojima će se izmeniti pretstavnici. Ali za sada Indonezija nema ni jednog pretstavništva u Evropi i tek se na tome radi. U daljem razgovoru Palar je objašnjavao teškoće pri us-

postavljanju svoje diplomatske službe. U nekoliko navrata je spomenuo jak pritisak koji se vrši na njih i njihovu potrebu za stranim zajmovima. Uzgred je rekao da su baš dobili ovde zajam od 100 miliona dolara. U vezi primanja UN rekao je da je jedina opasnost Sovjetski veto, te će zbog toga Maliku dati do znanja da Indonezija neće izmjenjati pretstavnika sa SSSR-om dok SSSR bude sprečavao ulazak Indonezije u UN. Smisao svega toga u pogledu izmena pretstavnika sa nema je dakle u tome da će takav korak doći u obzir tek kasnije i to u zavisnosti od političkog oportuniteta i saglasnosti zapadnih velikih sila.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1950, F-105, dos. 12, br. 48449

13

Stalna misija FNRJ pri UN Ministarstvu inostranih poslova FNRJ u Beogradu

Njujork
Pov. 273
8. jun 1950

Posetio me ambasador Indonezije Patar i saopštio da je njegova vlada sada spremna da pristupi razmeni diplomatskih pretstavnika. U daljnjem razgovoru rekao je da je prilikom posete Moskvi dobio od Višinskog obećanje da SSSR neće upotrebiti veto protiv prijema Indonezije u OUN. Stekao je utisak da je SSSR mnogo zainteresovan na razmeni diplomatskog pretstavnika sa Indonezijom i u kratkom će vremenu izvršiti razmenu u rang u ambasadora. Sa ostalim istočnoevropskim zemljama neće vršiti razmenu diplomatskih pretstavnika. Na pitanje da li ima i kakve sugestije od njegove vlade u pogledu našeg pretstavnika, kazao je da nema i da misli da će njegova vlada prihvatiti svaku našu sugestiju. Lično je mišljenja da bi prvi pretstavnik FNRJ mogao imati rang ministra a kasnije bi se mogao rang povećati. Zbog pomanjkanja osoblja oni će privremeno morati da imaju kao svog pretstavnika u Beogradu jednog od svojih pretstavnika iz zapadne Evrope. Rekao sam mu da će FNRJ slati svog pretstavnika u Indoneziju. On je odgovorio da će naš pretstavnik biti dobro došao. Molim za uputstva.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1950, F-105, dos. 12, br. 413888

14

**Ambasada FNRJ u Nju Delhiju Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

Nju Delhi
Broj 152.
17. avgust 1950.

U razgovoru sa indonežanskim ambasadorom o agremanu za Javorskog kategorički mi je izjavio da će njegova Vlada odgovoriti pozitivno i veruje da je do zakašnjenja s odgovorom svakako došlo usled ogromne zauzetosti Vlade sa krupnim unutrašnjim reformama i drugim poteškoćama u zemlji. Kako se iz najnovijih vesti vidi indonežanska Vlada je stvarno u poslednje vreme punim tempom radila na tome da na dan indijskog nacionalnog praznika 15. avgusta proglasi jedinstvenu državu Indoneziju na suprot federativne republike sa 16 jedinica što je bilo nametnuto od Holandana i predstavljalo izvor mnogih slabosti i opasnosti za jedinstvo i opstanak republike. Pošto sam iz ranijih razgovora s Ambasadorom stekao utisak da Indonezija želi čak i više nego samo izmenu diplomatskih predstavnika to sam primio njegovu izjavu kao verovatnu. U toku razgovora kazao mi je da će i oni učestvovati na januarskom zasedanju međunarodne komisije za irigaciju i da bi možda naša izložba tom prilikom iz Delhija mogla biti prenetu u Indoneziju. To dajem za orijentaciju organizatorima izložbe.

Đerđa

MSP RS, DA, PA, 1950, F-105, dos. 13, br. 419043

**Ambasada FNRJ u Londonu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

London
Br. 760
14. septembar 1952.

Juče Šokorca posetio Sudjomo Hudyonoto, publicity officier indonežanske ambasade u Londonu. Izjavio da dolazi po nalogu ambasadora i zamolio Šokorca da o sadržini razgovora obavesti samo svog pretpostavljenog. Naročito naglasio da niko od ostalih službenika njihove ambasade ne bi trebalo da zna. Ovlašten je da izjavi da je njihova vlada u principu definitivno odlučila da u Beogradu otvori poslanstvo na čijem čelu će verovatno biti ministar - poslanik. Iz finansiskih razloga ne mogu da otvaraju ambasadu i zbog toga će i broj ljudi u poslanstvu biti manji. U isto vreme u Moskvi će otvoriti ambasadu. Otvaranje predstavništva u Beogradu i Moskvi trebalo bi da usledi najdalje početkom iduće godine. Teškoća je jedino, pronalaženje samog poslanika zbog jake konkurencije među političkim strankama da imaju svoje ljude na takvim položajima. Kao primer naveo je činjenicu da se njihov ambasador u Londonu, dr. Subandro, koji je trebao još pre šest meseci da ide u Moskvu, još uvek nalazi ovde, baš iz tih razloga. U vezi sa otvaranjem pretstavništva dobio je nalog da ispita: Prvo – Opšte uslove rada inostranih prestavništava u Jugoslaviji, a posebno odeljenja za informacije pri poslanstvu. Da li ima kakvih ograničenja u kretanju, kontaktima, publicističkoj i drugim formama delatnosti. Drugo – Kakve su smeštajne prilike, za poslanstvo i osoblje. Treće – Podatke o cenama i životnim uslovima, kako bi mogli odrediti plate osoblju u Jugoslaviji. Pored toga Hudyonoto je zatražio naš Ustav, zakon o štampi i informacije o našoj štampi. Izjavio je da im je zakon o štampi potreban i zbog toga što baš sada nameravaju da izrađuju svoj, pa bi hteli prethodno da prouče i naš. Šokorac mu odgovorio da inostrana prestavništva imaju punu slobodu kretanja u delatnosti, uključujući i propagandu, u okviru postojećih zakona i na bazi reciprociteta. MUP će im obezbediti prostorije i pomoći za stanove. Obećao da će im pribaviti podatke za određivanje plata. Molimo da nas izvestite kako da se dalje držimo u ovom kontaktu, kao i da nam dostavite tražene podatke za obračunavanje plata.

Vidić

MSP RS, DA, PA, 1952, F-36, dos. 10, br. 412232

16

**Ambasada FNRJ u Bonu
Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

Bon
Pov. 1356
26. novembar 1952.

Ovdašnji otpravnik poslova ambasade Indonezije Dr. Zain, pokazao je veliko interesovanje za Jugoslaviju i želi da se sa mnom što uže poveže. Kaže da su indonežanski revolucionari za vreme rata učili na primerima Jugoslavije i da sada žele da se koriste jugoslovenskim socijalističkim iskustvima. Dalje veli da je njegova vlada socijalistički orijentirana i da nastoji kao i Jugoslavija, da vodi politiku nezavisnosti i samostalnosti. Osuđuje američku politiku u Aziji, a naročito pritisak USA da Indonezija uđe u Pacifički pakt. Indonezija želi da ostane izvan svih paktova, pa i tu ima podudarnih tačaka s Jugoslavijom. Kaže dalje da ima instrukcije svoje vlade da se zainteresuje za jugoslovenski industrijski razvoj i da ispita da li Jugoslavija može da izvozi u Indoneziju mašine i kakve. Njegova vlada ima u programu da u Beogradu otvori svoju Ambasadu ili Poslanstvo. Molim javite da li ste o tome već obavešteni s druge strane i da li, možda, postoje namere da i mi otvorimo naše predstavništvo u Indoneziji.

Iveković

MSP RS, DA, PA, 1952, F-36, dos. 8, br. 415461

17

**Ministarstvo inostranih poslova FNRJ u Beogradu
Ambasadi FNRJ
u Bonu**

Beograd
Pov. 415461
3. decembar 1952.

Postoji interes naše brodogradilišne industrije i mašinogradnje – veza vaš Pov. 1346 - za indonežansko tržište. Možemo da uzmemo u izgradnju brodove svih tonaža. Mašinogradnja može da izgrađuje i izvozi veći broj mašina kao centrifugalne pumpe, dizelmotore, mašine za obradu metala, poljoprivredne mašine,

hidroturbine i hidrogeneratore, transformatore iznad 500 kilovata trofazne električne motore, mašine radilice, mašine za obradu drveta i t.d. Interesenti neka se obraćaju direktno na Saveznu Trgovinsku Komoru, Beograd, Studentski trg 15, Poštanski fah 47.

Što se tiče razmene diplomatskih predstavništava između naše zemlje i Indonezije samo za vašu informaciju izveštavamo vas o razvoju ovog pitanja do danas. Još 1950. godine zatražen je od naše strane agreman za druga Javorskog. Kako su Indonežani zatezali sa davanjem agremana, to smo im u januaru 1951. saopštili da smo spremni da tražimo agreman za drugo lice, također s obzirom na činjenicu da je drug Javorski zbog zdravstvenog stanja dobio drugi raspored. Međutim, Indonežani se nisu više za to interesovali, tako da usled takvog njihovog stava nije došlo do otvaranja našeg predstavništva u Indoneziji. Tek ove godine indonežanski otpravnik poslova u Hagu pitao je Jakšića da li bi mi imali što protiv njihovog predloga za uspostavu diplomatskih odnosa. Pored toga, Indonežani su više puta nezvanično pokretali pitanje razmene predstavništava u razgovorima s našim diplomatskim predstavnicima u nekoliko zemalja. Konačno oni su u julu ove godine samoinicijativno i zvanično obavestili Brileja u Londonu da će uskoro biti spremni da uspostave indonežansko poslanstvo u našoj zemlji. Na to im je odgovoreno da će Jugoslavija rado prihvatiti svaku inicijativu i da je i od ranije to bila želja naše vlade. Isto tako i preko našeg predstavništva u Kairu i Rimu, gde su Indonežani također pokretali ovo pitanje, saopšteno im je da se naš pozitivan stav do danas nije promenio.

Vi u Bonu nemojte pokretati ovo pitanje, ali, ukoliko se Indonežani u razgovoru s vama ponovo dotaknu ove stvari, možete im dati odgovor koji je dala i naša ambasada u Londonu.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1952, F-36, dos. 8, br. 415461

18

**Ambasada FNRJ u Kairu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ
u Beogradu**

Kairo
Br. 5509
5. decembar 1952.

Indonežanski poslanik molio me da mu produžim slati naše političke materijale koji se sa velikom pažnjom proučavaju u Djakorti [Džakarti] i koji doprineli boljem upoznavanju našeg stava. Njegova vlada stoga favorizirala prisustvo socijalističkog delegata na kongresu u Zagrebu. Dalje kaže da je dva puta pisao svojoj vladi da je interes Indonezije da što pre uspostavi diplomatske odnose sa Jugoslavijom i da ovo pitanje ne treba vezivati sa prethodnom uspostavom odnosa sa SSSR-om. Poslanik očekuje promenu stava svoje vlade prema ovom pitanju i dao je ličnu sugestiju da bi možda za momenat bilo dobro da akreditujemo u Djakorti [Džakarti] našeg pretstavnika u Burmi s napomenom da između Indonezije i Burme postoje tesni i prijateljski odnosi. Odgovorio sam poslaniku da se naš stav prema Indoneziji nije promenio ali da dalje sugestije i inicijative treba da poteknu od strane njihove vlade. Pazio sam da ne dobije utisak da nam do ovoga mnogo stalo već da to više njihov interes.

Ristić

MSP RS, DA, PA, 1952, F-36, dos. 8, br. 415117

Ministarstvo inostranih poslova FNRJ o razmeni diplomatskih predstavništava sa Indonezijom

Str. pov.
29. decembar 1952.

Pitanje izmene diplomatskih predstavništava između naše zemlje i Indonezije

Početak jula 1950. godine zatražen je preko druga Beblera u New Yorku agreman za Mihajla Javorskog u svojstvu poslanika u Džakarti. Kako od Indonežana nismo dobili odgovor, to smo 5. VIII 1950. dali instrukcije Ambasadi u New Delhiju da preko kontakata sa indonežanskim predstavnicima ispita razloge otezanja i požuri stvar. Na ovo nam je Ambasada u New Delhiju javila, 17. VIII 1950. da je indonežanski ambasador saopćio da će njegova vlada u vezi sa agremanom za Javorskog odgovoriti pozitivno, te da je po njegovom mišljenju do zakašnjenja s odgovorom došlo usled zauzetosti indonežanske vlade sa krupnim unutrašnjim reformama i drugim teškoćama u zemlji. 2. XI 1950. upućena je drugu Bebleru u New York depeša sledećeg sadržaja: „Ne znamo koji je razlog da Indonežani ne daju odgovor za Javorskog, postavi u zgodnoj formi Indonežanima da li je razlog postavljena ličnost ili neki drugi momenat.“

Kako od Indonežana i nadalje nismo dobili odgovora, to smo 30. I 1951. uputili Ambasadi [u] New Delhi depešu sledećeg sadržaja: „Izvestite indonežansku ambasadu da Javorski zbog zdravstvenog stanja dobio drugi raspored. Spremni smo da tražimo agreman za drugo lice. Međutim, prethodno želimo da raščistimo pitanje da li Indonežani stvarno žele uspostavu redovnih diplomatskih odnosa.“

Usled daljeg neinteresovanja Indonežana za ovo pitanje nije došlo do otvaranja našeg predstavništva u Indoneziji. Tek u martu 1952. indonežanski otpravnik poslova u Hagu pred svoj odlazak na novu dužnost u Vatikan pitao je poslanika Jakšića u razgovoru da li bismo imali što protiv, ako bi ga njegova vlada istovremeno akreditovala i u Jugoslaviji. Posle toga, Indonežani su u više navrata pokretali pitanje otvaranja svog predstavništva u Jugoslaviji. Tako na pr. u junu 1952. ataše za štampu indonežanske ambasade u Londonu pitao je Šokorca da li smo mi zainteresovani za uspostavljanje diplomatskih odnosa sa Indonezijom. Šokorac je odgovorio da je naša vlada pre više od godinu dana ponudila izmenu predstavništva, ali da su onda teškoće došle s indonežanske strane. Ataše je na to odgovorio da je u to vreme na vlasti u Indoneziji bila čisto muslimanska vlada, a da je sada obrazovana koaliciona vlada u kojoj se nalaze i socijalisti.

Mesec dana i kasnije, t.j. u julu 1952. indonežanski ambasador u Londonu obavestio je samoinicijativno i pismeno druga Brileja da je indonežanska vlada

duže vremena razmatrala pitanje izmene diplomatskih misija sa istočnoevropskim zemljama i da je sada u stanju da saopšti da će uskoro biti spremna da uspostavi indonežansko poslanstvo u Jugoslaviji. Na ovo se drug Brilej, prema našim uputstvima od 25. VIII 1952, zahvalio, te pismeno odgovorio da će Jugoslavija rado prihvatiti takvu inicijativu i da je od ranije to bila želja naše vlade.

Dva meseca posle ovoga, naime u septembru 1952. Publicity Officer indonežanske ambasade u Londonu posetio je Šokorca i isjavio da je indonežanska vlada u principu definitivno odlučila da u Beogradu otvori poslanstvo na čijem će čelu verovatno biti ministar poslanik, radi čega će broj osoblja u poslanstvu biti manji. U vezi s ovim Šokorcem smo dali instrukcije da i dalje prima saopštenja s indonežanske strane u vezi sa izmenom diplomatskih predstavništava, ali da to pitanje on sam ne pokreće, te da u odnosu na isto bude suzdržljiv.

Paralelno sa indonežanskom inicijativom u Londonu došlo je do pokretanja pitanja izmene diplomatskih predstavništava i od strane indonežanskih diplomatskih predstavništava u nekim drugim zemljama. Tako je indonežanski dipl. predstavnik u razgovoru sa drugom Ivekovićem u Bonu koncem septembra 1952. kazao da ima instrukcije svoje vlade da se zainteresuje za jugoslovenski industrijski razvoj i da ispita da li Jugoslavija može da izvozi u Indoneziju mašine i karkve. Pored toga kazao je da njegova vlada ima u programu da u Beogradu otvori svoju ambasadu ili poslanstvo. Bonu su date instrukcije da Indonežanima dade odgovor u smislu gore navedenog odgovora Ambasade u Londonu od 25. VIII 1952. U ponovnom razgovoru s indonežanskim otpravnikom poslova u Bonu 9. XII. 1952, Indonežanin je saopštio drugu Ivekoviću da se indonežanska vlada još uvek koleba da li da odmah uspostavi odnose sa SSSR-om, da je u nekim trgovinskim pregovorima u Londonu Indonezija imala vrlo loše iskustvo sa Rusima, te da za sada između Indonezije i SSSR-a nema nikakve robne razmene, iako su Rusi jako zainteresovani za indonežanski kaučuk. Ovom prilikom Indonežanin je dalje izjavio da je u svesti indonežanskih masa ukorenjena mržnja prema zapadnom imperijalizmu, usled čega postoje jake iluzije o SSSR-u, te da bi stoga bilo potrebno da se te mase upoznaju sa iskustvom Jugoslavije, kako bi mogle da vide da sovjetski imperijalizam nije ništa manje opasan. I ovaj puta Indonežanin kazao Ivekoviću da indonežanska vlada namerava da uspostavi diplomatske odnose sa FNRJ.

Sem toga, Indonežani su ovo pitanje pokrenuli i u Kairu. Tamošnji indonežanski poslanik u razgovoru s drugom Ristićem u junu ove godine izjavio je da bi indonežanska vlada rado videla uspostavu direktnih diplomatskih odnosa sa Jugoslavijom. Dalje, 5. XII. 1952. Ristić izveštava o ponovnom razgovoru s indonežanskim poslanikom koji mu je saopštio da je dva puta pisao svojoj vladi da je interes Indonezije da što pre uspostavi diplomatske odnose sa Jugoslavijom i da ovo pitanje ne treba vezivati sa prethodnom uspostavom odnosa sa SSSR-om. Tom prilikom Indonežanin je izneo Ristiću ličnu sugestiju da bi možda za moment bilo dobro da našeg predstavnika u Burmi akreditujemo u Džakarti s napome-

nom da između Indonezije i Burme postoje tesni i prijateljski odnosi. Ristić je odgovorio Indonežaninu da se naš stav prema Indoneziji nije promenio, ali da dalje sugestije i inicijative treba da poteknu od strane njihove vlade.

8. XII 1952. drug Velebit vodio je razgovor sa indonežanskim poslanikom u Rimu. Tom prilikom Indonežanin mu je saopštio da indonežanska vlada nije zadovoljna radom holandskih vojnih instruktora u Indoneziji. U vezi s time Indonežanin je umolio Velebita da ispita stanovište jugoslovenske vlade t.j. da li bi Jugoslavija i pod kakvim uslovima bila spremna da uputi u Indoneziju veću grupu vojnih stručnjaka radi pomoći oko organizacionog ustrojstva njihove armije, kao i radi izvođenja obuke. Na ovo je drug Velebit odgovorio Indonežaninu da bez direktiva svoje vlade ne može odgovoriti na njegov predlog, ali da mu se čini da bi pomoć takvog karaktera s naše strane zahtevala da se prethodno regulišu naši diplomatski odnosi. Indonežanin je odgovorio da je on po ovom pitanju razgovarao sa svojim ministrom inostranih poslova i da je dobio objašnjenje, da je vlada Indonezije pre dve godine sklopila sa SSSR-om sporazum prema kome se SSSR obaveza da će pomoći Indoneziji da postane član OUN, a Indonezija da će u najkraćem roku uspostaviti diplomatske odnose sa SSSR-om. Međutim, budući da se muslimanska partija protivi uspostavi odnosa sa SSSR-om oni nisu ni do danas uspostavljeni. Stoga – izjavio je Indonežanin – indonežanska vlada je već donela zaključak da će urediti diplomatske odnose sa Jugoslavijom istovremeno sa uređenjem odnosa sa SSSR-om u cilju održanja balansa.

MSP RS, DA, PA, 1952, F-36, dos. 9, br. 416929

20

Ambasada FNRJ u Bonu Ministarstvu inostranih poslova FNRJ u Beogradu

Bon

Str. pov. 4

15. januar 1953.

Opravnik poslova Indonezije dr. Zaim reče mi sinoć u poverenju da njegova vlada namerava da zatraži od Jugoslavije jednu grupu vojnih stručnjaka ili instruktora koji bi pomogli organizovanje i obučavanje indoneziske vojske. Sa da ima u Indoneziji oko 600 holandskih vojnih stručnjaka, ali indoneziska vlada namerava uskoro da ih otpremi kući i da ih zameni našima. Zaim kaže da u Indoneziji visoko cene sposobnost naše vojske i smatraju da bi naši stručnjaci mogli naročito da budu korisni u prenošenju iskustva gerilskog ratovanja. Kaže dalje da mu je o ovim planovima njegove vlade govorio i indonežanski vojni ataše u Ho-

landiji i da navodno /on nije siguran/ postoji načelna saglasnost našeg Generalštaba. Pretpostavlja da su neki razgovori vođeni s predstavnicima našeg poslanstva u Hagu. Što se tiče diplomatskih odnosa, on kaže da je najveća zapreka u tome što Indonezija ne raspolaže s kadrovima, a za Beograd bi trebala da se pronađe jaka politička ličnost. Molim javite za moju ličnu informaciju da li je bilo nekih razgovora u gornjem smislu.

Iveković

MSP RS, DA, PA, 1953, F-38, dos. 3, br. 4579

21

Ambasada FNRJ u Nju Delhiju Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu

Nju Delhi
Broj 228
4. maj 1953.

Indonežanski parlamenat je izglasao rezoluciju o uspostavljanju ambasade u Moskvi do kraja ove godine. Povodom razgovora o tome indonežanski ambasador mi rekao da njegov stav još od ranije da se odmah po otvaranju ambasade u Moskvi pride otvaranju ambasade u Beogradu. Smatra da ne bi bilo politički realno i oportuno da pre otvore ambasadu u Beogradu. Na moju primedbu da mi je nejasno takvo postavljanje jer Jugoslavija vodi nezavisnu politiku kako prema istočnom tako i prema zapadnom bloku isto kao i Indonezija i da ta nezavisna politika datira još iz vremena rata, odgovorio je da niko ne misli o Jugoslaviji bez veze sa Rusijom kao što niko ne misli o Pakistanu bez veze sa Indijom. Verujem da je to stav indonežanskog MIP-a i da su to glavni razlozi „zaboravljanja“ na agreman Javorskog pre tri godine. On je socijalista. Možda ne bi bilo suvišno da se o ovoj temi razgovor i sa sekretarom socijalističke partije Sitorasom koji je na putu za Jugoslaviju. Sitoras nam je rekao da odlazi u Jugoslaviju sa ciljem da se od Rankovića i Đilasa uči kako se gradi moderna radnička partija. Indonežanin putuje 6. ovog za Burmu a zatim u Indoneziju. Ostati će neko vreme na dužnosti u MIP-u. U diplomatskom koru se pretpostavlja da će on biti prvi indonežanski ambasador u Moskvi. Verujemo da je to tačno.

Komarica

MSP RS, DA, PA, 1953, F-38, dos. 7, br. 46109

**Ambasada FNRJ u Kairu Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ u Beogradu**

Kairo
Pov. 5103
6. maj 1953.

Indonežanski ambasador Hadji Abdulkadir izjavio je da nemaju pretstavništvo u Jugoslaviji, jer bi u tom slučaju morali uspostaviti odnose i s Rusima, da im se ne bi zamerili /pitanje meni nije postavljeno, nego je on počeo razgovor s tim/. On lično žali što nemamo odnose i šalje svojoj Vladi sve materijale koje dobija o Jugoslaviji.

Vlada smatra da bi zasad još bilo opasno da imaju rusku Ambasadu u Džakarti, jer su mlada država i osećaju se slabi, mada su načelno za to da kasnije imaju odnose i sa njima.

Kinezi imaju pretstavništvo u Indoneziji, stvaraju agenturu. Naporedo rade i Rusi, prvo preko KP Indonezije, drugo preko agenture, u kojoj ima dosta i Evropljana. Nedavno je u vojsci otkrivena zavera protiv Vlade. Na čelu zavere je bio ministar odbrane, pridobijen od strane Kom. partije. Kaže da su zaverenike streljali. Kineza ima oko dva miliona i prema njima režim je izgleda oštar: „Rekli smo im da miruju, ili ćemo ih istrebiti“. Oni su za vreme rata uvek bili na strani jačeg, čas Holandana čas Indonežana.

Indonežanskom pretstavniku u Kini skoro je nemoguće kretati se.

Kaže da Amerikanci ne razumeju položaj njegove zemlje. Indonezija je odbila da prima besplatno oružje, više voli da ga kupuje. Ona će sad da prima tehničku pomoć SAD ali ne i vojnu. To ne znači da Indonežani imaju iluzija da bi u jednom ratu mogli ostati neutralni. Sigurno je da bi se našli u antiruskom taboru. To bi Amerikanci morali da razumeju i da ne insistiraju da svaki, ko bi u eventualnom sukobu bio s njima, sad to izjavi javno.

Nikezić

MSP RS, DA, PA, 1953, F-38, dos. 7, br. 46141

Susret predsednika Tita sa generalnim sekretarom Socijalističke partije Indonezije Sitorusom

Beograd, 23. maj 1953.

Predsednik Republike Josip Broz Tito primio je danas u 16 časova u svom domu generalnog sekretara Socijalističke partije Indonezije g. Sitorusa Lintong Mulia [Lintong Mulia Sitorus] i zadržao se s njim u razgovoru oko jedan čas.

Prijemu je prisustvovao Vladimir Dedijer, sekretar komisije za međunarodna pitanja Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

U početku razgovora g. Sitorus obavestio je druga Tita da je u Jugoslaviji četiri dana i da je posetio Bosnu, Makedoniju, Hrvatsku i Sloveniju. On je zatim naglasio da ga naročito interesuju međunarodna pitanja, među kojima situacija posle smrti Staljina i odnosi Sovjetskog Saveza i Jugoslavije i Sovjetskog Saveza i Kine, pa je upitao druga Tita kako on gleda na ta pitanja.

Drug Tito je odgovorio: – Ja sam već dao izjavu o tome kako gledam na situaciju i odnose posle smrti Staljina. Događaji pokazuju da sovjetski rukovodioci poslije Staljinove smrti zaista nastoje naći neki izlaz iz situacije u koju su zapali zbog dosadašnje krute politike koju je Staljin inaugurisao čitavo vrijeme. Ali, sovjetski rukovodioci ne mijenjaju svoje ciljeve, već se uglavnom radi o promjeni taktike. Po mom mišljenju, oni će naravno pokušati da nađu neki lakši put za ostvarenje svojih ciljeva, ukoliko to budu mogli. Ali, ono što oni rade pokazuje već danas da će oni u nekim stvarima ipak popustiti. Ustupci koje su oni činili poznati su i sitni su, doduše, ali ipak dovoljno značajni s obzirom na politiku koju je Sovjetski Savez dosad vodio.

Što se tiče odnosa Sovjetskog Saveza sa Jugoslavijom oni se ni u čemu bitnom nisu izmijenili, jer su isti sukobi na granici kao i prije, ista propaganda i kampanja njihove štampe i radia protiv Jugoslavije kao i prije. Na granici i sada ima vrlo oštih ispada, tako da se o nekim promjenama ne bi moglo govoriti. U stvari, uopšte nema promjena iz kojih bismo mi mogli zaključiti da će oni u bližoj budućnosti promijeniti svoju politiku. Ali, oni čine pokušaje sa jeftinim stvarima, kao što je naprimjer uspostavljanje bar nekog kontakta i kakvih-takvih odnosa, pošto sa nama imaju samo umrtvljene diplomatske odnose: niti je njihov poslanik ovdje niti naš tamo imao nekog kontakta uopšte. Razumije se, bilo bi pogrešno reći odmah da je to sve skupa taktika, da je to sve manevar, da im zbilja nije stalo do toga da s nama imaju kakve-takve normalne odnose. Ali nama još nije dovoljno jasno, niti možemo tvrditi da to što oni rade nije učinjeno i u izvjesnom cilju da se kod zapadnih zemalja stvori neko nepovjerenje prema nama takvom ofanzivom mira Sovjetskog Saveza i pokušajima približavanja i uspostavljanja odnosa sa Jugoslavijom.

Što se tiče Kine, mislim da biste vi morali bolje poznavati njenu situaciju. Razumije se da će se oni u pogledu Kine isto tako kao i prema ostalim zemljama još više čuvati da naprave greške koje su napravili u odnosu prema drugim a naročito prema Jugoslaviji, tako da nema izgleda da bi između njih moglo doći do nekog sukoba. Sovjetski Savez nalazi se u dosta složenom međunarodnom položaju, da su vodeći ljudi tamo pametni toliko da ne dozvole da tako lako izgube svoje saveznike, naročito takvog kao što je Kina. Zato će oni tu još više ići na popuštanje. To bi bilo sve što bih ja mogao reći objektivno i poznavajući njihov realizam.

G. Sitorus – Ja bih Vas molio za odgovor na još tri pitanja: Prvo, da li ima ikakvih izgleda posle Staljinove smrti da neka od istočnih zemalja pođe putem kojim je pošla Jugoslavija? Drugo, kakvi su izgledi za svetski mir? I treće, da li će po Vašem mišljenju sovjetski rukovodioci dati direktivu za ponovno stvaranje Narodnog fronta od radničkih i drugih partija, što je inače za nas u Aziji naročito važno.

Drug Pretsednik – Na Vaše prvo pitanje odgovorio bih da za to ima vrlo malo izgleda, jer to ne zavisi samo od vanjsko-političkih razloga, nego i od unutrašnjih ekonomskih i drugih razloga. Ako se teškoće budu dalje produžile, do toga će doći. U izvjesnom smislu to zavisi i od Jugoslavije, od razumevanja opravdanosti našeg stava za vrijeme i poslije sukoba sa Sovjetskim Savezom, kada se to bude pokazalo kao korisno, kao primjer.

Što se tiče perspektive za svjetski mir, mislim da je ona danas ipak bolja nego što je prije bila. Pokazalo se da ni na jednoj strani nema ubjeđenja da bi se danas isplatilo ratovati i da bi bilo koja strana mogla izvući neke naročite koristi iz toga, jer je ogromna većina čovječanstva protiv rata uopšte. Ako pogledamo ovo što sovjeti danas preduzimaju i na drugoj strani to što pokušavaju izvjesni zapadni krugovi, engleski i drugi, mislim da se može reći da je to ipak težnja sa se spreči sukob. Ni jedna strana ne bi željela da zagazi u tu avanturu. Na sreću, takva težnja, takvo realističko gledanje postoji kod odgovornih ljudi – i u Engleskoj, na primjer kod g. Čerčila, i u SAD u Stejt Departmentu – jer one najreakcionarnije sile još nisu uspjele da rukovode psihološkom pripremom za rat. One još nisu preovladale, već samo čine pokušaj tu i tamo. Tu treba isto tako uzeti u obzir i Francusku koja je vrlo antagonistički raspoložena protiv rata, a da i ne govorim o aziskim zemljama, o Indiji i drugima. Sve to pokazuje da se pomalo ipak stižala i smanjila ratna opasnost, iako nisu riješena osnovna neriješena pitanja koja još uvijek vise u vazduhu.

Na Vaše treće pitanje odgovorio bih da će, po mom mišljenju, biti učinjeni pokušaji od strane Sovjeta da ponovo stave pod svoj uticaj napredne pokrete drugih zemalja, što su poslije rata bili zanemarili. Mislim da će oni biti elastičniji u tome, jer su oni u stvari i dosad to činili, ali su samo pokušavali potpuno apsorbovati te pokrete. Zbog toga će ubuduće oni svakako voditi pametniju politiku. Ja to kažem ne zbog toga što bih bio neki prorok, nego zbog toga što mislim

šta bih ja uradio da sam došao u njihovu situaciju.

U nastavku razgovora g. Sitorus napomenuo je da je biografija druga Tita dosta čitana knjiga u Indiji i Indoneziji, a drug Tito je u vezi s tim napomenuo drugu Dedijeru da njegova knjiga više nije zabranjena u Italiji.

Predsednik Republike upitao je zatim g. Sitorusa za najnoviji razvoj situacije u Indoneziji i drugim zemljama Azije a posebno o gledanju na prodiranje Ho Ši Minovih trupa u Laos.

– Da li se osjeća – upitao je drug Tito – da iza toga stoji Kina, da li se osjeća neka pooštrenost i da li bi po mišljenju kod vas moglo doći do većeg prodiranja i angažovanja Kine u Indoneziji, Burmi itd.

G. Sitorus – Naš vođa, Sutan Šarir već je dao direktivu članstvu partije da bude pripravno za svaku eventualnost i da jača redove partije da bi se ta opasnost mogla dočekati.

Drug Pretsednik – Meni još nije dovoljno poznato na osnovu čega Ho Ši Min ima toliko uspjeha u Laosu. Da li je to zbog unutrašnjih ekonomskih razloga, ili se više radi o kolonijalnim razlozima ?

G. Sitorus – Radi se o kolonijalnim razlozima, o želji naroda da se bude nezavisan. U očima indiskih socijalista Ho Ši Min je pozitivan, dok Indonežani i Burmanci imaju kolebljiv stav u odnosu na njega.

Drug Dedijer je dodao da Indonežani trpe veliki pritisak Kineza, a da se na drugoj strani radi i o prodiranju holandskog, američkog i indiskog kapitala iz Bombaja.

Na pitanje druga Predsednika, g. Sitorus je odgovorio da on lično ranije nije bio u Jugoslaviji, ali da mu je sam Sutan Šarir savetovao da dođe u našu zemlju. Drug Pretsednik je na to primetio da je za njih interesantno da vide Jugoslaviju, jer ona svuda okolo ima neprijatelje i samo je na jednom mestu nedavno sredila svoje odnose. Ali zato sada Jugoslavija ima oštre sukobe sa Italijom.

G. Sitorus – Poslije Batajnice malo su promenili ton pisanja. Jedan ugledni američki list / / pisao je vrlo lepo, a isto tako i drugi. To naročito važi za francusku štampu. Od francuskih listova juče je „Oror“ dobro pisao.

Drug Dedijer (u šali) – Pobojava se de Gasperi da si ti održao takav govor zbog toga što nam je knjigu zabranio...

Drug Pretsednik – Vidjećemo šta će on sutra govoriti, pa ćemo opet mi, ako bude trebalo...U Italiji je situacija vrlo zamršena, jer oni svoje unutrašnje teškoće hoće da riješe na račun izvjesnih pretenzija izvan svojih granica. I sve to se vrti oko Trsta. Uopšte se ni jedna patija ne usuđuje da dohvati razne unutrašnje teškoće u zemlji i da njih rješava. S jedne strane, vladajući krugovi koji su pod uticajem i Vatikana i kapitalista i velikih posjednika neće to da diraju zbog toga što je to pitanje šakaljivo, a oni neće ništa da obećaju. S druge strane, komunisti

se boje takođe da diraju u to, jer ako bi došli u vladu ne bi mogli ništa da urade. Zato sada svi pokušavaju da na iredentističkim zahtjevima protiv Jugoslavije mobilišu ljude i dobiju glasove.

Drug Pretsednik se zatim interesovao da li je g. Sitorus imao razgovore sa nekim od naših rukovodilaca i drug Dedijer ga je obavestio da je G. Sitorus razgovarao sa drugom Đilasom, sa drugom Salajem, s drugom Momom Markovićem i Krstom Popivodom, pa je zatim upoznao druga Pretsednika sa daljim programom boravka i sastanaka g. Sitorusa, ističući da će on imati još jedan opšti sastanak, pred odlazak druga Đilasa u Englesku, kojom prilikom će biti razgovora o stvarima koje gosta budu interesovale.

Drug Pretsednik – Mi smo sada doneli dva nova zakona, jedan o odnosu između države i crkve i drugi o agrarnom maksimumu.

G. Sitorus – Govorio sam baš o tome sa Momom Markovićem.

Drug Dedijer – I ovaj treći zakon o nacionalizaciji placeva u gradovima isto je tako jedna socijalistička mera...

Drug Pretsednik – Hteo bih da kažem da ovaj dopunski zakon agrarne reforme ima za nas vrlo veliki značaj. Mi smo bili pristupili zadrugarstvu i pokušali da stvorimo velika socijalistička poljoprivredna gazdinstva, ne vodeći dovoljno računa o istoriskom, psihološkom i ekonomskom elementu, o stepenu svijesti seljaka. Preskočili smo to baš kao i Rusi i u početku smo bili pošli za njima. Međutim, pokazalo se da je to bili nepravilno.

Razumije se, sad su povodom ovih naših mjera na Zapadu uzeli to kao razlog da nas kritikuju, pa kažu da smo mi umjesto da osnivamo krupna gazdinstva koja su rentabilnija nego sitna pošli na liniju rasparčavanja. Ja se slažem s tim da su sitnija gazdinstva manje rentabilna nego krupna, pa i ako su individualno, privatno vlasništvo, ali treba voditi računa i o tome kakva je sama zemlja o kojoj se radi. U jednoj socijalističkoj zemlji krupan posed na selu jača kapitalistički sektor. Mi smo ustvari išli sada za tim da bezzemljaši i sitni siromašni seljaci dobiju više zemlje nego bogati, ali da višak zemlje ne ide u individualni posed nego u zemljišni fond koji će se obrađivati na socijalistički način, u formi zadruga – i to će onda biti jačanje socijalističkog sektora. S druge strane, to će doneti diferenciranje na selu, tako da ti elementi ne budu jedinstveni kao dosad pod uticajem izvjesnih kulačkih elemenata koji su bili protiv stupanja u zadruga. Sada će to biti izmijenjeno i mi vjerujemo da ćemo na taj način više dobiti za sebe ove siromašnije.

Mi ćemo sada u stvaranju socijalističke privrede na selu ići polako i postepeno, putem mehanizacije i podupiranjem zadruga koje postoje kao i novih koje će se stvoriti. Jednom riječju seljaci će putem empirike doći do ubjeđenja šta je bolje za njih.

Naime, pokazalo se da je uopšte pogrešno misliti da se u toku nekoliko godina može preskočiti sve ono što se stvaralo tokom četiri stotina godina, kao

što je to slučaj kod nas, Jer, kod nas je stvar sa zemljom stajala sasvim drukčije. Kod nas su generacije i generacije bili privatni vlasnici zemlje. Zato tu i treba ići polako i postepeno. Ja vjerujem da će ovo uspjeti i da neće tako dugo trajati, a naročito čim naš opšte nacionalni dohodak poraste tako da naša industrija bude vodeći privredni faktor u zemlji.

Drug Pretsednik je za trenutak zastao i dodao: Najlakše je izvršiti revoluciju i uzeti vlast, ali je poslije toga najteže stvoriti socijalističko gazdinstvo i mijenjati svijest ljudi.

G. Sitorusa je interesovalo, zatim šta drug Tito misli o autoritetu Maljenkova u sovjetskoj partiji.

Drug Tito je odgovorio: Njegov autoritet je svakako mnogo manji nego Staljinov, ali to ne znači da bi on bio kao Staljin, odnosno da nije bolji od njega. Ja smatram da je on bolji od Staljina, no ne u tom smislu što bi više znao, nego što bolje od Staljina, koji je bio surov autokrata, vodi računa o raznim stvarima. Staljin je ipak bio najjači od svih tamo i svima je nametnuo svoju volju.

Na kraju prijema g. Sitorus je čestitao drugu Pretsedniku 61. rođendan, izražavajući radost što mu se pružila prilika da mu prvi čestita.

Opraštajući se sa svojim gostom, drug Tito mu je zahvalio i zamolio ga da isporuči narodu Indonezije njegove najbolje želje.

AJ, KPR I-3-a/39-1

24

Dolazak zamenika ministra prosvete Indonezije Mangunsarkora i poslanika Indonezije u Rimu Virjopranota u Beograd i molba da se sretnu s predsednikom Titom

Pov. Br. 2182/V
27. oktobar 1953.

U Beograd su stigli 25. oktobra 1953. g. iz Rima g. Sarmidi Mangun Sarkore [Sarmidi Mangunsarkoro], potpredsednik NPI (vladajuće partije Indonezije) i u isto vreme zamenik ministra prosvete, i g. Sukardjo Wirjopranoto [Sukarjo Wiryopranoto], sadašnji poslanik Indonezije u Rimu. Oni žele da ostanu u Beogradu 3 do 4 dana, a najdalje do subote ujutro. Zatim bi otišli u Zagreb, gde bi posetili neke Indonežane koji se tamo nalaze na specijalizaciji, i nastavili bi put za Rim. G. Sarkore produžava onda natrag za Indoneziju.

U ponedjeljak 26. oktobra u 11 časova obojicu je primila drugarica Marija Vilfan u prostorijama SSRNJ, kojom prilikom su oni izneli cilj svoje posete.

Njihova partija (Nacionalistička partija Indonezije), koja je danas sama na vlasti, ima – po njihovoj izjavi – socijalističku orijentaciju. Naziv „Nacionalistička“, kako kažu, treba razumeti u smislu „patriotska“. Oni žele da nađu socijalističko rešenje koje najbolje odgovara uslovima Indonezije. Za razliku od Socijalističke partije Indonezije, oni ne uzimaju za svoju osnovu marksizam. Partija sada intenzivno radi na prikupljanju iskustava drugih socijalističkih partija i pokreta u svetu (pogotovu onih na vlasti) u cilju korištenja tih iskustava u razradi svoje dalje politike na unutrašnjem i spoljnjem planu. Obojica izjavljuju da je Jugoslavija naročito interesantna zemlja za njih i cilj njihove posete je da se po svim pitanjima upoznaju sa našim iskustvima i tekovinama.

Oni konkretno žele da se upoznaju sa sledećim:

1) Filozofska osnova našeg društvenog uređenja.

2) Društveno i državno uređenje, sistem vlasti, ustav. (Oni, na pr. žele da upoznaju naš novi sistem posle donošenja Ustavnog zakona i da ga uporede sa američkim „pretsedničkim“ sistemom).

3) Politička, ekonomska i kulturna demokratija (oni, na pr. kažu kako osećaju da im zapadno-evropski tip parlamentarne demokratije ne odgovara, jer bi sputavao njihov razvitak, koji mora biti energičan i brz; kao primer nemoći navode Francusku). Specijalno ih interesuje decentralizacija i radničko upravljanje, a zatim izborni sistem.

4) U vezi sa gornjim žele da vide kako se kod nas rešava pitanje demokratije i kakva je stvarna uloga Saveza komunista i masovnih organizacija, njihovi međusobni odnosi i tome sl.

5) Privredni sistem, ekonomski problemi Jugoslavije i kako smo ih rešavali. Ovde ih naročito interesuju dva pitanja: a) kako dobiti strani kapital „bez stranih kapitalista“, t.j. bez direktnih investicija stranog kapitala; U vezi s tim interesuju se za naš aranžman sa švajcarskim bankama u cilju izgradnje naše industrije aluminijuma. b) Kako trgujemo i rešavamo spoljno-trgovinske-finansijske i valutne probleme, a da nismo članovi Evropske platne unije (oni izjavljuju da je Indonezija posredan član ove Unije, preko Holandije; pošto su, po njihovoj izjavi, odlučili da uskoro potpuno prekinu sa Holandijom, njihovo članstvo u EPU će prestati i oni očekuju da će se naći u teškom položaju koji će u izvesnom smislu možda biti sličan onome u kome smo se mi našli 1948. g. Interesuje ih kako smo mi izišli iz tih teškoća na planu spoljne trgovine i finansiranja, i kako danas te probleme rešavamo).

6) Prosvetna politika. G. Sarkore i g. Wirjopranoto žele da po svim pomenutim pitanjima dobiju solidnu opštu sliku, a kasnije bi eventualno poslali u Jugoslaviju stručnjake po pojedinim pitanjima, za detaljniji studij.

G. Wirjopranoto je također podvukao da su oni veoma zainteresovani za dalje svestrano razvijanje i produbljavanje odnosa sa Jugoslavijom.

G. Sarkore i g. Wirjopranoto su izrazili želju da učine kurtoaznu posetu drugu Pretsedniku.

A. Šokorac

AJ, KPR I-3-a/39-2

25

Susret predsednika Tita sa ministrom prosvete Indonezije Mangunsarkoroom i poslanikom Indonezije u Rimu Virjopranotom

Beograd, 29. oktobar 1953.

Pretsednik Republike Josip Broz Tito primio je danas u 11 časova u Belom dvoru zamenika indonežanskog ministra prosvete g. Sarmidi Mangun Sarkore-a i poslanika Indonezije u Rimu g. Sukardjo Wirjopranota i zadržao se s njima u jednočasovnom razgovoru.

Pošto je drug Pretsednik izrazio svoje zadovoljstvo što može da razgovara s predstavnicima Indonezije, prema kojoj naši narodi gaje simpatije, g. Sukardjo Wirjopranoto je rekao:

„U Jugoslaviju smo došli prošle nedelje. Za ovo nekoliko dana imali smo mnogo razgovora i kontakta i uspeli smo da prikupimo dosta materijala koji će nam biti od koristi za izgradnju sopstvene zemlje.“

– Da li ste gledali fabrike? – zapitao je svoje goste drug Pretsednik.

G. S. Wirjopranoto – Nas interesuju uglavnom teoretske stvari – pitanje države i zajednice.

Drug Pretsednik – S kim ste razgovarali?

G. S. Wirjopranoto – Moj drug je razgovarao s Krstom Popivodom i drugaricom Vilfan. Mi želimo da izgradimo novi život u našoj zemlji – jedan socijalistički život prema sopstvenim prilikama i uslovima. Nalazimo se između 2 bloka, kapitalističkog i sovjetskog, i sledimo svoj sopstveni put.

Drug Pretsednik – Malo je težak taj put, ali ako se uporno ide njime može da se uspije. Ovi blokovi često suviše blizu stoje, pa je u sredini više puta teško. Ponekad treba malo i gurati.

G. S. Wirjopranoto – Da li bih mogao da Vam postavim jedno pitanje? – Na koji način obezbediti što je moguće jače jedinstvo naroda od 80 miliona stanovnika, kao što je naš?

Drug Pretsednik – Da li se tu radi o narodu koji je u nacionalnom pogledu kompaktan, ili ima raznih nacionalnosti?

G. S. Wirjopranoto – U pitanju je jedna nacija, jedna rasa u kojoj ima raznih izolovanih grupa.

Drug Pretsednik – Onda vam neće biti teško da postignete to jedinstvo. Radi se o tome da treba odabrati najvažnije probleme koji tangiraju čitavu zemlju, čitav narod. Na tim najvažnijim problemima može se okupiti čitav narod, a to su vjerovatno socijalna pitanja. Razumije se, tu se ne može postaviti pitanje maksimalnog programa u unutrašnjoj politici, ali ekonomska i socijalna pitanja treba postaviti tako da narod vidi da se k tome postepeno ide. Pošto kod vas ima i bogatih, siromašnih i srednjih ljudi, u prvo vrijeme treba postaviti takav program koji će da prihvati ogromna većina stanovnika. U vašoj zemlji vi ne možete poći s programom koji bi značio veliki revolucionarni preokret, nego morate postepeno ići – ne skokovito. To naročito važi za vašu zemlju, jer imate i teškoća izvana. S takvim minimalnim unutrašnjim programom možete ujediniti narode prema vanjskoj opasnosti koja bi nastupila. Što bude manja vanjska opasnost, to ćete lakše ići u razvoju unutrašnjeg društvenog sistema. A da bi se takav program mogao napraviti, treba dobro izučavati narod, treba slušati glas masa - šta je za njih najbitnije, jer narod baš nije uvijek ni spreman da primi sve ono što mu se daje odozgo, ne voli mnogo tzv. usrećitelje koji pričaju svašta a onda rade odozgo a ne odozdo.

G. S. Wirjopranoto – Na sreću, naš narod je dosta siromašan, počev od pretседnika, ministara pa do dole. Samo Holandani i Kinezi su bogati. Rusi i Moskva imaju jak uticaj na kominformovsku partiju u Indoneziji.

Drug Pretsednik – Da li je ona jaka?

G. S. Wirjopranoto – Ona je prilično jaka, ali je vrlo dobro organizovana. U našoj zemlji najjača je Muslimanska partija u kojoj su izražene kapitalističke tendencije; druga po redu je Nacionalistička partija sa socijalističkim programom i treća je Komunistička partija. Sve ostale partije su male. Očekujemo da ćemo prve opšte izbore imati početkom 1955 godine.

G. S. M. Sarkore – Imam zadatak od rukovodstva svoje partije da učinim poznanstvo s vašom Komunističkom partijom i imao sam prilike da posetim Izvršni komitet vaše partije.

Drug Pretsednik – A da li ste bili u Socijalističkom savezu RNJ?

G. S. M. Sarkore – Razgovarali smo sa jednim rukovodiocem sindikata, a juče smo sreli pretstavnikе CK Narodne omladine. Za nas je vrlo važno da upoznamo vaše prilike jer znamo da se vaš socijalizam zasniva na vašoj, jugoslovenskoj situaciji, baš kao što i mi želimo da gradimo socijalizam na našim indonežanskim prilikama.

Drug Pretsednik – Kod nas se to postepeno razvijalo, dok smo došli do sadašnje tačke. Mi smo najprije sprovodili sovjetsku praksu. Kad je došlo 1948. godine do prekida odbacili smo tu praksu i počeli smo graditi socijalizam prema našim unutrašnjim uslovima. To je bilo mnogo uspješnije i bolje je da se unutraš-

nji sistem razvija prema sopstvenim potrebama i shvatanjima, a ne po šablonu neke druge države. To je najveća greška. Zbog toga smo mi i uspeli da prilično daleko odemo od 1948. godine. Dobro bi bilo da vam se da sav taj materijal iz koga će se vidjeti tačno taj razvoj, naročito decentralizacija i demokratizacija. Decentralizacija i demokratizacija sada kod vas momentalno ne dolazi u obzir. U početku je centralizacija nužna da bi se svijest ljudi uzdigla do toga stepena da se društvene potrebe shvate kao zajednička stvar. Razumije se, ne mora iz ovoga da se razvije jedan državno-kapitalistički sistem, jer to koči čitav dalji razvitak. Zatim dolazi decentralizacija koja je kod nas pokazala ogromne mogućnosti samoinicijative i stvaralaštva. Samoinicijativa i stvaralaštvo napravili su kod nas snažan skok naprijed.

Mi smo se uvjerali da taj proces ide sporije čim je zemlja zaostajala. U zaostaloj zemlji ne može se govoriti o demokratiji u pravom smislu riječi, naročito ne o socijalističkoj demokratiji. Ona se rađa postepeno – s porastom svijesti ljudi demokratija može da bude sve šira.

Nesvjesnost i zaostalost su suprotnosti demokratiji koje onemogućavaju svaki društveni razvoj. Zato tu centralizacija postepeno stvara kolektivnu svijest.

G. M. S. Sarkore – Mi imamo jedan problem u sopstvenoj gerili. Kao što ste vi imali svoje partizane, tako je naša gerila brojala 500.000 ljudi. Problem je u tome što jedan deo gerile ne želi da se vrati u normalan život, da preda puške, već hoće da živi na stari način. S druge strane, mi nemamo mogućnosti da ih sve primimo u armiju. Kako da rešimo ovo pitanje?

Drug Pretsednik – Pa, formirajte neke poluvojničke organizacije kao na primjer, Savez boraca, ili predvojničku obuku koje će biti pod kontrolom i periodično održavati vježbe. To su i kod nas poluvojničke organizacije, samo one nisu nastale iz takvih razloga koji postoje kod vas. Ljudi će se odreći tog života ako budu imali zaposlenje i sredstava za život. Ako se to ne može, morate onda na drugi način tražiti rješenje.

Kod nas taj problem nije bio težak. Čim se završio rat, jedan veći dio boraca ostao je u vojsci, a drugi dio koji je izašao iz vojske odmah je počeo s izgradnjom zemlje. Mi smo dobrovoljnim radom dizali železničke pruge, puteve i druge opće društvene objekte. Stotine hiljada ljudi bilo je na dobrovoljnom radu, davali smo im hranu a ponekad i odijelo. Tu se ljudi postepeno uključivali u život i jedan put za vas bi bio da preduzimate javne radove.

G. M. S. Sarkore – Naša borba za političku slobodu se završila i sad je počela borba za ekonomsku slobodu.

Drug Pretsednik – Da, sad treba izgrađivati zemlju. Koliko kvadratnih kilometara ima Indonezija?

G. S. Wirjopranoto – Oko 850.000 km². Samo jedno ostrvo – Java iznosi polovinu Italije, Sumatra je triput a Borneo pet puta veći od Italije. Mi imamo dosta veliku teritoriju, ali od 80 miliona stanovnika 50 miliona se nalazi na Javi,

gde prosek stanovnika na jednu kvadratnu milju iznosi 400. 50% stanovnika su nepismeni.

Drug Pretsednik – I to je jedan problem koga morate brzo rješavati.

G. S. Wirjopranoto – U tom učinili smo dosta napora. Za vreme holandske vladavine bilo je 90% nepismenih, a sad smo ovaj procenat smanjili na 50%. No, iako su nepismeni, oni znaju da izračunaju šta je u njihovu korist.

Drug Pretsednik – Kakva je vaša privreda? Vi sigurno imate korisnih stvari za izvoz - pamuk, kafu?

G. S. Wirjopranoto – Imamo kafu, gumu, čaj, tehničke masnoće, kalaj, a izvozimo i petrolej.

Drug Pretsednik – I kalaj je odlična stvar, malo ga ima i spada među dragocjene izvozne artikle.

G. S. Wirjopranoto – Kalaj je u državnim rukama a petrolej u englesko-američkim rukama /„Standard vacuum“, holandski Rojal Dač i Šel/.

Drug Pretsednik – Bogata je to zemlja.

G. S. Wirjopranoto – Bogata za druge a siromašna za svoje stanovništvo.

Drug Pretsednik – Obično je to tamo gdje još postoje ostaci kolonijalizma.

G. S. Wirjopranoto – Bili smo 350 godina pod holandskim i tri i po godine pod japanskim kolonijalizmom, tako da smo u pogledu kolonijalizma pravi stručnjaci. Vrlo mnogo smo patili i sad tek počinjemo nov život. Mi ne želimo da to bude ni sovjetski ni kapitalistički način života, mi hoćemo manahizam /?/.

Drug Pretsednik – Vi nemate industrije i morate ići drugim putem, morate postepeno dolaziti do toga, jer socijalizam zahtijeva jaku industriju.

G. S. Wirjopranoto – 80% stanovnika su seljaci.

Drug Pretsednik – Zbog toga vi ne možete uzimati nikakvih šablona.

G. S. Wirjopranoto – Mi nemamo veleposedničke zemlje – na primer, prosek poseda na Javi iznosi pola hektara.

Drug Pretsednik – Kod vas dolazi u obzir postepeno dizanje agrarne kulture na viši stepen pomoću modernih sredstava, mehanizacijom i td. To je ponekad opasno, ako se čovjek oseti okružen jako razvijenim industriskim zemljama, jer uvoz mašina krije opasnost uticaja a kasnije i pritiska – traže se vrlo često izvjesni uslovi. Mislim da bi Jugoslavija i Indonezija mogle vrlo korisno da sarađuju u pogledu ekonomike.

G. S. Wirjopranoto – Da.

Drug Pretsednik – Jer od Jugoslavije Indoneziji ne prijete nikakva opasnost, Jugoslavija nema kolonijalnih pretenzija. Ona je socijalistička zemlja i jedna od parola koja je ispisana na njenoj zastavi je – borba protiv kolonijalizma za samoopredeljenje naroda.

G. S. Wiriopranoto – Jugoslavija je poznata u Indoneziji. Zato smo i pozvali jugoslovenski fudbalski tim, od koga smo s velikim zadovoljstvom izgubili.

AJ, KPR I-3-a/39-2

26

Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ o trgovinskom i platnom sporazumu sa Indonezijom

Pravni savet
Pov. br. 98816/53
29. april 1954.

Referat u vezi potpisivanja odluke o ratifikaciji

Na dan 11. juna 1953. godine, između naše zemlje i Republike Indonezije, potpisani su u Džakarti Trgovinski i Platni sporazum.

Razmena robe između dve zemlje vršiće se u okviru robnih lista, a plaćanja koja proističu iz ove razmene na bazi Platnog sporazuma. Naš izvoz u Indoneziju obuhvata namirnice i pića, tekstil, proizvode od hartije, šibice, nemetale, metalnu i staklenu robu, obojene metale, hemiske i farmaceutske proizvode, mašine, industrisku opremu, elektrotehnički materijal, železničku opremu, kamione, brodove i još neke druge proizvode. Iz Indonezije ćemo uvoziti gumu, kafu, duvan, sinkonu /kora koja sadrži kinin/, kokosove orahe, palmovo ulje, biber i druge začine, kožu, školjke, kalaj, naftu, rudu nikla i drugo.

Ovo je prvi trgovinski sporazum između naše zemlje i Indonezije i tako proširujemo naše spoljno-trgovinsko tržište. Sporazum je posebno koristan za našu zemlju s toga što dolazimo u mogućnost da direktnim putem dobijemo mnoge artikle koji su od velikog značaja za našu privredu, a od kojih su neki strategiski i veoma traženi i cenjeni na svetskom tržištu.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu !

Državni savetnik
za inostrane poslove,
Dr. Milan Bartoš

AJ, KPR I-5-b/40-1

Pismo Ambasade FNRJ u Rangunu Ambasadi Indonezije u Rangunu sa sugestijom da se uspostave jugoslovensko-indonežanski diplomatski odnosi

Pov. 360

Rangoon, 24th August, 1954.

The Embassy of the Republic of Indonesia, Rangoon

The Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia presents its compliments to the Embassy of the Republic of Indonesia and has the honour to beg it to convey to the Government of the Republic of Indonesia that the Government of the Federal People's Republic of Yugoslavia having in mind the existing friendly relations between our two countries and hoping that there are further possibilities to strengthen this relationship as well as economic ties is desirous to establish diplomatic relations with the Republic of Indonesia and to exchange diplomatic representatives on a Legation level.

The Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia earnestly hopes that the Embassy of the Republic of Indonesia will be magnanimous enough to interpret the desire to the Government of the Federal People's Republic of Yugoslavia to the Government of the Republic of Indonesia and that the diplomatic relations between our two countries will be established within a very short period.

The Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia avails itself of this opportunity of renewing to the Embassy of the Republic of Indonesia the assurance of its highest consideration.

MSP RS, DA, PA, 1954, F-74, dos. 1, br. 414743

28

**Pismo Ambasade Indonezije Ambasadi FNRJ u Rangun u sa naznakom
da je prihvaćeno uspostavljanje jugoslovensko-indonežanskih
diplomatskih odnosa**

No: 3384

File: A.e.507

Rangoon, October 20, 1954.

The Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia, Rangoon

The Embassy of the Republic of Indonesia presents its compliments to the Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia and with reference to Yugoslav Embassy's Note No: POV 360, dated August 24, 1954, saying that the Federal People's Republic of Yugoslavia having in mind the existing friendly relations between our two countries and hoping that there are further possibilities to strengthen this relationship as well as economic ties is desirous to establish diplomatic relations with the Republic of Indonesia and to exchange diplomatic representatives on a Legation level, has the honour to inform that this Embassy received a cable from Djakarta saying that the Government of the Republic of Indonesia at its Cabinet meeting on October 14, 1954 decided to open diplomatic relations with Yugoslavia.

The Embassy of the Republic of Indonesia avails itself of this opportunity of renewing to the Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia the assurance of its highest consideration.

MSP RS, DA, PA, 1954, F-74, dos. 1, br. 414743

29

**Odgovor Ambasade FNRJ Ambasadi Indonezije u Rangunu
kojim se predlaže zajednički kominike povodom uspostavljanja
jugoslovensko-indonežanskih diplomatskih odnosa**

No. Pov. 360/1
Rangoon, October 23, 1954.

The Embassy of the Republic of Indonesia, Rangoon

The Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia presents its compliments to the Embassy of the Republic of Indonesia and has the honour to acknowledge the receipt of the Indonesian Embassy's Note 3384, dated August 20, 1954, saying that the Government of the Republic of Indonesia at its Cabinet meeting on October 14, 1954 decided to establish diplomatic relations with Yugoslavia.

In connection with the establishment of the diplomatic relations, the Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia has the honour to propose the draft of the communique which is to be published at stated time in both capitals.

The Embassy of the Federal People's Republic of Yugoslavia avails itself of this opportunity of renewing to the Embassy of the Republic of Indonesia the assurance of its highest consideration.

MSP RS, DA, PA, 1954, F-74, dos. 1, br. 414743

30

**Jugoslovenski Predlog kominikea povodom uspostavljanja diplomatskih
odnosa FNRJ i Indonezije**

Communique

Being desirous of promoting the existing friendly relations between Federal People's Republic of Yugoslavia and Republic of Indonesia, the two Governments have decided to establish normal diplomatic relations and to exchange diplomatic representatives with the rank of Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary.

MSP RS, DA, PA, 1954, F-74, dos. 1, br. 414743

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa ministrom inostranih poslova Indonezije Sunariom, 5. mart 1955.

Kurtoazna poseta ugovorena posredstvom Protokola indonožanskog MIP-a. Predao sam mu preporučeno pismo našeg ministra inostranih poslova. Kazao mi je da se veoma raduje što smo uspostavili redovne diplomatske odnose. Saopštio sam mu da je namera naše vlade da u roku od 5 do 6 meseci uputi u Indoneziju Poslanika i da je moj zadatak da pripremim sve potrebno za njegov dolazak, kao pronalaženje zgrade za kancelarije Poslanstva, privatnu rezidenciju za poslanika itd. Odgovorio je da će ovo pitanje biti teže rešiti s obzirom na stanbenu krizu u Djakarti. Dalje je kazao da Indonežanska vlada još ništa nije rešila u pogledu upućivanja svog poslanika u Beograd. Misli da zbog nestašice kadrova i sredstava za sada neće u FNRJ uputiti Poslanika već samo privremenog otpravnika poslova. Međutim da će istovremeno akreditovati u Beogradu nekog od poslanika u susjednim zemljama. Ustvari ovo pitanje – kazao je – definitivno će biti rešeno odmah posle Azisko-Afričke konferencije.

G. Sunario [Soenario] se zatim osvrnuo na indonežansku spoljnu politiku, ne iznevši ništa više od zvanično proklamovanih i poznatih opštih principa. „Naši odnosi sa Holandijom – kazao je – dosta su loši i zategnuti u prvom redu zbog okupacije Zapadnog Iriana od strane Holandije, a zatim i zbog pokušaja holandskih krugova da se mešaju u unutrašnje stvari Indonezije u cilju vraćanja na staro“. U svojoj spoljnoj politici Indonezija se striktno pridržava aktivne neutralnosti te je protivna pristupanju bilo kojem od blokova. U tom cilju ona u poslednje vreme nastoji da uspostavi diplomatske odnose i sa istočnim zemljama.

Na kraju g. Sunario mi je zaželeo uspeh u radu, te je izrazio želju da naše dve zemlje uspostave što tešnje i prisnije odnose.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

**Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića
sa članom Politbiroa Socijalističke partije Indonezije Sudarsonom,
11. mart 1955.**

Soedarsono [Soedarsono] je član politbiroa Socijalističke partije Indonezije. Star je do 45 godina. Oženjen je i ima troje dece, od kojih dvoje sada studiraju u Engleskoj. Soedarsono jo pre rata po profesiji bio lekar. Posle rata stupio je u Ministarstvo spoljnih poslova. Za vreme dok su socijalisti bili na vlasti bio je na dužnosti Indonežanskog ambasadora u New Delhiu, gde je upoznao druga Đerđu i druga Vilfana.

Predao sam mu pismo drugarice Vilfan i na taj način sam se s njim upoznao.

Interesovao sam se najpre za indonežansku štampu na engleskom i holandskom jeziku. Saopštio mi je da u Indoneziji postoje dva do tri dnevnika na engleskom jeziku i tri do četiri na holandskom. Od listova na engleskom najinteresantniji je „Indonesian Observer“, koji odražava vladino mišljenje, iako nije njen zvanični organ. Ovaj list donosi u svakom broju i kraći uvodnik. Pored toga na engleskom jeziku izlazi svakodnevno i bilten indonežanske nezvanične agencije „Aneta“ – „Antara“, kao i dva puta nedeljno bilten koji sadrži pregled pisanja domaće štampe. Socijalisti izdaju svoj list samo na indonežanskom. Poremeđeno publikuju poneku propagandnu brošuru i na engleskom. Štampana na holandskom jeziku je neobjektivna, a osim toga zbog zategnutih holandsko-indonežanskih odnosa dosta rezervisana.

Pitao sam ga o pretstojećim parlamentarnim izborima. Kaže da su socijalisti spremni da iziđu na izbore. Međutim misli da će vlada verovatno odgoditi izbore za 1955 godinu. Razlog je što bi zelela da još bolje učvrsti svoje pozicije. Po njegovom mišljenju, sadašnja vlada ovisi o podršci KPI. Kad bi KPI uskratila svoju podršku vladi ova bi neminovno pala. To je potvrdilo i nedavno glasanje u Parlamentu po pitanju poverenja vladi.

Mogućnost saradnje između vladine Nacionalističke partije i KPI Soedarsono objašnjava razvitkom prve. Po njegovom mišljenju indonežanski nacionalisti predstavljaju jedinstvenu pojavu u jugoistočnoj Aziji. Za razliku od indiskih nacionalista koji su pod britanskom dominacijom imali mogućnosti da steknu jake finansijske pozicije, Indonežani u uslovima holandske kolonijalne uprave nisu uspeli da steknu ekonomski položaj u zemlji. Sem toga, indonežanska nacionalistička buržoazija bila je uvek progresivno orijentisana, a KPI je u početku predstavljala levo radikalno krilo nacionalističkog pokreta.

Na pitanje šta misli o Azisko-Afričkoj konferenciji odgovorio je da se slaže sa Nehruom da bi ova konferencija mogla da bude eksperimenat. Po njegovom mišljenju na konferenciji može da dođe do vrednih diskusija, a i izvesnih

praktičnih rešenja. Diskusija može da daje rezultata naročito po antikolonijalnim pitanjima. Po ostalim problemima ne veruje da bi moglo da dođe do važnijih odluka. Ukoliko se bude diskutovalo o zabrani atomskog naoružanja, boji se da će se možda ponoviti samo ono što je već izneto u OUN. Uspeh konferencije ovisiće o tome s kakvim će predlozima istupiti Nehru. Ukoliko na konferenciji na kojoj će biti zastupljene različite ideologije, dođe do oštarih suprotnosti između zemalja učesnica konferenciji može da bude umanjen rezultat.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

33

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića s kanadskim ambasadorom u Indoneziji Hejsmanom, 18. mart 1955.

Poseta kurtoaznog karaktera.

Kritikovao je ekonomsku i finansisku situaciju u zemlji. Zvanični kurs rupije prema dolaru (11,32 rupija za 1 dolar) je do krajnosti nerealan i stavlja mnoga strana predstavništva u izuzetno težak položaj. Međutim predstavništva se pomažu na razne načine. Heasman kaže da je redovna pojava da članovi pojedinih predstavništava u Djakarti uvezu iz inostranstva za svoje potrebe nekoliko automobila više pa ih kasnije prodaju. Kako je cena automobilima usled visokih uvoznih carina, kojih su diplomati oslobođeni, veoma velika, to oni prodajom dolaze do znatnih novčanih sredstava.

U pogledu dobijanja zgrade situacija je dosta teška. Heasman se nalazio godinu i po dana u hotelu Des Indes. Za koju nedelju dana putuje na šest meseci dopusta u Kanadu.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa zamenikom načelnika Politodeljenja za Evropu u Ministarstvu inostranih poslova Indonezije Darmantom, 19. mart 1955.

Razgovoru prisustvovao i g. Imrom Rasjidi, šef odeljenja Istočne Evrope MIP-a, s kojim me je Darmanto upoznao.

Po mišljenju Darmanta Indonežani će u Beograd za prvo vreme uputiti privremenog otpravnika poslova, i to po završetku AA konferencije. Oni će nastojati da upute nekog iz Djakarte. Kada će imenovati poslanika za sada nije u stanju da kaže. Međutim, misli da će odrediti nekog iz susednih zemalja. Izneo sam Darmantu pitanje naših mornara koji se u Indoneziji nalaze kao instruktori i molio ga za intervenciju. Naime radilo se o tome da je indonežanska pomorska kompanije PELNI iskrcala naše pomorce u Djakarti s obrazloženjem da je potrebno da putuju u Singapur radi produženja indonežanske ulazne vize. Pošto su se naši pomorci usled toga već mesec dana nalazili bez posla to su molili Poslanstvo da se zauzme da se njihov slučaj reši. Darmanto je obećao da će intervenisati tako da naši pomorci dobiju produženje vize u Djakarti.

Istovremeno molio sam Darmanta da bi se zauzeo da se drugu Periću dodeli soba u hotelu des Indes. Kazao da neće biti moguće s obzirom na činjenicu da je u istom hotelu za potrebe AA konferencije rezervisan veliki broj soba. Po završetku konferencije MIP će se zauzeti da Perić dobije smeštaj u Des Indes.

Istovremeno zamolio sam Darmanta da me stavi u vezu sa Odeljenjem za informacije MIP-a, kako bih dobijao na vreme sav materijal sa AA Konferencije.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

35

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa sovjetskim ambasadorom u Indoneziji Žukovim, 21. mart 1955.

Protokolarna poseta.

Primio me vrlo srdačno, međutim u razgovoru držao se rezervisano. Žukov je u Djakartu stigao pre šest meseci, te se još uvek nalazi u hotelu Des Indes. U hotelu je i kancelarija ambasade. Pre dolaska u Indoneziju bio je poslanik u Čileu.

Rusi su u diplomatskom delu grada kupili dve zgrade i sada ih popravljaju i preuređuju. Iz SAD su poručili takođe air-conditioner. Kaže da je dobiti zgradu u Djakarti veoma teško i da je stvar najbolje rešiti na bazi reciprociteta. Oni imaju u tom pogledu teškoća jer prema ruskim zakonima stranci ne mogu postati vlasnici zemlje u SSSR-u, što se odnosi i na indonežansko diplomatsko predstavništvo.

Tužio se na klimu u Djakarti navodeći da je dosta teška za Evropljane. Međutim, olakšica je u tome što se u zemlji manje pazi na formalnosti pa čovek može slobodno da se kreće (izuzev zvaničnih prijema) bez kaputa. Od kolega u diplomatskom koru, a i iz vlastite prakse do sada vidi da u Indoneziji uopšte nije potreban ni žaket ni frak.

U ruskoj ambasadi ima četiri službenika koji perfektno govore indonežanski. Oni prate pisanje domaće štampe na indonežanskom. Na kraju Žukov je izrazio želju za održavanjem dobrih odnosa te je obećao vratiti posetu.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

36

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa kineskim ambasadorom u Indoneziji Čenom, 21. mart 1955.

Protokolarna poseta.

Primio me izvanredno ljubazno. Mogu reći da je to bio najsrdačniji prijem na koji sam naišao u ovdašnjem diplomatskom koru. U razgovoru bio je dosta rezervisan i na nekoliko pitanja koje sam nastojao pokrenuti kao na primer pitanje AA konferencije ograničavao se na veoma opšta razmatranja. Na pitanje da li misli da će Kina na AA konferenciji nastojati da uspostavi što šire ekonomske odnose sa ostalim aziskim i afričkim zemljama odgovorio je da će to više koristiti odnosnim zemljama nego Kini. Po njegovom mišljenju embargo nametnut Kini u korejskom ratu nije joj uopšte štetio, već naprotiv koristio, pošto joj je omogućio da se ekonomski što tešnje poveže sa SSSR-om.

Zatim je Huang Chen izrazio želju za održavanjem prijateljskih odnosa. Naglasio da odnosi između FNRJ i Kine treba da se odvijaju na novim osnovama. Na kraju nazdravio je za prijateljstvo između Kine i naše zemlje.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

37

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa američkim ambasadorom u Indoneziji Kamingom, 21. mart 1955.

Poseta kurtoaznog karaktera.

Cumming je bio otpravnik poslova u Moskvi u isto vreme kad se u Moskvi nalazio drug Bulajić. Kaže da ga se rado seća i moli da mu izručim pozdrave.

Govoreći o političkoj situaciji u zemlji Cumming je kritikovao raniju holandsku kolonijalnu upravu, navodeći da smatra da je ona u dobroj meri kriva za sadašnje stanje u zemlji. Za vreme dugogodišnje uprave u Indoneziji Holandani su veoma malo, gotovo ništa učinili na polju prosvete i izdizanja domorodačkih kadrova. Posledica toga je sadašnja velika nepismenost u zemlji i slaba posleratna organizacija indonežanske armije. Cumming kaže da Indonežani mrze Holandane i da bi hteli da ih se što pre oslobode.

U Džakarti postoji američka čitaonica koja je dobro posećena. Ambasada

izdaje takođe bilten na engleskom jeziku, dok USIS priređuje nedeljno jedanput i prikazivanje američkih filmova.

U pogledu dobijanja zgrade američka ambasada je takođe imala teškoća. Amerikanci su kupili nekoliko zgrada. Što se tiče kupovine – kaže Cumming treba biti veoma oprezan, pošto kupovina ne ovlašćuje novog vlasnika da može iseliti stanare iz kupljene zgrade. Američka ambasada čeka tako već preko godinu dana i produzima sve moguće kako bi iz kupljene zgrade iselila nekoliko ranijih stanara. Cumming misli da će nam indonežanski MIP teško moći dati pod kiriju zgradu i da će nam verovatno predložiti kupovinu zgrade, kao što je to predložio mnogim drugim pretstavništvima. Po njegovom mišljenju najbolje da zemlje kojima je to moguće reše ovo pitanje na bazi reciprociteta.

Pitao sam ga na koji se način informiše o pisanju indonežanske štampe, name da li ambasada ima svog prevodioca sa indonežanskog. Kazao je da pored štampe na engleskom i holandskom ambasada prati redovno pisanje glavnih vladinih i opozicionih indonežanskog. Prevodilac ambasade prevodi uvodnike iz ovih listova koje ambasada zatim izdaje svakodnevno u formi biltena. Molio sam ga da li bi mi mogao slati jedan primerak ovog biltena. Odgovorio mi je da mu je veoma žao što to ne može da učini, budući da je pomenuti bilten namenjen samo za internu upotrebu ambasade.

Pored navedene štampe Cumming kaže da svakodnevno čita bilten Anete i Antare na engleskom jeziku. To su dve indonežanske novinske agencije, nezvanično. Po njegovom mišljenju kod prve ima nešto holandskog uticaja, dok je Antara čisto indonežanskog karaktera. On prati pisanje obadva biltena i na osnovu razmimoilaženja koja među njima postoje saznaje često pravo stanje stvari. Od knjiga o Indoneziji koje su napisane na engleskom jeziku i koje smatra vrednim pročitati, preporučuje knjigu „Indonesia, Land of Challenge“ 1954.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

38

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa generalnim sekretarom Ministarstva inostranih poslova Indonezije Hanifahom o Azijsko-afričkoj konferenciji, 4. april 1955.

Poseta protokolarnog karaktera.

Interesovao se o mom dolasku i smeštaju i prvim utiscima koje sam stekao o Indoneziji. Izrazio je zadovoljstvo nad uspostavom redovnih diplomatskih odnosa između dve zemlje kao i želju da se uspostavljeni odnosi prodube i prošire.

Govoreći o Azijsko-Afričkoj konferenciji kazao je da je teško unapred odrediti njen značaj. Prema njegovom mišljenju nije reč o tome da li je ova konferencija značajna ili ne – jer već samo njeno sazivanje predstavlja prvi zamašan pokušaj ostvarenja saradnje i duha prijateljstva između zemalja Azije i Afrike – već je pitanje o tome u kolikoj će meri ova konferencija uspeti da uskladi različita istupanja zemalja učesnica. Od stepena harmonizacije ovisiće i njen uspeh. Na kraju Hanifah se interesovao da li će neki od naših novinara prisustvovati konferenciji.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

**Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića
sa cejlonskim poslanikom u Indoneziji Saravanamutom
o Azijsko-afričkoj konferenciji, 5. april 1955.**

Poseta protokolarnog karaktera.

Nakon izmenjenih formalnih pitanja prešli smo na razgovor o Azisko-Afričkoj konferenciji. Saravanamuttu je član komiteta za organizaciju konferencije.

U razgovoru kazao mi je da će uspeh konferencije ovisiti o jednodušnosti istupanja zemalja učesnica što će biti teško ostvariti s obzirom na njihov heterogeni sastav. Komitet će pozvati sve zemlje učesnice da u generalnoj debati ne iznose međusobna kontraverzna pitanja, koja se mogu rešiti uobičajenim diplomatskim kanalima, kao što je to na primer pitanje Kašmira, ili pitanje stava arapskih zemalja prema tursko-iračkom paktu.

Po mišljenju Saravanamuttu može se desiti da ovakva pitanja budu izneta na tapet. Međutim, u takvom slučaju predsedništvo konferencije pozvaće zainteresovane strane da ih rešavaju izvan generalne debate u privatnim razgovorima, za koje će biti rezervisane večeri. Na taj način – kaže Saravanamuttu – može se verovati da će se ukloniti opasnost da podvojenost gledišta ne naškodi konferenciji.

Dalje, Saravanamuttu misli da bi se ovim putem omogućilo jedinstveno i konstruktivno prilaženje rešavanju mnogih problema od svetskog značaja. Zemlje učesnice podnele su do danas komitetu oko 12 pitanja s molbom da budu stavljena na dnevni red. Među ovim pitanjima ističu se ekonomska, kulturna i socijalna pitanja, koja su od naročitog interesa za afričko-aziske zemlje, a zatim opšta pitanja kao na primer pitanje osude kolonijalizma u svim oblicima, zabrane eksperimentisanja atomskom bombom itd.

Saravanamuttu veruje da će konferencija u Bandungu uspeti da dovede do određenih rešenja. Konačno u međusobnim kontaktima može se pokušati da potraži rešenje za goruća pitanja jugoistočne Azije, kao što je to na primer i pitanje Formoze itd. Od konferencije ne treba očekivati neka značajna i brza rešenja, no rezolucija koju će ona verovatno doneti kao i izmene mišljenja između pojedinih zemalja učesnica pretstavljajuće bez sumnje značajan doprinos u sadašnjoj međunarodnoj situaciji. Ukoliko se ukaže potreba biće obrazovani i komiteti koji će produžiti s radom posle odlaska Predsednika vlada. On veruje da predsednici vlada u Bandungu neće ostati duže od predviđenog vremena trajanja konferencije tj. nedelju dana.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

**Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića
sa egipatskim ambasadorom u Indoneziji Amrusijem
o Azijsko-afričkoj konferenciji, 6. april 1955.**

Poseta kurtoaznog karaktera.

U Džakarti se nalazi već godinu i po dana. Još nema svoje rezidencije i namerava da uskoro kupi zgradu. Vrlo dobro pozna sadašnjeg egipatskog poslanika u Beogradu, za koga kaže da je oksfordski đak. U pogledu traženja zgrade za poslanstvo preporučuje da stvar stalno urgiramo u indonežanskom MIP-u. To je po njegovom mišljenju najlakši i najefikasniji put.

Što se tiče Azisko-Afričke konferencije kaže da je ideja o sazivanju same konferencije potekla od egipatskog ministra inostranih poslova koji je još u septembru 1952. godine predložio Indonežanima sazivanje jedne ovakve konferencije. Međutim, u to vreme Indonežani još nisu bili spremni da prihvate predlog. Sam Nehru u početku nije vidio potrebu sazivanja konferencije na ovako širokoj osnovi.

Na AA konferenciju u Bandungu doći će i pretstavnici nezavisnih pokreta Tunisa, Maroka i Alžira. Egipat je uvek davao podršku ovim pokretima i on će to isto učiniti i u Bandungu.

Po mišljenju Al Amrousija glavni aspekt konferencije biće ekonomski. Azija i Afrika predstavljaju veoma bogato područje, koje je značajno politički, demografski i geografski. Ustvari uspeh konferencije ovisiće mnogo od toga da li će ona uspeti da ostane izvan blokovske politike. Nesumnjivo je da će presudnu ulogu odigrati Nehru, koji će savetovati Kini da zauzme uzdržljiviji stav. Što se tiče Egipta on neće iznositi pitanje tursko-iračkog pakta. Međutim pitanje Izraela pokrenuće u formi kritike rasne diskriminacije.

SAD su prema konferenciji zauzele veoma realan stav te su delovale na aziske zemlje koje se nalaze pod njihovim uticajem da učestvuju na konferenciji. Ovakvo držanje objašnjava se američkim shvatanjem, odnosno strahovanjem da na konferenciji ne prevagne kineski uticaj i konferencija dobije antiamerički karakter.

Moguće je da posle konferencije dođe do obrazovanja jednog stalnog tela konferencije, čije bi se sedište nalazilo u jednoj centralnoj aziskoj zemlji.

Po mišljenju Al Amroussija konferencija bi mogla da dovede do izvesnih političkih rešenja. Iako Egipat još uvek priznaje Cang Kaj Šekov režim, nije isključeno da posle egipatsko-kineskih kontakata dođe do otvaranja egipatskog konzulata u Peking. Egipat je i do danas podržavao trgovinsku razmenu sa Kinom i zainteresovan je za njeno proširenje.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

41

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa američkim ambasadorom u Indoneziji Kamingom o Azijsko-afričkoj konferenciji, 7. april 1955.

Vraća protokolarnu posetu.

Iznoseći stav SAD prema AA konferenciji kaže da su SAD prema istoj zauzele povoljno držanje. Po njegovom mišljenju glavna opasnost konferenciji prethodi od strane Kine, ukoliko ova bude nastojala da usmeri debatu na antizapadnjačke, u prvom redu antiameričke pozicije. Cumming takode ne veruje da bi na konferenciji moglo da dođe do jačih suprotnosti između zemalja učesnica. Misli da će u debati dominirati pitanja šireg značaja, kao što je to pitanje mira, koegzistencija itd. On očekuje da će u rezoluciji koju će konferencija doneti biti možda i nešto formulisanih napada na SAD, koji će se moći razumeti između redova.

Cumming je na kraju ponudio da će mi ukoliko bi mi moglo biti od koristi, slati interni bilten Ambasade, koji donosi izvode iz indonežanske dnevne štampe (vidi zabeležku do 21. marta) prevedene na engleski.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

42

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa funkcionerima Socijalističke partije Indonezije, članom Politbiroa Sudarsonom i generalnim sekretarom Sitorusom o dolasku socijalističke omladine u Jugoslaviju, Azijsko-afričkoj konferenciji i političkim prilikama u Indoneziji, 10. april 1955.

Saopštili su mi da Izvršni odbor SPI želi da uputi u Jugoslaviju grupu omladinaca u cilju upoznavanja: a) istorijata naše Oslobodilačke borbe, organizacionih formi, uloge i funkcije omladinskog pokreta u toj borbi itd., b) mere koje preduzimaju država, Partija i masovne organizacije u cilju podizanja omladine kao snage koja izgrađuje socijalizam, i c) unutrašnjeg državnog uređenja (sindikati, SSRNJ, ženske i omladinske organizacije i t d.) i kulturnog života.

Nacionalni izvršni odbor SPI odobrio je da sledeći omladinski rukovodioci putuju u Jugoslaviju: Murdianto, Hakim, Bedjo, Soepardi, Jimmy, Ibrahim, Hussein, Achmad, Marulli Silitonga, Soewarni, Janiga, Anwar, Dajono. Ovi omladinci

ostali bi u našoj zemlji 2–3 meseca. Putovali bi našim brodom.

S obzirom na veoma volike troškove koje će SPI imati da podnose u vezi sa kongresom SPI, koji će se održati u junu ove godine, kao i pretstojećim parlamentarnim izborima, Sitorus je molio, da poduzmemo maksimum susretljivosti u pogledu troškova prevoza.

Upitao sam zatim Sitorusa za njegovo mišljenje o Azisko-Afričkoj konferenciji. Kazao je da sada još ne bi mogao reći koji je pravi cilj ove konferencije. Socijalisti ocenjuju konferenciju povoljno, međutim njihov stav prema njoj je uzdržljiv. Indonežanska vlada nije pozvala socijaliste da sarađuju u pripremama oko konferencije.

Govoreći o unutrašnjoj političkoj situaciji Sitorus je istakao da se Indonezija sada nalazi u jeku predizborne kampanje. Sve političke partije ulažu napore za učvršćenje svog uticaja u masama. Po mišljenju Sitorusa sadašnja vodeća vladina politička partija P.N.I. (Nacionalistička partija Indonezije) neće se održati na pretstojećim parlamentarnim izborima. Ona će na izborima doživeti puni poraz. Sa izbora proizići će tri partije kao glavne političke snage Indonezije. Masjumi, SPI i KPI. Ove tri partije sumirale bi najveći broj članstva Nacionalističke partije. U slučaju ovakvog ishoda parlamentarnih izbora Masjumi i SPI mogle bi da obrazuju vladu, naravski uz isključenje KPI, s kojom obadve pomenute partije odbijaju bilo kakvu saradnju.

U sadašnjem periodu predizborne borbe vladina PNI nastoji da iskoristi za jačanje svog položaja i konferenciju u Bandungu. Ona mnogo važnosti polaže na sazivanje jednog opsteindonežanskog narodnog kongresa, koji bi navodno trebalo oko sebe da okupi sve političke partije. U sadašnjoj situaciji vlada naročito ističe potrebu ostvarenja jedinstva naroda i veruje da bi pomenuti kongres tome doprineo. Međutim opozicija je odbila da uzme učesća u ovako širokom frontu. Ona je što više pojačala svoje napade na vladu. Nedavno je opozicija u Parlamentu podnela predlog da se glasa o poverenju vladi. Glasanje bi trebalo da se obavi do konca ovog meseca. Po mišljenju Sitorusa malo je izgleda da bi opozicija mogla sada da sruši vladu u Parlamentu, jer vlada još uvek ima većinu glasova, uključujući i KPI Indonezije. Za opoziciju je momentalno daleko važnija sadašnja situacija u vladinoj partiji PSI (Federacija islamskih partija). U ovoj partiji postoje dva bloka – krila i moglo bi se dogoditi da dođe do njenog cepanja, što bi značilo osetno slabljenje vladinog bloka u Parlamentu.

Prema mišljenju Sitorusa PNI nije ni organizaciono ni brojčano jaka u onoj meri u kojoj se pretstavlja. Prema zvaničnim podacima PNI broji preko 7 miliona članova, no faktički ona nema više od 70 hiljada članova, koliko ih ima i SPI.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 14, br. 46284

43

Pismo privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu povodom zahteva Socijalističke partije Indonezije da njeni omladinci posete Jugoslaviju

Džakarta
Broj 8
13. april 1955.

Komisiji za međunarodne veze.

Izvršni odbor SP želi da u našu zemlju uputi 10 omladinaca – pretstavnika omladinskog pokreta u cilju proučavanja:

1. Istorije NOB, funkcije omladinskog pokreta u toj borbi, organizacionoj formi borbe i regrutovanje omladinskih kadrova;
2. Mere koje danas preduzima država, partija i masovne organizacije u cilju podizanja omladine kao snage koja izgrađuje socijalizam.
3. Unutrašnje državno - društveno uređenje i političke i društvene organizacije, Sindikat i organizacija žena, omladinska organizacija, Narodni front itd. i kulturni život.

Radi se o omladincima rukovodiocima koji bi u našoj zemlji boravili dva do tri meseca, a putovali bi našim brodom. S obzirom na velike finansijske izdatke koje SP treba da podnese u vezi sa prestojećim kongresom SP u junu i parlamentarnim izborima, Sitorus je molio za maksimalno izlaženje u susret s naše strane u pogledu troškova prevoza. Molim odgovorite telegrafski.

Brzić

MSP RS, DA, PA, 1955, F-25, dos. 17, br. 45351

44

Razgovor privremenog otpravnika poslova FNRJ u Džakarti Brzića sa članom Politbiroa Socijalističke partije Indonezije Sudarsonom o političkim prilikama u Indoneziji, 20. april 1955.

Sastanak na moje traženje u vezi odašiljanja indonežanskih omladinaca omladinskih rukovodilaca u našu zemlju. Tražio sam sastanak sa Siturosom, no on se momentalno ne nalazi u Džakarti, a vratiće se tek po završetku AA konferencije. Saopštio sam Soedarsonu sadržaj pisma primljenog od druga Vlahovića.

On se veoma srdačno zahvalio na susretljivosti našeg SSRNJ. Obećao je u najkraćem vremenu dostaviti podatke o omladinicima koji bi putovali u FNRJ.

U vezi sa unutrašnjom političkom situacijom u Indoneziji Soedarsono smatra da će pretstojeći parlamentarni izbori predstavljati najznačajniji događaj. Štampa je već objavila izjavu predsednika komiteta za organizaciju izbora prema kojoj će se izbori za Parlament održati 29. septembra a za Ustavotvornu skupštinu 25. decembra o.g. Soedarsono kaže da ovi datumi treba još da dobiju potvrdu vlade. On još uvek sumnja da će se izbori sprovesti ove godine i veruje da će biti odloženi za 1956. godinu.

Po mišljenju Soedarsona politička situacija u Indoneziji za oko stranog posmatrača veoma je komplikovana. U prvom redu postavlja se pitanje kako dolazi do toga da vodeća vladina partija P.N.I. (nacionalisti) koja je ustvari progresivna stranka saraduje sa K.P.I., a ne saraduje sa Socijalističkom partijom. Do razmimoilaženja između P.N.I. i S.P.I. (socijalista) došlo je još za vreme Drugog svetskog rata. Nacionalisti su bili za saradnju sa japanskim okupatorom, dok su socijalisti učestvovali u oružanom otporu. Razmimoilaženja do kojih je došlo na osnovu ovakvog razvitka vuku se sve do danas.

Međutim, socijalisti veruju da se suprotnosti koje postoje između P.N.I. i S.P.I. mogu ukloniti u bliskoj budućnosti. Glavna aktivnost SPI usmerena je danas na razbijanje saradnje između KPI i nacionalista. Indonežanski kominformovci napadaju Masjumi i Socijaliste kao glavnu polugu kapitalizma u Indoneziji i na toj liniji nastoje ostvariti saradnju sa PNI. No, u isto vreme oni u masama svog članstva napadaju PNI, te nastoje da je diskredituju. Da bi izolovali KPI socijalisti nastoje da uvuku pretstavnike Masjumia u vladu još pre no što se održe opšti izbori. Ako bi se to postiglo prisilili bi KPI na promenu sadašnjeg stava prema vladi.

Soedarsono smatra da je Masjumi momentalno najjača politička partija u Indoneziji. Ona ima oko pola miliona članova i raspolaže znatnim finansiskim sredstvima, što je vrlo važno u sadašnjoj predizbornoj kampanji. Ustvari, u Indoneziji danas postoje samo tri političke partije koje raspolažu većim novčanim fondovima, a to su: PNI, Masjumi i KPI.

Socijalisti nastoje da ostvare saradnju sa PNI. Soedarsono veruje da će ova saradnja biti ostvarena posle pobede opozicije na parlamentarnim izborima, kada će se većina članova PNI priključiti socijalistima i Masjumiju. Kada bi se ovo ostvarilo KPI bila bi potpuno izolovana.

Privremeni otpravnik poslova
R. Brzić

Privremeni otpravnik poslova FNRJ u Džakarti Brzić Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu povodom razgovora sa bivšim ambasadorom Indonezije u Kairu o Azijsko-afričkoj konferenciji

Džakarta
Broj pov. 219
28. decembar 1955.

Abdul Kadir, bivši indonežanski ambasador u Kairu i sadašnji načelnik političkog odeljenja za Srednji Istok MIP-a izneo je u razgovoru s nama sledeće mišljenje.

Indonezija je veoma zainteresovana za obrazovanje nove konferencije Azisko-afričkih zemalja, jer smatra da je posle neuspeha u Ženevi međunarodni razvitak krenuo ponovo u pravcu zaoštavanja suprotnosti, ovakva konferencija mogla bi da doprinese jačanju politike mira u svetu. Glavna opasnost po svetski mir u sadašnjem času nije Jugoistočna Azija, već neposredno Srednji Istok, gde se posle Engleske i SAD, na političkoj pozornici kao određena snaga pojavio i SSSR. Time je pitanje izraelsko-arapskih suprotnosti u potpunosti dostiglo kritičnu granicu. Rusi su posle neuspele konferencije u Ženevi preduzeli ofanzivu širih razmera. Posete ruskih vođa aziskim zemljama preduzete su u cilju raspirivanja i korišćenja antikolonijalnih osećaja aziskih zemalja protiv zapadnih sila, međutim, aziske zemlje taktički su prihvatile ruski potez, s jedne strane na liniji jačanja svojih pozicija nasuprot Zapada, a s druge strane, očekujući i određenu konkretnu rusku ekonomsku pomoć.

U svetlu nastale eksplozivne situacije na Srednjem Istoku azisko-afrička konferencija bila bi veoma značajna. Kotelwala je već uputio predlog Naseru i ostalim zemljama sazivačima Banduške konferencije. Međutim, Indija i Burma još nisu dostavile svoj odgovor. Izgleda da ove zemlje ne bi želele da se u ovom momentu održi konferencija na ovako visokom nivou, sve su više sklone za sastanak na nivou ministara inostranih poslova, jer smatraju da je potrebno prethodno detaljnije proučiti pojedine probleme, pored toga, postoji bojazan da bi suviše često održavanje konferencije na najvišem nivou štetilo već postignutom prestižu azisko-afričke grupe.

MSP RS, DA, PA, 1956, F-34, dos. 20, br. 4255

**Privremeni otpravnik poslova FNRJ u Džakarti Brzić Državnom
sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu
o političkim prilikama u Indoneziji**

Džakarta
Pov. 114
29. mart 1956.

Nova vlada obrazovana je na bazi koalicije, koja pretstavlja jedinu mogućnu formulu s obzirom na postojeći odnos snaga u skupštini. U poređenju sa ranijom nacionalističkom vladom na čelu koje se takođe nalazio Sastroamidjojo [Ali Sastroamidjojo], sastav sadašnje vlade pretstavlja određen korak u desno. Ipak, pomeranje ravnoteže snaga u sastavu nove vlade u korist verskih stranaka nije uticalo i na skretanje u desno po pitanju vladinog programa. U celini program nosi veoma progresivno obilježje i kao takav prihvatljiv je za sve stranke uključujući i komuniste. Njegove osnovne tačke su: privredna rekonstrukcija i sigurnost u zemlji, antikolonijalizam i aktivna i nezavisna spoljna politika.

Sprovođenje u život programa vlade neće biti lako s obzirom na suprotna gledišta, koja su se do danas u praksi manifestovala između nacionalističke i islamske koncepcije kako na unutrašnje političkom polju tako i na planu spoljne politike. Nesumnjivo je da nacionalisti neće dozvoliti nikakva osetnija odstupanja od dosadašnjeg nezavisnog kursa razvitka. Koncepcija njihove politike je vanblokovska i oni će se boriti za njenu doslednu primenu. S druge strane, držeći u svojim rukama položaj prvog potpredsednika vlade Masjumi će biti uvek u stanju da onemoguće svaku Sastroamidjojevu akciju, kojoj bi eventualno bio cilj da oslabi islamske pozicije u zemlji. Kada još imamo u vidu da su pretstavnici stranke Masjumi, koji su zastupljeni u vladi poznati po svojim prozapadnim shvatanjima i negativnom stavu prema azijsko-afričkoj politici formulisanom u Bandungu, onda dolazimo do zaključka da će funkcionisanje vlade kao celine biti skopčano s teškoćama. Uspeh vladine politike ovisiće od stalnih nagađanja i kompromisa koalicionih stranaka. Ustvari sadašnja vlada pretstavlja eksperimenat, koji treba da pokaže da li je nacionalističko-islamska saradnja moguća.

Na obrazovanje kabineta u sadašnjem sastavu uticali su objektivni i subjektivni faktori. Posle parlamentarnih izbora u zemlji su se sve jače počele da ispoljavaju tendencije pregrupisanja političkih snaga. Ovaj proces kristalizacije je u početnoj fazi i on će u toku idućih godina morati svakako da dovede do nove političke konstelacije. U sadašnjem momentu veoma važan značaj pripada promenama koje su nastupile u orijentaciji Nahdatul (Naldatul) Ulame, koja se po broju dobijenih glasova i poslaničkih mesta u Skupštini afirmisala kao treća stranka u zemlji. U vođstvu ove ortodoksne konzervativne muslimanske stranke s

kojom je PNI – najviše računa u svojim posleizbornim kombinacijama, došle su do izražaja težnje za saradnjom i zbližavanjem sa strankom Masjumi.

U ovakvoj situaciji PNI, kojoj je bio poveren mandat za sastav vlade, bila je prisiljena na zauzimanje popustljivijeg stava. Momenat je bio kritičan u tolikoj meri da je svako energičnije i kruto istupanje od strane mandatora uključivala rizik neuspeha u obrazovanju vlade. U tome slučaju sledeći mandator bio bi biran iz redova stranke Masjumi. Ovo je jedan od osnovnih razloga nedovoljne odlučnosti Sastroamidjoja. K tome se još pridružio i pritisak desnog krila PNI, koje se pozivalo na šire nacionalne interese. Ustvari Sastroamidjojo se našao pred političkom dilemom: ili obrazovati koalicionu vladu sa Mesjumi i ostalim verskim strankama ili formirati vladu više orijentisanu u levo na bazi koalicije PNINU, slično ranijoj nacionalističkoj vladi. Međutim, kako je u redovima Nahdatul Ulame došlo do pomenute preorijentacije, to se prva kombinacija isticala kao jedino konstruktivno rešenje.

Kad je nacrt sastava vlade podnet Sukarnu na odobrenje on je pokušao da interveniše i uključi u vladu pretstavnike Narodnog fronta, koji se nalazi pod kontrolom KPI. Intervencija nije uspeła, jer je došla prekasno. Masjumi nije bila voljna da pristane na bilo kakve dalje izmene u Sastroamidjojevom kompromisnom predlogu i Sukarno je bio prisiljen da ga prihvati.

Što se tiče podrške u Parlamentu sadašnja vlada je u stanju da obezbedi apsolutnu većinu. Nije isključeno da joj i komunisti pruže podršku, premda stoje na stanovištu da ona realno ne odražava nacionalno jedinstvo. Njihov stav ovisiće od toga u kojoj će meri vlada dosledno sprovoditi postavljen program. Slično gledište podržavaju i socijalisti, koji prihvataju program vlade, no koji su nezadovoljni zbog toga što nisu pozvani da u njoj učestvuju. Njihov ulazak u vladu nije dolazio u obzir, jer su nacionalisti smatrali da bi SPI kao desno orijentisana stranka još više pomerila ravnotežu u korist desnice.

Zapadne sile i SAD pozdravile su obrazovanje Sastroamidjojove vlade, računajući na dominantniji položaj verskih stranaka i time veće šanse za politički uticaj. S obzirom na to da su zapadne sile zainteresovane da se sadašnja vlada, u kojoj nisu zastupljeni komunisti, održi, može se očekivati da će SAD revidirati svoj dosadašnji kruti stav u pogledu pružanja ekonomske pomoći Indoneziji, jer bi uslovljavanje pomoći bilo kakvim obavezama političkog, ekonomskog ili vojnog karaktera bilo neprihvatljivo za nacionaliste.

Brzić

**Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ Kabinetu predsednika
FNRJ Tita o eventualnoj poseti predsednika Indonezije Sukarna Jugoslaviji**

Beograd, 9. april 1956.

Eventualna poseta predsednika Republike Indonezije Sukarna našoj zemlji

Naš otpravnik poslova u Indoneziji obavestio je telegramom Sekretarijat za inostrane poslove da će predsednik Sukarno u toku meseca juna i jula posetiti SAD, Tajland, Pakistan, Sudan i Italiju. Otpravnik poslova je istovremeno sugerirao da bi se eventualno razmotrila mogućnost upućivanja poziva predsedniku Sukarnu da poseti i našu zemlju.

S obzirom na razvoj naših odnosa sa zemljama Južne i Jugoistočne Azije i s obzirom na činjenicu da je indonežanska vlada uputila zvaničan poziv drugu Pretsedniku, prilikom njegovog boravka u Burmi, da poseti Indoneziju, drug Koča Popović je mišljenja da bi se našem otpravniku poslova javilo da se sasvim neformalno interesuje da li bi predsednik Sukarno bio u mogućnosti da prilikom svog narednog putovanja u SAD i Italiju uključi i posetu našoj zemlji.

Napominjemo da bi poseta predsednika Sukarna mogla da bude organizovana i u vreme kad drug Pretsednik bude odsutan iz naše zemlje, ukoliko on predloži takav jedan termin. Ukoliko bi pak prihvatio mogućnost posete i predložio termin, kada će drug Pretsednik biti u našoj zemlji, postavila bi se potreba da mu drug Pretsednik priredi svečani ručak i prijem, a eventualno da prisustvuje i ručku i prijemu koji bi dao Sukarno.

Moli se principijelna odluka druga Pretsednika.

PRIMEDBA: Drug Kardelj je takođe mišljenja da bi se našem otpravniku poslova javilo da se interesuje za mogućnost eventualnog uključivanja posete Jugoslaviji prilikom narednog putovanja predsednika Sukarna u inostranstvo.

AJ, KPR I-3-a/39-5

Privremeni otpravnik poslova FNRJ u Džakarti Brzić Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o međunarodnom položaju Indonezije

Džakarta
Broj Pov. 195
23. maj 1956.

Ocenjujući sadašnji politički razvitak u Indoneziji smatramo za potrebno da podvučemo neke važne momente. Prema našem mišljenju, koje smo izneli i u ranijim šifrovanim pismima, na sadašnjem stupnju društvenog i političkog razvitka zemlje politika srednjeg puta pokazala se kao najpodesnija formula za ostvarenje određene političke stabilnosti. Ovaj umereni kurs konkretno se manifestovao u postignutom kompromisu između nacionalizma i islama, tj. dveju vodeći političkih ideologija i stranaka koje sačinjavaju sadašnju vladu. Ekstremna politička rešenja u ovom trenutku, kad se blokovi sila bore za uticaj i kad u Indoneziji postoji subverzivan teroristički pokret, samo bi povećala postojeću nesređenost u zemlji. Treba imati u vidu da se ključne pozicije u privredi nalaze u rukama Holandana i da je teško zamisliti dugoročni svaki plan privredne rekonstrukcije bez likvidiranja izuzetnog položaja holandskog kapitala. Zbog toga, borba za postizanje pune političke i ekonomske nezavisnosti stupa još uvek u prvi plan. U ovakvim uslovima nacionalizam se ističe kao realna pokretačka snaga.

Razumljivo je da u postojećoj situaciji ostvarenje nacionalnog jedinstva pretstavlja neophodnu osnovu za preduzimanje efikasnijih akcija. S druge strane, činjenica da bi opredeljivanje za bilo koji od blokova sila razbilo nacionalno jedinstvo zemlje, određuje i sam nezavisan karakter indonežanske spoljne politike. Prema tome, možemo reći da je sadašnja vlada Sastroamidjoje konkretan odraz postojeće političke stvarnosti i da kao takva pretstavlja maksimum koji su progresivne snage u ovom trenutku mogle postići. Smatramo da bi smo pogrešili kada bi smo dozvolili da u našim ocenama nove vlade preovlada skepsa zbog prigovora koje možemo postaviti u pogledu njenog sastava. Ne smemo izgubiti iz vida činjenicu da su u uslovima nove svetske situacije i konkretne saradnje sa nacionalistima pretstavnici stranke Masjumi u sadašnjoj vladi prisiljeni na izvesno otstupanje od ranijih dogmatskih shvatanja i zauzimanje elastičnijeg i umerenijeg stava. Svakako, postoji opasnost da se ideološke i političke suprotnosti, koje su momentalno podređene višem cilju, iznenada oštro ispolje i učine nemogućom dalju saradnju. Međutim, nije isključena ni mogućnost da sadašnji eksperiment islamsko-nacionalističke koalicije ukaže na puteve trajnije saradnje s obzirom na dimenziju i karakter političkih i ekonomskih teškoća u kojima se zemlja nalazi čini nam se da su nagađanja u pogledu ovih pitanja u sadašnjem

času od manje važnosti u poređenju sa neosporno daleko značajnijim procesom stvaranja nacionalnog jedinstva, koji je započet formiranjem nove vlade. Postignuta islamsko nacionalistička koalicija, pretstavlja realno pozitivan faktor, koji je u stanju da mobiliše mase na zadacima privredne izgradnje i pokrene ih u borbi za ostvarenje pune nacionalne nezavisnosti. Progresivan program koji je donela Sastroamidjojeva vlada prihvatljiv je za sve političke stranke. Kritika opozicije odnosi se isključivo na vladin stav. Faktički u redovima opozicije nema nikoga ko bi u principu istupio protiv ovoga programa, u kojem je jasno naglašen aktivan i nezavisan spoljno politički kurs. Nesumnjivo je da će nezavisna spoljna politika za kojom se sada nalaze glavne političke stranke, omogućiti Sastroamidjojevom vladi uspješnije istupanje na međunarodnom polju. Zbog toga, možemo očekivati da će ojačati međunarodni položaj zemlje, što će posebno doprijeti i jačanju indonežanskih pozicija nasuprot holandskog kolonijalizma. Posmatrana u svetlu ovakvog razvoja, politika heterogenih i razjedinjenih opozicionih snaga, koje u sadašnjoj važnoj fazi izgradnje zemlje i borbe za nacionalnu nezavisnost, bučno ističu svoje sumnje u sposobnost vlade da ostvari postavljeni program u suprotnosti je sa opštim težnjama za učvršćenjem neophodno potrebnog jedinstva.

Brzić

MSP RS, DA, PA, 1956, F-34, dos. 2, br. 48464

49

Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ Kabinetu predsednika FNRJ o predlogu Vlade Indonezije za podizanje poslanstava dweju zemalja na rang ambasada

Pov. Br. 48709
7. jun 1956.

Vlada Indonezije zvanično je predložila našoj Vladi da se Poslanstva u Džakarti i Beogradu podignu na rang Ambasada. Istakla je da preduzima ovu inicijativu, jer smatra našu zemlju politički važnom.

Prema obaveštenju našeg Poslanstva u Džakarti, indonežanska Vlada je već odredila svog Ambasadora u Beogradu. Agreman će zatražiti po prijemu našeg odgovora.

Mišljenja smo da bi trebalo prihvatiti ovu inicijativu Vlade Indonezije.

Potsećamo da je indonežanska Vlada nedavno zatražila agreman za Dr Zain Zainala za poslanika u našoj zemlji. Agreman smo dali, ali je on naknadno

poslat za Otravnika poslova u Bon. Zvaničan predlog za podizanje naših predstavništava na rang Ambasada usledio je sa indonežanske strane posle upućivanja poziva Sukarnu da poseti Jugoslaviju.

AJ, KPR I-5-b/40-1

50

Predaja akreditiva prvog ambasadora Indonezije u Beogradu Sudarsona predsedniku FNRJ Titu

Brioni, 21. avgust 1956.

Danas u 8.30 časova, Pretsednik Republike Josip Broz Tito primio je na Brionima prvog izvanrednog i opunomoćenog ambasadora Republike Indonezije dr Sudarsonoa, koji mu je predao akreditivna pisma.

Primajući akreditivna pisma, drug Pretsednik je rekao:

Gospodine Ambasadore,

Sa zadovoljstvom primam akreditive kojima Vas vaša Vlada i pretsednik Sukarno imenuju za pretstavnika Vaše zemlje u Jugoslaviji.

Sretan sam što mogu da izjavim da su odnosi između naše dvije zemlje dosad bili vrlo dobri. I Vaše prisustvo, kao pretstavnika Indonezije, mnogo će doprinijeti da se naši odnosi još više učvrste, da se između naših zemalja uspostave još bolji odnosi i svestrana saradnja.

Želim Vam mnogo uspjeha.

AJ, KPR I-3-a/39-3

**Razgovor državnog podsekretara za inostrane poslove FNRJ Vidića
sa indonežanskim ambasadorom Sudarsonom o Sueckoj krizi,
11. septembar 1956.**

Poverljivo broj 414732

Došao je po instrukcijama svoje Vlade da se interesuje za naše mišljenje o situaciji i putevima rešenja Suecke krize. Isto tako smatra, da s obzirom na bliskost naših stavova treba da održavamo povremene veze i razgovore.

Njegova Vlada smatra situaciju vrlo ozbiljnom. Oni predviđaju mogućnosti da SSSR i SAD ostanu u položaju posmatrača a da Engleska i Francuska naročito Engleska preduzme vojnu akciju. To ne bi morao ni biti rat već vojna akcija i to manja. To zato što Englezi odlično i bolje nego iko drugi poznaju situaciju na Srednjem Istoku i ljude. Mi ne znamo kakve sve sile interno sada rade u Egiptu i arapskim zemljama.

Otuda bi bilo posebno opasno za Nasera ako bi se arapski religiozni fanatizam iskoristio od nekoga ili od neke grupe za neku provokaciju pod parolom: „Branimo svetu zemlju i sl.“

Zato treba uticati na Nasera da bude strpljiv i da postupa državnički, a isto tako doprineti da se ne desi lančana reakcija nacionalizacija petroleja u arapskim zemljama jer bi to odmah i neizbežno dovelo do rata.

Vlada Indonezije nema opredeljenog mišljenja o tome kako bi trebalo rešiti sam problem upravljanja Kanalom ali je mislila da bi bilo korisno i predlagala je jednu AA konferenciju po Suecu radi jačanja pozicije Nasera.

Međutim Naser je poručio da smatra korisnijim i mudrijim da se održi konferencija svih korisnika Kanala.

Ja sam pre njegovog izlaganja, a na njegova pitanja, izložio naše mišljenje o pitanjima nacionalizacije i postojećih planova za rešenje. Izneo sam da je od prvog momenta jasno da se kod Engleza ne radi prvenstveno o slob. plovidbi koliko o strahu da ova uspešna nacionalizacija ne povuče za sobom slične akcije drugih vlada Srednjeg Istoka. Da smo mi, koliko smo mogli, na podesan način, isticali Egipćanima potrebu krajnje pažnje konstruktivnosti, održavanja duha pregovaranja i traženje rešenja. Da smo slično delovali kod Zapadnih vlada. Da smatramo da je Naser do sad stvorio moralna preimućstva baš takvim ponašanjem. U pogledu daljeg traženja rešenja izložio sam mu naš opšti stav o potrebi strpljivog rada na približavanju gledišta kao jednog od glavnih uslova za uspešan ishod svake buduće konferencije po Suecu.

Kad dobijemo pun tekst Naserove note po završetku razgovora sa Menzisonom moći ćemo odrediti tačnije naš stav prema eventualnim budućim akci-

jama.

Vidi se iz izlaganja Indonežana da oni sumnjaju u stabilnost Naserovog režima u slučaju gužve a da se boje da bi on mogao, na paroli arapskog nacionalizma koristeći religiju, da nepromišljenom akcijom izazove Zapad na rat.

Dobrivoje Vidić

AJ, KPR I-5-b/40-1

52

Prvi susret predsednika FNRJ Tita i predsednika Indonezije Sukarna u Beogradu, u Belom dvoru, 13. septembar 1956.

Strogo poverljivo
Samo za internu upotrebu
Tekst nije odobren.

Razgovori su počeli u 10 časova i trajali su do 11,30 časova.

S jugoslovenske strane u razgovorima su učestvovali: Pretsednik Republike Josip Broz Tito, potpredsednici Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj, Aleksandar Ranković i Svetozar Vukmanović, državni potsekretar za inostrane poslove Srđa Prica, generalni sekretar Pretsednika Republike Joža Vilfan i prevodilac Aleksandar Šokorac. Sa indonežanske strane u razgovorima su učestvovali: Pretsednik Republike Sukarno, ministar inostranih poslova H. Roeslan Abdulgani, ambasador u FNRJ Soedarsono, direktor Kabineta Pretsednika Republike A.K. Priuggodigdo i načelnik odeljenja za studije i štampu u Ministarstvu inostranih poslova Suwito Kusumowidagdo.

Razgovor je počeo Pretsednik Sukarno pitanjem da li postoji namera da se na završetku posete objavi zajednička izjava. Drug Prica potvrđuje da je to naša namera i da smo s naše strane već pripremili jedan nacrt. Pretsednik Sukarno je izrazio mišljenje da bi najbolja procedura bila da se formira jedan mali komitet, koji bi formulisao izjavu i podneo izveštaj, dok bi glavne probleme trebalo sada prodiskutovati i naznačiti zaključke. On pretpostavlja da ćemo razgovarati o opštim problemima i našim uzajamnim odnosima.

Drug Pretsednik se složio s ovim predlogom i odmah naznačio Vilfana i Pricu kao jugoslovenske članove u predloženom komitetu. Pretsednik Sukarno je sa svoje strane odredio ministra Abdulgania i ambasadora Soedarsona. On je dalje naveo da bi u zajedničkoj izjavi trebalo podvući miroljubivu i aktivnu koegzistenciju i principe konferencije u Bandungu. Jugoslovenska strana se sa ovim

složila.

Sa svoje strane drug Pretsednik je postavio pitanje da se snažno podvuče značaj pomoći nerazvijenim zemljama. Pretsednik Sukarno se sa ovim složio i povela se kraća diskusija o izrazu „nedovoljno razvijene zemlje“, koji Indonežanima ne izgleda pravilan. Odlučeno je da redakcioni komitet nađe odgovarajuću parafrazu.

Drug Pretsednik je dalje naveo da po njegovom mišljenju treba podvući značaj malih zemalja i potrebu njihovog poštovanja. Smatra da posebno treba ukazati i na problem kolonijalizma kao opasnosti za svetski mir. Na kraju drug Pretsednik smatra da posebno treba ukazati i na potrebu rešavanja svih problema mirnim putem. Indonežanska strana prihvata sve ove predloge.

Pretsednik Sukarno sa svoje strane postavlja pitanje da li ćemo pomenuti specijalno i Suecki problem. Drug Pretsednik smatra da je to samo po sebi razumljivo, pošto je Suecki problem u ovom momentu karakteristična ilustracija problema o kojima je upravo govorio.

Pretsednik Sukarno predlaže da se u izjavi navede i pravo Kine da bude predstavljena u Ujedinjenim nacijama, sa čime se drug Pretsednik odmah saglasio, želeći da se istovremeno ukaže i na opšti problem univerzalnosti Ujedinjenih nacija i da se Kina pomene kao najosnovniji zahtev u tom pogledu.

Obe strane su se saglasile da izjava bude potpisana na svečani način u prisustvu šefova država, štampe i snimatelja, a da je potpišu ministri inostranih poslova.

Od pomenutih međunarodnih problema diskutovalo se samo o sueckom pitanju. Pretsednik Sukarno je izrazio mišljenje da Egipat treba podržati po svaku cenu u pitanju Sueca. To proizilazi iz njihovog (indonežanskog) opšteg stava po pitanju kolonijalizma, a radi se i o jednom važnom interesu Indonezije. Indonezija je značajan korisnik Kanala, jer njena bogatstva upravo idu kroz Suecki kanal. Pokušaj Zapada da kontroliše Suec, koji je bio životna linija imperijalizma, znači pokušaj održati imperijalizam. Svojim stavom po pitanju Sueca Francuzi pokušavaju da reše pitanje Alžira, a Holandani pitanje Zapadnog Irijana.

Drug Pretsednik sa svoje strane izražava mišljenje da je suecko pitanje možda odlučujuća bitka u procesu dekolonijalizacije. Kolonijalne sile pokušavaju na sve načine da postignu stabilizaciju svojih pozicija. Stvar može biti odlučujuća. U tom konfliktu Egipat ne sme biti sam. Drug Pretsednik ukazuje na novi momenat: na Idnov predlog stvaranja organizacije korisnika Kanala. U tome vidi kamuflažu pokušaja agresije i izraz mentaliteta ljudi koji misle samo na brodove, a ne na zemlje koje koriste te brodove. Pominje poboljšanje u držanju laburista. Slaže se sa mišljenjem da treba aktivno pomoći Egipat. S tim u vezi pominje notu koju je pre dva dana uputio Egipat. Smatra da su Naserovi predlozi dobri i izbijaju mnoge oštrice u zapadnom stavu. Predlozi Nasera će naići na podršku mnogih zemalja. Međutim, Zapad okuplja „svoje“ korisnike Kanala za određenu akciju, dok Egipat ima samo moralnu podršku i zemlje koje ga podržavaju nastu-

paju izolirano. Drug Pretsednik misli da bi i zemlje koje podržavaju Egipat trebalo da se povežu.

U vezi s tim Sukarno pominje svoj predlog od 17. avgusta da se sazove II aziskoafrička konferencija; njegov predlog je upravo imao taj cilj da se povežu zemlje koje podržavaju Egipat. Dobro bi bilo, naveo je Sukarno, ako bi se takva aziskoafrička konferencija, sazvana specijalno u pitanju Sueca, proširila sa Jugoslavijom i komunističkim zemljama.

Drug Pretsednik je mišljenja da bi se to moglo učiniti čak i u širem obimu, jer na kraju krajeva čitav svet je korisnik Kanala. Pošto je Pretsednik Sukarno ovu primedbu shvatio u tom smislu kao da drug Pretsednik misli na konferenciju koja bi obuhvatila sve zemlje koje podržavaju Egipat (možda i neke zemlje koje nije nabrojao, ali ipak samo one zemlje koje podržavaju Egipat), drug Pretsednik je precizirao da bi trebalo ići još šire, pa pozvati i zemlje iz grupe 18. Neke od njih se kolebaju, a na svaki način treba stvoriti za sve njih mogućnost da se izjasne. Ta konferencija ne bi trebalo da se ograniči da izrazi samo simpatije na platonski način: potrebna je konkretna akcija.

Obe strane su se složile da Komitet potraži odgovarajuću formulaciju o ovom pitanju.

Pretsednik Sukarno je zatim pomenuo pitanje kulturne saradnje. Drug Pretsednik je rekao da smatra da je potrebno da se razvija takva saradnja, i to na što širem području. Izrično je pomenuo razmenu studenata, izložba i kulturnih grupa, naučnu saradnju naročito na atomskom području, razmenu publikacija itd.

Sa svoje strane drug Pretsednik je naročito naglasio ekonomsku saradnju. Smatra da u tom pogledu postoje već velike mogućnosti sa naše strane, u pogledu kojih će se pretsednik Sukarno moći da uveri u toku svoje posete, a te mogućnosti još rastu. Tu drug Pretsednik pre svega misli na mogućnosti izvoza industrijskih dobara. Mi smo s naše strane zainteresovani u uvozu sirovina iz Indonezije. Tačno je da među nama već postoji klirinški sporazum, ali prema mišljenju druga Pretsednika to nije dovoljno i trebalo bi raditi na proširenju naše razmene.

Drug Pretsednik je pomenuo i tehničku saradnju i mogućnosti koje imamo na području geoloških istraživanja.

Pretsednik Sukarno se s ovim složio, navodeći da od ambasadora Sudarsono-a već zna za visok nivo naše elektro-tehnike.

Na kraju su se obe strane složile da svečano potpisivanje zajedničkog saopštenja može biti kombinovano sa kraćom konferencijom za štampu.

**Zdravica predsednika Tita u čast predsednika Sukarna, u prostorijama
Saveznog izvršnog veća**

Beograd, 13. septembar 1956.

Gospodine Pretsjedniče,
Dragi prijatelji,
Drugovi i drugarice,

Radujem se što u ime naroda i Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije, kao i u svoje lično ime, mogu da zaželim srdačnu dobrodošlicu Vašoj Ekselenciji i Vašim saradnicima i da preko Vas uputim tople pozdrave i izraze prijateljskih osjećanja plemenitom narodu prijateljske Republike Indonezije.

U Vašoj ličnosti, Gospodine Pretsjedniče, mi pozdravljamo čovjeka i državnika koji je svojim radom i aktivnošću tako mnogo doprinio ostvarenju težnji indonežanskog naroda za slobodom i nezavisnošću. Narodi Jugoslavije, koji su u svojoj daljoj i nedavnoj historiji prošli kroz teška iskušenja na putu ostvarenja svoje nezavisnosti i ravnopravnosti, pratili su sa puno razumijevanja i simpatija napore i borbu indonežanskog naroda za sticanje njegove nezavisnosti. Sa istim simpatijama i razumijevanjem prate naši narodi i danas napore koje čini indonežanski narod i uspjehe koje postiže u ostvarenju svog preobražaja i izgradnji zemlje pod Vašim uspješnim rukovodstvom, Gospodine Pretsjedniče, i pod rukovodstvom Vaše Vlade.

Privrženost idealu nacionalne nezavisnosti, za koju su narodi naših dviju zemalja podnijeli velike žrtve, i činjenica da se i jedni i drugi suočavamo sa zadatkom općeg i naročito ubrzanog ekonomskog razvitka doprinijeli su da se naše uzajamne simpatije razviju u iskrena prijateljska osjećanja. Ja sa zadovoljstvom želim konstatovati da odnose između naših zemalja, iako su skorijeg datuma, prožima duh razumijevanja i obostrane želje za proširenjem i jačanjem međusobnih veza i saradnje na političkom, ekonomskom, kulturnom i drugim poljima. Dosadašnja naša iskustva i naša slična gledišta na mnoge međunarodne probleme i metode za rješavanje tih problema – što je naročito došlo do izražaja u zajedničkom radu u Ujedinjenim nacijama – najbolja su potvrda istovjetnosti težnji naša dva naroda da jačanjem uzajamnog prijateljstva što više doprinesu i učvršćenju mira u svijetu i razvijanju jedne konstruktivne i pozitivne međunarodne saradnje.

Mi smo uvjereni, a i razvoj događaja u posljednje vrijeme je pokazao, da se mir i opći društveni napredak mogu jedino obezbijediti usvajanjem i sprovođenjem u život politike aktivne i miroljubive koegzistencije među narodima i državama, zasnovane na principima ravnopravnosti i poštovanja suvereniteta i

teritorijalnog integriteta, na nemiješanju u unutrašnje stvari i priznavanju prava svakom narodu i državi na samostalan razvoj, bez obzira na postojeće ideološke, društveno-ekonomske i druge razlike.

Mi stoga sa zabrinutošću pratimo izvjesno oživljavanje zastarjelih metoda zveckanja oružjem u rješavanju pojedinih spornih pitanja. U današnjoj fazi razvoja međunarodne situacije, u vrijeme kad su se već jasno uočavali znaci smanjivanja opasnosti od jednog općeg rata, glavnu opasnost za mir i za dalje popuštanje zategnutosti u svijetu predstavlja mogućnost lokalnih sukoba, sa svim neizvjesnostima koje iz njih mogu proizići.

Zveckanje oružjem, ma kako ono bilo motivisano, dovodi u pitanje neke od osnovnih međunarodnih principa koji su kao krupna tekovina savremenog čovječanstva ušli u Povelju Ujedinjenih nacija, a u prvom redu principa nezavisnosti, ravnopravnosti i suvereniteta država. Ti principi ne mogu danas biti samo prazne fraze i ne iscrpljuju se u priznavanju formalnog prava pojedinih država na međunarodno opštenje i slično. Oni su izraz težnji i prava svakog naroda da bude gospodar u svojoj sopstvenoj kući. Samo se po sebi razumije da, pri postojanju veoma razvijenih veza među državama i pri njihovom povezivanju u jednu cjelinu, nema zemlje koja ne bi imala obaveza izrazito međunarodnog karaktera, o kojima mora voditi računa. Međutim, ne može se dovoditi u sumnju sposobnost jedne nezavisne i suverene zemlje da te svoje obaveze ispunjava i da to čini u formi dobrovoljno i slobodno primljenih obaveza i garantija.

Samo usvajanjem tih principa i prihvatanjem metoda pregovaranja, kao jedino dozvoljenog metoda pri rješavanju međunarodnih problema, mogu se otkloniti opasnosti od zaoštavanja odnosa i sukoba među državama i trajnije očuvati mir u svijetu. Za ostvarenje tih ciljeva potrebni su zajednički naponi svih naroda i zemalja i samo tim putem se može obezbijediti miroljubiva međunarodna saradnja kao jedina alternativa ratu.

Mi u Jugoslaviji poklanjamo posebnu pažnju razvoju događaja na području Azije i Afrike, na kome vaša zemlja igra tako značajnu ulogu. Dosadašnji razvoj događaja na tom prostranom području pokazao je da je u tom dijelu svijeta moguće učvrstiti mir i obezbijediti progres, ako se učvrsti nezavisnost i ravnopravnost njegovih zemalja. U korisnoj i pozitivnoj ulozi vaše zemlje, koja je naročito došla do izražaja na Konferenciji u Bandungu i poslije nje, mi vidimo snažan proces afirmacije zemalja toga područja kao ravnopravnih članova međunarodne zajednice. Mi smatramo da je dužnost svih zemalja da taj proces pomažu. U tom pogledu naročiti doprinos bi predstavljalo pružanje organizovane međunarodne pomoći preko Ujedinjenih nacija za razvoj još nedovoljno razvijenih zemalja i područja. Takva pomoć ne samo što bi bila od koristi ekonomskom razvoju tih zemalja i svijeta uopšte, nego bi otklonila i jednu od stalnih opasnosti koju neravnomjernost u ekonomskom razvitku predstavlja za mir u svijetu.

Gospodine Pretsjedniče,

Uvjeran sam da će Vaša posjeta našoj zemlji pružiti priliku Vama i Vašim saradnicima da osjetite svu toplinu prijateljskih osjećanja koja narodi Jugoslavije gaje prema indonežanskom narodu i prema Vama lično, i da će vam omogućiti da se upoznate do izvjesne mjere sa nekim našim dostignućima, naročito na polju ekonomskog razvitka naše zemlje. Vi ćete se takođe moći uvjeriti s koliko interesovanja naši narodi prate razvoj vaše zemlje, duboko cijeneći napore koje ulažete za učvršćenje mira u svijetu i unapređenje međunarodne saradnje.

Mi smo uvjereni da će Vaša posjeta i naši pretstojeći razgovori predstavljati snažan stimulans za dalje učvršćenje naših veza iskrenog prijateljstva i da će potvrditi da postoje sve osnove da se odnosi i saradnja između naših dviju zemalja uspješno razvijaju na dobro naših naroda.

Želeći vam prijatan boravak u našoj sredini, dižem ovu čašu u Vaše zdravlje, Gospodine Pretsjedniče, za dalji napredak Republike Indonezije, za svestrano prijateljstvo između naroda naših dviju zemalja!

AJ, KPR I-3-a/39-5

54

Zajednička izjava povodom posete predsednika Indonezije Sukarna FNRJ

Beograd, 17. septembar 1956.

Na poziv Pretsednika Federativne Narodne Republike Jugoslavije Josipa Broza Tita, Pretsednik Republike Indonezije Sukarno učinio je državnu posetu Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji od 12. do 18. septembra 1956. godine.

Prilikom ove posete Pretsednika Sukarna su pratili Ministar inostranih poslova H. Roeslan Abdulgani, prvi zamenik Pretsednika Parlamenta Zainul Arifin, drugi zamenik Pretsednika Parlamenta Arudji Kartawinata, članovi Parlamenta Sukiman Wiryosandjojo, J. Leimena i Sutarto Hadisudibyjo, kao i visoki funkcioneri različitih grana administracije i oficiri vazduhoplovnih, pomorskih i suvozemnih snaga. U pratnji se takođe nalazila grupa indonežanskih novinara.

Pretsednik Sukarno i njegova pratnja posetili su u toku boravka u Jugoslaviji razne industrijske objekte i naučne i kulturne ustanove u glavnom gradu Beogradu i u Narodnim republikama Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Pretsednik Sukarno i njegova pratnja izrazili su svoju zahvalnost na srdačnom gostoprimstvu i prijemu koje su im ukazali Pretsednik, Vlada i narodi Jugoslavije. Poseta je ojačala osećanje prijateljstva i povećala razumevanje između dve zemlje.

U toku posete održani su razgovori u kojima su sa indonežanske strane učestvovala sledeće ličnosti: Predsednik Sukarno, Ministar inostranih poslova H. Roeslan Abdulgani, Ambasador Republike Indonezije u Jugoslaviji Soedarsono, Direktor Kabineta Predsednika Republike A. K. Pringgodigdo i Načelnik Odeljenja za studije i štampu Ministarstva inostranih poslova Suwito Kusumowidagdo. Sa jugoslovenske strane u razgovorima su učestvovala sledeće ličnosti: Predsednik Josip Broz Tito, potpredsednici Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj, Aleksandar Ranković i Svetozar Vukmanović, Državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, državni potsekretar za inostrane poslove Srđa Prica i generalni sekretar Predsednika Republike Joža Vilfan.

Razgovori su vođeni u atmosferi srdačnosti, razumevanja i međusobnog poštovanja i odnosili su se na međunarodne probleme kao i na pitanja jugoslovensko-indonežanske saradnje.

Kao rezultat razgovora, obe strane su se saglasile da izjave sledeće:

1. Obe strane izražavaju uverenje da odnosi između Jugoslavije i Indonezije kao i između svih drugih država treba da budu zasnovani na politici aktivne i miroljubive koegzistencije, na principima ravnopravnosti i međusobnog poštovanja teritorijalnog integriteta i suvereniteta, nemešanja u unutrašnje stvari i priznanju prava svakog naroda i države na nezavisni razvitak, bez obzira na postojeće ideološke, društveno-ekonomske i druge razlike, – na principima koji su došli do izražaja i na Konferenciji u Bandungu.

Podvlačeći sadašnja očekivanja i zahteve naroda u svetu, one su naročito istakle svoje uverenje da sve otvorene međunarodne probleme treba rešavati isključivo miroljubivim sredstvima i pomoću metoda pregovaranja i sporazumevanja.

2. U razmeni mišljenja o sadašnjoj međunarodnoj situaciji obe strane su se rukovodile tim duhom i tim principima.

a – Obe strane smatraju da već postignuti razvoj međunarodnih odnosa zahteva puno i ravnopravno učešće svih naroda, velikih i malih, u međunarodnom životu i da treba nastojati da ta njihova ravnopravna uloga dođe do punog izražaja u rešavanju problema u svetu.

b – Obe strane smatraju da je nejednaki stepen ekonomske razvijenosti zemalja u svetu jedan od osnovnih izvora međunarodne nestabilnosti. U vezi s tim one smatraju da se zemljama kojima je, usled kolonijalizma ili drugih posebnih istorijskih uslova, bio ometan ili otežan ekonomski razvitak, treba da pruži tehnička i ekonomska pomoć u cilju smanjivanja i uklanjanja ove neravnomernosti. Ta pomoć, oslobođena bilo kakvih političkih uslova, treba da ima za cilj harmoničan ekonomski razvoj u svetu.

Istovremeno je neophodno nužno da se u potpunosti poštuje pravo tih zemalja, sadržano u njihovoj suverenosti, da slobodno iskorišćavaju svoja

nacionalna bogatstva i izvore.

c – Obe strane naglašavaju da su kolonijalni problemi, koji još danas postoje u mnogim delovima sveta, kao što je problem Zapadnog Irijana, izvori međunarodne zategnutosti i da je potrebno učiniti sve napore da se ovi problemi reše u najkraćem roku. Zbog toga one izražavaju svoju podršku procesu emancipacije još zavisnih naroda.

d – U vezi sa sadašnjom situacijom oko problema Sueckog Kanala, obe strane izražavaju svoju duboku zabrinutost i mišljenje da bi ovaj problem trebalo rešiti na miroljubiv način, bez bilo kakve pretnje silom i na osnovu principa poštovanja suvereniteta i dostojanstva Egipta, kao i vodeći računa o principu slobodne plovidbe.

Obe strane smatraju da se rešenje ovog problema ne može postići jednostranom akcijom samo jedne grupe korisnika Sueckog Kanala i stoga pozivaju sve države, koje usvajaju gornje principe, da aktivno i na organizovani način ukažu pomoć za postizanje odgovarajućeg sporazumnog rešenja.

e – U cilju punog ostvarenja principa univerzalnosti članstva u Ujedinjenim nacijama, obe strane su potpuno saglasne da zemlje koje još nisu članovi, a ispunjavaju uslove iz Povelje Ujedinjenih nacija, treba da budu primljene bez odlaganja u ovu organizaciju.

U vezi s tim, kao konstruktivni doprinos svetskom miru, treba da bude u prvom redu ostvareno zakonito pravo Narodne Republike Kine na predstavništvo u Ujedinjenim nacijama.

f – Obe strane smatraju da smanjenje naoružanja kao i zabrana upotrebe atomskih i termo-nuklearnih oružja i eksperimenata sa njima predstavlja bitni doprinos ostvarenju svetskoga mira. Stoga su one saglasne da je potrebno neprekidno ulagati napore – prvenstveno kroz Ujedinjene nacije, za postizanje međunarodnih sporazuma u tom pravcu.

3. Obe strane izražavaju spremnost da prošire i ojačaju saradnju na tehničkom i ekonomskom polju i, između ostalog, da prošire uzajamnu trgovinu, za šta postoje široke mogućnosti.

4. Unapređujući međusobno razumevanje između naroda Indonezije i Jugoslavije, obe strane su se saglasile da razvijaju kulturnu saradnju putem razmene delegacija, studenata i stručnjaka u oblasti kulture, umetnosti i nauke.

5. Predsednik Federativne Narodne Republike Jugoslavije Josip Broz Tito prihvatio je sa zahvalnošću poziv Predsednika Republike Indonezije Sukarna da učini državnu posetu Indoneziji.

Državni sekretar za inostrane poslove
Federativne Narodne Republike
Jugoslavije

Ministar inostranih poslova
Republike Indonezije

AJ, KPR I-3-a/39-5

55

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu kojim ga obaveštava da neće biti u prilici da poseti Indoneziju tokom 1957.

Beograd, 21. februar 1957.

Njegovoj Ekselenciji
Dr. Sukarnu,
Predsedniku Republike Indonezije,
Džakarta

Dragi gospodine Predsjedniče,

Veoma mi je drago što mogu koristiti odlazak ambasadora Pavliča za Džarkartu kao priliku da Vam uputim izraze prijateljskih osjećanja i najboljih želja.

Želim i ovom prilikom da Vas uvjerim da je Vaša posjeta našoj zemlji predstavljala za mene posebno zadovoljstvo i zbog mogućnosti da se s Vama lično upoznam i zbog veoma korisne izmjene mišljenja. Za jugoslovenske narode ta posjeta je predstavljala i vanrednu priliku da manifestuju svoja osjećanja iskrenog prijateljstva koja gaje prema narodu Indonezije i prema Vama lično.

Vjerujem da izražavam i Vaše mišljenje konstatujući da su naša zajednička gledišta i ocjene osnovnih međunarodnih problema bili samo potvrđeni razvojem događaja u toku posljednjih mjeseci, a da je Vaša posjeta predstavljala snažan potstrek za jačanje odnosa između naših dviju zemalja. Stoga sam s nestrpljenjem očekivao naš novi susret u vašoj zemlji i mogućnost da se neposredno upoznam sa vašim narodom.

Međutim, sada sam upravo razmotrio sve svoje obaveze u toku 1957. godine i utvrdio sam s velikim žaljenjem da u ovoj godini neću biti u mogućnosti da ostvarim tu svoju želju. Kod nas će se u leto ove godine održati Prvi kongres naših radničkih savjeta, za novembar 1957. je zakazan VII Kongres Saveza

komunista Jugoslavije, a u martu 1958. godine predviđaju se izbori za Saveznu narodnu skupštinu. Sve su to krupni događaji u našem unutrašnjem političkom životu, koji zahtjevaju višemjesečne pripreme i moje lično angažovanje, usljed koga nisam u mogućnosti da napuštam zemlju. Zato sam prinuđen da Vam predložim da se moja posjeta Vašoj zemlji odloži za jedan kasniji termin u 1958. godini, koji bi i Vama odgovarao. Mnogo bih cijenio ako bih u skorijoj budućnosti mogao da dobijem Vaš načelan odgovor u pogledu ovog prijedloga.

Molim Vas, dragi Gospodine Predsjedniče, da primite od mene i moje supruge srdačne pozdrave i najbolje želje.

56

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o Sukarnovoj želji da dobije uramljenu Titovu fotografiju s posvetom

Djakarta
Pov. 87
23. mart 1957.

Vilfanu. Sukarno zamolio pred brojnim auditorijem da mu što pre dostavi fotografiju druga Pretsednika sa posvetom, moli da je foto što veća i pomogućtvu u jugoslovenskom ramu. Ovo mu treba za njegovu kolekciju u palati. Foto od Nehrua i Nasera je već primio.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1957, F-38, dos. 3, br. 46791

**Ambasador FNRJ Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o razgovoru sa liderom Komunističke partije Indonezije Aiditom**

Djakarta

Pov. 138

23. april 1957.

Vlahoviću. 19. aprila sastanak sa Aiditom [Dipa Nusantara Aidit], Lotmanom (prvi zamenik gen. sekretara). Prisutni glavni urednici partiskih glasila. Osnovne primedbe Aidita:

1. Danas svakome poznato da Jugoslavija 1948. u pravu. Rusi grešku priznali i nastojali da je isprave. Jugosloveni greše što stalno spominju 1948. Ne postoji Partija o koju bi se Moskva toliko ogrešila kao što je kineska. Ali Kinezi prešli preko toga u interesu jedinstva socijalističkog tabora. Jugosloveni treba da se ugledaju na Kineze.

2. Opasnost imperijalističkog bloka. Klasni karakter borbe. Socijalistički lager mora biti ujedinjen. Šteta što ovako ugledna Partija ostaje vani i kritikuje ostale partije, polazeći sa pozicija van lagera.

3. Kritika koju iznose Jugoslovenski krugovi često opravdana. Ali način kritike nije uvek na mestu. Umesto drugarske kritike, uzimajući u obzir iskustva drugih partija, jugoslovenski drugovi dele lekcije. Govor druga Tita objavili. Sa govorima – člancima Kardelja, Koče, Vlajka nisu upoznati. Kao odgovor na Aiditove primedbe tumačio samo osnovne postavke iz pomenutih članaka. Aidit i ostali u toku dvočasovne diskusije veoma pomirljivi i pristupačni. Pitanje jedinstva soc. tabora je osnovno. Jako su pod uticajem moskovskog prikazivanja imperijalističke opasnosti. Njihova unutrašnja politička situacija kao i strateški položaj Indonezije i mešanje stranih sila samo još potvrđuje ovu opasnost. Ali slažu se da postojanje imperijalističkog bloka i opasnosti ne sme biti razlog za ugušivanje svake kritike onoga što se zbiva unutar socijalističkih zemalja odnosno soc. lagera. Slažu se da je samo putem konstruktivne kritike moguće postići ubrzanje izgradnje socijalističkog društva a time postepeno smanjivati i konačno eliminisati opasnost agresije od imperijalističkog bloka. Slažu se dobrim delom sa našom ocenom mađarskih događaja. Njima još uvek neshvatljivo kako je moglo doći do toga 11 godina posle preduzimanja nove vlasti i uz punu podršku Moskve. Potrebna analiza uzroka a ne sve svaliti na imperijalističke zavere.

Aidit i drugovi pokazali mnogo zdravog razumevanja. Osnovno što njih buni jeste kako postići jedinstvo socijalističkog sveta a da to ne sprečava nesmetan društveni progres, vodeći računa o specifičnim uslovima svake zemlje i drugo, oportunističko iznošenje naše kritike na način koji je koristio imperijalističkom bloku. Tražili detaljnije informacije o našim razgovorima sa Italijanima i

Francuzima.

Žele tešnju saradnju sa nama. Naročito žele da se upoznaju sa radničkim savetima. Pretstavnici njihove sindikalne organizacije SOBSI spremni doći na kongres. Aidit spreman lično doći sa još jednim članom Biroa na kongres Saveza. Ovo njegova želja, odluku će doneti Biro. Postavio pitanje troškova puta. (Slabo sa parama a i naučili su da im uvek plaćaju partije IE koje ih zovu). Aidit bi želeo da ostane u zemlji oko mesec dana kako bi mogao da se upozna sa našim iskustvima. Žali što drug Tito ne može doći ove godine. Kaže da će ga KPI primiti kao velikog komunistu.

Za Djuandu kaže da će uspeti. Ne isključuje da će ponovo doći do manjih pobuna, ali ukoliko bi se ponovo pojavio slučaj (SIMBOLON) onda će sve masovne partije bez izuzetka ovo sprečiti koristeći svaka sredstva.

Pomoći će proširenje saradnje na ekonomskom i kulturnom polju. Mnogo cene našu podršku na međunarodnom planu. Preporučuju nam što tešnju saradnju sa PNI (nacionalistima). Dostavio pomenute članke. Obećali koristiti i eventualno ponovo diskutovati.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1957, F-39, br. 49796

58

Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu da je dobrodošao u Indoneziju tokom 1958.

Djakarta, May 6th 1957.
To His Excellency
Marshal Tito
Belgrado.

My dear Marshal Tito,

Today your Ambassador paid me a visit, and I am very happy to learn from him that you will be able to pay a visit to my country end of this year. I have agreed that your Vice-President and his staff come to Djakarta in advance, and attend the celebration of the Indonesian National Day on the 17th of August.

The information Ambassador Pavlic brought swept out the disappointment that rose in me by what you wrote in your letter of February 21: that it would be only possible for you to come at a later date in 1958. Thank you for the expression of friendly feelings and best wishes in that letter and be sure that they are returned in full measure.

As I have already assured to you, my visit to Yugoslavia last year was a most moving and enlightening experience, and the conversations we conducted certainly were of continuing importance. I sincerely believe that they were of benefit to both our countries and that they gave a much stronger foundation of understanding to the relations between our respective peoples. That those relations are of real friendship was made very clear by the remarkable reception the Yugoslav people gave to me and my party during my visit.

I have looked forward with pleasure to resuming our conversations in the light of present world conditions, and, in particular, have looked forward to introducing you to my country and my people.

I, with all the Indonesian people, will be very glad to be your host, not only personally, but also because we have the best of feelings towards Yugoslavia and the Yugoslav people.

I am certain that you will meet a very warm reception, not less warm than that rendered to me by the wonderful hospitality of your people.

I failed to answer your letter of February 21 at once, for want of a quiet hour. As you know, we are now passing through some difficulties in my country, but the picture in the foreign press is highly exaggerated. I think the difficulties are calming down, and I am quite optimistic about the future. I am concentrating all my love and hope on the people, and I think they are going in the good direction. After all, the fate of any state is in the hands of the people, not in the hands of party-leaders. You see, the difficulty in my country is that we have too many parties.

The Indonesian people were being spoiled by those party-leaders, who always quarrel with each-other, but I am trying to leap over those party-leaders, and contact directly the people – with reasonable success.

I am of good hope, and I think by December this year you will be received enthusiastically by a government and a people, stronger than ever before.

Please, my dear friend, give my kindest regards to Madame Tito. How is she?

With my best greetings and
best wishes for you and your country,
Sincerely yours
Soekarno

**Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane
poslove FNRJ o razgovoru sa ministrom inostranih poslova
Subandriom o spoljnopolitičkim pitanjima Indonezije**

Džakarta
Broj Pov. 155
9. maj 1957.

Osmog posetio Subandria [Subandrio] ministra spoljnih poslova, Sukarno ga već upoznao predloženom posetom Tempa. Zadužio ga da informiše vladu na prvoj sednici. Prihvata program, vreme i rok trajanja posete. Definitivan odgovor posle sednice vlade.

Spoljno-politička pitanja – vlada Djuande [Djuanda Kartawidjaja] nastaviće sa politikom nezavisnosti, van blokova. Osnovno jačati saradnju između AA zemalja. Ovo uslov da „prežive pritisak kome su izložene AA zemlje“. Nastoje da spreče da blokovska podeljenost uzme maha u njihovom unutrašnjem životu. Ne uspevaju. Partije pa i armija blokovski nastrojeni, pocepani. Ovo još teže u odnosima između AA zemalja. Radiće na jačanju jedinstva AA zemalja, ali ne u cilju stvaranja trećeg bloka. Politika Jugoslavije veliki doprinos. Lično nedovoljno upoznat poslednjim razvojem jugoslovenske politike. Ranije na dužnosti ambasadora u Moskvi i Londonu. Pratio i upoznao pritisak na nas sa obe strane. Tumačio mu suštinu odnosa sa SSSRom. Vlada Djuande smatra da ne postoje uslovi za sazivanje druge AA konferencije u ovoj godini. U tome otstupaju od Alija koji pristaša sazivanja. U kontaktu sa sazivačima prve. Sem Nasera svi protiv. Ipak potrebno već sada ukazivati na nužnost održavanja druge AA konferencije kako bi ubrzali sazrevanje uslova za njeno sazivanje, i efikasnije ostvarenje zaključaka prve. Potrebno jačati kooperaciju AA zemalja na svim područjima. Učinjeno malo. Kažem da postoje konkretni razlozi koji rukovode Sukarna da u poslednjim govorima sve više napada pokušaje mešanja sa Zapada, pojavu kolonijalizma u novim oblicima.

Povešće pregovore sa SAD o ekonomskoj pomoći. Navodi cifre koje pokazuju da Indonezija među zemljama koje najmanje primile.

Optimista u pogledu rešenja Japanskih reparacija. Neformalni pregovori u toku. Upoznao ga sa našim iskustvima sa ZN. Izrazio mišljenje da vreme radi protiv njih. Treba svršiti. Slaže se.

Egipatski ambasador dan ranije tražio moju pomoć u razgovoru sa Subandriom za aktivnu podršku Indonezije memoranduma o Suecu, predatog OUN. S. izvrdao odgovor. Tumačio naš stav, izjavu druga Koče. S. kaže da egipatskim memorandumom nije upoznat da su pružali punu podršku Egiptu za vreme agresije ali da sada očekuju od Nasera više realnosti u konačnom rešavanju

sueckog pitanja. Nisu potrebni pismeni aranžmani sa Izraelom ali zašto u praksi zaoštravati. Zemlje Dalekog Istoka trpe zbog suecke krize. Cene poskupile, nestašica robe. Sve ovo izneli Naseru. Misli da bi mi i Indijci mogli pomoći. Kažem da to i činimo nedopustivo nagraditi agresora, ali saglasni da potrebna razumnost sa obe strane. Obećao da prouči pitanje i Kočinu izjavu.

Govorio o različitom prilaženju Rusa odnosno Kineza njihovim pitanjima. Kinezi vode računa o indonežanskim uslovima (SEATO, strateški položaj i ekonomski, manjina, unutrašnja nesređenost, privesak Zapada), dok Rusi ne. Njihovim problemima prilaze istim merilom kao na primer Česima.

Unutrašnja pitanja – kabinet Djuande ostaje opozicija. Zna da drugog rešenja nema. Ovo poslednja šansa da se zadrže postojeće forme vladanja. Inače raspust Parlamenta i partija. Nacionalni savet sutra ozakonjen kao „Emergencu Bill“. Pred Parlamenat naknadno samo na diskusiju ne na glasanje. Ali Sastroamidjojo kandidat za šefa OUN predstavništva. Preporučujemo da se realizuje njegova posete Jugoslaviji vaš 46197. Zamera što ranije isključivo vezani na socijaliste. Proporučuje ostale, naročito PNI. Potvrđuje da PSI menja stav. Kaže da će uskoro doći do sastanka Sukarno-Sjahrir. Moli za redovnu dostavu naših materijala. Mi molimo isto, ali samo engleski, francuski nekorisno.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1957, F-38, dos. 17, br. 410877

Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu o problemu Zapadnog Irijana

June 1957

Your Excellency President Tito,

Thank you very much for your staunch support towards the Indonesian struggle against colonial bondage. The measures we are taking now are directed against the privileged position of the Netherlands in Indonesia. I consider it necessary that Indonesia's friends understand the motives behind Indonesia's actions. As is well known to Your Excellency, since 1950 the Indonesian government has done its utmost to convince the Netherlands of the necessity to find a solution for the West-Irian problem by direct negotiations.

When efforts failed, Indonesia decided to bring the matter before the United Nations. The West Irian problem appeared four times on the agenda of the General Assembly. Each time: the United Nations failed to adopt the moderate resolution of inviting both parties to discuss the matter. The proceedings in the General Assembly's last session again prove the Dutch unwillingness to discuss the West Irian problem with Indonesia.

Though the Indonesians are a patient people it cannot be expected to acquiesce indefinitely in the situation when about one fifth of the Indonesian territory with more than one million of their brothers remain under Dutch colonial rule.

As Your Excellency knows the Indonesian Government did its best to convince the world of the explosive situation which may arise as the Indonesian people's patience is exhausted and people's temper is running high if the United Nations fail to pass a resolution urging Indonesia and the Netherlands to enter into negotiation about West Irian. Unfortunately the Indonesian governments warning went unheeded and the resolution failed to reach the necessary two third majority in the General Essembly. Consequently the Indonesian people went into action and confronted the government with its consequences. The Dutch enterprises were taken over by the workers but immediately reported and handed over to responsible authorities.

In order to protect the security of these enterprises and to prevent any disruption in its productivity the government decided to take over the control of almost all big Dutch enterprises. This however should not be interpreted as expropriation, nationalization or confiscation. A few days hereafter the government has the outburst of emotion amongst the whole population of Indonesia under control and up till now none of the Dutch people or any other foreigner has been molested.

I want to emphasize that the Indonesian government is still seeking peacef-

ul negotiations with the Netherlands to solve this West Irian problem and subsequently is doing all efforts to normalize its relations with the Netherlands. If however this is not possible because of the obstinate attitude of the Netherlands government, it will then be almost impossible for us to continue its normal economic relation with the Netherlands, to sustain the privileged economical position of the Netherlands in Indonesia.

The West Irian problem is of an utmost national importance for the whole Indonesian people and nobody can expect that an unsolved conflict between the Netherlands and Indonesia on this matter would not result in the discontinuation of its normal relation between Indonesia and the Netherlands.

I may assure Your Excellency that we will only embark upon this second alternative after profound consideration and it is only after realizing that the other alternative is much worse for the future of Indonesia that we adopt this new course in our policy towards the Netherlands.

In the execution of our policy we will take care that respect for humanitarian considerations will be sustained and simultaneously the peaceful intensions of the Indonesian government and people.

Soekarno
President of the Republic of Indonesia.

AJ, KPR I-1/421

61

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o Sukarnovoj želji da dobije Meštovićevo umetničko delo

Džakarta
Pov. br. 229
1. jul 1957.

Sekretarijatu za inostrane poslove

Vilfanu. Sukarno prilikom ogleda njegove galerije zamolio „za bilo šta od Meštovića“. Ovo nedostaje njegovoj zbirci. Molio bih da vodite računa o toj želji prilikom posete druga Pretsednika. Mnogo bi ga zadužili pošto je stručnjak-umetnik i zna šta pretstavlja Meštović.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1957, F-30, dos. 3, 415191

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o spoljnopoličkim pogledima Indonezije

Džakarta

Broj str. pov. 358

31. avgust 1957.

Na sastanku 15. avgusta, kome predsedavao Sukarno, Djuanda izneo unutrašnju političku i ekonomsku problematiku, Abdulgani [Ruslan Abdulgani] Sukarnovu koncepciju i ulogu Nacionalnog saveta, a Subandrio okvire spoljne politike. 23-eg nastavljeni su politički razgovori sa Subandriom. Rezime spoljnopoličkih stavova:

– Mada društveni sistemi različiti, Jugoslavija socijalistička zemlja a Indonezija osnovana na principima Panča Sile, postoji istovetnost gledišta po svim važnijim spoljnopoličkim pitanjima. Žele i dalje da aktivno sarađuju sa nama.

– Pogrešno se karakteriše politika Indonezije kao politika neutralne zemlje. Nije tačno da žele da eksploatišu konflikt između blokova. Žele samo nezavisnost svoje zemlje što protivureči priključenju bilo kojem bloku. Žele da utiču na smanjenje suprotnosti između dva bloka. Rade u pravcu „stvarne koegzistencije“ ali to ne samo između zemalja raznih sistema nego i između zemalja istog sistema.

– Strahuju da Indonezija postaje poprište ideološkog rata. Rukovođeni nezavisnošću svoje zemlje žele da spreče da se hladni rat prenosi na unutrašnji partiski život. Svesni su opasnosti partiske diferencijacije na bazi blokovskih koncepcija. Njihove partije trebalo bi da rade na dobrobit zemlje a ne u interesu stranih faktora.

– Priznaju doprinos FNRJ na međunarodnom planu. Ističu i svoj doprinos. Mišljenja su da zategnutost između velikih sila slabi.

– Ističu značaj Banduške konferencije i svoj doprinos. Banduška konferencija želela je samo konsolidaciju solidarnosti AA zemalja. Pogrešno prikazivanje da je bila usmerena protiv bilo koga. Banduška konferencija postigla svoj cilj ali istovremeno izazvala i reakciju Zapada u cilju razbijanja solidarnosti AA zemalja. SEATO nije samo instrumenat odbrane protiv komunizma nego isto toliko i instrumenat putem kojeg Zapad-SAD sprovode politiku mešanja i prisiljavanja AA zemalja da se opredele za politiku bloka. Situacija u Aziji još nije konsolidovana. Može se menjati svakog momenta naprimer Tajland i Pakistan gde 45 pronenata budžeta zavisi od SAD. Posle Bandunga rasplamsao niz pitanja koja razdvajaju AA zemlje: Izrael, Suec, Kašmir, Paktunistan, Vijetnam, Koreja, Kuomintang u Burmi, Tajvan, Darul Islam u Indoneziji itd.

Stav Indonežanske vlade po nekim zemljama F-Japan. Plaše se brzog

ekonomskog uspona Japana koji može, uz podršku SAD, ponovo postati odlučujuća vojna sila. Voditi računa o psihološkom momentu – raspoloženju Indonežana dojučerašnjeg – okupatora. Postoji prirodni nagon Japana za ekspanzijom /skoro sto miliona stanovnika na prenaseljenom ostrvu/. Nastoje da uključe Japan u solidarnost ostalih aziskih naroda. Ne uspeavaju. Japan teži ka posebnom položaju na DI, svestan svoje ekonomske snage a računajući na podršku velesila. Koristi postojeći konflikt. Strahuju da bi Kina i Japan mogli zajedno krenuti ka ekspanziji prema Jugu. Nadaju se da će Kina ostati verna socijalističkim principima u svojoj spoljnoj politici. Potrebna opreznost. Oni prvi na udaru. Pitanje reparacija još nerešeno, 12 godina posle rata. Teško pregovarati sa Japancima. Japan izmiče verujući da će kasnije manje platiti. Rešenje reparacija uslov za uspostavljanje opšte saradnje. Nastoje da su realni u svom zahtevu ali moraju da vode računa o javnom mnjenju. Traže 400 miliona dolara na ime reparacija tj. između priznatog iznosa za Filipine 650 i Burmu 250 miliona dolara.

– Kina. – Odnosi vrlo dobri, tesni. Jedini problem kineska manjina od dva miliona. Peking počinje da razume suštinu pitanja i prilazi rešenju sa socijalističkih principa. Pripremaju sporazum o rešenju dvostrukog državljanstva. Problem u tome što Kinezi nemaju osećaj lojalnosti prema zemlji u kojoj žive. Interesuje ih samo novac. Većina njihove privrede u rukama ljudi koji nemaju nikakve veze sa sudbinom Indonezije. Njihovi naponi za moralnim integritetom su minirani od strane amoralne grupe ljudi. Svesni da su Kinezi sposobniji i radniji od Indonežana. Pod jednakim uslovima Indonežani će dalje propadati. Indonežanski narod sve više neraspoložen zbog nelojalnosti kineske manjine. Nema korupciske afere gde nisu umešani, čak više, organizatori Kinezi. Kinezi koriste veze kako sa Pekingom tako sa Tajvanom. Politički režimi nisu smetnja. Indonezija do sada najliberalnija po pitanju kineske manjine. Kinezi ovo zloupotrebljavaju. Biće prinuđeni da zavedu neke restrikcije slično što Filipini i Tajland. SAD koriste kinesku manjinu u inostranstvu protiv Pekinga. Pekinška vlada nastoji da to neutrališe pojačanom propagandom i pružajući veću zaštitu. Ipak Ču En Laj shvatio problem i realno ocenjuje ulogu Kineza vani. Pekinška vlada spremna da Kinezi rođeni u Indoneziji, postaju indonežanski građani. Postojeći privilegovani status stranaca koji uživaju Kinezi mora da se likvidira.

– Srednji Istok. Njihov stav poznat. Punu podršku Egiptu i nacionalnom pokretu arapskih zemalja. Ubeđeni, da će na dugoj stazi, pobediti nacionalizam nezavisnost. Voditi računa o feudalnim odnosima u tom delu sveta. Pružali punu podršku Naseru u nacionalizaciji Sueca. Savetovali mu da bude oprezan, umeren i da radi pre svega, na konsolidaciji svoje zemlje. Pitanje Omana jasno što se britanske intervencije tiče. Problem predstavlja podvojenost samih arapskih zemalja, što sprečava njihovu akciju. Postoji želja za ekspanzijom među arapskim feudalcima.

– Kašmir. Ostatak kolonijalne politike. Vrlo su oprezni u formulisanju svog stava. Nastoje da aktivno doprinesu na iznalaženju rešenja. Ozbiljna smetnja za sazivanje druge AA konferencije.

– Vijetnam. Imaju generalne konzulate u oba dela Vijetnama. Trgovinski sporazum samo sa Severnim Vijetnamom. Uspostaviće diplomatske odnose sa Laosom i Kambodžom.

– SSSR. Slažu se sa našom ocenom događaja i politike SSSR-a. Razvitak u SSSR smatraju kao proces koji može imati jakog uticaja na svetsku politiku. Strahuju od pomeranja ravnoteža između velikih sila do čega bi moglo doći ako se nastavi dezintegracija jednog bloka, što bi nastojao da iskoristi drugi blok. Interesuje ih da li će promena u sovjetskom stavu, tj. da će se u buduće striktno pridržavati principa nemešanja u poslove drugih zemalja, imat za posledicu isti stav i u međupartiskim odnosima. Pitanje od izredne važnosti, pošto dopuštaju punu slobodu akcije komunističkoj partiji koja postala veoma uticajna. Postoje ozbiljne zamerke na uticaj Moskve putem KP.

– Zapadni Irian. Ponovo pokreću pitanje na ovogodišnjem zasedanju GS. Mole podršku. Naglašavaju umerenost, pošto traže samo pregovore sa Holandanima na koje ovi obavezni sporazumom od 1949 godine. Ne traže od UN prenos suvereniteta.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1957, F-38, dos. 18, 419511

63

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o unutarpolitičkim pogledima Indonezije

Džakarta

Pov. 452

18. novembar 1957.

Na poziv Sukarna posetio ostrva Istočne Indonezije: Timur, Kay, Ceram, Flores, Sumbava, Sumba, Lombok, Bali. 12 dana. U svakom gradu održan masovni miting i politička konferencija, ukupno preko 20. Težište svih govora na vraćanju Zapadnog Iriana, na mobilizaciji masa protiv kolonijalizma. Sukarno i Abdulgani posvetili znatan deo kritici blokovske politike; objašnjavajući razloge koji traže da Indonezija vodi nezavisnu politiku, vanblokova. Naglašavali potrebu jedinstva zemlje, kritikovali postojeći partiski sistem. Ponovo se vraćali na koncepciju dirigovane demokratije kao izlaz iz date situacije. Tumačili značaj nacionalne konferencije i značaj pretstojeće konferencije za rekonstrukciju i izgradnju. Pored Sukarna, istupali Abdulgani, potpretsednik Nacionalnog saveta, Sudibjo, ministar informacija, i pretsednik Komiteta za Zapadni Irian, regionalni

komandanti, lokalni lideri.

Poseta svakako uspeh, doprinos jedinstvu zemlje. Jedinstvo naroda i Armije uslov za rešenje Zapadnog Iriana. S. zaoštrio kampanju za vraćanje Zapadnog Iriana. Zapretio neplaćanjem postojećih investicionih dugova, ukoliko Holandani ne pokažu razumevanje. Govorio o „drugim merama i sredstvima“, o zaoštrenju opštih a naročito ekonomskih odnosa sa Holandanima, o opasnosti po mir na Dalekom Istoku itd. Obećao da će Zapadni Irian biti vraćen do kraja ove godine, ukoliko će biti složni, jedinstveni. S. svesno potencirao kampanju u cilju jačanja jedinstva zemlje. Donekle tačno i mišljenje zapadnjaka da Sukarno namerno zaoštava pitanje ZI kako bi na čelu sveopšteg nacionalnog pokreta povratio deo prestiža koji izgubio zaključcima nacionalne konferencije, vraćanjem Hate itd.

S. isticao potrebu za unitarnom državom, osuđujući sve pokušaje federalističkog uređenja. Pravilno u datim uslovima, uzimajući u obzir, pre svega, opasnost spolja. Ali pitanje decentralizacije, ekonomskog i prosvetnog života postaje ozbiljno. Nemoguće upravljati zemljom ove prostranosti putem krutog centralizma.

S. vešto, ponekada oportunistički taktizirao. Govore prilagođavao prilikama na ostrvima, tj. političkoj i verskoj orijentaciji. Na Sumbavi (konzervativno-muslimanska – Masjumi) posvetio mnogo više pitanju Hate, saradnji sa Hatom, na Floresu (stoprocentno katolički) poseti Vatikanu, položaju katolika itd. Slabost istupanja što nije pokazao skoro nikakav interes za lokalne, naročito ekonomske probleme, mada narod na nekim ostrvima teško živi. Poseta doprinos prijateljstvu sa Jugoslavijom. Sukarno predstavljajući me kao partizana govorio o herojskoj borbi naših naroda protiv imperijalista, kolonijalaca. Na svim mitinzima naglasio pomoć Jugoslavije, Pretsednika Tita Indoneziji. Isticao kao primer ugled FNRJ, zahvaljujući jedinstvu naroda. Slično Abdulgani redovno spominjao FNRJ. Do naročito jakih ovacija Pretsedniku Titu došlo na Lomboku kada sam na želju Sukarna održao kraći govor masi od preko 200.000. Govoreći o mogućnosti prekida ekonomskih odnosa sa Holandijom, Sukarno ponovo spomenuo FNRJ kao ozbiljnog partnera koji spreman pomoći. Izneo da upravo kupuju više brodova za civilnu i ratnu flotu u Jugoslaviji. Svakako preterao u našim mogućnostima i olako prešao preko činjenice da Holandani drže najveći deo njihove privrede u svojim rukama a pogotovo transport.

Doček na svim ostrvima, bez obzira na političku i versku pripadnost, vanredan. Narod ostrva u fazi nacionalnog buđenja. Sve jača postaje svest da su sastavni deo slobodne, velike Indonezije. Sukarno primljen kao oličenje suverene Indonezije.

Na povratku prisustvovao otvaranju Tehničkog fakulteta u Surabaji i Vojne akademije u Magelangu. Put naporan. Dnevno posetili 2–3 grada. Preleteli preko 10.000 km, uglavnom amfibijama.

Neka zapažanja:

U Kupangu – Timur Sukarna dočekaog guverner portugalskog dela Timura. Mada zvanični krugovi naglašavaju da nemaju drugih pretenzija sem Zapadnog Iriana, narod na Timuru otvoreno govori da će uskoro doći dan oslobođenja celog Timura. Ova portugalska kolonija predstavlja anahronizam kolonijalizma. Indonežanski deo 700.000 a portugalski 300.000 stanovnika. Za Ceram tvrdili zapadnjaci da skoro ceo u rukama rebela – autonomista koji traže osnivanje posebne molučke republike. Zapadnjaci iznenađeni kada Sukarno pozvao da prisustvujemo polaganju temelja novom glavnom gradu Cerama – Masohi – duboko u unutrašnjosti. Obezbeđenje srazmerno malo. Lokalni faktori tvrde da autonomistički pokret, podržavan od Holandana u opadanju.

Narod siromašan ali ne gladije. Minimum obezbeđen. Na mnogim ostrvima feudalni odnosi – sultanati, radže, tri stepena kmetova. Uticaj vere vrlo jak. Na ekonomskom planu učinjeno malo. Mnogo više u školstvu.

Uverio se da postoji zaista zajednički indonežanski jezik koji svi razumeju. Zapadnjaci to osporavaju. Ovo veliko preimućstvo Indonezije u odnosu na mnoge druge zemlje. Razumljivo jezik u razvitku, ali postoji, prihvaćen od svih delova Indonezije.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1957, F-38, dos. 2, br. 424877

64

O razgovorima ambasadora FNRJ u Džakarti Pavlića sa indonežanskim i drugim političkim ličnostima

DSIP-VI Odeljenje
Br. 423216
5. decembar 1957.

Pregled pošte iz Džakarte
Primljene 5. novembra 1957.

Pošta sadrži 32 zabeleške Ambasadora Pavlića o razgovorima sa indonežanskim i drugim političkim ličnostima od marta do oktobra 1957 godine.

U beleškama su tretirani sledeći problemi:

Unutarpolitička situacija. Prema mišljenju šefa Nacionalističke partije Indonezije stanje u zemlji se poboljšava mada primenjivanje zaključaka Nacionalne konferencije nailazi na mnoge poteškoće. Pomenuti smatra da postoje

izgledi da se održi saradnja PNI sa PKI, te predviđa mogućnost saradnje i sa Masjumi u pojedinim okruzima. Međutim on isključuje mogućnost stvaranja ranijeg bloka PNI-Masjumi-Ulama. Smatra da Hata koji u poslednje vreme pokazuje prilično elastičnosti neće prihvatiti učestvovanje komunista u vladi ni u drugim organima vlasti.

Generalni sekretar GKPI smatra da su poslednje pobede komunista na opštinskim izborima na Javi u prvom redu znak nezadovoljstva naroda sa partijama koje su do sada bile na vlasti. Po njegovom mišljenju jačanje KPI uticalo je na previranje unutar Nacionalističke partije. Izražava bojazan da bi uskoro moglo doći do razbijanja saradnje između PNI i PKI. To znači da bi bila - uspostavljena ranija koalicija nacionalista sa reacionarima, verskim partijama.

Bivši pretsednik indonezanske vlade Dr. A. Sastroamidjojo smatra da je pobunu Darul Islama nemoguće uništiti vojnim putem. On tvrdi da zapadne sile snabdevaju pobunjenike najmodernijim oružjem. Prema njegovom mišljenju politička konsolidacija i ekonomski prosperitet značili bi kraj Darul Islama.

Potpretsednik stranke Nahdatul Ulama ističe da je krajnje vreme da se promeni postojeći izborni sistem koji je omogućio stvaranje velikog broja stranaka. Predviđa da će se održati svega četiri stranke, i to: PNI, Ulama, Masjumi i PKI. Ulama saradjuje sa nacionalistima iz taktičkih razloga. Ona nastoji da utiče na zbližavanje nacionalista sa Masjumi u cilju njihovog odvajanja od komunista.

Pretsednik Socijalističke partije smatra da se nacionalisti uglavnom oslanjaju na srednji stalež, trgovce, učiteije i administraciju. Za Sukarna kaže da vodi računa samo o interesima 40 miliona Javanaca i da zaboravlja mase Sumatre, Bornea itd. Socijalistička partija daje izvesnu podršku Djuandinom kabinetu. On smatra da će Djuandina vlada postići uspeh, jer se u njoj nalaze sposobni ljudi.

Ekonomska situacija. Ekonomsko stanje je teško. Mase ozbiljno pogođene stalnim porastom cena osnovnih potrošnih artikala. Zlatno pokriće indonežanske rupije palo je u junu ove godine na oko 13% što je znatno ispod zakonskog limita. Vlada preduzela izvesne mere u cilju stabilizacije cena na jednom višem nivou. Međutim, da bi vlada zadržala kontrolu porasta cena potrebno je da istovremeno reši pitanje odnosa sa perifernim ostrvima koja izvozom gume, kope itd. daju najviše sredstava centralnoj vladi. Isto tako, potrebno je da vlada obezbedi ekonomske instrumente koji će zainteresovati proizvođača za povećanje proizvodnje i sprečiti ilegalni izvoz indonežanskih proizvoda u Singapur, Malaju itd.

Hatina poseta Kini i odnosi sa Kinom. Generalni sekretar KPI Aidit ocenjuje posetu Hate Kini kao pozitivan potez Pekinga. Što se tiče odnosa KPI sa KP Kine kaže da KP Kine ima puno razumevanja za njihove poteškoće. Zbog neraspoloženja indonežanske buržoazije prema kineskoj manjini koja drži u Indoneziji važne ekonomske pozicije, KP Indonezije izbegava svaki publicitet o kontaktima sa kineskom KP. Prema mišljenju Ambasade indonežanska komunistička partija

ističe u dogovoru sa kinezima Moskvu u prvi plan mada su kontakti sa Pekingom jači.

Stanje u vojsci. Načelnik štaba vazduhoplovstva iznosi teškoće oko organizacije vojske i avijacije. Vojska je sastavljena iz raznorodnih elemenata. Postoji još uvek velika podvojenost između kadrova koji su služili u predratnoj kolonijalnoj vojsci i kadrova koji su proizišli iz narodnooslobodilačke borbe. Vojska i oficiri su pod uticajem političkih, verskih i lokalnih faktora. Zbog toga disciplina u vojsci je veoma slaba i postizanje discipline postavlja se kao osnovni zadatak.

Odnosi Indonezije sa Japanom. Generalni sekretar MIP-a kaže da su Indonežani zabrinuti zbog najnovijeg političkog razvoja u Japanu. Vlada Kisia sve više se povezuje sa SAD. Ne slaže se sa akcijom Japanaca da se stvori odvojen fond za unapređenje razvoja aziskih zemalja. Indonežani su iznenađeni nastojanjem Japana da dobije privremeno mesto u Savetu bezbednosti kao predstavnik aziskih zemalja. Indonežanski MIP neće podržati japanski zahtev sve dok se ne reši pitanje reparacija. Između Japana i Indonezije postoje samo konzularni odnosi.

Odnosi Indonezija-Holandija. Prema mišljenju šefa Protokola MIP-a između Holandije i Indonezije neće doći do izmene ambasadora sve dok se ne reši pitanje Zapadnog Iriana. Indonežani su ranije predložili da se visoki komesari zamene ambasadorima što su Holandani prihvatili.

Odnosi FNRJ - Indonezija. Ambasador Pavlič uručio je ministru odbrane poziv Generalštabu da indonežanska vojna misija poseti Jugoslaviju.

Viceadmiral Sobijakto je izjavio da je Indonezija naročito zainteresovana za kupovinu većeg broja manjih ratnih brodova u Jugoslaviji. Problem je u nedostatku deviza. Postavio pitanje kreditiranja.

Ministar prosvete izrazio želju za razmenom materijala između FNRJ i Indonezije po ovim pitanjima iz oblasti prosvete i kulturne saradnje.

Generalni sekretar KPI ističe potrebu jedinstva socijalističkog lagersa, te ubraja Jugoslaviju u lager. Predložio da se izvrši izmena materijala i izrazio želju da dođe na Kongres SKJ. On bi bio zahvalan ako bi SKJ omogućila odmor u Jugoslaviji nekolicini njegovih članova, kao što su to učinile druge istočno-evropske zemlje.

I ostale vodeće indonežanske partije pokazuju interes za razmenu materijala.

AJ, KPR I-5-b/40-1

65

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa predsednikom Vlade Indonezije Djuandom, 3. januar 1958.Strogo poverljivo

Posetio ga na njegov zahtev.

Kaže da mu od nas predloženi termin za posetu FNRJ između 25. marta i 15. aprila odgovara. Raduje se poseti. Do tada će se vratiti Pretsednik Sukarno i biće dovoljno vremena da najhitnije stvari rešava sa Pretsednikom posle njegovog povratka.

Razgovaramo o situaciji u Indoneziji. Gleda optimističnije nego za vreme poslednjeg sastanka, pre dve sedmice. Ima stvari koje ga zabrinjavaju ali odlučno kaže da je Vlada u stanju da spreči svaki pokušaj nasilnog menjanja režima. Odsutnost Pretsednika će opozicija koristiti. Ne isključuju terorističke akcije. U pitanju je pre svega on lično. Opozicija rešena da ruši Vladu. Pošto nije uspelo opoziciji da podnese ostavku, opozicija je spremna, tj. teroristička grupa, da ga fizički likvidira. Upravo noćas, kaže, oko jedan u noći i ponovo oko pet ujutro ispaljena su dva metka prema njegovoj rezidenciji. Povedena je istraga ali poverljivo bez davanja publiciteta.

Zamolim ga da u interesu svoje zemlje posveti svu pažnju pitanju obezbeđenja.

Djuanda potvrđuje da određene zemlje pokušavaju da vrše pritisak na njega u cilju podnošenja ostavke. Međutim, Vlada je rešena da zajedno sa Armijom zadrži status kvo za vreme odsutnosti Pretsednika. Uverava da su Vlada i Armija poduzele mere da to i sprovedu.

Žali što je Hata objavio pomenuti članak kojim kritikuje Vladu što nije pripremila odnosno pravilno postupila u vezi anti-holandske kampanje. Članak, kaže Djuanda, je poslužio opoziciji u zemlji a i reakciji u inostranstvu da koristi ime Hate i počne sa celom serijom napada na njegovu Vladu i na Pretsednika Sukarna lično. Ovaj članak pre svega koristi Holandanima a slabi njihov front. Odgovorio je prilično oštro Hati. Ali, suzdržao se je još oštrijeg odgovora samo zbog toga što bi to još više koristilo inostranstvu a pre svega Holandanima. Nije mu jasno kako je Hata mogao nešto slično da učini. On je stari saradnik Hate, naročito za vreme RTC pregovora 1949. godine su se mnogo zbližili. Kaže da je Hata u to vreme prihvatio svaki njegov predlog po pitanju ekonomsko - finansijskih klauzula RTC sporazuma bez ulaženja u probleme, imajući puno poverenje u njega. Ovog puta Hata nije znao neke činjenice kao npr. da su Holandani oktobra meseca tražili 40% povišenje tarifnih stavova za pomorski transport KPM. Ovo je značilo nož pod grlo i Vlada je bila prinuđena „da ponizno moli“

Holandane da pričekaju dva meseca. A Vlada je istovremeno rešila da jednom za uvek reši ovu dominaciju Holandana u pomorskom transportu.

Na pitanje da li će uspeti da organizuje sastanak Sukarno – Hata i 9-članski parlamentarni komitet zadužen za rešenje saradnje Sukarno – Hata, kaže u poverenju, da će sutra u subotu doći do privatnog sastanka u četiri oka Sukarno Hata i zajedničkog ručka. Samo on, Djuanda, će prisustvovati tome. Mišljenja je bio da će biti ovakav intimni sastanak od veće koristi nego formalni sastanak sa 9-članskim Komitetom.

Spominje da su kružili glasovi da će 31. decembra u pola noći biti proglašena „Negara Sumatra“ tj. samostalna država Sumatra i to od strane Huseina, komandanta Centralne Sumatre. Međutim, ništa se nije desilo. Ipak Centralna Sumatra najviše zabrinjava. Više od ostalih ide svojim putem briskirajući potpuno odredbe Centralne Vlade. Svakako može doći za vreme odsutnosti Pretsednika do novih poteškoća na Sumatri i Sulaveziji.

Žali što je bez potrebe došlo do publiciteta oko odašiljanja njihovih misija za nabavku oružja u Jugoslaviju i druge zemlje. Kriv za ovo njihov ambasador u Vašingtonu Mukarto koji je bez znanja Vlade izneo ovo na svetlo.

Zahvalio je na novogodišnjoj izjavi Pretsednika Tita. Izjava znači ozbiljnu pomoć u pravo vreme.

Ne veruje da će moći Pretsednik Sukarno da do kraja izvrši program svog odmora. Zapravo ne radi se više o odmoru nego o posetama zemljama koje bi mogle značajno da pomognu Indoneziju u njihovoj borbi za Zapadni Irian i protiv Holandana. Poziv Pretsednika Tita da bi Pretsednik Sukarno došao na odmor i razgovore u Jugoslaviju je veoma primamljiv i od posebnog značaja ali teško bi došao u obzir da se realizuje. Čak Egipat je predaleko. (Uzdržao sam se svake izjave, mada lično žalim da do posete neće doći. Ali već sam poziv je pozitivno dejstvovao. Možda bi se mogla poseta ostvariti, da smo aktivno radili.)

Dogovorio da mu novoimenovanog jugoslovenskog vojnog izaslanika druga Mrakovića pretstavnim u ponedeljak u 11 sati. Djuanda je istovremeno i ministar narodne odbrane.

Zamolio ga za podršku u pogledu kuće. Jedan sekretar – ekonomski već dve godine u hotelu, došao novi I sekretar, ja bez prave rezidencije. Postoje izvesne mogućnosti obzirom na odlazak Holandana. Na te kuće položila ruku vojna uprava.

Djuanda obećao punu pomoć i da će još istog dana dostaviti lično pismo na Komandanta Djakarte puk. Dahjara sa kojim treba da ga posetim.

Pavlič

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa generalnim sekretarom Ministarstva inostranih poslova Indonezije Suvitom, 7. januar 1958.

Strogo poverljivo

Posetio ga da ga upoznam sa sekretarom Ambasade drugom B. Ristićem.

Kaže da je poseta Pretsednika Sukarna Brionima i razgovori koji bi se vodili tom prilikom, od najvećeg značaja za Indoneziju. Zbog toga rešili da bi trebalo doći do sastanka. Ovo stav MIP-a i Sukarna, pa i Vlade. Indonezija prilično izolovana, pritisak sa obe strane sve veći. Odgovornost zemalja koje sprovode politiku nezavisnosti van bloka, politiku aktivne koegzistencije, sve veća. Zbog toga razgovori „velike četvorice nezavisnih“ tj. Tita, Nehrua, Nasera i Sukarna mogu biti od najvećeg značaja. Oči AA sveta, bez obzira na njihovu sadašnju blokovsku pripadnost i povezanost, uperene u rad ove četvorice. Ukoliko bi saradnja ove četvorice propala što bi značilo propast politike aktivne koegzistencije, značilo bi to „kolaps miroljubivog sveta“. Ostala bi samo dva bloka i samo jedna alternativa – rat.

Za njih od posebnog značaja susret sa Titom i jugoslovenskom Vladom ne samo zbog najvećih iskustava koje Jugosloveni imaju u sprovođenju politike nezavisnosti, politike aktivne koegzistencije nego i zbog ugleda kojeg ima Jugoslavija kao jedina evropska zemlja u AA svetu. Naglašava značaj antikolonijalizma i ulogu FNRJ.

Iznosi da je nastavljanje politike nezavisnosti osnova celokupne spoljne i unutrašnje delatnosti postojeće Vlade.

Interesuje se da li bi četvoromotorac kojim putuje Pretsednik Sukarno sa ekipom od 17 ljudi mogao pristati na Brionima. Odgovaram negativno. Izlaz možda u tome da Pretsednik Sukarno nastavi put iz Kaira za Brione Konvejerom, ili prelet preko Beograda ili Zagreba.

Pretstoji poboljšanje odnosa sa Japanom. Ovo će pomoći njima da razbiju pritisak izolacije. Ipak, Japan zabrinjava. Poverljivo iznosi da je Mao Ce Tung savetovao Sukarnu da se približe Japanu i da pomognu Japanu da se otrgne tutorstva SAD. Prema Mao Ce Tungu Japanu teško pada ovo tutorstvo, japanski karakter ovo ne podnosi. Suvito kaže da Japan priznaje Indiju kao vodeću političku silu Azije, a Indoneziju kao najznačajnijeg ekonomskog partnera. I Indonezija zainteresovana na razvijanju saradnje sa Japanom. Ali u Indoneziji postoji dilema da li bolje ići sa Japanom ili sa Kinom. Na obe strane ima i negativnih momenata. Teško sagledati posledice ukoliko bi se Tokio i Peking udružili i tražili prostora svojoj ekspanziji. Indonezija prva na udaru (istu misao izneo Subandrio na sastanku sa Tempom).

Pošto ponovo spominje „veliku četvoricu nezavisnih“ pitam šta je sa Burmom i susretom Sukarno – U Nu, pošto i ova spada u ovaj sklop. Suvito se ispravlja, kaže da se radi zaista o petorici ali nije bilo slučajno naglašavanje samo četvorice.

Za Filipine kaže da se sve dalje srozavaju kao satelit američke politike. Spoljnu politiku Filipina vodi komandant VII Pacifičke flote.

Tumači razgovor sa Alisonom, američkim ambasadorom. Najozbiljnije mu je skrenuo pažnju da neka se SAD ne igraju politikom cepanja Indonezije. Teško bi se to njima osvetilo. U tom slučaju Java postaje komunistička i sastavni deo moskovskog sistema, što bi značilo definitivni krah američke SEATO politike. U interesu SAD je da omoguće Indoneziji nastavljajući politiku nezavisnosti.

Optimista, siguran da Vlada čvrsto drži stvar u rukama. Tumači stanje 1945 - 1949 godine kada je bila situacija daleko gora, a sada ne samo da su sami jači nego postoje bandunske zemlje, postoji Jugoslavija.

Dodaje da Alisom pokazuje razumevanje za njihovu politiku. Ali, politikom na Dalekom Istoku komanduje Pentagon i ne SD. Svakako Dalles negativan.

Žali što je došlo do javne kritike od strane Hate. Hata kao čovek broj dva trebalo je da vodi računa o posledicama takve kritike u inostranstvu i da ona objektivno pomaže neprijatelja. Imao je dovoljno načina i mogućnosti da iznese kritiku neposredno Djuandi koji mu je najbolji saradnik ili Sukarnu koji ga je u poslednje vreme već dva puta posetio na njegovom (Hatinom) domu. Hata nameravao nastaviti polemiku ali odustao na sugestiju MIP-a.

Govori o pretstojećoj krizi Vlade Holandije u vezi povećanja taksa, a što je u vezi sa Indonezijom. Kaže da je Dres pomirljiviji, razumniji, da je nastojao prihvatiti kontakt sa Djuandom. Tražio je samo formulu tj. da se ne bi govorilo direktno o transferu suvereniteta Zapadnog Iriana. Međutim, Lunds nepomirljiv. Kaže da Dres ne poznaje Indonežane. Lunds traži da se sve odvija diplomatskim kanalama, na nivou ambasadora, slično Kina-SAD.

Poverljivo kao prijateljima kaže da je Žukov, ruski ambasador, posetio juče Djuandu i Subandria i ponudio u ime Vlade 10 kargo brodova koje je SSSR spreman da „pozajmi“ na tri meseca Indoneziji da pomogne u datoj situaciji. SSSR spreman docnije da brodove bilo proda Indoneziji bilo da ih Indonezija čartuje. Kaže da im ova ponuda, ma da se radi o teretnjacima, ipak političke konsideracije. Videće.

Poziv Kvatlia Sukarno neće moći prihvatiti. Egipat Sukarno napušta 17.

Pavlič

**Razgovor državnog sekretara za inostrane poslove FNRJ Koče Popovića
sa ambasadorom Indonezije u Beogradu Sudarsonom o vojno-ekonomskoj
i vanblokovskoj saradnji, 7. januar 1958.**

Str. pov. 6
Beograd, 7. januar 1958.

Došao na njegovo traženje. Ostao 25 minuta.

Saopštava da je stigla njihova prva vojna delegacija. Moli da im što više možemo izidemo u susret. Zainteresovani su da dobiju oružje što pre. Računaju da će sve što im treba (ne samo od nas) koštati oko 150 milijona dolara, najmanje. To je velika suma, zato moli i očekuje dugoročni kredit, tj. 10 godina. Odgovaram da razumemo njihov položaj, da ćemo im pomoći koliko god možemo, da će zavisiti i od strukture njihovih porudžbina, da li se radi o dolarskoj robi, od proporcije oružja i municije, itd. Sudarsono kaže da oni računaju da gro pešadiskog i mornaričkog oružja nabave kod nas, a vazduhoplovnog u Češkoj i Poljskoj.

Pita da li smo doneli odluku u pogledu njihovog traženja da, u slučaju potrebe, preuzmemo zaštitu njihovih interesa kod Holanđana. Odgovaram potvrdno. Kaže da su sondirali i kod Indije, pa bi rešili kad i ako se slučaj desi. Odgovaram da je to sasvim prirodno.

Spominje potrebu ubrzanja rada na ekonomskoj kooperaciji. Očekuju skori dolazak naše nezvanične delegacije. Oni su pristalice forme mešovityh društava.

Na moje pitanje kaže da je situacija kod njih složena, ali ipak „ne tako rđava“.

Od drugih pitanja od interesa spominjem njegovo pitanje da li možda pomišljamo na sastanak ili dogovor zemalja van blokova, koje bi posle predložile sastanak uz učešće i zemalja u blokovima. Kažem da ne isključujemo.

Koča Popović

**Razgovor državnog sekretara za inostrane poslove FNRJ Koče Popovića
i ministra inostranih poslova Indonezije Subandria o Kini i Sovjetskom
Savezu, na večeri kod predsednika FNRJ, 17. januar 1958.**

Pov. broj 4950
Beograd. 18. januar 1958.

Borba koju sad vode protiv Holandana ima socijalnu sadržinu, Nacionalna je samo forma.

Parlamentarizam zapadnog tipa se pokazao potpuno nepogodan za tek oslobođenu zemlju kao što je Indonezija. Sistem mnogih partija je sredstvo za inostrani uticaj.

Ne smeju brzo prihvatiti odnosno realizovati sovjetske ponude, jer bi se to i u zemlji smatralo kao predaja pozicija komunistima.

Kinezi su ipak drugo nego Rusi. Mao je elastičan u primeni marksizma. Nisu šablonisti. Svaki pojedinac je prefinjen, što je rezultat stare kulture. Sa njima se može razgovarati i kad se ne slažeš. Sa Rusima je donedavno to bilo nemoguće. Sad su Rusi u tom pogledu pošli za primerom Kineza i Jugoslovena. Navodi primer Ču En Laja u Bandungu, kad je prijateljski razgovarao i sa izrazitim reakcionerima. Kinezi su vrlo radni. Ogromno su postigli. Pitanje je samo da li će se sa tom masom od 600 miliona, sa kojima se vodi socijalistička unutrašnja politika, voditi i socijalistička spoljna politika.

Indonežanski komunisti su više vezani za Kinu nego za SSSR. Oni su daleko najbolje organizovana politička snaga u Indoneziji, i to ne samo u vrhu nego i dole. U sadašnjoj borbi – obračunu sa Holandijom – se pametno „drže po strani“ jer je ne žele otežati, to vrlo dobro razumeju. Imaju sopstvene, indonežanske osobine, nisu „klasični“, ortodoksni komunisti.

Makmilan ih je iznenadio svojom konstruktivnošću. Sam je kao prvo pitanje postavio problem Z. Irijana i pokazao razumevanje za indonežanski stav, naglašavajući potrebu da se dalje ne zaoštava.

Zemlje kao Pakistan, Filipini i Tajland su u punom rasulu. Ne mogu bez zamašne inostrane pomoći, a ni sa inostranom pomoću ne napreduju. Indonezija je u sasvim različitom položaju.

Pita da li graničimo sa SSSR i sa Turskom. Da li Rusi cene Sukarna? Da li je pozicija Hruščova još čvrsta?

Čovek kao Gromiko nema veze sa ideologijom i revolucijom. Od mladosti nastupa kao predstavnik velike sile, i zato nije ništa drugo nego to. Hruščov, pa čak i Molotov, su nešto drugo, jer su učestvovali u revoluciji. Porast standarda u SSSR i formiranje sve sposobnije inteligencije uticaće pozitivno na unutrašnje kretanje u SSSR.

Na Zapadu nema više velikih državnika. Makmilan kao ni Idn, sigurno to

nisu. Poslednji je bio Čerčil.

Da Indonezija nije sad pristupila otvorenom obračunu sa Holandijom, našla bi se u haotičnom položaju u kom je bio Egipat pre Nasera. To bi je bacilo nazad za duži period, i izgubila bi samostalnost.

Koča Popović

AJ, KPR, I-5-b/40-2

69

**Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ u Beogradu
Ambasadi FNRJ u Džakarti o pojašnjenju Titovih stavova
o indonežanskoj spoljnoj politici**

Beograd, 1. februar 1958.

Pavliču. – Bez osnova je tvrdnja Subandrija da je Pretsednikovo mišljenje da idu na prekid odnosa sa Zapadom, veza tvoj 29. Pretsednik izričito ukazao da treba da održavaju kontakte sa zapadnim zemljama i da koriste sve mogućnosti i na Zapadu i na Istoku. Takođe pomenuo da mu se čini da su se neke zapadne zemlje uplašile da ne prođu kao Holandani, pa su zbog toga podržale Holandane. Poseti Subandrija i potseti ga na ove Pretsednikove stavove kako bi se izbegli nesporazumi. Takođe ga zamoli da se termin pretsednikove posete drži u najvećoj diskreciji iz razloga bezbednosti.

Radi tvoje informacije navodimo da u razgovorima nije izražavano neko pesimističko gledanje na stanje u Indoneziji. Pretsednik se radi neposrednijeg informisanja interesovao za situaciju u Indoneziji, posebno da li je poslednja akcija dovoljno pripremljena kod naroda. Izričito ih je podržao u pitanju Zapadnog Irijana, ukazao da smo zapazili podršku masa prilikom preuzimanja holandskih preduzeća i rekao da tu politiku treba sada energično sprovoditi.

Vidić

AJ, KPR, I-5-b/40-2

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa ministrom inostranih poslova Indonezije Subandriom i generalnim sekretarom Ministarstva inostranih poslova Indonezije Suvitom o pobuni na Sumatri i vanblokovskoj saradnji, 11. februar 1958.

Strogo poverljivo

Pošto g. Subandrio zadržao se na sednici Vlade, primio me do dolaska g. Subandria g. Suwito.

Kaže da je bio noćas u 11 sati dostavljen Djuandi i Sukarnu ultimatum od strane komandanta Centralne Sumatre Huseina sa 5-dnevnim rokom, koji ističe u noći između 15. i 16. Ultimatum traži ostavku Djuandine vlade ili njezin opoziv od strane Pretsednika, da se za novog mandatora imenuju Hata i Buono IX, da se obezbedi prihvatanje nove Vlade od strane Parlamenta, da se Sukarno vrati na vršenje svoje ustavne dužnosti i ništa više. Ukoliko uslovi nisu prihvaćeni Husein se ne smatra više obaveznim lojalnosti do Pretsednika Sukarna.

G. Suwito kaže da stanje ozbiljno, da ovaj ultimatum protivreči ranijim optimističkim informacijama koje su primali iz Centralne Sumatre, da pobunjenici neće ići na formu ultimata. Ultimatum nije moguće prihvatiti.

Kaže da je MIP sa svoje strane pozvao u zemlju ambasadora na Filipinima i ambasadora u Zapadnoj Nemačkoj, koji su Sumatraćani te ih uputio na Sumatru sa namerom da dejstvuju na umerenost pobunjenika i da dostavljaju direktne informacije MIP-u, tj. Vladi. Prema tim informacijama radi se samo o jednom uskom krugu nezadovoljnih oficira i političara. Ali dodaje da je Centralna Sumatra poseban problem pošto tamo vlada još potpun feudalni sistem. Husein uživa veliku reputaciju i važi kao njihov feudalni vladar. Ukoliko bi Husein nekim slučajem prešao u PKI onda bi mase prosto zbog tog odnosa – feudalnog išle za njim u PKI.

Suwito iznosi već poznate razlike koje vladaju između pobunjenika. Huseina smatra još uvek patriotom ali pod uticajem negativnih ljudi kao što su Lubis i Simbolon.

Naglašava bezrezervnu podršku muslimanske partije NU koja je ponovo izjavila da ne postoji druge vlade sem Vlade Djuande.

Za Bung Toma - Sutoma, biv. general, sada šef manje partije PRI kaže da je bio ministar socijalnog staranja u vladi Haranape, da je veoma sposoban govornik sa zaslugama za vreme rata ali politički prilično konfuzan. Njegovu partiju nije moguće uokviriti u standardnu podelu partija tj. nacionalističke, religiozne i marksističke. Ona je od svega ponešto. Jedino što je jasno je da je od-

lučno antikomunistički raspoložena.

Kaže da je Subandrio pričao da su bili u Beogradu iznenađeni izvesnom pesimističkom ocenom stanja ovde ali da su bili posetom u celini zadovoljni.

Subandrio kaže da upravo dolazi sa hitnog sastanka Vlade na kome se je raspravljalo pitanje ultimata noćas. U poverenju kaže da je Vlada kompaktna i čvrsto rešila da napravi kraj takvim ultimatima. Vlada je svesna da se ne radi o ostavci Djuande. Ako bi to bio slučaj Djuanda ne bi pomišljao ni minut da podnese ostavku Međutim, cilj pobunjenika je Sukarno. Ali postepeno žele prvo eliminisati Djuandu i obezbediti vlast ljudima koji bi bili spremni više da popuštaju pobunjenicima, a time da oslabe Sukarna. Drugi korak bio bi da traže podelu predsedničkog položaja tj. dumvirat Sukarno – Hata, a što bi značilo da bi Hata imao jači položaj pošto bi istovremeno rukovodio vladom ili bio najuticajniji faktor dok bi se Sukarna svelo na reprezentativnu funkciju Predsednika Republike. Kao treći korak bilo bi stvarno eliminisanje Sukarna iz političkog života.

Vlada nije htela preuzeti odgovornost na sebe da počne oružjem da rešava stvari. Međutim, sada nema izbora. Prihvatanje ultimata samo bi ojačalo pobunjenike koji bi došli sa novim zahtevima.

Kaže kao str. pov. da Djuanda kao ministar narodne odbrane već pristupio zajedno sa načelnicima štabova tri roda da preduzmu najhitnije mere. U toj vezi moli odnosno prenosi molbu Vlade da jugoslovenska Vlada pokaže razumevanje za njihovo stanje i da pristane na odlaganje plaćanja 10% avansa kao što je dogovoreno kupoprodajnim ugovorima o kupovini oružja prilikom potpisa tih kontrakata. Mole za odlaganje od 3 meseca. Njihovo zlatno pokriće palo je ispod 10% od ranijih 25. U toj teškoj situaciji teško bi odjeknuo u javnosti dalje opadanje zlatnog pokrića ukoliko bi morali izvršiti plaćanje tih avansa. Istom molbom će se obratiti na druge zainteresovane zemlje.

Obećao preneti odmah molbu sa nadom da će, ma da teško, biti moguće jugoslovenskoj vladi da im izađe u susret.

Subandrio ukazuje na štetnost ultimata sa gledišta njihove borbe protiv Holandana. Bilo je znakova da će holandska Vlada pokazati razumevanje i pristupiti predloženim pregovorima. Međutim, koristeći konkretnu situaciju Indonezije holandska Vlada izjavljuje da sa postojećom vladom neće raspravljati pošto računa da bi nova centralna vlada bila mnogo više predusretljiva do holandskih interesa nego je postojeća.

Ne isključuje dalje poteskoće sa Zapadom.

U toj vezi ukazujem na potrebu održavanja odnosa kako sa Zapadom tako sa Istokom. Prenosim vaš tel. . . . u želji da bi se izbegla sva razmimoilaženja u tumačenju beogradskih razgovora. Subandrio kaže ponovo da su bili zaista - iznenađeni nad izvesnim pesimizmom koji je provejavao na početku razgovora, a naročito iz pitanja koja je postavljao Predsednik Tito. Međutim, žele odmah reći

da je bio Pretsednik Sukarno posle završenog razgovora veoma zadovoljan da mu se zahvalio što je došlo do posete Beogradu. Donekle ih je iznenadilo to što su gotovo iste rezerve sa istom formulacijom izneli Nehru i Naser kao što ih je formulisao Pretsednik Tito. Iznenadila ih je donekle neinformisanost o događajima ovde. Sličnost stavova sa Naserom i Nehruom je bila naročito zapažena od strane Pretsednika Sukarna. Smatra kao minus to što Pretsednik Sukarno, koji je možda najbolji govornik Indonezije na masovnim sastancima nije uopšte diskutant. Ne ume da rečima ubeđuje i diskutuje. Sukarno ima ličnog šarma kojim osvaja ali u diskusiji je često težak. Razgovor u Beogradu bio na početku drukčiji da je bilo moguće da je on prethodno sa ministrom Kočom izmenio gledišta ali to njihovom krivicom – indonežanskom – nije bilo moguće. Žali ponovo što ja nisam bio u Beogradu pošto bi mogao mnogo stvari ranije da objasnim. Ali ponovo podvlači da smatraju posetu Beogradu najvećim uspehom i naročito dragocenom za njih. Podvlači da od Tita, Nehrua i Nasera postavljeni uslovi o potrebi postojanja jedinstva i kontrole i ekonomske spremnosti za ovakve akcije kao što je likvidiranje kolonijalizma u svim oblicima koji još postoje od strane Holandana u Indoneziji, važe i za njih ali treba uzeti u obzir da kako je tačno da uslov jedinstvo i kontrola ne postoje u sličnoj meri kao što je to bio slučaj u Egiptu i Indiji ili Jugoslaviji ali zato postoje mnogo povoljniji ekonomski uslovi pošto Indoneziju ekonomski nije moguće likvidirati. Nastavlja da možda i u pogledu praktičke primene demokratije do opozicije i pobunjenika nije moguće sprovesti kao što je bilo savetovano u Beogradu. Postoje ovde specifični uslovi. Ali današnja odluka Vlade da oružjem likvidira pobunu na Centralnoj Sumatri je na liniji ovakvog tumačenja demokratije.

Za Hatu kaže da se želi distancirati od ovih nepromišljenih ultimatumata. Juče je održao lično razgovor sa Hatom. Misli da će naći zajedničku platformu saradnje.

Za Sukarna kaže da se vraća tek 15-og. Doći će kod mene na večeru 26-og.

Pavlič

**Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ:
Beleška o isporuci ratnog materijala Indoneziji**

Beograd, 20. februar 1958.

Veza beleška DSIP-a br. 43368 od 14. II. 1958 god.

Uslovi isporuke i plaćanja koji su dati Indonežanima za već zaključenu partiju ratnog materijala u vrednosti od 14 mil. \$ predstavljaju maksimalne ustupke sa naše strane, sasvim neuobičajene za te vrste poslova. Ti uslovi su odraz naše spremnosti da maksimalno olakšamo plaćanje toga materijala. Uslovi su sledeći:

15% u vidu avansa odmah nakon potpisivanja ugovora (cca 2,1 mil. \$)

85% na 8-godišnji kredit

4% kamata godišnje na neplaćeni deo.

Rokovi i vrednost isporuka ratnog materijala predviđeni ugovorom između preduzeća „Jugoimport“ i delegacije indonežanske suvozemne vojske su sledeći:

3 meseca	\$	5,294.015,20
6 meseci	\$	121.776,50
12 meseci	\$	6,552.232.
20 meseci	\$	1,820.000.
20 meseci	\$	1,820.000.
		Ukupno: \$ 13,788.023,70
troškovi podvoza		275.000.
		Svega: \$ 14,063.023.70

Prema informacijama preduzeća fabrike će teško moći da izvrše prvu isporuku tačno za 3 meseca. Taj rok je prihvaćen na osnovu pritiska Indonežana i na osnovu predviđanja da će doznaka avansa uslediti oko mesec dana posle potpisivanja ugovora, a otvaranje akreditiva na ceo iznos još kasnije, tako da se je stvarno računalo da bi rok prve isporuke pao 4–5 meseci posle potpisivanja.

Do primanja avansa, fabrike predviđaju da će moći da reše neke probleme tehničkog karaktera koji nisu vezani za veće materijalne troškove. Od primanja avansa do otvaranja akreditiva one bi izvršile pripreme neophodne za ispunjenje rokova po uslovima ugovora, kao što su razni alati, nabavka materijala, porudžbine iz inostranstva itd.

S tim u vezi napominje se sledeće:

a) Ukoliko bi se prihvatio predlog ambasadora Pavliča da se odgodi plaćanje avansa za 3 meseca, to bi praktički značilo da bi se odlaganje računalo od dana prihvatanja, te bi rok plaćanja bio otprilike koncem maja. Međutim, rokovi isporuke ostali bi nepromenjeni, tako da bi prva isporuka u vrednosti od cca 5,3 mil. \$ trebala da usledi oko 9 maja.

b) Već sada oko 100 ljudi radi samo na izradi tehničkih uslova postavljenih ugovorom. U slučaju odgode plaćanja preduzeće „Jugoimport“ i fabrike bile bi dovedene u težak položaj, pošto nema nikakve garancije da ugovor neće biti storniran u slučaju promene političke situacije. S druge strane „Jugoimport“ bi ušao u obavezu ne samo za 5,3 mil. \$ koliko iznosi vrednost prve isporuke, nego za vrednost celog ugovora, tj. 14 mil. \$, pošto bi bio prisiljen da stavi u pokret fabrike, ceo aparat, da otplaćuje kamate banci itd.

c) Ukoliko bi se ipak iz političkih razloga htelo izaći Indonežanima u susret i odgoditi plaćanje avansa, trebalo bi insistirati da nam Indonežani otvore neopozivi akreditiv na ceo iznos, kako bi Banc of Indonesia preuzela na sebe obavezu vlade koja proističe iz ugovora. Treba napomenuti da je prilikom pregovaranja od naše strane traženo da Banc of Indonesia garantiju na ceo iznos, a koji zahtev indonežanska delegacija nije htela prihvatiti. Kasnije je dogovoreno da se umesto garantije da neopoziv, ali nepotvrđen akreditiv. Ukoliko se pristane na odgađanje plaćanja avansa kako je gore navedeno, rokovi isporuke bi trebalo da teku od časa otvaranja akreditiva, s obzirom da prilozi ugovora sa tehničkim uslovima još nisu potpisani i da je fabrikama ovakvo produljenje roka neophodno.

V. Velebit

AJ, KPR I-5-b/40-2

**Razgovor državnog sekretara za inostrane poslove FNRJ Koče Popovića
sa ambasadorom Indonezije u Beogradu Sudarsonom o pobuni u Indoneziji,
27. februar 1958.**

Str. pov. 72
Beograd, 27. februar 1958.

Došao na njegovo traženje. Ostao pola sata.

Kaže da dolazi po nalogu svog ministra da čuje našu ocenu situacije u Indoneziji i o slučaju „Slovenije“, pošto bi se možda i njima mogla desiti slična stvar.

Na moje pitanje potvrđuje da se za ovo direktno interesuje njegov ministar.

Kažem da bih želeo najpre da čujem njegovo mišljenje o situaciji u Indoneziji. On govori najpre vrlo uopšteno, a tek kasnije, u toku razgovora, daje preciznije podatke i ocene.

U toku tog razgovora ja sam oprezan. Kažem da je osnovno jedinstvo naroda. Ako bude unutrašnjih sukoba, veće su i šanse za mešanje spolja, itd. On iznosi da pokušaj sporazuma Sukarno-Hata, koji je učinjen poslednjih dana, nije uspeo. Uglavnom zbog suprotnih gledišta o učešću komunista u vladi. Ne govori negativno o pobunjeničkoj vladi. Njen program? „Više demokratije“, sporazum Sukarno – Hata. Njegovo je mišljenje da centralna vlada ne bi trebalo da se lati oštrih mera, jer bi to pojačalo šanse inostrane intervencije. On joj je to i savetovao, da treba tražiti kompromis. Dajem mu na znanje da vrednost ovakvih ili onakvih mera zavisi od snage kojom ko raspolaže, a da svako produžavanje nesređenog stanja predstavlja dalju komplikaciju. Inače postoji i nezadovoljstvo u vojsci. Ima ih koji su za to da se maknu i Sukarno i Hata pa da sami uzmu stvar u svoje ruke. Na moje pitanje odgovara da ni vojnici nisu jedinstveni.

Osim toga Sedma američka flota je u blizini – bazira u Singapuru. Centralna vlada ne dobija više petrolej iz Singapura. Holanđani su zaplenili jedan indonežanski brod (koji im je ranije pripadao). Ne dobijaju više naftu ni iz Centralne Sumatre. Pita da li verujem da će SAD intervenisati? Da li Rusi? Odgovaram mu uglavnom evanzivno: da to uglavnom zavisi od toga hoće li Indonezija rešiti svoje unutrašnje probleme, a da bi strana intervencija predstavljala zaoštrenje čitave međunarodne situacije.

Pita može li se prema njima ponoviti slučaj „Slovenije“. Kažem da razlika što nisu u ratnom stanju, mada je i francuski postupak bio protivpravan, itd. On kaže da su neki brodovi sa oružjem iz Švedske već zadržani u Francuskoj. Iz Italije takođe ne stiže tovar koji je već trebalo da bude u Indoneziji. Kažem da će u izvesnoj meri svakako delovati zapadna solidarnost i da će biti raznih saboti-

ranja – zadržavanja...

(Otpočetak sumnjam da li ovaj razgovor vodi po nalogu svoje vlade – ili nekog drugog. Pesimista je u pogledu pozicija Centralne vlade. Nije nikako jasno da li je lično njen pristalica; pre izbija veliko nepoverenje prema njoj. Napominjem da je neposredno pre razgovora još stigao telegram iz Argentine – razgovor Fejić – brat Sastroamidjoja – da je Sudarsono pristalica pobunjenika. Možda bi Pavlič trebalo da proveri kod Subandria da li poslao ovakve direktive za razgovor Sudarsonu.)

Koča Popović

AJ, KPR I-5-b/40-2

73

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove u Beogradu o Sukarnovom oslanjanju na socijalističke zemlje

Džakarta
Str. pov.104
20. mart 1958.

Sukarno izjavio češkom ambasadoru kada mu ovaj predao razne poklone da računa na veću podršku socijalističkih zemalja spominjući konkretno SSSR, ČSR, FNRJ. Samo u tom slučaju moći će Indonezija da odoli pritisku Zapada. Slično izjavio Sukarno ruskom ambasadoru koji mu predao poklone prilikom rođenja Sukarnovog sina. Rus i Čeh kažu da je Sukarno više puta spominjao FNRJ pre svega razgovor sa predsednikom Titom kao i pomoć koju pružamo isporukom oružja.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-42, dos. 1, br. 47641

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o razgovoru sa predsednikom Vlade Indonezije Djuandom o pobuni na Sumatri, 21. mart 1958.

Strogo poverljivo!

Posetio ga na svoj zahtev.

Upoznao ga sa stanjem u razgovorima po pitanjima ekonomske saradnje. Veoma zainteresovan za što brži rad Rijeke. Preporučuje fleksibilnost sa obe strane u pogledu procenta – troškova i provizije. Nemaju iskustva. Praksa će pokazati koji procenat odgovara obema stranama.

Osnivanje zajedničkog pomorskog društva traži vremena. Zainteresovani. Zainteresovani i da jugoslovenski brodovi u oba pravca tj. iz Evrope za Kinu i natrag dotiču više indonežanskih luka. Po pitanju plaćanja vozarine u rupijama odnosno funtama, treba naći kompromis. Osnivanje mešovitog trgovačkog društva pre svega za plasman jugoslovenskih proizvoda smatra korisnim. Bilo bi ekonomski i politički poželjno ako zaista možemo da pristupimo izgradnji nekog ili nekoliko makar manjih objekata, kao što su brodogradilište i slično. Upoznajem ga da danas treba da nam njihova Komisija preda spisak gde očekuju našu tehničku pomoć odnosno saradnju.

Ispričava se da nije zbog zauzetosti mogao posvetiti dovoljno pažnje našim razgovorima. Nastojace nadoknaditi.

Diskutujemo političku situaciju. Pre svega zahvaljuje na nedeljnoj izjavi Predsednika Tita. Svakako do sada najoštija osuda strane intervencije u Indoneziji i to od najjementnijeg državnika. Indonežanska Vlada ume da ceni ovakvu izjavu za razliku od drugih koji žure da naglašavaju svoju neutralnost kako od legalne Vlade tako do revolucionarne vlade, bez obzira šta se krije iza toga.

Veruje da će doći uskoro do rešenja postojeće pobune. Kaže mi poverljivo i kao prijatelj njihov plan: nemoguće danas nastaviti sa razgovorima sa opozicijom. Vlada jednodušno podržava u tom pogledu Sukarna. Potrebno vojnički slomiti rebele. Preduzete ozbiljne mere. Uskoro će doći do operacija direktno na Padang. Ovo potrebno da se urazumi opozicija i da se dokaže svetu da je Vlada sposobna da svojim snagama likvidira pobunu.

Međutim, odmah kada postignu prvi uspeh tj. kada zauzmu Padang učiniće krajnje napore da se odmah, bez daljeg odugovlačenja i taktiziranja sa bilo koje strane, nađe političko rešenje. Lično zastupa stav široke elastičnosti (zeneroznosti) kod iznalaženja platforme za političko rešenje. Ubeden da će biti to slučaj i sa opozicijom kada uoče da Vlada može i vojnički dotući rebele. Političko rešenje jedina garancija da uspostavljanje mira i obezbeđenja nezavisnosti njihove

politike.

Doslovce kaže, „spreman sam istog momenta kada postignemo uspeh u Padangu da podnesem ostavku da time nateram i Pretsednika Sukarna na iznalaženje političkog rešenja koje traži jedinstvo naroda“.

Primećujem da mi se njegov koncept čini realan i verovatno jedino moguć u cilju postizavanja jedinstva zemlje i sprečavanja strane intervencije tj. proširenja karaktera pobune van okvira Indonezije. Imam dve primedbe. Prvo, da li su sigurni da će ovakvom vojnom operacijom uspeti pošto uspeh uslov za iznalaženje političkog rešenja. Čini mi se da će se Huseinovi ljudi u samom Padangu ozbiljno boriti. Pored toga bi neuspeh akcije kod Padanga imao najteže posledice po stav Barliana, komandanta južne Sumatre koji naginje ka Huseinu a samo čeka priliku da pređe na drugu stranu. Ovo bi moglo biti veoma nepovoljno po njih ako bi dopustili da se pobuna proširi na celu Sumatru što bi menjalo međunarodni karakter pobune i dalo nekim zemljama, koje samo čekaju prilike, mogućnost za priznanje pobunjeničke vlade.

I drugo, da li će imati vremena da svrše vojne operacije i iznalaze političko rešenje, pre nego intervencija sa strane postaje suviše efikasna.

Odgovara, da je tačno da vreme radi za pobunjenike. Toga su svesni. Zbog toga su do krajnosti ubrzali pripreme za napad na Padang. Uslediće ovih dana. Pripreme moraju biti ozbiljne slično što je bio slučaj sa Pakanbaruom (naftina američka polja u centralnoj Sumatri). Slaže se potpuno da ne smeju dopustiti neuspeh akcije na Padang. Slaže se da će se Huseinovi ljudi tući ali samo u prvom momentu. Ubeđen je da kada slome otpor u prvom naletu nastaće kompletna konfuzija. Prema tome napad mora biti svestran i dovoljno efikasan u samom početku. Slaže se u potpunosti što se Barliana tiče. Ovo je slabić. Čeka prilike da pređe na drugu stranu. Poduzeli mere da to spreče. Već uputili tamo 200 padobranaca i to elitne trupe sa zadatkom da kod prvog pokušaja ili pokreta Barliana i njegovih ljudi, likvidiraju Barliana i ostale lidere. Ovo saopštili Barlianu. Barlianu javili da će centralna Vlada respektovati njegovu neutralnost tj. da neće koristiti aerodrome, uopšte komunikacije itd. Ali, Barlian mora odustati od svakog pokušaja da bilo kako ošteti naftina polja u Palembangu koja su za celu Indoneziju od životnog pitanja. Sav oktantski benzin dobijaju iz Palembanga. Njihova avijacija bila bi potpuno paralizovana ako bi im otseko Palembang odnosno ošteće naftina polja.

Misli da će imati vremena da likvidiraju otpor u Padangu i da reše političko pitanje. Jasno treba raditi brzo u oba pravca. Razgovarao o tome sa američkim ambasadorom Jonesom. Uveren je da će Amerikanci sačekati tih nekoliko dana. Amerikancima ovako rešenje prihvatljivo. Na kraju krajeva Amerikanci ipak žele mir u tom delu sveta. Rešeni samo da ograniče sadašnju punovlast Sukarna i prema njima potencijalnu komunističku opasnost. Predviđeno političko rešenje uključuje saradnju opozicije tj. donekle odgovara Amerikancima.

Za Jonesa kaže da pokazuje razumevanje za njihovo stanje. Problem je u State Departmentu i Dalesu lično. Kaže da ga je Alisson, bivši ambasador, kada mu je saopštio da je opozvan, u poverenju kazao da neka budu spremni na ozbiljnu promenu američke politike prema Indoneziji. Sve ove poteškoće sa kojima se sada sukobljavaju, pobune, uslovi opozicije itd. sve to je na neki način režirano od Amerikanaca. Jasno da ima i njihovih grešaka koje Amerikanci dobro koriste, pre svega nezadovoljstvo regiona, korumpirane partije.

Kaže da se u centralnoj Sumatri nalazi nekih dvadeset inostranih instruktora, najviše Amerikanaca pa i Engleza i Australijanaca. Jasno vlade o tome ništa ne znaju. Došli su kao turisti, pre svega kao žurnalisti. Žure sa obukom Huseinovih ljudi, organizuju otpor.

Kaže da su rešili da organizuju izložbu najmodernijeg američkog oružja koje zaplenili u centralnoj Sumatri. Izložbu moći ćemo posetiti narednih dana u Džakarti. Pozvaće šefove diplomatskih misija. Radi se o bazukanu i 75mm (mislim da je kazao protivtenkovskim) topovima. Ovog naoružanja oni uopšte ne poznaju.

Zahvaljujem mu na poverenju što mi je ovako jasno izneo program svoje Vlade. Lično mogu samo da mu poželim pun uspeh u interesu njegove zemlje. Izražavam spremnost svoje Vlade da ih pomognemo, koliko možemo i koliko smatraju oni potrebnim. Prekida me izjavom da zna da mogu uvek računati na našu podršku.

Počne da se izvinjava što nam učinio neprilike što ranije prihvatio posetu FNRJ, onda odlagao a tek sada saopštava da obzirom na datu situaciju ... Upadam mu u reč primedbom da sam primio strogi nalog od svoje Vlade da uopšte ne pokrećem to pitanje pošto smo svesni njegove lične situacije i potrebe u zemlji. U potpunosti razumemo njegovu odluku pa i odlaganje same posete i saopštenja po tome. Kažem mu da sam ranije dobio nalog da sa njim utvrdim program, tačan datum dolaska itd. Međutim, zbog stvorene situacije nisam hteo uopšte da ga time uznemiravam. Žalim što otpada prilika da vidi moju zemlju, što bi ova poseta doprinela daljem jačanju međusobnih odnosa. Nadam se da će imati docnije jednom priliku da to nadoknadi. Sada nije momenat da o tome diskutujemo. Kaže da mu je drago što nam time nije prouzrokovao suviše poteškoća a naročito ne jugoslovenskoj Vladi.

Što se posete vojne misije tiče koja obećana za april kaže da bi njima bila sa političkog gledišta dobro došla. Pitanje je izvesnih tehničkih poteškoća i njihovog najvećeg praznika – veliki post – koji traje do kraja aprila. Samo iz tih razloga bi bilo možda bolje da se poseta vojne misije nešto odloži.

Kaže da bi želeo naredne sedmice dati večeru meni i mojoj ženi u čast kod svoje kuće. Pozvao bi nekoliko ministara. Prihvatio sa zahvalom. Pitao da li bi možda mogao i šef Privredne delegacije da bude pozvan. Vrlo rado prihvaća. Kaže da ako ikako moguće želeo bi lično da se upozna sa našim privrednjacima.

U tom cilju dao bi narednih dana jedan ručak za delegaciju. Zahvaljujem sa primedbom da to nije potrebno i što je suviše zauzet.

Interesuje se za bolest moje starije ćerke koja leži u bolnici od reumatične groznice. Priča da je dobro upoznao ovu bolest pošto njegov sin je bolovao na istome, i još danas posle dve i po godine mora biti pod strogom lekarskom kontrolom i permanentnim lečenjem. Pruža svoje usluge a pre svega savetuje da se njegova žena i moja povežu zbog njihovih teških iskustava sa tom bolešću. Zahvaljujem.

Razgovor bio zaista prijateljski. Trajao ceo sat. Pokušao da odem, znajući za njegovu zauzetost ali me ponovo zadržao. Zaboravio ipak da mu zahvalim na njegovoj pomoći da dobijem kuću za rezidenciju u centru grada, što nije uspelo nijednom od šefova misija u poslednje vreme, a što mi je naročito važno zbog bolesti ćerke i žene.

Pavlič

MSP RS DA, PA, 1958, F-41, dos. 21, br. 410421

75

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o razgovoru sa predsednikom Sukarnom o pobunama na Sumatri i Celebesu i o jugoslovensko-indonežanskoj saradnji

Džakarta
Str. pov. 123
3. april 1958.

Pozvan kod pretседnika Sukarna pola sata ranije. Povod verovatno moj razgovor sa njegovim prvim adutantom, ili Abdulgani koji upravo kod Sukarna. Više manje privatan susret. Interesovao se za stanje bolesti moje žene i kćerke. Zahvalio se na čestitki koju je uputio madame Kartini na rođenju drugog Sukarnovog sina, iznosio utiske iz posete Beogradu. Žali što nije sreo Augustinčića čija dela upoznao iz publikacija poklonjenih madame Kartini kaže da će koristiti prvu priliku i posetiti Augustinčića u Zagrebu. Tom prilikom prenosim mu vaš 41834 izjavom da će biti Pretседniku Titu veoma drago da preuzme dalju brigu oko njegove porudžbine statue Kršiniča. S. toplo zahvaljuje. Odbija svaku pomisao da bio neraspoložen zbog pesimističkog gledanja i načina postavljanja pitanja u Beogradu. Spomenuo mu da je bila samo želja Pretседnika Tita da dobije informacije neposredno od njega. S. kaže da mnogo žali ako je došlo do pogrešnog

obaveštenja. Razgovor sa Predsednikom Titom smatra najkorisnijim. Navodi kao jedino razmimoilaženje stav predsednika Tita koji naglasio jedinstvo zemlje, mobilizaciju masa i materijalne pripreme kao uslov za uspešan razvitak kampanje protiv Holandana, dok je on mišljenja da su Holandani glavni razlog za postojeću razbijenost zemlje, pošto vešto potenciraju suprotnosti među partijama kao i između regiona i Džakarte. Ubeđen da će likvidacijom holandske vlasti biti stvoreni uslovi za pravo jedinstvo zemlje. Podvlači svoju spremnost da ponovo pristupi razgovorima sa Hatom i opozicijom ali prethodno treba oružjem likvidirati pobunu, tj. zauzeti Padang. Kaže da ne veruje mnogo u uspeh razgovora sa Hatom. Radi se o „dva sveta a ne samo o dve koncepcije“. Kaže da je o tome detaljno razgovarao sa Predsednikom Titom. Veruje u relativno brzu likvidaciju Padanga. Nedostaju padobranci i borna kola. Primećuje da će likvidacija Padanga imati pozitivno dejstvo u dva pravca, prvo predstavljajući demonstraciju snage centralne Vlade da je sposobna oružjem likvidirati pobunu, drugo urazumiće bar donekle, opoziciju i time stvoriti uslove za razumno rešenje. Naglasio potrebu brzog rešenja pobune pošto ima znakova da se strane zemlje sve više angažuju u prilog pobunjenika. Spominje jučerašnji govor Vargasa, ministra odbrane Filipina koji poziva na uzbunu zbog komunističke opasnosti u Indoneziji zbog prethodnog plana pobune, zbog direktne pomoći SSSR-a Džakarti ratnim brodovima, tenkovima i avionima. Sličan po tome je govor Serana, ministra spoljnih Filipina. Upoznajem S. da prozapadne ambasade primile dan ranije poziv revolucionarne vlade za priznanjem. Sve ovo sastavni deo istog plana. S. kaže da lokalizacijom pobune na severni deo Celebesa prestaje opasnost dezintegracije Indonezije i otvorene intervencije. Kaže da postoji redovna aviolinija između pobunjenika u Menadu (Celebes) i Manile kao i da je Simbolon, ministar spoljne revolucionarne vlade u kontaktu sa SAD i Holandanima. Izvesno umanjivanje ili potcenjivanje opasnosti intervencije moglo bi biti odlučujuće za Sukarnov stav po pitanju iznalaženja političkog rešenja. Ako zaista ubeđen da neće doći do jačeg angažovanja stranih zemalja, onda će ponovo nastojati da izbegne bilo kakav kompromis ili ustupke sa opozicijom.

S. optimista. Računa pre svega sa likvidacijom pobune oružjem. Možda suviše pod uticajem početnih uspeha na vojnom planu. Misli da će SAD biti prinudene da se pomire sa slomom pobune. Interesuje se za moje mišljenje o Jonesu. Kažem da verujem da će Jonse tačno obavestavati SD o stanju ovde ali da će isto tako tačno sprovesti liniju Dallesa što nije bio slučaj sasvim sa Alisonom. S. istog mišljenja. (Jonsea ja sreo već u Berlinu gde 1951. otvorao industrisku izložbu. Bio je u Beogradu u vezi kontrole upotrebe pomoći).

S. u toku razgovora kaže da bi želeo više pomoći i to „Military Assistance“ sa naše strane. Tumačim da smo već mnogo učinili, navodim kupovine oružja i ratnih jedinica na kredit od 8 godina, što jedini izuzetak i van naših normalnih mogućnosti. Spomenuo i našu spremnost za investicionim kreditiranjem do 10 miliona dolara na 5 godina. Interesuje se za kanalisanja njihovog izvoza preko

Rijeke ali nepoznavajući realne mogućnosti. Kaže da već dao nalog da se pripremi lov prilikom posete druga Pretsednika. Spominje posetu ostrvima kod Floresa gde poslednji ekzemplar Komoda-guštera. Govori o datumu dolaska pre nacionalnog praznika u avgustu. Izražavam sumnju da ovo odgovara za posete ostalim zemljama DI. Zamolio ga da se pokloni maksimalna poverljivost vremenu posete. Poručuje pozdrave drugu Pretsedniku i zahvalnost. Govor druga Pretsednika od 16-og ne spominje. Isto ne Sudarsona ni inicijative kod Amerikanaca. Razgovor trajao tri četvrt časa. S. odmeren, prijateljski.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-42, dos. 7, br. 48772

76

**Razgovor državnog sekretara za inostrane poslove FNRJ Koče Popovića
sa ambasadorom Indonezije Sudarsonom o pobunama na Sumatri
i Celebesu, 4. april 1958.**

Beograd
Pov. broj 47898
5. april 1958.

Došao na njegovo traženje. Ostao 45 minuta.

Tek se vratio iz Indonezije. Kaže da je situacija vrlo teška i neugodna. Već je počela američka tajna intervencija. SAD snabdevaju uveliko pobunjenike savremenim oružjem. Ako se ne postigne sporazum između vlade i pobunjenika, doći će, po njegovom mišljenju, do otvorene američke intervencije. Ponoviće se Španija, odnosno Indokina.

Da bi se to sprečilo prvi korak bi bio da se postigne sporazum Sukarno-Hata o obustavljanju operacija protiv pobunjenika, i traženju nagodbe sa ovima. O tome su se Sukarno i Hata već bili dogovorili u februaru, pa je onda iznenadno došlo do vojnih operacija. Formirala bi se vlada u koju bi ušli i Sukarno i Hata. Pitanje da li nastaviti ili obustaviti operacije je sad jedino pitanje koje ih razdvaja. Ovakvo rešenje bi bilo prihvatljivo i za Amerikance, za koje veruje da bi se zadovoljili pod ovim uslovima i neutralnom indonežanskom politikom. Posle oslobođenja Padange (od strane vladinih trupa), ne veruje da će pobunjenici pristati da pregovaraju. Povući će se u šume i preći na dugotrajnu gerilu. Naročito jako uporište imaju pobunjenici na Celebesu.

Razgovarao je sa Sukarnom. Kaže da se Sukarno slaže u pogledu ostalog, ali da hoće prvo da oslobodi Padang. Razgovarao je i sa Subandriom. Ovaj ne ve-

ruje da će doći do otvorene američke intervencije, jer bi to dovelo i do sovjetske. Vojni krugovi u Džakarti guraju na oružani obračun sa pobunjenicima.

Stanje na Javi je takođe teško. Cene rastu, pojavljuje se nestašica. Aparat je delimično dezorganizovan, ne radi redovno. U njemu se nalaze službenici sa raznih ostrva.

Posle povratka brodova Holanđanima može se očekivati da će Englezi – kod kojih su ovi brodovi bili osigurani – zauzeti oštriji stav. Italijani su se takođe aktivirali. Sedma flota je i dalje usidrena u Singapuru.

Trebalo bi drukčije postaviti odnose između Jave i ostalih ostrva. Sukarno je na to spreman, ali takođe tek posle zauzimanja Padanga.

Veruje da su i Indijci savetovali kompromis sa pobunjenicima. Misli da je to lični plan Nehrua. Indijci takođe spominju poželjnost intervencije Tito-Nehru-U Nu kod Amerikanaca.

Rusi su pružili pomoć u namirnicama i tekstilu. Pita da li verujem da bi i oni, posle Amerikanaca, otvoreno intervenisali. Odgovaram sa sumnjom ali neodređeno.

Sve ovo mi je izneo po svom nahodanju i odgovarajući na mnoga moja pitanja. Ograđivao sam se da pitam samo „teoretski“, da bih sagledao sve moguće varijante, bez namere da dajemo određene savete, što je u ovakvoj situaciji vrlo osetljivo.

Dao mi je na znanje da bi možda mogli uticati na Sukarna da traži odmah sporazum.

U okviru „teoretskih“ pitanja pitam ga da li su možda pomišljali da već sad donesu akt o novim odnosima sa provincijama – ostrvima. Kaže da nisu – zbog prestiža. Pitam ga da li su pomišljali naprimer da to učine uporedo sa privremenim obustavljanjem operacija, a da bi se stvorili uslovi za njihovo obustavljanje, odnosno da bi se oduzeli politički argumenti pobunjenicima. Kaže da nisu ni to, i ponavlja da posle izbacivanja iz Padanga pobunjenici neće hteti da pregovaraju.

Pitam ga, u istom duhu, da li su, uprkos što nije došlo do otvorene intervencije, pomišljali da postavie pitanje pred OUN – ma da znam, dodajem, da bi to predstavljalo neku „internacionalizaciju“ problema. Kaže da nisu ni to.

Kažem da smo spremni da pomognemo koliko možemo. Znamo koliko bi ih dug građanski rat bacio unazad. Ne vidim da bi mogla koristiti neka platonska intervencija kod Amerikanaca. I onako smo javno i jasno izneli svoj stav. Drukčije bi eventualno bilo ukoliko bi to bilo u vezi sa nekim novim uslovima, tj. sa nekom realnom formulom rešenja gde bi Amerikanci smetali, itd.

Kažem mu na kraju da ću obavestiti našeg Pretsednika i ostale drugove o situaciji kako mi je izneo.

Govorio mi je o tome da je sad u Evropi Rim postao centar pobunjeničke političke akcije. Njihov ambasador u Vašingtonu je nestao.

Sve u svemu Sudarsono je bio pesimistički raspoložen. Smatra da u Džakarti vlada puna konfuzija i da niko ne zna tačno šta hoće. Pokazalo se da ni on sam ne zna tačno šta bi trebalo učiniti, ali smatra da ne može doći do brze likvidacije pobune, da treba što pre ići na pregovore sa pobunjenicima. Svoje mišljenje je izneo Sukarnu.

Videlo se takođe da ima poverenje u naše prijateljstvo. Zahvalio se na iscrpnom razgovoru.

Koča Popović

AJ, KPR I-5-b/40-2

77

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o razgovoru sa ministrom inostranih poslova Indonezije Subandriom o povlačenju ambasadora Sudarsona iz Beograda zbog simpatija prema sumatranskim pobunjenicima, 10. april 1958.

Strogo poverljivo

Tražio prijem.

Upravo objavljena ostavka njihovog ambasadora Rasjida u Rimu, istaknutog lidera PSI. Sudarsono na svom povratku posetio Rasjida. Ovde u kontaktu sa Hatom. U vezi njegove ranije izjave da se Sudarsono povlači iz Beograda, dolazim sa pitanjem kakav stav treba da imamo do Sudarsona. Samo pitam, izričito naglasim da ne dolazim sa nikakvom žalbom, posto ne želim da bi došlo do bilo kakvog nesporazuma po tome. Primećujem da je bio Sudarsono za vreme boravka u Džakarti veoma koristan po našim ekonomskim pregovorima koji su u toku i da me je informisao o svojoj političkoj aktivnosti. Subandrio kaže da je veoma dobro što sam došao, posto bi me inače zvao. Tačno je da su ranije doneli odluku da se Sudarsono povlači. Beograd je za njih suviše važno mesto da bi mogli da imaju tamo ambasadora koji nije u stanju da tumači liniju Vlade. Međutim, za vreme diskusija ovde kada su Sudarsonu otvoreno izneli svoje nezadovoljstvo, Sudarsono ih je uveravao u svoju lojalnost do Pretsednika Sukarna i Djuande. Kaže da se radi samo o manjim razmimoilaženjima u pogledu načina rešavanja pitanja. Sudarsono pozivao se i na lične, familijarne momente (bolest žene) koji traže da još ostaje u Beogradu. Prihvatili su. Ali upravo primio telegram o poslednjem razgovoru Sudarsona sa Kočom Popovićem. Sudarsono ponovo zapao u staru grešku i liniju Vlade na neki način prikazuje kroz svoja lična gledanja i političke rezerve. Ozbiljno nezadovoljni sa takvim načinom rada. Dao je nalog da se ozbiljno prigovori Sudarsonu na takav postupak. Respektuju

njegove lične rezerve ali kao ambasador ima da tumači liniju Vlade. Što se Rasjida tiče, Sudarsono mu je preneo njegovo, Subandriovo pismo. Imaju ozbiljan problem sa ambasadorima Sumatraćanima. 50% njihovih šefova misija otpada na Sumatru. Veoma sposobni ali žele da dominiraju celom Indonezijom. Što se Sudarsona tiče misli da možemo imati normalan odnos do njega. Ali, unutar dve sedmice pozvaće me ponovo, razgovarati u međuvremenu sa Pretsednikom i tada doneti definitivnu odluku. Želi da izbegnu da opozivaju nekog svog ambasadora zbog njegove opozicione političke pripadnosti. Ali, u konkretnom slučaju misli da nema drugog izlaza nego da ga što pre opozovu iz Beograda.

U subotu ide u Japan na ratifikaciju – izmenu Mirovnog i reparacionog ugovora. Kažem da smatram ovo pozitivnim u svakom pogledu. Ima indikacija o izvesnom progresu u japanskoj spoljnoj politici. Sukob sa Chang Kaj Šekom, poteškoće sa Sing Man Riem, ekonomski ugovor sa NR Kinom, Fudjijamina izjava da će Japanci nastaviti sa podrškom centralnoj Vladi Indonezije pa makar Amerikanci uspostavili odnose sa rebelima, što veoma uzbunilo SAD. Subandrio se slaže potpuno, kaže da ga je ovo rukovodilo kada je predložio svoju posetu, istovremeno sa željom da razbije pritisak sa Zapada i izvesnu izolovanost zbog čega dolazi suviše do izražaja njihova jednostrana orijentacija prema istočnim zemljama.

Osuđuje izjavu White-a o kupovini oružja sa strane Indonezije. Dalesova izjava umerenija. Dales taktički sada napada zemlje istočnog bloka zašto prodaju oružje Indoneziji dok je White napadao samo Indoneziju. Jonesa smatra sposobnim, aktivnim, koji se zalaže za poboljšanje odnosa između Džakarte i Vašingtona. Saglasan da ipak spreman da bez rezerve sprovodi liniju Dalesa što nije bio slučaj sa Alisonom.

Kaže da je tačno da je Sudarsono izašao sa inicijativom da bi Beograd – New Delhi – Rangun učinili diplomatic approach kod Vlade SAD u korist Indonezije tj. u cilju obustavljanja umešavanja. Ali predlog je saslušan i odmah izjavio Sudarsonu da mu se čini nerealnim. Međutim, Sudarsono je prilično insistirao na tome. Primećujem da sam čuo da su u tom smislu bile upućene instrukcije na njihova predstavništva u pomenutim zemljama ali ne znam da li je to tačno. Subandrio kaže da nije nikada ni pomislio da uputi slične instrukcije.

Kaže da ima utisak da je State Department postao nesto razumniji sa izjavom da pružaju Indoneziji još jednu šansu da reše svoja unutarnja pitanja. Smatra da će biti Padang likvidiran oko naredne sedmice. Iza toga će uslediti razgovori o političkom rešenju. Lično smatra ovo nužnim. Postoje realni izgledi za ovakvo rešenje. Poverljivo kaže da je vođstvo Masjumi oficijelno predložilo Djuandi da uđu u Vladu. Ovo stvara novu perspektivu. Ostaje još uvek pitanje kako sprečiti da ne bi opozicija sutra tražila još više kada bi se ponovo konsolidovala.

Odnose sa Filipinima smatra sve gorim. Poslednja izjava Serana kojom je javno izjavio da ne veruje izveštaju indonežanskog ambasadora u Manili da

Indonezija ne prima oružje od strane istočnog bloka smatra nemogućom. Na putu za Tokio će voditi ozbiljne razgovore sa Seranom ako treba i Garciom.

Upoznajem ga o potpisivanju sutradan zaključaka sa zasedanja Mešovite komisije i o dolasku stalnih dopisnika „Borbe“ i „Politike“. Kažem da smo dužni da učinimo više napora sa obe strane u cilju međusobnog upoznavanja po liniji štampe. Ovi stalni dopisnici će omogućiti narodima FNRJ da se upoznaju i pravilno sagledavaju problematiku Indoneziju i da nisu više upućeni da primaju informacije kroz blokovske cvikere. Predlažem mu da prvom prilikom kada ima vremena daje intervju „Borbi“ i „Politici“. Prima vrlo rado i to odmah posle svog povratka iz Tokia.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-41, dos. 21, br. 410421

78

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ u Beogradu o razgovoru sa predsednikom Vlade Indonezije Djuandom o pobuni na Sumatri, odnosima sa Filipinima i jugoslovensko-indonežanskoj saradnji, 16. april 1958.

Strogo poverljivo

Premier Djuanda priredio večeru u moju čast i drugarice. Prisutni i potpredsednik Vlade Hardi, ministar industrije Ingkiriwang, ministar pomorstva Mazir, gensek Burhanudin, pretstavnici inostranih poslova, šef Protokola, a sa jugoslovenske strane osoblje Ambasade, Hofman, novinari.

Pre večere razgovarao sa Djuandom i Hardiem sam, za vreme večere i posle razgovoru prisustvovali novinari, Mraković i Ingkiriwang.

Kaže da Sukarno postaje više popustljiv, elastičan ali iznenađuje Hata koji postaje sve uporniji, ma da se očekivalo da će posle neuspele pobune na Sumatri postati više razuman i spremniji za kompromis.

Još se nada da je moguć sporazum. Radi u tom pravcu. Ostaje kod svog ranijeg stava koji mi tumačio na poslednjem sastanku. Sve spremno za likvidaciju Padanga i Nukitingia. Završni napad počinje danas - sutra. Posle toga treba naći političko rešenje. Na pitanje šta će da uradi ako se pokaže da nije moguće doći do kompromisa sa opozicijom posle Padanga, kaže da će trebati tražiti druge puteve. Lično još uvek spreman da podnese ostavku posle Padanga ali samo ukoliko bi to značilo put ka rešenju. Na pitanje kaže da Masjumi zaista ponudili da uđu u njegovu Vladu, ali se ispravlja „veći deo Masjumi“. Na pitanje ko

pretstavlja ove snage Masjumia kaže Sukiman i Iskandar (ili slično tome). Napominje da Masjumi spremna na saradnju i posle Padanga što znači da ne uslovljavaju svoju saradnju sa prekidom vojnih operacija.

Odnosi sa Australijom postaju bolji. Poslednje izjave Helma i Kasea smatra više razumnim, sa manje naglašavanja komunističke opasnosti u Indoneziji. Englesku politiku uopšte smatra umerenijom i realističnijom. Odnosi sa SAD donekle povoljniji ali možda samo privremeno. Izjave Serana smatra glupim. Serano poslednja dva tri meseca učinio nekoliko pogrešnih koraka. Voli mnogo da priča i to neodgovorno. Spominje slučaj senatora Peleaza kome Serano zabranio da glasa u prilog Indonezije po pitanju Zapadnog Iriana ako se sa time Holandija i Australija prethodno ne saglase. Sada isti Serano dezavuiše indonežanskog ambasadora Pamutjaka u Manili i svog ambasadora u Džakarti. Fuentebella imponuje što se javno sukobio sa svojim ministrom. Ali to znači da Fuentebella zna da uživa podršku uticajnog dela nacionalista partije. Upravo zbog toga je mišljenja da bi bilo pogrešno oštro reagovati na Seranove izjave. Zbog toga se saglasio da Subandrio na povratku iz Tokia razgovara sa Seranom. Bilo bi pogrešno zatvoriti vrata u odnosima sa Filipinima i time onemogućiti akciju i podršku onih krugova na Filipinima koji osuđuju Seranove izjave.

Pozitivno ocenjuje nastojanja Japana da se donekle izvuku iz tutorstva Amerikanaca. Misli da će Kisi posle izbora biti još jači u Parlamentu. Japansku politiku posle rata karakteriše realizam, a Japance antiameričko raspoloženje uprkos dolarima koje primaju. Reparacije i krediti koje treba da dobiju od Japana biće korisni po Indoneziju naročito u tom momentu. Odmah pristupaju ostvarenju tog sporazuma.

Dodaje da ne isključuje izvesnu promenu u spoljnoj politici Filipina.

Na moju primedbu da bi bilo korisno ukoliko bi mogli požuriti sa poslednjim propisima kojim bi regulisali pitanje decentralizacije uključujući i privredu, pošto bi to izbilo jak adut iz ruku opozicije i pošto se radi o osnovnom zahtevu nezadovoljnih provincija, čuvajući svakako unitarni oblik države koji u tom momentu izgleda jedino umešan, kaže da Vlada najozbiljnije pristupila rešenju tog pitanja, da je lično duboko svestan hitnosti zadovoljenja tog zahteva opozicije ali i bez toga je to preko potrebno kao elemenat za obezbeđenje razvitka njihove zemlje. Ali Vlada nailazi na raznovrsne poteškoće. Osnovni propisi već pripremljeni i bili bi već ozakonjeni da nije pobuna ometala rad Vlade. Nastojace da što pre završe taj posao. Na pitanje da li će ova decentralizacija obuhvatiti i deviznu oblast kao najosetljiviju i najsporniju tj. da će se predvideti izvesno participiranje regionalnih oblasti u njihovom izvozu, Djuanda kaže da u prvoj fazi ne misle prići tome ali priznaje da će biti potrebno ići i u tom pravcu.

Pošto sa svoje strane izrazio misao da je potreban stalan uporan rad sa AA zemljama, koje treba upoznavati sa indonežanskom problematikom, što će omogućiti veće razumevanje tih zemalja do aktivnosti njegove Vlade, Djuanda kaže da je tačno da nisu dovoljno radili po tome, ali da je tačno da ima rezervi od

strane izvesnih zemalja Azije i Afrike ali mora reći da u nekoj meri svesno odstaju od većeg angažovanja po pitanju AA zemalja. AA zemlje, koje pripadaju istočnom bloku su uvek spremne da i bez angažovanja od strane Džakarte izlaze sa izjavama koje su u prilog Džakarte ali ponekad suviše oštro formulisane, možda suviše jednostrano formulisane, što stvara njima poteškoće. Upravo zbog toga što se plaše da bi jednom akcijom kod AA zemalja suviše angažovali zemlje koje pripadaju istočnom bloku, smatraju umešnim priličnu umerenost u tom pogledu.

Kaže da mu teško pada što se pored ostalih vojnih atašea i Kawilarang njihov vojni ataše u Vašingtonu, pre toga komandant zapadne Jave izjasnio za revolucionarnu vladu. Ovog smatra najiskusnijim komandantom Indonezije, lično besprekornim, velikim patriotom.

Iznenadila njegova izjava „da već duže vremena nema kontakta sa Sukarnom“. Interesovao se da li bilo nečeg novog u razgovoru sa Predsednikom Sukarnom kada bio kod Sukarna na večeri prošle nedelje, a nešto pre toga kod njega u audijenciji. Osetio sam izvesnu gorčinu u njegovim rečima da već duže vremena nema kontakta sa Sukarnom zbog čega dodao da je lepo biti Premier kada uživa punu slobodu akcije i poverenje od strane svog Predsednika. Djuanda primećuje „ne mislim tako“.

Mnogo se interesovao za upravo potpisani Dogovor o ekonomskoj saradnji. Najveću pažnju polaže na usmeravanje njihovog izvoza preko Rijeke. Upoznao ga i sa našim principima u pogledu stvaranje Mešovitih preduzeća. Pozdravlja kao nešto novo u međunarodnim odnosima naš stav da ulazimo u takva preduzeća bez traženja ikakvih koncesija i bez vezivanja mešovitih preduzeća za određen rok trajanja. Svakog momenta spremni da se povučemo ako druga strana smatra to korisnim Mešovito preduzeće treba da pretstavlja realan interes oba partnera na bazi pune primene ravnopravnosti i reciprociteta.

Interesuje se za naše radne akcije omladine. Želi da mu omogućimo materijal o našim organizacionim iskustvima i problemima, o ekonomskoj strani tih akcija, ali je svestan da težište leži na političkoj strani angažovanja omladine iz raznih delova naše zemije, a što bi bilo od posebnog značaja i za njihovu zemlju.

S. Pavlič

Na molbu dopisnika Borbe i Politike posredovao prvo da su bili pozvani na večeru, a drugo, da ima Djuanda da izjavu u kojoj Djuanda naglasio istovetnost gledišta dveju zemalja u spoljnoj politici i naše preimućstvo što smo mi već našli svoj identitet po unutrašnjim pitanjima, identitet koji odgovara interesima naših naroda, a što još nije slučaj kod njih. Izrazio želju za upoznavanjem naše stvarnosti.

MSP RS, DA, PA, 1958, F-41, dos. 21, br. 410421

**Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane
poslove FNRJ u Beogradu o razgovoru sa predsednikom Sukarnom
o odnosima Beograda sa Moskvom i Pekingom**

Djakarta

Broj. str. pov. 235

20. jun 1958.

Sukarno kao i obično izbegavao razgovor o političkoj situaciji. Subandrio bio više raspoložen. Ipak Sukarno posle ručka pažljivo saslušao naše tumačenje o razlozima koji doveli do ovakvog razvoja odnosa između nas i Moskve odnosno Pekinga. Interesovao se za razloge koji guraju Kineze na zaoštavanje kao i za opšti stav Moskve i Pekinga do politike aktivne koegzistencije. Nije hteo da ulazi u diskusiju i da iznosi svoje mišljenje. Ponovo je izrazio uverenje da ćemo i ova puta savladati poteškoće. Subandrio kaže da polazemo suviše veliku pažnju na izjave Moskve. Prema njemu se Moskva vraća na stari rečnik, ali se ne treba zbog toga suviše uzrujavati. Na moju primedbu da se ne radi samo o rečniku nego na vraćanje na ranije metode i skidanje glava, Subandrio priznaje da su stvari otišle daleko. Slučaj Nađ isto pomenuli, prihvatili diskusiju ma da bila nabačena. Poznato da Sukarnovo gledište donekle odstupa od našeg tumačenja mađarskih događaja. Zainteresovala ih sličnost situacije naših dveju zemalja. Koa upoređenje izneo sam optužbu Pekinga – Moskve da postajemo kapitalisti i njihovi agenti a sve samo zbog toga što smo odbili da uđemo u lager kom prema njihovom mišljenju pripadamo. Obrnuto Indonežane optužuju komunizmom samo zbog toga što odbijaju da se pridruže SEATO-u kom prema mišljenju Amerikanaca pripadaju. Ja naročito naglasio da želim Pretsednika samo da upoznam sa stvarnim stanjem, sa našim iskustvom što im može biti od koristi ali uz puno razumevanje za njihovu situaciju.

Sukarno za vreme ručka u tri navrata postavljao pitanje posete druga Pretsednika. Želi da se fiksira datum. Interesovao se da li bi moglo doći ranije do posete obzirom na vesti o sastanku Tito-Nehru. Kaže da državni odbor za doček spreman da počne sa pripremanama. Žele pripremiti najveći mogući doček. Nabacuje program koji bi omogućio odmor i puno obezbeđenje. Ja ponovo odgovorio da postoji obaveza i želja druga Pretsednika da poseti Indoneziju i Sukarna, da bi to bilo od posebne koristi po razvijanje odnosa između dve zemlje itd. ali da bi poseta mogla da usledi docnije, možda pod kraj godine. Sukarno preporučio septembar – oktobar pošto tada već prihvatljivi uslovi za posete drugim zemljama. Subandrio dodaje da bi što ranija poseta zbog postojeće međunarodne situacije kao i zbog politike aktivne koegzistencije vanblokovskih zemalja koja je direktno pogođena u vezi sa napadom Moskve i Pekinga na našu zemlju bila od posebnog interesa. Sukarno ponovo sugerise dolazak avionom što bi omogućilo drugu Pretsedniku da nađe vreme za posetu. Sukarno namerno tom

prilikom naglasio da će biti i likvidacija pobune na severnom Celebesu u toku par dana završena, što znači da će se prilike u Indoneziji uskoro normalizovati. Prasadada očekuju u avgustu na praznik nezavisnosti.

Za vreme ručka izmenjene zdravice. Sadržaj uglavnom javljen Tanjugu. Poručuje pozdrave drugu Pretsedniku i Jovanki. Sukarno sa zahvalom primio foto Augustinčića. Odneo i veliku zajedničku fotografiju pretседnika Tita i Sukarna, a koja namenjena za rezidenciju. Bio je zaista zadovoljan boravkom među nama, uprkos nedostacima zgrade. Bilo veoma toplo pošto zgrada nije uopšte podešena za priređivanje ručkova uopšte a najmanje šefu države. Samo zbog ručka došao je iz Bogora 60 km daleko kamo se i vratio. Ovo povezano sa posebnim merama obezbeđenja, angažovano tri bataljona vojske pored policije itd. Rezidenciju čuvalo 350 vojnika – policista sa bornim kolima.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-42, dos. 1, br. 415592

80

Poruka predsednika Sukarna predsedniku Titu da njih dvojica treba da iniciraju susret vanblokovskih zemalja

Belgrade, July 21, 1958.

Your Excellency,

I have the honour to submit to Your Excellency the telegraphic message of President Soekarno - as follows:

“Thank you very much for your message. Meanwhile my government has recognized the Republic of Iraq. I think at this stage the best contribution we can make is a conference between Yugoslavia, United Arab Republic, India, Ceylon, Burma and Indonesia at the level of Head of Governments. This conference should be collectively initiated by you and me (Tito-Soekarno).

For geographical reason we should take Delhi as the meeting place. Time: if possible in the course of next week.

I would be very much obliged if you could give reply as soon as possible. If you agree it would save time if you consult immediately those governments especially Nehru and Nasser.

Immediately after receiving your agreement I will do the same.

Soekarno - Presiden Republic Indonesia.

Djakarta, 20 July 1958.”

I express herewith the assurances of my highest consideration.

Soedarsono
Ambassador

AJ, KPR I-1/422

81

Zabeleška sa sastanka predsednika Tita sa ambasadorom Indonezije Sudarsonom koji mu je predao Sukarnov predlog o sastanku vanblokovskih zemalja

Brioni, 22. juli 1958.

Predao poruku Sukarna. Sukarno predlaže hitan sastanak u Delhiju šefova vlada Jugoslavije, UAR, Indije, Cejlona, Burme i Indonezije. Drug Predsednik iznosi rezerve u pogledu umešnosti takvog sastanka u sadašnjem trenutku: ličilo bi na stvaranje trećeg bloka, moglo bi da omete ostale inicijative koje su u toku, nije siguran da će neki od ostalih predviđenih prihvatiti. Ipak pristaje da zatraži Nehruovo mišljenje.

Koča Popović

AJ, KPR I-3-a/39-9

82

Odgovor predsednika Tita predsedniku Sukarnu da je prerano za susret vanblokovskih zemalja

Zahvaljujem na Vašoj poruci. Sa zadovoljstvom sam primio obavest da u potpunosti delite gledište izneseno u mojoj poruci Vama kao i obavest o priznanju Republike Irak.

Situaciju na Bliskom Istoku ocenjujemo još uvek vrlo ozbiljnom, iako smatramo da su se u sadašnjem momentu pojavili ohrabrujući znaci koji ukazuju na mogućnost smirenja. Taj predah potrebno je iskoristiti da bi se pronašla realna rešenja postojeće krize i onemogućilo ponovo zaoštavanje. Zbog toga, ostajući i

dalje pri našem gledištu da je najrealnije rešenje krize moguće tražiti na bazi povlačenja stranih trupa i pojačanja posmatračke grupe OUN, dajemo aktivnu podršku nastojanjima da se ostvari sastanak šefova vlada SSSR, SAD, Velike Britanije, Francuske, Indije, Generalnog sekretara OUN Daga Hamaršelda, uz eventualno učešće i predstavnika nekih arapskih zemalja. Sa zadovoljstvom konstatujemo činjenicu da se forme rešenja traže u okviru OUN. Mi ćemo i dalje razvijati našu aktivnost unutar ove organizacije.

Vaš predlog o sazivanju sastanka šefova vlada Jugoslavije, UAR, Indije, Cejlona, Burme i Indonezije u Nju Delhiju primio sam i stupio sam u kontakt sa Premijerom Nehruom od koga sam primio i odgovor, sa kojim ste Vi možda u međuvremenu već upoznati.

Prilikom prijema Vaše poruke, izložio sam Vašem ambasadoru da nisam siguran da bi u ovom trenutku ovakav sastanak doneo rezultate koje bismo želeli. Postoji opasnost da bi ovakva naša akcija mogla biti ocenjena kao otežavanje akcija koje su sad u toku u okviru OUN. Isto tako bi se mogao dobiti utisak kao da se radi o stvaranju trećeg bloka, što bi takođe moglo imati negativan efekat.

Vidim iz odgovora g. Nehrua da i on ima slično mišljenje.

Iako ocenjujem da je situacija smirenija, smatram da je i dalje potrebno budno pratiti razvoj događaja i davati aktivnu podršku akcijama koje su već u toku.

Želim da i dalje nastavimo sa korisnom razmenom mišljenja. Posebno smatram važnim da naši predstavnici u OUN nastave sa tesnom saradnjom koju mnogo cenimo.

Tito

*Koncept koji je parafirao Tito.
AJ, KPR I-1/422*

83

Zabeleška o razgovoru predsednika FNRJ Tita sa indijskim ambasadorom Džangom, na Brionima 22. jul 1958.

Opširno izlaže njihov stav i moli za mišljenje i sugestije našeg Predsednika.

Oni su za to da se ide na vanredno zasedanje Generalne skupštine.

Oni su, zatim, za neodložno povlačenje anglo-američkih trupa, a protiv slanja trupa UN. Dovoljni su posmatrači, po potrebi pojačani. Ako bi se pristalo na slanje trupa UN stvorio bi se vrlo nezgodan presedan. Neka velika sila, bilo istočna, bilo zapadna, poslala bi svoje trupe tamo gde joj konvenira pa onda tražila

da UN pošalju svoje kao uslov povlačenja njihovih (mislim da imaju na umu Kašmir). To bi bila neka vrsta ucenjivanja UN.

Japanska rezolucija ima i drugih nedostataka: ne spominje na primer englesku intervenciju u Jordanu. Zbog toga u odnosu na tu rezoluciju oni će ostajati po strani.

Što se tiče konferencije koju je predložio Hruščov oni su za ako su i svi ostali. Protiv su proširenja dnevnog reda: treba da bude samo situacija na Bliskom Istoku.

Kaže da su dobili izričite pismene garancije od SAD i Velike Britanije da neće proširivati intervenciju na Irak. Velika Britanija precizira da to neće učiniti ni preko drugih.

Navodi pisanje londonskog „Ekonomista“ da je pobuna trebala istovremeno da izbije u Iraku i Jordanu, ali je zavera otkrivena u Jordanu dva dana ranije. Ima ih koji misle da je Husein znao bar jedan dan unapred da će izbiti pobuna u Jordanu. Predsednik kaže da ne veruje.

Biće još velikih teškoća i u Libanu, a naročito u Jordanu. U Libanu sa Šamunom je gotovo, traži se neki kompromis, na čemu radi i Murphy. Ali u Jordanu, 24 sata posle odlaska Engleza, Husein bi bio oboren, a to će otežati odlazak Engleza.

Pita da li će Rusi intervenirati ako Zapad krene na Istok. Tito odgovara da sigurno bi, najodlučnije, a forma bi zavisila od konkretnih okolnosti.

Obaveštava ga poverljivo o Dalesovom pismu Predsedniku na koji spremamo odgovor.

Predsednik ga obaveštava o Sukarnovom predlogu, iznoseći svoje mišljenje i moleći ga da traži mišljenje Nehrua. Džang se slaže sa Predsednikovom ocenom.

Koča Popović

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa predsednikom Sukarnom o Titovom i Naserovom odgovoru i o spoljnopolitičkim temama, 31. jul 1958.

Strogo poverljivo!

Trazio prijem. Pretsednik primio me u Palati Merdeka. Predao poruku. Zahvaljuje. Kaže odmah kada pročitao poruku da je izašao sa predlogom o sastanku sefova vlada 6 vanblokovskih zemalja u vezi prve poruke primljene od Pretsednika Tita kojom se predlaže zajednička deklaracija dveju vlada odnosno više vlada vanblokovskih zemalja. Smatrao je u datom momentu i u vezi zajedničke ocene da je stanje krajnje ozbiljno, kao najbrži put da se dođe do zajedničke deklaracije sastanak premijera tih zemalja.

Pošto sam primetio da mu odbijanje njegovog predloga bar donekle teško pada, smatrao sam potrebnim da naglasim da je bio u datom momentu to verovatno najbolji put da se mobilišu zemlje u cilju osude agresije i očuvanja mira i da je bio tako i primljen, ali da su se događaji na međunarodnom planu obzirom na Srednji Istok veoma brzo odvijali, stanje postalo manje zategnuto mada još uvek opasno, a naročito u vezi iznenađujućeg prihvatanja sastanka velikih u okviru Saveta bezbednosti od strane Hruščova. Pored toga treba voditi računa o izvesnim rezervama zemalja u pitanju bez obzira na težnje i opravdanost njihovih razloga.

Stanje smatra donekle povoljnijim. Pita me šta mislim o održavanju sastanka velikih. Odgovaram da bi bilo važnije čuti njegovo mišljenje. Pošto ponovo pita kažem da ne raspolazem konkretnim informacijama iz Beograda ali lično mislim da neće uskoro doći do toga sastanka, da će biti još prilično ustezanja ali da će na kraju do sastanka ipak doći. Pita zašto odnosno kako tumačim ustezanje Amerikanaca. Kažem da ima vesti da Pretsednik Ajzenhauer ne bi želeo u tom momentu susret sa Hruščoevom i zbog fizičkog raspoloženja. Svakako želi SAD dobiti na vremenu da izbegnu situaciju da se nađu na optuženičkoj klupi u Savetu bezbednosti čemu teži sovjetski predlog. Pronaći formulu da se izvuku bez većeg gubitka prestiža, može biti važan momenat.

Pretsednik Sukarno slaže se u potpunosti i kaže da je juče razgovarao sa njihovim pretstavnikom u OUN Ali Sastroamidjojom, koji tvrdi da je u poslednje vreme više puta gledao Ajzenhauera na televiziji i bilo je očito da Ajzenhauer ni približno nije više onaj koji je bio, ne samo u načinu govora tj. sa fizičke strane nego i u kvalitetu odgovora, elastičnosti i brzini odgovaranja, snalažljivosti.

Mišljenja je da se odmera snaga po pitanju Iraka odlaže. Svakako nije aktuelna upotreba vojnih snaga. Priznanje Iraka od strane Pakistana a može da se očekuje i priznanje od strane SAD i Turske je ohrabrujuće.

Ponovo kaže da misli da SAD traže rešenje u odlaganju diskusije sa Rusima, a u međuvremenu nastoje da nađu rešenje u Libanu, putem održavanja izbora novog Predsednika.

Prihvatom da se je stanje relativno smirilo ali istovremeno opada i revolt protiv američke agresije u Libanu i engleske u Jordanu, što bi moglo dovesti do nekakvog fait a compli raspoloženja. Sukarno se slaže i dodaje da bi ovakva tendencija bila veoma opasna i presedan za buduće.

Kaže da odlazi sutra na odmor na Bali za nedelju dana da pripremi govor za Dan nezavisnosti – 17 avgusta. Kaže da će govor trajati sat i četrdeset minuta, da će obuhvatiti pregled interne situacije za poslednju godinu dana a i stanje na međunarodnom planu. Ponovo će jasno da formuliše stav Indonezije po pitanju kolonijalizma i svih oblika kolonijalne agresije.

Na pitanje da li bi bilo potrebno u tom momentu nešto preduzeti, odgovara da momentalno nije težište na diplomatskim akcijama, da će se akcije kroz OUN odvijati određenim tokom ali da bi trebalo po njegovom mišljenju koncentrisati napore vanblokovskih i uopste juče kolonijaliziranih naroda na mobilizaciju masa protiv opasnosti agresije. Na pitanje kojim putem misli Indonezija da se angažuje u tom pravcu, kaže da treba aktivirati masovne mitinge, štampu, izjave.

Kaže da od U Nua još nije primio odgovor, da prati U Nueve poteškoće, da je obavešten da brat ubijenog Aung Sena stvara novu partiju unutar Antifašističke lige.

Zbog dolaska potpredsednika Vlade Chadila razgovor prekinuli koji trajao 25 minuta.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-41, dos. 21, br. 423793

85

Razgovor predsednika FNRJ Tita sa indijskim ambasadorom Džangom o Nehruovom odgovoru na Sukarnov predlog, 2. avgust 1958.

Jang predaje novu poruku – odgovor Nehrua. Ocene su i dalje slične, iako je sadržina Nehruove poruke već prevaziđena događajima.

Posebna pitanja: Jang se interesuje za Predsednikovu ocenu sadašnje situacije. Slaže se. Govori o velikom ugledu i uticaju Predsednika na Nasera. Smatra da svi ovi novi mladi režimi ne poklanjaju dovoljnu pažnju unutrašnjim problemima.

Vidi u „summitu“ mogućnu opasnost od nove Jalte.

Kritikuje Burgibu da je otišao predaleko u traženju kompromisa sa Zapadom.

Smatra da se Rusi nikada, to jest vrlo dugo, neće pomiriti sa posebnim položajem i ulogom Jugoslavije. U tome nema razlike između njih i Amerikanaca, politički misle i reaguju isključivo kao velike sile.

Govori o velikom interesovanju-raspitivanju u diplomatskom koru u Beogradu za svaki susret Pretsednika sa nekim od ambasadora.

Misli da će u pogodno vreme biti dobro da se sastanu šefovi vanblokovskih zemalja.

Misli da ne treba ići na vanredno zasedanje Generalne skupštine OUN, ali se potpuno slaže da je bilo vrlo korisno što je to u svoje vreme pokrenuto.

Stoji nam na raspoloženju, ako i čim budemo imali nešto da mu saopštimo.

Koča Popović

AJ, KPR I-3-a/38-14

86

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa generalnim sekretarom Ministarstva spoljnih poslova Indonezije Suvitom, 8. avgust 1958.

Strogo poverljivo!

Tražio sam prijem.

Dolazim na informativnu izmenu mišljenja. Pitam za njihov stav u vezi novog predloga Hruščeva o održavanju Generalne Asambleje umesto Summit konferencije. Šta možemo da očekujemo od sastanka GA u datim uslovima. Da li postoji mogućnost nekih zajedničkih akcija, sugestija.

G. Suwito kaže da u principu podržavaju GA. Treba sprečiti da bi se sve svelo na odmeru snaga između Moskve i Vašingtona, praćenu propagandnim ciljevima. Nema izgleda da bi jedna strana mogla da postigne dvotrećinsku većinu za donošenje odluke.

Primećujem da smo od samog početka podržavali akcije OUN. Vanredna skupština OUN pretstavlja najbolji forum za rešavanje spornog pitanja. Verovatno bi bilo korisnije da je bila Asambleja sazvana još ranije. Stav vanblokovskih i AA zemalja će doći mnogo više do izražaja na zasedanju Skupštine nego na Summit konferenciji. Pretsednik Tito u svojoj drugoj poruci Pretsedniku

Sukarnu naglašava važnost podržavanja akcija OUN i zajedničke kooperacije delegacija dveju zemalja u New Yorku.

Pošto g. Suwito nije upoznat sa drugom porukom, a razlog je u tome da je Pretsednik Sukarno sutradan posle predaje poruke otišao na Bali odakle se još nije vratio, upoznajem g. Suwita u glavnim potezima sa sadržajem poruke. Naglasim želju Pretsednika Tita da se nastavi sa korisnom izmenom međusobnih gledišta. Pitam da li ima nekih sugestija u tom pravcu.

G. Suwito kaže da ozbiljno razmatraju mogućnost iznalaženja rešenja koje bi bilo prihvatljivo za obe strane. Vlada o tome još nije zauzela zvaničan stav. Želi ipak da me informiše sa željom da ovo tumačim svojoj vladi ali samo kao jednu od mogućih ideja, koja može da pretrpi razne modifikacije. Pre svega treba naći realističan prilaz celom pitanju. Jugoslavija – Indonezija imaju gotovo istovetno gledište po pitanju Srednjeg Istoka. Indonežanska Vlada misli da predloži na GA, polazeći od toga da Ajzenhauer tvrdi da je do upućivanja njihovih trupa došlo samo u cilju da se obezbedi demokratski poredak i nezavisnost u Libanu, da se spreči tzv. indirektna agresija a da su spremni odmah da povuku svoje trupe kada ovakva opasnost prestane, da se oformi Komisija vanblokovskih zemalja sa zadatkom da

- 1/ kontroliše povlačenje trupa;
- 2/ da obezbedi sprovođenje slobodnih izbora.

Pored toga indonežanska Vlada nosi se mišlju da bi bilo korisno ugovoriti embargo uvoza oružja na Srednji Istok, razumljivo sa obavezom velikih sila da ovo respektuju.

Primećujem odmah da ideja može biti korisna, ali,

1/ Komisija treba da bude komisija OUN a ne komisija vanblokovskih zemalja. Može biti sastavljena pre svega od predstavnika vanblokovskih zemalja.

2/ Da bi komisija mogla kontrolisati povlačenje trupa treba postići odluku sa dvotrećinskom većinom da se trupe moraju povući. U tome je baš problem pošto je takvu većinu teško ili čak nemoguće postići.

3/ SAD stoje na stanovištu da bi trebalo njihove trupe menjati sa policijskim snagama OUN a ne samo sa nekom komisijom.

4/ U drugoj poruci Pretsednik Tito predlaže jačanje grupe observera. Slično predlažu i neke druge zemlje. Ovo je dosta blisko ideji formiranja posebne komisije sa gore postavljenim zadacima.

5/ Što se embarga tiče je problem na koje zemlje Srednjeg Istoka treba da se odnosi. Šta je sa zemljama Bagdadskog pakta?

G. Suwito kaže da su svesni poteškoća ali veruje da bi to bio izlaz iz inače neminovnog ćorsokaka. Ideju su već preneli ambasadorima u glavnim metropolama sa željom da jave odmah svoje mišljenje tj. na kakav je prijem naišla ova ideja. Ponovo moli da to učinimo i mi, misli da bi bilo veoma korisno ako u

datom momentu, da se izbegne ćorsokak, sponsorišemo ovakav predlog.

Već su dali instrukcije Ali Sastroamidjoju da najtešnje saraduje sa našom delegacijom.

Ponovo kaže da bi ovakva ideja bila sasvim realna ukoliko bi OUN preuzele odgovornost za obezbeđivanje nezavisnosti Libana čime bi otpao razlog SAD za upućivanje trupa.

Što se Jordana tiče zajednički konstatujemo da bi svako dalje podržavanje Huseina značilo samo nepotrebno zaoštavanje situacije na Srednjem Istoku.

Interesujem se za njihove informacije u pogledu sastanka Hruščov – Mao Ce Tung. Kaže da ne raspolažu sa direktnim informacijama ma da posvećuju tome najveću pažnju. Iznosi razloge, već poznate, koji su doveli do sastanka u Pekingu. Njihovi ambasadori iz Moskve i Pekinga nisu u stanju da se dočepaju nekih informacija ali kaže da su uočili izvesnu promenu na ovdašnjem ambasadoru Huang Chenu, koji se upravo vratio posle tromesečne odsutnosti. Postao je mnogo krući, ne razgovara više onako otvoreno kao što je ranije. Iz celog njegovog držanja vidi se da želi dati do znanja da i NR Kina pretstavlja veliku zemlju, što ranije nije bio slučaj. Danas očito traže da ih Džakarta konsultuje, da vodi računa o postojanju Pekinga. Dok ranije Huang Chen nije govorio o Kini nego uvek pre svega o problemima Indonezije sada koristi svaku priliku da naglašava uspehe koje su postigli i još veću perspektivu koja njima pretstoji. Tvrdi naime, da je NR Kina danas već u stanju da zahvaljujući postignutoj industrijalizaciji u kratkom roku prestigne zapadne zemlje uključujući i SAD. Huang Chen tvrdi da je samo NR Kina u stanju da ozbiljno i na bazi pune ravnopravnosti pomaže aziske zemlje u njihovom razvitku. Suwito se slaže da Pekingu odgovara zaoštavanje na međunarodnom planu što njima olakšava savladavanje njihovih internih poteškoća. Ovo pokazuje i rešenost Pekinga da dalje zaoštava odnose sa Jugoslavijom, uvođenjem staljinističkih metoda u samoj Kini i unutar socijalističkog lagersa. Suwito kaže da su bili ranije poverljivo informisani da će Huang Chen biti opozvan. Pekinška Vlada navodno nije bila zadovoljna s njim pošto je ovaj bio suviše „mekan“ prema Džakarti. Huang Chen se je posle tromesečne odsutnosti vratio sa izjavom da ostaje i kao što je već rečeno prilično promenjen.

Šta može da bude krajnja misao sastanka Hruščov – Mao Ce Tung njima nije jasno ali ih uznemirava.

Na pitanje da li ima nekih primedbi u vezi promene kandidature Malika za Predsednika ovogodišnjeg zasedanja GA OUN kaže da ostaju na svojoj obavezi da podržavaju kandidaturu Koče Popovića. Ne vidi problem u Maliku bez obzira što su se Shehab i Shamun složili da se ponovo kandiduje. Problem je više u tome što neke aziske zemlje traže da se ovogodišnje predsedničko mesto ostavi AA zemljama pošto je Monroe predstavljao kandidata Zapada uključujući evropske zemlje. Do sada još nema konkretnog predloga iz redova AA zemalja. Misli

da ima Koča Popović ozbiljne šanse da prođe. Poverljivo je saznao da su Rusi savetovali Noseku (ČSR) da se ne kandiduje.

Kaže da ostaje na svojoj kandidaturi za jedno od potpredsedničkih mesta. Skrećem mu pažnju da je nama rečeno iz njihovog Odeljenja da su odustali. Demantuje. Međutim, odustaju od kandidovanja za Savet starateljstva. MIP je predložio Vladi da ne postavljaju na dnevni red ovogodišnjeg zasedanja pitanja Zapadnog Iriana. Odluka Vlade još nije doneta. Predlaže da se narednih dana nademo da detaljnije diskutujemo tačke od zajedničkog interesa koji će biti na ovogodišnjem redovnom zasedanju.

Na pitanje šta bi mogao biti predmet razgovora između Žukova i Subandrio pre tri dana kaže da misli da je Subandrio zvao Žukova prosto zbog toga da drži neke vrste balans u posetama Žukova i Jonesa. Pošto je Jones tražio prijem zajedno sa direktorom ICA zvao je Subandrio Žukova što je i ranije činio i redovno oba primio istog dana.

Na sastanku vojnih komandanata dogovorene su mere koje treba poduzeti u cilju konačne likvidacije pobuna i po pitanju opšte bezbednosti u zemlji. Diskutujemo situaciju na Sumatri. Suwito priznaje da je veoma teško ali Vlada je protiv političkih razgovora sa opozicijom, što mnogi predlažu. Primećujem da se ne radi po mom mišljenju o razgovorima sa opozicijom i o nekim koncesijama nego o nužnoj kombinaciji vojnih mera sa upornim političkim delom na terenu. Dobija se utisak da su sve sveli samo na vojne mere. Međutim, pitanje je eminentno političko, što traži i politički rad. Narod treba ubediti da Džakarta nije komunistička, treba suzbijati propagandu rebela i Zapada itd., a sve to iziskuje uporan politički rad, što se ne može zameniti mitraljezima. Iznosim naša iskustva za vreme rata kada je bilo težište na političkom radu što je bilo uslov za vojne pobede. Slaže se. Priznaje njihove greške, govori da redovno tumači moje primedbe pre svega rukovodstvu PNI, da uviđaju nužnost aktiviranja političkog rada itd.

Na pitanje, pošto je član rukovodstva PNI, šta ima da kaže na osnivanje nove partije Partindo, koju formira grupa disidenata iz PNI, Suwito kaže da nema izgleda da opstane, da će doživeti sličnu sudbinu što je bilo pre dve-tri godine sa disidentima PNI koji su formirali partiju nacionalista „Merdeka“. Izražavam bojazan da će rascep u PNI dalje oslabiti ulogu PNI koju treba da odigra u životu Indonezije kao i da je teško negirati primedbe ovih disidenata koji formiraju sada Partindo kada prigovaraju rukovodstvu PNI da je PNI izgubila svoju revolucionarnost, borbenost, marksističko-marhenističku osnovu itd. Suwito prima primedbe izjavljujući da rukovodstvo PNI ozbiljno uzima u račun najnovije događaje. Slaže se i s mojom primedbom da su se tj. PNI uplašili saradnje sa PKI pošto je ova bila mnogo aktivnija, borbenija, ali sada kada su se odvojili od PKI umesto da su se aktivirali jednostavno su prepustili teren PKI koja vrlo vešto koristi parole o anti-imperijalizmu, antikolonijalizmu, nacionalni momenat itd. Ukratko, jednom posmatraču izgleda da je posle odvajanja PNI od PKI stanje samo još nepovoljnije po PNI a to upravo zbog neaktivnosti PNI. Program, parti-

ska mašinerija, propagandisti, aktivisti, rad na terenu, mobilizacija masa na najaktuelnijim problemima itd. Suwito sve to prihvata ali od toga nema mnogo.

Na pitanje da je palo u oči da je Subandrio primio Hasselmana, otpravnika holandske Ambasade, što gotovo nije učinio unutar godinu dana, Suwito kaže da je Subandrio želeo da ponovo iznese stav Indonezije po pitanju Zapadnog Iriana i međusobnih odnosa, pre polaska Hasselmana na konsultaciju u Hag. Poverljivo kaže da raspolažu dokumentima o koncentraciji holandskih trupa na ZI.

Razgovor trajao sat ipo.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-41, dos. 21, br. 423793

87

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa ministrom spoljnih poslova Indonezije Subandriom o spoljnopolitičkim i unutrašnjepolitičkim temama, 28. avgust 1958.

Strogo poverljivo!

Posetio ga na njegov poziv.

Interesuje se za raspoloženje u Djakarti (misli na diplomatski kor) kao i na gledanje Beograda na upravo zaključeni sporazum o isporuci oružja iz SAD.

Kažem da je sporazum pobudio ozbiljnu pažnju, da je teško reći nešto pobliže pošto je ovog puta izuzetno teško doći do nekih konkretnih informacija o sporazumu. Iznenaduje brzina kojom je bio zaključen kao i tempo isporuka. Uglavnom sporazum prima većina kao povoljan znak poboljšanja odnosa Indonezije sa SAD, a što je u datom momentu od posebnog značaja. Možda nekima sporazum ne pada dobro ali lično nemam naročitih kontakata sa ovima. Radi se o potpuno njihovom internom pitanju ali kad već pita mogu reći da smatramo sporazum kao dobar znak. Interesujem se za pozadinu tog sporazuma, razloge i detalje. Tumačim lično gledanje koji su sve momenti uticali na State Department da požuri sa isporukom oružja.

Subandrio se slaže sa mojim tumačenjem. Kaže da je tačno da su Amerikanci računali da će potpisivanje sporazuma bar donekle uticati na govor Pretsednika Sukarna, ma da su oni jasno stavili Jonesu do znanja da primaju oružje bez i najmanjeg pokušaja da vrše bilo kakav pritisak. Činjenica da je Jones tek 22-og tj. pet dana posle Sukarnovog govora tražio prijem kod Djuande kome je izrazio nezadovoljstvo State Deparimenta u vezi Sukarnovog govora, potvrđu-

je da nezadovoljstvo SD nije toliko, čak obrnuto, raspolažu vestima da je bio govor uglavnom pozitivno primljen. Ima nečega i u tome da nastoje da se situacija u Indoneziji stabilizuje, makar njima sada postojeći režim ne odgovara najbolje. Ne isključuje da je sastanak Mao – Hruščov doprineo tome. Neizvesnost kineske politike zabrinjava. O tome više docnije. Ali, poverljivo želi da kaže da je osnovni razlog ovoj užurbanosti i dobroj volji Amerikanaca u tome što su se plašili da indonežanska Vlada odnosno Ali Sastramidjojo istupi na vanrednom zasedanju GA OUN sa svim dokumentima o američkom umešavanju u indonežanske unutrašnje stvari. Dali su nalog Aliu i pripremili celokupnu dokumentaciju da bude spreman na ovakvo istupanje. Bilo bi za Amerikance krajnje neugodno kada bi sa ovakvim faktima demantovali suštinu Ajzenhauerovog govora. Ma da nije bilo o tome reči između njega i Jonesa ipak je siguran da je ovo bio presudan razlog.

Kada je Jones došao da ga obavesti o spremnosti SAD da isporuče oružje već je bio general Witropo na Filipinima čekajući poziv da dođe u Džakartu. Istovremeno već su počele pripreme za transport oružja. Finansiska strana uopšte još nije bila diskutovana. Amerikanci nisu postavili pitanje kada će o tome da diskutuju. Radi se o manjoj količini lakog naoružanja, svega 10 bataljona. Ne isključuje da će se količine povećati.

U toj vezi moli me da koristim dobre odnose sa Jonesom i da mu kažem da odustaje od svake pomisli da ovaj sporazum koriste u cilju vršenja bilo kakvog pritiska na Džakartu. Očekuju da će State Department pokušati nešto slično.

SAD izgleda ostaju mišljenja da Indoneziji nije potrebno drugo naoružanje sem lakog. Protive se jačanju indonežanske flote i indonežanske avijacije.

Kaže da su dugo trebali da shvate naše savete da posvete maksimalnu pažnju izgradnji Armije tj. da bez jake Armije nema govora o nezavisnoj spoljnoj politici. Govori da je često lakše održavati balans na dve strane koje su neprijateljske nego održavati balans u prijateljskim okvirima. Amerikanci su često naivni i kruti. Svako može da vidi njihove prave namere. Misle da mogu odmah da traže nešto kada su pokazali nešto malo volje sa ovim sporazumom. Zaboravljaju da su oni došli tek sada kada su prevazišli najtežu krizu. Bilo je pitanje opstanka. Danas može to reći. I tada su pre svega Rusi, Kina i drugi bili ti koji su ih pomogli da izdrže ovu smrtnu opasnost dok su Amerikanci učinili sve da Indonezija nestane. Upravo da se ne nađu više u takvoj situaciji rešili su da jačaju Armiju uzimajući oružje sa obe strane. Računaju da će do kraja ove godine biti bolje naoružani od ijedne susedne zemlje. Uprkos teških žrtava što ih je nanela pobuna ipak pozitivno je to što je Armija dokazala da postoji u što mnogi u inostranstvu nisu verovali.

Razgovaramo o govoru Pretsednika na Dan nezavisnosti. Naglašavam značaj ovog govora i dobar prijem u Indoneziji i kod nas. Primerak govora dostavio i Kabinetu Pretsednika Tita. Prelazimo na razgovor o unutrašnjoj situaciji. Saglasan sam sa njegovim gledanjem da će moći savladati ekonomske poteškoće.

Imaju sve uslove. Dodajem čak da je Indonezija možda jedina zemlja Azije koja može i to uskoro postati zaista nezavisna zahvaljujući svojim velikim potencijalnim bogatstvima. Potrebno je mnogo veće investiranje. Mnogi u diskusiji u Parlamentu kada sada diskutuju Zakon o ulazu stranog kapitala pogrešno ili jeftino prilaze tom problemu. Samo sa odvajanjem od unutrašnje akumulacije neće moći ići u korak sa svojim potrebama uzimajući u obzir i brz porast stanovništva. Više zabrinjava unutrašnja politička strana. Ne radi se o kompromisu sa Hatom ili rebelima. Ovo njihova stvar ali zabrinjava odsustvo svakog političkog rada na terenu sem PKI koja nužno osvaja teren dok se provladine partije brinu samo za probleme Djakarte. Subandrio se slaze sa mojim primedbama da PNI podbacuje. Subandrio čak kaže da PNI ne postoji kao organizovana snaga koja bi se mogla suprotstaviti PKI. Postaju svesni opasnosti koja im preti od PKI koja je već počela da gleda svog jedinog protivnika koji ih može sprečiti na njihovom putu za preuzimanje vlasti u Sukarnu. Kaže da samo Sukarno pretstavlja objektivnu snagu. Sukarno zna šta hoće i uporan je na tome.

Slazem se. Sukarno pretstavlja istinskog i najvećeg patriotu Indonezije. Najbolje zna šta treba Indoneziji. Problem je u tome što, iz bilo kakvih razloga, ne raspolaže ljudima, partijom, koji bi materijalizovali njegove ideje. Subandrio kaže da upravo u tome treba tražiti rešenje. Treba vremena. Postojeći partiski sistem mora u osnovi da se menja, pošto ne izražava volju naroda nego pretstavlja samo sretstvo za lična izivljavanja partiskih lidera.

Prelazimo na pitanje NR Kine. Kaže da osećaju da Peking nastoji vršiti pritisak na njih. Za razliku od ranije sada Kinezi nastoje svim sretstvima da dokažu svoju snagu i postignute uspehe. Kineski ambasador Huang Chen pre par dana izjavio njemu da će biti NR Kina unutar šest meseci sposobna da stavi Indoneziji na raspoloženje sve što ona treba za svoju izgradnju, za stabilizaciju tržišta pa i u pogledu naoružanja. Veruje da su Kinezi postigli ozbiljan napredak. O tome je razgovarao i sa Hatom koji ovo potvrđuje. Nije mu jasno zašto Peking toliko oštro napada Jugoslaviju. Ranije je bilo tipično za Kinu da je bila umerenija od Moskve. Ču En Laj čak posetio Gomulku. Primer Bandunga. Jugoslavija ni kao zemlja ni kao politički faktor ne može da pretstavlja problem za NR Kinu. Da li je možda ovo samo sretstvo ucene, pritiska na Moskvu. Prema njihovim informacijama ovo zaoštavanje njima nije potrebno iz unutrašnjih razloga. Postigli su ozbiljne uspehe i u povoljnijem su položaju nego npr. Nehru u Indiji koji se još bori sa bazičnim problemima. Omladina je impresionirana ovim dostignućima i na strani režima.

Tumačim naše gledanje. Uspehe Kineza u izgradnji i njihove napore treba priznati i pozdraviti. Važan faktor pretstavlja i oduševljenje omladine a i ostalih, svesni da postaju ponovo priznata nacija ali bilo bi pogrešno precenjivati uspehe i misliti da su prevazišli sve poteškoće. Nužno je da se sukobljavaju sa ozbiljnim problemima. Od posebnog značaja je i političko prilaženje putu daljeg unutrašnjeg razvitka – izgradnje. Izgleda da su krenuli već poznatim staljinističkim

putem, putem pritiska, postizavanja cilja po svaku cenu. Zbog toga je nužno došlo i do zaokreta po pitanju izvesne demokratizacije u samoj Kini. Šta je ostalo od poznatih Mao Ce Tungovih parola. Prostaljinistički elementi u Pekingu dominiraju. Savladavanju njihovih poteškoća odgovara zaoštavanje na spoljnom planu, što opet daje posebnu vrednost NR Kini u odnosu do Moskve. Peking principijelno protiv politike pregovora Istok – Zapad, protiv politike popuštavanja zategnutosti. Peking negativno utiče na akcije Moskve. Orijehtacija kineske spoljne politike, njihovo gledanje na OUN kao instrumenat američkog imperijalizma, može postati opasno. Interesantno bi bilo analizirati istinski interes Pekinga i Moskve po pitanju Srednjeg Istoka.

Što se odnosa Pekinga do FNRJ tiče oni predstavljaju samo deo opšte politike Pekinga. Priznavanje specifičnosti puta u socijalizam, priznavanje politike aktivne koegzistencije ne odgovara njihovom praktičkom sprovođenju interne i spoljne politike. Jugoslavija predstavlja za njih negativan primer, uzimajući u obzir da silom guše svako otstupanje od dogmatičnog interpretiranja i postavljanja linije. Postojanje takve Jugoslavije njima ne odgovara na njihovom internom planu ali ovo njima ne odgovara ni na aziskom planu. Indonežanska štampa, bar deo, je pravilno uočila kada je komentarisala komuniste Mao – Hruščov da je suština napada na jugoslovenski revizionizam u tome što se politika Jugoslavije i jugoslovenska stvarnost sukobljava sa suštinskim interesima Kine koja ide ka izgradnji aziskog komunističkog bloka.

Subandrio se interesuje za stanje u Moskvi, za položaj Hruščova, za suštinske odnose Hruščov – Mao. Peking podržava staljinističku liniju u svojoj zemlji a veže se sa Hruščovim koji je više manje uspešno likvidirao glavne Staljiniste.

Subandrio izgleda mnogo okupiran sa problemom Kine i kinesko-ruskih odnosa. Postoji jedno potencijalno strahovanje Indonežana od buduće politike Kine. Oni na prvom udaru, uzimajući kod toga u obzir još i ekonomski jaku kinesku manjinu u Indoneziji. Teško je reći šta je bila svrha pitanja koja je Subandrio više manje sam sebi postavljao: da li postoji mogućnost da se Moskva udalji od Pekinga; možda i Rusi već strahuju od Kineza. Rusi bi možda bili spremni na koegzistenciju sa Zapadom dok to ne izgleda realno što se Kineza tiče. Možda bi SAD bile spremne na izvestan aranžman sa Moskvom. Da li se može isključiti da nije Mao prilikom poslednjeg susreta sa Hruščovim postavio pred ovog alternativu – ili punu podršku Kini na internom i na spoljnom planu, što bi omogućilo Kini ubrzanje izgradnje, savladavanje svih internih poteškoća, ili će biti NR Kina prinuđena da traži neki modus vivendi sa SAD.

Ne upuštam se u diskusiju po tome. Primećujem samo da su ovo interesantna pitanja, povezana sa sudbinom čovečanstva. Ali, za sada bar padaju u sferu akademskog teoretisanja. Nema konkretnih indikacija koje bi mogle poslužiti kao osnova za ovakva razglabanja.

U toj vezi želi da bude Beogradu potpuno jasno da se danas više nego ikad nalazimo „u istom čamcu“. Moskva se ne može pomiriti sa postojanjem neza-

visne Jugoslavije pošto ova ugrožava ceo sistem ruske snage. Slično tome SAD ne mogu da se pomire sa postojanjem nezavisne Indonezije pošto se ovo sukobljava sa njihovim sistemom tj. sistemom američke snage. Obe strane ne biraju sretstva da postignu svoj cilj. Postoji razlika na unutrašnjem planu pošto u Indoneziji SAD mogu da koriste postojanje opozicije, raznih partija, rebela, itd.

Na pitanje odgovara da ostaju na podršci drugu Koči za Pretsednika GA OUN. Zajednička rezolucija arapskih zemalja u čemu učestvovao Malik i jednoglasno prihvatanje te rezolucije ne stvaraju, po njegovom mišljenju, novih šansi Maliku. Prema njihovim informacijama nova Vlada, posle stupanja Shehaba na dužnost, neće zadržati Malika na položaju ministra spoljnih poslova.

Razgovaramo o premorenosti Djuande. Dobacujem da poziv za njegovu posetu još uvek stoji ma da ne verujem da bi se Djuanda u doglednoj budućnosti mogao odvojiti od zemlje. Poseta bi bila u svakom pogledu dobrodošla kako na liniji jačanja međusobnih odnosa tako i za njega lično da se odmori. Subandrio kaže da bi zaista teško mogao ići ali ukoliko bi nama odgovarala poseta krajem oktobra početkom novembra i ako bi vreme dozvoljavalo Djuandi kraći odmor možda na Brionima, smatra da bi bilo veoma korisno realizovati posetu. Politički efekat bi bio svakako pozitivan.

Razgovor trajao sat i po.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-41, dos. 21, br. 423793

88

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa liderom Komunističke partije Indonezije Aiditom

Djakarta
Str. pov. br. 305
9. septembar 1958.

Vlahoviću. Na prijemu kod Vijetnamaca duže razgovarali sa Aiditom i Njotom. Aidit ovog puta bio mnogo kritičniji pa čak i bezobrazniji. Sa Njotom ja dogovorio da dođe na čaj i preuzme pošiljku upućenu njemu iz zemlje. Aidit upada „biće dobnije prilika da se sastanemo. Šaljite što imate na CK“. Aidit tvrdi da bi rado došao u posetu našoj zemlji da je primio poziv. Koristi njegovu sugestiju, što vama saopštiti da mu se uputi lični poziv, a što nismo učinili. Potsećam ga da je on odbio da dolazi izgovorom da je zauzet a da je bio spreman

istovremeno da ide na Kongres indiske partije, a mesec dana docnije na dvomesečno putovanje oko Jugoslavije.

Nekoliko puta naglašava veru u jugoslovenske narode, u povezanost jugoslovenskog naroda sa indonežanskim narodom i klasnim pokretom. Od-bijamo ovu poznatu teoriju da je narod dobar a rukovodstvo ne valja. Kažem šteta što nije ostao bar jedan dan kod nas pa bi se mogao uveriti bar o jedinstvu naroda i rukovodstva. Ako ništa drugo ovo je mogao da prenese Njoto sa Kongresa u Ljubljani. Aidit kaže da postoji u Indoneziji opasna tendencija ka šovinizmu. Krivicu baca na nas. Operiše sa nacionalnim komunizmom. Preporučujem da pažljivije čita govore jugoslovenskih rukovodilaca koji su osudili formulaciju o postojanju nacionalnog komunizma. Pošto stalno operiše sa internacionalizmom kao osnovnom zamerkom, preporučujem da čita govor druga Tita koji je formulisao pojam i obaveze koje proizilaze iz internacionalističke solidarnosti.

Aidit se okomio i na poslednju izjavu druga Tita o postojanju dve vrste revizionizma. Postoji kaže, samo jedna alternativa marksizam ili revizionizam.

U vezi razgovora da potrebno više učiniti u cilju međusobnog upoznavanja naroda Indonezije i Jugoslavije iznosim i oni, naročito KPI štampa. Aidit zajedljivo kaže da će „rado štampati govore druga Tita ako budu dobri, ako bi napao SAD a što nije slučaj. Obrnuto drug Tito koristi Zapad da napada braću“. Oštro reagujemo, iznosimo naše stavove po Iraku, iskrcavanje američkih trupa, o porukama Pretsednika Tita Sukarnu itd. o čemu svemu njihova štampa ćuti.

Posle ovog razgovora došli do zaključka da nema koristi voditi razgovore sa Aiditom. Njoto misli svojom glavom ali bezmoćan u odnosu na Aidita. Lukman samo instrumenat Aidita. Uočili da namerno traže kontakte sa nama na javnim mestima. Ovo njima potrebno da pokažu, pre svega nacionalistima, da nisu tačne njihove optužbe da su sateliti Moskve – Pekinga po pitanju SKJ. Verovatno Rusima i Kinezima objasnili potrebu ovakvog taktiziranja. Nastavićemo umerenim kontaktima ali odnosi postaju zategnuti.

Informacije radi. Žukov, ruski ambasador ostao korektan. Sada odlazi. Na oproštajnoj večeri u prisustvu Kineza kazao u svom govoru da će se rado sresti sa mnom bilo da on dođe u Beograd ili ja u Moskvu. Ovo čista formalnost ali u redu. Kinez Huang Chen prekinuo svaki kontakt sa nama pa i mi s njim.

Pavlič

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa predsednikom Vlade Indonezije Djuandom o poseti Jugoslaviji i o spoljnopolitičkim i unutrašnjepolitičkim temama, 30. septembar 1958.

Strogo poverljivo!

Sastanak dogovorili nedelju dana ranije kada ga sreo u Parlamentu sa namerom da razgovaramo o opštoj situaciji u Indoneneziji. U međuvremenu, dan ranije, bio sam pozvan kod ministra Subandria koji je pored ostalog izvestio me o spremnosti premiera Djuande da u oktobru poseti FNRJ. Pošto sam sastanak sa Subandriom završio prethodnog dana tek u 13 časova, a Djuanda je bio otsutan u Bandungu, sastanak sa Djuandom nije bilo moguće odložiti, što bi bilo u datoj situaciji bolje pošto nisam raspolagao sa odgovorom iz Beograda. Sastanak je bio zakazan za sutradan rano ujutro.

I/ Djuanda odmah prelazi na posetu. Kaže da o tome raspravljala Vlada na sednici u subotu posle podne. Ponavlja isto što Subandrio. Naglašava celishodnost političkog momenta, izražava želju za odmorom.

Zahvaljujem na njegovoj spremnosti da poseti FNRJ, slažem se sa značajem koji bi imala ovakva poseta u datoj situaciji itd. Kažem da problem jedino u roku posete. Koliko mi je poznato bila bi poseta dobrodošla krajem oktobra. Nisam siguran da li moguće ranije. Upravo se nalazi u Beogradu norveški premier. Nisu mi poznate obaveze narednih dana. Kratak je i rok za pripreme za zvaničnu posetu.

Djuanda kaže da može i nešto kasnije, da zna da bi teško bilo ići na put već petog kao što je predložio Subandrio. Tačno je da Sukarno i Subandrio žele da se vrati do 23 tj. pre Subandriovog polaska na Kolombo zasedanje. Međutim, kad već pođe na put i to ovako daleko nije reč o par dana.

Predmet razgovora međunarodna situacija i unutrašnja probiematika. Želi čuti našu ocenu njihovih problema. Cenili bi naše iskustvo u izgradnji zemlje, u spoljnoj trgovini. Posebnu pažnju želi posvetiti perspektivi odnosa na Srednjem i Dalekom Istoku. Misli na svestranu izmenu mišljenja, bez primanja obaveza. Neće biti problema pošto su gledišta na spoljnom planu gotovo identična. Misli da bi objava komunikea bila od značaja u datim uslovima.

Želi posetiti naše brigade na autoputu. Ovo ga već duže interesuje. Nešto slično bi trebalo i njima. Interesuje ga ekonomski momenat, organizacija i politički momenat zbliženja omladine iz raznih delova zemlje.

Posle zvaničnih razgovora koji bi trajali 2, najviše tri dana želeo bi da poseti neki kraj naše zemlje. Ostavlja nama. Video je već mnogo čega po svetu.

Naročito je upoznat sa SAD industrijom i Japanom. Želi da vidi ono što je tipično za naš sistem, naša dostignuća i to pre svega ona koja bi mogla biti ostvarljiva i kod njih. Interesuje ga Bosna, što bila manje razvijena i što muslimanske veroispovesti. Interesuje ga uređenje naših odnosa sa crkvom. Ako moguće sreo bi se i sa Reis Ul Ulemom.

U razgovoru nabacujem da na putu za autoput – brigade poseti Zagreb, Sloveniju. Dalje izražava želju da se upozna sa našom brodogradnjom. Put po zemlji predviđa oko 5 dana. Priznaje da bi mu bio koristan odmor. Ovo prvi odmor posle godinu i po dana što je premier. Bio bi zahvalan ako mu se omogući odmor od nekoliko dana ukoliko klimatski uslovi odgovaraju. Pošto primećujem da bi ovakav program iznosio više od 10 dana, a što je teško spojivo sa vraćanjem do 23, uzimajući njegovu posetu Kairu u obzir i put tamo i natrag, Djuanda nekoliko puta kaže da kad već ide onda želi da ostane u FNRJ najmanje 10 dana.

Kaže da bi ga pratio generalni sekretar MIP-a Suwito. Stari su saradnici. Subandrio protiv prvo što Sudjarwo već u Evropi a drugo što mu treba Suwito ukoliko se Djuanda ne bi vratio na vreme, a Subandrio bi morao da pođe na Kolombo zasedanje.

Pratio bi ga jedan viši oficir iz Ministarstva narodne odbrane u njegovom svojstvu ministra odbrane. Verovatno jedan predstavnik Ministarstva informacija. Potsećam ga da je bio ranije bio uvek u kombinaciji admiral Subjako, poslednje vreme i ministar veterana Chairul Saleh. Djuanda kaže da je to tačno i da bi bilo vrlo dobro da admiral Subjako pođe s njim. Govoriće sa Vladom. Saleha ne spominje.

Moli za materijale na engleskom. Interesuje ga naročito naš ustav. Urgira odgovor sa primedbom da ga nazovem u svako dobra kada dobijem odgovor iz Beograda. Izvinjava se na kratkoći vremena i na poteškoćama koje su nama time stvorene.

2/ Govorimo o priznanju Alžira. Kaže da su formulaciju o priznanju Proklamacije o nezavisnosti Alžira bez spominjanja vlade namerno izabrali. Ovo razlika od priznanja Iraka. Hteli praviti razliku. U konkretnom slučaju ne radi se o vladi koja raspolaže svim elementima. Ne vrši vlast, nema teritorije. Misli da je ovo dovoljna pomoć Alžiru. Što se Pariza tiče njima je svejedno. Pariz je protiv priznanja alžirske nezavisnosti. Uzeli su u obzir mogućnost ekonomskih mera sa strane Francuske koja gradi u Indoneziji jednu hidrocentralu, jednu luku i aerodrom kod Surabaje. Ne isključuju prekid diplomatskih odnosa pa čak ne isključuju priznanje vlade rebela. Djuanda se mnogo ljuti na izjavu francuskog ambasadora, koja cinička i koja je neuobičajena u diplomatskom svetu. Ipak teško nešto poduzeti pošto bi Francuskoj bilo dobrodošlo ako bi tražili povlačenje ambasadora u vezi te izjave.

3/ Interesujem se za osnivanje Nacionalnog planskog saveta. Kaže da tačno i da PNI traži da on preuzima rukovodstvo NPS. PNI inače traži to mesto za

sebe ali spremna da ga prepusti Djuandi. Kaže da bi rado preuzeo to mesto ma da je već preopterećen kao premier, ali bi svakako tražio da se razreši položaja ministra narodne odbrane. Za ovo nema rešenja. Nema ličnosti prihvatljive za sve krugove. Lično misli da bi bilo najbolje da bude šef NPS iz redova univerzitetskih profesora, da bude NPS nepolitičko telo. Primećujem da ovo odstupa od zamisli predsednika Sukarna. Kaže da tačno ali da je predsednik već po mnogim stvarima odstupio pa će možda i po ovome.

4/ Govorimo o stanju na Sumatri i Sulaveziju. Priznaje da je teško, neke vrste primirja. Nema nekih većih akcija ni sa jedne strane. Poverljivo kaže da je savetovao liderima Masjumi da šefovi pobune napuste na nekoliko godina Indoneziju, dok se stvari ne stabilizuju. Veruje da će slušati njegov savet. Ovo bi bilo najbolje rešenje. U protivnom nada se da će većinu njih zarobiti do kraja godine. Lično bi želeo da izbegne zaoštavanje i procese.

Kaže da ima Vlada ozbiljne poteškoće sada u Parlamentu. Masjumi frakcija i PRI - Bung Tomo - predložili su da se zajedno sa osudom poslanika koji su učestvovali u sadašnjoj pobuni, osude poslanici koji su učestvovali u Madiun pobuni. Ovo vrlo neprijatno. Upereno protiv Aidita, Njota, Njona, Lukmana itd. PKI već neraspoložena zbog saradnje Vlade sa opozicijom po pitanju investicionog zakona, po pitanju odlaganja izbora itd.

Primećujem da ne vidim poteškoće za Vladu. Vlada treba da odbije svako povezivanje sadašnje pobune sa Madiun. Vlada traži osudu članova sadašnjeg Parlamenta koji su učestvovali u zaveri protiv sadašnje Vlade. Ova vlada ne može da odgovara za stvari koje su se desile pre 10 godina kada je u međuvremenu bilo izmenjeno već više od 10 vlada.

5/ Za Hatu kaže da miruje, da pokazuje više razumevanja do rada Vlade, da Hata uviđa da Vlada nije samo oruđe u rukama Sukarna, da je Vlada uspela više puta i Sukarno modificirao svoj stav. Ipak misli da još nije momenat da bi se pristupilo rešenju pitanja saradnje Sukarno-Hata.

Sa Masjumi održava dobar kontakt. Masjumi pokazuje spremnost na saradnju. Veruje da će na januarskom kongresu Masjumi partije doći do izbora umere-nog rukovodstva sa kojim će biti moguća saradnja. Naročito stav Muhamedaniah – najbrojnije organizacije u Masjumi razvija se u prilog Vlade.

6/ Kaže da sa Sukarnom sve bolje saraduje, da dobro pomaže Vladu, da Sukarno postaje svestan pune odgovornosti za rad Vlade, što ranije nije bio slučaj. I Vlada traži svuda njegovo mišljenje i njegovu odgovornost. Kaže poverljivo da je pre meseci došlo nekoliko puta do propusta sa strane Sukarna. Ne poznavajući stvarno stanje i detalje nekih problema, održavao je govore ili davao izjave koje nisu bile na mestu. Spominje Sukarnov govor u Malangu. Sukarno uvideo propuste. Sve više se ograničava na generalnu liniju, koju stvarno on najbolje poznaje, ostavlja Djuandi slobodne ruke u dnevnom radu ali ipak nađe vremena da ga Djuanda informiše i da preuzima odgovornost. Postaje svestan da

deli sudbinu sa Vladom. Za Subandria kaže da je premoren, da mu potreban odmor. Kaže da Subandriu teže pada posao pošto je prvi put u Vladi dok je on kroz 12 vlada već naučio na ovakvu gužvu.

Razgovor trajao sat i po. Djuanda bio veoma neposredan, pažljiv.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-41, dos. 21, br. 423798

90

Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ: Beleška o isporukama vojnog materijala Indoneziji

11. oktobar 1958.

Od 1954. pa do kraja 1957. isporučeno je Indoneziji vojnog materijala u vrednosti od 2,399.588 dolara. Isporučeni materijal je bio: bacači plamena i odgovarajuća municija, municija za lako oružje, plastične mine, signalna municija, amfibije i borbeni čamci. Od iznosa gornje sume naplaćeno je 1,183.952 dolara, dok se ostatak sume odnosi na materijal koji je isporučen na osnovu kreditnih poslova.

Pored toga postoji pet zaključaka za isporuku vojnog materijala u iznosu od 24,566.987 dolara. Osim jednog posla u iznosu od 177.000 dolara, ostala četiri zaključka su na kredit, koji prema tome iznosi 23,389.987 dolara. Akonto ugovarajućeg avansa i transportnih troškova do sada je naplaćeno iz kreditnih poslova 3,352.171 dolar. Najveći deo kreditnih poslova zaključen je na 8 godina, uz plaćanje avansa od 15 procenata. Ostatak od 7 miliona dolara zaključen je na četvorogodišnji i trogodišnji kredit.

Na osnovu interesovanja, pored dosadašnjih poslova, date su ponude u visini od 246.000 dolara za eksploziv, barut i drugi vojni materijal. Na te ponude do sada nije primljen odgovor.

Pored toga postoje upiti za nabavku municije za vazduhoplovstvo u iznosu od 2 miliona dolara, municije za mornaricu i za izgradnju jedne fabrike municije.

Ovih dana je došao preko naše Ambasade u Džakarti upit za dva razarača klase „Dearing“ potpuno opremljene i naoružane u vrednosti od 12 miliona dolara svaki. Razarači su tonaže 1.200. Dalje se traži dva protivpodmornička broda i dva protivavionska broda od 1.300 tona (ovo traženje je nejasno). Pored toga traži se tri broda za iskrcavanje tenkova nosivosti od 4.000 tona. Za tu nabavku žele 10 godišnji kredit uz 10 procenata avansa, a isporuka treba da bude u roku od tri godine. Na osnovu prethodnog mišljenja naših stručnjaka, neovisno od problema kredita, ovo teško dolazi u obzir jer oružje i opremu treba nabaviti u

inostranstvu.

Međutim, postoji sa naše strane mogućnost da im isporučimo naše lovce podmornica.

AJ, KPR I-3-a/39-11

91

Zabeleška o poseti predsednika Vlade Indonezije Djuande Jugoslaviji

Oktober 1958.

Dr. Djuandi Kartavidjaji uručen je poziv avgusta meseca 1957. godine, prilikom posete potpredsednika SIV-a Svetozara Vukmanovića Indoneziji. Poseta je bila dogovorena za proleće 1958. godine, ali 29. marta 1958. Indonežani su odložili posetu na neodređeno vreme. Razlog odlaganju je bila pobuna koja je izbila u Indoneziji. Pošto su pobunjenici u vojničkom pogledu, uglavnom bili potučeni, krajem septembra o.g. Indonežani su najavili da je Djuanda spreman odmah da poseti Jugoslaviju, kao i da bi se u našoj zemlji zadržao 10 dana. Pošto je sa naše strane prihvaćen ovaj predlog, dogovoreno je da poseta Djuande traje od 13. do 22. oktobra.

Za vreme svog boravka u Jugoslaviji, Djuanda je pored Beograda, posetio još Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju. Prilikom obilaska ovih naših republika Djuanda je posetio neka industriska i vojna preduzeća, omladinske radne brigade na auto-putu Zagreb – Ljubljana, a također i brodogradilište u Rijeci. Dostignuća i sistem rukovođenja u našim preduzećima ostavila su dubok utisak na Djuandu, što je on i istakao u svojim izjavama kako u našoj zemlji, tako i po povratku u Indoneziju, podvlačeći potrebu jačanja ekonomskih odnosa sa Jugoslavijom.

Politički razgovori u Beogradu i na Brionima, gde je Pretsednik Republike primio Dr. Djuandu Kartavidjaju, vodjeni su u atmosferi srdačnosti, prijateljstva i međusobnog razumevanja. Konstatovana je sličnost gledišta po svim važnijim međunarodnim pitanjima, kao na pr. po pitanju borbe protiv kolonijalizma, ravnopravne saradnje među narodima bez obzira na socijalnu strukturu, učvršćenje mira, pravo svih naroda na nezavisnost, slobodan nacionalni razvitak i teritorijalni integritet itd.

Poseban interes Djuanda je pokazao za našu ocenu događaja na Bliskom Istoku, ističući da Indonezija sa velikom pažnjom i interesovanjem prati te događaje, ali da velika udaljenost od tog dela sveta onemogućava im da uvek dadu na vremenu i pravilnu ocenu, kao i da će im naše ocene biti od dragocene

koristi. Naročitu pažnju je posvetio pitanju Alžira. Objašnjavajući razloge priznavanja nezavisnosti Alžira (Indonezija nije direktno priznala alžirsku vladu u izbeglištvu, već samo alžirsku nezavisnost), Djuanda je podvukao da su se po ovom pitanju rukovodili pre svega njihovom konsekventnom politikom borbe protiv kolonijalizma u svim vidovima i pomoći svim kolonijalno porobljenim narodima. Osim toga oni nisu u situaciji da moraju voditi računa o reagovanju Francuske, obzirom da su od nje jako udaljeni kao i da odnosi sa Francuskom nisu toliko razvijeni, da bi Indonezija imala neku štetu od eventualnog prekida tih odnosa. Pošto je saslušao naše ocene događaja na ovom delu sveta Djuanda se zahvalio i pokazao puno razumevanja za naš stav po pitanju Alžira.

Također, Djuanda je pokazao naročito interesovanje za sukob sa IE zemljama i Kinom, kao i za odnose između socijalističkih zemalja. Objašnjenja koja su mu po ovim pitanjima data osvetlila su Djuandi pozadinu ovog sukoba i doprinela da jasnije sagleda ciljeve sovjetske i kineske spoljne politike.

Međutim pored razmene mišljenja po gore navedenim pitanjima stiče se utisak da je Dr. Djuanda Kartavidjaja koristio svoj boravak u našoj zemlji da što bolje i temeljnije prouči naš društveni, politički i privredni razvitak, kako bi mogao da koristi neka naša iskustva u svojoj zemlji. Tako na pr. poseban interes je pokazao za pitanje industrijalizacije, odnos pojedinih grana, pitanje kadrova u industriji, o funkcionisanju radničkog upravljanja i td. Isto tako tražio je detaljnija obaveštenja o svim problemima poljoprivrede, o finansiskom sistemu i organizaciji bankarske mreže, o investicionoj politici zajednice i republika, o pravima komuna i njihovim fondovima, kao i o rešavanju problema nerazvijenih područja.

Velika pažnja u toku razgovora posvećena je daljem razvoju međusobnih odnosa. Istaknuto je da ekonomska saradnja zaostaje iza političkih odnosa i da treba obostrano nastojati da se ekonomski odnosi naših zemalja razvijaju što više, pogotovu što postoje i dobri uslovi za to. Podvučeno je da treba što pre aktivirati mešovitu komisiju, čije formiranje je ugovoreno još prošle godine, ponovo je data saglasnost na kredit od 10 miliona dolara za investicionu opremu Indoneziji, istaknuta je obostrana zainteresovanost za otvaranje konsignacionog skladišta za indon. robu u Rijeci. Također je ukazano da smo spremni poslati stručnjake za geološka istraživanja, da smo u mogućnosti da izradimo razne projekte u cilju unapređenja njihove privrede, kao i da možemo pristupiti izgradnji manjih brodogradilišta, što je od osobite važnosti za Indoneziju.

Pretsednik indonežanske vlade Djunada i njegovi saradnici, koji su ga pratili, bili su vrlo zadovoljni posetom i objašnjenjima koja su dobili po svim pitanjima. Podvlačili su da su za vreme svog boravka stekli dragocena iskustva i da će im to mnogo koristiti u rešavanju njihovih unutrašnjih problema. Poseta Djuande doprinela je produbljivanju postojećih prijateljskih odnosa između naših zemalja i biće od obostrane koristi.

MSP RS, DA, PA, 1958, F-42, dos. 8, br. 432032

92

**Kabinet predsednika FNRJ o eventualnoj privatnoj poseti
predsednika Sukarna Jugoslaviji**

Beograd, 23. decembra 1957

Ambasador Pavlič obavestio je telegramom Državni sekretarijat za inostrane poslove da će Pretsednik Sukarno u januaru i februaru 1958. ići na odmor u Indiju i susedne zemlje, a možda i u Švajcarsku. Drug Pavlič je mišljenja da bi bilo korisno da Sukarno dođe tom prilikom i u privatnu posetu, tj. na odmor od par dana na Brionima, s tim što je zbog postojeće situacije malo verovatno da će doći do puta Sukarna u Evropu. Međutim, drug Pavlič smatra da bi bilo korisno pozvati Sukarna i dodaje da je ministar inostranih poslova Subandrio oduševljen ovom idejom.

Državni sekretarijat za inostrane poslove stavio je primedbu drugu Pavliču što je pokretao takvu inicijativu kod ministra Subandria bez prethodnog konsultovanja sa nama, s obzirom na neizvesnost putovanja Sukarna uopšte u Evropu, a i s obzirom na situaciju u Indoneziji i neizvesnost u pogledu položaja samog Sukarna.

Neovisno od toga, drug Koča Popović je mišljenja da bi se pretседniku Sukarnu moglo predložiti u ime druga Pretседnika da dođe u kratku privatnu posetu i našoj zemlji, s tim što bi se naglasilo da se poziv upućuje jedino u tom slučaju, ako Sukarno dolazi na odmor u Evropu januara ili februara meseca.

Molimo druga Pretседnika za odluku.

AJ, KPR I-3-a/39-8

93

**Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ Ambasadi FNRJ u Džakarti
o mogućem pozivu pretседniku Sukarnu da poseti Jugoslaviju**

Beograd, 26. decembar 1957.

Pavliču.- Ukoliko ustanovite da će Sukarno prilikom pretstojećeg putovanja u inostranstvo na odmor posetiti Evropu, onda mu možete u ime druga Pretседnika uručiti poziv da privatno poseti i našu zemlju, veza vaš 781. Napominjemo da poziv ne treba uručivati, ako se ustanovi da Sukarno neće posećivati ni jednu evropsku zemlju odnosno ako u međuvremenu postane jasno da se Sukarno povlači sa svog sadašnjeg položaja.

AJ, KPR I-3-a/39-8

94

**Ambasada FNRJ u Kairu Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o Sukarnovoj najavi dolaska u posetu predsedniku Titu**

Pov.br. 38

Kairo, 13. januar 1958.

Jutros bio sa Sukarnom u prisustvu Subandrija. Izrazio najveće zadovoljstvo što će videti Beograd i svog prijatelja Tita, sa kojim želi izmeniti mišljenja o pitanjima, koja ga brinu. Indiju napustio zadovoljan i veruje, da će isto tako biti i sa Beogradom. Irijan nije ni jedina ni najveća briga: stvar će se rešiti, ako se Zapad navede na suzdržavanje od privredne i vojne intervencije. Njega zanima gledanje Tita na stanje u svetu, na perspektive razvoja, na izlaz iz sadanjih teškoća.

Moli, da program ne bude pretrpan, pre svega, jer bi želeo što više razgovora.

Mnogo zahvaljuje na ponudi za avion, ali zbog prtljaga i velike pratnje mora nastaviti put svojim čartovanim PAA avionom.

Odavde kreće ujutru 17, i svakako će biti u Beogradu oko 2 po podne.

Ujutro 19 želeo bi proslediti za Siriju.

Sukarno se oseća dobro, svež je, i očevidno obradovan putovanjem i susretom sa Titom, koga 2-3 puta nazvao svojim prijateljem. Malo se boji zime, na koju nije navikao, pa bi trebalo o tom voditi računa, jer je osetljiv.

Derda

AJ, KPR I-3-a/39-8

95

**Zabeleška o razgovorima predsednika Tita i predsednika Sukarna
u Beogradu, 17. januar 1958.**

U razgovorima su učestvovali: sa jugoslovenske strane potpredsednik Saveznog izvršnog veća Svetozar Vukmanović, državni sekretar za poslove narodne odbrane Ivan Gošnjak i državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, a sa indonežanske strane ministar inostranih poslova Subandrio.

Predsednik Sukarno je na početku razgovora zahvalio Predsedniku Republike na podršci koju je pružio Indoneziji u svojoj novogodišnjoj poruci. On je

zatim izjavio da će ministar inostranih poslova Subandrio detaljnije izneti sadašnju situaciju i politiku Indonezije u vezi sa Zapadnim Irijanom i indonežansko-holandskim odnosima.

Ministar Subandrio je izneo da je Indonezija u toku poslednjih sedam godina pokušavala da pitanje Zapadnog Irijana reši putem miroljubivih pregovora sa Holandijom, bilo bilateralno ili u okviru Ujedinjenih nacija. U tom cilju Indonezija je na četiri poslednja zasedanja Generalne skupštine UN predlagala rezoluciju u kojoj se tražilo samo to da Ujedinjene nacije pomognu ove pregovore. Međutim, postalo je očigledno da Holanđani ne žele nikakvo rešenje. Oni zadržavaju Zapadni Irijan kao sredstvo ucene, pogađanja i pritiska. On im ekonomski ništa ne koristi (nema sirovina), već naprotiv predstavlja za njih teret, jer godišnje daju oko 8 miliona guldena. Holanđani su takođe osetili da neće više dugo moći da održe ni svoje privilegovane ekonomske pozicije u Indoneziji. Oni su naprimer, na ukupno investirani kapital u iznosu od 4 milijarde guldena (sadašnje stanje) u toku proteklih sedam godina izvlačili čisti profit od 1 milijarde i 400 miliona guldena godišnje, tj. 35%. Da bi po mogućnosti produžili ovakvo stanje, oni su aktivno razvijali unutrašnji razdor i subverziju, za šta su koristili i 9.000 besposlenih Holanđana (od ukupno 50.000), koji su živeli na budžetu holandske vlade.

Indonežanska vlada nije više mogla da potiskuje nacionalno i antikolonijalno raspoloženje naroda, niti da toleriše holandsku subverziju i zato se odlučila da primeni novu politiku. To je dovelo i do preuzimanja svih važnijih holandskih preduzeća u Indoneziji. Ona nisu nacionalizovana ni konfiskovana, da se ne bi ozbiljnije poremetila proizvodnja, nego samo preuzeta od strane vlade.

Nova politika naišla je na opštu podršku naroda i političkih partija osim izvesnih skeptika u redovima intelektualaca.

Pretnost Sukarno i vlada smatraju da je ova nova politika put za jačanje nacionalnog jedinstva, za unutrašnji preporod zemlje i dovršavanje revolucije započete 1945. godine i na političkom i na ekonomskom polju. Ona će omogućiti i sprovođenje pretnostove koncepcije o rukovodenoj demokratiji.

Kao reakcija na novu politiku počelo je vršenje pritiska na Indoneziju od strane Holandije i nekih zapadnih zemalja – prvo političkog zatim vojnog (koncentracija holandske i britanske flote u Singapuru i ubacivanje oružja) i najzad ekonomskog karaktera. Na ovom poslednjem polju Holanđani su prvo obustavili rad svog brodarskog preduzeća koje je održavalo pomorski saobraćaj između ostrva, nadajući se da će tako izazvati kaos u Indoneziji. Kada to nije uspelo, počeli su masovno da povlače stručnjake. Pošto je indonežanska vlada pokazala spremnost da im da izlazne vize i pošto su videli da ni time ne mogu zadati udarac Indoneziji, obustavili su masovnu evakuaciju. Iako je glavna kriza prošla, sada je za Indoneziju problem međunarodno tržište. Oni su dosada bili orijentisani na Holandiju, a sada treba da stvore nove veze. Odgovori iz Nemačke, Francuske, Engleske i nekih drugih zemalja pokazuju da se mogu nadati uspehu. Oni

su takođe rešili da svoju trgovinu orijentišu i prema ovom delu sveta, uključujući Jugoslaviju.

Takođe, oni žele da se ojačaju vojnički i da u tom cilju nabave i kupe oružje. Oni su se uverili da se ne mogu osloniti na svoje susede, jer su uglavnom okruženi zemljama SEATO pakta.

Pošto je ministar Subandrio završio svoje izlaganje, drug Pretsednik je izjavio da su njemu i njegovim saradnicima mnoge od tih stvari bile poznate, jer su pratili događaje, iako nisu znali za neke detalje koje je ministar izneo. Drug Pretsednik je izjavio da njega i njegove saradnike interesuje unutrašnja situacija u Indoneziji, tj. da li su zemlje i narod bili iznutra dovoljno pripremljeni i jedinstveni za ovakvu politiku i akcije, da nisu možda ove mere u vezi te politike učinjene malo prerano. On pritom nema u vidu politiku Zapadnog Irijana. Saglasan je da se politika u pogledu Zapadnog Irijana ne može smatrati preuranjenom i da je to pitanje trebalo stalno držati pred očima naroda. To je tipičan primer antikolonijalne borbe koji danas u svetu nailazi na široku podršku i simpatije. On je imao u vidu neke unutrašnje događaje i teškoće, naprimer na Sumatri, zatim neslaganja sa Hatom, kao i ekonomske odnose sa Holandijom i holandskim kapitalom u Indoneziji i teškoće koje su sada nastale zbog toga što je Indonezija bila ekonomski orijentisana uglavnom na Holandiju.

U vezi s tim drug Pretsednik je izneo naše iskustvo i teškoće posle 1948. godine, kada smo se, zbog prethodne suviše jednostrane orijentacije u ekonomskim odnosima sa inostranstvom, našli izvesno vreme u vrlo teškom položaju. To tada nije bio rezultat naše akcije, nego akcije drugih. Tada su nam u zapadnim zemljama postavljali teške uslove. Tražili su vrlo visoke kamate, čak i do 11%, i postavljali zahteve za plaćanje konfiskovane imovine i investicija još iz vremena Otomanske imperije. To nije bila pomoć, nego eksploatacija. Zbog toga smo postali mnogo oprezniji u stvaranju raznih aranžmana sa svima. Mi smo, naprimer, primali vojnu pomoć od Amerikanaca. Međutim, SAD su stalno dovodile u pitanje tu pomoć i preispitivale našu spoljnu politiku. I ove godine, kada smo to mogli učiniti, mi smo se odrekli daljeg primanja te pomoći. U vezi s tim drug Pretsednik je izrazio mišljenje da je u ekonomskim odnosima između Indonezije i Holandije možda trebalo ići malo više postepeno da ne bi zapali u suviše velike teškoće. Pored ostalog, zbog ovog udarca po Holandanima, izgleda kao da su se i druge zapadne zemlje uplašile da se isto ne dogodi i njima, pa su zato pružile podršku Holandiji.

Pretsednik Sukarno i ministar Subandrio su odgovorili da nova politika nije započeta prerano. Neko bi, možda, mogao da kaže da je prvo trebalo rešiti regionalne zahteve za autonomijom, pa onda preduzeti akcije protiv Holandana. Oni će ovo pitanje rešavati i daće autonomiju, ali ustvari više nisu imali alternative. Da su nastavili sa starom politikom popuštanja i kompromisa sa Holandijom, Indonezija bi se za godinu dana raspala. Holandani su već ionako pokušavali da unose razdor i razvijaju unutrašnju subverziju, a Indonezija je sa svojom

spoljnom politikom nepriključivanja pretstavljala smetnju politici zapadnih sila. One su zbog toga već od nekog vremena vodile sasvim određenu politiku razbijanja Indonezije na nekoliko manjih država, od kojih bi neke, naprimer Sumatra, bile zapadno orijentisane, a Java, kao najnaprednija, sa najvećim brojem stanovnika i velikim bogatstvima, izolovana i podvrgnuta još jačem pritisku. Tako je došlo i do pobuna nekih vojnih komandanata na Sumatri i Celebesu, ali narod nije bio iza njih i sada ih polako sve čvršće drže. Međutim, pritisak zapadnih sila preko SEATO pakta pojačao se u poslednje vreme, naročito posle „sputnjika“. Zapadnim silama takođe smeta predsednik Sukarno, koji je zajedno sa Nehruom i Naserom glavna figura politike nepriključivanja u Aziji. Zato su i pokušali da ga uklone putem atentata.

Takođe ni u ekonomskom pogledu ne smatraju novu politiku preranom, već jedinom alternativom. Naprimer, u Indoneziji postoje tzv. „velika petorica“, tj. pet velikih holandskih kompanija koje su držale uvoz i izvoz i istovremeno imale uticaja na selu. Hato je bio mišljenja da ih ne treba dirati, nego se postepeno jačati i onda ih jednog dana istisnuti. Međutim, događalo se suprotno. Te kompanije su danas jače nego pre rata i ukoliko je Indonezija jačala, one su jačale još više. Osim toga, one su odbijale od Indonezije sve druge ekonomske interese, plašeći ih time da u zemlji vlada haos, nesigurnost i sl. Svojom akcijom vlada je razbila ovaj monopol.

Na pitanje druga Pretsednika šta je ustvari Hata i ko iza njega stoji, predsednik Sukarno je odgovorio da je on liberalni ekonomista holandske škole (studirao u Roterdamu). Ortodoksni muslimani, koji su protiv njega (Sukarna) i znaju da se Hata ne slaže sa Sukarnom u izvesnim pitanjima, guraju Hatu u određenom pravcu.

U nastavku svog izlaganja ministar Subandrio je izneo da je pomenuta holandska broderska kompanija za pomorski saobraćaj između ostrva izvlačila godišnji profit od 48 miliona guldena. Osim toga, predstavnici te kompanije bili su veoma arogantni i ucenjivali vladu. Tako su između ostalog postavili zahtev za povećanje prihoda i vladi uputili ultimatum da će obustaviti saobraćaj, ako se ovaj zahtev odmah ne ispuni. Vlada više nije mogla od njih da zavisi i smatrala je da sumom koja odlazi na profit može da kupi potrebne brodove za taj saobraćaj.

Produžavanje kompromisa i na ekonomskom polju odvelo bi Indoneziju takođe u propast. Oni su se zbog toga rešili da prelome, pa i po cenu određenog rizika. Da nisu imali podršku naroda, oni bi propali za nedelju dana. Međutim, to se nije dogodilo. Naprotiv, narod je pokazao da je spreman i na žrtve kada je u pitanju ostvarenje nacionalnih ciljeva. Naprimer, u danima krize cena pirinča je skočila sa 4 na 10 guldena, a zatim je pala na 5 do 6 guldena, tj. još uvek iznad normalne cene. Sve to bi izazvalo revolt u normalnim prilikama, ali do toga nije došlo.

Drug Pretsednik je izjavio da Indonezija u svojoj borbi uživa podršku velikog broja zemalja, i to ne samo moralnu, nego i materijalnu. U tom cilju tre-

balo bi iskoristiti sve mogućnosti koje se pružaju i na Zapadu i na Istoku. Treba paziti da se i sa zapadnim zemljama uspostave kontakti i da se ne stvaraju bez potrebe neprijatelji. Te zemlje, osim toga, često nemaju identične interese i to se može iskoristiti.

Ministar Subandrio je izjavio da oni o tome vode računa i već imaju izvesnih rezultata. Oni su, naprimer, dobili od Japana ponudu za pozajmicu 70.000 tona brodovlja, a od Nemačke za 100.000 tona. Sovjeti su im ponudili na besplatnu pozajmicu od januara do marta 20.000 tona brodovlja, a posle toga bi se mogli koristiti tim brodovima uz plaćanje. Tu ponudu još nisu prihvatili. Sve ove ponude zajedno već premašuju njihove potrebe. Takođe je karakteristično da su Nemačka, Francuska i Engleska, iako su oni očekivali izvesne sankcije (kao protiv Egipta), pristale da trguju sa Indonezijom, jer znaju da je ona, ne računajući Kinu, treća trgovačka nacija u Aziji posle Japana i Indije. Naročito je značajno da je Engleska, iako daje političku podršku Holandiji, prva pristala da preuzme evropski račun Indonezije, koji je ranije vođen zajedno sa Holandijom. Neke zemlje koje su u vreme krize tražile 100%-ni depozit za kupljenu robu od strane Indonezije, sada to više ne traže. On je, takođe, imao značajne razgovore sa Brentanom i Pinoom. Oni su mu rekli da su Nemačka i Francuska, ako je Indonezija rešila da ekonomski potpuno raskine sa Holandijom, spremne da odmah „uskoče“. Prilikom nedavnog susreta u Nju Delhiu britanski premijer Macmillan rekao je predsedniku Sukarnu da je veoma zainteresovan za što brže rešenje spora između Indonezije i Holandije, jer ne bi želeo da se zbog toga kvare odnosi između Engleske i Indonezije.

Subandrio je takođe izjavio da kao dokaz da ne žele da kidaju sa Zapadom može navesti i činjenicu da još nisu prihvatili rusku ponudu, niti pristupili realizaciji zaključenog kredita od 100 miliona dolara.

On je zatim dodao da sa tehničke strane može izgledati teško da se njihov izvoz sirovina preorijentiše sa Amsterdama na druge evropske luke, na primer Hamburg i Italiju, ali oni žele da ga prošire, uključujući i Jugoslaviju i nadaju se da za sledećih 5 do 10 godina neće imati teškoća.

Zaključujući, ministar Subandrio je rekao da je, po njihovom dubokom uverenju, indonežanska nova politika pravilna i da je podržavaju mase, koje su time stekle novo samopouzdanje koje je inače bilo u opadanju od 1950. godine.

Drug Pretsednik je rekao da smo mi zapazili kako su u preuzimanju holandskih preduzeća u Indoneziji učestvovali radnici i mase i izjavio da oni svakako više ne mogu ići nazad, nego da tu politiku treba sada sprovesti odlučno i energično, jačajući samopouzdanje i jedinstvo naroda. U vezi s tim, drug Pretsednik je izrazio mišljenje da bi trebalo stvoriti organizovani svenarodni pokret – front, koji bi ujedinio i sve političke snage i partije. To ne bi trebalo da bude koalicija u vrhovima, nego jedinstveni pokret izgrađen odozdo u masama na izvesnim osnovnim pitanjima od nacionalnog interesa. Takođe bi trebalo jačati sopstvene oružane snage i posvetiti punu pažnju moralno-političkom faktoru u

vojsci, jer je to od odlučujućeg značaja.

Pretsednik Sukarno je izjavio da se on potpuno slaže sa ovim idejama, koje je i sam izneo u govoru povodom desetogodišnjice republike. Njegova koncepcija organizacije „Narodni kongres“ upravo odgovara tome.

Što se tiče oružanih snaga, postoje problemi zbog toga što su oni prilikom prenosa suvereniteta svoju novu armiju formirali kako od gerilskih jedinica, tako i od Indonežana, – pripadnika holandske kolonijalne armije, što je bio rezultat pregovora koji je vodio Hata. Predsednik Sukarno se potpuno složio sa izjavom druga Predsednika o tom pitanju.

Pošto je zaključeno da drug Koča Popović i ministar Subandrio izrade saopštenje za štampu, razgovori su završeni.

AJ, KPR I-3-a/39-8

96

Komunikacije o poseti predsednika Sukarna Jugoslaviji

Pretsednik Republike Indonezije u pratnji ministra inostranih poslova Dr. Subandrija, Šefa Kabineta Predsednika Republike Dr Tamzil Sutan Naraju i drugih funkcionera učinio je posetu Predsedniku Federativne Narodne Republike Jugoslavije Josipu Brozu Titu u vremenu od 17. do 19. januara 1958. godine.

Tom prilikom vođeni su između Predsednika Sukarna i Predsednika Tita iscrpni prijateljski razgovori po pitanjima od zajedničkog interesa.

U razgovorima su takođe učestvovali Dr. Subandrio, potpredsednik Saveznog izvršnog veća Svetozar Vukmanović, državni sekretar za poslove narodne odbrane general Armije Ivan Gošnjak i državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović.

Ponovo je istaknuta opravdanost zahteva naroda i Vlade Indonezije da se pitanje Zapadnog Irijana reši saglasno nacionalnim pravima i dostojanstvu indonežanskog naroda koji želi da se razvija u slobodi, nezavisnosti i miru.

Posvećena je najveća pažnja ispitivanju mogućnosti za dalji svestran prijateljski razvitak uzajamnih odnosa, naročito na ekonomskom polju. U tom pravcu biće uskoro uspostavljena zajednička komisija za unapređivanje ovih odnosa i biće preduzete mere za povećanje razmene uključujući i prodaju izvesne vojne opreme od strane Jugoslavije za potrebe indonežanskih oružanih snaga.

U razgovorima obe strane su izrazile svoju zabrinutost zbog međunarodne situacije koju opterećuju krupni nerešeni problemi i došlo do zaključka da je sada prvenstvena potreba čovečanstva da se obustavi besmislena trka u naoružanju i

usavršavanju atomskih i drugih oružja ogromne destruktivne snage i da se zaključi jedan međunarodni sporazum o razoružanju.

Istaknuto je zajedničko zadovoljstvo zbog činjenice što je sada u toku široka akcija usmerena na održavanje jedne međunarodne konferencije koja bi okončala atmosferu hladnog rata i položila osnove za rešavanje otvorenih međunarodnih pitanja.

Obe strane su izrazile mišljenje da zemlje koje ne pripadaju nijednom od postojećih blokova mogu da značajno doprinesu razvijanju međunarodne saradnje i učvršćenju mira.

Istaknuto je zadovoljstvo zbog ponovnog sastanka dva predsednika i dogovoreno je da će se poseta predsednika Tita Indoneziji obaviti ove godine.

AJ, KPR I-3-a/39-8

97

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič o Sukarnovoj poseti Jugoslaviji

Džakarta
Broj Str. pov. 22
17. januar 1958.

Sekretarijatu za inostrane poslove

Poseta Sukarna FNRJ pretstavlja potpuno iznenađenje za javni život i diplomatski kor. Objavljena tek posle objavljivanja u Beogradu. Pored ostalog razlog u tome što ranije objavljivanje zbog velike udaljenosti nije bilo oportuno. Plašili se da bi krajnja opozicija mogla da iskoristi ovakvu udaljenost Sukarna od zemlje. U posetu upućen najuži krug. Istočnjaci donekle zamerili što potpuno neobavešteni, komentari uglavnom povoljni, težište komentara na susretu Sukarna sa šefovima „Non Comited zemalja“ naglašavajući ulogu i podršku FNRJ, Pretsednika Tita, i povezujući posetu sa kupovinom oružja.

Primećujemo da ambasada neupućena u razgovore oko posete, pošto od 6 kada javili informaciju Subandria nismo primili ni najmanjeg obaveštenja iz Beograda.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1958, F-42, dos. 6, br. 41986

Pozivno pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu da poseti Indoneziju

Djakarta October 10th 1958

My dear President Tito,

I am very happy that Prime minister Djuanda at last can afford to leave the country to pay a visit to Yugoslavia.

I know it will be a short visit, still I regard it highly useful to strengthen the bonds of friendship between both our nations, and for an exchange of views about topical problems affecting both our countries or international relations in general.

As you are well aware, after our last meeting in Beograd we in Indonesia faced a turbulent period as the reflection of our national growth. I can say with a certain measure of confidence now, that we have overcome either the rebellion or the foreign intervention which very much complicated our domestic difficulties.

I myself – as I told you in my talks with you in Beograd – am not surprised about these emergencies, since I am convinced that we have to introduce new standards of judgement in the process of our developments. I know the world was used only to one or two standard of judgement, which before was (were) regarded more or less as a law for us all. It is this conservatism, commonly more well known as reactionary, which will always become an obstacle for the introduction of new thoughts. So the reaction against the principles of my guided democracy (we talked about it) was to be foreseen.

I am glad to note that my conception about the process of our national growth is no more questioned in Indonesia, even no longer bitterly criticized in foreign countries.

Before Ambassador Pavlic left for Beograd, he informed me about your desire to visit Indonesia during this winter. It will be very convenient for me, if you could visit Indonesia at the end of December, so that we can celebrate together New Year's Eve in Bali. Needless to say that I am very much delighted to hear that at last you can accept my long standing invitation to visit Indonesia, together with your wife. I can assure you, that the whole population of my country are looking forward in seeing you within our midst.

Your sincerely

Soekarno

AJ, KPR I-1/423

**Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu
o predstojećoj poseti Indoneziji**

27. oktobar 1958.

Dragi gospodine Predsjedniče,

Primio sam Vašu poruku koju mi je predao predsjednik vaše vlade gosp. Djuanda.

Mi smo svi saglasni sa time da je bila posjeta gosp. predsjednika Djuande našoj zemlji od velike koristi za daljnje učvršćenje prijateljskih odnosa i sves-trane saradnje između naših zemalja. Gospodin Djuanda je ostavio kod nas svih, sa kojima je dolazio u doticaj, najbolji utisak. Razgovori koje smo vodili biće veoma korisni jer su bili iscrpno informativni sa obe strane. Nas veoma raduje što ste uspleli savladati tako brzo i energično nereda na Sumatri i drugim otocima, a za koje smo duboko uvjereni, da su bili u velikoj mjeri inspirisani sa strane. Mo-ram da priznam smo mi u Jugoslaviji bili veoma zabrinuti, jer smo vidjeli da postoji opasnost intervencije sa strane nekih zemalja kojima smeta jedinstvena i nezavisna Indonežanska Republika.

Naš ambasador drug Pavlič moći će Vam usmeno ispričati kada i kako ja zamišljam moju posjetu vašoj ljepoj zemlji. Radovati će me da upoznam Indoneziju i da ću imati priliku sa Vama iscrpno o svemu izvršiti izmjenu mišljenja.

Iskreno Vaš J. B. Tito

AJ, KPR I-1/423

**Zabeleška o jugoslovensko-indonežanskim razgovorima tokom posete
predsednika Tita Indoneziji od 23. decembra 1958. do 1. januara 1959.**

Bogor, 26. decembra 1958.

Prisutni sa jugoslovenske strane: drugovi Pretsednik, B. Jovanović, I. Maček, S. Penezić, V. Mićunović, Mates i Pavlič; sa indonežanske strane: pretsednik Sukarno, premijer Džuanda, ministar spoljnih poslova Subandrio i ambasador Sadarsono.

Pretsednik Sukarno je predložio da se najpre razgovara o tome šta Indonezija želi od Jugoslavije i obratno, a potom o stavovima prema pojedinim međuna-

rodnim pitanjima. Zamolio je premijera Džuandu da u vezi s tim iznese indonežansko gledište.

Premijer Džuanda je izneo da se već više puta razgovaralo o tome kako da se prošire ekonomski odnosi. Indonezija želi da proda više robe Jugoslaviji, da počne da koristi Rijeku kao ulaznu luku ne samo za uvoz u Jugoslaviju, već i šire, čim to bude moguće i za indonežanski izvoz u oblast koja prirodno gravitira Rijeci, posebno za Istočnu Evropu.

Pretsednik Tito je izneo da je jugoslovenski stav istovetan sa indonežanskim. Slaže se da je ekonomska saradnja veoma važna za razvijanje odnosa. Iako su u tom pogledu postignuti rezultati i saradnja se proširuje, ipak ona još uvek ne odgovara političkim i ekonomskim uslovima koje pružaju postojeći odnosi između dve zemlje. Svakako je potrebno još više proširiti ekonomske odnose, ako za to ima mogućnosti. Ukoliko bi jedna od zemalja, ili obe zemlje, trebalo da kupe u drugoj zemlji više robe nego što je potrebno za vlastitu upotrebu, taj se problem može rešiti i reeksportom. Podvlači da pitanje reeksporta ne sme da se postavi samo jednostrano, već obostrano.

U vezi s tim premijer Džuanda je pomenuo da ni indonežanska vlada još nije zadovoljna postignutim rezultatima u trgovinskim odnosima i smatra da nije postignuto sve što je postavljeno u sporazumu potpisanom u Džakarti 12. aprila 1958. godine. Želeo bi da objasni kakva je situacija indonežanske strane. Kad je ugovor od 12. aprila potpisan, rekao je premijer Džuanda, mi smo u Indoneziji imali jedan od najtežih perioda u istoriji našeg naroda. Potsećam da je u to vreme počeo ustanak, koji je potpuno angažovao naše snage. Za vreme ustanka, a i pre njega, naša privreda je bila u zastoju. Naše mogućnosti i kapaciteti u pogledu međunarodne trgovine bili su veoma ograničeni. Sada je situacija mnogo bolja, što pokazuje i povoljno odvijanje našeg izvoza u toku ove godine. Nadamo se da će iduća godina biti bolja i naša vlada optimistički gleda na mogućnost proširenja trgovinskih odnosa sa Jugoslavijom. Međutim, mi još uvek nedovoljno poznajemo jugoslovensku privredu, nemamo dovoljno informacija o mogućnostima za uvoz iz Jugoslavije, a ni za plasiranje indonežanske robe u Jugoslaviji. Mi mislimo da će se te teškoće prebroditi i, sa naše strane, naimenovali smo već trgovinskog pretstavnik u Rijeci, koji će na licu mesta ispitivati te mogućnosti i redovno obavestavati Džakartu. Mi želimo da se i trgovinski sporazum proširi. Takva mogućnost predviđena je i u samom sporazumu, koji sadrži klauzulu da se ugovor može revidirati svake godine. U međuvremenu mi ćemo, u saradnji sa ambasadorom Pavličem, učiniti sve što možemo da se prebrode teškoće, a verujem da ćemo moći i u toku razvijanja odnosa da poboljšavamo mogućnosti.

Pretsednik Tito je rekao da mi poznamo teškoće koje je imala indonežanska vlada. Potpuno je razumljivo što pod tim okolnostima nije bilo moguće učiniti sve što se želelo. Drago nam je što čujemo da je situacija sada bolja i da se sa optimizmom očekuje sledeća godina. Što se tiče naših mogućnosti izvoza i potreba uvoza, naša je situacija takva da Jugoslavija postaje sve više industrijali-

zovana zemlja. Mi sve više osećamo da su dosadašnji okviri spoljnotrgovinske razmene uski, pa želimo da ih proširimo, naročito sa prijateljskim zemljama, kakva je Indonezija. Mi već imamo mogućnosti da izvozimo razne vrste opreme za čitave fabrike, razne mašine itd., dok je našoj industriji potreban sirovinski materijal koji Indonezija ima. Sa druge strane, potrebne su nam i razne vrste potrošnih dobara za široku potrošnju koje Indonezija izvozi. Drugi Predsednik je podvukao da smatra, a to mišljenje deli i političko rukovodstvo zemlje, da naše trgovinske odnose sa prijateljskim zemljama, kakva je Indonezija, moramo tako postaviti da budu adekvatni našim političkim odnosima. U vezi s tim treba, naprimera, da se pride i pitanju kreditiranja. Mi znamo da u ovoj fazi svog razvitka Indonezija ne može da raspolaže sa gotovinom radi isplate industrijske robe koja joj je potrebna i da je zbog toga neophodno da joj se pruži kredit. Drugi Tito je tu izneo da nije zadovoljan sa uslovima pod kojima je pružen zajam od 10 miliona. Misli da su uslovi nepovoljni za Indoneziju. Kamata od pet odsto čini mu se visoka. Izneo je mišljenje da Jugoslavija neće moći da se takmiči sa drugim zemljama koje trguju i pružaju kredite na bazi dampinga i da naši uslovi moraju biti realni, da ne smiju biti nepovoljni za Indoneziju. Ja smatram, nastavio je drugi Tito, da treba smanjiti kamatnu stopu i ja ću to sprovesti čim dođemo kući. Svi mi koji smo ovde razgovarali o ovom problemu slažemo se u tome. Mislimo da to nije samo u interesu Indonezije, već i u našem, jer se time stvaraju mogućnosti da se apsorbuju naši proizvodi i da čitava naša ekonomska razmena bude življa.

Premijer Džuanda je rekao da je veoma zadovoljan što je čuo velikodušnu izjavu Predsednika Tita. Da budem iskren, nastavio je on, i naša vlada ima teškoća sa finansijskim i ekonomskim stručnjacima. Oni, a to je na kraju krajeva i njihova dužnost upoređuju uslove koje nam nudi jedna zemlja sa ponudama druge zemlje i traže da se prime najpovoljniji uslovi. Sama vlada gleda na ove probleme i sa političkog aspekta, ali to stručnjaci ne čine toliko. Ja pripadam jednoj grupi u vladi, rekao je Džuanda, koja želi da se brzo razvijaju ekonomski odnosi između Indonezije i Jugoslavije. Zbog toga izražavam zadovoljstvo što je Predsednik Tito ukazao na mogućnost smanjenja kamatne stope za zajam od 10 miliona dolara. U vezi s tim uputio bih još jednu molbu – da se ispita da li bi bilo moguće da se produži rok isplate tog zajma. Ambasador Pavlič je upoznat sa željom Indonezije da kupi brodove u Jugoslaviji. U sadašnjoj fazi postavlja se kao prepreka tome poslu što Indonezija ne može prihvatiti ponuđene uslove plaćanja. Ja bih molio da jugoslovenska strana ponovo ispita da li može da ublaži te uslove. Osim toga, nastavio je premijer Džuanda, mi bismo želeli da jugoslovenska strana ispita da li bi bilo moguće da Jugoslavija finansira, ili da uključi u zajam od 10 miliona dolara, usavršavanje indonežanskih tehničara u Jugoslaviji. Naše je iskustvo da se teškoće oko jezika mogu prebroditi. Mi smo videli da stazeri, posle boravka od 6 meseci do godinu dana, mogu da slušaju predavanja na univerzitetima. Mi pokušavamo da šaljemo naše tehničare u više zemalja u kojima postoje uslovi. Naročito nam je stalo da naši mladi ljudi idu u Jugoslaviju,

jer pored usavršavanja na tehničkom polju tamo mogu da steknu znanje i u pogledu upravljanja fabrikama i preduzećima. Ja sam imao prilike da lično vidim jugoslovenske fabrike, da razgovaram sa upravom, a i čitao sam posle dosta o tome, i mislim da tamo ima mnogo novih ideja koje se mogu primeniti i u Indoneziji. Isto tako, želeo bih ovom prilikom da u ime vojske, mornarice i vazduhoplovstva zamolim da Jugoslavija pruža i dalje mogućnosti za treniranje njihovih kadrova i da se zahvalim na onome što je dosad učinjeno. Iduće godine broj stažera treba da bude 300. Još jedanput ponovio bih da bi smo mnogo pozdravili kada bi se deo kredita od 10 miliona dolara mogao koristiti za pokrivanje troškova stažera. Za nas je to od neobične važnosti, jer smatramo da ima mnogo prednosti ako naši mladi ljudi idu u zemlju kakva je Jugoslavija. Pre svega, oni se tada nalaze u zemlji koja vodi istu nezavisnu politiku kao i naša zemlja, pa smo u neku ruku sigurniji da neće potpasti pod štetni uticaj. Isto tako, važno je da imamo mnogo zajedničkog u našoj istoriji, što predstavlja dobru bazu za ovu vrstu saradnje.

Premijer Džuanda je zatim rekao da bi želeo da postavi pitanje kakva su bila iskustva Jugoslavije u pogledu sovjetskih zajmova i pomoći. Mi upravo želimo – rekao je on – da koristimo kredit od 100 miliona dolara za izgradnju objekata i za korišćenje stručnjaka. Dosada smo koristili taj kredit samo za nabavke za transport i slično, a sad bi trebalo da ga koristimo za objekte. Upravo posle podne imaćemo odlučujuće razgovore. Čini nam se, biću sasvim iskren, da je suviše veliki broj stručnjaka koje Sovjeti šalju u vezi sa izgradnjom objekata i, drugo, da je rok za izradu planova i izvođenje radova suviše dug, naročito ako se uporedi sa uslovima koje pruža Zapadna Nemačka. Ne znamo kako to da tumačimo. Mislimo da Sovjeti žele da budu suviše obazrivi, a moguće je da imaju i drugih razloga. Kad imamo ovakve sovjetske predloge, teško nam je da donesemo odluku, naročito kad njihove uslove uporedimo sa uslovima Zapadne Nemačke, posebno sa uslovima Krupa. Mi bismo želeli da čujemo vaše iskustvo u pogledu izgradnje nekih objekata od strane SSSR. Za nas je to važno pitanje, ali je važno i to da dobro iskoristimo ponuđeni kredit. Mislimo da je i politički mudro da koristimo sovjetske kredite. Želimo da koristimo EXIM banku, ali je dobro ako koristimo i na drugoj strani. Naše iskustvo u pogledu SAD je da su oni prilično spori u donošenju odluke, ali ako je već odluka donešena, samo izvođenje ide vrlo brzo.

Pretsednik Tito je odgovorio da se slaže da se jedan deo zajma od 10 miliona dolara koristi za usavršavanje stručnjaka. Uveren je da tako misle i drugi članovi delegacije. U pogledu trošenja kredita na opremu i slično želeo bi da najpre kaže nešto u vezi sa vojnom industrijom. U pogledu opreme čitave fabrike za proizvodnju topa 105 mm stvar stoji ovako. Naša vojna industrija delom je predimenzionirana za neke vrste proizvoda. Ima mašina koje se ne koriste, a upotrebene su vrlo malo. Da li bi indonežanska strana pristala da mi tu fabriku opremimo mašinama iz naše postojeće industrije, a te mašine su skoro nove. U tom

slučaju mi bismo vrlo brzo mogli da postavimo tu fabriku. Druga mogućnost je da u našoj redovnoj proizvodnji proizvedemo potrebne mašine za tu fabriku. U prvom slučaju, i za top i za municiju, možemo fabriku da postavimo vrlo brzo. U drugom slučaju mi bismo mogli izraditi nove mašine, ali bi rok isporuke bio duži. Isto tako, morali bismo iz inostranstva da uvezemo neke delove, naročito elektronski uređaj, koji proizvodimo ali ne sve što je potrebno.

Što se tiče roka za isplatu kredita, drug Pretsednik je rekao da smatra da taj rok treba produžiti i da će insistirati na tome.

U pogledu našeg iskustva sa sovjetskim kreditima, drug Pretsednik je rekao da ne bi mogao da hvali sovjetsku stranu. Mi smo imali sa njima neke sporazume da će nam pomoći u izvođenju prvog petogodišnjeg plana. Ali, kada je došla 1948. godina, oni su prekinuli vezu i u suštini za nas nisu izgradili ni jednu fabriku. Bilo je ugovoreno da će nam Mađari liferovati opremu za fabriku aluminijuma, ali su to prekinuli i mi smo imali samo štete. Ustvari, nisu nam izgradili ni jednu fabriku, niti su nam slali svoje stručnjake, pa tih iskustava zapravo i nemam.

Što se tiče pitanja zašto šalju tako veliki broj stručnjaka, drug Pretsednik misli da je to kod njih već običaj. Uvek oni šalju veliki broj stručnjaka. Kod njih postoji super proizvodnja stručnjaka. Ja ne znam za druge namere, nastavio je drug Pretsednik, ali može biti da ima i toga. Mogućno je da šalju veliki broj i zbog toga što nemaju još velikog iskustva za rad u inostranstvu, pa velikim brojem žele da se obezbede i skrate rokove. Međutim, zavisi sve to i od sporazuma. Indonezija će moći, ukoliko to želi, da traži smanjenje stručnjaka i u toku samog izvršenja. On je dodao da nema drugih podataka, ali želi podvući da su Sovjeti sa nama saradivali na izgradnji jednog reaktora od 10.000 KV. Tu su radili naši stručnjaci sa njihova tri eksperta. Mi smo bili zadovoljni. Oni su solidno završili svoj posao.

Imali smo ugovor sa Sovjetima da nam izgrade aluminiski kombinat u Crnoj Gori i fabriku đubriva u Pančevu. Ali, kada su se odnosi ponovo zaoštrili, oni su sve to otkazali. Mi smo već bili počeli radove kod Pančeva i, kad je došlo do otkaza pretrpeli smo štetu jer ćemo morati mašine da nabavimo u SAD, gde su one drukčije. Dok je trajala faza projektovanja, pre zaoštavanja odnosa, mi smo saradivali. Oni su slali svoje stručnjake kod nas, a mi naše kod njih, i saradnja u fazi projektovanja išla je svojim tokom. Kad bi se tražila moja ocena, nastavio je drug Pretsednik, rekao bih da će SSSR nastojati da ove poslove u Indoneziji obavi što solidnije, jer mu je stalo da vis a vis SAD i drugih zapadnih zemalja pokaže svoju tehničku sposobnost. U tom pogledu mislim da ne bi trebalo strahovati.

Pretsednik Sukarno je rekao da je prilikom svoje posete Kini posetio metalurški kombinat u Aum Saa /./. Kinezi su mu tada rekli da je taj kombinat izgradio SSSR u roku od 2 godine i da su oni veoma zadovoljni sa ruskim stručnjacima, koji su, pošto su završili izgradnju kombinata, otišli natrag u Sovjetski

Savez. U tom kombinatu rade sada samo kineski stručnjaci.

Pretsednik Tito je u vezi s tim rekao da je naš sporazum sa Sovjetima u pogledu aluminiskog kombinata bio da se on izgradi u roku od 5 godina, a kada je premijer Džuanda upitao da li se to odnosi samo na fabriku ili i za izgradnju energetskog izvora, drug Predsednik je odgovorio da se rok od 5 godina odnosi i na jedno i drugo.

Pretsednik Sukarno je potom upitao kakve proizvode Jugoslavija može da kupuje od Indonezije.

Pretsednik Tito je odgovorio da ne bi mogao dati potpunu listu, ali da će, primera radi, navesti gumu, kalaj, tehničke masnoće, zatim mirođije, kafu, čaj. Ima još i drugih artikala, a posebno za potrebe jugoslovenske tekstilne industrije.

Ambasador Pavlič je izneo da se u Indoneziji nalazi jugoslovenska delegacija koja želi da kupi 5.000 tona kaučuka, neke količine masnoća i ostale robe, ali da jugoslovenska strana nailazi na poteškoće upravo kod kupovine, iako je spremna da plaća sa gotovim novcem. Ako bi mu bilo dozvoljeno, on bi želeo da iskoristi ovu priliku da pledira za što skorije obrazovanje mešovite komisije, koja bi mogla permanentno da vodi brigu o robnoj razmeni i iznalazi nove mogućnosti. Postoji namera i za obrazovanje mešovitih društava. Sve bi to pomoglo da robna razmena življe krene napred.

Premijer Džuanda je izneo da će on, sa svoje strane, podržati predlog ambasadora Pavlića u pogledu mešovite komisije. Rekao je da je i njihov CDC počeo da unapređuje svoju organizaciju. Uspevamo da ograničavamo krijumčarenje i samovoljne kompenzacione poslove i stvari sve bolje i bolje idu napred. U pogledu ponude za izvoz potpune fabrike želi, pre svega, da se zahvali Predsedniku Titu. On misli da će najbolje biti ako Indonezija po tom pitanju pošalje u Jugoslaviju jednu malu ekipu. Sreća, oni imaju za to povoljnog čoveka koji je već bio u Jugoslaviji u vezi s ranijim poslovima. Isto tako, bilo bi potrebno kad bi u međuvremenu jugoslovenski vojni izaslanik posetio Bandung, da vidi šta se tamo već nalazi i šta će biti potrebno da se još izgradi. Posle toga će otputovati indonežanska misija radi daljih dogovora.

Pretsednik Sukarno je predložio da se pređe na međunarodne probleme i da se počne sa izlaganjem ministra Subandria o njegovom nedavnom putovanju.

Ministar Subandrio je rekao da će o tome malo kasnije govoriti, pošto i sam kaže nekoliko reči o našim ekonomskim odnosima. I on želi da izrazi zahvalnost za ponude Predsednika Tita. Izvodi iz toga zaključak da Predsednik Tito deli poverenje koje indonežansko rukovodstvo ima u pogledu daljeg razvoja stvari u Indoneziji. Indonežani su po prirodi optimisti, ali ova godina predstavlja i stvaran dokaz da stvari idu na bolje. Predsednik Tito će se setiti da je pre godinu dana Indonezija doživljavala teške dane. Došlo je do krize demokratije, do krize u odnosima između centra i provincije, podignut je i ustanak i došlo je do konflikta i sa Holanđanima. Sada su se stvari izmenile i Predsednik Tito može da

vidi da je Pretsednik Sukarno sada mnogo vedriji.

Pretsednik Sukarno je u šali protestovao i rekao da je on i tada bio vedar i optimista.

Ministar Subandrio je nastavio i rekao da indonežanski narod sa poverenjem gleda u budućnost. Smatra da našu saradnju treba postaviti na širu osnovu. Naši narodi treba da saraduju. Treba više Indonežana da ide u Jugoslaviju i više Jugoslovena da dođe u Indoneziju, da se međusobno upoznaju sa jezikom, običajima, kulturom i drugim vidovima života. Možda to na prvi pogled ne izgleda tako važno za ekonomsku razmenu, ali je on ubeđen da će to pomoći i razvijanju ekonomskih odnosa. Zašto je, naime, tako teško zameniti Holandane u Indoneziji? Zbog njihovog znanja. Za saradnju, i ekonomsku, neophodno je uzajamno upoznavanje. On bi želeo da u Indoneziju dolaze ne samo Pretsednik Tito i potpredsednik Tempo, već i drugi Jugosloveni koji mogu ovde naći stvari od interesa. Jezik, kultura, problem rehabilitacije, tropska higijena i dr., sve su to stvari koje možda nemaju neposredne veze sa ekonomijom, ali ustvari utiču na ekonomsku saradnju. Razmena studenata, doktora itd. pomoći će i olakšati druge veze. Nas isto tako sprečavaju birokrati, nastavio je ministar Subandrio. Ako se radi o tome da se trgovina prebaci iz Amsterdama u Rijeku, onda se tu prave razne kalkulacije i, ako račun ne izlazi, oni se onda ne protive. Međutim, sada vlada ima pozicije u svojim rukama, a ne više Holandani, tako da je ona stekla mogućnost da kanališe stvari u željenom pravcu. Želi ovom prilikom da saopšti da je Indonezija rešila da iz domaćih sredstava odvoji izvesnu svotu, u rupijama, radi pokrivanja troškova jugoslovenskih studenata koji bi došli u Indoneziju, da steknu šire poznavanje o njoj.

Ministar Subandrio je potom prešao na izlaganje o svom putovanju u inostranstvo. Zapravo, bio sam upućen, rekao je, da pretstavljam Indoneziju na sastanku Kolombo zemalja, ali mi je vlada poverila i druge dužnosti. Trebalo je da vidim kako se gleda u SAD i VB na situaciju u Indoneziji i da ispitam kako se razvijaju međunarodni problemi koji uzimaju prilično eksplozivnu formu. Na svom putu imao sam prilike da razgovaram sa Dalsom, Makmilanom, Lojdom, Brentanom, Hruščovom, Mikojanom, Širokim i Davidom.

Što se Indonezije tiče, u SAD i VB potpuno su izmenili svoj raniji cinični stav. Nema više ciničnih sumnji i može se reći da ima izvesne vere u razvoj u Indoneziji. Naročito je izmenjen stav u pogledu samog Pretsednika Sukarna. Sukarno je za njih značio negativnu stavku u bilansu Indonezije, a sada sa ga upisali na stranu potraživanja. Smatraju da kao nacionalista pretstavlja pozitivnu stavku. Naročito se može primetiti promena u Velikoj Britaniji. Oni sada vide veće mogućnosti za razvijanjem direktne trgovine sa Indonezijom. Dok su ranije uglavnom mogli da trguju samo preko Holandana, sada vide mogućnosti za širu trgovinu. Britanci su pokazali veoma veliki interes za razvijanje privrednih odnosa. Lojd mu je lično rekao da bi najradije želeo da ga zagrlji, ali da to ne sme suviše mnogo da pokaže zbog Holandana.

Što se tiče međunarodne situacije, raste saznanje, naročito u SAD, da ravnoteža u Aziji još nije uspostavljena, da su stvari još uvek fluidne. Dok je u Evropi ta granica jasno podvučena u vojnom, političkom i drugom pogledu, u Aziji je situacija još fluidna, i to ne samo u tom pogledu da li će jedna ili druga zemlja pasti pod uticaj SSSR-a ili SAD-a, već i u pogledu unutrašnjeg razvoja pojedinih zemalja. U vezi s tim od naročitog je značaja ono što se dogodilo u Pakistanu i Iraku. Dals mu je lično rekao da SAD znaju za Indoneziju gde bar sada stoji, dok to ne znaju za mnoge druge zemlje. To je, zapravo, velika briga SAD. Oni se plaše dve stvari. Prvo, da parlamentarna demokratija u Aziji ne funkcioniše dobro, ali da ekonomski razvitak u Aziji nije dovoljno brz, i da se za to optužaju SAD. U SAD vide da je njihova ekonomska pomoć veća od one koju pruža SSSR, a ipak postoji tendencija da se sovjetska pomoć hvali a da se za spori napredak optužuju SAD. Izgleda, nastavio je ministar Subandrio, da u SAD ima tendencija da se razmišlja i o drugim linijama, da se smanji vojna pomoć, da se ekonomska pomoć pruža više na multilateralnoj osnovi, uglavnom preko Colombo plana, pa i preko UN na bazi najnovijih predloga /Technical Assistance/. Izgleda da su SAD u principu bliže da prihvate multilateralnu pomoć.

Ministar Subandrio je dalje izneo da je njegov utisak da SAD žele po svaku cenu da u Aziji spreče svako pomeranje ulevo. Nije stvar u tome da se boje da će zemlje postati komunističke zbog komunističke propagande, već se plaše da će do tog pomeranja doći na bazi nezadovoljstva osnovnih masa. Na ovaj način vojni pučevi postali su instrumenat hladnog rata. To se oseća i u Indoneziji. Oseća se sistematsko propagiranje generala Nasutiona kao budućeg nosioca vojnog režima u Indoneziji. S gledišta SSSR, vojni pučevi, čak ako su i okrenuti protiv njega, znače više nezadovoljstva u narodu, jer narod nikad nije zadovoljan vojnim režimom, a to se nezadovoljstvo može iskoristiti za sopstvene ciljeve.

U pogledu Berlina imao je razgovore sa Dalsom, Lojdom i Brentanom. Svi misle da je Berlin manje pitanje i da je pravi cilj SSSR-a da skrene pažnju Zapada sa glavnog bojišta. Sovjetski Savez bje veliku bitku na terenu Azije i Afrike, a posebno u zemljama koje nisu vezane za blokove.

Razgovarao je o ovim pitanjima i sa Hruščovom i Mikojanom i stekao utisak da je cilj Sovjetskog Saveza da se potpuno angažuje u utakmici kompetitivne koegzistencije. Tu borbu SSSR vodi na dva koloseka. Prvo, da postigne i prestigne kapitalističke zemlje, i drugo – da u utakmici u pogledu pružanja ekonomske pomoći, pokaže šta je bolje: da li pomoć putem privatnih investicija, što predlaže SAD, ili državna pomoć na liniji vlada. Još nedavno Eisenhower je izjavio da SAD neće moći na bazi državne pomoći beskonačno da pružaju pomoć i da zapravo prava pomoć treba da potiče iz privatnih izvora i od privatne inicijative. SSSR, naprotiv, želi da dokaže da pomoć na nivou vlada, čak ako je i manja, može da bude korisnija za primaoca. Zato se i slaže sa Pretsednikom Titom da će SSSR učiniti sve da solidno izvrši ovakve poslove. Za to imaju i drugih podataka. Informacije koje imaju iz Indije i Afganistana takođe govore o tome da Rusi vrlo

solidno obavljaju ove poslove.

Drugo, njegov je utisak da u pogledu SSSR treba stalno imati u vidu Kinu. SSSR ne može da zaključi sporazum o razoružanju pre svega radi Kine. U SSSR se veruje da Kina čini veliki napredak u razvijanju svoje materijalne snage i da je to od velikog značaja za vojnu i ekonomsku ravnotežu u svetu. SSSR čeka da Kina postane snažna i želi i nju da uključi u utakmicu sa Zapadom, i to u oba vida ove utakmice. SSSR veruje da će Kina prebroditi svoje teškoće. Kad je bio u Moskvi, sam Hruščov mu je to rekao. Hruščov je govorio da je Staljin znao samo za druge komunističke partije, a ne i za druge komunističke države. Nije shvatio da dok je bilo samo partija bilo je dovoljno dati samo uputstvo i sve je moralo ići kako je centar želeo. Međutim, kada su nastale i druge socijalističke države, one su imale svoje obaveze prema sopstvenim narodima, imale su sopstvene probleme, što Staljin nije shvatio, misleći da se i socijalističkim državama mogu davati samo direktive, kao komunističkim partijama. Hruščov je rekao i to da je za vreme Staljina SSSR bio statičan, dok su Jugoslavija i Kina išle dalje u razvijanju teorije primenjujući je na nove uslove. Ministar Subandrio je dalje kazao da i oni sa velikom pažnjom prate ono što se događa u Kini. Dosadašnje njihovo iskustvo sa Kinom je vrlo dobro. Kina je uvek bila konkretna prema Indoneziji, pružala joj je pomoć kad god je ona bila zatražena, i to uvek na vreme. Oni, međutim, moraju da pažljivo prate novi razvoj i da budu obazrivi. Njihova je želja da se ponovo uspostave dobri odnosi između Jugoslavije i Kine. Indonezija ne želi da dođe do rasepa ni u socijalističkom taboru, a ni među zemljama Azije i Afrike. Indonezija je sada u vrlo važnoj fazi svog razvoja i smatra da svaki poremećaj može samo da šteti i samoj Indoneziji.

Što se tiče Berlina, njegovo je mišljenje da je to pitanje za SSSR, posle akcije oko Kvemoja i Macua, samo mala igra. SSSR ne želi da da pravi mir Zapadu, on stalno nastoji na jedan ili drugi način da izbací Zapad iz ravnoteže. Za vreme svog puta on je dobio mnoge informacije o tome, naročito u Pragu, da je Berlin danas zaista najveći centar subverzivne aktivnosti. To nije toliki problem za SSSR, koji ima svoj sopstveni veliki aparat i može da izađe na kraj sa Zapadom, koliko za Poljsku i Čehoslovačku, protiv kojih se u Berlinu odvija stalna subverzivna aktivnost. Subandrio je dalje izneo da smatra da SSSR ne daje berlinskom problemu karakter ultimatum, već da se više radi o borbi za bolje pozicije u hladnom ratu. Da pitanje Berlina neće biti zaoštreno od strane SSSR-a zaključuje i po vestima o poseti Mikojana SAD. Sasvim je neobično da čovek ovako visokog ranga otputuje u privatnu posetu u zemlju kakva je Amerika. S druge strane, u pogledu pitanja Berlina, važno je da su zainteresovane i ČSR i Poljska, možda više nego i sam SSSR. Nije isključeno da je SSSR pokrenuo ovo pitanje na insistiranje Širokog i Grotevola, da bi udovoljio njihovim traženjima.

U pogledu razoružanja Subandrio je izneo da je stekao utisak da bi bilo moguće da se postigne sporazum, ako bi se radilo samo o SSSR-u. Međutim, SSSR ne može da uđe ni u kakav sporazum, bar dotle dok Kina ne postane

atomska sila. Mikojan mu je rekao da je sada situacija veoma povoljna za SSSR, jer je odnos 1:2 u korist Zapada, a da se i ne govori o Francuskoj i eventualno o drugim zemljama koje ubrzo mogu postati atomske sile. Ja bih rekao, nastavio je Subandrio, da u pogledu razoružanja SSSR čeka na Kinu. Uostalom, nije ni moguće sklopiti neki sporazum iz koga bi Kina bila isključena. Takav sporazum svakako bi imao velike šupljine i ne bi imao važnosti, ukoliko ga sama Kina ne bi poštovala.

Po indonežanskoj oceni, Kina zasad ima pune ruke posla kod kuće. Sopstvena industrijalizacija, zatim problemi sa novim komunama i drugi angažuju zasad sve njene snage. Međutim, činjenica je da razvoj u Kini zabrinjava mnoge i mnogi je se boje. Uostalom, istorija uči da na svaku veliku zemlju treba gledati kao na potencijalnog imperijalistu. To je dosad tako bilo. U novoj istoriji nastale su velike socijalističke zemlje. Indonezija može samo da se nada da se u istoriji neće pokazati da su i velike socijalističke zemlje postale imperijalističke. Indonezija smatra da je veoma važno u pogledu Kine da se svi skupa borimo protiv glupe američke politike, koja se sastoji u tome da Kinu treba pritisnuti u ćošak. Prirodno je da bi se svaka zemlja borila protiv takve politike i da će i Kina postati sve odlučnija a u borbi protiv te politike. Indoneziska je ocena da u Kini razvoj još nije otišao tako daleko da bi se moglo reći da je Kina postala ekspanzionistička. Istina, Kina je ljuta na SAD, i prema njima je odlučna, ali ona želi istovremeno dobre odnose sa svim drugim zemljama. Što se tiče jugoslovensko-kineskih odnosa, nastavio je ministar Subandrio, naša je želja da rascep ne bude konačan. Indonezija ne može da posreduje, jer za to nije ni zamoljena, ali bi stvarno želela da vidi da se zaista radi o svađi među braćom, kako se i sam Pretsednik Tito izrazio. Indonezija misli da treba upraviti pogled na najveće zadatke i, ako želimo da tu uspemo, ne smemo onda dozvoliti da dođe do rascepa bilo u socijalističkom taboru, bilo u krugu azisko-afričkih zemalja.

Ako bi Pretsednik Tito prilikom svog putovanja mogao nešto da uradi da se poprave odnosi među azisko-afričkim zemljama, pa makar na kulturnom i drugom polju, time bi mogao da pomogne da ne dođe do neželjenih posledica. Indonezija smatra da je posle Bandunga Zapad video šta znači solidarnost azisko-afričkih zemalja i da je radio na njenom razbijanju. Nažalost, Zapad je u tome imao više uspeha nego što su azisko-afričke zemlje uspele da ojačaju svoje jedinstvo. To se vidi po problemima Srednjeg Istoka, zatim po problemu Indija-Pakistan itd. Indonezija smatra da to pokazuje da je reakcija Zapada na Bandung imala uspeha. Tu je i problem druge azisko-afričke konferencije. Iako Indonezija pozitivno odgovara na pojedine inicijative, a one su došle naročito od Cejlona, ona smatra da zbog toga uspeha Zapada još nema mogućnosti da se održi ta konferencija, jer atmosfera za nju nije nikako povoljna. Zapad će svakako i dalje pokušati da razbije to jedinstvo. Da to spreče to je najveći zadatak zemalja kakve su naše. U našoj politici mi treba da budemo veoma elastični i ne smemo dozvoliti da nas razdvajaju.

„Galeb“ 28. decembra 1958.

Prisutni: Predsednik Tito, drugovi Mićunović, Mates i Pavlič, a sa indonežanske strane Džuanda i Subandrio.

Predsednik Tito je izneo, s obzirom da je premijer Džuanda nedavno bio u Jugoslaviji i da je tada iscrpno govoreno o međunarodnim problemima, kako kod druga Kardelja u Beogradu, tako i posle toga na Brionima, da te stvari ne bi trebalo ponavljati već samo izneti novije momente iz vremena posle te posete. Predsednik Tito je takođe dalje rekao da bi on kasnije želeo da govori i o našem stavu u pogledu odnosa između Jugoslavije i Istoka, a posebno u pogledu Kine.

Novi momenat u međunarodnoj situaciji pretstavlja pitanje statusa Berlina, koje je pitanje pokrenula sovjetska vlada preko Hruščova. Mi na to pitanje ne gledamo negativno. Smatramo da je to ipak pozitivan korak sa sovjetske strane da bi se to pitanje pokrenulo sa mrtve tačke. Predsednik Tito je dodao da neće da govori o drugim momentima koje je možda SSSR imao pred očima, kada je pokrenuo ovo pitanje, pa je nastavio da mi ipak smatramo da će teško doći do sporazuma zbog načina na koji je Sovjetski Savez pokrenuo ovo pitanje. Naime, radi se o tome da SSSR traži da se reši samo pitanje Zapadnog Berlina, a ne celog Berlina, i Istočnog i Zapadnog. Međutim, nastavio je drug Tito, ja mislim da Sovjetski Savez još nije rekao poslednju reč. Ako bi došlo do pregovora, verovatno bi Sovjetski Savez bio spreman da razgovara o celom Berlinu, da ceo Berlin postane na neki način slobodan grad ili mala samostalna državica. Razume se da se, sa sovjetske strane, radi o veštom potezu. Sovjeti znaju da je Zapad krut, da sporo reaguje, znaju slabe tačke zapadne politike i žele da povuku političke koristi za sebe. Iako nisam potpuno upućen u stvar, rekao je drug Tito, hteo bih da kažem šta je, po mom mišljenju, glavni cilj ove sovjetske akcije. Ja mislim da Sovjeti smatraju da neće teško postići taj cilj.

Razume se da je danas jasno da na onim osnovama koje su ranije isticane, naime – slobodni izbori sa jedne strane i direktni kontakt između dve Nemačke sa druge strane, ne može lako doći do sporazuma. Međutim, ovim sporazumom Sovjeti žele da kod rešavanja pitanja Berlina dođe do kontakta između Istočne i Zapadne Nemačke. Na ovaj način Sovjeti žele da zapadnim silama, a posebno SAD, stvore mogućnost da nekako priznaju Istočnu Nemačku kao državu. Tako bi bio likvidiran problem nepriznavanja Istočne Nemačke, što onemogućava svaki napredak u pogledu pitanja Nemačke. To je, po mom mišljenju, novi elemenat u pitanju Berlina. Razume se da bismo mi pozdravili takvu soluciju i smatrali je pozitivnom. Mi smo prvi, već pre dve godine, govorili da bi stvaranje neke vrste federacije ili konfederacije bilo najbolje rešenje, jer bi se na taj način sačuvali postojeći režimi. To je i danas još uvek naše gledište. U skladu sa takvim stavom, a razume se i zbog drugih razloga, mi smo i priznali Istočnu Nemačku.

Mi smatramo da je sad reč na Zapadu da se izjasni u pogledu ruskog koraka. Mislimo da je pogrešno pretpostaviti da se radi o nekom propagandnom gestu. Tu se radi o jednom realnom predlogu koji bi, ako bi bio prihvaćen,

pokrenuo sa mrtve tačke jedno važno pitanje. Smatramo da je nerealna špekulacija nekih krugova na Zapadu i jednog dela štampe da je pitanje Berlina pokrenuto zbog toga što je Kina pretrpela neuspeh svojom akcijom u vezi s pribrežnim ostrvima. Ja mislim, rekao je drug Tito, da to ne stoji. Istina je da Kina nije postigla uspeh, ali se to moglo znati unapred, jer se nije moglo pretpostaviti da će SAD kapitulirati u ovom pitanju. Ja mislim da to nema veze sa pitanjem Berlina i da se tu radi o samostalnoj inicijativi SSSR-a. Želim da dodam, nastavio je drug Tito, da mi ne smatramo da će pitanje Berlina dovesti do jačeg konflikta, ali se u današnjoj situaciji svakako radi o jednom elementu hladnog rata.

Pretnednik Tito je zatim rekao da bi želeo da kaže nekoliko reči o odnosima Jugoslavije prema zapadnim zemljama. Da li se tu nešto promenilo u pozitivnom ili negativnom smislu, posle posete premijera Džuande Jugoslaviji? Odmah može da kaže da nije. Naša politika u pogledu Zapada je kao i pre. Mi konsekvantno vodimo svoju principijelnu politiku. Izvesne oštre kritike Istoka na naš račun nisu uticale na to da bismo mi oslabili naše veze sa zapadnim zemljama koje hoće sa nama da saraduju na bazi ravnopravnosti. Iako smo bili u prilično delikatnoj situaciji, naročito u ekonomskom pogledu, mi nismo primetili da je Zapad želeo da iskoristi takvu situaciju za sebe, da je pokušao da vrši neki pritisak ili da izvuče neku korist. Bilo je u reakcionarnim krugovima SAD i VB nekih aluzija da treba koristiti priliku i izvršiti pritisak na Jugoslaviju, da bi se pustili iz zatvora Đilas i trojica bivših socijalista koji su osuđeni, zatim je bilo govora o tome da u Jugoslaviji treba da bude više slobode i tome sl. Međutim, sve ovo nije imalo efekta na stav pojedinih vlada prema Jugoslaviji. Mi bismo mogli reći da je ovog puta došlo na Zapadu brže do pozitivnog reagovanja nego ranije. Naši ekonomski odnosi sa SSSR i drugim istočnim zemljama bili su oštećeni pogoršanjem odnosa i mi smo u tom pogledu naišli na razumevanje Zapada, tako da nam se smanjila šteta koju smo pretrpeli. Možemo reći da je ovog puta stav Zapada bio drukčiji nego 1948. godine. Nisu pokušali da izvrše neki pritisak, niti se ispoljila nada da će Jugoslavija sada moći biti uvučena u zapadnu interesnu sferu. Izgleda da je Zapadu postala jasna politika Jugoslavije, kao nezavisne zemlje, koja ne želi, zbog nekih teškoća, da menja svoje principijelne stavove. Shvatili su da Jugoslavija čvrsto stoji na svojim pozicijama i da bi bio uzaludan svaki pokušaj pritiska. Konkretno SAD su Jugoslaviji odobrile kredite od 95 miliona dolara za kupovinu žita i 20 miliona dolara za izgradnju fabrike azotnih jedinjenja. Mi smo u tom pogledu naišli na razumevanje, što je za nas od velike koristi.

Na sve ovo uticalo je i to što smo mi sad jači nego što smo bili 1948. godine. Jer, čim si slabiji odmah je pritisak veći. Zapad zna da kod Jugoslavije to na može da uspe. U međuvremenu mi smo se ekonomski prilično podigli, a i naš ugled u svetu, zahvaljujući našoj principijelnoj spoljnoj politici, mnogo je porastao. Postalo je jasno da nas raznim špekulacijama ne mogu poremetiti. Da je sve to tačno i da je Zapad to shvatio, vidi se najbolje po tome što ne kvare odnose sa

nama, iako mi na međunarodnom terenu, i u Ujedinjenim nacijama, skoro u svim važnim pitanjima imamo slične ili identične stavove sa SSSR-om. Na našu principijelnu politiku nije uticao ni stav Istoka, ni stav Zapada. Mi zauzimamo svoje stavove na bazi sopstvenih analiza i ti stavovi često su slični ili identični sa stavovima vanblokovačkih zemalja. Prilikom zauzimanja stavova ne gledam ni na Istok, ni na Zapad. To se dobro videlo baš na ovogodišnjem zasjedanju UN, kada smo davali zajedničke predloge rezolucija sa Indijom i drugim vanblokovačkim zemljama.

Pretsednik Tito je ovde podvukao da se baš ove godine moglo videti da je tesna saradnja vanblokovačkih zemalja u UN dala veliki doprinos stišavanju strasti, koje su se bile razbuktale i pretile da dovedu do jačeg konflikta. Jedinstven nastup vanblokovačkih zemalja u slučaju agresije na Egipat, u pogledu pritiska na Siriju i u drugim pitanjima, ostavio je snažan utisak i pokazuje da mi moramo tako saradivati.

Pretsednik Tito je zatim prešao na izlaganje o našim odnosima sa Istokom. Izneo je kako je došlo do napada na Jugoslaviju i rekao da je kritika na račun Jugoslavije bila na niskom nivou. Mi nismo istupali posle Kongresa protiv njihove kritike, jer nismo hteli da se stvari suviše zaoštire. Na osnovu nekih njihovih izjava, očekivali smo da neće doći do poremećaja državnih odnosa, već samo diskusije na ideološkom planu. Kasnije se, međutim, videlo da ta kritika nema samo ideološki karakter, da se ne radi samo o ovakvom ili onakvom tumačenju marksizma-lenjinizma, već o državnom sukobu. Oni su, naime, počeli da kritikuju jugoslovensku spoljnu politiku, nazivali nas „slugama imperijalizma“, „fašistima“ itd. i uopšte upotrebljavali su rečnik koji nije uopšte uobičajen među onima koji žele normalne međusobne odnose. Naše ćutanje i naša želja da se stvari suviše ne zaoštire bili su protumačeni kao slabost. Govorili su da mi nemamo šta da odgovorimo, pa zato ćutimo, da ne možemo odgovoriti, jer smo krivi, i da treba da pritisnu još jače, da bi nas bacili na kolena. Onda sam ja – nastavio je drug Predsednik – održao u avgustu govor u Labinu prilikom jedne rudarske proslave i odgovorio na te napade. Nisam napao, već sam izneo činjenice. Postavio sam stvari na svoja mesta i rekao da se radi o sukobu po državnoj liniji, o napadu na Jugoslaviju. Pri tome treba podvući da je govor u Labinu bio zapravo prvi odgovor. Dotle ni naša štampa nije ništa pisala, jer smo čekali da se stvari stišaju, kako su oni izjavljivali, misleći da će doći do neke vrste ideološke diskusije. Međutim, takvu diskusiju oni nisu hteli, jer su slabi na ideološkom terenu. Ne mogu da dokažu ono što tvrde – da smo mi skrenuli sa marksističke linije. Zato su uzeli taj grubi ton i grube termine, nazivajući nas revizionistima – a da to ničim nisu dokazali. Zapravo, sve se svodi na to da oni tvrde da smo revizionisti zato što nećemo da se uključimo u lager. Posle njihovih prvih napada i tvrdnji da se radi o ideološkom sporu, oni su u maju otkazali ugovorene kredite. Razume se da to nije nikakva ideološka stvar, već se tu radi o državnim odnosima. Govor u Labinu, iako nije nikog napadao i bio odbranbenog karaktera,

izazvao je oštru reakciju na Istoku. Ne može se reći da je SSSR bio u prvoj liniji, već Kina, a i Albanija i Bugarska. Produžili su da nas nazivaju pogrdnim epitetima, a zatim su prešli i na iredentističku propagandu. Počeli su da tvrde da se u Jugoslaviji maltretira manjina na Kosovu i Metohiji, Arbanasi. Bugari su počeli sa makedonskim pitanjem. Pisali su da je Makedonija deo Bugarske, da nema posebnog makedonskog naroda itd. Govorili su otprilike isto što su pre njih, za vreme bugarske kraljevine, govorili bugarski buržoaski krugovi, buržoaski političari. Jasno je da smo morali reagovati na sve ovo, pošto je to kod nas, u narodu, izazvalo jaku reakciju. Morali smo i zbog javnog mnjenja da odgovorimo. Mi smo tada osudili te napade i izneli da sve ovo ne bi smelo da bude politika jedne zemlje koja pretenduje da je socijalistička. Zbog svega toga, odnosi su se još više zaoštrili i ta zaoštrenost dostigla je visoki stepen. Dosad nismo videli da se SSSR javno solidarisa sa takvom akcijom. Naprotiv, u razgovorima sa našim ljudima sovjetski ljudi govore da je takva politika štetna itd. Međutim, istina je i to da se Sovjeti nisu javno i desolidarisali sa takvom politikom. Činjenica je da je ta propaganda naišla na neplodno tlo. Oni su kasnije videli da su pošli krivim pravcem. Videli su da narodi u tim zemljama nerado slušaju ovakve propagandne fraze, pošto vide da sve to mnogo liči na ono što su slušali od starih buržoaskih političara. Tako je ovaj propagandni manevar pretrpeo neuspeh. Latentna opasnost da će sa ovakvom akcijom ponovo izaći još uvek postoji. To što su sad prestali ne znači da neće kasnije ponovo izaći sa pokušajima da nas oslabe.

Potrebno je reći nekoliko reči i o jednom drugom elementu koji doprinosi ovakvom stanju odnosa, tj. našem stavu o mađarskim događajima. Mađarska vlada izdala je ove godine Belu knjigu u kojoj je Jugoslavija optužena kao saučesnik Nađa, kao da su Nađ i njegova vlada radili po uputstvima ili u dogovoru sa našom vladom. Jednom rečju, Jugoslavija je stavljena na optuženičku klupu, kao što je bio slučaj i u procesu Rajku, za koji se kasnije pokazalo da je sve bilo lažno. Ova Bela knjiga poznata je sad celom svetu, jer je poslata svim ambasadama i široko razaslata preko mađarskih pretstavnika. Mi nismo javno odgovorili na ovu Belu knjigu, da bismo pobili sve što je lažno u njoj. Ali, i mi smo napisali našu Belu knjigu u kojoj se nalaze pisma, telegrami, govori i drugi originalni dokumenti koji pokazuju da je ova optužba potpuno lažna. Mi, međutim, nismo objavili tu Belu knjigu jer je Zapad pitanje Mađarske postavio pred UN, pa nismo hteli da ispadne da mi pomazemo Zapadu da u Ujedinjenim nacijama diskreditira Mađarsku i SSSR, pošto bi Zapad svakako koristio podatke iz naše knjige. Kasnije je došlo do priprema mađarskih izbora i mi nismo opet hteli u toj situaciji da objavimo knjigu, da ne bismo naškodili mađarskoj vladi koja bi mnogo izgubila na izborima. Jer, narodu su još uvek sveže uspomene na mađarske događaje. Iz ovog se vidi da smo mi potpuno lojalno postupili prema mađarskoj vladi. Nismo hteli da je oslabimo, već da je ojačamo. Međutim, iako znaju da smo mi tako postupili, oni i dalje potežu to pitanje. Zbog toga ne možemo reći, ako nas i dalje budu napadali, da nećemo objaviti našu knjigu. Mi smo povodom

mađarske Bele knjige uputili notu mađarskoj vladi i priložili i našu Belu knjigu, da vide da mi raspolažemo sa dokumentima za našu odbranu.

Pretsednik Tito je zatim izrazio želju da kaže nešto i o ekonomskim odnosima između nas i istočnih zemalja. Redovna robna razmena, može se reći, nije pretrpela naročite izmene. Bilo je tu i tamo nekih zastoja, ali se može reći da se uglavnom odvija. Naravno, osim kredita koji su otkazani. Što se tiče pojedinih zemalja, može se reći da se robna razmena odvija sa svim zemljama, ali je najgora sa Albanijom, pa sa Kinom. Kina je, naprimer, zabranila upotrebu Rijeke za transport robe u Kinu ili iz Kine, a izdala je i opštu zabranu da se koriste jugoslovenski brodovi. Sa SSSR i drugim zemljama ekonomski odnosi odvijaju se na bazi principa jednake koristi za obe zemlje. Oni, naime, postavljaju taj princip, govoreći da smo mi želeli da se odnosi tako postave i da oni samo udovoljavaju našoj želji. Ima izvesnih elamenata koji govore da u poslednje vreme postoji neka želja da se stišavaju stvari, bar što se tiče SSSR i nekih drugih zemalja. Možemo se nadati da će se ekonomski odnosi i dalje odvijati, što će svakako biti jedan pozitivan elemenat u našim odnosima. Sada su naše trgovinske delegacije otputovale u SSSR i Kinu, i mi još nemamo izveštaja o uspehu njihove misije. Pretsednik Tito je tu izneo da je malo pesimista u pogledu Kine, ali što se tiče SSSR nije, i da mu se čini da će doći do potpisivanja novog sporazuma na bazi principa obostrane koristi. Sve u svemu, u zadnje vreme naš je utisak da se stvari nekako stišavaju. Izgleda da su oni uvideli da ovakvi napadi na Jugoslaviju nisu korisni ni za njih same. Videli su da je propala tendencija da Jugoslaviju diskredituju kod zemalja van blokova i da je čak ovakva propaganda izazvala za njih negativan odjek kod vanblokovskih zemalja. Moram da kažem, rekao je dalje drug Tito, da mi pozdravljamo svaki znak dobre volje i da ćemo i ubuduće učiniti sve što možemo da ne dođe do zaošttravanja. Međutim, ukoliko oni nastavljaju sa napadima, mi ćemo morati s vremena na vreme da odgovorimo i da se odbranimo. Nećemo ni onda odgovoriti en bloc, već konkretno, na svaki napad. Hteo bih da podvučem, rekao je drug Tito, da kod nas postoji čvrsta želja da dođe do poboljšanja odnosa. Mi se nadamo da će do toga i doći, jer drukčije i ne može biti. Mi njima ne možemo zabraniti da grade socijalizam, niti to oni mogu nama. Znači da su naši ciljevi isti, iako postoje razlike u pogledima kakvi treba da budu odnosi. Oni smatraju da moraju biti lagerski, a mi imamo svoje mišljenje o tome. Ipak, nadamo se da će jednog dana biti moguće izgraditi takve odnose među socijalističkim zemljama kakvi stvarno treba i da budu.

Drug Tito je predložio da se sastanak prekine i da se sutra nastavi. On bi sutra imao još nešto da kaže o SI i drugim pitanjima koji bi bili prodloženi od članova delegacije.

„Galeb“ 29. decembra 1958.

Prisutni isti kao i na prvom sastanku na „Galebu“.

Pretsednik Tito je izneo da bi želeo da kaže ovom prilikom nekoliko reči o

razgovorima koje je imao s Pretsednikom Naserom. Ovi razgovori imali su preliminarni karakter i nastaviće se kad se budemo vraćali i zadržali u UAR. Tada ćemo definitivno sistematizovati rezultate naših razgovora.

Pretsednik Naser nam je prilično iscrpno govorio o odnosima UAR sa zapadnim zemljama i odnosima UAR sa zemljama Srednjeg Istoka. Što se tiče opšte situacije na Srednjem Istoku, ona je posle neuspele agresije protiv Egipta i pošto je pitanje Iraka i Libana nekako rešeno povlačenjem zapadnih trupa, mnogo lakša nego prošlog leta u avgustu. O odnosima UAR sa Tunisom Naser je izneo da je Burgiba preuzeo akciju protiv UAR, optužujući je da priprema terorističke akcije u Tunisu. Sve to, međutim, ne odgovara tačnosti i verovatno se radi o želji jednog dela tuniskog rukovodstva, svakako ne celog, da se predsednik Naser diskredituje. SAD ne mogu biti optužene da vrše pritisak na Burgibu za preduzimanje ovakvih akcija protiv UAR, pošto su i SAD osudile ovakvu Burgibinu politiku kao negativnu.

Odnosi između Libana i UAR su bili prilično zategnuti u toka leta, u avgustu. Prema Naseru, sada se situacija poboljšala. Nova libanska vlada čini napore da stvari normalizuje i da se i sama učvrsti. To potvrđuje i izjava u UN da se povlači optužba protiv UAR, da nema elemenata mešanja u unutrašnje stvari Libana i da u Libanu nema ljudi koji rovale protiv tamošnje vlade za račun UAR.

Na našu molbu predsednik Naser rekao je nekoliko reči i o situaciji u Iraku. Prvo, karakteristično je da tamo situacija ni dan danas nije potpuno jasna. Iako je novi režim učvršćen, iako su sačuvane revolucionarne tekovine, opšta situacija nije jasna. Bilo je reči i o Arefu, bivšem potpredsedniku vlade, koji je sada uhapšen. Ocena predsednika Nasera je da je Aref prilično nepravilno postupio kada je počeo da ide protiv Kasima. Pogrešio je što je i sam otstupio od izjava koje je dao za vreme revolucije. Govorio je svojim saradnicima u revolucionarnom savetu i demokratskom režimu, a posle je u svojim izjavama odustao od svega toga. Na taj način izolirao se i od masa, a i od vojnih krugova koji su mu bili odani i sa kojima je saradivao u izvođenju revolucije. Baš zbog toga, kada je došao u sukob sa Kasimom, nije imao nikakvu podršku ni u vojsci, ni u narodu. Jednom rečju, Naser je ocenio negativno postupak Arefa i smatra da je naškodio odnosima između Iraka i UAR. Naser je odlučno odbio svaku pomisao da je Aref radio po sugestijama Kaira. Prilikom razgovora Naser je izjavio, a mi mislimo da je to tačno, rekao je Pretsednik Tito, da UAR nema nikakvu želju da forsira razvoj u pravca neke integracije. Za to postoje velike poteškoće i zbog različitog stepena ekonomskog razvitka. Ono što Kairo želi, to je izvesna politička i kulturna integracija, jedinstveni istup prema vani u zajedničkom interesu svih arapskih država. Naser je tu razliku na engleskom izrazio rečima unity i union, govoreći o arapskoj solidarnosti a ne o integraciji.

Što se tiče našeg mišljenja o situaciji u Iraku moramo reći da su i nama izvesne stvari još najjasne. Verovatno postoji mešanje sa strane. Mislimo da zasad ne možemo definitivno reći da će tamo situacija ostati stabilna. Ako se mešanje

sa strane nastavi Irak može biti još elemenat zabrinutosti na Bliskom Istoku. Utoliko više jer je njegov i geografski i ekonomski položaj takav da predstavlja tačku koja interesuje strane zemlje.

Pretsednik Naser nam je govorio i o odnosima između Sudana i UAR. Mi tu imamo isto gledište kao i Pretsednik Naser. I mi mislimo da neke sile sa strane pokušavaju da na izvesnim pitanjima zaoštrem odnose između te dve zemlje. U tom pogledu naročito se iskorišćuje pitanje režima vode reke Nila.

Što se tiče opšte situacije i stava Egipta, mi mislimo da vlada UAR vodi vanredno dobru i realističku politiku. Čini nam se da još pre dve godine Egipat nije uvek uspeo da vodi takvu realističku politiku. UAR svojom politikom sada onemogućava da se odnosi između arapskih zemalja zaoštrem do te mere kako bi želeo Zapad, koji još ima kolonijalističke interese. Mi mislimo da će ovakva politika Zapada potrajati još i da je vlada UAR u vrlo delikatnoj situaciji, jer s jedne strane postoji pritisak kolonijalnih sila radi očuvanja svojih privilegija, posebno interesa u pogledu nafte, a s druge strane Zapad na svaki način pokušava da razbije unutrašnje jedinstvo arapskog sveta. To se videlo i na pitanju Arapske lige koja je bila prilično konsolidovana. Zbog toga je UAR-u potrebna krajnja opreznost i elastičnost u vođenju politike da se učvrste tekovine koje su već izvojevane. Mi smatramo da UAR vodi potpuno pravilnu politiku u tome što pokušava da uspostavi koliko-toliko normalne odnose i sa onim zapadnim zemljama koje nisu protiv nje vodile samo propagandu nego su izvršile i stvarnu agresiju. UAR pokazuje spremnost da na bazi principa koegzistencije održava ekonomske odnose sa Zapadom, uz uslov da ti odnosi imaju za temelj ravnopravnost. Zapadna propaganda koja je neprijateljska prema UAR optužuje Nasera da je podlegao Istoku i da je pao pod „komunistički“ uticaj. Mi smatramo da je UAR sa punim pravom išla na uspostavu ekonomskih odnosa sa Istokom. U stvari, drugog izbora nije ni bilo, kad je bila pritisnuta od strane Zapada. Najpre vršiti pritisak i agresiju, a posle optuživati Egipat i UAR zbog veza sa Istokom, po našem mišljenju, je besmislica. Mislimo da je pravilno da UAR, posle razvijanja veza sa Istokom, ide sada da i sa Zapadom izgradi dobre ekonomske odnose. Takva politika ravnoteže je korisna za UAR. Drukčije UAR i ne može da postupi, ako želi da sačuva svoju nezavisnost. Sada ima znakova da takva politika ima uspeha pošto Zapadna Nemačka, SAD i Japan nude učešće u kreditiranju izgradnje Asuanske brane. Ono što je UAR zaključio sa SSSR-om u pogledu brane, zapravo je samo početak i odnosi se samo na prvu fazu izgradnje. Izgleda da će ovih dana Zapadna Nemačka uputiti eksperte u UAR da se na licu mesta ispituju mogućnosti nemačkog učešća. Sve je to znak da se odnosi UAR sa Zapadom pomalo konsoliduju, jer je sigurno da ono što čini Zapadna Nemačka nije bez znanja SAD i Velike Britanije. Vlada u Kairu svakako želi i pozdravlja poboljšanje odnosa sa Zapadom, jer joj je mnogo stalo da se deblokira imovina koja je blokirana u VB za vreme agresije i koja iznosi nekih 200 miliona američkih dolara.

Drug Pretsednik je potom rekao da je o pitanju priznanja alžirske vlade bilo reči prilikom posete premijera Džuande. Ono što je tada rečeno, to stoji još i danas. Mi dajemo punu moralnu podršku alžirskoj vladi a i pomoć u materijalu u granicama naših mogućnosti i pomažemo je politički gde god možemo. Iako još nismo priznali alžirsku vladu, uopšte ne tajimo da su naše simpatije na njenoj strani.

Pretsednik Tito je ovim završio i zamolio indonežansku stranu da u pogledu pomenutih pitanja da svoje mišljenje, da bi se slika upotpunila.

Premijer Džuanda je izneo sledeće: Želim pre svega da izrazim zahvalnost Pretsedniku Titu za ovako detaljno, otvoreno i iskreno izlaganje stavova. Posle njegovog izlaganja stavovi su nam sasvim jasni.

Situaciju oko Berlina i mi pratimo veoma pažljivo, iako smo udaljeniji od Jugoslavije i naš interes nije toliko neposredan. Ali, mi smo veoma zainteresovani da ne dođe do jačanja zaoštrenosti u svetu, jer to pogađa kako nas tako i ostale vanblokove zemlje. Jedan treći svetski rat u današnjim uslovima bio bi za nas velika nesreća i doveo bi u pitanje naše napore u pogledu političke stabilizacije i ekonomskog razvoja.

Mi mislimo da je u pitanju Berlina od neobične važnosti položaj Zapadne Nemačke. Britanija i Amerika ne mogu sebi dozvoliti da ne uzmu u obzir poglede Zapadne Nemačke. Iako zasad Zapadna Nemačka nije možda toliko jaka vojnički da bi predstavljala odlučujući faktor, treba očekivati da će u roku od nekoliko godina ona postati veoma jaka, kako privredno tako i u vojničkom pogledu. Zbog toga Velika Britanija i SAD daju punu podršku Zapadnoj Nemačkoj po pitanju Berlina. Zbog toga mi i mislimo da se ne može očekivati brzo rešenje i da će za to biti potrebno duže vremena. Pretsednik Tito je izrazio mišljenje da verovatno nema veze sovjetska inicijativa u pogledu Berlina sa situacijom na Dalekom Istoku i akcijom Kine u pogledu Kvemoja i Macua. Možda to nije najvažnije. Važno je, po našem mišljenju, politički jedna druga okolnost, a to je da Sovjetski Savez želi da zadrži inicijativu, to jest da ne prepušta Zapadu inicijativu.

Naša je ocena da je zategnutost u poslednje vreme popustila, ili bar nije jača od ona koja je postojala pre šest meseci. Imamo impresiju da ni jedna strana ne želi da počne treći svetski rat upravo sada. Ako takvu nameru uopšte imaju, onda su zasad to odložili. Što se pak tiče Kine, i za nju je teško da ide predaleko. Pretsednik Tito je govorio o tome da je Kina pretrpela neuspeh u pogledu akcije sa Kvemojem i Macuom. I mi mislimo da je tako. Moguće je da je ta akcija bila prerano započeta. Međutim, mi ne verujemo da bi Kina otišla predaleko upravo sada kada je u jeku izgradnje zemlje, kada čini te napore u pogledu komuna itd. I svi ti napori Kine bili bi dovedeni u pitanje u slučaju svetskog rata.

Mislimo, isto tako, da ni SAD ne žele da idu daleko. Posle prvih strašnijih reakcija na kinesku akciju i tamo se primećaje izvesno stišavanje i izgleda da ni

SAD ne žele treći svetski rat.

Sigurno bi najidealnije bilo kada bi se pitanje Berlina ostavilo zainteresovanim stranama da ga reše međusobno Istočna i Zapadna Nemačka. Istina je, međutim, da je i to vrlo teško. Suviše je mnogo interesa isprepletano, pa je tu i pitanje prestiža itd.

Sada bi želeo reći nešto o odnosima Jugoslavije sa istočnim zemljama, sa naročitim osvrtom na neke interese zemalja Azije i Afrike. Govorim pošteno i sasvim iskreno kad kažem da je za nas Jugoslavija eksponent politike nepovezivanja sa blokovima, nezavisnosti i aktivne saradnje. Pošto naša politika ima isti karakter, mi se stalno nadamo i uvek smo spremni da pružimo naše usluge i podršku za poboljšanje odnosa između Jugoslavije i istočnih zemalja. Sa naše strane ne radi se o nekoj želji da se mešamo u stvari drugih. Mi nastojimo da imamo dobre odnose sa oba bloka i znamo da je to potrebno i Jugoslaviji. Jugoslavija, kao i vanblokofske zemlje Azije i Afrike, mora kultivisati dobre odnose sa oba bloka i jačati svoju saradnju. Naš cilj treba da bude da dobijemo puno priznanje naše nezavisne politike od oba bloka. S druge strane, mi potpuno uvažavamo da Jugoslavija mora da se brani od napada. Sigurno je da bi pod sličnim uslovima i mi tako reagovali. Mi nismo suviše agresivni, ali ako smo napadnuti i mi tako reagiramo i naš stav želimo potpuno jasno i određeno da kažemo ne popuštajući pred onima koji nas napadaju. Govoreći o poruci predsednika Sukarna da je zabrinut za odnose između Jugoslavije i Kine, ja bi rekao da je to briga jednog prijatelja. Nije mi još poznato da li je predsednik Sukarno dobio ova objašnjenja od Predsednika Tita.

Mi smo ubeđeni da će ova naša zajednička nezavisna politika dobiti na kraju priznanje kako Zapada tako i Istoka. Mislim da je Jugoslavija već stigla u fazu da više ni zemlja kakva je SAD ne sumnja u stvarnu nezavisnost jugoslovenske politike. Mi još nismo stigli tako daleko. U našem slučaju, mislim, da još postoje sumnje. Izvesni znaci govore o nekom poboljšanju poslednjih meseci. Međutim, ja lično mislim da ne treba još biti konačno ubeđen da ponovo neće doći do promena. Naša kupovina oružja i opreme u SAD znak su da tamo ima više razumevanja za našu nezavisnu politiku. Sa naše strane, mi činimo sve što možemo da se to jednako shvati kako na Istoku, tako i na Zapadu. Činimo sve što možemo da u SSSR i u Kini shvate da razvijanje odnosa sa njima ne znači da mi želimo da prekinemo saradnju sa zapadnim zemljama i mislimo da se to već prilično shvata. To je za nas od velike važnosti i zbog pitanja Irijana.

U pogledu Irijana mislimo da traženje rešenja silom ne bi bio izraz mudre politike. Mi definitivno ne razmatramo takvu mogućnost i nema izgleda da ćemo ubuduće doneti takvu odluku. Nama Holandija i ne zadaje toliko briga koliko Australija, iza koje opet stoje SAD i VB. Kada bi se radilo samo o Holandiji, verovatno bi pitanje lakše mogli rešiti, ali baš zbog toga što je tu Australija, a iza nje SAD i VB, mi moramo biti veoma obazrivi i realisti, jer se na kraju krajeva radi o dvema velikim silama. Zato smo mi i formulisali jednu dugoročnu politiku

u pogledu Irijana. Zasad se koncentrišemo na to da pribavimo političku podršku što šireg kruga naših prijatelja, kako na Istoku, tako i na Zapadu, uključujući i Latinsku Ameriku. Mi mislimo da je pre svega važno da naša nezavisna politika dobije opšte priznanje, a ako do toga dođe, onda će verovatno biti lakše doći do sporazuma sa Australijom. U Holandiji se situacija postepeno menja u našu korist. Mislimo da i sadašnja kriza, iako je izbila povodom nekih finansijskih pitanja, nije bez veze sa pitanjem Irijana u tom smislu što ekonomski pritisak Indonezije na Holandiju stvara prilične poteškoće Holandiji i da je i to u pozadini krize. U svakom slučaju, može se primetiti da se u Holandiji situacija lagano menja. Ima već tamo pojedinaca i grupa ljudi, koji traže pregovore sa Indonezijom. Indonezija je spremna na pregovore na bazi priznanja legalnih prava Indonezije na Irijan. Ako bi to priznanje dali, onda je Indonezija spremna da obnovi političke i ekonomske odnose sa Holandijom. Ukoliko bi Holandija bila spremna na sporazum, Indonezija ne bi vodila prema njoj politiku diskriminacije, ni u političkom ni u ekonomskom pogledu.

Otkad sam bio u Jugoslaviji naša zabrinutost je porasla u pogledu situacije na Srednjem Istoku. Nasuprot onom što je Naser Vama rekao, mi mislimo da je njegova situacija danas u arapskom svetu teža nego ranije. Postoje poteškoće pre svega u odnosima Egipta i Tunisa, među ostalima i poteškoće finansijske prirode. Zatim, po našem mišljenju, postoji na čitavom afričkom kontinentu jedna neizrečena zabrinutost i bojazan da Egipat želi da se nametne /overhelming/. Ne znam koliko to Naser vidi i uzima u obzir u svojoj politici prema drugim zemljama Afrike. Bojimo se da Naserova politika nije suviše mudra i da će slabiti afričku solidarnost, a time i solidarnost azisko-afričke grupe zemalja. Zbog toga mi i ne želimo suviše da forsiramo održavanje druge AA konferencije. Mislimo da je potrebno više vremena da se afričke zemlje malo stabilizuju. Bojimo se, ako ne bude stvorena povoljna atmosfera, da bi konferencija mogla više škoditi nego koristiti. Cejlon je više puta dao inicijativu za drugu konferenciju. Mi smo inicijativu prihvatili, ali ipak mislimo da konferenciju ne treba suviše forsirati baš radi afričkih zemalja.

Situacija u Iraku nas više zabrinjava nego što izgleda da zabrinjava predsednika Nasera. Vi ste, Predsedniče Tito, pomenuli pitanje mešanja spolja. Naser je Vama rekao da nije uticao na Arefa. Mi ne mislimo da je bilo uticaja na taj način. Pre bismo rekli da postoji tiha intervencija velikih sila, SAD i SSSR-a. Nama se čini da povodom Iraka neće doći do konflikta velikih sila. Oni nekako podržavaju pojedine grupe i puštaju neka se Iraci bore i obračunavaju međusobno. Mi bismo želeli da se Irak stabilizuje i da priđe grupi nezavisnih vanblokovskih zemalja. Ukoliko dođe do neželjenih posledica u Iraku, za nas bi to predstavljalo veliku brigu, jer se radi o slabljenju jedne aziske zemlje.

O događajima u Pakistanu nemamo mnogo informacija. Izgleda da je poslednjih meseci porasla zabrinutost u Indiji. Boje se da će Pakistan forsirati kašmirsko pitanje, što bi moglo vrlo nepovoljno uticati na ekonomski razvoj u

Indiji.

Što se tiče Burme, sudeći po izjavi U Nu-a, tamo je situacija vrlo nestabilna. Ne znamo kako će se tamo razvijati događaji. Možemo se samo nadati da nećemo izgubiti jednu vanblokovsku zemlju.

Situacija u pogledu Filipina nije se izmenila. Ali, ima već i tamo političkih grupa koje traže bliže veze sa aziskim zemljama, posebno sa Indonezijom, sa kojom su se odnosi jako pogoršali za vreme ustanka.

U pogledu pomaganja i intervencije ustanika u Indoneziji situacija se isto tako izmenila. Više nemamo dokaza o snabdevanju ustanika sa opremom. Ali, nezvanično još ima pokušaja intervencije. Još pokušavaju da vrše izvestan pritisak, naročito na vojsku. Pokušavaju da intervišu preko nekih nezvaničnih grupa. Izdižu armiju kao nosioca nekog budućeg vojnog režima. Ovo je zapravo glupa politika, jer je činjenica da su odnosi između Sukarna i Nasutiona veoma dobri. Nema nikakvog izgleda da bi moglo doći do nekog vojnog puča. Armija je svesna da nema nikakvog izgleda da nešto bolje bez široke podrške. Poslednji ovakav pokušaj nalazimo u članku u „Time“-u. To je, ustvari, pisano na bazi pogrešne slike o indonežanskoj vojsci. U svakom slučaju, mornarica i vazduhoplovstvo su protiv svake takve kombinacije. Iako je situacija uglavnom bolja, ipak ima izvesnih znakova da neka lica u inostranstvu još pokušavaju da koriste naše poteškoće. Sve nam to prouzrokuje neke poteškoće, ali na pretstavlja nikakvu opasnost. Ali, to nam ne poboljšava naše iskreno mišljenje o SAD. Zbog ovakvih stvari mi moramo biti vrlo obazrivi. Vi ste rekli da u vašim odnosima sa Zapadom niste primetili pokušaj vršenja pritiska. To znači da je Jugoslavija dobila već puno priznanje za svoju nezavisnu politiku. Što se nas tiče, naša situacija još nije potpuno takva. Zato mi i moramo biti vrlo obazrivi. Naprimera, mi smo vrlo obazrivi u pogledu nacionalizacije nafte. Prvo, nemamo ni finansijskih mogućnosti za takav korak, a drugo, znamo da bismo imali vrlo teških političkih posledica. Zasad smo prebrodili poteškoće koje smo imali povodom nacionalizacije holandske imovine i došli u fazu da imamo kontrolu nad svojom privredom.

U pogledu kominikea koji će se izdati, ja bih predložio da se u njemu na neki način izrazi poverenje u vanblokovsku nezavisnu politiku. To bi, po mom mišljenju, koristilo, jer bi bilo izvesno ohrabrenje za mlade AA zemlje. Treba na neki način reći da je za nas to najbolja politika.

Pretsednik Tito je rekao da je on već razgovarao sa svojim saradnicima o tome da bi ovom prilikom trebalo izdati neki opširniji kominike, gde bismo izneli zajednička gledišta. Mi smo već i napravili prvi nacrt, pa treba da se dogovorimo, da vidimo da li indonežanska strana ima svoj nacrt, ili možemo sastaviti zajednički nacrt. Slažemo se da bi iznošenje naših stavova bilo korisno i zbog drugih zemalja. Naš kominike ne treba da provocira ni jedan ni drugi blok, već da se iskreno iznose stavovi, da kominike bude stvaran odraz naših razgovora.

Dogovoreno je da se posebno sastanu Subandrio, Mićunović i Mates radi

sastavljanja nacarta kominikea.

Pretsednik Tito je zahvalio premijeru Džuandi na iscrpnom izlaganju i predložio da ministar Subandrio iznese svoje gledište o pitanjima koja su bila pomenata prilikom razgovora u Bogoru.

Ministar Subandrio je rekao da se ne može oteti utisku da zaključi da ima mnogo sličnosti u našim stavovima, iako idemo raznim putevima ka istom krajnjem cilju. Potseća da je Pretsednik Sukarno u svom govoru rekao da je cilj Indonezije socijalna pravda. On misli da smo mi u sličnoj situaciji u pogledu našeg položaja u svetu, i kad postavlja pitanje gde treba tražiti uzroke tome, dolazi do zaključka da je razlog u tome što su obe naše zemlje suviše nacionalističke. Ne radi se o tome da se iko od nas boji, već o tome da ćemo uticati svojim nacionalizmom na druge susedne zemlje koje su pod uticajem velikih sila. Njih plaši, naprimer, da Jugoslavija ima svoj sopstveni put koji nije doktrinarni. On misli da se u suštini u Sovjetskom Savezu ne protive pogledima Jugoslavije, već im smeta činjenica da Jugoslavija prva nalazi nova rešenja. Ima se utisak da se u Sovjetskom Savezu još uvek eksperimentiše, stalno se nešto reorganizuje, a oni vide da je Jugoslavija već našla svoj put. Mikojan je, naprimer, njema rekao da se ima utisak da su se u Jugoslaviji stvari stabilizovale. On /Subandrio/ misli da se u Sovjetskom Savezu plaše toga da će jugoslovenski uticaj biti jak u susednim zemljama, a manje se plaše da bi Jugoslavija mogla uticati na razvoj u SSSR i Kini. U sličnoj situaciji je i Indonezija. SAD se plaše da će ona uticati na zemlje u njejoj blizini. Ako se u SAD tvrdi da je Sukarno prišao komunistima, ili da je njima podlegao, to jo laž. Sukarno je svoj stav u odnosu na komunizam postavio vrlo jasno još 1950. godine. Stvar je u tome da se SAD boje indonežanskog nacionalizma. Jer, ukoliko indonežanski nacionalizam bude imao uspeha, to će biti atraktivno za sve susedne zemlje, za Filipine, Tajland, Malaju, a ako se to kod ovih zemalja probije, ako dođe do težnje za nacionalnom nezavisnošću, onda je gotovo sa SEATO?. Isto tako, ako bi Bugarska, Albanija i druge susedne zemlje krenule putem Jugoslavije onda je gotovo sa sovjetskom sferom uticaja. U istoj situaciji nalazi se i Naser u pogledu Bagdadskog pakta. Baš zato što nas smatraju vrlo opasnim za sebe, mi moramo biti vrlo obazrivi u našoj politici. SAD još uvek imaju za cilj da Indoneziju uvuku u SEATO, isto tako kao što bi SSSR želeo da Jugoslavija uđe u lager, ili kao što bi Zapad želeo da UAR uđe u Bagdadski pakt. Zbog ove sličnosti gledaju na nas istim očima. Njima je jasno da mi vodimo u suštini istu politiku, i ukoliko među nama ima razlike, to je ustvari razlika u naglasku a ne u samoj suštini. Na primer, u pitanju Berlina zainteresovanost Indonezije nije ista kao Jugoslavije, što je razumljivo zbog geografskog položaja i drugih momenata. Želeo bi da kaže i to da su ga Lojd i Brentano zamolili da kaže Hruščovu da zbog Berlina ne bi trebalo zaoštriti opštu situaciju. Može da kaže da se Hruščov pokazao elastičan, nije bio krut.

Sumirajući, ministar Subandrio je rekao da, sa koje god strane se posmatraju stvari, uvek se vidi isto. Velike sile još nisu odustale od vršenja pritiska, ali

s druge strane nema razloga da ne budemo optimisti. Stvari se nekako razvijaju. U zemljama kao što su Tajland, Pakistan, Filipini, iako nema još promena u politici vlada, sve se više oseća da u narodu raste raspoloženje u pravcu povlačenja iz vojnih blokova. Narodi vide da članstvo u bloku uopšte ne obezbeđuje brži razviktak. Štaviše u pojedinim slučajevima mogu da vide da još bolje prolaze zemlje koje nisu u blokovima. Činjenica je, naprimer, da pored ogromne pomoći koju prima Pakistan, ta zemlja nema velike koristi, jer 60% odlazi u džep političara na razne koruptivne načine, a narodi to vide. To je pouka za Indoneziju. Ministar Subandrio je ovde izneo da i Indonezija nije čista od korupcije i da zbog toga vlada pazi da ne traži više pomoći nego što zemlja može da apsorbuje. U vezi s optimizmom koji je po Subandriu opravdan, on je još napomenuo da ima zemalja i na teritoriji Afrike koji su naši potencijalni saveznici u vanblokovskoj politici. Među te zemlje ubraja, naprimer, Ganu i Maroko. To su potencijalni saveznici. Činjenica je da smo ranije bili sasvim izolovani a da se sad situacija mnogo promenila. Koliko moramo biti obazrivi u našoj politici pokazuje i činjenica da Zapad ne vidi toliku opasnost u Indiji, kao u Indoneziji. Indija je velika zemlja koja ima veliki ugled, a ipak Zapad ne smatra da je ona privlačna snaga za manje zemlje. Ali, na Indoneziju tako gleda i plaši je se više od Indije, da će uticati na druge zemlje, U tome, rekao je na kraju Subandrio, ja gledam sličnost naše situacije. Mislim da ste vi Jugosloveni postigli više i otišli dalje nego mi u Indoneziji. Sa vašom nezavisnom politikom, izgleda, već su se pomirili. Mi smo u početku bili naivni i mislili da možemo postići priznanje nezavisne politike na bazi same politike. Sada već vidimo da to ne ide tako i da treba da budemo jaki, da bi nas poštovali. Ranije nas nisu ni uzeli ozbiljno, jer nismo imali snage. Zato sad poklanjamo najveću pažnju izgradnji naše vojne snage i ubeđeni smo da će nam to dati potreban ugled i mogućnost da i naša nezavisna politika bude priznata od svih.

Tampaksiri, 30. decembra 1958. godine

Prisutni svi koji su prisustvovali prvom sastanku u Bogoru.

Pretsednik Sukarno je izneo da je obavešten da su razgovori bili uspešno nastavljeni na „Galebu“ i da je došlo do sastavljanja nacrtu kominikea. Pitao da li je postignut konačni sporazum u pogledu formulacija, a naročito u pogledu pasusa o Kini koji je naknadno predložen od strane indonežanske delegacije. Pročitao je odgovarajući pasus koji je sadržavao dva dela, prvo konstataciju da su dva šefa države potvrdili svoj stav izražen u zajedničkoj izjavi prilikom posete predsednika Sukarna Jugoslaviji 1956. godine i drugo, konstataciju šta je ta klauzula sadržavala – naime da bi priznanje pretstavnštva Kine a UN doprinelo smanjenju zategnutosti na Dalekom Istoku.

Pretsednik Tito je predložio da u zajednički kominike ude samo prvi deo predloženog pasusa, naime konstatacija da su dva šefa ponovo potvrdili u pogledu Kine svoj stav izražen u zajedničkoj izjavi izdatoj u Beogradu septembra 1956. godine, a da se drugi deo izostavi kao nepotreban.

Ovo je prihvaćeno i time su razgovori završeni.

MSP RS, DA, PA, 1958, F-42, dos. 8, br. 32270
AJ, KPR I-2/11-2

101

**Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane
poslove FNRJ o Titovoj poseti Indoneziji**

Djakarta,
Br. 1
5. januar 1959.

Koči. Ocenu i rezultate posete primićete sa Galeba. Sa svoje strane:

1. Poseta uspela. Drug Pretsednik zadovoljan. Ponovo izjavio da iznenađen prijemom, razume veće mogućnosti za proširenje saradnje u svim oblastima. Doček, poseta Javi i Baliju prevazilazi sve dosadašnje posete. Sukarno bio stalno sa drugom Pretsednikom, te na Galebu.

2. Razgovori brojni, plodni, naročito na Galebu sa Djuandom i Subandrijom. Između delegacija predmet razgovora samo spoljno-politička pitanja i bilateralna saradnja. Sukarno razgovarao sa drugom Pretsednikom pre svega u kolima, o problemima izgradnje Indonezije. Djuanda izrazio želju da isto razgovara po tim pitanjima ali, izgleda da nije bilo prilike za ovo. U razgovorima očito izražena želja Indonežana da se izbegne slabljenje istočnog bloka. Osnovnu opasnost pretstavlja u datim uslovima, zapadni blok. Vođeni željom da dođe do poboljšanja naših odnosa da NR Kinom ponudili svoje „dobre usluge“.

3. Komunique dobro primljen, predmet velike pažnje. Sukarno insistirao da se ubaci pasus o Kini. Ovo prva poseta kojoj dat ovakav politički značaj. Prošlogodišnja poseta Vorošilova i poseta Prasada završila bez ikakvih komunikea i bez zvaničnih razgovora.

4. Štampa posvetila punu pažnju poseti. Uglavnom pozitivan stav. Desna štampa tendenciozno naglašavala pa i iskrivljavala naš sukob sa zemljama istočnog bloka. Komunistička štampa najgora. Glavni aduti Balkanski pakt kao veza za NATO i upravo potpisani sporazum o američkim viškovima. Nastojali da prikažu posetu kao instrumenat Zapada sa ciljem da AA zemlje okrenu protiv Moskve i Pekinga. Pre posete održao sastanak sa dopisnicima stranih listova Zapada i Istoka. Koliko nama poznato dopisnici zapadnih listova prestali sa tendencioznim tumačenjem posete što ranije bio slučaj.

5) Na dočeku, prijemima i ispraćaju učestvovali svi ambasadori, uključivo

i istočni blok. Našem prijemu odazvali se svi politički lideri uključivo Aidit.

6) Organizacija bezbednosti perfektna. Naši drugovi, pružili odličnu saradnju. Nije poznat slučaj neke akcije, mada prilika dovoljno. Drug Pretsednik uopšte nije koristio naša kola. Često vozio se zajedno sa Sukarnom u otvorenim kolima, probijajući se kroz mase. Ponovo sišao iz kola i šetao kroz mase. Na Baliu čak koristio helikopter. Ovo prvoklasan demanti strane štampe koja pisala o vanrednim merama bezbednosti, ali nama nije bilo lako. Organizacija posete dobra. Nekoliko obostrano nebitnih propusta. Razlog što naša poseta usledila svega 3 dana posle posete Prasada i novim ljudima kabineta druga Pretsednika. Poseban problem predstavljao položaj Sukarnove žene. U Džakarti ulogu first lady vršila gđa Djuanda, u Bagoru madam Hartini, na Baliju obe. Novogodišnja proslava nezaboravna. Oba Pretsednika celu noć. Na Bali stigla pored Djuande i Subandria trojica ministara i prvi potpretседnik vlade Hardi.

Molim tražite tekstove razgovora od Matesa. Potrebno odmah pristupiti realizaciji bilateralnog dela komunikea.

Sretnu novu godinu 1959. Vama, Lepi i kolektivu DSIP-a.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1959, F-41, dos. 13, br. 4318

Pismo predsjednika Tita predsjedniku Sukarnu o međunarodnim prilikama

9. april 1959.

Dragi gospodine Pretsjedniče,

Želio bih da Vas obavijestim bar u opštim okvirima o nekim svojim utiscima iz zemalja koje sam posjetio po odlasku iz Indonezije i da sa Vama izmijenjam mišljenja o izvjesnim problemima današnje međunarodne situacije, u kojoj je veoma važno da sve one snage koje djeluju van blokova ostanu odlučne i jedinstvene u svom nastojanju i traženju načina da se očuva mir i da se ostvari bolje razumijevanje i saradnja u svijetu.

Razgovori koje sam imao u Burmi za vrijeme neoficijelne dvodnevne posjete omogućili su mi da se sretnem sa vodećim ljudima te zemlje i da upoznam generala Ne Vina, koji je na mene ostavio utisak simpatičnog, energičnog i sposobnog čovjeka. On je dobio jedan zaista težak zadatak da uspostavi mir i bezbjednost u zemlji i da pripremi slobodne izbore. Kao što ste i sami vidjeli, njemu je produžen mandat da bi mogao da izvrši taj zadatak. Ja vjerujem da će on u tome uspjeti i da, kao što me je pretsjednik vlade uvjeravao, neće biti nikakvih promjena ni u unutrašnjem razvoju ni na spoljnopolitičkom planu Burme, tj. u politici nepripadanja blokovima, aktivne koegzistencije, saradnje sa svim zemljama bez obzira na društvene sisteme.

Dani koje sam proveo u Indiji i na Cejlonu ostaće mi, kao i sve vrijeme boravka u vašoj zemlji, u najljepšem sjećanju. Jer, iako moja posjeta Indiji nije bila oficijelna državna posjeta, prijem na koji smo tamo naišli i kod naroda i kod rukovodećih ljudi bio je izvanredno topao i srdačan. Veoma prijatno iznenađenje bili su za mene i susreti sa građanima i vodećim ljudima Cejlona, gdje su nas dočekali tako kao da smo već stari poznanici i prijatelji. I u Indiji i na Cejlonu bilo je, pored ostalih pitanja, razgovora i o onom osnovnom problemu odnosa između Tamila i Sinhaleza na Cejlonu, koji danas u izvjesnoj mjeri smeta boljem razumijevanju između te dvije zemlje, toliko bliske ne samo geografski nego i po običajima i u historiskom pogledu. Ja smatram da to nije nikakav veliki problem i vjerujem da će pretsjednik Nehru i pretsjednik Bandaranaike, odnosno vodeći ljudi jedne i druge zemlje, učiniti sve što budu mogli da nađu odgovarajuće rješenje. Utoliko prije što je danas, kad na raznim stranama mogu iskrsnuti i kad iskrsavaju nove opasnosti za svjetski mir, zaista neophodno da svi mi koji se uporno borimo protiv rata budemo jedinstveni i složni, a u prvom redu bez takvih međusobnih problema koji bi mogli mutiti naše odnose.

Takvih elemenata koje treba ukloniti ima zasada, nažalost, i u odnosima između Etiopije i UAR i ja sam o tome razgovarao i sa carem Haile Selasijem i sa pretsjednikom Naserom. Tu postoje dva osnovna problema. Jednome je uzrok

propaganda koja se vodi preko nekih radio stanica UAR i koju Car smatra kao štetnu za interese Etiopije. Drugi problem je u vezi sa odlukama o raspodjeli nilskih voda, jer po mišljenju Cara treba i Etiopija da učestvuje u razgovorima i rješavanju o tom pitanju. Pretsjednik Naser mi je objasnio da je propaganda koju vode izvjesne radio stanice UAR imala i ima za cilj da odgovara i suzbija propagandu radio stanica koje okružuju Egipat i koje iz dana u dan napadaju i UAR, i Kairo, i Nasera i njegovu vladu. Prema tome, propaganda radio stanica UAR nije uperena protiv interesa Etiopije. Ali i pored toga, pretsjednik Naser je rekao da će vidjeti šta tu još može da se učini. U pogledu voda Nila pretsjednik Naser se boji da bi učešće Etiopije u razgovorima i dogovorima moglo stvoriti za njih nezgodan presedan na osnovu koga bi se sutra i Englezi mogli pojaviti sa zahtjevom da i oni u tome učestvuju, jer Bijeli Nil dolazi iz zemlje koju oni drže. Ali, pretsjednik Naser je voljan da o svemu tome razgovara s Carem, kome će ponoviti poziv da posjeti Kairo, pošto se car zbog tragične smrti svoga sina i zbog žalosti u porodici nije mogao odazvati na prvi poziv i doći u posjetu Kairu. Moj je utisak da i sa jedne i sa druge strane postoji iskrena želja da se odnosi između UAR, odnosno Egipta i Etiopije ne samo srede i poprave, nego i da se još prošire i dalje razvijaju.

I u Sudanu, koji inače sa Etiopijom ima dobre odnose, postoji ista takva želja u pogledu buduće saradnje. Dobri odnosi između te tri zemlje od veoma su velikog značaja za mir u tom dijelu svijeta i svi mi treba da pomognemo da oni budu ostvareni i učvršćeni. Pretsjednik Abud i njegova vlada imaju kao i sve vlade zemalja koje su se nedavno oslobodile dosta unutrašnjih teškoća i problema, ali njihove osnovne potrebe za dalji razvitak zemlje jesu materijalna sredstva i stručni kadrovi. Po mom odlasku iz Sudana došlo je tamo do izvjesnih promjena u vladi, što ja smatram pozitivnim, jer pretpostavljam da će dalji razvoj ići u pravcu jačanja nezavisnosti te zemlje.

Moja posjeta Ujedinjenoj Arapskoj Republici počela je u Egiptu i trebalo je da se tamo i završi poslije dvodnevnog boravka u Siriji, odnosno Damasku, gdje smo pretsjednik Naser i ja naišli na oduševljen doček naroda. Međutim, taj plan je bio izmijenjen zato što sam ja drugog dana boravka u Damasku izrazio želju da vidim još neka mjesta Sirije. Pretsjednik Naser je prihvatio moj prijedlog da automobilima odemo do Latakije i da odatle, umjesto avionom iz Damaska kao što je bilo predviđeno, otputujemo brodom u Port Said. Ali, na putu ka Latakiji zahvatilo nas je u planinskom kraju veliko nevrijeme sa snježnim vejavicama i mi smo morali promijeniti pravac svoga puta, tako da smo krenuli prema Alepu. Pošto je na taj način plan ponovo bio izmijenjen, a dani su prolazili, odlučili smo da i završni dio posjete bude u Siriji. Na putu od Damaska do Alepa i zatim od Alepa do Latakije mi smo naišli na tako oduševljen prijem da smo i ja i pretsjednik Naser bili duboko impresionirani i iznenađeni. Ja sam došao do čvrstog uvjerenja da je to izraz iskrene privrženosti naroda Sirije jedinstvu UAR i da nema ničeg tačnog u onim pričama koje su širene, da siriski narod tobože nije za ujedinjenje sa Egiptom. Bilo je protivnika tog ujedinjenja, doduše, ali su to oni koji su

zatim bili i protiv dijeljenja zemlje seljacima iz feudalnih posjeda. Pretsjednik Naser je, videći oduševljenje i raspoloženje naroda, odlučio po našem dolasku u Latakiju, odakle sam ja krenuo brodom preko Grčke u Jugoslaviju, da još ostane u Siriji, da bi bolje upoznao razne potrebe zemlje i naroda, a naročito potrebe u pogledu izgradnje industrije i razvijanja poljoprivrede.

Zbog svega toga apsurdno je što se na nekim stranama pretsjednik Naser dovodi u vezu sa nedavnim iračkim događajima, do kojih je došlo po mom odlasku iz Sirije. Ja sam uvjeren da on za to nije znao, utoliko više što sam ja predložio da se zadržimo u Siriji, i zato smatram da se za događaje u Iraku ne može optuživati ni on ni vlada u Kairu. Pretsjednik Naser mi je rekao da oni i ne misle na ujedinjenje sa Irakom, već da samo smatraju da treba jačati sadašnju zajednicu sa Sirijom, a svojim prijateljima u Iraku i onima koji su protivnici ujedinjenja savjetovali su da ne zaoštravaju međusobne odnose, jer to samo ide u korist imperijalističkih sila a na štetu naroda Iraka, kome je danas više nego ikad potrebno unutrašnje jedinstvo. Pretsjednik Naser smatra da na pretsjednika Kasema utiču sa strane oni koji su u tom području zainteresovani za ekonomske pozicije, naročito engleski interesenti za naftu, ali isto tako i drugi. Pretsjednik Naser je, inače, predložio pretsjedniku Kasemu da se sastanu i razgovaraju, bilo u UAR ili u Iraku ili negdje na granici, ali na taj prijedlog, učinjen ranije, nije došao nikakav odgovor. Situacija u tom dijelu svijeta je nesumnjivo još uvijek teška, ali na događaje u Iraku pretsjednik Naser je, po mom mišljenju, ipak preoštro reagovao. Ja se nadam da će pretsjednik Naser prebroditi tu situaciju i da će ubuduće mirno i realistički gledati na dalji razvoj, izbjegavajući ono što bi se na raznim stranama moglo koristiti protiv vlade u Kairu.

U Evropi je danas aktuelno njemačko pitanje, koje je pokrenuto s mrtve tačke i na koje sada možemo da gledamo i sa malo optimizma. Naime, prijedlog Hruščova učinio je da i na Zapadu počnu malo ozbiljnije da prilaze toj stvari, a put Makmilana u Moskvu pokazao je da su korisni i razgovori sa najmanjim rezultatima. Kod mene su ovih dana bili pretstavnici zapadno-njemačkih socijal-demokrata, od kojih su neki nedavno razgovarali sa Hruščovom u Moskvi, i iznijeli su mi svoj plan za rješenje njemačkog pitanja, koji u osnovi mnogo liči na onaj o kome sam Vam ja govorio kao o jednoj mogućnosti. Oni smatraju da je potrebno ostvariti kontakt i saradnju između vlada jedne i druge Njemačke i postepeno ići ka rješavanju njemačkog pitanja. Zajednica koja bi bila stvorena ličila bi na konfederaciju mada se ne bi morala tako zvati, a poslije jednog dužeg perioda bio bi putem parlamentarnih izbora otvoren odgovarajući organ koji bi vodio izvjesne poslove iz oblasti čitave Njemačke, itd. Svakako da taj plan, koji je prilično realan, može da pretrpi još mnoge promjene, ali je bitno da otpočnu razgovori. Sada vidim da i Amerikanci spremaju neki plan za rješenje njemačkog pitanja. Sve to pokazuje da se i na jednoj i na drugoj strani želi da se u tom dijelu svijeta ublaži situacija, odnosno da se, ako je moguće, skine sa dnevnog reda njemački problem i da se tu nađe izvjesno rješenje korisno za međunarodni mir.

Želio bih, gospodine Pretsjedniče, da Vam na kraju kažem još i to da sam po povratku s puta razgovarao na sjednici naše vlade o našim političkim, ekonomskim, kulturnim i drugim odnosima sa zemljama koje sam posjetio. Mogu Vam reći da u tom pogledu postoji najveće razumijevanje i da smo svi mi saglasni da ti odnosi treba ubuduće da budu postavljeni na još šire osnove, a na uzajamnu korist naših zemalja. I u pogledu uspostavljanja što tješnjih veza i daljeg razvoja naših svestranih bilateralnih odnosa sa vašom zemljom mi smo potpuno jednodušni, a analiza koja se sada vrši pokazaće nam i najveće realne mogućnosti u tom pogledu, tako da naša buduća saradnja da bolje i značajnije rezultate nego što je to bio slučaj dosada.

Molim Vas, gospodine Pretsjedniča, da primite izraze mog dubokog poštovanja.

[Tito]

AJ, KPR I-1/424

103

Zabeleška o razgovoru ambasadora FNRJ Pavliča sa predsednikom Sukarnom, 19. april 1959.

Po primitku telegrama o dolasku specijalnog kurira 17 ov. m. zatražio sam prijem za 19 preko generalnog sekretara Tamzila. Avion kasnio preko 30 sati, očekivali da će stići između 18 i 19-og. Tamzil sutradan javio telefonom da Predsednik žali što nema mogućnosti da me primi. Tumači veliku zauzetost Predsednika, pripremajući bandunški govor, konsultacije sa partiskim liderima, zasedanje Nacionalnog saveta, pripreme za put, 22 u Bandungu, 23 odlazak.

17-og uveče imao sam razgovor sa Subandriom. Spomenuo sam na kraju razgovora dolazak specijalnog kurira i poteškoće oko predaje poruke obzirom na zauzetost Predsednika. Subandrio je izjavio da će lično razgovarati ako treba sa Predsednikom Sukarnom.

Sutradan kada primili poruku javio Tamzilu da smatram potrebnim lično predati poruku i da sam spreman bilo gde i bilo kada posetim Sukarna. U toku dana primio obavest da će me Predsednik Sukarno primiti 19 aprila pre podne u Bogoru.

Predao sam poruku koju odmah čita. Zahvaljuje na poruci koja mu je došla u pravo vreme, uoči bandunškog govora i uoči njegovog puta u inostranstvo.

Kada je završio čitanje, Predsednik Sukarno primećuje da želi poruku pažljivo da prouči, da ima stvari o kojima treba razgovarati, ali želi odmah podvući da je očekivao drukčiji ton, kada su predsednik Tito i on postali toliko bliski jedan

drugome. Želi da mu „Tito piše kao prijatelju, a ne ovaj strogo zvaničan ton“. Pošto ovo ponovo pominje, odgovaram da je možda ton engleskog prevoda više protokolan nego original pisan na našem jeziku. Zamolio me da javim drugu Pretsedniku ovu njegovu želju po pitanju forme i tona. Obećao je da će odgovoriti depešom, možda i pismom sa puta.

Opraštajući se od njega, nabacio sam da bi Pretsednik Tito sigurno cenio kada bi primio njegova zapažanja posle njegovog puta. Pretsednik Sukarno ovo prihvata i kaže da će to svakako učiniti, pošto ide u neke evropske zemlje i Južnu Ameriku, što može biti od interesa za Pretsednika Tita. Ali, „Tito će videti moju formu“.

Interesuje se za moje gledanje na problem odnosa Kairo-Bagdad. Sa svoje strane kaže da ga zabrinjava taj problem, mada ima indicija da se stanje smiruje, da se Naser umirio. No ipak može doći do iznenađenja. Sasvim deciderano izjavljuje da je Naser nepravilno reagovao, pogrešno ocenio celu situaciju i više manje koristio imperijalistima svojom reakcijom. Za Sukarna je pobuna u Mosulu, petrolejska polja, istovetna sa njihovom pobunom na Sumatri – isto petrolejska polja. Slično što su imperijalisti koristili dobronamerne a politički neizgrađene oficire da se pobune protiv legitimne vlade u Džakarti, nasedajući da je vlada u Džakarti sa Sukarnom zajedno komunistička, to je i slučaj sa Mosulom. Kasno sve ovo je deo velike igre između dva bloka. Nije upoznat sa faktičkom ulogom iračke KP, koja je bila pre slaba, a sada svakako koristila ovu pobunu u Mosulu – delo imperijalista. Čvrsto je ubeđen da je Irak na putu progresivnog nacionalizma, što važi i za Indoneziju. Spominje da je uputio lično pismo Naseru. Ne kaže da je primio odgovor.

Stanje u Tibetu mu je manje poznato, ali i tu smatra da su pozadi imperijalisti. Smatra da Nehru svojim izjavama pruža podršku pobunjenicima, što sumnja da je u redu. Kaže da raspolaže informacijama o koncentraciji mnogih Tibetana – neke vrste belogardejaca - reakcionara – u Indiji. Pominje događaje u Laosu. Smatra da su sve to blokovske mahinacije. Jedino Indonezija i FNRJ uspevaju da ostaju nezavisne. Ali to košta u svakom pogledu.

Slažem se da ne treba gubiti iz vida blokovske interese, mahinacije Zapada itd. Ali izgleda da nešto ne valja u stavu Pekinga prema tibetanskoj nacionalnoj manjini, što je omogućilo da Zapad iskoristi nezadovoljstvo tibetanskog naroda. Treba posmatrati i praktičku primenu bandunških principa prema nacionalnim manjinama od strane Pekinga.

Raduje ga što je Pretsednik Tito zadovoljan posetom Indoneziji i drugim AA zemljama i što su ove posete doprinele jačanju politike nezavisnosti tih zemalja.

Diskutujemo o unutrašnjoj situaciji. Interesuje se za gledanje u diplomatskom koru. Kratko kažem da neki računaju na „presudne odluke“ od njegovog bandunškog govora, neki tvrde da neće biti nikakvih odluka. Ima i onih koji raču-

naju da je momenat da predsednik Sukarno najavi politiku smirenja kao puta za likvidaciju pobune, a ima i drugih koji očekuju oštriji kurs. Predsednik kaže da neće biti nikakvih odluka, barem ne nekih konkretnih. Ima spreman govor od 73 stranice. Nije još siguran da li će izaći sa celim govorom ili će jedan deo izostaviti. Uglavnom želi da ubedi ne samo članove Konstituante već ceo narod o apsolutnoj potrebi hitne primene Ustava iz 1945. godine, što će omogućiti stari revolucionarni duh koji predstavlja uslov za konkretna rešavanja. Kaže da ima odluke već u „džepu“, ali će sa njom izaći tek posle povratka. Poziva me da sigurno prisustvujem svečanom zasedanju Konstituante u Bandungu, što prihvatom.

Upoznajem ga sa izvršenjem naših obaveza i zajedničkog komunikea zahvaljujući ličnom angažovanju Predsednika Tita posle njegovog povratka, kao i o boravku pukovnika Jania u Beogradu. Subandrio ga već upoznao sa problemom Mešovite komisije.

Kao uobičajeno razgovaramo o umetnosti, povod Kršinićeva statua koju smestio u svom studiju gde me primio. Očito premoren ali dobro raspoložen i daje utisak da je zdrav.

Razgovor skoro jedan sat, prekinut pošto vani čekali lideri Nahdatul Ulama sa potpredsednikom vlade Halidom na čelu.

AJ, KPR I-5-b/40-3

104

Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu

Prevod

Str. pov. 904/1

Džakarta, 6. oktobra 1959

Dragi moj prijatelju Tito,

Pre svega bih želeo da Vam predstavim profesora Moh. Jamina, predsednika Nacionalnog saveta za planiranje i člana mog unutrašnjeg kabineta. On je u poseti vašoj velikoj zemlji da bi studirao više aspekta vašeg nacionalnog planiranja. On je ranije već posetio druge zemlje i jedna studija o razvoju u Jugoslaviji sigurno će upotpuniti njegovo shvatanje problema koji su u vezi sa bilo kojim nacionalnim planiranjem. Kao što Vam je možda dobro poznato mi smo već planirali i izvršili naš prvi Nacionalni plan (1956-1960), mada nisam suviše zadovoljan sa čitavom strukturom. Povratkom na Ustav od 1945. pokušavam vrlo često da naglasim i učvrstim socijalistički temelj Indonezije i istovremeno da ubrzam proces industrijalizacije.

Pišući Vam ovo pismo, hoću takođe da iskoristim ovu priliku da Vam iznesem sumarni pregled mojih utisaka u toku mog poslednjeg putovanja u inostranstvo.

Ono je zaista bilo vrlo ohrabrujuće. Naročito su moja iskustva u zemljama Latinske Amerike bila zaista vrlo ohrabrujuća i potvrdila su naše shvatanje o uvek rastućoj progresivnosti socijalnih izgleda ljudi svuda u svetu.

Liberalna shvatanja, koja su po spoljnoj vrednosti bila smatrana kao korisna za novo razvijene zemlje, sada su odbačena kao najkoruptivniji metod za uspostavljanje prosperiteta i socijalne pravde.

U ovom pogledu nemam sumnje da se nalazimo na pravom putu za ukidanje eksploatacije čoveka po čoveku. Sada nam ostaje da nađemo podesno rešenje za okončanje hladnog rata i trke u naoružanju.

Mada je suviše rano izvlačiti dalekosežne zaključke, mislim da poseta Hruščova SAD i naknadna izmena obaveštenja između Ajzenhauera i Hruščova mogu zaista otvoriti perspektivu za bolje razumevanje i veće uvažavanje između SAD i SSSR.

S druge strane, ovaj napredak na jednoj strani zemljine kugle bio je oslabljen novim incidentima u Aziji. Razvoj u Iraku, granični incidenti između Indije i NR Kine, građanski rat u Laosu – sve ovo, ako se ne oceni u svojoj pravoj proporciji, može zaista poremetiti bilo kakvo smanjenje međunarodne zategnutosti postignute na nekom drugom mestu na svetskoj pozornici.

Međutim, ja sam uvek optimista i ovaj stav dosada nije nikada podbacio u davanju rezultata koji su bili u saglasnosti sa mojim očekivanjem. Kucinite u drvo!!!

Ja sam radostan da Vi i ja delimo ista gledišta u tako mnogo pitanja od svetskog značaja.

Ja zaista radim vrlo odlučno da dam više ekonomske i kulturne sadržine odnosima između naše dve zemlje.

Bio je zaista vrlo zadovoljavajući izveštaj koji je donela natrag indonežanska trgovačka delegacija sa svoje nedavne posete.

Kod kuće ja sam sada vrlo zaposlen u rušenju svih liberalnih shvatanja suprotnih socijalističkim principima i najzad mi se pružila prilika da preradim kolonijalno nasleđe u prave razvijene nacionalne instrumente države i nacije.

Nadam se da ću uspeti i prvi rezultati i poboljšanja nisu razočaravajući.

Ja se samo bojim da početni koraci, koje sam morao preduzeti, površinski posmatrano izgledaju kao drastični i nepopularni. Međutim, znam da će to biti rdavo primljeno od strane određenih interesa iz liberalnog perioda, mada će, dugoročno posmatrano, služiti interesima narodnih masa, uključujući radnike i seljake.

Zaista se nadam da će Vam ovo pismo pružiti kratak pregled nekih od mo-

jih razmišljanja u sadašnjem trenutku.

Indonežanski narod se još dobro seća Vaše posete Indoneziji. Nadam se da ona neće biti poslednja poseta.

Molim Vas isporučite moje visoko poštovanje Jovanki i ne zaboravite da prenesete moje najtoplije pozdrave svim drugovima, Vašim kolegama u Jugoslaviji.

Sa najsrdčajnijim pozdravima Vama,

Sukarno s.r.

AJ, KPR I-1/425

105

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu

19. oktobar 1959.

Dragi prijatelju Karno,

Zahvaljujem na poruci koju ste mi uputili po gospodinu ministru Jaminu, s kojim sam imao dug i zanimljiv razgovor, naročito o vašem petogodišnjem planu i o razvitku vaše zemlje.

Mislim da je veoma dobro što ste sada smjelo pristupili izgradnji vaše zemlje. Vaš plan ima grandiozne razmjere i mi svi želimo da uspjete u njegovoj realizaciji. Gospodin Jamin nam je rekao da se radi o investicijama od pet milijardi američkih dolara, u periodu od pet godina. Ja se samo bojim da ćete imati velike teškoće u pogledu kadrova, odnosno da će vam nedostajati specijalisti i stručni radnici. Naime, mi smo imali loše iskustvo u tom pogledu za vrijeme prvih nekoliko godina izgradnje naše zemlje: planirani objekti često su bili građeni duže nego što je planom bilo predviđeno, a kad su pojedini veliki objekti bili završeni, događalo se da nismo imali dovoljno stručnih kadrova da bismo iskoristili kapacitete tih objekata. Zbog toga su ponekad naponi koje smo činili i uložena sredstva ostajali duže vremena neiskorišćeni. Isto tako, kod nas je često bilo i pojava rasipanja materijala i predimenzioniranog građenja ili građenja onoga što u prvi mah nije bilo neophodno za funkcionisanje preduzeća. Itd. itd. Mi smo zbog svega toga došli do ubjeđenja da je potrebno držati dobro u ruci građevinare i druge stručnjake i ne dozvoliti im da rasipaju sredstva zajednice za izgradnju nekih svojih spomenika, umjesto da ih upotrebe za solidnu izgradnju onoga što je potrebno za što bržu i bolju proizvodnju.

Gospodin Jamin nam je govorio o potrebi da se ekonomski odnosi između

naših zemalja što više razvijaju i prošire. To ste i Vi u svom pismu naglasili i ja sam s tim potpuno saglasan. Trebalo bi da se obostrano dobro prouče mogućnosti za proširenje naše međusobne trgovinske razmjene, a isto tako i mogućnosti učešća Jugoslavije u izgradnji vaše zemlje. Znam da vi imate teškoća koje nećete moći tako brzo da otklonite, naročito one oko učešća privatnog kapitala u izgradnji, i to će ponekad morati da se odrazi i na pravilan razvoj ekonomskih odnosa vaše zemlje sa drugim zemljama. Ali, ukoliko bi u našim ekonomskim odnosima došlo do kakvog zastoja ili do nekih grešaka, vjerujem da ćemo Vi i ja moći sporazumno da uklonimo takve nepravilnosti.

Iz Vašeg pisma, a već i prije toga, vidio sam da ste pristupili veoma energično stabilizaciji situacije u vašoj zemlji. Ja vjerujem da ćete u tome uspjeti i želim Vam to. Vi ste okruženi mladim i dobrim patriotima koji su puni poleta i prožeti progresivnom težnjom da se ostvari razvitak vaše zemlje. U svom pismu Vi kažete da se bojite da bi neke Vaše početne mjere mogle izgledati drastične i nepopularne. Ja smatram da se ništa ne treba bojati, ako su narodne mase, a u prvom redu ako su radni ljudi svjesni da takve mjere idu u njihovu korist.

Što se tiče spoljnopolitičkih zbivanja, slažem se sa Vama da su naši pogledi slični. Spoljna politika za koju smo se zalagali i mi i vi počela je davati rezultate, odnosno ona je danas prihvaćena i od rukovodećih ljudi velikih zemalja i na Zapadu, u nekim pitanjima, kao što su aktivna miroljubiva koegzistencija, rješavanje spornih problema na miroljubiv način, odbacivanje sile kao sredstva za pritisak, itd. Put premijera Hruščova i njegovi razgovori u Americi potvrđuju to. Mi ocjenjujemo taj put i stavove Hruščova kao veoma pozitivne i vjerujemo da će to dati rezultate, mada ne treba biti previše optimista i očekivati da će to ići naročito brzo. Mi smatramo da je veoma važan prijedlog Hruščova u Ujedinjenim nacijama u pogledu razoružanja. Naše je mišljenje, razumije se, da je to moguće postići samo postepeno. Mi smatramo da zapadne zemlje ne mogu gledati na taj važan prijedlog kao na manevar i da ga zato ne mogu ignorisati, jer bi to značilo da primaju na sebe i svu odgovornost za eventualne posljedice. Pošto je verovatno da će još u toku ove zime doći do sastanka pretstavnika velikih zemalja na najvišem nivou, tom prilikom će se svakako pokazati i kakav se dalji razvoj međunarodnih odnosa može očekivati. Ali, bilo bi štetno ako bi se dalji tok događaja čekao samo pasivno, bez angažovanja. Ja mislim da sada treba još aktivnije voditi borbu za pobjedu onih principa koji mogu osigurati čovječanstvu mir i konstruktivnu saradnju.

Teško je razumjeti postupak Kineza prema Indiji, odnosno nasilno rješavanje graničnih pitanja baš u vrijeme kad su i zapadne velike sile došle do ubjeđenja da je jedino miroljubivim pregovorima moguće riješiti razne sporove. Šta je ometalo Kineze da zatraže od indiskih rukovodilaca da razgovaraju o graničnim pitanjima, ako ih eventualno ima? Niko u svijetu ne može opravdati takav postupak. Kineski rukovodioci nanose time svojoj zemlji veliku štetu, jer izazivaju prema njoj nepovjerenje u drugim zemljama, a naročito u susjednim. Sve to nas u

izvjesnom smislu zabrinjava. Čovjek se pita o kakvim se motivima radi, a jedini zaključak do koga može doći jeste da se takvim postupcima želi da unese još više nemira i da se onemogući smirivanje u svijetu. Ja to ne kažem zato što kineska štampa i propaganda vode protiv nas jednu žestoku kampanju i vrijeđaju nas i pored toga što mi i u pogledu Tajvana i u pogledu učešća u Ujedinjenim nacijama, uporno i dalje podupiremo prava Kine, jer smatramo da nam je to dužnost, u skladu sa našim stavom u pogledu drugih još neriješenih problema.

Duboko nas je potresla vijest da je našeg prijatelja Bandaranaikea pogodila zločinačka ruka i lišila nas jednog iskrenog i upornog borca za mir u svijetu, nepokolebljivog borca za ostvarenje bandunških principa. Drugi, sličan slučaj je atentat na generala Kasema, iako se ne može uporediti sa onim na Cejlonu. Izgleda da je došlo do jedna prakse individualnog terora, koji smo mi uvijek oštro osuđivali. Ja, razumije se, ne odobravam sve ono što se sada događa u Iraku, a naročito ne takvo krvavo razračunavanje sa političkim protivnicima, ali još manje odobravam individualni teror, jer se ništa ne može postići uklanjanjem jednog čovjeka. To može dovesti samo do daljih unutrašnjih potresa, koji u današnjoj međunarodnoj situaciji ni malo nisu poželjni.

Inače, ovdje u Evropi, osim berlinskog pitanja koje je u razgovorima između pretsjednika Ajzenhauera i premijera, Hruščova ostavljeno na stranu kao pitanje koje nije akutno, nema nekih naročitih zabrinjavajućih problema. Svi očekuju šta će donijeti razgovori na najvišem nivou. Uspostavljanje ličnog kontakta između velikih učinilo je da ljudi sve više veruju da će mir biti sačuvan. Ja mislim da takve nade i očekivanja nisu neopravdani.

Zahvaljujem Vam, dragi prijatelju, u ime svoje supruge i u svoje ime, na ljubaznim pozdravima i molim Vas da prenesete Vašoj porodici naše srdačne pozdrave i najbolje želje.

[Tito]

AJ, KPR I-1/425, prepis pisma

**Zabeleška o razgovoru ambasadora FNRJ Pavliča sa predsednikom
Sukarnom, 3. i 4. novembar 1959 g.**

Strogo poverljivo!

Pretsednik Sukarno pozvao me da se pridružim njegovom dvodnevnom putu u Tjirebon i Purwokartu. Bilo je nezgodno odbiti poziv pošto nedelju dana ranije bio pozvan da idem s njim u Surabaju ali zbog dolaska naše Vojne misije nisam mogao prihvatiti. Ovog puta za isti dan dogovorio da dođe general Hidajat, „junior“ ministar narodne odbrane, sa avionom iz Bandunga u Džakartu da me prihvati i da idemo zajedno na ostrvo Banka (rudnici Ralaja) i na Južnu Sumatru gde je naša Vojna misija. Zbog Misije kao i što je ovo bila jedinstvena prilika da posetim ove krajeve bilo mi je teško prihvatiti poziv pretsednika Sukarna, ali još teže po drugi put odbiti njegov poziv.

Na putu pratili su Sukarna pored nekoliko ambasadora ministar prosvete Prijono, ministar narodne industrije Suharto, a jednim delom i Ruslan Abdulgani, ministar informacija Maladi, ministar rada Ahem i ministar javnih radova Dipokusumo.

Putovanje je bilo veoma korisno a naročito za mene što sam celo vreme bio sa pretsednikom Sukarnom i mogao da rešim neke probleme. Ukratko rezime razgovora:

Prvo, Vojnu misiju primio je u protokolarnu posetu i oprostio se od nje. Drug Kreačić bio zadovoljan pažnjom, razgovorom sa pretsednikom Sukarnom. Obećao mu da ću nastojati da omogućim razgovor njega sa pretsednikom Sukarnom pre polaska. Nabacio Sukarnu sa primedbom da bi bio jedan kraći razgovor sa Kreačićem kao istaknutim političkim liderom, koristan, poželjan. Sukarno prihvatio. Docije kada razgovarao, sa namerom, o poseti Jamina, prijemu i ručku kod pretsednika Tita, Sukarno se nasmije i kaže da mu je jasno da želim da i on pozove Misiju na ručak. Daje ručak 14 ili 15 t.j. dan pre polaska u Bogoru za celu Misiju. Prisutna Hartini. Zove i moju ženu. (Ovo izuzetan gest Sukarna. Do sada još nije dao ručak nijednoj Vojnoj ili parlamentarnoj misiji. Subandrio može da prigovori da time stvaramo težak presedan za naredne posete.)

Drugo, obaveštavam ga o dolasku „Kola“. Ostaje ovde svega dva dana. Poželjno da jedno veče pretstava u Palati za njega na koju bi pozvao članove vlade itd. Pored toga i šefovi misija kojima sam ja dužan da omogućim da vide pretstavu. Prihvata.

Treće, kada govori o velikim mogućnostima Indonezije primećujem da me iznenađuje što ne koriste 10 stipendija koje je jugoslovenska vlada odobrila za njihove studente. Prijono, ministar prosvete vrda. (U međuvremenu su uputili

stotinu studenata u istočno evropske zemlje. Prijono se pravda time što ove zemlje plaćaju i putne troškove u oba pravca ili barem polovinu troškova. Sukarno nezadovoljan. Preporučujem da svih 10 stipendija koriste za rudarski - geološki fakultet, koji je kod nas visini. Njima je ovo pre svega potrebno. Olakšava učenje njima a i nama organizovanje kurseva za naš jezik. Sukarno-Prijono konačno predlažu da bude sedam rudara – geologa, a tri ekonomiste. Veoma zainteresovani na izučavanju našeg ekonomskog sistema. Prijono moli da mogu odložiti uplatu putnih troškova u rupijama do početka naredne godine ma da bi se studenti već ukrcali ove godine na naše brodove. Prihvatam. Prijono izjavljuje Sukarnu da će još sutradan posetiti Djuandu da obezbedi potrebne rupije u novom budžetu. (Na stanici Prijono žuri i moli druga Ristića koji me dočeka da već sutradan dođe sa detaljnijim podacima. Tvrdi da ga je izigrao njegov aparat, da je mislio da su stipendije već realizovane itd.)

4/ Obaveštavam ga o završetku razgovora o kupovini 10 brodova i tekstila. Moli da vodimo računa da se spreči svako plaćanje raznih i ilegalnih komisija kao što je to bio slučaj sa nekoliko zemalja i to u ozbiljnim iznosima. Nabacuje Japan i Poljsku. (Ratjani, glavni pregovarač Ministarstva pomorstva uhapšen.) Interesuje se za rokove isporuke itd.

5/ Nabacuje nameru da putuje u inostranstvo. Planira put za april – maj. Ponovo spominje krutost našeg Protokola, za razliku od meksikanskog. (Tom delu razgovora prisustvovali meksikanski i indijski ambasador.) Preuzimam odgovornost za organizaciju njegove posete ako posećuje FNRJ. Želi posetiti Kubu. Nezadovoljan je sa Englezima. Pre tri godine bio je pozvan ali samo od strane engleske vlade, ne od Kraljice. Odbio. Želeo bi da dođe do poziva. Problem, Elizabeta – očekuje dete.

Kaže da Zavadski želi doći ovamo. Odgovorio mu da kada želi sem aprila-maja kada će on biti odsutan. Posete Hruščova ne pominje.

6/ Razgovaramo o našim uspesima u poljoprivredi. Iznosi njihov program. Tom prilikom posećujemo Djatiluhur, multikompleksni program. Već prošle godine počeli da grade veliku branu koja treba da omogući navodnjavanje 250.000 hektara, daje veći rod od 300.000 tona pirinča i šest generatora od po 25.000 tona. Sukarno mi kaže da će biti projekat gotov 1962. godine. Direktor francuske kompanije koja gradi projekat mi kaže da tek 1964. godine. Sve do tada imaće Džakarta ozbiljan manjak struje. Već sada stalan prekid struje.

7/ Razgovaramo o problemu koji nastaje ovde sa odlaskom ambasadora UAR koji bio doajen. Novi doajen Kinez. Politički i lični problem. Većine zemalja nemaju diplomatske odnose. Zapadnjaci su uradili sve da spreče odlazak egipatskog ambasadora, čoveka Faruhovog režima, koji je bio ovde preko šest godina. Kinez ne govori nijedan jezik. Bio je sa nama na putu ali sve se odvijalo mimo njega. Mnogo se interesovao za zdravlje moje žene, kćerke Tanje koja u Beogradu, a za koju rešio da je uda za Indonežanina itd. Jednom prilikom u razgovoru, u šali kaže da će da piše Maršalu Titu da ostanem ovde još tri godine, pošto

mu kazao da moram zbog kćerke i žene kući. Najozbiljnije mu kazao da kakogod volim Indoneziju i da ću i posle odlaska još da živim s njima zajedno, šta se sve ovde dešava itd., ali iz familijarnih razloga, škole dece itd. moram da idem u toku naredne godine kući.

Tom prilikom kaže da se bivši italijanski ambasador la Terza koji je pre pola godine napustio Djakartu posle 6-godišnjeg boravka vratio ovamo, penzionisan, da reši lični problem. Rastaje se sa ženom, problem što je katolik, a ovde ima bar jedno a možda i dvoje dece sa Indonežankom.

8/ Zove me da idem s njim 9. nov. u Jogjakartu na zasedanje Kolombo zemalja. Desetog Dan heroja u Jogjakarti, 11-og Sukarno otvara zasedanje, 12-og povratak. Kažem sa sam se dogovorio s Hidajatom da idem sedmog u Surabaju da se pridružim našoj vojnoj misiji ali spreman sam 9 ili 10 doći u Jogju i vratiti se 12 s njim zajedno.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1957, F-41, dos. 7, br. 431125

107

Zabeleška o razgovoru ambasadora FNRJ Pavlića sa predsednikom Sukarnom, 10. mart 1960.

Prijem tražio osmog. Još istog dana zakazan za naredni dan. Kada predložen za deseti. Primljen u Palati Merdeka. Gde dan ranije izvršen avionapad. Ostao 40 minuta.

Izrazio Pretsedniku najbolje želje, nespominjući jučerašnji događaj.

P.S. dobro raspoložen. Ne pokazuje uzbuđenje, veoma prijateljski.

Mnogo zaposlen. Već treći dan pretsedava sednici VSV. Zahvalio sam na pažnji što me uprkos vanrednog posla odmah primio.

Potsećam ga na razgovor u Bandungu pre mesec dana kada obećao da šalje pretstavnike budućeg nacionalnog fronta na Kongres. Zbog zauzetosti, poseta nisam hteo da ga uznemiravam mada bi u Beogradu veoma želeli da se odrede pretstavnici NF. Pošto u Bandungu kazao da će pred njegovog puta svakako doći do osnivanje pripremnog komiteta za NF, rukovodstvo Socijalističkog saveza uputilo je pismo adresirano na pripremini komitet. Pitanje kome da ga uručim. Prvi ministar Djuanda s kim ranije razgovarao o Kongresu i koji svesrdno podržava prisustvovanje pretstavnika NF na Kongresu, savetovao mi da ovo pitanje rešavam neposredno sa Pretsednikom Republike. Obećao je da će razgovarati i on sa njim.

P.S. traži da pismo predam njemu. Čitam zahvaljuje se na drugarskom to-

nu. Neće moći da šalje delegaciju, što mislio. Košta. Ali sigurno će da šalje jednog ili dvojicu.

Moli za informacije o sastavu i radu našeg SS. Živo zainteresovan naročito što naš SS u suštini savez pretstavnika funkcionalnih grupa a ne partija a to njemu odgovara. Kraće razgovaramo o rukovođenju SS.

U razgovoru iznosim kao sugestiju da bi bio odličan izbor Ruslan Abdulgani koji želi da se upozna sa rukovođenjem našeg saveza.

P. S. kaže nije loš izbor. Problem u tome što je R.A. njegov zamenik u VSV i puno zaposlen. Šef pripremnog komiteta za NF biće Djuanda, 11 članova među njima Abdulgani, Chaerul Saleh, Arudji, Kartavinata.

Obećao je unutar nedelju dana javiti koga šalje na Kongres.

Pita šta mislim o situaciji, naročito posle zamrzavanja parlamenta. Iznosim svoje lično mišljenje. Logičan nastavak vraćanja na Ustav 1945, sprovođenja koncepcije o dirigovanoj demokratiji. Nastaviti da se radi sa parlamentom koji veran odraz ranije partiske demokratije, partiskih interesa, značio bi stati na pola puta. Ova mera povlači hitne mere o osnivanju NF putem koga bi se mobilisale mase. Korisno što pre izvršiti reorganizaciju parlamenta. Slažem se sa njegovim govorom od 8. na proslavi dana žena (Prisutan kao jedan od svega nekoliko ambasadora) štampa pogrešno prenela njegov govor sa tendencioznošću, naknadno ispravljeno.

Iz reči P.S. izlazi da namerava reorganizirati parlamenat na taj način da bude polovina članova novog parlamenta pretstavnici funkcionalnih grupa, koji bi polovina pretstavnici onih partija koje priznavaju Politički manifest što znači da će biti obuhvaćene u novom parlamentu samo partije koje su u VSV tj. PNI, PKI, NU. Ispašće Masjumi i PSI. P. S. ponovo kaže da još ne postoje uslovi da slično i nama izbacim i ove partije i da ima parlamentu samo pretstavnike funkcionalnih grupa, organizacija i Nacionalnog fronta. Podržavam. Razgovaraće o tome na Brionima.

Mora ići na sednicu VSV. Po programu, njegovom i za gđu. Hartini, misli da razgovaramo posebno, privatno u Bogoru.

Nije obavešten od Asmauna o predlogu Pretsednika Tita da bi posle završenih poseta susednim zemljama pred puta za afričke zemlje koristio kraći odmor sa Pretsednikom Titom. Ovo smatra kao gest vanredne pažnje što mu veoma drago mada sumnja da će zbog već utanačenog programa moći da ugrabi vreme.

Razgovaramo o ulju – slici Rudija, poznatog talijanskog slikara.

Povoljan momenat i kažem da bi mi bilo drago ako bi mu je mogao da dam za lebaran (završetak posta, prilika kada se daju pokloni. Ovo radimo svake godine). Prihvata.

Poručuje pozdrave drugu Pretsedniku i drugarici Broz.

Primedba: Ađutant P. S. kaže da je bio otac pilota kod koga su našli depo

oružja i koji je bio hapšen pre više nedelja, organ Permeste. Ovaj pilot bio je u avionskoj pratnji džetova za vreme posete Hruščeva.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1960, F-41, dos.1, br. 410192

108

Razgovor predsednika Tita i predsednika Sukarna za vreme posete od 5. do 8. aprila 1960.

Predsednik Tito: Za određivanje stava prema predlogu Kube o sazivanju konferencije ekonomski nerazvijenih zemalja i za ocenu izgleda konferencije na uspeh nužno je voditi računa o odnosima Kube do zemalja Latinske Amerike. Većina ovih je zauzela stav protiv konferencije, bar najvažnije od njih. Voditi računa o realnoj situaciji i izbeći konferenciju koja je osuđena na neuspeh.

Saglasni smo sa mišljenjem da treba i druge zemlje da učestvuju na sastanku velike četvorice, i to ne samo zemlje Azije i Afrike već sve zemlje. Ceo svet je zainteresovan na miru.

Bilo bi pogrešno sada pasivno gledati. Postoji mišljenje da sada ne postoje uslovi za sastanak šefova tzv. vanblokovskih zemalja. Ali, može se dejstvovati putem štampe itd. i uticati na konstruktivan rad sastanka velike četvorice.

Mi nismo apriori protiv konferencije u Havani. Principijelno smo za konferenciju ali uslovi govore protiv, izgleda nerealan. Postoji opasnost da bi neuspeh konferencije Kubu još više izolovao.

Predsednik Sukarno: Nema izgleda da bi Frondizi podržao konferenciju.

Predsednik Tito: Nužno potrebno da bar neki od ovih zemalja prihvate ideju konferencije. Praktički sada izgleda da je niko ne prihvata.

Predsednik Sukarno: Pre puta bio je mišljenja da premijer Kasem ne zna šta može i šta hoće. Sad obrnuto, mu se divi. Respektuje ga. Premijer Kasem uživa ozbiljnu podršku naroda, tesno saraduje sa armijom. Ima veliko iskustvo. Lično mu je pričao kako je 15 godina pripremao zaveru protiv kraljevskog režima i to angažujući pojedinačno lica koja su docnije učestvovala u zaveri.

Pored armije postoji i „javno mišljenje“. Politički važan faktor, uglavnom u rukama levih. Kasem nastoji da balansira. Neosnovane su optužbe da je Kasem prokomunista. Mora balansirati između Moskve i SAD – Velika Britanija, i prema Naseru. Za premijera Kasema problem što je nepoznat masama, za razliku od Tita i njega lično. Sve više preovlađuje nacionalističko raspoloženje. Potrebno pomoći Kasemu, Kasem ga uverava da je uvek u defanzivi protiv optužbi i napa-

da koji dolaze iz Kaira.

Treba biti oprezan sa Kastrom. Ne žele biti sponzori predložene konferencije ekonomski nerazvijenih zemalja. Kastro ima pristaša u Latinskoj Americi.

Žele istu ocenu stanja u Iraku tj. isto gledanje sa nama. Treba pomoći Kasema da „preživi“. Propast Kasema nepovoljno bi se odrazila po Indoneziju pa i po Jugoslaviju.

Pretsednik Tito: Interesuje se za posetu Hruščova, za njezin uspeh, mišljenje Sukarna o poseti i njezinim posledicama.

Pretsednik Sukarno: Ne može reći koliko je to duboko ali veruje da ga Hruščev lično voli. I on voli Hruščeva. Dole isto gledanje da je čovečanstvo u progresu, socijalistička ideja pobeđuje. Zajam od 250 miliona dolara su veoma lako dobili, problem jednog sata. Jednu do dve nedelje docnije pretstavnici SAD su kontaktirali njega i Džuandu i izrazili spremnost da pružaju Indoneziji kredite i pomoć u neograničenom obimu. Hruščev prihvata učešće AA zemalja na summit mitingu, ali nema izgleda za ovo u tom momentu. Hruščev nije progovorio ni jednu reč po pitanju Kine. Ono što ušlo u kominike namenjeno spoljnom svetu.

Pretsednik Tito: Postoji sve češća pojava da se sa mnogih strana nudi pomoć nerazvijenim zemljama. Ali, ova pomoć nije baš bez izvesne sebičnosti.

Pretsednik Sukarno: potvrđuje. Hruščev obećao ozbiljne isporuke opreme jedinica za njihovu ratnu mornaricu i ratno vazduhoplovstvo i za inženjerske jedinice i to van zajma od 250 miliona dolara, pod veoma povoljnim uslovima. Spominje jedan krstaš, podmornice, iljušin bombardere srednjeg radijusa.

Pretsednik Tito: Orijentacija nerazvijenih zemalja u pravcu socijalizma ne odgovara Zapadu. Naša dužnost, u granicama mogućnosti, pomoći novooslobođene zemlje. Ovo dužnost svih vanblokovskih zemalja. Treba da nastupe jedinstveno. Pomoć tim „novim“ zemljama treba da ide pre svega preko UN a ne bilateralnim putem.

Atomske probe predstavljaju ozbiljniju opasnost nego što se mislilo, i to ne samo za zemlje AA. Šta znači ovo „povoljne atmosfere prilike“ kao što to zvanično objavljuje Pariz. Svakako povoljno po Francusku. Još nisu poduzete dovoljno oštre mere protiv nastavljanja tih proba. Žrtve toga biće buduće generacije. Probe u Sahari su mnogo bliže naseljenim krajevima nego što je bio slučaj sa Bikinima – Japanom, a gde je bilo teških posledica. Razlika u tome što urođenici ugroženih krajeva nisu u stanju da konstatuju opasnost radijacije.

Alžirski rat zabrinjava. De Gol menja stav. Poslednje informacije o napadu francuskih trupa 100 km unutar Tunisa na školu oficira, koji srećom nije doveo do većih žrtava, ukazuje na pravi stav De Gola. Postoji potencijalna mogućnost agresije od strane francuske armije prema Tunisu. Treba oštrije istupiti da se proširenje rata – agresije – spreči. Pretsednik Sukarno ide u te zemlje. Može mnogo doprineti u tom pravcu. Alžirci mišljenja da su ove akcije francuske armije učinjene sa odobrenjem De Gola.

Pretsednik Sukarno: slaže se. Ovo je zaista namera njegovih poseta severoafričkim zemljama. Pita šta se zapravo dešava u Gani i za mišljanje o Nkrumahu.

Pretsednik Tito: Nedavno boravila u Gani naša misija, ponela povoljan utisak po Nkrumahu i o Gani koja najbogatija zemlja tog rejona. Postoji svakako jak pritisak spolja na Ganu ali veruje da je Gana među najstabilnijim zemljama Afrike.

Pretsednik Sukarno: pita o Gani pošto je iznenađen što Nkrumah nije pokazivao mnogo volje da on poseti Ganu za razliku od ostalih četiri zemalja tj. Gvineja, Tunis, Maroka i UAR-a, koje su tražile da dođe u posetu.

Mates: 30. juna doći će do proglašenja Republike Gane i njezinog odvajanja od Komonvelta. Pretstoji izbor, konferencija Komonvelta što sve može biti razlog za poteškoće oko pozivanja Sukarna u posetu.

Pretsednik Sukarno: Šta da radi sa Ferhat Abasom koji želi razgovor sa njim. Sta da mu savetuje?

Pretsednik Tito: Svakako treba dalje da se bore. Teško nešto određeno savetovati. Više u susret Francuzima Alžirci ne mogu da idu. Treba da ostaju na datim predlozima, da i dalje konstruktivno doprinose na iznalaženje prihvatljivog rešenja. Treba da izbegnu situaciju da ih Pariz optuži pred celim svetom za sabotiranje „mirovnih akcija“. Jasno da ne mogu odstupati od principa samoopredeljenja. Potrebna strpljiva politika. Ako bi se pokazalo da su De Golove poslednje izjave samo deo taktičkog manevra u želji da umiri vojne krugove, trebalo bi da alžirski lideri vide da li postoji mogućnost za etapno rešavanje, vodeći računa da li su sposobni za dalje nastavljane oružane borbe.

Pretsednik Sukarno: saglasan, nastaviti sa otporom ali prihvatiti pregovore ako ih Francuzi ponude. Pita šta mislimo o Tunisu?

Pretsednik Tito: lično ne poznaje Burgibu. Burgiba pozvan da poseti Jugoslaviju i obrnuto on je pozvan da poseti Tunis. Poslednji govori Burgiba ukazuju na sve oštriji stav – otpor Burgibe.

Pretsednik Sukarno: Neki tvrde da je Burgiba renega. Da li pomoć Alžiru od strane Tunisa dolazi od naroda ili od vlade?

Kaže da je odredio posebnu delegaciju sa Arudji Kartavinatom, Predsednikom „Nacionalnog fronta“, (Pogrešno, on je predsednik Pripremenog komiteta za Nacionalni front), Ruslanom Abdulganijem itd. koja će učestvovati na važnom pretstojećem kongresu Socijalističkog saveza Jugoslavije.

Pavlič

109

Sukarno na Brionima o susretu sa premijerom Iraka Kasemom

Brioni, 6. april 1960.

Predsjednik Sukarno: Smatra da nisu tačne informacije da raste opozicija protiv Kasema u Iraku. Stekao je utisak na svom putu da je narod oduševljeno za Kasema kao što su Egipćani poslije revolucije bili za Namera. Kasem mu je rekao da mora da se brani od Namerovih napada, ali se ipak suzdržao da sam drži ofanzivne govore. Postavlja se pitanje da li bi bilo dobro da se nekako dovede do toga da se Namer i Kasem sastanu.

Kasem mu je govorio sa gorčinom o SAD i Engleskoj. O Sovjetskom Savezu se lijepo izražavao, a u pogledu ekonomske i tehničke pomoći.

U pogledu političkih procesa Kasem mu je rekao da su optuženi priznali da su novac i uputstva dobili iz Kaira. On (Sukarno) smatra da bi bilo potrebno u interesu borbe protiv imperijalizma da se okonča sukob između Kasema i Namera.

Interesuje se za mišljenje druga Predsjednika o predlogu Kube o sastanku predstavnika nerazvijenih zemalja i o predstojećem sastanku velike četvorice.

AJ, KPR I-3-a/39-15

110

Razgovor državnog sekretara za inostrane poslove FNRJ Koče Popovića sa ministrom inostranih poslova Indonezije Subandriom, 6, 7. i 8. april 1960.

Kabinet Koče Popovića
Pov. broj 410142
Beograd, 14. april 1960.

Vrlo intenzivno i detaljno se interesovao za principe i funkcionisanje našeg unutrašnjeg sistema: decentralizacija, radničko samoupravljanje, itd. Razgovori o tome trajali su ustvari nekoliko časova. Očigledno se trudio da što bolje shvati, pokazujući da vrlo malo zna o tome. Kaže da će sve zabeležiti i moli za literaturu. Na početku mu nije bila jasna ni razlika između naše i kineske komune. Objasnjenja je primao sa odobravanjem. Dugo mu je trebalo da shvati pojam „društvena svojina“ i uopšte ulogu države. Izvinjavao se što me „toliko zamara“, ali to čini zato što je za njih neobično važno. Oni su tek sad završili fazu nacionalne revolucije i treba da pređu na društveno-političku izgradnju, tako da im je svako iskustvo, a naročito naše, od velikog značaja. Potseća da su se do pre par godina

nalazili u situaciji da nemaju sopstvenih kadrova, nisu naprimer imali nijednog ekonomistu. Staljinistička rešenja za njih ne dolaze u obzir, pa dakle ni sadašnja kineska, koja predstavljaju čisto nametanje, diktiranje odozgo umesto potsticanja inicijative masa. (Svaku priliku je koristio da se negativno izrazi o kineskim koncepcijama i politici. Između ostalog kaže: „Trebali ste da vidite finog Ču En Laja kad je pokušao da se dere na nas, grubo zahtevajući ovo ili ono!“)

Govorio je pozitivno o Hruščovu kao čoveku i političaru, kao i o unutrašnjoj evoluciji u SSSR. Naglašavao je koliko su njima, Indonežanima, naša shvatanja i rešenja bliža nego lagerska, koliko su naš komunizam uopšte, naš društveni život i ljudi privlačniji i slobodniji, poređujući sa onim što je naprimer video u ČSR.

Vraćajući se na društveno-političku izgradnju kod njih, koje sad postaje osnovni zadatak, kaže da je njima jasno da će morati ići sopstvenim putem. Jasno im je takođe da treba da idu putem sličnim našim. Postavlja se pitanje, međutim, prelazne etape do toga i odgovarajućih metoda. Oni su na nižoj etapi razvoja nego mi. On zato pita i sebe i mene da li su njihove materijalne snage i čitav društveno-politički život dovoljno razvijeni da bi već sada mogli primenjivati rešenja slična našima. Ograđujući se od davanja direktnih saveta odgovaram da, kako meni izgleda, uslovi kod njih zasad verovatno još ne postoje za to. On kaže da je to i njegovo mišljenje, i da ovo što je preduzeo Sukarno poslednjih meseci upravo treba da bude ta prelazna faza, u kojoj će, naprimer, uloga države morati biti, za izvesno vreme, veća itd.

Kaže da bi bili vrlo zainteresovani da kod nas dođu radne ekipe koje bi se detaljno upoznale sa našim iskustvima. Već njihova delegacija na Kongresu radiće na tome, ali će trebati da dolaze i drugi, radi detaljnog i sistematskog upoznavanja naše prakse. Slažem se.

O spoljnoj politici gotovo nismo razgovarali.

Koča Popović

MSP RS, DA, PA, 1960, F-41, dos.1, br. 410192

111

Zajedničko saopštenje o poseti predsednika Sukarna Jugoslaviji

Na poziv Pretsednika Federativne Narodne Republike Jugoslavije Josipa Broza Tita, Pretsednik Republike Indonezije dr. Sukarno posetio je Jugoslaviju u vremenu od 5. do 8. aprila 1960.

Pretsednika Sukarna pratili su ministar inostranih poslova dr. Subandrio, ministar narodne industrije dr. Suharto, direktor Kabineta Pretsednika Republike dr. Tamzil i drugi visoki funkcioneri.

Pretsednik Tito i Pretsednik Sukarno i njihovi saradnici vodili su u prijateljskoj i srdačnoj atmosferi razgovore o proširenju saradnje između dve zemlje i razmenili misljenja o aktuelnim međunarodnim pitanjima.

Obe strane saglasile su se da su dosadašnji neposredni kontakti državnika dveju zemalja bili vrlo korisni za razvoj svestrane bilateralne saradnje i jačanje prijateljstva između Jugoslavije i Indonezije, i da sa takvim susretima i razmenom gledišta treba i ubuduće nastaviti.

Dva Pretsednika ponovo su sa zadovoljstvom konstatovali jedinstvo njihovih gledišta o osnovnim međunarodnim pitanjima. Potvrđujući stavove izražene u Zajedničkom saopštenju od 31. decembra 1958. u Tampaksiringu, dva pretsednika su ocenili da je došlo do opšteg poboljšanja u međunarodnim odnosima. Oni su se saglasili da je ovo poboljšanje rezultat sve šireg opredeljenja za politiku miroljubive koegzistencije, za koju se zalažu i Jugoslavija i Indonezija. To opravdava njihovu nadu i uverenje da naponi koje miroljubive snage u svetu ulažu za rešavanje najvažnijih problema, kao što su zabrana svih eksperimenata nuklearnim oružjem, razoružanje i druga važna pitanja, mogu dovesti do trajnog mira u svetu.

U toku razgovora pozdravljena je aktivnost koju u poslednje vreme pokazuju odgovorni državnici u pravcu traženja rešenja za goruće međunarodne probleme. Dva pretsednika su naročito naglasili da je u naporima za pravično i svestrano rešavanje problema današnjice potrebno pokloniti dužnu pažnju duhu Povelje Ujedinjenih nacija i da, prema tome, treba pružiti mogućnost svim zemljama, kako velikim tako i malim, da se čuje njihov glas i da njihovi interesi budu zastupljeni na pretstojećim konferencijama na vrhu.

U razgovorima je podvučeno da pružanje međunarodne pomoći ekonomski manje razvijenim oblastima, bez političkih uslova i na bazi pune ravnopravnosti, i eliminisanje svih vidova kolonijalizma predstavljaju pitanja od bitnog značaja za ostvarenje progressa i stabilnosti u svetu. Kao i dosada, dve zemlje će nastojati da se, prvenstveno preko Ujedinjenih nacija, pristupi realizacije široke međunarodne ekonomske i tehničke pomoći i tako doprinese jačanju nezavisnosti oslobođenih područja i ubrza proces oslobođenja jos uvek zavisnih naroda u Aziji i Africi.

Obe strane konstatovale su sa naročitim zadovoljstvom da su tokom protekle godine ostvareni vidni rezultati u razvijanju prijateljske saradnje između dve zemlje na svim poljima.

Rukovođene željom da dalje prošire i učine sadržajnijim postojeće prijateljske odnose, dve strane su se saglasile da još više unaprede međusobnu saradnju na političkom, ekonomskom, kulturnom i drugim poljima.

Tako su se, razmotrivši postojeće oblike ekonomske saradnje, obe strane saglasile da bi zaključenje Sporazuma o dugoročnoj privrednoj saradnji bilo od zajedničke koristi. Takođe je postignuta saglasnost da se u bliskoj budućnosti potpiše Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji.

MSP RS, DA, PA, 1960, F-41, dos. 6, bez broja

**Ambasador FNRJ Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o razgovoru sa ministrom inostranih poslova Subandriom,
13. jun 1960**

Sastanak dogovorili na inicijativu Subandria na intimnoj proslavi rođendana Pretsednika Sukarna u Bogoru. (Kao i ranijih godina Sukarno je i ove godine priredio sutradan posle zvanične proslave u Djakarti, intimnu proslavu u Bogoru. Pozvao svega nekoliko ambasadora i članova Kabineta). Na moju sugestiju sastanak odložen od subote na ponedeljak. Razgovor sat i četvrt.

Pita kakva je situacija sa sastankom nezavisnih. Ponavlja da indonežanska vlada zainteresovana na održavanju sastanka. Identična gledišta sa nama. Izvesno poboljšanje situacije na međunarodnom planu može biti povod da se za sastanak ne žuri ali ne bi smelo biti razlog odbacivanju ideje o sastanku. Sastanak potreban: prvo, da se šefovima nezavisnih zemalja omogući „review“ tj. pregled – analiza, ocena sadašnje situacije i sagledanja perspektive, drugo, na sastanku može doći do korisnih sugestija, treće, treba početi sa sastancima koji bi mogli postati određena forma izražavanja volje i gledanja nezavisnih zemalja. Mir ne može biti predmet samo velikih. Velike sile treba da vode računa o drugim zemljama. Ubedeni da bi velike sile vodile itekako računa o faktu da se nezavisne zemlje sastaju kao i o njihovim sugestijama. Ponavlja što već kazao u svojoj izjavi, da nije cilj sastanka u utvrđivanju krivice za neuspeh pariske konferencije. Kaže da gdegod su došli, na svom putovanju, svuda su mogli uočiti da su u razgovorima partneri poklonili posebnu pažnju sastanku i razgovorima Sukarno – Tito. Ovog puta više nego prilikom ranijih razgovora.

Zamera što Naser izašao sa svojom izjavom u Damasku o „nerealnosti“ sastanka nezavisnih kojom je, očito, hteo da učini gest prema Nehruu.

Ponavlja da bi sastanak trebalo održati makar bez Nehrua, ali uveren da će Nehru učestvovati ukoliko vidi da bi se inače sastanak mogao realizovati mimo njega. Po običaju kritikuje „veliku politiku“ Delhia, uslovljenom jednim delom složenim unutrašnjim problemima Indije.

Mesto sastanka diskutovalo bi se tek u drugoj etapi. Delhi bi mogao biti koncesija Nehruu. Putovanje Sukarna ponovo u inostranstvu bi njima teško palo, ali naći će se rešenje (očita želja da bi došlo do sastanka u Djakarti).

Moli da prenesem ove sugestiji drugu Koči.

Podvlačim poverljivost ovih razgovora bez davanja ikakvog publiciteta. Ne spominjem njegove prve izjave. Mada ne kaže, Subandrio me zvao po ovome u vezi posete Pretsednika Nasera drugu Titu prilikom koje, pretpostavljaju biće govora i o sastanku nezavisnih, uopšte o aktivnosti nezavisnih zemlja.

Kaže da bi bio zahvalan za svaku informaciju o tome da mu je odmah

prosledim. Ukoliko delimo isto gledište, spremni i oni da se aktivno angažuju u sondiranju sastanka. Misli da neće biti poteškoća sa U Nuom. Možda korisno pozvati i Seku Turea i Nkrumaha.

U toj vezi ga obaveštavam o poseti Pretsednika Nasera, sastavu delegacije, pretstojećoj poseti Abuda.

2/. O putu Pretsednika Sukarna razgovaraćemo posebnom prilikom. Ukratko: zadovoljni sa rezultatima. Sukarno i on lično su mogli bolje da se upoznaju sa prilikama u svetu. Stara njegova teza da tri četvrtine sveta u previranju. Napreduju zemlje koje imaju jasne koncepcije. Klasičan primer Jugoslavija. Zemlje koje nemaju koncepcije stagniraju. Primer Indonezija. Bitno da izgrade koncepciju – teoriju o svojoj revoluciji. Razgovori u FNRJ od posebne važnosti. Lično mnogo zahvalan drugu Koči, koga mučio sa pitanjima o našem sistemu, našim iskustvima. Ima najviše poštovanje do druga Koče posle razgovora sa ministrima spoljnih poslova 18 zemalja. Moli da prenesem drugu Koči njegovu zahvalnost.

Na konkretna pitanja kaže da sa razgovorima sa Naserom zadovoljni. Korisno da čuli gledište Nasera o pitanju sukoba sa Irakom. Naser spreman na sporazum. Ovlastio Sukarna da piše Kasemu u cilju ublaženja platforme saradnje. Naseru jasno da kao jači, obzirom na sređene prilike u UAR, može i treba da doprinese više. Megdavi već uklonjen. U obe zemlje posle izvršenih poseta učinjeni ozbiljni da prestanu sa međusobnim napadima i optužbama.

Naser će u posetu doći tek krajem ove ili početkom iduće godine.

Situacija u Japanu momentano konfuzna ali u suštini jasna. Ratifikacija Američko-japanskog pakta gotova stvar. Ali Kiši odlazi. Umesto njega dolazi Igatake?, sadašnji ministar transporta. Japanska vlada će nastojati da balansira ratifikaciju američkog pakta sa izvesnim približavanjem Pekinga.

Odnosi Djakarta – Tokyo dobili novog zamaha. Podvlači obostranu korist.

Razgovori sa SAD korisni, nista naročito. SD, Dillon obećao da će nastaviti sa pomoći. Normalni okvir. Problem angažovanja novih zajmova. Ne raspolažu sa rupijama.

3/. Poseta Djuande. Težište na ekonomskoj saradnji. Poželjno da se sa Djuandom diskutuju i „ideološki“ problemi, pitanja našeg sistema. Djuanda u grubim linijama upoznat, iskren saradnik oko realizacije Sukarnove koncepcije, ali nedovoljno upoznat sa detaljima.

Saglasan sa mojom primedbom da treba koristiti posetu Djuande i Chaerul Saleha, ministra izgradnje i prisustvo Ismael Thajeba i Sudjarwa itd., za korak dalje u unapređenju međusobnih ekonomskih odnosa. Lično će razgovarati sa Djuandom i Salehom. Nužno da dođe do sporazuma o dugoročnoj ekonomskoj saradnji što već predviđeno u Komuniqueu Tito-Sukarno. Podvlači njihovu posebnu zainteresovanost za razvijanje ekonomske saradnje sa nama sa posebnim obzirom na inicijativu Moskve i Vašingtona da ih što više vežu za sebe. Prilikom

posete Djuande mogle se utvrditi principi tog sporazuma ako nije moguće zbog kratkoće vremena posete dovršiti razgovore. Obaveštavam ga da sutra će kod mene biti na ručku Sudjarwo i Thajeb sa svojim saradnicima da utvrdimo program razgovora. Obetao da će me obavestiti uskoro o razgovorima sa Djuandom i Salehom. Molim da angažuju njihovu ambasadu u Beogradu oko pripreme materijala posle odlaska Djuande iz Džakarte.

Sugeriše da budem ja prisutan tim razgovorima u FNRJ kako bi ispali što produktivniji. Kažem da nema mnogo izgleda pošto sam tek nedavno bio u FNRJ.

Djuanda će tražiti 3 profesora – ekonomista.

4/. Pukovnik Siswadi, načelnik obaveštajne službe vazduhoplovstva dolazi u FNRJ pored ostalog sa specijalnim zadatkom tj. da, ukoliko je moguće i ukoliko mi saglasni upozna sistem obaveštajne službe – njihova služba ne valja. Gorka iskustva. Pritisak velikih sila. Moli za pomoć.

Odgovaram da nisam u stanju da išta kažem zbog posebnog karaktera ove službe čime nisam upoznat. Upada sa rečima da o tome razgovarali Sukarno i Naser i da Naser prihvatio da Siswadi dođe i kod njih. Ostavlja nama šta i koliko možemo da mu pomognemo na tom terenu.

Subandrio ne spominje što kaže Djuanda da ga Siswadi prati kao stručnjak za pregovore o kooperaciji sa nama po pitanju proizvodnje raketnog naoružanja manjeg i srednjeg dometa.

Kažem da će biti dolazak Siswadia koristan, bez obzira da li će biti razgovora po njegovom posebnom zadatku, pošto može ova poseta dovesti do proširenja saradnje i između ratnog vazduhoplovstva obeju zemalja koja zaostaje iza saradnje između armija i mornarica.

Predmet Djuandine posete mogu biti razgovori o finansiranju novog programa isporuka materijala za armiju – topovi, haubica, municija.

5/. Unutrašnja situacija povoljna. Odlučno dalje sa osnivanjem Nacionalnog fronta. Sukarno nije više konstitucionalni predsednik već neposredno rukovodi i izvršnom vlašću. Nužno potrebno da izgrade sistem – mehanizam sličan našem Socijalističkom savezu. Odlučno rešeni da idu putem socijalizma. Prošle godine je on pripremao Sukarnu teze za Politički manifest objavljen 17. avgusta 1959. (Abdulgani tvrdi da je on autor ovoga, što uglavnom tačno). Sada kaže da priprema za Sukarna teze o ekonomskom manifestu koji treba da bude njihova platforma za izgradnju socijalizma. Zbog toga toliko diskutovao sa Kočom o našim iskustvima i traži uvek nove naše materijale (na stolu ima pred sobom Kardeljevu brošuru o politici na selu).

Partije protiv Nacionalnog fronta ali armija u suštini podržava.

6/. Tog dana štampa objavila vest o poseti Lunsa Jugoslaviji. Pita da li ova poseta ranije ugovorena. Kaže, važno zbog toga što, ukoliko poseta novijeg datu-

ma, može indicirati pokušaj Haga da i putem nas traži izlaz iz teške situacije a koje bi i njima sačuvao lice. Raspoložu sa informacijama da u Hagu sve manje pristaša „svete misije“ u Zapadni Irijan. Mnogo košta. Australija nesimpatično gleda na neke vesti o spremnosti Holandije da u cilju pomirenja sa Indonezijom ide na tro do petogodišnjeg roka davanja samostalnosti – opredeljenja Zapadnog Irijana. Australija više angažovana na Istočnoj Gvineji, pa bi ovakav presedan bio nepoželjan. Australija bi više bila za direktan sporazum između Haga i Džakarte bez menjanja statusa u korist stanovništva Zapadnog Irijana.

Holandska vlada sada svesna da Indonezija misli ozbiljno. Do ovako oštre reakcije Džakarte je došlo u vezi poznate izjave Viezera ministra odbrane kojom kaže da „jačenje vojne snage Holandije na Zapadnom Irijanu je odgovor na agresivnu politiku Indonezije“. Sumnja da Viezer ovakvo nešto kazao bez podrške Pentagona, ali su se prilike na međunarodnom planu sada izmenile protiv ovakvih metoda, što Hag upućuje na ustupke, na povlačenje.

Ne isključuje da će Luns dotaći ovo pitanje. Što se njih tiče smatra da bi Jugoslavija bila najbolji posrednik između njih i Haga. Australija ne dolazi u obzir, ima svoje interese. AA zemlje ne dolaze u obzir pošto pristrasne u korist Džakarte. Hag bi verovatno prihvatio Beograd. Ostavlja potpuno na diskreciju druga Koče u koga ima bezrezervnog poverenja da oceni da li da razgovara u tom pravcu. Cenio bi ovakvu sugestiju njima druga Koče o tome predmetu.

Moli ponovo da ovo odmah prenesem kao njegovu ličnu poruku drugu Koči.

Obaveštavam ga o dodeli novih deset stipendija za puni univerzitetski studij, o spremnosti da šaljemo osam lekara, oni tražili deset.

Pavlič

**Ambasador FNRJ Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o razgovoru sa ministrom inostranih poslova Subandriom,
14. jul 1960.**

Strogo poverljivo

Razgovarali na prijemu kod Iračanina. Subandrio došao, tražio i posle razgovora odmah otišao. Subandrio u centru pažnje u vezi saopštenja PKI i članka u komunističkoj štampi koji napadaju Subandria, spoljnu politiku Indonezije, što povezuju sa FNRJ. Razgovarali na oči Aidita koji prisustvovao prijemu.

Sukarno ne reaguje. Traži materijale, argumente. Mišljenja da ovo saopštenje tek uvod u još teže napade od strane PKI. Očekuju sistematsko zaoštrenje od strane PKI. Dva razloga, prvo, PKI odlučno protiv izgradnje indonežanskog socijalizma, koji bi odgovarao identitetu indonežanskog naroda, a što bi moglo postati primer ostalim AA zemljama. Ovo je razlog za napade na FNRJ, drugo, saopštenje predstavlja sastavni deo određene generalne linije o krajnjem zaoštrenju odnosa sa SAD. Ovo na liniji Bukurešta. U Bukureštu, prema njemu, u suštini pobedila Pekinška linija, koja traži maksimalno zaoštrenje sa SAD, uzimajući u obzir niz momenata koji omogućavaju ovakvo zaoštrenje kao što su predsednički izbori, događaji u Japanu, Koreji Turskoj itd.

Očekuju da će Aidit izaći sa novim napadima da narednoj sednici Vrhovnog savetodavnog veća 18 ovog. Nužno mu potreban materijal da naoruža Sukarna. Sukarno prihvata argumente ali traži materijal. Moli da mu dostavim, ako raspolazem, deklaraciju u Bukureštu, govor Hruščeva u Bukureštu i govor Hruščeva na 20 kongresu, objavljen u američkoj režiji.

Kažem da bi ovo poslednje verovatno najlakše dobio od američkog otpravnika ovde. Govor Hruščeva u Bukureštu neće moći dobiti, bar ne u celini. Čini mi se da nije bio objavljen čak u Moskvi u celini. Nisam siguran. Deklaraciju je objavila informaciona služba Sovjetske ambasade ovde, kao i govor Hruščeva u izvodima. Kaže da sa Rusima neće imati posla, ali moli me da u njegovo ime kažem Hendersonu otpravniku da mu nabavi ove materijale, govor Hruščeva sa 20 kongresa, pošto on žuri još na prijem kod Francuza, a posle na sednici vlade. Moli za naše informacije – materijale.

Nekoliko puta kaže da će nužno uskoro doći do sukoba sa PKI do odmere snage, da nužno odvoji Sukarna od PKI, da će on raditi na tome.

Nastojim da ga smirim, da nije problem u odvajanju Sukarna od PKI, već u konstruktivnom radu vlade, koja treba što pre da se afirmiše u narodu, što izgleda još nije slučaj, da se eliminišu slabosti u radu vlade na unutrašnjem planu, čime bi otpala mogućnost PKI da ove slabosti koristi kao oštro propagandno sredstvo protiv vlade i Sukarna. Slaže se, uverava da će najozbiljnije pristupiti poslu. I sa

svoje strane izražava optimizam, da ima pozitivnih elemenata i znakova da stvari kreću na bolje.

Mišljenja je da je došlo posle Bukurešta do novih momenata u stavu i radu PKI, koja prihvata liniju Moskve što se tiče pitanja aktivne koegzistencije, ali po pitanju stava do SAD, do konkretnih mera na prostoru JIA kao i po pitanju revizionizma i internacionalizma, rukovodstvo PKI bez rezerve podržava i sledi liniju Pekinga. U svakom slučaju je pozadi ovog saopštenja Peking, koji sistematski radi na zaoštrenju situacije unutar Indonanzije, na razbijanju konstruktivnih snaga – saradnika oko Sukarna.

U suštini dobro, što je PKI izašla već sada sa jasnim stavom i sa ovakvom kritikom uperenom protiv Sukarna. Ovo će olakšati mnoge stvari.

Primedba: Subandrio izgleda uznemiren, nije više ovako siguran u sebi što je to ranije nastojao da pokaže. Ostavlja utisak da je lično uvređen, izigran od strane Aidita, sa kime kaže ima uvek najbolje lične odnose. Pomalo naseo Aiditu.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1960, F-41, dos. 1, br. 423431

114

Zajedničko saopštenje o poseti predsednika Vlade Republike Indonezije Djuande Jugoslaviji

N a c r t

Na poziv vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije prvi Ministar vlade Republike Indonezije Djuanda Kartavidjaja posetio je Jugoslaviju od 29. jula do 3. avgusta 1960 godine.

Za vreme posete prvi ministar Djuanda Kartavidjaja bio je primljen kod Pretsednika Federativne Narodne Republike Jugoslavije Josipa Broza Tita.

Prvi ministar Djuanda Kartavidjaja i njegovi saradnici posetili su Beograd i neka mesta u NR Hrvatskoj i NR Crnoj Gori.

Za vreme boravka u Beogradu i na Brionima prvi Ministar Djuanda Kartavidjaja i visoki funkcioneri koji su se nalazili u njegovoj pratnji razgovarali su sa potpredsednikom Saveznog izvršnog veća Edvardom Kardeljom i drugim visokim jugoslovenskim ličnostima o osnovnim međunarodnim problemima i o mogućnostima daljeg unapređenja međusobne saradnje.

Razgovori su vođeni u prijateljskom duhu i u atmosferi punog poverenja i

uzajamnog razumevanja. Sa zadovoljstvom je konstatovano da je postignut vidan napredak na svim poljima međusobne saradnje. Obe strane su izrazile rešenost dveju vlada da ulažu dalje napore za poboljšanje opšte međunarodne situacije.

I

Neuspeh konferencije u Parizu i prekid pregovora o razoružanju u Ženevi nepovoljno su se odrazili na međunarodnu situaciju i otežali miroljubivo i konstruktivno rešavanje najaktuelnijih svetskih pitanja. Polazeći od toga da je unapređenje međunarodne saradnje jedna od osnovnih težnji njihove spoljne politike, zasnovane na principima aktivne i miroljubive koegzistencije i načelima izraženim u Bandungu, obe strane smatraju da vanblokovske zemlje, i zemlje koje nisu direktno uvučene u hladni rat, kao i sve miroljubive snage sveta uopšte, treba da ulože još veće napore u pravcu popuštanja zategnutosti u svetu, nemešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja i eliminisanja politike sile.

Izražena je obostrana potpuna saglasnost da je za sporazumno rešenje pitanja opšteg i kontrolisanog razoružanja potrebno preduzeti još odlučnije mere od dosadašnjih. Dve vlade će i ubuduće podržati i sa svoje strane uložiti napore u pravcu razoružanja, zabrane proizvodnje nuklearnog oružja i vršenja eksperimenata, uverene da će na taj način doprinijeti smanjenu zategnutosti u svetu.

U razgovorima su obe strane podvukle značaj poštovanja povelje UN, a posebno izrazile potrebu daljeg jačanja pozitivne uloge UN u efikasnom rešavanju najaktuelnijih savremenih problema.

Dve strane su pozdravile stvaranje novih nezavisnih država i izrazile punu podršku borbi za nezavisnost još neoslobođenih naroda. One gledaju na njihovo oslobođenje kao na prirodni i nezadrživi proces savremenog razvitka u svetu, koji briše ostatke kolonijalizma i doprinosi jačanju mira i sve široj međunarodnoj saradnji.

Dve strane smatraju da je pružanje međunarodne ekonomske pomoći novim nezavisnim državama, kao i ekonomski nedovoljno razvijenim zemljama i područjima uopšte, od bitnog značaja za ostvarenje progressa i stabilnosti u svetu. Zbog toga je potrebno da se na tom polju učine maksimalni naponi za pružanje ekonomske i tehničke pomoći, bez političkih i sličnih uslova, svim onim državama i narodima kojima je takva pomoć potrebna.

II

Posebna pažnja je u razgovorima bila posvećena bilateralnim odnosima. Sa zadovoljstvom je konstatovano da je praksa održavanja neposrednih kontakata i razmene gledišta državnika FNRJ i Indonezije vrlo korisna i da doprinosi svestranom razvoju bilateralne saradnje i učvršćenju odnosa između dve zemlje.

Obe strane su došle do zaključka da su ostvareni značajni rezultati na svim poljima međusobnih odnosa i da postoje uslovi i mogućnosti da se postojeća saradnja, naročito na ekonomskom polju, dalje proširi.

Dve strane izrazile su svoje veliko zadovoljstvo što su u toku boravka prvog Ministra Djuande Kartavidjaje potpisani Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji i Sporazum o saradnji na polju korišćenja nuklearne energije u mirnodopske svrhe.

U skladu sa zaključkom izraženim u zajedničkom saopštenju izdatom prilikom nedavnog boravka predsednika Sukarna FNRJ da bi zaključenje sporazuma o dugoročnoj privrednoj saradnji bilo od zajedničke koristi, razmotreni su i utvrđeni principi na kojima će se zasnivati dugoročna privredna saradnja između dve zemlje.

AJ, KPR I-3-a/39-16

115

**Ambasador FNRJ Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o razgovoru sa ministrom inostranih poslova Indonezije Subandriom,
1. septembar 1960.**

Strogo poverljivo

Dogovorili sastanak na prijemu kod Malajca, za posle par dana. Međutim sutradan me zvao da odmah dođem kod njega. Zadržao se sat i frtalj. Razgovarali bi dalje ali je američki ambasador čekao četvrt sata na prijem.

1/. Interesuje se da li Pretsednik Tito ide na zasedanje GA OUN. Pretsednik Sukarno bio bi spreman da ide. Mišljenja su da bi to bilo korisno. Mišljenja da će premijer Hruščev doći. SD ovo ne može da spreči. U tom slučaju doći će i Ajzenhauer. Pretsedniku Sukarnu bilo bi lakše doneti odluku ukoliko bi došao u Njujork i Pretsednik Tito. Ponavlja da se još ne radi o definitivnoj odluci i da je ovo samo konkretna misao ali još ne obavezna. Cenio bi mnogo ako bi mu mogao što pre javiti naš stav.

2/. Koristim priliku da iznesem naše gledanje na zadatke koje stoje pred

XV zasedanje GA OUN. Kažem da sam po tome pre više nedelja posetio Soedarsona, pošto bili Suwito i Sudjarwo odsutni a njega nisam hteo da uznemiravam. I u ovom slučaju se radi samo o ideji sa željom da i izmena mišljenja, sugestija između naših dveju vlada bila od posebne koristi obzirom na značaj i atmosferu zasedanja. Ukoliko se ne angažuju vanblokofske zemlje postoji opasnost da se ovo zasedanje vrati na atmosferu prošlog XIV zasedanja.

Soebandrio saglasan u celosti sa našom koncepcijom – atmosfera, razoružanje priznanje i potsticanje politike koegzistencije, pomoć manje razvijenim zemljama, ubrzanje procesa još zavisnih teritorija i teritorija pod starateljstvom. Obećao predmet detaljno proučiti i nastaviti diskusiju.

Kaže da lično predvodi delegaciju na zasedanju.

3/. Kaže da bi cenio moje gledanje na problem i perspektivu odnosa Tokio – Džakarta. Ponavlja da ne traži od mene gledanje ambasadora ni stav jugoslovske vlade već moje lično gledanje, gledanje prijatelja Indonezije.

Iznosi iznenađujućom oštrinom celo stanje. Radi se o principima.

Japanci treba da nauče da poštuju Indoneziju. Japanci nastoje da se izjednače sa Evropom i Amerikom i sa prezrenjem gledaju na narode Azije – Afrike. Suska, načelnik političkog Aziskog odeljenja koji se upravo vratio iz Tokia gde je posetio ministra spoljnih poslova Kosaku, kaže da mu rečeno od Japanaca „da su oni počašćeni dolaskom holandske flote“. Japanska vlada sada pokuša da pomiri Džakartu time što se holandska flota neće vraćati na Zapadni Irijan posle posete Japanu. Ovo bilo već ranije predviđeno. Izgleda da su dogovorno u međuvremenu bacili u javnost mogućnost Dormana na Zapadni Irijan kako bi time omogućili japanskoj vladi da dođe do nekakvog uspeha u prilog Džakarte. Na moju primedbu da se u diplomatskom krugu komentariše da je indonežanska vlada pogrešno dala celu stvar u javnost ovakvu oštrinu tek onda kada se je japanska vlada već angažovala vizavi Holandije i kada je vrlo teško očekivati od japanske vlade da opozove već ranije dati pristanak, Subandrio kaže da ovo nije tačno da su oni na vreme ponovo intervenisali u Tokiu i namerno tada nisu hteli da ovim izađu u štampi kako bi Tokio mogao da nađe formu i izbegne dolazak holandske flote. U javnost su izašli tek kada je japanska vlada definitivno odlučila na sve proteste i primedbe Džakarte.

Kaže da Japanci pogrešno računaju da je Džakarta nemoćna, da su suviše ekonomski ovisni od Japana uključujući pitanje reparacija. Međutim, ekonomski odnosi sa Japanom su stari svega tri godine. Oni još nisu dublje vezani sa indonežanskom privredom. Njima pada teško, ali ne vide izlaza sem da ostanu na svojim principima pa makar bilo ovo vezano uz žrtve. Izdržali su Holandiju, izdržaće i sa Japanom. Na pitanje da li je o tome doneta definitivna odluka, namerno ne koristim reč prekid odnosa, kaže da je odluka doneta da se radi samo o momentu kada će izaći. Doorman dolazi u Japan 8 o.m. Neki još veruju da će doći do promene stava japanske vlade. On u to ne veruje. Treba da su spremni i

na najgore.

Računa na naše razumevanje. Više od ikog smo i mi često morali da prihvatamo žrtve, da ostajemo na principima. Ukratko razgovaramo o prekidu odnosa sa Bonom, 1948. i 1956. godinu itd.

4/. Moli da mu što pre dostavim Kardeljevu knjigu „Socijalizam i rat“. Potrebna mu je. Moli da mu, ako je ikako moguće dobavim „Politički manifest“ koji navodno Moskva uputila svim komunističkim partijama a koji se odnosi na pitanje sukoba sa Pekingom. Za njih ovo od posebne važnosti. Pokušali su da dođu do toga preko Moskve nisu uspeali. Pošto kažem da nisam siguran da je nekakav manifest bio upućen partijama, da sam negde pročitao u štampi o nekom pismu, pita me da li to znači da ne verujem da postoji ovakav manifest ili pismo. Pita da li raspolazem nekim službenim informacijama iz Beograda. Čak kaže da povlači svoju molbu ako se radi o top sikrit dokumentu koji je bio možda dostavljen i našoj partiji. (imao sam osećaj da raspolaze sa informacijama bilo od njihove ambasade u Moskvi ili Beogradu gde je ovakav dokumenta upućen i nama, zbog čega očekuju da ih informišemo). Odgovaram da nisam primio ništa, poznato mi je da u Beogradu za vreme ferija nema nikog, čak smo obustavili radio vezu.

Nekoliko puta se vraća na problem Moskva – Peking, povezano sa Djakartom. Kaže da Peking čini upravo smešne napore kako bi nadoknadio ono što je izgubio uključujući tu i ambasadora Kuang Chena. Ovaj je duže vremena briskirao njega i nastojao da održava direktan kontakt sa Sukarnom mimo njega. Čak više on dobro zna da je bio Peking pozadi PKI akcije da se ga smeni. Sada kada je sve to propalo dolazi Kuang Chen kod njega, na primer pre par dana i uverava ga o ličnom prijateljstvu, o njegovom tj. Subandriovom velikom uticaju na Sukarna itd. Razlog ovoj promeni Pekinga prema Djakarti jeste u sve širim odnosima Djakarte – Moskva. Kao poverljivo kaže da Hruščev gotovo svakih 14 dana šalje lične poruke Sukarnu po svim čak manje važnim pitanjima. Moskva im pruža praktično neograničenu pomoć. Tom prilikom aludira i na veliki hotel koji sada grade Japanci u Djakarti. Nikakav problem da i ovo preuzmu Rusi. (Iz Subbrandriovih reči izlazilo da imaju obezbeđenu punu podršku Moskve i lagera da ih pomognu ukoliko bi došlo i do ekonomskog prekida sa Japanom).

Priča o Mihajlovu, pošto ga pitao kako je došlo do upućivanja ovakve ličnosti ovamo. Bez rezerve govori o značaju upućivanja Mihajlova ovamo. Peking je ovo zabrinulo. Peking zna da će Mihajlov obezbediti punu podršku Pretsedniku Sukarnu ne samo u odnosima sa SSSR-om već i po pitanju PKI. Moskvi je potrebna nezavisna Indonezija. Peking bi izgleda odgovaralo da dođe do gužve. Njima je potrebna podrška od strane PKI ali PS želi biti siguran u ovu podršku. Ova podrška ne može biti ovisna od raznih sumnjivih kombinacija Aidita i raspoloženja Pekinga.

5/. Razgovaramo o unutrašnjoj situaciji. Prijatno je iznenađen kada mu govorim o brzom porastu vrednosti rupije prema dolaru. Unutar 3 sedmice za oko

30%. Interesuje se za uzroke toga.

Tumačim mu svoje gledanje. Posledica više momenata, kompleks pozitivnih akcija koje poduzela vlada. Nije se ostvarilo očekivanje zapadnjaka da će doći do rapidnog pada vrednosti rupije u vezi prekida odnosa sa Holandijom. Rupija se oporavlja obratno tome. Pogrešno bi bilo uzimati ovo samo kao posledica poslednjih monetarnih mera. Koliko god bile one konstruktivne one još nisu mogle doći toliko do izražaja, prošlo je tek desetak dana. Možda je najznačajnije to što u toku jula, a najjasnije u govoru predsednika Sukarna 17. avgusta došlo do mnogo odluka, do rešenja brojnih pitanja koja su se odlagala već duže vremena, došlo je do sveopšteg poleta, do nove dinamike, do „perioda akcija, dejstvovanja“. Možda bi vredilo analizirati oscilaciju rupije i sa gledišta političkog stagniranja u zemlji, odlaganja odluka ovo je verovatno najgore, makar neka odluka bila i lošija, ona će se ispraviti. Porastu rupije doprinosi i činjenica da je vladi uspelo da preboli krizu oko nacionalizacije holandske imovine neizbežan je izvesan pad proizvodnje pa i distribucije pod ovakvim revolucionarnim merama. Reakcija ovaj momenat dobro koristi, tumačeći ovo kao nesposobnost nacionalnih kadrova. kineske trgovine na selu isto nije prouzrokovala veći potres.

Subandrio mnogo zahvaljuje na takvom gledanju i informacijama. Priznaje da mu nedostaje ekonomsko poznavanje. Ipak malo docnije iznosi da je 95% od Sukarnovog govora i 90% od Političnog manifesta njegovo lično delo. Očito nastoji da prikaže sebe i na unutrašnjem terenu kao odlučujućeg faktora.

6/. Bilateralni odnosi. Upoznajem ga sa odlaskom delegacije ministarstva industrije u FNRJ i sa programom njihovog atomskog centra, angažovanje naših profesora na Univerzitetu u Djakarti, priprema njihovih kadrova itd, kao i da će u toku dva dana doći do potpisivanja novog, većeg kontrakta o vojnim isporukama čija se cifra penje na oko 80 miliona dolara ukupnih vojnih investicija.

Subandrio u toku ovih stvari. Moli za punu podršku delegaciji ministarstva industrije. Dr. Suharto, ministar lake industrije apelirao na njega na sednici vlade. Moli da posvetimo pažnju profesorima ekonomistima koji idu sutra na neki seminar u Beograd, na izričiti zahtev Djuande.

Upoznajem ga sa dolaskom parlamentarne delegacije oktobra koja kao prva dolazi u zvaničnu posetu Parlamentu.

Završavamo razgovor pošto pred vratima čeka Jones, američki ambasador. Kaže da ga zove da mu najozbiljnijim rečima ukaže na kritičnu situaciju. Ne precizira.

Želi da nastavimo razgovor naredne sedmice za vreme ručka kod njega kući.

Primedba: Subandrio opet jednom bio konstruktivan. Ovo je uvek kada mu trebam. Izgleda da veoma zainteresovan na učestvovanju Sukarna u Njujorku. Imao sam utisak da pozadi Hruščev koji izgleda rešio da ide u Njujork ali mu

trebaju ugledni pretstavnici pre sve takozvanih neangažovanih zemlja. Pored želje predsednika Sukarna da ne bude sam sa Hruščevim, već da bude i Pretsednik Tito i još koji drugi, izgleda da Subandrio misli da je slična akcija pozadi od strane Hruščeva i po pitanju prisustva druga Pretsednika.

Nije isključeno da je hteo stvarno time da nagovesti prekid odnosa sa Japanom da i tim putem angažuje nas odnosno da tim putem stavi do znanja Japancima o ozbiljnosti situacije, o rešenosti da ide i na prekid onosa ako japanska vlada ne opozove posetu Doormana. Jonesu je posle mene, izgleda, jasno stavio ovo do znanja sa željom da SD interveniše. Jones se odmah sastao sa japanskim ambasadorom Odom. Djakarta zainteresovana na prisustvu PS u Njujorku po pitanju Zapadnog Irijana, u vezi prekida odnosa sa Holandijom, očekivanog prekida sa Japanom a i kao što rečeno zbog želje Moskve. Sa svim rezervama koje imamo do Subandria, vidi ranije izveštaje o Subandriu, bilo bi korisno bar jednom da udovoljimo nekim od njegovih zahteva, želja. Do sada to gotovo nikada nije bio slučaj. Ovo postaje problem u ličnim kontaktima. Tačno je da su želje Subandria često delikatne da ne kažem provokativne. Ali ima i dobronamernih. Treba nama dati kako tako odgovor da možemo bar sačuvati formu obzirom na njegova traženja.

Pavlič

P.S. Razgovaramo o zabrani rada PKI od strane regionalnih komandanata. Kaže da će se ovo urediti na konferenciji 12. o.m., da veruje da će se komandanti povinovati naredbi Sukarna. Tvrdi da je Nasution dovoljno jak da sprovede ove mere.

Nasution još nije pravi načelnik genštaba sa gledišta discipline ali ga bar komandanti prihvataju kao „chairman“-a što ranije ni to nije bilo slučaj.

Razgovaramo o kritici PKI upućenoj na njega i na FNRJ. Tvrdi da nije ni, yotu zbog toga menja stav do FNRJ.

MSP RS, DA, PA, 1960, F-41, dos. 1, br. 428573

**Ambasador FNRJ Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o razgovoru sa predsednikom Vlade Indonezije Djuandom,
6. septembar 1960.**

Strogo poverljivo

Zvao me da hitno dođem kod njega. Ostao skoro 1 sat. Zvao me sporazumno sa Soebandriom koji toga dana otišao na Bali kod Pretsednika.

1/. Slaže se sa našim stavom po pitanju naoružanja Bundesvera sa atomskim naoružanjem. Ovlastio me da prenesem njegovu punu saglasnost vladi. Na moju primedbu da ovakvo naoružanje produbljuje podelu između dva dela Nemačke i pretstavlja opasnost po svetski mir, pozivajući se na dva svetska rata, Djuanda dodaje da bi ovo naoružanje pretstavljalo opasan presedan i to naročito za Japan i Holandiju – Zapadni Irijan.

2/. Zahvaljuje da sam se ovako brzo odazvao njegovom pozivu. Želi da razgovara sa mnom kao sa prijateljem pa i kao sa ambasadorom. Na meni je da odlučim da li ću da prenesem vladi ovaj deo razgovora. Odlučili su da Sukarno ide na zasedanje GA OUN. O tome je bilo zapravo reči već pre njegovog puta (Djuandinog). On se tada tome suprotstavio pošto bi Sukarnovo prisustvovanje GA bacilo težište na problem ZI. Lično bio mišljenja da ne postoje uslovi za to. Poslednji događaji, sve veća važnost koja se pridaje ovom zasedanju, rešenost Hruščeva i ostalih šefova – premijera zemalja lagera da prisustvuju ovom zasedanju, stvara nove uslove. Njegova vlada je mišljenja da je dužnost takozvanih neangažovanih zemalja da koriste ovu priliku. Potrebno jačati ulogu OUN, potrebno jačati ulogu neangažovanih zemalja.

Interesuje se za našu ocenu i da li drug Pretsednik ide na zasedanje. Oni to žele ali dodaje da ne žele da utiču na našu odluku.

Odgovaram da nemam konkretnih informacija iz Beograda ali verujem da bi Pretsednik Tito bio spreman da učestvuje na zasedanju ukoliko bi postojali uslovi, izgledi da bi učestvovanje šefova – premijera zemalja omogućilo određene rezultate. Strahujem da nema više vremena da se jedan ovako odgovoran sastanak na tom najvišem nivou može da pripremi. Pored toga, predsednički izbori u SAD predstavljaju ozbiljan problem za ovakav sastanak. Pitam ga kako konkretno zamišljaju učestvovanje Pretsednika Sukarna.

Kaže da bi Pretsednik Sukarno išao tek početkom oktobra tojest posle dana armije (5. oktobar). Verovatno 7. Otsutan bi bio dve sedmice sa putom zajedno. Šef delegacije ostaje Soebandrio. Pretsednik Sukarno bi uputio adresu na GA u kojoj bi dotaknuo sve probleme na dnevnom redu a naročito razoružanje i kolonijalizam.

Kao strogo lično kaže da Pretsednik Sukarno možda ne vodi dovoljno računa o formama istupanja. Oni ipak treba da vode o tome računa. Nikako ne bi želeli da prisustvovanje Sukarna ispadne slično onima koje vodi Hruščev sobom. Zbog toga rešili da Sukarno ide docnije i da ostane svega možda nedelju dana u Njujorku. Veruje da će Hruščev biti u to vreme još tamo. Sukarno bi posetio Vašington. Na povratku bi eventualno razgovarao sa De Golom.

Ponovo izražava želju da i Pretsednik Tito ide, možda u slično vreme, ne baš isto ali poželjno da se boravak dvaju pretседnika poklopi jednim delom. Ističe da Hruščev želi da se Indonezija uvrsti u red ostalih zemlja lagera. Hruščevu nije drago ako se Džakarta obraća Beogradu.

Na pitanje da li je Hruščev u svojoj poruci Sukarnu sugerirao učestvovanje Pretседnika Sukarna na zasedanju, kaže da poruke nije video, da je predata Sukarnu, ali prema onome što mu je pričao Subandrio pismena poruka ustvari obaveštava o odluci sovjetske vlade da Hruščev predvodi delegaciju na zasedanju sa obrazloženjem zašto. Sugestija da Pretседnik Sukarno ide bila je verovatno formulisana kao usmena poruke preko Mihajlova, ali ne može isključiti da je obuhvaćena i u samoj pismenoj poruci.

Kaže da je jutros održao hitan sastanak sa Soebandriom koji je krenuo za Bali kod Pretседnika. Vraćaju se sutra popodne. Sa Sukarnom će ići i Jamin (docnije saznao da Djuanda predlaže da ide Abdulgani, pošto je ovaj dovoljno jak da bi držao Pretседnika Sukarna u određenim granicama, što nije slučaj sa Jaminom).

Kaže da vrši ovu konsultaciju samo sa nama. Cenio bi odgovor u što kraćem roku. Ponavlja da se radi o želji a ne o nekoj akciji. Indiskog i UAR ambasadora će samo obavestiti „notificirati“ o odlasku Sukarna na zasedanje. Nije mu poznat stav Nasera. Veruje da Nehru neće ići, ali očekuje da će Makmilan doći.

Kaže da H. u poruci predlaže „zajedničke napore“ sovjetske i indonežanske vlade po tim važnijim pitanjima koja su na dnevnom redu.

3/. Poverljivo kaže da je sve pripremljeno za konferenciju regionalnih komandanata 12-og kojim će rukovoditi Sukarno. Biće prisutan. Dogovoreno da se povuku dosadašnji propisi na osnovu kojih bili regionalni komandanti ovlašćeni da samostalno donose odredbe o zabrani rada partija, objavljivanje novina itd. Uбудuće će ovo potpasti pod nadležnost centralnog organa vojne administracije.

Dogovoreno da komandanti sami povuku zabrane o radu PKI kako bi se spasio njihov ugled. Uбудuće će regionalni komandanti imati pravo da donose hitne mere samo po pitanju bezbednosti, uključujući hapšenje poslanika ako se ga uhvati inflagranti.

4/. Diskutujemo ekonomsku situaciju. Zadovoljan je sa mojim tumačenjem poboljšanja stanja, tendencijom pada cena i povećanjem vrednosti rupije. Tvrdi

da će do kraja godine doći do smanjenja cene za 20% osnovnim životnim artiklima.

Čestitam mu na uspehu po pitanju Doormana. Mnogo su zadovoljni. Zado- voljan je što je juče potpisan ugovor o vojnim isporukama od 8 miliona dolara. Zahvaljujem mu pošto je do toga ugovora došlo obzirom na njegovu saglasnost koju je dao u Beogradu na ovaj obim. Ponovo kaže da će o širem aspektu sarad- nje na vojnom planu biti govora prilikom dolaska drugova Kardelja i Gošnjaka.

Zahvaljujem mu na upućivanju dva profesora ekonomista i delegacije Ministarstva lake industrije u FNRJ. Bez njegovog ličnog zalaganja ne bi dobili potrebne devize za put.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1960, F-41, dos. 1, br. 428573

117

**Ambasador FNRJ Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o razgovoru sa predsednikom Sukarnom, 9. septembar 1960.**

Strogo poverljivo

Šestog primili depešu – poruku druga Pretsednika sa nalogom da je hitno prenesem Pretsedniku Sukarnu. Sukarno odsutan, vraćao se 7 popodne. Pošto 6 bio pozvan kod prvog ministra Djuande po istom pitanju koji bi mogao da utiče na sadržaj primljene poruke, tražio depešom da se uzme u obzir i moj razgovor sa Djuandom. Osmog ipak zatražio prijem kod Pretsednika. U roku od pola sata ja- vio mi prvi ađutant, pukovnik Sugandi da ću biti primljen sutradan u 11 h.

Saopštavam pretsedniku sadržaj poruke. Tumačim da poruka usledila razgovoru koji je imao 1. septembra sa g. Soebandriom. Poruku primio tek 5. kada bio on odsutan, danas 9, u međuvremenu već objavljeno njegov odlazak početkom oktobra na zasedanju GA. Naglasim momente iznete u poruci koji uslovljavaju konstruktivan doprinos takozvanih neangažovanih zemalja, kao potrebno prisustvo obeju strana, kratkoća vremena za pripremu sastanka uz učestvovanje šefova zemalja. Predajem mu tekst poruke na engleskom.

Pretsednik pročitao, zahvaljuje. Donekle rezervisan sa komentarom. Imao sam osećaj da poruka nije bila ono što bi on želeo. Sa priličnim naglaskom kaže dvatri puta da smatra zasedanje vanredno važnim u čemu se slažemo i da misli da njegovo prisustvo može biti od koristi zbog čega odlučio, bez odlaganja, da ide. Očekuje da će Zapad bojkotovati zasedanje. Prema poslednjim informacijama kojima raspolaže, MacMillan, De Gol neće ići, a Ajzenhauer ukoliko bude poz-

van. Nehru fifty-fifty. Slično pokazuje poruku – čeka da vidi da li njegovo učestovanje potrebno. Doći će Nkrumah, Seku Ture. Ne zna o Naseru, ali iza mene primiće ambasadora UAR sa porukom Nasera (koja nema veze sa zasjedanjem) već se odnosi na problem odnosa Kairo – Bagdad). Sa izvesnom srdžbom kaže da Zapad želi da bojkotuje, pravi problem prestiža, plaši se propagandnih manevara Hruščeva, a zaboravlja da se radi o presudnim pitanjima koja moraju biti rešena i biće rešena, bez obzira da li Zapad učestvovao ili ne. Ova pitanja ne mogu da se odlažu prema raspoloženju i prestižu Zapada. U tom pravcu govoriće na zasjedanju. Mnogi traže ovde u Indoneziji da govori o Zapadnom Irijanu, da se ovo pitanje stavi na dnevni red zasjedanja. Lično protiv. Ne postoje uslovi. Možda naredne godine kada će biti bolja, konstruktivnija atmosfera i sa ulaskom desetak novih afričkih zemalja u OUN. Govoriće o razoružanju, o antikolonijalizmu, o ulozi AA zemalja. U Surabaji (misli na govor koji održao u prisustvu Hruščeva) tražio da kod rešavanja svih tih presudnih pitanja treba da budu prisutne i AA zemlje. Misli da uživa poverenje tih zemalja da govori na zasjedanju u njihovo ime.

Ponovo se vraća na očekivani bojkot Zapada. Žali što time neće biti ispunjen uslov koji spominje poruka tj. da budu oba bloka prisutna.

Ostaće na zasjedanju 7 do 10 dana.

Ne pita da li postoje ipak izgledi da Pretsednik Tito dođe (protivno Djuanđi i Soebandriu koji izražavali želju da Pretsednik Tito ide na zasjedanje). Ne spominje poruku Hruščeva. Možda karakteristično da nijednom ne spominje potrebu učestvovanja „neangažovanih zemalja“ već sa naglaskom govori o potrebi učestvovanja AA zemalja. Ovo nije slučajno (linija Moskve i PKI). I ovog puta sa neprikrivenim prezrenjem spominje Etiopiju kada bilo reči koje afričke zemlje će doći na zasjedanje.

2/. Ukratko ga obaveštavam o stavu jugoslovenske vlade po pitanju naoružanja Zapadne Nemačke atomskim naoružanjem, opasnost po svetski mir, proširivanje jaza između dva dela Nemačke, opasan presedan po treće zemlje.

Kaže da može naša vlada da računa na punu podršku Indonezije po tom pitanju i da će u svom govoru na zasjedanju dotaći problem naoružanja Evrope sa posebnim osvrtom na Zapadnu Nemačku.

3/. Obaveštavam ga o našoj akciji po pitanju Konga (pošto pre razgovora uspeo da dobijem samo početak depeše po tom pitanju, kažem da ću o tome razgovarati sa Soebandriom).

Kaže da i njega situacija u Kongu zabrinjava i da će i o tome pitanju govoriti na zasjedanju. Belgiske trupe treba da se odmah i u celosti povuku i da prestane intervencija spolja. Stanje slično njihovom stanju posle oslobođenja. Pritisak sa svih strana. Jugoslovenska vlada može da računa na punu podršku indonežanske vlade. Čestitam mu po pitanju Doormana. Pitanje principa. Zahvaljuje, kaže da je primio čestitke sa mnogih strana.

4/ Obaveštavam ga o dolasku parlamentarne delegacije. Žalim što će to biti u vreme njegove odsutnosti. Drago mi je što će biti jugoslovenska parlamentarna delegacija prva koja dolazi u posetu novom „Gotong-Rojong“ Parlamentu. Spominjem Vlahovića, Beblera i Jojkića.

Drago mu je što dolazi delegacija i predlaže da ga delegacija sačeka.

Izražavam zadovoljstvo što je došlo pre par dana do potpisa noovog ugovora o vojnim isporukama od 8 miliona dolara, čime se obim isporuka penje na blizu 80 miliona dolara.

Pita da li ugovor potpisao general Jani. Zašto, izgledalo mi kao da je ovo imalo neko značenje. Da li Sukarnu odgovara naoružanje armije – kopnenih snaga? Potsećam na primedbe Lukmana.

Kaže da u neke zemlje šalje svog arhitektu. Doći će i kod nas.

Moli da mu omogućimo da vidi neke objekte npr. Brionku itd.

Pretsednik Sukarno premoren. Sada zaista mnogo angažovan. U razgovoru prijatan, pažljiv naročito po ličnim pitanjima (interesovao se kad mi se vraća žena, za ćerke itd), inače prilično suzdržljiv što ranije, uglavnom, nije bio slučaj.

Tek na pitanje da li ima neku poruku za Pretsednika Tita, na ispraćaju pred vratima izražava svoje najtoplije pozdrave drugu Pretsedniku, sa željom da mu prenesem ovo što bilo rečeno na ovom sastanku.

Posle mene Pretsednik Sukarno primio ambasadora UAR koji tražio prijem dva dana pre mene.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1960, F-41, dos. 1, br. 428573

118

Sastanak u prostorijama Misije Ujedinjene Arapske Republike u Ujedinjenim nacijama, 28. septembar 1960.

Razmotrena akcija oko poželjnog susreta H-E. T obavestio o utisku iz razgovora s X. i informaciji Nehrua o razgovoru s Harrimanom. Dogovoreno da se sutra popodne sastanu u Jugoslovenskoj misiji Nkrumah, Nehru, Sukarno, Nasser i Tito i da se objavi apel u kojem bi se X. i E. pozvali da se sastanu obzirom na postojeću zategnutost a sa ciljem da doprinesu smanjenju zategnutosti. Koča i Favzi sastaviće projekt i izvršiti potrebne kontakte. T. će nastojati da se sutra pre podne nađe sa Sukarnom.

U pogledu Konga izložena ideja sa sastanka T – Nehru. Dogovoreno da je poželjno izbeći opširnu i nužno žestoku debatu u plenumu pre slanja specijalne komisije u Kongo.

AJ, KPR I-2/12

**Predlog rezolucije predstavnika Indije, Indonezije, Egipta, Jugoslavije
i Gane na XV redovnom zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija**

Generalna skupština,

Duboko zabrinuta zbog poslednjeg pogoršanja u međunarodnim odnosima koje pretilo miru teškim posledicama, svesna velikog očekivanja sveta da ova Skupština pomogne da se pripremi put za olakšanje svetske zategnutosti, svesna da na Ujedinjenim nacijama počiva ozbiljna i hitna odgovornost da bude inicijator korisnih napora, zahteva kao prvi hitan korak, da predsednik SAD i predsednik Saveta ministara SSSR obnove svoje kontakte, koji su nedavno prekinuti, tako da se njihova izražena spremnost da nađu rešenja otvorenih problema putem pregovora može progresivno ostvarivati.

Borba, 1. oktobar 1960, str. 1.

Poruka predsednika Tita predsedniku Sukarnu

Beograd, 10. decembar 1960.

„Dragi prijatelju,

Prije nekoliko dana uputio sam Vam poruku u vezi s najnovijim događajima u Kongu. Sada bih htio da dopunim i preciziram neke stvari koje se tiču i te poruke i koraka koje smo mi preduzeli. Kao što Vam je poznato, mi smo povukli svoje diplomatsko predstavništvo iz Konga i tehničko i letačko osoblje koje je bilo stavljeno na raspoloženje snagama UN u toj zemlji. Mi smo to učinili u prvom redu zato da bismo spriječili provokacije protiv našeg diplomatskog predstavništva koje nije imalo nikakve zaštite Ujedinjenih nacija. Drugi razlog za ovu našu odluku bio je u tome što smo time htjeli da izrazimo svoj oštar protest protiv događaja u Kongu u vezi sa hapšenjem predsjednika vlade Lumumbe i ministara legalne kongoanske vlade i u vezi s pasivnim držanjem tamošnjeg organa Ujedinjenih nacija u čitavom tom slučaju.

Ovaj naš korak, razumije se, ne bi trebalo shvatati kao da mi mislimo da tako treba da učine zemlje koje tamo imaju svoje trupe. Jer, da smo mi tamo imali svoje trupe, mi svakako ne bismo povlačili ni njih ni naše diplomatako predstavništvo.

Po mom mišljenju, sada je dvanaesti čas da svi mi, kojima je stalo do toga da u toj nesretnoj zemlji ne dođe do jednog krvavog građanskog rata i da se u toj mutnoj situaciji belgijski kolonijalisti ne dokopaju ponovo te zemlje i stave je u kolonijalni položaj, ispoljimo najveću političku aktivnost, u prvom redu, razumije se, kroz Ujedinjene nacije. Mi pridajemo prvorazredni značaj sadašnjim diskusijama u Ujedinjenim nacijama, i u vezi s tim upućujemo našeg državnog sekretara za inostrane poslove Koču Popovića u Njujork, gdje ćemo zajedno s predstavnicima drugih prijateljskih zemalja tražiti da se zakaže hitna sjednica Generalne skupštine posvećena Kongu. Ja vjerujem da se slažete sa mnom da je baš tu potrebna puna solidarnost svih neangažovanih zemalja i svih onih kojima je stalo da Afrika ne postane jedno novo i najveće poprište hladnog rata, a samim tim i moguće žarište jednog novog svjetskog sukoba.

Potpuno je jasno da treba djelovati u Ujedinjenim nacijama da njihovi organi i trupe u Kongu izvršavaju striktno one odluke koje su donesene u Savjetu bezbjednosti i na Generalnoj skupštini UN u vezi sa Kongom. Pošto je u Leopoldvilu uzurpatorima uspjelo da prigrabe vlast i da svrgnu legalnu kongoansku vladu, time je stvorena takva situacija da Mobutu danas čak ultimativno traži da kontroliše sav transport Ujedinjenih nacija u Kongu. Nama je isto tako poznato da se Mobutuove trupe spremaju da vojnički, razumije se uz pomoć belgijskih kolonijalista krvavo uguše oslobodilački pokret u toj zemlji, a u prvom redu da

zauzmu Stenlivil. Pošto u Stenlivilu postoji još jedan dio predstavnika legalne vlade Konga, ne bi se smjelo dopustiti da se ti legalni predstavnici kongoanske vlade likvidiraju oružanom silom koja se priprema protiv njih.

Ja ću biti veoma zahvalan ako me obavijestite o svom gledanju na sva pitanja koja sam ja ovdje iznio. Inače, smatram da je veoma važno da svi mi održavamo što tješnje kontakte radi međusobnog savjetovanja i radi preduzimanja jedinstvenih mjera, da bi se spriječilo ono najgore što bi moglo nanijeti velike štete ne samo narodu Konga nego i ostalim narodima Afrike i miru u svijetu.

Sa srdačnim pozdravima,

Vaš iskreni, J.B.Tito.“

O učinjenom izvestite. Mates

AJ, KPR I-1/426, poruka je poslata iz Državnog sekretarijata za inostrane poslove FNRJ u Beogradu Ambasadi FNRJ u Džakarti šifrovanim telegramom pov. br. 698 sa oznakom „vrlo hitno“ i nalogom da odmah bude predata Sukarnu

121

Poruka predsednika Sukarna predsedniku Titu

Djakarta, December 14th, 1960.

My dear friend Tito,

Thank you for your message of the 7th of December 1960, and followed by your personal letter dated Beograd, December 10th, 1960.

I am very glad that we have exactly the same views with regard to the latest developments in the Congo which I will summarize as follows:

First: Whole contingents of Belgian civilians are returning to the Congo to occupy their previous position as a means to stimulate the set-up of puppet government forces.

Second: The strength of Belgian military forces though disguised in civilian clothes are becoming stronger and stronger, and what is obvious for everybody the Mobutu forces are provided with up to date military armaments including tanks and paratroops.

Third: With these forces at their disposal the colonial powers are suppressing every national movement towards economic and social emancipation which should be the immediate purpose of any independent nation. Unfortunately there are still some people in the Congo who seem to be satisfied with some kind of

„political emancipation“ which may give better position for themselves but in fact will not alter the social-economic condition of the nation as a whole.

Fourth: It is very regrettable that the United Nations Forces cannot prevent the Mobutu forces taking actions which are contrary to the spirit and content of the first Security Council Resolution. Instead it seems that the United Nations political and military command (Secretary General Hammarskjöld and General Horn) issued statements implying their full support to the Kasavubu – Mobutu forces which thus tolerates the pursuance of Belgian neocolonial policies.

Fifth: Under these circumstances I have decided to withdraw the Indonesian contingents since they no longer can serve our purpose to lend assistance to the preservation of integrity and the full independence of the Congo.

I would have liked to keep our contingents there in order to support the developments in the Congo towards a more favorable direction, but after the arrest and maltreatment of Prime Minister Lumumba and after the recent statements by Secretary General Hammarskjöld and the United Nations Military Command in the Congo, General Horn, it seems rather futile to entertain any hope now that the Indonesian forces are in the position to do anything useful in the interest of the people in the Congo themselves.

Sixth: I fully agree with your suggestion to reconvene the Emergency Special Session of the General Assembly of the United Nations to discuss the Congo problem.

I only regret that due to circumstances I will not be able to send Foreign Minister Subandrio to New York. On the other hand I assure you that our permanent representative at the United Nations has received appropriate instructions on this matter.

Very truly yours,
Sukarno.

AJ, KPR I-1/426

**Razgovor predsednika Narodne skupštine FNRJ Petra Stambolića
sa ministrom inostranih poslova Indonezije Subandriom**

DSIP

VII Odeljenje

434072

10. januar 1961.

Razgovoru prisustvovali sa indonezanske strane Dr. Sudjarwo, direktor evropskog odeljenja indonežanskog MIP-a, ambasador Asmaun, a sa jugoslovenske strane drugovi Bebler, Đerđa i M. Kreačić.

U početku je Dr. Subandrijo izneo svoj razgovor sa pakistanskim predsednikom Ajub Kanom koji je na pitanje zašto ide u Jugoslaviju – jednu komunističku zemlju – odgovorio da se možda i u Jugoslaviji nešto može naučiti.

Govoreći o razgovoru sa Hruščovom Dr. Subandrijo kaže da mu je Hruščov na njegovo pitanje kakvi su odnosi sa Jugoslavijom odgovorio „perfektni, normalni“. Subandrijo dalje kaže da pojedine zemlje mogu biti velike zemlje i tehnički jako razvijene i mi (Indonezija) od njih trebamo pomoć. Ali mi cenimo da je Jugoslavija iako je komunistička zemlja ali sa kojom se može razumno razgovarati i raspravljati, mentalno zdrava i da je po svom uticaju i značaju u svetu objektivno ravna velikim zemljama a nama Indonežanima je ta duhovna pomoć ravna ako ne i važnija od ekonomske pomoći.

Govoreći o Zapadnom Irijanu Dr. Subandrijo je rekao da je tačno da su Holandani donekle pojačali svoje mere na vojnom jačanju pozicija. Rekao je da je Indonezija jako zabrinuta zbog Zapadnog Irijana ne zbog toga što bi njima neposredno pretila vojna akcija sa Zapadnog Irijana već zato pošto se boje da bi Zapadni Irijan mogao postati baza međunarodnog kolonijalizma odakle bi oni tj. kolonijalisti sistematski pojačavali i vodili subverzivne akcije kao što je to već bio slučaj 1957/58. kada su potsticali pobunu u Indoneziji. Dr. Subandrijo je dodao da ne treba zaboraviti da je Indonezija okružena zemljama SEATO pakta i članicama komonvelta i da će se njenom razvoju praviti prepreke jer će svaki politički i ekonomski uspeh Indonezije i njen razvoj privlačno delovati na susedne zemlje članice SEATO pakta ili komonvelta. Tim povodom pomenuo je Filipine koji su vlasništvo SAD i njenih 400 porodica i gde je ranije ugušen svaki oblik nacionalizma a da se danas pod uticajem razvoja u Indoneziji i na Filipinima počinju buditi nacionalna osećanja filipinstva, itd. Govoreći o mahinacijama kolonijalista oko Zapadnog Irijana i o putu razvitka kojim je Indonezija poslala Dr. Subandrijo je dodao da je za ostvarenje toga njima potrebna vojna pomoć i da njih ne briga šta će o njihovoj akciji u Moskvi misliti Zapad.

Govoreći o unutrašnjem razvitku u Indoneziji Dr. Subandrijo je rekao da si je Indonezija zacrtala put razvitka i izgradila jednu koncepciju ali da tu još ima

mnogo konkretnih stvari da se dovrši u toj shemi. Osnovna ideja je da idu putem političkog objedinjavanja masa koje su bile rasepkane raznim partijama i raznim nacionalnim, rasnim i socijalnim suprotnostima i razlikama. Posle revolucije imali su narod objedinjen pod rukovodstvom predsednika Sukarna koji je imao neposredni uticaj nad objedinjenjem naroda, ali posle toga došlo je do formiranja političkih partija koje su to jedinstvo razbile. Sada se ponovo postavlja pitanje da se pod rukovodstvom Sukarna vrati to jedinstvo naroda ali pod novim koncepcijama koje su već zacrtane. Oni ne moraju ići tako krutim formama i putem kao što je to slučaj u Kini i SSSR-u tj. mogu se razvijati u pravcu socijalizma malo bezbolnijim putem vodeći više računa o standardu i slobodi naroda. Zbog toga imaju u vidu da im je i politički i ekonomski celishodnije ako daju narodu više slobode, ako traže i izvestan ekonomski interes kod pojedinaca u proizvodnji koji bi stimulativnije delovao i činio ljude materijalno zainteresovanijim (Subandrijo je govorio o nekim dividendama ističući međutim da država od 1958. godine raspolaze sa 60 do 80% sredstava za proizvodnju što njima obezbeđuje sopstveni put u socijalizam jer nemaju velikih kapitalista – a oni su uvek stranci – niti veleposednika za razliku od Indije). U tom pravcu misleći na oslanjanje na narod, na širu inicijativu, itd. njima su bliske naše ideje.

Govoreći o KP Indonezije Dr. Subandrijo je rekao da dok su njihovi komunisti kruto napadali Jugoslaviju do Moskovske deklaracije, posle konferencije rekli su mu da će imati nešto blažiji stav. Odgovarajući na pitanje kakav stav imaju komunisti Indonezije prema njihovim unutrašnjim problemima, Dr. Subandrijo je odgovorio da za sada komunisti podržavaju politiku vlade i da im je to bilo lako sve do sada jer Indonezija do sada nije imala sopstveni program razvitka tako da su komunisti mogli lako galamiti frazama i isticati da podržavaju principe Panca Sile. Sada međutim očekujemo rekao je Dr. Subandrijo da će u procesu izgradnje njihovog socijalizma kada će od opštih koncepcija sve konkretnije se ukazivati forme vlastitih puteva morati nužno doći do sukobljavanja sa komunistima koji će hteti nametati svoja dogmatska shvatanja.

Dr. Subandrijo je rekao da je predložio Hruščovu da bi bilo korisno kada bi se razne socijalističke snage zemlje i grupacije koje se zalažu za socijalizam povremeno sastajale i menjale iskustva ali ne dogmatskim rečnikom već takvim stavovima koji bi polazili od života i koje bi ljudi razumeli, našta mu je Hruščov odgovorio da je to „dobra ideja“.

Kada se povodom toga razvlla diskusija o deformisanim stavovima prema Jugoslaviji, Subandrijo je rekao da se potpuno slaže sa ocenom druga Kardelja da će u krajnoj liniji perspektiva čovečanstva zavisiti od odnosa između socijalističkih zemalja a ne od odnosa socijalizam – kapitalizam.

Subandrijo je vrlo srdačno govorio o prijateljstvu i značaju razmene iskustava sa Jugoslavijom.

AJ, KPR I-3-a/39-17

123

Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu

Djakarta, February 28, 1961.

My dear Friend Tito,

Thank you for your letter dated February 17, 1961, which I regard as very useful to keep ourselves current about our respective policies with regard to the Congo.

As you know we also immediately recognize the succeeding government of Prime Minister Lumumba under the leadership of Hr. Antoine Gizenga. As I see it, the situation in the Congo is now becoming a clear confrontation between puppet leaders supported by colonial forces on the one hand and on the other hand sincere nationalist leaders now headed by Mr. Gizenga, who are trying sometimes desperately but nevertheless full of determination and courage to save the real national independence of the Congo. I fully agree with you that the attitude of the United Nations Command at the very outset, by ignoring Prime Minister Lumumba, made it possible for the colonial forces and their Congolese henchmen to fortify and consolidate themselves.

In carrying out our anticolonial struggle in the Congo, our delegations in the United Nations will continue to cooperate closely with each other and meanwhile I am preparing for the establishment of Indonesian representation in Stanleyville. Lately I have been pressed by many quarters to reconsider the withdrawal of the Indonesian battalion. At the present moment the repatriation of our Garuda battalion has already been fixed for the 9th of March, 1961 and I do not think that I will consider any change upon the time of its departure. Anyhow, the six months period for the battalion has already elapsed. Whether or not I will send replacements depends upon the actions of the United Nations forces to carry out a clear anticolonial policy for the maintenance of a stable and healthy national independent leadership in the Congo.

I know that the latest Security Council Resolution of February 21, 1961 indicated a more favourable trend, but the colonial forces can always water down the practical implementation of such resolution as happened in the past. Already press comments in some influential Western countries voiced objection to the latest Security Council Resolution.

With personal esteem and warmest regards,

Sukarno

AJ, KPR I-1/427

**Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o mogućem pozivu Sukarnu da poseti Jugoslaviju**

Džakarta
Broj 92
1. mart 1961.

Vaš 45572. Krajem prošle godine obavestili vas o putu PS uključivo ČSR i SSSR. Bez odgovora da zainteresovani na poseti.

Subandrio Sukarno obavestili nas posle povratka da drug Predsednik neformalno izrazio želju da PS dođe u posetu „ako će biti negde blizu“. Subandrio primetio da poseta nije predviđena pošto „program obiman, vreme kratko“. Krajem januara javili o konferenciji, vezanom sa putom PS. Subandriu preneo 10 februara Matesovu depešu. PS u razgovoru 18 og. insistirao na konferenciji. Samo u toj vezi spomenuta poseta.

Konferencija neizvesna. Zbog Asmauna izgubljeno vreme. Tek počinju konsultacije. Tada još nismo primili stav po konferenciji. Našim 78 sam tražio da me ovlastite da formalno prenesem poziv druga Predsednika da poseti FNRJ bez obzira došlo ili ne do konferencije, naročito ako saglasni da PS bude gost druga P. za Sukarnov rođendan. PS nikad odbio kada mu lično preneti želja druga Predsednika, dok posredstvo Subandria često problematično.

Primedba: MIP vodi računa da bi ovo bila četvrta poseta PS, da Djuanda bio dva puta, plus posete Subandria, Saleha, Abdulganija, Jamina, predviđene posete Nasutiona i Martadinate, dok sa naše strane samo poseta druga P. i Tempa. Nužno predvideti posetu druga Koče i realizovati najavljenu posetu druga Kardelja.

Pavlič

**Zabeleška o razgovoru ambasadora FNRJ u Džakarti Pavliča
sa predsednikom Sukarnom, 7. mart 1961.**

Str. poverljivo

Ambasada FNRJ Džakarta

Tražio prijem. Primljen u „Palati slobode“, zadržao se 20 minuta.

PS vanredno zauzet. Kada došao u Palatu čekali da budu primljeni 1) Ruslan Abdulgani, sa namerom da informiše Sukarna pre zasedanja VSV koje treba da počne pola sata docnije 2) Vrhovni javni tužioc sa svim pomoćnicima, 3) Delegacija USDEK-MANIPOL sa profesorom Iwom Kusumasumantrijem, generalom Mustopom, koja želi da predsedniku preda neku povelju. Skrenuta mi pažnja da što više moguće skratim posetu zbog zauzetosti predsednika. Primljen odmah preko reda. Predsednik veoma toplo me primio.

Dolazim ponovo u vezi njegove posete FNRJ. Predsednik Tito je već početkom januara izrazio želju da dođe u posetu u razgovoru sa Soebandriom. Lično sam ponovio ovu želju Subandrio 10. februara sa molbom da mu želju – poziv prenese i da me obavesti. Bez odgovora. Lično ponovio želju njemu kada sam bio pre 14 dana primljen u Bogoru i zadržan na ručku. Međutim tada uočio da izgledi za posetu slabi. Obavestio Beograd. Dobio nalog da ponovo dođem do njega, da ponovim poziv, da dobijem jasan odgovor, pozitivan odgovor i da izrazim u ime predsednika Tita želju da bi predsednik Sukarno bio njegov gost i da bi zajednički proslavili njegov – Sukarnov rođendan.

PS doslovce odgovara: „Duboko dirnut sa pažnjom koju mu ukazuje predsednik Tito. Mnogo sam mu zahvalan, mnogo sam dužan Predsedniku Titu. Već to da Vi ponovo dolazite sa pozivom i sada još sa pozivom za moj rođendan, je samo jedan dokaz više o prijateljstvu predsednika Tita. Ali kakogod bi želeo da kažem da verujete nisam u stanju. Moram da ponovim ono što sam vama već kazao, ono što je vama i Soebandrio kazao da neće biti vremena, ukoliko ne bi došlo do konferencije u Beogradu. Ponovo kažem želim da bude konferencija u Beogradu, ali ako to ne bude slučaj neću moći doći u Beograd. Ponovo sam pregledao program, nema mesta.“

Kažem da žalim ovakav odgovor, da ipak verujem da će se naći dan dva koja bi mu itekako dobro došla i kao odmor. Bilo je nezaboravno kada je pozvao na proslavu nove godine Predsednika Tita na Bali. Verujem da bi nešto slično moglo da bude i sada za njegov rođendan.

Kaže: „Pavlič, teškog srca sam odbio svojoj deci i ženi da budem s njima za moj 60 rođendan. Ne znam gde ću da ga proslavim. Skoro sigurno negde u avionu.“

Kada bilo reći o mnogim pozivima koje je primio za ovaj put (spominje privatnu posetu od dva dana Španiji, privatnu posetu od dva dana Riul gde želi da se sastane sa Kvadrosom. Možda Zapadna Nemačka). Imam utisak da sa određenom namerom spomene da se radi o zemljama koje još nije posetio ili bar ne duže vremena (nije sasvim tačno bar što se Japana tiče, pošto i ovog puta ide u Japan, ide i u SSSR).

Veruje da će ipak doći do konferencije u Beogradu. Dozvolio si da primestim da pripreme sporo idu, a on i Subandrio odlaze već sredinom aprila. Ponovo kaže da čeka povratak gde Supeni. Na moju primedbu da će se ona vratiti tek početkom aprila, kaže da bi bilo stvarno dobro da Soebandrio da njoj nalog da ona požuri sa svojim putem. Obaveštavam ga da sam već službeno obavestio Ichsana da je predsednik Tito otišao na put u neke afričke zemlje duboko uveren u korisnosti ovog puta, da je slično Koča kazao ovo njihovom otpravniku pre dva dana sa primedbom da prihvaćamo i mesto konferencije negde bliže AA zemljama ako to potrebno i po mogućstvu što ranije. Problem sa usklađivanjem vremena šefova zemalja – premijera.

PS odgovara da to ne bi smeo biti problem, da treba ovi da se odluče bez mnogih komplikacija.

U razgovoru spominje da će da ga prati devet ministara, ali će biti podeljeni u tri grupe tj. ne svi od jednom zbog posla u zemlji. Spominje Subandria, Suharta, Suprajogia, Hidajata, Notohamiprodju, Leimenu.

Već na izlasku na pitanje odgovara da će Hamaršeldu i na treći apel odgovoriti negativno. „Možda izgledam tvrdoglav“, kaže „ali ova tvrdoglavost je principijelna. Ovim demonstriram protest protiv rada ujedinjene komande u Kongu. Neka oni menjaju svoj stav, svoj rad, pa ću i ja da menjam odluku. A ne obrnuto. Ne verujem više rečima“.

Na vratima kažem da žalim što moja poslednja misija, poseta nije uspela. Molim ga da ponovo razmisli. Teško bi otišao sa negativnim odgovorom. Obeća da će da rasmotri i da da definitivni odgovor unutar par dana. Kada već izlazim, a Abdulgani ulazi, priđe Sukarno do mene, pitajući šta znači poslednja misija. Odgovaram da naredna poseta biće oproštajna. Odmahuje rukom, reče: još ćete doći više puta.

MSP RS, DA, PA, 1961, F-38, dos. 29, br. 412094

126

**Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ Ambasadi FNRJ u Džakarti
o razmeni mišljenja o Beogradu kao mogućem domaćinu konferencije
vanblokovskih zemalja**

Broj: 49237
25. mart 1961.

Pavliču.

Rangun javlja citirajući indonežanskog ambasadora:

Ambasador je sinoć u MIP-u Burme razgovarao o predloženom sastanku neutralaca u Beogradu. Izvestio je takođe da Tito prihvatio da bude domaćin. Saopštio MIP-u da po mišljenju Sukarna najpogodnije vreme mesec maj.

Dostavljamo vam gornje radi ravnanja.

Ne ulazeći u pitanje vremena o kom će se lako postići sporazum – jer maj ne izgleda neprihvatljiv, raščistite prijateljski nesporazum sa mestom. Mi naime još uvek skloniji iz više razloga da se konferencija održi negde u Africi. Javite.

Derda

MSP RS, DA, PA, 1961, F-116, dos. 2, br. 49237

127

**Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ ambasadama FNRJ
u Džakarti i Kairu kao mogućim domaćinima konferencije
vanblokovskih zemalja**

Broj: 49263
25. mart 1961.

Ambasada FNRJ: Džakarta – Kairo
Gospođa Supini u Kartumu iznela Simiću:

1) Posetila kao izaslanik Sukarna – Kambodžu Burmu, Cejlon, UAR te Sudan. Cilj: ispitivanje gledišta tih zemalja u pogledu AA Bandunške konferencije i konferencije nezavisnih zemalja.

2) Sukarno želi što pre AA konferenciju, koja po njemu moguća tokom ove godine. Saglasnost dosta široka. Naser navodno spreman na održanje konfe-

rencije u Kairu.

3) Konferenciju nezavisnih Sukarno bi želeo još tokom njegove posete Evropi. Naser je Supini izneo sugestiju da se ova konferencija održi u Kairu i to prilikom dolaska Tita tj. tokom aprila.

Supini misli – a veruje da i Sukarno tako misli – da Jugoslavija pogodnije mesto. Sukarno misli na vrlo široko učešće, dok je Naser više sklon konferenciji zemalja sa aktivnom nezavisnom politikom [...]

Derda

MSP RS, DA, PA, 116, F-116, dos. 2, br. 49263

128

Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o mišljenju Sukarna po pitanju domaćina konferencije vanblokovskih zemalja

Broj: Broj 147
1. april 1961.

Gospođa Supeni juče sa Sukarnom. Prisutni Djuanda i Suvito. Subandrio, šteta, otsutan sa Chen Yiom. Kaže:

Sukarno mišljenja da odmah pristupe pripremi sastanka petorice osnivača AA na koji bi pozvali i neke nove afričke zemlje. Poželjno da se druga AA održi još pre jesenjeg zasedanja GA i da raspravlja i sva „tekuća“ pitanja.

Beogradska konferencija treba da se održi krajem maja ali samo po Alžiru. Preporučuje da se pre toga održi sastanak ministara spoljnih da pripreme konferenciju nezavisnih.

U Nu poslao pismo. Spreman da učestvuje na obe konferencije ali ne maja i juna pošto tada posti – gladije.

Kaže da se Djuanda suprotstavio da bi se pre druge AA na konferenciji nezavisnih diskutovala pitanja koja bi bila predmet AA konferencije pošto bi svako zauzimanje stavova unapred od strane nezavisnih moglo otežati sazivanje druge AA.

Fahmi Syed i ja konstatovali da ovo bitno odstupa od onoga što ranije rečeno sa strane Sukarna što nama preksinoć saopštio Subandrio. Dok Sukarno još govori o konferenciji nezavisnih u maju, Subandrio je prebacuje na vreme pre zasedanja GA. Sukarno predlaže drugu AA pre zasedanja GA i da bi druga AA diskutovala i „tekuća“ pitanja po kojima AA zemlje pocepane dok bi konferencija

nezavisnih bila ograničena samo na Alžir. Nova ideja o sastanku ministara inostranih. Zašto Alžir hitan kada Subandrio preporučio čekanje ishod razgovora u Evianu. Ranije su pozdravili ideju da Kvadros učestvuje na sastanku nezavisnih, nudili svoje usluge po tome, sada vežu LA za druge AA.

Dogovorili da još večeras na prijemu u Bogoru nastojimo FS i ja da raščistimo ovo sa Subandriom. Gospođa Supeni kaže da izgubila svaku orijentaciju. Očito da dva koloseka. Kaže da četvrtog aprila ovde konferencije svih njihovih ambasadora AA na kojoj će raspravljati i pitanje obe konferencije.

Suviše rano za bilo kakav zaključak ukoliko ove izmene u stavu PS i Subandria i razlike između njih dvojice posledica razgovora sa Chen Yiom. Očito da težište na drugoj AA plus želja za uvlačenjem LA, što stara želja Sukarna. Javljam samo informacije radi. Sačekajte par dana da vidimo na čemu smo. Do odlaska Chen Yia teško naći priliku za ozbiljan razgovor sa PS i Subandriom.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1961, F-116, dos. 5, br. 410350

129

Ambasada FNRJ u Kairu Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o viđenju konferencije vanblokovskih zemalja iz Kaira

Kairo
Broj 228
3. april 1961.

Razgovarao sa Ali Sabrijem.

1) Još nemaju odgovor Indije. Međutim, obavestio me da Favzi u razgovoru sa K. R. Nehruom koji se zadržao ovde nekoliko dana stekao utisak da Indusi odlučnije protiv konferencije nego što bi to izgledalo iz razgovora Naser-Nehru. Favzi obavestio Nasera koji rekao da na konferenciju treba ići bez obzira na Indiju koja će se verovatno samo tako i pridružiti. Favzijev utisak iz razgovora sa Bandaranaike da ona nije protiv, ali čeka stav Nehrua sa kojim verovatno razgovarala u Londonu. Oni još razgovarali sa meksičkim ambasadorom Carillom i pretpostavljaju da bi Meksikanci došli. Prilikom razgovora o pripremnom komitetu izneo mišljenje da latinsko američke zemlje ne bi trebalo uzimati nego ih pozvati. Obavestio ga o načelnom pristanku Keite, Nkrumaha i S. Turea.

2) P. Komitet. Rekao mu da se načelno slažemo sa idejom o komitetu i pitao za mišljenje o sastavu, nivou, zadacima itd. On pošao od toga da najbolje da u p. komitet udju dve arapske, dve afričke i Jugoslavija. [...]

[...] Izneo neke nove momente za saziv.

a) poziv bi mogao da usledi iz kominikea Tito-Naser. Loša strana što Indonezija koja isto radila na konferenciji isključena.

b) poziv bi mogao da usledi na osnovu pisma koje bi mogli zajednički potpisati Tito, Naser i Sukarno. U tom slučaju bi se moglo ići odmah zatim na stvaranje trojnog sekretarijata koji bi organizovao administrativno tehničku stranu konferencije, a time izbegla procedura koja može da zavuče održavanje same konferencije. (Napominjeno da će Sukarno ovde biti sredinom maja).

Ni jednu alternativu nismo definitivno prihvatili ili odbacili i ostalo na tome da se što prije ponovo nađemo pošto on još razgovara sa Naserom odnosno čim dobijem vaše mišljenje. [...]

Dugonjić

DA MSP, RS, PA, 1961, F-116, dos. 8, br. 410170

130

**Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o mišljenju predsednika Ujedinjene Arapske Republike Nasera
da je bolje održati samo novu azijsko-afričku konferenciju**

Džakarta
Broj 150
4. april 1961.

Fahmi Sayed i ja preneli Subandriu razgovor sa gospođom Supeni, veza naš 146. Subandrio počeo time da je on ministar spoljnih i da važno ono što on nama rekao. Ponavlja da ne vidi mogućnosti da se konferencija nezavisnih održi u maju već docnije između jula i septembra. Kaže da će se i oni saglasiti sa ranijim rokom ukoliko ovo traže i ostale zemlje.

Iznenadjeni kada kaže da Naser traži tri meseca za pripremu konferencije i da Naser ne vidi potrebe da se održe skoro istovremeno dve konferencije tj. AA i konferencija neangažovanih zemalja po više manje istim problemima. Naser više sklon za AA konferenciju na koju, kaže Subandrio, biće pozvana FNRJ. Prema Subandriu ima više izgleda za AA konferenciju od konferencije neangažovanih. Primitio Subandriu da je još pre par dana insistirao da bude FNRJ domaćin konferencije a sada je svodi na observera.

Fahmi neobavešten od svojih. Obećao da će odmah preneti razgovor i pozivanje Subandria na Nasera.

[Bez potpisa]

MSP RS, DA, PA, 1961, F-116, dos. 5, br. 410315

131

Informacija o ekonomskim odnosima sa Indonezijom

Komitet za spoljnu trgovinu
18. april 1961.
Beograd

Robna razmena

1. Kretanje robne razmene sa Indonezijom do sada je uglavnom zavisilo od vojnih isporuka pošto su one činile oko 90% našeg izvoza. Kod redovne robne razmene na prvom mestu dolazi pamučni tekstil.

Robna razmena između naše zemlje i Indonezije je bila: /u mil.din./

Godina	Izvoz	Uvoz	Saldo trg. bilansa
1957	126	8	+ 118
1958	6	129	- 123
1959	4.304	234	+4.070
1960	3.553	200	+3.353

Iako je naš izvoz naglo skočio uvoz je do sada ostao manje više na istom nivou. Osnovni razlog je bio sa jedne strane nemogućnost dobijanja kaučuka do 1961. godine sa državnih plantaža, a sa druge strane radi našeg gledanja na Indoneziju kao na jednostrani izvor slobodnih deviza.

Na strani jugoslovenskog izvoza postavlja se kao osnovni problem povećati izvoz tekuće robe mimo vojnih isporuka. Do sada za povećanje tekućeg izvoza nije postojalo poteškoća sa indonežanske strane. Poteškoće su bile na našoj strani jer nismo nudili dovoljne količine robe ili nismo na vreme isporučivali robu. Kao primer nam može poslužiti tekstil. Naime, kada indonežanski organi prave program kupovina tekstila mi se prijavimo za količinu od 10 mil. metara, dok realizacija bude daleko ispod ove količine.

U 1960. godini zaključili smo ugovor za prodaju tekstila u vrednosti od 700.000 funti sa rokom isporuke juni 1960. godine ali usled nemogućnosti naših fabrika rok je produžen do decembra prošle godine, a zatim do 30. juna ove godine.

Po pitanju isporuka opreme dosadašnji postupci naših preduzeća su zabrinjavajući. Tako se problem mikrocentrala i fabrike tanina vukao dve godine da bi se dale definitivne ponude za zaključenje ugovora početkom ove godine. Osnovni problem je bio što ponuđač nije imao iza sebe proizvođače.

Neki poslovi su propali za isporuku opreme usled toga što su naša preduzeća bila isuviše spora u davanju ponuda /sa izvozniciima i proizvođačima opreme

održan je sastanak u KST gde se ovi i kao drugi problemi raspravili/.

Regionalnim programom robne razmene za 1961. godinu nastojalo se da se naš redovni izvoz kao i uvoz što više poveća. Tako se predviđa da se izveze 2.221 mil. din. /bez vojnih isporuka/. U periodu 1. januar do 31. mart zaključeno je za izvoz za preko 650 mil. din. od čega oko 80% tekstila, odnosno za 540 mil. din. /neračunajući tekstil iz zaključaka 1960. godine, u vrednosti 590 mil. din./ Zatim delovi motora za 96 mil. din. lak žica, kalcium karbid, olovke i dr.

Program za 1961. predviđa da se iz Indonezije uveze roba u vrednosti od 2.221 mil.din. što pretstavlja veliko povećanje u odnosu na 1960. /1960 g. 200 mil.din./. Osnovna stavka našega izvoza za 1961. je kaučuk od 6.000 t. ili oko 1.520 mil.din. /ova stavka će se realizovati u celini ako se reši problem dinarskih sredstava, obzirom da smo prvi put dobili veće količine sa državnih plantaža i do sada su zaključeni ugovori za 5.200 tona/.

Zatim se predviđa uvoz; uljarica za 300 mil.dinara /oko 5.000 tona/. Kod uljarica /kopre/ ranijih godina situacija je bila takva da su naši instrumenti više stimulirali uvoz ulja /iz Z. Evrope/, umesto kopre, dok se sada više rentira uvoziti kopru; kalaja 300 tona ili 200 mil. dinara; kafe za 50 mil. dinara; sisal vlakna 86 mil. dinara; začini 65 mil. dinara; egzotična drva 30 mil. dinara.

Iako prema materijalu za postojeće pregovore predviđa se povećanje našeg redovnog izvoza /u 1962 na 2.665 mil. dinara, a u 1965. i do 4.057 mil. dinara/ kao i uvoza /u 1962 2.665 mil. din. odnosno 1965. 4.057 mil. dinara/, ipak problemi Platnog bilansa sa Indonezijom i nadalje će postojati usled velikih vojnih isporuka, te velike aktive u našu korist.

2. Predviđeno je da se zaključi dugoročni sporazum o robnoj razmeni sa Indonezijom. Prema materijalima spremljenim za pregovore redovna robna razmena /bez vojnih isporuka i isporuka na kredit/ bila bi:

	/u mil. din./				
	1961	1962	1963	1964	1965
Izvoz	2.221	2.665	3.117	3.582	4.057
Uvoz	2.221	2.665	3.117	3.582	4.057

Kod našega uvoza pored tekstila koji čini od 40-60% najvažniji su proizvodi metaloprerađivačke industrije od 35-40% /traktori, drumska vozila, proizvodi za građevinarstvo i dr./ brodogradnja, hemiski proizvodi itd.

Kod uvoza je struktura takva da kaučuk čini od 30-70% zatim kobra, kalaj, sisal vlakna, začini i dr.

U isto vreme preduzećima bi zaključivala dugoročne kontrakte i za uvozne i za izvozne proizvode.

Kredit

Kredit dat Indoneziji od 10 mil. dolara iskorišćen je do sada sa 5,5 mil. dolara za brodove. Sada se obrađuju poslovi koji bi angažovali ostatak.

Međutim, postavlja se kao nužno da damo Indoneziji novi kredit /verovatno oko . dolara/ kroz koji bi nastojali da dobijemo određene objekte iz njihovog osmogodišnjeg plana. Ovaj problem je razmotren sa SSK, Jugobankom kao i preduzećima i sastavljen spisak konkretnih objekata.

Usled odugovlačenja sa pregovorima /na naš predlog Indonežani nisu dali još odgovor/, postoji opasnost da preostale objekte dobiju druge zemlje. Navodimo kao primer da su od elektro objekata ostala samo još dva iz njihovog plana za koja su naša preduzeća zainteresovana, dok su ostale objekte dobile druge zemlje.

Platni bilans

Na osnovu predviđene redovne robne razmene, datog kredita, kao i priliva sredstava po vojnim isporukama imali bi, u osnovnim stavkama, sledeći platni bilans sa Indonezijom:

	/u mil. d./				
<u>P r i l i v</u>	1961	1962	1963	1964	1965
od izvoza /bez vojnog/	2.221	2.665	3.117	3.582	4.057
od kredita	—	120	167	186	186
<u>od vojn. isporuka</u>	<u>2.580</u>	<u>2.460</u>	<u>2.490</u>	<u>2.070</u>	<u>1.620</u>
Ukupno:	4.801	5.245	5.774	5.838	5.863
<u>O d l i v</u>	<u>—</u>	<u>—</u>	<u>—</u>	<u>—</u>	<u>—</u>
<u>za uvezenu robu</u>	<u>2.221</u>	<u>2.665</u>	<u>3.117</u>	<u>3.582</u>	<u>4.057</u>
S a l d o :	+2,580	+2.580	+2.657	+2.256	+1.806

Ukoliko se ide u nove poslove, a kroz to u novi kredit za vojne isporuke, kao i kredit za opremu, situacija će se menjati te ćemo imati još veću aktivnu platnog bilansa.

Konsignaciono skladište

Pitanje konsignacionog skladišta na Rijeci je sasvim otvoreno. Ugovor o konsignaciji istekao je 1959. godine i nije produžen usled njihove nedovoljne zainteresovanosti. No nezavisno od ovoga ovo skladište postoji i oni povremeno šalju vrlo malo robe, uglavnom cimet, iako naši insistiraju i na širem asortimanu i na većim količinama.

Po ovom pitanju vodila se diskusija kao i o uslovima konsignacije i naši su tražili da im Indonežani dostave pod kojim uslovima radi njihovo konsignaciono skladište u Hamburgu, kako bi to proučili i dali odgovor. Ovo do sada nisu još dobili.

Naše preduzeće je zainteresovano i za kaučuk, kafu i dr. proizvode, ali to

nije slučaj sa indonežanske strane.

Naučno-tehnička saradnja

U prošloj godini indonežanska vlada postavila je zahtev za angažovanje 13 naših lekara i trojice visokih ekonomista koji bi radili kao nastavno osoblje u Indoneziji. Odabrani lekari su posle višemesečnog očekivanja saglasnosti od strane Indonežana odbili da otputuju na ugovoreni rad iz razloga što je plata koju im daju Indonežani vrlo mala, te im ne pokriva ni osnovne potrebe. Naša nastojanja da se ovi uslovi poboljšaju ostali su bezuspešni te je ovo pitanje još uvek otvoreno.

Izbor trojice ekonomista još uvek nije izvršen od strane Personalns uprave SIV-a.

Preduzeće „Energoinvest“ – Sarajevo preuzelo je samo inicijativu i prilikom boravke njihove delegacije u Indoneziji ponudili su Indonežanima da stipendiraju 10 studenata u Jugoslaviji, da preuzmu na praksi 5 inženjera, kao i da o trošku našeg preduzeća dođe jedna delegacija elektroprivrednih stručnjaka u Jugoslaviju. Takođe obrađuju problem kooperacije sa Indonežanima.

Na polju pomorske saradnje do sada nije ništa učinjeno ali se vrši priprema u vezi pretstojećih pregovora.

Da bi se razmotrili gornji problemi, kao i obaveze iz Usaglašenog zapisnika od 2. avgusta 1960. godine date su instrukcije našoj Ambasadi u Džakarti da predloži indonežanima pregovore i to:

1. Zaključenje Dugoročnog trgovinskog sporazuma sa ciljem proširenja uzajamne trgovine, kao i zaključenje dugoročnih kontrakata za pojedinu robu

2 Pitanje učešća naših preduzeća u izvršenje njihovog Osmogodišnjeg plana /u vezi sa ovim postavlja se pitanje davanja novog kredita/.

3. Pitanje konsignacionog skladišta, pomorske saradnje, naučno tehničke saradnje i dr.

Međutim, nemamo još odgovor Indonežana, iako nam se žuri, pošto se može desiti da i ostale objekte dobiju drugi. Naša preduzeća su vezana jer je u pitanju davanje novog kredita, pa kroz kredit dobijanje pojedinih objekata.

PREDLOZI

1. Da bi se pokrenuli napred izneti problemi kako bi došlo do što skorijeg njihovog rešenja, potrebno je sazvati Mešoviti deo komisije u Beogradu, obzirom da mešoviti deo Komisije u Džakarti počeo je rad u martu ove godine.

Pored toga što bi istakli sve probleme iz tekućih ekonomskih odnosa upoznali bi Indonežane sa našim predlogom za zaključenje Dugoročnog sporazuma, kao i sa ostalim tačkama dnevnog reda za predstojeće pregovore između delegacija Jugoslavije i Indonezije.

2. Povesti pregovore sa Indonežanima što pre i to na međuvladinim delegacijama, saglasno Usaglašenom zapisniku od 2. avgusta 1960. godine i to:

a/ Zaključiti Dugoročni sporazum o robnoj razmeni /na 5 godina/, sa robnim listama za osnovne proizvode i time, pored ostalog, stvoriti bazu za zaključenje dugoročnih kontrakata između preduzeća čime će se stvoriti trajnije baze u našem izvozu i uvozu.

b/ Ići na novi kreditni sporazum kroz koji treba da damo kredit Indoneziji u visini od 10 mil. \$, kako bi se omogućilo našim preduzećima da dobiju krupnije poslove – objekte iz indonežanskog osmogodišnjeg plana.

Uslovi kredita bi bili uobičajeni kao i drugim zemljama.

Pitanje novog kredita za vojne isporuke ne ulaze u ovaj kredit.

c/ Razmotriti ostala pitanja iz ekonomskih odnosa sa Indonezijom kao: pitanje konsignacionog skladišta, naučnotehničke saradnje, pomorske saradnje i dr.

AJ, KPR I-5-b/40-4

132

Ambasador FNRJ u Džakarti Pavlič Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o spoljnopolitičkom položaju Indonezije i odnosima sa Jugoslavijom

Džakarta
Broj 210
1. maj 1961.

Poslednja depeša. Kratak osvrt.

Postoje realni uslovi za dalje jačanje međusobnih odnosa. Međunarodna situacija i unutrašnji razvitak Indonezije pružaju nove šanse. Realni izgledi da Indonezija sa politikom ne vezivanja na blokove na liniji aktivnog otpora protiv

nekolonijalizma, na liniji progresa. Svaka druga orijentacija mogla bi dovesti u pitanje opstanak Indonezije. Daleki Istok sve značajniji. Predstoji sukob velikih. Nova američka administracija preispituje raniju politiku do DI, do Indonezije. Prihvaća Sukarna kao realnu snagu. SSSR uspeo da se afirmiše u Indoneziji, politički i ekonomski i plasira unutar oružanih snaga. Po prvi put se pojavljuje SSSR na prostoru JIA. NRK smatrala potrebnim da napravi zaokret u svojoj politici do Sukarna. Težište prebacuje na Sukarna kome to ranije na PKI. Japan traži svoje mesto, računa sa Indonezijom kao prirodnim partnerom protiv NRK. Sprega Tokio-Džakarta može postati važan faktor u odmeri snaga SAD-SSSR pa i vizavi ambicija Indije. Ova rezervisana do Džakarte, neaktivna, Nehru uvređen što ga Džakarta ne konsultuje. Ukratko, položaj Indonezije na međunarodnom planu, više možda sticajem okolnosti nego sopstvenim naporima bitno poboljšan u toku četvorogodišnjeg perioda, sa tendencijom daljeg jačanja. Danas niko više ne pomišlja na rasparčavanje i kolaps Indonezije što još bio slučaj pre dve, tri godine. Indonezija izdržala težak pritisak spolja i krizu iznutra. Problem može predstavljati eventualno preterane, nerealne ambicije sadašnjeg režima na međunarodnom terenu.

Realni izgledi da se nastavi konsolidacija političkih i ekonomskih prilika na unutrašnjem planu. Pobune uglavnom likvidirane ili bar paralizovane. Potpuna pacifikacija još dugo trajati skup proces. Opozicija, bar do daljeg, nemoćna. Generalštab podeljen, u znatnoj meri prihvatio liniju Sukarna. Antikomunističke parole, kojim se služio Zapad, sve manje efikasne. Partije eliminisane ili bar oslabljene. Sukarno dobijao na vremenu. Njegova politička koncepcija, formulisana sa usdek-om i manipulom, kao i put u socijalizam, problematična. Daleko od toga da bi stvarno zahvatila mase. Postoje šanse za bar delimično ostvarenje osmogodišnjeg, preteranog grandioznog, plana. Zajmovi nisu problem već unutrašnja akumulacija i kadrovi. Opasnost da se ne raspline na velikom broju ogromnih projekata. Sukarnu nepoznat teren. Brka stvarne mogućnosti sa propagadnim ciljevima. Rukovodeći ekonomski kadar, koji odgovoran za ostvarenje plana, ni približno dorastao zadatku. SSSR koristi situaciju, vešto nudi nove usluge, širi uticaj dovodi Sukarna u sve veću zavisnost, računajući da neće moći ići natrag. Prema Mihajlovu ovde već oko 500 sovjetskih građana. Dolaze novi. Kenedi obećao Sukarnu ekonomsku podršku. Zainteresovani SAD i Indonezija. Pitanje balansa.

AA zemlje u stopu prate Indoneziju u njezinom putu ka socijalizmu. Pitanje primera, iskustvo. Pored povoljne političke konjunktura i spoljne i unutrašnje, voditi računa da Indonezija predstavlja zemlju sa najvećim potencijalnim mogućnostima koje omogućavaju brz ekonomski razvitak uz relativno mala investiciona ulaganja kao i sa prvoklasnim ljudskim materijalom.

Međusobni odnosi: Indonezija značajan politički partner. Vredi nastaviti sa naporima. Potrebno više strpljenja i napora za upoznavanje mentaliteta DI. Nužno pratiti (velike) na terenu Indonezije. Ulažu ogromne napore, odustaju od

grubog pritiska što ranije bio slučaj, ali proširuju arzenal formi. Više pažnje posvetiti unutrašnjem razvitku, naročito PKI. Ova traži svoj put, mase PKI dezorijentisane: između Pekinga i Moskve, za ili protiv Sukarnove linije.

Nedovoljno postignuto na ekonomskom planu. Više našom krivicom nego indonežanskom. Rad naših preduzeća nedovoljan, suviše krut. Važi i za Jugobanku i za SSTK. Ozbiljne šanse za naše učešće u investicionoj izgradnji. Još više po liniji tehničke saradnje gde gotovo ništa urađeno. Nerazumljivo zapostavljanje Indonezije sa upućivanjem stručnjaka. Naći načina da se pokrije eventualno manje plate. Vredi investirati, relativno mali iznosi. Indonezija pruža više mogućnosti za saradnju ekonomskom planu od svih ostalih zemalja AA.

Ozbiljni rezultati postignuti u saradnji sa oružanim snagama. Dolazak Nasutiona, Martadinata i Hidajata nove mogućnosti. Politički i ekonomski interes sa obe strane. Indonezija biće dugoročan kupac proizvoda naše vojne industrije.

Nužno jačati ambasadu, po broju i kvalitetu. Do sada bili jedan odnosno dva pored ambasadora. Ne valja. Neiskorištene mogućnosti na propagandnom radu, na ekonomskom planu. Bezuvetno obezbediti učenje indonežanskog jezika što politički i praktički problem.

Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1961, F-38, dos. 31, br. 413842

133

Usaglašeni zapisnik Stalne mešovite jugoslovensko-indonežanske komisije o robnoj razmeni

13. jun 1961.

Za vreme sastanka Stalne Mešovite jugoslovensko-indonežanske komisije održanog u Beogradu 3. i 9. juna 1961, razmatrana su sledeća pitanja:

1/ Obe strane su mišljenja da perspektive za buduću robnu razmenu daju razloge za opravdana očekivanja.

Međutim, radi ostvarenja one uviđaju poželjnost da se potpuno iskoriste sve raspoložive mogućnosti za povećani obim i asortiman robne razmene. Obe strane zbog toga predlažu da se učine dalji naponi sa namerom da se poveća jugoslovenska kupovina indonežanske robe i da se proširi asortiman jugoslovenske robe koja se izvozi u Indoneziju, vodeći računa o preporukama učinjenim za vreme poslednjeg sastanka Mešovite komisije održanog u Beogradu 1960.

2/ Posle razmatranja pitanja indonežanskih konsignacionih zaliha na

Rijeci, dve strane su mišljenja da takav oblik saradnje može imati važnu ulogu u unapređenju produžnog toka izvoza robe u Jugoslaviju i u treće zemlje. Indonežanska strana, međutim, istakla je problem u odnosu na prodaju slabijeg kvaliteta uskladištenih zaliha na Rijeci i skrenula je pažnju na neprodane količine od 13 1/2 tona C kvaliteta cimeta i zatražila je pomoć jugoslovenskih privrednika u prodaji neprodanih zaliha. Jugoslovenska strana izrazila je svoju spremnost da skrene pažnju jugoslovenskim privrednicima i predložila je da budu iznađeni način i putevi za rešenje tog pitanja putem koordiniranih mera koje će preduzeti jugoslovenska i indonežanska preduzeća.

Indonežanska strana je mišljenja da će pozitivnim rešenjem ovog pitanja samo veći asortiman konsignacionih zaliha postati privlačan i omogućiti znatniji priliv indonežanske robe na Rijeku za lokalno tržište kao i za zajedničku prodaju robe na tržištima trećih zemalja.

Jugoslovenska strana izrazila je svoju spremnost da pruži pomoć trgovinskim organizacijama Jugoslavije u cilju održanja konsignacionih zaliha na Rijeci, kao i za prodaju robe na jugoslovenskom i tržištima trećih zemalja.

Obe strane su izrazile poželjnost da odgovornost u pogledu daljih isporuka konsignacione robe bude dalje razmatrana u Džakarti.

3/ U vezi poslednjeg sastanka Mešovite komisije održanog u Beogradu 1960. indonežanska strana izložila je jugoslovenskoj strani pogodnost sredstava za prethodno finansiranje kupovine robe, preko ovlašćenih indonežanskih trgovinskih preduzeća, neposredno od proizvođača kad se naide na teškoće da se prikupe takve količine koje se smatraju pogodnim za prekookeanski prevoz, da bi se omogućilo redovno snabdevanje robom.

Detaljnije obaveštenje po ovom pitanju biće dato jugoslovenskoj strani čim ova obaveštenja budu primljena iz Indonezije.

4/ Jugoslovenska strana je izložila svoj interes za kupovinu indonežanskog kalaja. Indonežanska strana će podneti jugoslovenski zahtev nadležnim organima na razmatranje i, s obzirom na obaveze po „Sporazumu o kalaju“, radi ispitivanja mogućnosti da se ponovo razmotri raspodela zaliha u kalaju da bi se omogućile isporuke kalaja Jugoslaviji već tokom ove godine,

Sporazum o kreditu

5/ Obe su strane izrazile želju da se preduzmu intenzivni naponi da bi se iskoristio neiskorišćeni kredit odobren Indoneziji. Jugoslovenska strana je izložila svoje mogućnosti da isporuči opremu saobrazno zahtevu koji je postavila Indonežanska strana na poslednjem sastanku Mešovite jugoslovensko-indonežanske komisije održanom u Džakarti, kao i svoje sposobnosti da isporuči opremu za drugi projekt plana razvoja Indonezije. Priložena uz ovaj Usaglašeni zapisnik nalazi se lista projekata u kojima Jugoslavija može da uzme učešća u Osmogodišnjem planu privrednog razvoja Indonezije. Indonežanska strana, s druge strane,

izrazila je nadu da će sporazum biti postignut, što je pre moguće, između stručnjaka obeju strana u odnosu na tehničke podatke za već potpisane projekte.

Naučno-tehnička saradnja

6/ Obe su strane zapazile da postojeći obim naučno-tehničke saradnje ne održava stvarne mogućnosti i interese dveju zemalja.

Obe strane predlažu da se razmotri mogućnost za nove oblike naučne saradnje, kao što su mogućnosti obuke lokalnog stanovništva istovremeno sa izgradnjom projekta, kao i obuke o procesu proizvodnje, a isto tako da se uspostave centri za obuku instruktora i da se uvedu drugi oblici obuke koji će odgovarati željama i mogućnostima obeju strana. Imajući taj cilj na umu, Mešovita komisija je mišljenja da se za vreme predstojećih trgovinskih pregovora u Džakarti može razmotriti pitanje proširenja postojećeg sporazuma o naučno-tehničkoj saradnji ili zaključenja novog sporazuma.

7/ Jugoslovenska strana izrazila je svoju želju da obe strane razmotre mogućnost industrijske saradnje, jer je to oblik saradnje koji može biti jedan od važnih obeležja privredne saradnje između dve zemlje. Jugoslovenska strana smatra da je potrebno prići studiji takve saradnje sa gledišta isporuka koje Jugoslavija treba da učini za izvršenje Osmogodišnjeg plana privrednog razvoja Indonezije, kao i sa gledišta saradnje u proizvodnji između industrijskih preduzeća koja proizvode robu i za domaća tržišta i za tržišta trećih zemalja.

Indonežanska strana izjavila je da postoje mogućnosti za industrijsku saradnju kroz sistem učešća u zajedničkoj proizvodnji, kako je izloženo u ranijim prilikama od strane nadležnih organa Indonezije, proširenjem mineralnih i ugljanih rudnika u Indoneziji. Veze po tim linijama već su uspostavljene između odgovarajućih preduzeća. Mešovita komisija smatra da je poželjno da se pruži uzajamna podrška da bi se došlo do ostvarenja ovakve saradnje.

8/ Obe su strane mišljenja da bi uspostavljanje jugoslovenskog tehničkog biroa u Džakarti povećalo unapređenje uzajamne saradnje u ostvarenju Osmogodišnjeg plana privrednog razvoja Indonezije i saradnje na tehničkom polju.

Pomorska saradnja

9/ Obe strane su izrazile želju da se unapredi saradnja u pomorskoj plovidbi. Indonežanska strana obavestila je da je u Indoneziji osnovano telo za pomorski prevoz tovara sa zadatkom da prima zahteve za prevoz prekookeanskog tereta za pojedine brodske kompanije. Oko 40% tereta bilo je rezervisano za brodove koji plove pod indonežanskom zastavom. S obzirom na činjenicu da Indonezija nema na raspoloženju dovoljan broj prekookeanskih teretnih brodova, postoje velike mogućnosti za saradnju u teretnom prevozu između jugoslovenskih i indonežanskih brodskih kompanija. Predloženo je da konsultovanje u pojedinostima o mogućnosti saradnje na polju pomorskog tereta i industrije

brodogradnje bude učinjeno za vreme posete Jugoslovenske privredne delegacije Indoneziji,

Mešovita komisija obavestiće bez odlaganja odgovarajuće vlade o rezultatima sadašnjih razgovora da bi se preporuke učinjene od strane Mešovite komisije uzele u razmatranje za vreme pripremnog rada za održavanje planiranih privrednih pregovora u Džakarti.

Sačinjeno u Beogradu 13. juna 1961. u dva originalna primerka na engleskom jeziku, s tim da su oba primerka podjednako autentična.

Za Vladu Federativne Narodne
Republike Jugoslavije
Predsednik jugoslovenske
sekcije Mešovite jugoslovensko-
indonežanske komisije
V. Gajinović, s.r.

Za Vladu Republike Indonezije
Predsednik indonežanske
sekcije Mešovite Jugoslovensko-
indonežanske komisije
Dr. R. A. Asmaoen, s.r.

Prilog br. 1

Jugoslavija može izvršiti sledeće isporuke za izvršenje osmogodišnjeg plana
privrednog razvoja Indonezije

A. Lista podneta od strane Indonežanske sekcije Mešovite komisije za
vreme sastanka u Džakarti

1. Fabrika malih elektro-motora
2. Teretni i putnički brodovi 750-10.000 tona
3. Brodovi za vuču
4. Hidroelektrane
5. Mala brodogradilišta
6. Peći za kreč
7. Fabrike cementa
8. Fabrike đonova
9. Fabriku kartona
10. Tehničku pomoć i opremu za ogledna poljoprivredna dobra

B. Osim gornjeg, Jugoslavija isto tako može isporučiti sledeće:

1. Pamučne predionice
2. Fabrike crepa i cigle
3. Žitne mlinove
4. Fabrike kalcijum karbida
5. Fabriku mašina alatljika
6. Radionice za industrijske opravke
7. Mašinske radionice
8. Fabrike poljoprivrednih sprava

Tačnost prevoda overava:

Zamenik šefa službe za međunarodne
ugovore Viši referent
(Ljubica Vitalić)

MSP RS, DA, PA, 1961, pov. br. 92680-D-144/61

134

Zdravica predsednika Tita u čast predsednika Sukarna prilikom nezvanične posete indonežanskog predsednika Jugoslaviji

Beograd, 16. jun 1961.

Na ručku koji je danas zajedno sa svojom suprugom priredio u zgradi Narodnog odbora Beograda u čast Predsednika Republike Indonezije Sukarna, Predsednik Republike Josip Broz Tito održao je sledeću zdravicu:

Dragi Predsjedniče,
Dragi gosti,

Dozvolite mi da dignem ovu čašu za zdravlje i dug život našeg dugogodišnjeg, provjerenog i dragog prijatelja Sukarna, predsjednika prijateljske indonežanske zemlje.

Već više godina i mnogo puta imao sam prilike da se lično sretnem sa dragim Predsjednikom Indonezije. I svaki put kada sam se sa njim sreo, makar to bilo i poslije duže vremena, izgledalo mi je kao da smo se juče rastali. To znači da nas ne vezuju samo po državnoj liniji naša identična gledišta u mnogim pita-

njima, već nas vežu i lične veze, veliko prijateljstvo koje lično osjećam prema Predsjedniku Sukarnu.

I danas, kada je on ponovo u našoj sredini u nezvaničnoj posjeti, mi smo imali priliku da sa njim i njegovim saradnicima razmijenimo gledišta o vrlo važnim međunarodnim pitanjima. Pokazalo se i ovog puta da je naše jedinstvo još veće i čvršće.

Ja smatram da će ova njegova posjeta, – iako je kratkotrajna, jer traje svega dva dana – imati velik značaj za buduće događaje, za sastanak koji će se uskoro održati ovdje, u Beogradu, gdje ćemo imati čast da među ostalim šefovima država vidimo opet našeg dragog prijatelja, predsjednika Sukarna.

Dižući ovu čašu ja želim dobro zdravlje i dug život predsjedniku Sukarnu, a prijateljskom narodu Indonezije sreću i blagostanje.

AJ, KPR I-3-a/39-19

135

Zabeleška o pregovorima predsednika Tita i predsednika Sukarna, održanim dana 16. juna 1961.

VII odeljenje DSIP-a

Strogo poverljivo

Prisutni sa jugoslovenske strane:

Predsednik FNR Jugoslavije Josip Broz Tito

Potpredsednik Saveznog izvršnog veća Mijalko Todorović

General armije Ivan Gošnjak

Predsednik Spoljnopolitičkog odbora Savezne narodne skupštine Aleš Bebler

Generalni sekretar Predsednika Republike Bogdan Crnobrnja

Pomoćnik drž. sekretara za inostrane poslove Josip Đerđa

Ambasador Stane Pavlič

i vršilac dužnosti načelnika odeljenja u DSIP-u Miro Kreačić

Prevodilac - Branko Novaković

sa indonežanske strane:

Predsednik Republike Indonezije Dr Sukarno

Zamenik prvog ministra vlade Dr J. Leimena

Ministar narodne odbrane i bezbednosti general Abdul Haris Nasution

Ambasador Indonezije u Beogradu Dr R. A. Asmaun

Potpredsednik Narodnog kongresa pukovnik Vilujo Puspojudo

Ministar rada Ahem Erningpradja

Ministar narodne industrije Dr Suharto
Potpredsednik Parlamenta Mursalin Daeng Mamangun
Državni sekretar Mohamed Ihsan
i Zamenik šefa Generalštaba general-potpukovnik Gatot Subreto

U zabelešci su iznešeni samo osnovni stavovi i misli na temelju beležaka. Nije bilo stenografa.

Predsednik Sukarno se interesovao za konferenciju neangažovanih i posebno sa sastanak u Kairu.

Predsednik Tito: Ideja o konferenciji sazrevala je od zasedanja OUN-u u SAD i u toku puta po Africi. O tome sam razovarao sa svima u Africi, sa Nkrumahom, Tureom, Naserom, Marokanskim kraljem i drugima i svi su bili mišljenja da bi bilo vrlo korisno da dođe do takvog sastanka. Trojno pismo za sastanak u Kairu nije bilo israz neke želje sa isticanjem sponzorstva već je netko morao da započne.

Na sastanku u Kairu atmosfera je uglavnom bila dobra. Problem je bio pitanje širine konferencije. Indija je predlagala Evropu i sl. Alžir smo mi gurali i savladali otpor. Ali u pitanju Gizenge većina je bila protiv i nismo uspjeli da ga se pozove na konferenciju.

Pri pozivanju na sastanak u Kairu vodili smo računa o tome koliko su u pojedinim zemljama sazreli uslovi i nismo željeli dovoditi neke zemlje da odbijaju poziv. Takođe nismo bili za upućivanje poziva prije Kaira i nekim koje smo željeli na konferenciji. Za Alžir smo bili sigurni da će većina na konferenciji u Kairu biti u prilog njegovog učešća, kao što se i desilo.

Takođe smo mislili da bi bilo bolje najprije iz Latinske Amerike pozvati Brazil, Boliviju i Meksiko a kasnije razgovarati o Kubi. Ispalo je obrnuto i to je uticalo na reakciju u Latinskoj Americi.

Ovo objašnjavam jer ima dosta spekulacija na račun Jugoslavije. Od samog početka bilo je na Istoku i na Zapadu pokušaja negativnog uticaja na te zemlje u vezi sa konferencijom. Posebno je indiska štampa otvoreno napadala konferenciju. Nehru ima tešku situaciju u Indiji ali ipak smatram da će on učestvovati na konferenciji jer je Indija jedna od zemalja koja je inaugurirala vanblokovsku politiku koegzistencije i sl. Ako bi bilo koja zemlja otkazala učešće, uključujući i Indiju, konferencija bi se ipak održala. Očekujem koncentrisane napore protiv konferencije. Zbog raznih intriga Indonezija, kao i Jugoslavija moraju biti budne i nastojati da stvar ne propadne.

U Kairu se diskutovalo i o mestu. Jugoslavija se sama nije kandidovala, nju su predložile neke zemlje, u prvom redu Indonezija. Kuba je predložila Havanu. Grupa za Kairo se kasnije priključila Beogradu, a samo je Kuba do kraja ostala na Havani. Kubanski predstavnik je čak zapretio da Kuba neće učestvovati ako konferencija bude u Jugoslaviji.

Naš opšti stav je da konferencija ne treba da bude frontalni atak na blokove, da ne smije doprinosti zatezanju u međunarodnoj situaciji već da treba poći od zasedanja OUNa. Mi smo bili protiv kubanske koncepcije o likvidaciji kapitalizma jer je to unutarnja stvar svakog naroda. Smatram da je potrebna krajnja strpljivost i obazrivost i da nam se ne bi reklo da idemo na repu bilo koje velike sile ili bloka. Mi se borimo za naše principe koji su zajednički svim neangazovanim zemljama.

Predsednik Sukarno: Zahvaljujem se na izlaganju u vezi sa konferencijom. I ja sam diskutovao na putu sa državicima o konferenciji.

Nkrumah se slaže sa idejom ali traži ulogu sponzora za konferenciju. Na sastanku Ture – Sukarno – Naser je došlo do izražaja mišljenje da sponzori treba da budu ne 5 već sve nacije koje učestvuju. Seku Ture je bio malo ljut na Nkrumaha.

U Afganistanu su Kralj i Daud tražili da budu spomenuti kao sazivači konferencije u Kairu.

U Pragu, Budimpešti i Moskvi – ali ne i u Pekingu – izjašnjavali su se u prilog konferencije. Čuli su se i komentari da konferencija nije nužna, da se ne treba nitko mešati kad su Hruščov i Kenedi počeli razgovarati i sl.

Hruščov mi je rekao da je razgovor sa Kenedijem bio uljudan, ali zategnut i sa malo pretnje na obe strane. Oba su upozoravala da se ne prave krive kalkulacije. Mislim da konferencija u Beču nije približila blokove.

Ideja o slanju ministara inostranih poslova u Kairo je bila naša jer smo se bojali tendencija razvodnjavanja. Znali smo za neke indiske stavove. Mnogi lideri progresivnih zemalja su saglasni da treba pozvati Švedsku i neke druge zemlje.

Kad sam bio u Kairu Gizenga je molio za pomoć. Naser mi je rekao da i oni pokušavaju pomoći, ali ne mogu. Novotni mu je rekao kao najpoverljivije da su poslali avion sa oružjem ali da je avion bio u zraku srušen. Hruščov je spreman da pomogne ali kaže da je teško. Mi priznajemo Gizengu ali tražimo način kako da mu pomognemo. Sa Nkrumahom sam razgovarao o slanju trupa. On je insistirao da šaljemo trupe na raspoloženje OUNa. Mi smo spremni poslati trupe, ali samo Gizengi. Hruščov mu je rekao da ne šalju trupe OUNu jer se u to ne može imati poverenje.

Što se tiče Parlamenta u Kongu, Nkrumah, Naser i ja smatramo da ga treba sazvati Gizenga. Ja sam poslao poruku Gizengi da smatram da ne treba da ide u Leopoldvil ako Parlamenat sazove Leopoldvil.

Predsednik Tito: Mi smo priznali Gizengu, poslali svog pretstavnik i avion preko Crvenog krsta.

Želim da se zahvalim Predsedniku Sukarnu na njegovoj inicijativi i saradnji u vezi sa konferencijom, za doprinos i zalaganje Indonezije. Mislim da će i u

buduće trebati sporazumno djelovati na sprečavanju pokušaja da se oslabi konferencija izmjenom pisama, poruka i drugačije. To je naročito važno za pitanja u vezi sa sadržajem konferencije. Moraćemo naročito preko govora i u raznim drugim prilikama orijentisati i usmjeravati pravac i cilj diskusije. To će omogućiti bolje pripreme i razumjevanje.

Predsednik Sukarno: To je i moje mišljenje i ta me je ideja i pokrenula da predložim slanje ministara inostranih poslova u Kairo.

Predsednik Tito: Mi smo se s tim složili i odmah odlučili da pošaljemo Državnog sekretara K. Popovića.

Predsednik Sukarno: Moramo pomoći Alžir. Kupili smo od SSSR-a oružje za 5 miliona dolara da bi poslali Alžiru ali je pitanje kako ga poslati. Gizenga traži sve: oružje, lekove, raznu robu.

Predsednik Tito: I mi smo razgovarali o oružanoj pomoći sa Alžircima. Ima teškoća u transportu. Ispriječile su se 3 barijere.

Predsednik Sukarno: Mislim da Jugoslavija premalo kupuje u Indoneziji i da bi povećanjem kupovine trebalo poravnati balans.

Ambasador Pavlič: Robna razmjena je prilično ujednačena. Debalans se pokazuje zbog vojnih isporuka.

Predsednik Tito /informisan od Pavliča/: Sada šaljemo u julu jaču vladinu delegaciju u Indoneziju radi proširenja ekonomske saradnje.

Predsednik Sukarno: Kako zamišljate finansiranje konferencije?

Predsednik Tito: Po principu Bandunga. Imate li Vi nekih ideja?

Predsednik Sukarno /u šali/: Imamo, da Indonezija plati što manje.

Netko s jugoslovenske strane /u šali/: To je i naša želja, da Jugoslavija što manje plati.

Predsednik Tito moli Predsednika Sukarna da kaže nešto o svojim utiscima sa puta.

Predsednik Sukarno:

Tajland se vrlo, vrlo polako ipak kreće napred prema nešto progresivnijim shvatanjima.

SAD. Imao sam prijateljske razgovore sa Kenedijem. SAD ne mogu otvoreno stati na stranu Indonezije u pogledu Zapadnog Irijana, ali Kenedi obećava pritisak na Holandiju u prvom redu putem opozicije u Holandiji. Kenedi je lično priznao pravo Indoneziji.

Meksiko se slaže za sazivanje afro-azijske-latino-američke konferencije naprije po ekonomskim pitanjima, a kasnije i po političkim pitanjima.

Ekvador. Vlada je protiv SAD, naravno ne tako naglašeno kao u Kubi. Tamo je u stvari vlada bijelih Španaca, a domorodci, kojih ima više od 50%, mnogo pate. Osjeća se da se SAD previše mješaju u pitanja zemlje.

Bolivija. Paz Estenzoiro je progresivna ličnost. Bolivija i Indonezija raspolažu sa 42-45% svetske proizvodnje kalaja i rade na stvaranju unije za kalaj. U Boliviji dva člana delegacije bili su ozbiljno bolesni zbog visine.

Sve zemlje Latinske Amerike žele da im dolaze u posetu rukovodioci neangažovanih zemalja.

Urugvaj. U Urugvaju još nije dobro.

Brazil. Kvardros je vrlo dobra ličnost. Kubiček organizuje jaku opoziciju. Kvardros želi direktne ekonomske odnose sa Indonezijom. U Brazilu ima dosta korpucije. Kubičekov brat je pokupovao zemlju u besćenje i sada je preprodaje po skupe pare.

Gana. Nkrumah je jako protiv Portugala i složili smo se u pogledu Angole.

Afganistan. Dinastija vodi progresivnu politiku. Ukazuje da se u vezi sa Paštunistanom u stvari vodi vrući rat /angažovano 50.000 ljudi/ a da svijet o tome ništa ne zna. Tražili su podršku Indonezije. Kasnije su mi o tome na putu poslali telegram i žalili se na pakistansko bombardovanje.

Beč. Boravak je bio ugodan, ali Šerf je dosta na desno.

Prag. Imao sam dug razgovor sa Novotnijem. Pojaćaćemo ekonomske odnose sa ČSR. I u Pragu i u Pešti i u Bukureštu su se vrlo povoljno izražavali o konferenciji neangažovanih. Biće poseta iz ovih zemalja. Minih dolazi u avgustu, doći će i Zavadski i Malinovski – samo Tito ne dolazi.

Predsednik Tito: Pojedinačno zemlje kreću napred ali međunarodna situacija se pogoršava.

Predsednik Sukarno: To je zbog toga što je imperijalizam ugrožen, pa se rita. Hruščov će zaključiti mirovni ugovor u decembru. Hruščov mi je rekao da će se u decembru proklamirati novi program KP i ne više socijalistički, već savez komunističkih SR. 1967. održaće se u Moskvi velika proslava 50-godišnjice i Rusi će pozvati šefove država svih zemalja.

AJ, KPR I-3-a/39-19

Saopštenje predsednika Sukarna o poseti Jugoslaviji

Na poziv Predsednika Federativne Narodne Republike Jugoslavije Josipa Broza Tita, Predsednik Republike Indonezije Sukarno boravio je u prijateljskoj poseti Jugoslaviji u vremenu od 15. do 17. juna 1961. godine.

Predsednika Sukarna pratili su prvi zamenik prvog ministra Dr. Leimena, ministar narodne odbrane i bezbednosti general Nasution, potpredsednik Naro-

dnog kongresa pukovnik Vilujo Puspojudo, ministar rada Ahem Erningpradja, ministar narodne industrije brigadni general Dr. Suharto, potpredsednik Parlamenta potpukovnik Mursalin Daeng Mamangun, ministar-državni sekretar Dr. Mohammad Iksan i drugi visoki funkcioneri. Za vreme posete predsednik Tito i predsednik Sukarno izvršili su razmenu mišljenja o aktuelnim međunarodnim pitanjima od obostranog interesa kao i o mogućnostima daljnjeg proširenja svestrane saradnje između dve zemlje. Razgovori su vođeni u srdačnoj i prijateljskoj atmosferi koja karakteriše odnose između Republike Indonezije i FNR Jugoslavije.

Dva predsednika su izrazili svoje veliko zadovoljstvo povodom odluke o sazivanju Konferencije šefova država i vlada neangažovanih zemalja za 1. septembar ove godine. Dva predsednika su izrazili uverenje da će ova Konferencija predstavljati novi doprinos neangažovanih zemalja miroljubivom razvoju međunarodnih odnosa i značajan korak u njihovoj saradnji, u cilju što snažnijeg pozitivnog uticanja na rešavanje problema od kojih zavisi svetski mir i slobodan i neometan razvitak svih naroda.

Imajući u vidu postojeću zategnutost u međunarodnim odnosima, dva predsednika su pozdravili napore koji se u zadnje vreme ulažu u pravcu popuštanja međunarodne zategnutosti.

Dva Predsednika su u svojim razgovorima izrazili posebno zadovoljstvo sa razvitkom sve šire i svestranije prijateljske saradnje na svim poljima međusobnih odnosa.

AJ, KPR I-3-a/39-19

137

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu povodom održavanja Konferencije nesvrstanih u Beogradu

Brioni, 19. jula 1961.

Dragi moj bung Karno,

Koristim priliku da Ti preko našeg novog ambasadora, druga Beblera, zahvalim u prvom redu, još jedanput, na vanredno toplim željama koja si mi uputio povodom moje bolesti. Sada sam potpuno ozdravio i spremam se za sastanak u septembru.

Htio bih da Te, tim povodom, zamolim da i Ti sa svoje strane preduzmeš nešto u pogledu kolebanja nekih šefova država i vlada, koji razmišljaju o tome da ne dođu lično na taj sastanak već da pošalju neku drugostepenu ili trećestepenu

garnituru. Treba im objasniti da je to sastanak šefova država i vlada, a na bilo kakvih delegacija, i da je vanredno važno da lično dođu, jer će samim tim i konferencija imati vaći značaj.

U vezi s tim upućujem pisma i nekim drugim našim prijateljima, da i oni utiču na one koji se kolebaju.

Pošto ću imati prilike da sa Tobom više razgovaram kad budeš došao, a naš novi ambasador, drug Bebler, moći će da Ti kaže kako teku pripreme za konferenciju, ne bih Ti sada opširnije pisao, već Te najsrdačnije pozdravljam i želim Ti sve najbolje.

Tvoj
[J.B. Tito]

AJ, KPR I-1/428

138

**Zabeleška o razgovoru državnog podsekretara za inostrane poslove FNRJ
Veljka Mićunovića sa ambasadorom Indonezije Asmaunom,
8. avgusta 1961.**

Ambasador tražio sastanak. Kaže da dolazi po nalogu vlade. Pokreće sledeća pitanja:

1. Balkanski pakt. Vlada Indonezije i predsednik Sukarno znaju da je B.P. mrtav. Drugi u propagandi protiv Jugoslavije navode postojanje B. pakta kao glavni argumenat. Ambasador kaže da to koristi Istok i kom. partije u Aziji. Moli za obaveštenja o B. Paktu, ponavlja da njegova vlada tome ne pridaje važnost. Ukratko ga obaveštavam o istorijatu, o tome da pakt nikad nije bio ono što propaganda iznosi o njemu, da je posle normalizacije naših odnosa sa Istokom pakt de facto prestao da postoji, da nikada naši odnosi, ne samo vojni, već ni ekonomski ni kulturni sa Grčkom i Turskom nisu bili izgrađivani na tripartitnoj osnovi već isključivo na bilateralnoj, da je sekretarijat Balkanskog ugovora de facto prestao da postoji, da je Jugoslavija pre više godina saopštila svoj negativan odnos prema svakim pokušajima da Balkanski ugovor igra neku ulogu u našim odnosima, da su Grčka i Turska primile na znanje i pomirile se sa takvim stavom Jugoslavije. Jedina uloga B. Ugovora danas jeste da služi kao parola u propagandi protiv Jugoslavije.

Iz pitanja ambasadora stekao sam utisak da je propaganda lagera a možda i neka dipl. inicijativa lagera oko Balkanskog Pakta postigla izvesno dejstvo kod Indonežana. Ako je lager poduzeo neke nove akcije protiv nas, onda verovatno nije samo kod Indonežana već i kod drugih. Svakako današnja intervencija

ambasadora Indonezije nije slučajna i pokazuje razmere antijugoslovenske delatnosti lagera u vezi konferencije: od traženja da primimo delegaciju Istočne Nemačke na konferenciju do raskrinkavanja Jugoslavije kao vezane za Zapad preko Balkanskog pakta.

2. Ambasador pokreće pitanje prevodioca koje smo angažovali od UN. Nezgodno za poverljivi rad konferencije jer će sve tajne preneti Zapadu. Ne prihvatam ovakvo rezonovanje. Kažem da je Jugoslavija zadužena da organizuje konferenciju šefova država odnosno vlada, da su zato angažovani kvalifikovani prevodioci polazeći od interesa javnosti a ne tajnosti govora i dokumenata konferencije, da se do sada ni jedna zemlja učesnica nije javila s predlogom o tajnom delu rada konferencije. Ambasador pominje komitete. Kažem da još niko nije predložio koliko će komiteta biti i da li će ih uopšte biti, da će u komitetima biti politička diskusija koja neće imati neki strogo tajni karakter makar se i ne objavljivala. Predlažem mu da oni, ukoliko predviđaju neke tajne razgovore, povedu i svoje, poverljive prevodioce.

Karakteristično je da se i u ovom pitanju oseća uticaj lagera odnosno KP Indonezije koja je Jugoslaviju javno napala zbog angažovanja prevodioca iz OUN.

3. Ambasador moli našu vladu da predvidi vilu za Subandrija i druge visoke indonežanske pretstavnike na konferenciji. Sukarno će biti u Metropolu, oni predviđaju specijalnu aktivnost Subandrija u kontaktima s Jugoslovenima (i drugima) radi uspeha konferencije. To sve nemoguće u Metropolu jer će sve biti posmatrano od drugih inostranaca. Kažem da ću preneti njihovu molbu i podržati je.

(Mislim da bi, u granicama mogućnosti udovoljili. Subandrio je prvi podpredsednik vlade, biće pogođeni ako im se ne izade u susret, ovo ne mora da bude presedan za druge malobrojne delegacije).

Veljko Mićunović

**Zabeleška o razgovoru državnog sekretara za inostrane poslove FNRJ
Koče Popovića sa ministrima Ujedinjene Arapske Republike i Indonezije
Favzijem i Subandriom, 31. avgust 1961.**

Beograd
Kabinet Koče Popovića
Pov. broj 426880
31. avgust 1961.

Primio sam ih odvojeno na moj poziv, prvo Favzija, zatim Subandria, po 45 minuta.

Izneo sam kako mi zamišljamo rad i tok Konferencije. Složili su se sa svim glavnim pojedinostima. I to:

[...] da bude i zatvorenih sastanaka šefova (Favzi kaže da je to važnije od glavnih);

[...] da, obzirom na konfuznu situaciju i mogućnost raznih podmetanja, ne treba još uputiti poziv Aduli i Gizengi; možda Adula želi da ovde postigne legalizaciju svoje vlade, kako bi se posle lakše obračunao sa Gizengom; a ovde će on kao šef delegacije imati glavnu reč, a ne Gizenga;

– o nedolasku Seku Turea; Favzi kaže da je to rezultat teških sukoba koji su nastupili među samim Gvinejcima; jedni, neznatan deo, su za veći naslon na Zapad, drugi na neangažovane, a treći, vrlo aktivni, za vezivanje sa lagerom.

O obnavljanju testova od strane Rusa. Pokazali su veliku zabrinutost. Složili smo se da bi dobro bilo da naše tri zemlje zauzmu što sličnije stavove, jer će sve strane tražiti i najmanje razlike. – Teško je pretpostaviti da neće biti potrebna naša javna reakcija: zbog velike važnosti i ozbiljnosti događaja, a i zbog toga što tempiran neposredno pred našu Konferenciju.

Postavio sam odvojeno pred obojicom pitanje ko će prvi da uzme reč, pošto su istu želju izrazili i Naser i Sukarno. Rekao sam Favziju da ću pokušati nagovoriti Subandria da to bude Naser, ali da nam je, razume se, nezgodno da tu suviše insistiramo, a nemoguće je da o takvoj stvari mi odlučujemo. Favzi dao na znanje da bi oni mogli pristati da budu drugi, ali da to budu kao prvi na sledećoj podsednici, tj. prvi pod predsedavanjem Abuda. Mora ipak pitati Nasera.

Subandiro kaže da Sukarno insistira. Izneo sam mu isto kao Favziju, moleći da iziđu u susret Naseru i da, ako to ne ide, sami reše sa UAR-ovcima. Subandrio rekao da će nastojati rešiti sa Favzijem, – razume da je za nas to vrlo delikatno.

Sa Favzijem sam razgovarao i o izraelskim novinarima. Da bi bilo bolje da ih nismo pustili, sad su tu, itd. Mi smo spremni da im se ne dozvoli pristup u

zgradu i sale gde će zasedavati šefovi. Favzi insistirao na argumentu bezbednosti i da ovi novinari ne budu nigde gde će biti zvanični arapski predstavnici. No razgovaraće i o tome sa Naserom, jer nije sigurno da ih ovo može zadovoljiti. Molio sam ga da ne zahtevaju ekstremna rešenja, a ono gornje mogli bismo obezbediti. [...]

Koča Popović

MSP RS, DA, PA, 1961, F-118, dos. 1, br. 426380

140

**Zabeleška o poseti predsednika Sukarna predsedniku Titu,
31. avgust 1961.**

Str. pov. br. 481/1

Prisutni:

- Indonežani: Predsednik Sukarno, Sastroamidjojo, kao i ostali članovi delegacije i Ambasador Republike Indonezije
- Jugosloveni: Aleksandar Ranković, Vladimir Bakarić i Bogdan Crno-brnja.

Kongo. Drug Predsednik Tito upoznao je predsednika Sukarna sa sadržajem najnovijih depeša iz Stenleyville-a, iz kojih se vidi da Adula i Gizenga nestrpljivo očekuju poziv da dođu na Beogradsku konferenciju. Dodao je da je u prilog upućivanja poziva.

Predsednik Sukarno je takođe izjavio da je u prilog dolaska Adule i Gizenge na Konferenciju.

Beogradska konferencija. Predsednik Sukarno je izjavio da njegova zemlja pripada afro-azijskoj zajednici. Beogradska konferencija, prema tome, ne može da bude zamena za afro-azijsku konferenciju, već samo dopuna te konferencije.

Beogradska konferencija treba da preduzme energične mere protiv imperijalizma i kolonijalizma. U tome je i njen značaj. On će lično u svom govoru izneti konkretne predloge po pitanju kolonijalizma.

Predsednik Sukarno je još izneo da Beogradska konferencija ne treba da bude sama sebi cilj. Ona treba da bude prvi korak ka daljnjoj akciji.

Prvi korak treba da bude deklaracija, apel ili povelja koju će prihvatiti Konferencija.

Sledeći korak treba da bude borba za ostvarenje ciljeva Konferencije u UN.

AJ, KPR I-4-a

Pozdravni govor predsjednika Tita na Konferenciji nesvrstanih u Beogradu

Beograd 1. septembar 1961.

Dozvolite mi da vas u ime vlade i naroda Jugoslavije najtoplije pozdravim i da vam zaželim ugodan boravak u našoj zemlji. Naši narodi su veoma počašćeni što se ovaj visoki skup održava u Jugoslaviji, a napose građani Beograda, koji je kroz dugogodišnju svoju historiju vidio mnoge osvajačke ratove, najezde i okupatore, a sada prvi put vidi u svojoj sredini najviše predstavnike ovako velikog broja zemalja, nosioce mira.

Želim naročito da svima vama izrazim iskrenu zahvalnost na ličnom zalaganju i doprinosu da se ovakav sastanak organizuje i održi u tako kratkom vremenu. Kad se znaju ogromne državničke obaveze koje imate u svojim zemljama - vaše prisustvo ovdje najrječitije potvrđuje vašu brigu i brigu vaših naroda za sudbinu čovječanstva i želju da u sadašnjoj ozbiljnoj međunarodnoj situaciji učinimo zajedničke napore da bi se našao izlaz iz sadašnje krize u kojoj se svijet nalazi.

Za nekoliko dana navršice se godina dana otkako se na Petnaestom zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija takođe pojavio veliki broj šefova država i vlada mnogih zemalja, da bi tamo svojim učešćem doprinijeli stišavanju teške međunarodne situacije i očuvanju mira. Na tome zasjedanju, neangažovane zemlje su prvi put snažno manifestovale svoju riješenost da se odlučno založe za miroljubivo i pravilno rješavanje spornih međunarodnih pitanja i da se ne pomire s tim da se bilo ko neodgovorno igra sudbinom čovječanstva. Niko ne može osporiti da je i u toj prvoj zajedničkoj akciji neangažovanih zemalja bilo uspjeha.

U prvom redu postignut je ogroman moralni uspjeh. Ali danas, nakon godinu dana, moramo, na žalost, ponovo da konstatujemo da je situacija još mnogo gora, jer je hladni rat uzeo takve razmjere da može svakog trenutka dovesti do najveće tragedije. Baš zbog toga je potrebno da predstavnici neangažovanih zemalja, još šire i brojnije, na najvišem nivou porazgovaraju o toj opasnoj međunarodnoj situaciji i da u vezi s tim preduzmu zajedničke akcije, u prvom redu kroz Ujedinjene nacije, da bi se našao izlaz i spriječio nov ratni sukob. Da je ta opasnost danas već došla do najvećeg stepena, vidi se po tome kakve se sve pripreme vrše. Otvoreno se čine pripreme za rat, sprovodi se mobilizacija, pojačava se proizvodnja najsavremenijeg naoružanja, ponovo se pripremaju ispitivanja hidrogenskih i atomskih ratnih sredstava, itd., a nedavno smo vidjeli i otvorenu vojnu agresiju na jednu nezavisnu zemlju – Tunis, gdje su neobuzdane vojne siledžije francuske armije ne samo prolile mnogo krvi nelužnog civilnog stanovništva u Bizerti nego u isto vrijeme stalno ugrožavaju i integritet i nezavisnost Tunisa.

U čitavom poslijeratnom periodu mislim da nikad nije bilo tako hitno potrebno kao danas da države koje ne pripadaju ni jednom bloku iznesu što jedinstvenije, jasno i nedvosmisleno, preko svojih najviših predstavnika, svoja gledišta o problemima koji dovode čitav svijet na rub najveće katastrofe u njegovoj historiji. Ideja o tome da zemlje koje nisu vezane za blokove, na ovaj ili onaj način, što efikasnije učestvuju u međunarodnim zbivanjima, naročito u onima koja ih se neposredno i životno tiču, nikla je iz svijesti da u današnje vrijeme odgovornost za budućnost čovječanstva ne može snositi samo nekoliko država, pa ma koliko one bile velike i moćne.

Bandunška konferencija i na njoj doneseni principi bili su, poslije donošenja Povelje OUN, prva snažna manifestacija savremenog shvatanja međunarodnih odnosa. Nije slučajno što su ti principi doneseni baš u Aziji, u prisustvu predstavnika naroda Azije i Afrike, na čijem tlu živi najveći broj stanovnika naše planete, koji su kroz vijekove bili porobljavani, obespravljani i diskriminirani. Konferencija u Kazablanki imala je također karakter riješenosti naroda Afrike da sami odlučuju o svojoj sudbini i da više ne trpe da na tlu Afrike postoji kolonijalizam bilo koje vrste. I, kao što konferencija u Bandungu i druge slične poslije nje nisu imale za cilj stvaranje nekog bloka, tako ni ova Konferencija nema takav cilj, već obratno – na njoj treba da dođe do izražaja negativan stav prema blokovskoj isključivosti, koja ne samo da predstavlja opasnost za mir u svijetu nego u isto vrijeme i onemogućava ostalim zemljama da potpuno ravnopravno učestvuju u rješavanju spornih međunarodnih problema. Činjenica da diskriminacije takve vrste prema ovim zemljama pomalo već prestaju predstavlja dobrim dijelom rezultat jedinstvenog istupanja nevezanih zemalja u pogledu raznih problema koji danas ugrožavaju mir u svijetu.

Iskustvo stečeno poslije drugog svjetskog rata, kada su se počele stvarati grupacije pojedinih država, dovelo je do toga da se sve zemlje koje stoje van tih grupacija duboko ubijede da je baš ta podjela stvorila, i stvara, sve veću napetost u svijetu. To ubjeđenje ispoljavaju i najšire narodne mase, bez obzira da li se nalaze u blokovima ili van njih, jer osjećaju da blokovski mehanizam sve više dobija svoju samostalnu negativnu logiku. Ta podjela dokazala je da se sa pozicija sile ne mogu rješavati međunarodni sporni problemi. Jer, napori koji imaju za cilj da se ostvari nadmoćnost stalno se čine, kako bi se sa pozicije sile mogli postići određeni ciljevi, odnosno kako bi se u svoju korist rješavala sporna pitanja. A u tome baš i leži najveća opasnost da dođe do oružanog sukoba i do nove katastrofe cijelog svijeta. Ne baš davna prošlost jasno nam može potvrditi da grupisanje država u blokove dovodi obično do oružanog obračunavanja. Nedavna prošlost nam je pokazala da nije potrebno da postoje ni dva bloka, već da je dovoljno da postoji samo jedan, pa da rat izbije.

Mislim da je veoma dobro poznato kako je, kojim redom i sa kojim ciljem došlo do stvaranja današnjih vojnih blokova, i ne bih želio da ovdje dublje analiziram to pitanje. Ali jasno je da je ta solucija bila veoma nesrećna i presudna za

današnju nenormalnu i opasnu situaciju u svijetu, i zato smatram da je krajnje vrijeme da se ta podjela bar postepeno likvidira i da se pođe novim, savremenim putem sporazumijevanja i saradnje u međunarodnim odnosima, putem mirnih pregovora. Ali najbolje je da se sporni problemi rješavaju kroz Organizaciju ujedinjenih nacija, radi čega je ta organizacija i stvorena.

Takav, savremeni način u međunarodnim odnosima već praktikuju zemlje koje nisu vezane za blokove. I na ovoj Konferenciji, na kojoj se sastao tako veliki broj šefova država ili vlada neangažovanih zemalja, treba da dođu do punog izražaja nove norme u odnosima između država. Na dnevnom redu su vanredno važni i krupni problemi, koje do danas velike sile nisu mogle riješiti baš zbog toga što su tom pitanju prilazile na stari način. Pri tome još uvijek igra presudnu ulogu zastarjelo, i u današnjoj etapi veoma opasno, shvatanje prestiža.

Pored toga, i danas kao i u prošlosti, još postoji praksa da o sudbini svijeta nastoje da odlučuju samo velike, najrazvijenije i vojnički najjače države, a veliki broj malih i srednjih zemalja, koje iz poznatih razloga nisu razvijene ali sačinjavaju većinu čovječanstva, donedavno nisu mogle da zauzmu svoje mjesto kao ravnopravni članovi pri odlučivanju o pitanjima od opšteg interesa. Na ulogu tih zemalja gledalo se, pa se još i danas donekle gleda, više kao na neku rezervu i glasačku mašinu na međunarodnim forumima, kao što su Ujedinjene nacije i drugi. Ovaj sastanak najviših predstavnika vanblokovskih zemalja pokazuje, međutim, da se takva nesavremena praksa mora napustiti, da se nevezane zemlje na mogu više miriti sa takvim statusom posmatrača i glasača, već da smatraju da imaju pravo da učestvuju u rješavanju problema, naročito onih koji danas ugrožavaju mir i sudbinu svijeta. Ovaj sastanak je, između ostaloga, sazvan i u cilju afirmacije toga prava. Naravno, nevezane zemlje ne pretenduju na to da same mogu rješavati probleme koje velike sile do sada nisu mogle riješiti; ali one mogu mnogo doprinijeti i tome i olakšavaju opasne međunarodne situacije uopšte. Zauzimanje, na ovom sastanku jasnog i nedvosmislenog stava o najbitnijim problemima današnjice olakšaće velikim silama da realnije prilaze sporazumijevanju pri rješavanju spornih pitanja, i da više vode računa o tome šta misle predstavnici zemalja koje nisu u blokovima, a koje po svojim težnjama predstavljaju većinu čovječanstva.

Suvišna su strahovanja da bi ovaj sastanak mogao da bude početak stvaranja trećeg bloka. Zar bi to bilo logično da mi, koji se borimo protiv blokovske podjele svijeta, stvaramo treći blok? Zar bi to doprinijelo smirenju napetosti u svijetu? Svakako da ne bi. Takve težnje mi ne možemo imati, pošto bi to bilo suprotno političkoj koncepciji vanblokovskih zemalja. Jer, ako pogledamo u čemu je suština vojnih blokova, šta njih karakteriše, vidjećemo da je njihova prva i najvažnija karakteristika vojna strana, stvaranje vojne snage. Vodi se stalna trka u naoružavanju da bi se postigla nadmoćnost. Stvaraju se, u blokovskim okvirima, ekonomski aranžmani koji zapravo imaju diskriminatorski karakter prema ostalim zemljama. Praktikuje se embargo na razne proizvode u cilju pritiska

prema određenoj zemlji ili više zemalja. Sve to i mnoge druge karakteristike blokova suprotne su opštim interesima i koncepciji neangažovanih zemalja, a najviše činjenici da te zemlje isključuju svako rješavanje raznih spornih problema putem vojne sile. To je dovoljno da dokaže da je besmisleno što nam se prebacuje da ova Konferencija šefova država ili vlada vanblokovskih zemalja ima tendenciju stvaranja trećeg bloka.

Ovaj sastanak, po mom mišljenju, treba da dovede velike sile do saznanja da sudbina svijeta ne može da bude samo u njihovim rukama. On treba da pokaže protagonistima sile da većina svijeta odlučno odbacuje upotrebu sile kao način rješavanja raznih važnih pitanja koja nam je prošli rat ostavio u nasljeđe. Ja mogu bez pretjerivanja reći da zemlje koje su zastupljene na ovoj Konferenciji, a i mnoge druge koje ne pripadaju nijednoj grupaciji, predstavljaju veliku većinu javnog mnjenja svijeta. One predstavljaju savjest čovječanstva. O tome treba i te kako da vode računa oni koji pomišljaju na ratne avanture. Takav primjer dao je i drugi svjetski rat koji se porazno završio za najjače fašističke države, koje su nasilje i silu uzele kao vodeći princip svoje politike, a rat kao sredstvo za postizanje svojih ciljeva, to jest za nametanje svoje dominacije čitavom svijetu – ignorišući humane i druge moralne principe, koji u savremenom čovječanstvu sve snažnije dolaze do izražaja. Takva politička koncepcija i agresivni poduhvati osovinskih sila izazvali su čitav miroljubivi svijet, što je logično moralo dovesti do poraza te velike, u to vrijeme najjače vojne mašine fašizma. To je veoma poučna historija i trebalo bi da o njoj misle oni koji zveckaju oružjem i drže svijet u stalnoj napetosti i strahu.

Dozvolite mi sada da ukažem i na jednu zabludu koja se, s vremena na vrijeme, pojavljuje u štampi i u komentarima uopšte, o tome kakav će kurs zauzeti konferencija šefova država ili vlada vanblokovskih zemalja: da li će taj kurs biti prozapadni ili proistočni. Takva nagađanja su sasvim suvišna, jer se mi nismo ovdje sastali da bismo podržavali blokove, već da bismo jasno precizirali i uskladili svoje stavove o najvažnijim pitanjima koja danas zabrinjavaju svijet. A onda će se vidjeti u čemu se naši stavovi razilaze a u čemu se poklapaju sa jednom ili drugom stranom. Mi ćemo o najvažnijim pitanjima zauzeti stavove koji će ne samo odgovarati neangažovanim zemljama nego će biti uopšte u interesu mira i čitavog čovječanstva i, po našem mišljenju, koristiće smanjenju opasnosti za mir i pokazaće svjetskom javnom mnjenju da postoji bolji put za sporazumijevanje nego što je prijetnja ratom.

Isto tako je suvišno nagađanje da će ovdje biti napadane pojedine zemlje. Bilo bi pogrešno ako bi ovdje bile napadane pojedine zemlje kao takve iz čisto propagandističkih motiva, umjesto da se izrazi čvrsto neslaganje sa metodima koje neke velike sile upotrebljavaju u svojoj praksi prema drugim zemljama. Jer, na taj način mi ne bismo postigli da se smanji zaoštrenost u svijetu, već bismo je, baš obratno, povećali. Naravno da ćemo mi takva pitanja kao što je kolonijalno pitanje tretirati dosljedno i ozbiljno, u jasnoj formi i sa akcentom na definitivnoj i

hitnoj likvidaciji. Sličan tretman treba ovdje da imaju i problem razoružanja i upotrebe atomskih sredstava u ratne svrhe, problem saradnje između razvijenih i nedovoljno razvijenih zemalja, i drugi.

Ja mislim da se mi svi slažemo u tome da uspjeh Konferencije zavisi baš od saglasnosti o tim najvažnijim pitanjima, koja su ključna kad se radi o očuvanju mira. Ima i drugih pitanja, koja su sekundarnog karaktera. O nekim od njih nije baš lako postići saglasnost, i ona bi, ako bi se na tome insistiralo, mogla smetati uspjehu Konferencije. To se naročito tiče onih problema koji su sporni među nekim neangažovanim zemljama. Ja mislim zato da rješavanje takvih pitanja treba u prvom redu prepustiti bilateralnoj praksi, na osnovu miroljubivog sporazumijevanja, jer to treba da bude način svojstven zemljama van blokova, u skladu sa našim principima.

Ovaj sastanak nas ne obavezuje da moramo u svim pitanjima biti jednodušni. Ali, u onim problemima koji su ovog časa od životnog značaja za čitavo čovječanstvo naša jednodušnost bi bila od ogromne koristi i ja sam uvjeren da svijet to od nas očekuje.

Prema tome, ova Konferencija u današnjoj veoma zaoštrenoju međunarodnoj situaciji predstavlja najkompetentnije mjesto, van Ujedinjenih nacija, na kome predstavnici neangažovanih zemalja mogu što jedinstvenije i što snažnije da manifestuju gledanje na pitanje kakvi treba da budu odnosi među narodima i državama i kako se može i kako treba prilaziti rješavanju spornih problema miroljubivim putem, ne dovodeći pri tom u opasnost nego učvršćujući svjetski mir i konstruktivnu saradnju među narodima. Okupljeni na ovoj Konferenciji, mi smo svjesni da preuzimamo na sebe veliku odgovornost pred miroljubivim svijetom, koji se s pravom nada da ćemo mi ovdje učiniti sve kako bi se uklonila opasnost koja lebdi nad čovječanstvom. Narodi čitavog svijeta očekuju da će odavde čuti jednodušan i odlučan glas protiv svega što onemogućava miran stvaralački život ljudi na zemlji. Ljude je već izmučio hladni rat, koji uzima sve oštrije oblike, i oni strepe od moguće katastrofe. Pa ipak ja osećam da ćemo mi učiniti veliku uslugu svetu ukoliko iniciramo jasno i rezolutno put ka slabljenju tenzija u svetu i ka slobodi, jednakosti i miroljubivoj saradnji svih naroda.

AJ, KPR I-4-a

Pozdravni govor predsednika Sukarna na Konferenciji nesvrstanih u Beogradu

Beograd

1. septembar 1961.

Dozvolite mi, predsedniče Tito, da se pre svega srdačno zahvalim Vama, a preko Vas i Vladi i narodu Federativne Narodne Republike Jugoslavije, na toplom prijemu svih nas na ovoj konferenciji. Kao što dobro znate, u Vašoj velikoj zemlji lično se osećam kao kod svoje kuće i siguran sam da će zahvaljujući srdačnosti i gostoljubivosti naroda i drugi učesnici uživati u tome što ovde borave.

Dozvolite mi i da izrazim iskrenu zahvalnost i svima onima koji su obavili pripreme za ovu konferenciju. Na Pripremnoj konferenciji u Kairu urađen je veoma važan deo posla. To što su oni učinili u vezi s formulisanjem niza dogovorenih kriterijuma nesvrstanih i pripremama dnevnog reda ovog sastanka, kao i njihove sugestije u vezi s organizacionim aspektima konferencije, umnogome nam je osiguralo uspeh.

Pre samo nekoliko meseci ja sam, zajedno sa svojim dobrim prijateljima jugoslovenskim predsednikom Titom i predsednikom Ujedinjene Arapske Republike Naserom, preuzeo inicijativu u vezi sa sazivanjem konferencije nesvrstanih zemalja. Naša inicijativa zasnivala se na uverenju da nesvrstanost postaje sve veća snaga u svetu, snaga koja se zalaže za prijateljstvo među narodima, za mir i socijalnu pravdu, kao i na tome da je došlo vreme da upregnemo sve svoje sile i da ih pretočimo u jednu koordiniranu, zajedničku moralnu snagu.

Poziv smo odaslali u uverenju da je ovakva konferencija potrebna i da će naići na širok odziv. Govoreći u svoje ime – a siguran sam da će se moje kolege inicijatori s tim složiti – mogu da kažem da je stvarni odziv prevazišao sva naša očekivanja.

Mi smo se ovde sastali ne kao pripadnici jednog bloka budući da zemlje koje vode nesvrstanu politiku, u stvari, ne sačinjavaju blok. Mi se gnušamo i same ideje o blokovima. Okupili smo se zato što smatramo da stvaranje blokova, pogotovu kada su zasnovani na politički sile i trke u naoružanju samo može da odvede u rat koji bi u naše, atomsko doba, jednostavno značio uništenje čovečanstva.

Politiku nesvrstanih usvojili smo bez prethodnih konsultacija i dogovaranja. Za nju smo se opredelili nadahnuti zajedničkim idealima, podstaknuti sličnim okolnostima i sličnim iskustvima. Mi nismo pokušavali da postignemo međusobni kompromis, niti da prevaziđemo svoja neslaganja kako bi nam politike postale identične.

Uprkos tome, smatram da niko od nas neće osporiti da mi jesmo jedni

druge inspirisali. Iskustvo jedne zemlje u otkrivanju da je politika nesvrstanosti najbolja garancija za očuvanje našeg unutrašnjeg i međunarodnog položaja nesumnjivo je pomoglo drugima da dođu do sličnog zaključka.

Nesvrstanost nije usmerena ni protiv jedne zemlje, niti protiv bilo kojeg bloka, ili društvenog sistema. Naše zajedničko uverenje jeste da politika nesvrstavanja za sve nas predstavlja najbolji način da damo pozitivan doprinos u pravcu očuvanja mira i popuštanja međunarodne zategnutosti. Budimo potpuno iskreni. Nije slučajno to što smo se mi, ovde okupljene zemlje, opredelili za put nesvrstanosti. Svaka zemlja, bez izuzetka, u osnovi želi takvu politiku; zna da može da pomogne u očuvanju svetskog mira ako je usvoji. Mogućnost vođenja politike nesvrstanosti ipak ne zavisi samo od želje. Možda zbog istorijske prošlosti, zbog neposrednih nacionalnih interesa, ili zbog geografskog položaja, mnoge zemlje nemaju mogućnost, čak ni sposobnost da vode politiku nesvrstanosti.

Ideja o sazivanju ove konferencije, kao što sam rekao, rođena je tek pre nekoliko meseci, dok sama ideja nesvrstanosti nije nova. Ta ideja već godinama nadahnjuje mnoge zemlje. Zaista sam ponosan što je Republika Indonezija bila jedan od njenih prvih protagonista. Još od naše Proklamacije nezavisnosti 1945. godine, naša spoljna politika zasniva se na principima nesvrstanosti koji je inspirišu. Sledeće reči nalaze se u preambuli našeg Ustava napisanog 1945:

„... osnivanje vlade Države Indonezije, koja će... doprineti da se u svetu uspostavi poredak zasnovan na nezavisnosti, privrženosti miru i socijalnoj pravdi“.

Ovoj konferenciji, koja uživa nepodeljenu podršku celog indonežanskog naroda, prisustvujem zato da bi se ono što te duboke reči znače i obistinilo.

Mi, učesnici ove konferencije, dolazimo iz svih delova sveta. Iz Evrope, Azije, Afrike, Latinske Amerike. Naši narodi se po mnogo čemu razlikuju, kao i naše kulture, oblik države i politički sistemi. Ali, u jednom bitnom pogledu mi se ne razlikujemo. To je naše opredeljenje da u svetu uspostavimo novi poredak zasnovan na nezavisnosti, privrženosti miru i socijalnoj pravdi. Mi se ne razlikujemo po svojoj opredeljenosti za slobodu da budemo slobodni.

Da, dame i gospodo, nezavisnost, privrženost miru, socijalna pravda i sloboda da se bude slobodan. To su zaista plemeniti ciljevi.

Nezavisnost znači definitivni prestanak eksploatacije jedne zemlje od strane druge, indirektna eksploatacija isto kao i direktne.

Privrženost miru znači nešto više od odsustva rata; to znači otklanjanje izvora sukoba koji prete svetu i dele ga u tabore.

Socijalna pravda znači pravdu za sve narode, ne samo za jedan narod, ne samo za jednu zemlju, ne samo za jednu grupu naroda ili jedan politički blok.

Sloboda da se bude slobodan znači slobodu da odlučujemo o sopstvenoj nacionalnoj politici, da formulišemo sopstvene nacionalne koncepte, neometani i

nesputani spoljnim pritiskom ili intervencijom. To je sloboda da u skladu sa našim nacionalnim konceptima rešavamo politička, ekonomska i socijalna pitanja. To je sloboda da saradujemo sa svim zemljama, da budemo prijatelji sa svim zemljama, sloboda da se suprotstavimo svemu što šteti legitimnim i pravednim interesima bilo koje zemlje.

Ovo su principi kojima stremimo. Oni će nas neizbežno dovesti u sukob sa stečenim pravima iz prošlosti. Da, sa stečenim pravima iz prošlosti. Naše sopstveno gorko iskustvo uči nas da se ravnoteža nekada zasnivala na dominaciji nekoliko zemalja nad najvećim delom čovečanstva. I u okviru pojedinačnih zemalja, vladajuća manjina živi u obilju i luksuzu na račun miliona koji žive u siromaštvu i bedi. Iz te stare ravnoteže izvire društveni revolt, revolt potlačenih naroda zbog dominacije drugih zemalja, revolt potlačene većine usmeren na vladajuću manjinu.

Gledano iz tog ugla, nesvrstanost nije neutralnost. U tom pogledu ne sme da bude zabuna. Ne, nesvrstanost nije neutralnost. To nije licemeran stav čoveka koji se drži po strani – „nek` bi kuga satrla oba vaša doma“.

Politika nesvrstanosti nije politika traganja za neutralnim položajem u slučaju rata; politika nesvrstanosti nije politika bezbojne neutralnosti; biti nesvrstan ne znači biti tampon država smeštena između dva velika bloka. Nesvrstanost predstavlja aktivnu posvećenost uzvišenim ciljevima kao što su nezavisnost, privrženost miru, socijalna pravda i sloboda da se bude slobodan. Ono je određeno da se služi tom cilju, ono je saglasno društvenoj svesti čoveka.

Konačno, ako nesvrstanost treba da postane koordinirana akumulirana moralna snaga kakva nam je potrebna, dovoljno velika da njen uticaj osete dva suprotstavljena bloka, dovoljno velika da ih zaustavi, da spase svet od katastrofe, ono se mora zasnivati na zajedničkom pristupu osnovnim pitanjima s kojima je danas suočen svet – novim pristupom koji će potresti čovečanstvo svojom novinom, svojim iskrenim priznavanjem objektivne stvarnosti, svojom odlučnošću da se uhvati u koštac sa svetskim problemima, svojom rešenošću da preseče gordijeve čvorove koji danas guše međunarodne odnose.

Da, da se zaustavimo pre nego što bude suviše kasno! Jer, vreme ističe. Mnogi problemi zahtevaju trenutno rešavanje, a dokle god ne dođemo do izvora zategnutosti i sukoba, ponašaćemo se kao priučeni vodoinstalateri koji zapuše naprslu cev na jednom mestu, a onda otkriju kako im iza leđa na mnogo mesta voda još više curi.

Mi moramo da dođemo do izvora zategnutosti i sukoba, a da bismo to učinili, najpre moramo zajednički da shvatimo šta je taj izvor. Mišljenje koje danas prevladava u svetu moglo bi da nas podstakne da poverujemo kako je realan izvor međunarodne zategnutosti i sukoba ideološki sukob između dve velike sile. Mislim da to nije tačno; postoji sukob koji zadire dublje u ljudsko meso, a to je sukob između novonastalih snaga slobode i pravde i starih snaga dominacije,

onih što nezadrživo izbijaju iz zemlje koja im daje životnu snagu i onih što se očajnički bore kako bi, u pokušaju da preokrenu tok istorije, zadržale sve što mogu.

Svet mora da prizna taj sukob između starog i novog, da prizna postojanje tog sukoba i da prizna šta on sve znači. Pojavile su se socijalističke države. Pojavile su se nove nezavisne države - i to kakvom ogromnom brzinom tokom poslednjih nekoliko godina, kakvom ogromnom brzinom! Istovremeno, nauka i tehnologija načinile su džinovske korake, ostvarile uspehe koji oduzimaju dah, uz istovremeno osvajanje manjih, ali ne manje značajnih svakodnevnih pobjeda u borbi čovečanstva da ovlada prirodnim silama i da ih upregne kako bi zadovoljilo sve veće potrebe, sve veća očekivanja ljudi širom sveta.

Ti činioци predstavljaju živu realnost današnjeg sveta; njihove konture iscrtavaju političku i ekonomsku mapu sveta. Te konture se, međutim, veoma brzo menjaju i zato ako želimo da idemo u korak sa stvarnošću moramo stalno da crtamo nove mape.

Svet mora da prizna da se ove nove zemlje u nastajanju, kao koordinirana akumulirana snaga, bore za brzo uspostavljanje nove stabilne ravnoteže.

Šta podrazumevamo pod tom novom stabilnom ravnotežom? Mi smatramo da svi narodi moraju da postanu nezavisni. Svi narodi moraju da imaju slobodu da budu slobodni, slobodu da organizuju svoj život u skladu sa sopstvenim željama, slobodu da budu slobodni da grade sopstvene temelje, političke, ekonomske, kulturne. Mi smatramo da svi narodi treba slobodno, po sopstvenom nahođenju da organizuju svoje međunarodne odnose zasnovane na principima jednakosti, pravde i obostrane koristi. Mi smatramo da nijedna sila ne sme da se meša u borbu bilo kog naroda da otkrije sopstveni nacionalni koncept, da nijedna sila ne sme da pokuša da prisili ni jednu drugu zemlju da promeni svoju ideologiju...

Nastanak zemalja, njihova istrajna borba za očuvanje nezavisnosti stečene uz toliko mnogo žrtava, njihova odlučnost da okončaju ekonomsku podređenost, predstavlja proces koji na svakom koraku nailazi na otpor starih snaga dominacije. Međutim, taj otpor je slep; on odbija da prizna realnost, odbija da prizna hod istorije. Stare snage dominacije moraju se naterati da to shvate. Budimo potpuno iskreni. Te stare snage koriste strah sopstvenog naroda, koriste njegovo nepoznavanje osnovne realnosti kolonijalizma, koriste njegove sumnje. Oni kažu: „Ti Afrikanci, ti Azijati, ti Latinoamerikanci, sve je to gomi-la komunista“.

Mi, nesvrstane zemlje sveta, znajući i prihvatajući realnost svake od zemalja u nastajanju, moramo da se postaramo da nas narodi u drugim zemljama razumeju, dužni smo da im sasvim iskreno kažemo da više ne mogu da žive na račun miliona siromašnih ljudi. Njihova bogata društva izgrađena su na kuluku na znoju i suzama miliona koji svoje večeri ne provode očiju prikovanih za televizijske ekrane, već u mraku u kojem se nazire plamen samo jedne sveće, a čiji

su dani opterećeni ne željom da imaju bolji automobil od suseda, već željom da svojoj deci omoguće samo jednu činiju pirinča dnevno...

Ne plašite se, gospodo. Mi nismo deca. Mi prepoznajemo kolonijalistu čim ga ugledamo. Mi ćemo se s novim kolonijalizmom suočiti isto onako efikasno kao što smo se suočili sa starim. Ne pokušavajte da odvratite našu pažnju od kancera koji nagrizi naša tela. Oslobodite svet tih gnojnih rana – Alžira, Zapadnog Irijana, Angole, Bizerte – i ne strahujte. Mi ćemo biti spremni za borbu protiv kolonijalizma u njegovom najčistijem obliku. Bićemo dobro opremljeni da iziđemo na kraj sa svakim vidom imperijalizma koji bi pokušao da pomoli svoje ružno lice.

S druge strane, pazite se kolonijalizmau novom ruhu, takozvanog neokolonijalizma. To je takođe nešto što imamo na svom dnevnom redu i čime ćemo se pozabaviti budući da predstavlja stvarnu opasnost.

Opšte je poznato da stare kolonijalne sile, prinuđene da napuste kolonijalne posede, žele da očuvaju što je moguće više svojih ekonomskih, a ponekad i političkih i vojnih interesa. Ovo se postiže na različite načine – stvaranjem sukoba među svim slojevima lokalnog stanovništva, izazivanjem secesije nekih delova starih kolonijalnih teritorija od ostatka zemlje – što se čini pod izgovorom samoopredeljenja – izazivanjem haosa putem vojnih provokacija ili, veoma često, učvršćivanjem sopstvenih ekonomskih interesa u poslednjem trenutku, za šta se koriste čak i najbeskruploznija sredstva...

Za većinu nas odluka da dođemo na ovu konferenciju nije bila laka. Opterećeni smo mnogim problemima kod kuće; mi iz jedne hitne situacije ulazimo u drugu kako bismo održali korak s procesom razvoja zemlje. Uprkos svemu, došli smo zato što znamo da će Konferencija biti važna, da će nam omogućiti da načinimo značajan korak napred u ostvarenju plemenitih zadataka kao što su uspostavljanje i očuvanje mira zasnovanog na prosperitetu, socijalnoj pravdi i saradnji među svim zemljama.

Ova konferencija nije izolovani događaj u okviru nastajanja novih društvenih snaga. Ona je jedan u nizu važnih događaja u tom procesu. Prvi je bila Konferencija o odnosima u Aziji, održana 1948. u Nju Delhiju, konferencija čija je jedna od rezolucija osudila vojni napad Holandije na Republiku Indoneziju. Ta konferencija bila je protest protiv kolonijalizma u njegovom najčistijem obliku.

Sledeća važna konferencija, čiji eho i dalje odjekuje širom sveta, bila je Azijsko-afrička konferencija održana u Bandungu, u Indoneziji, aprila 1955. Cilj te konferencije bilo je cementiranje i konsolidovanje saradnje među nezavisnim narodima Azije i Afrike u njihovoj borbi za pravedno i napredno društvo, i nastavak borbe naroda u kolonijama protiv imperijalizma i kolonijalizma u svim njihovim manifestacijama. Posle toga, održana je regionalna konferencija bratskih afričkih zemalja.

Sada se održava ova konferencija, čija je osnovna svrha povezivanje nesvr-

stanih zemalja u jednu koordiniranu akumuliranu moralnu snagu kako bi se očuvao mir u svetu i uspostavila nova stabilna ravnoteža zasnovana na svetskom poretku čije su odlike socijalna pravda i prosperitet.

Već sam objasnio da takav poredak nije moguć ukoliko se ne ukinu kolonijalizam i imperijalizam... Ova sadašnja konferencija i Azijsko-afrička konferencija predstavljaju „braću“ po oružju. Da bismo ostvarili svoj cilj dinamičan napredak u borbi za oslobođenje, emancipaciju i stabilnost u svetu ova konferencija će, nadam se, imati na umu potrebu za održavanjem druge Azijsko-afričke konferencije u bliskoj budućnosti.

Smatram za potrebno da izrazim nadu kako će na kraju ove konferencije svet shvatiti kompaktnost i dinamičko jedinstvo svojstvene svim odlukama Beogradskog skupa. Stoga se nadam da će konferencija biti sposobna da u Beogradu usvoji povelju s izjavama, ili deklaraciju. Ta povelja će uključivati sve odluke koje budemo doneli.

Postojanje takve povelje s izjavama svakako će olakšati direktno prenošenje ovde donesenih odluka predstojećem zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, kako bi rezultate ove konferencije, kao komplementarnog tela Azijsko-afričke konferencije, članice svetske organizacije mogle odmah da primene. Na Beogradskoj konferenciji je da odredi sastav misije koja će na ovogodišnjem zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija predstaviti našu povelju s izjavama.

Mi, međutim, ne smemo da smetnemo s uma svoj cilj – pružanje neumornog doprinosa borbi protiv ostataka kolonijalizma i imperijalizma, davanje zajedničkog udela u popuštanju međunarodne zategnutosti, koordiniranje naših napora kako bismo olakšali proces emancipacije naroda. Naš cilj je ne samo da gradimo nove nacije, već i da izgradimo novi svet – da izgradimo svet iznova.

Da, naš zadatak je da izgradimo svet iznova, jer to nema alternativu. Uverenje da je to tako mora da vas podstiče na još veće napore, sve dok naša borba ne bude krunisana uspehom. Tokom godina, proširili su se zadaci koje imamo kao nezavisne zemlje i mi ne možemo da ih izbegavamo.

[...] Jedan pogled na dnevni red ove Konferencije jasno pokazuje da osnovni problemi koji muče današnji svet proističu iz dva bitna procesa u istoriji čovečanstva. Prvo je proces oslobođenja kolonijalnih naroda, a drugo proces emancipacije svih naroda od siromaštva i nepravde. Ta dva procesa idu uporedo i ne mogu se odvojiti. Oni su kao sijamski blizanci; ako pokušate da ih odvojite jednog od drugog, oni će oboje umreti!

Ja sam već dosta govorio o procesu oslobođenja. Niko u ovoj dvorani neće poreći činjenicu da kolonijalizam mora da bude iskorenjen potpuno i neopozivo, zbog nas samih kao i zbog celog sveta. Nikakva sila na zemlji ne može zaustaviti tu plimu oslobođenja...

Mi moramo tražiti da smesta prestanu kolonijalni ratovi koji danas besne u

Angoli, Alžiru i Tunisu. Mi ne smemo počivati ni jednog trenutka dok ne zaustavimo te ratove, dok ne prekinemo taj zločinački teror i prolivanje krvi koje se vrši radi očuvanja starog poretka...

Mi moramo zahtevati da se postavi vremenska granica za potpuno uklanjanje svih oblika kolonijalnog potčinjavanja jedne nacije od strane druge. U slučaju svakog pojedinog preostalog kolonijalnog režima, ta granica ne sme da pređe rok od dve godine, i mora biti i kraća ako je moguće.

Kao što znate, mi u Indoneziji još imamo jedan kolonijalni problem, jer se jedna petina teritorije naše republike nalazi još pod okupacijom i gospodstvom holandskih kolonizatora. To je teritorija Zapadnog Irijana. Zapadni Irijan je neodvojivi deo suverene teritorije Republike Indonezije. Mi tražimo da se na tom području što pre uspostavi vlast Republike.

Problem emancipacije leži u korenu mnogih međunarodnih pitanja koja su stavljena na dnevni red naše Konferencije. Problem nemešanja i neuplitanja, problem mirne koegzistencije, problem rasne diskriminacije, pa čak i problem strukture Ujedinjenih nacija – svi su ti problemi proizašli iz procesa emancipacije.

Kao rezultat toga procesa, pojavile su se u svetu nove društvene i ekonomske snage. Pojavile su se socijalističke zemlje zasnovane na marksizmu. Pojavile su se velike i male nezavisne zemlje u Aziji i Africi. Uporedo sa drugim nezavisnim zemljama, one hitno traže nacionalnu izgradnju i stvaranje solidnih temelja za tu izgradnju, zasnovanih na zahtevima našeg vremena...

Kakav je onda put za rešavanje gorućih problema današnjice? Tamo gde je sukob starih interesa i novih snaga postao veoma oštar i eksplozivan, moramo, kao prvi korak, prihvatiti status kvo. Kao drugi korak, moramo prihvatiti princip mirne koegzistencije, ne samo na rečima nego i na delima. Mora se preduzeti konkretna akcija da se ublaže neprijateljska osećanja, tražeći od zavađenih strana da započnu pregovore, da bi time započeli međusobno razumevanje. Nemojte zamučivati pitanja tvrdoglavim pridržavanjem uz ranije zauzete stavove, da bi tako tobože „sačuvali obraz“. Cilj mora biti u tome da se za pregovaračkim stolom nađe prihvatljivo rešenje, da bi se tako spasio svet od uništenja.

Dozvolite da iskažem jednu opomenu. Pogrešno prikazivanje činjenica, blefiranje da bi se videlo dokle druga strana hoće da ide – to nas može dovesti do same ivice propasti. Aleternativa mirnoj koegzistenciji između dva bloka jeste rat nezamislive veličine.

Doduše, mirna koegzistencija ne može neposredno vratiti stvari u normalan položaj, ona ne može ukloniti sukobe. Ali, ona ipak uklanja oštra neprijateljska osećanja, a i to je već dobitak.

Eto zato mi u Indoneziji čvrsto verujemo da ideološki sukob nije, ponavljam nije glavni problem našeg vremena. Taj problem nije tako važan za većinu čovečanstva kao što su važni problemi siromaštva, bolesti, nepismenosti i kolonijalnog ropstva.

Međutim, ljudi mogu pitati: ako mi prihvatimo princip mirne koegzistencije, da li to znači očuvanje sadašnjeg stanja za uvek? Moj odgovor je potpuno određen: ne! Kako možemo očekivati da ćemo ovekovečiti podjelu nacija? Kako možemo očekivati da ćemo sprečiti nacije da ne razvijaju svoje nacionalne koncepcije života, zasnovane na njihovim sopstvenih varijantama socijalizma, marksizma ili kapitalizma? Kako možemo sprečiti nacije da ne pretvore monarhije u republike, ili obranuto, ako to žele?

Ne, mirna koegzistencija ne može i ne treba da ovekoveči status quo. Ona mora dopustiti svakoj naciji da se razvija onako kako smatra za shodno, bez kakvog spoljašnjeg pritiska ili mešanja.

Ako se ti principi primene na Nemačku i Zapadni Berlin, siguran sam da oni mogu da ublaže današnju žestoku napetost. Neka se formalizuju ili legalizuju sadašnji uslovi; neka se uklone sve mogućnosti širenja neprijateljstva; neka se prihvate razlike u socijalnim shvatanjima; neka se izbegava svaki čin koji bi mogao izazvati veće nepoverenje i sumnju; neka se otkloni svako mešanje spolja; neka Nemci sami odluče o svojoj budućoj sudbini. Neka započnu pregovore sa ozbiljnim naporom da postignu sporazum. Neka učine makar i najmanje početne korake ka shvatanju i jačanju redovnih formi kontakta – trgovina je odličan primer za to. Konačno, Nemci su dovoljno pametni da znaju da bi međunarodni sukob oko Nemačke potpuno uništio njihov nacionalni život, a naoružavanje ih neće spasiti od te sudbine.

Zdrav razum mora da prevlada. Da. A zdrav razum traži priznanje privremenog „de facto“ suvereniteta dveju nemačkih država kao krupne činjenice. Zdrav razum takođe traži da Zapadni Berlin ne postane polje sukoba velikih sila, ili ideološkog sukoba. Narod Zapadnog Berlina mora biti ostavljen sam sebi, da uređuje svoj život bez mešanja sa strane. Narod Zapadnog Berlina mora da ima slobodan pristup u druge delove sveta, a narod sveta mora takođe da ima slobodan pristup u Zapadni Berlin. Ja mislim da se to može urediti putem priznavanja jedne i druge Nemačke kao dveju država „de fakto“ po položaju. Ako Sovjetski Savez želi da sklopi mirovni ugovor sa Istočnom Nemačkom, neka ga sklopi.

Da bi se to postiglo, velike sile moraju da dođu za pregovarački sto, da bi okončale sadašnju krizu, potpuno svesne svoje odgovornosti pred svetom. Problem Nemačke, nacije podeljene protiv same sebe, predstavljao je i suviše dugo pretnju miru u Evropi i svetu. Predlažući principe za njegovo rešenje onako kako sam ih ovde ocrtao, neangažovane zemlje mogu dati veliki doprinos očuvanju svetskog mira u času kad se on nalazi u velikoj opasnosti.

Sad nešto o Ujedinjenim nacijama. Brzi tok događaja za prošlih nekoliko godina – osnivanje novih nezavisnih država, uloga neangažovanosti u međunarodnim poslovima, sve veća želja za mirnom koegzistencijom, hod revolucije koju nose tri četvrtine čovečanstva – sve to pokazuje sve jasnije da struktura Ujedinjenih nacija treba da budu obnovljena. Ujedinjene nacije bile su osnovane 1945. godine. Ko može poreći da se politička karta sveta otada radikalno

izmenila? Ko može poreći da se izmenio i sastav velikih sila? Ko može, na primer, poreći činjenicu da Narodna Republika Kina vrši vlast nad više od 60 miliona kineskog naroda?...

Ne sme se dozvoliti da Ujedinjene nacije postanu instrument bilo kojeg bloka sila. Mi znamo iz iskustva da Ujedinjene nacije danas ne funkcionišu kako treba... Iz svih tih razloga ja odlučno tražim reorganizaciju strukture UN. To se tiče članstva Ujedinjenih nacija uopšte, članstva u Savetu bezbednosti kao i sastava Sekretarijata i ostalih tela UN.

Na našem dnevnom redu nalazi se i pitanje razoružanja. Niko u ovoj dvorani nije protiv nužnosti razoružanja. I ljudi po celom svetu sve upornije zahtevaju razoružanje. Oni to zahtevaju zato što ih je istorija toliko puta poučila da trka u naoružanju vodi do rata. Oni to zahtevaju i zato što je naoružanje jedno od najefikasnijih sredstava za podjarmljivanje drugih naroda, jer je naoružanje put ka imperijalizmu. Oni to zahtevaju zato što će razoružanje osloboditi ogromna sredstva za izgradnju i podizanje životnog standarda po celom svetu.

Trka u naoružanju je rezultat straha i nepoverenja među velikim silama. Isto tako, trka u naoružanju vodi ka još većem strahu i nepoverenju. Stoga mi verujemo da se ključ za uspeh u razoružanju sastoji u tome da se prvo razoruža nepoverenje, da se razoruža strah, da se razoružaju međusobne sumnje ljudi. Neangažovane zemlje treba da dobiju aktivnu ulogu u traženju rešenja tog složenog problema.

Mi to tražimo zato što odluka o „miru ili ratu“ ne sme biti prepuštena jedino velikim silama. Ne, odluka o „miru ili ratu“ ne sme biti ostavljena prvenstveno silama koje poseduju nuklearno oružje i projekte. Odluka o „miru ili ratu“ je stvar koja mora biti u rukama svih ljudi sveta. To je jedini i najsigurniji put ka miru.

Međunarodna zategnutost između blokova koja je našla odraz u hladnom ratu predstavlja očiglednu posledicu nedostatka dovoljne vere u neophodnost mirne koegzistencije.

Mirna koegzistencija ne može biti primirje pod oružjem, ona je u stvari stvaralačka i plodna saradnja među svim narodima i svim društvenim sistemima kako bi svi mogli pokazati svoju sposobnost da služe slobodnom čoveku i kako bi se stvorile mogućnosti za opšte delovanje koje bi unapredilo politički, privredni i društveni razvoj tih nacija.

Zbog nedostatka vere u mirnu koegzistenciju nade na pronalaženju rešenja za problem razoružanja još nisu ostvarene. U stvari, uprkos svim naporima koji se ulažu za postizanje razoružanja i zabranu nuklearnih proba, danas preovlađuju tendencije da se povećava naoružanje, dok jedini napredak koji se postigao u razoružanju jeste niz dugih i zamornih razgovora koji nisu dali nikakve plodne ili pouzdane rezultate.

Druga stvar koja izaziva duboko žaljenje jeste činjenica da se u ovoj atmo-

sferi ispunjenoj zabrinutošću vlada Sovjetskog Saveza našla u položaju koji je, po njenom mišljenju, vodi obnavljanju nuklearnih proba.

Ta odluka potresla me je kao što je potresla svetsko javno mnjenje. Ipak, nezavisno od razloga koji su naveli sovjetsku vladu da donese tu odluku, ono što je najvažnije u njoj, jeste njen očigledan uticaj na pogoršanje međunarodne situacije.

Žalosno je što se trka u naoružanju nije ograničila samo na Sjedinjene Države i Sovjetski Savez, već smo videli da i druge zemlje, tj. Francuska, uporno izazivaju svetsko javno mnjenje vršenjem nuklearnih proba u domovini naroda koji ne dopuštaju da njihova zemlja bude poprište takvih eksperimenata.

Na isti način koristila se pomoć i trgovina kao zaklon da bi se prigrabilo bogatstvo nacije i da bi ga izrabljivači eksploitalisali. Politika ekonomskih i monopolskih blokova u istoj meri bila je usmerena ka tom cilju.

Zatim su imperijalističke sile pribegle rasparčavanju nacija i uspostavljanju baza u njima, razarajući jedinstvo jedinstvene nacije i uspostavljajući na njenoj teritoriji bazu za agresiju kada se za to ukaže potreba, u šta smo imali prilike da se uverimo u toku rata za Suec.

Dalje, te sile su se služile tim bazama u svrhu dalekosežnog infiltriranja. Konferencija u Kazablanki dokazala je tu činjenicu kada je osudila Izrael, koji služi kao odskočna daska neokolonijalizma u Africi i oruđe njegove ambicije...

Pod zaštitom imperijalizma, politika rasne diskriminacije postala je češća i uporno se odražavala u izrabljivanju čoveka od strane čoveka. U stvari, logika rasne diskriminacije istovetna je s logikom imperijalizma. Diskriminacija među ljudima u pogledu boje predstavlja samo uvod u diskriminaciju u pogledu njihovih prava.

U ovoj atmosferi u kojoj mir zavisi od zastrašujuće nuklearne ravnoteže, mnoge sile pokušavaju da iskoriste tu situaciju u sopstvene ciljeve. Na čelu tih snaga nalaze se kolonijalne sile i reakcionarni elementi neprijateljski raspoloženi prema napretku...

Ono što pokazuje upotreba Nato oružja u borbi protiv alžirskog naroda i bacanje američkih bombi na narod Angole, jeste potpuno zanemarivanje svih načela Ujedinjenih nacija pod pritiskom politike blokova, kao što smo videli u stavu koji su zauzele SAD u odnosu na agresiju na Bizertu tokom razmatranja tog problema u Generalnoj skupštini UN.

Neokolonijalizam se pojavio pokušavajući da postigne iste izrabljivačke ciljeve kao i stari kolonijalizam, služeći se novim metodama koji su naizgled više u skladu s duhom vremena.

U ovoj oblasti vojni savezi usmereni su više protiv unutrašnjih frontova nacija koje nastoje da se oslobode svojih sadašnjih uslova nego protiv strane agresije.

Po našem mišljenju, nema sumnje da će dan koji obeleži kraj kolonijalizma

takođe obeležiti i kraj rasne diskriminacije...

Kad bih pokušao da smislim neko rešenje u svetlosti naših načela, došao bih do sledećih zaključaka:

1. Neophodno je da se sada prekine sa zveckanjem oružja i da se pruži prilika za započinjanje smirenih pregovora na najvišem nivou, jer nema izbora između dve krajnosti, ili pregovori ili rat. Izgleda nam da je neophodno da se u najkraćem mogućem vremenu održi sastanak rukovodilaca dveju najvećih sila.

Ne smemo biti obeshrabreni činjenicom da naš pokušaj u Njujorku nije uspeo da dovede u to vreme do konferencije na vrhu između američkog predsednika i sovjetskog premijera, iako je taj predlog podržalo više od četrdeset nacija.

Mi se takođe moramo setiti da sastanak održan između premijera Nikite Hruščova i predsednika Džona Kenedija u Beču maja meseca ove godine predstavlja ostvarenje tog predloga. Isto tako, ne sme nas obeshrabriti činjenica da na sastanku održanom u austrijskoj prestonici nisu bili postignuti ciljevi kojima smo se nadali. Pod uslovima u kojima se naš svet danas nalazi niko od nas ne treba da gubi nadu, moramo shvatiti da su pregovori neophodni, a ako ne uspeju moramo ponovo početi. Pregovori su jedini siguran način u takvoj zloslutnoj atmosferi, u stvari pregovori predstavljaju jedini način za postizanje mira zasnovanog na pravdi. Mir se ne može zasnivati na bazi raketa s nuklearnim bojivim glavama.

Međutim, naša dužnost ovde je da nastojimo da stvorimo atmosferu u kojoj bi nam takav sastanak doneo više dobra i koristi...

Neophodno je sada da se izvrši svaki napor kojim bi se omogućilo Ujedinjenim nacijama da izvrše svoju misiju. S obzirom na sve promene do kojih je došlo u svetu od osnivanja tog međunarodnog tela 1945. godine, neophodno je da se ta organizacija prilagodi sadašnjoj dinamičnoj prirodi sveta.

U vezi s tim, konstruktivne izmene trebalo bi da se izvrše i u administrativnom aparatu same organizacije Ujedinjenih nacija, pošto on predstavlja oruđe koje sprovodi njenu volju u delo.

Promene treba takođe da zahvate raspodelu snaga u njenim pojedinim središtima. Ne mogu da zamislim da izvesni delovi sveta treba da ostanu bez predstavnika u Savetu bezbednosti, a isto tako ne mogu da zamislim kako bi jedna zemlja kao što je Narodna Republika Kina mogla ostati van Ujedinjenih nacija, dok unutar njenih granica živi jedna četvrtina stanovništva sveta.

Ujedinjene nacije stoga moraju odigrati onu ulogu koju su želele da joj daju one nacije koje su je osnovale i moraju postali središte rada za mir i napredak.

Žalosno je videti kako se ta međunarodna organizacija, koja je predstavljala velike nade čvečanstva, ponekad pretvara u poprište sukoba između blokova ili kako se vrše pokušaji da se ona pretvori u oruđe u rukama kolonijalizma. U stvari, dolazi do toga da pod izvesnim okolnostima i same rezolucije ove međunarodne organizacije imaju samo onoliko značaja koliko im pridaje politika

velikih sila. Najbolji dokaz za ovo su rezolucije Ujedinjenih nacija koje se odnose na prava palestinskog naroda, koje su posle toliko godina ostale samo slovo na hartiji, pošto je politika izvesnih velikih sila u našoj oblasti želela da poveća značaj Izraela, uprkos svim zakonima i pravičnosti...

Neophodno je da se sada pruži svaka prilika za napredak nacijama koje nisu dovršile svoj privredni i društveni razvoj.

Moramo imati na umu da ne može biti stabilnosti u svetu u kome postoje takve nečuvane razlike između standarda života pojedinih nacija kakve mi danas vidimo.

Svet u kome mi danas živimo jedinstven je svet; njegova sudbina, u ratu ili miru, jedna je. Mi smo svi imali udela u stvaranju ljudske civilizacije tokom čitave istorije; središta učenosti premeštala su se s jednog kontinenta na drugi.

Prema tome, svako od nas ima pravo na udeo u napretku koji proizilazi iz celokupne ljudske civilizacije. Svi smo mi doprineli stvaranju blagostanja onih koji su danas povlašćeni, i mada ja ne želim da ponovo izazovem stare zad- evice, industrijski napredak u veoma velikom broju evropskih zemalja, na primer, bio je zasnovan na bogatstvu koje se sistematski izvlačilo iz Azije i Afrike.

Mi sumnjamo da će se mogućnosti i nade za napredak povećati ukoliko se ne zaustavi luda trka za naoružanjem, naročito na polju atomske energije, i ako se ogromne energije u toj sferi ne stave u službu napretka...

Neophodno je da vanblokofske zemlje koje su preuzele odgovornost rada na ostvarenju mira nastave s onim što su započele, zasnivajući svoje težnje na koordiniranim naporima za njihovo ostvarenje. To se može postići stalnom sa- radnjom, savetovanjem i koordiniranim naporima, kako u Ujedinjenim naci- jama tako i van njih. Nije dovoljno početi, važno je istrajati dok ne postignemo naš cilj, a to je istovremeno i cilj kome je težilo čovečanstvo tokom cele istorije širom sveta.

Naš pokret za mir mora ostati slobodan i moćan. Moramo ga održavati na najširim mogućim frontovima. Pored neprekidnog kontakta među nama, treba stalno da podstičemo i ukazujemo našu punu podršku svim zajedničkim i konstruktivnim naporima koji imaju za cilj učvršćenje mira pomoću očuvanja slobode i podsticanja razvitka. Takođe treba da ostanemo u neprekidnom ko- ntaktu s dva suprotna vojna tabora, pošto vanblokofska politika ne znači da se mi ograđujemo od problema; ona znači da mi treba da doprinesemo jačanju razume- vanja i stvaranju mogućnosti za prenošenje ideja i misli preko dubokih ponora prouzrokovanih krizama.

Međunarodna politika, br. 274–5, Beograd, 1961, 9–10.

143

**Poruka predsednika Sukarna predsedniku Titu o poseti
predsedniku Kenediju**

Njujork, 13. septembar 1961

Dragi moj druže maršale Tito,

U prilog Vam, preko Vašeg ambasadora Pavićevića u New Yorku, šaljem odgovor koji sam primio od predsednika Kenedija na poruku Konferencije. Ukratko, predsednik Kenedi je u principu spreman da se sastane sa Hruščovom u cilju rešenja nemačke krize putem pregovora.

S druge strane, u cilju sprečavanja neuspeha sastanka između Hruščova i Kenedija, smatra se veoma poželjnim da se najpre održi sastanak na nivou ministara inostranih poslova SSSR i SAD, kako bi se postigla zajednička osnova za sastanak.

Kenedi smatra da neuspeh hitnog sastanka na vrhu znači isto što i rat i da je zbog toga veoma bitna pažljiva priprema.

Moj zadatak kao emisara Konferencije je da zajedno sa našim prijateljem Keitom insistiramo kod Kenedija o neophodnosti sastanka na vrhu.

Moja je lična impresija da se čak po suštini nemačke krize može postići kompromis između SSSR i SAD kako bi se bar mogla ukloniti zaoštrenost situacije.

Dalje, želim da Vas izvestim da iz bilateralnih razgovora između Kenedija i mene zaključujem da Kenedi smatra poželjnim da američko gledište o nemačkom problemu bude saopšteno Hruščovu.

U tom cilju šaljem Subandrija u Moskvu.

Iskreno Vaš Sukarno.

144

Poruka predsednika Sukarna predsedniku Titu o poseti Kenediju

New York, September 13, 1961.

My dear Comrade Marshall Tito,

I herewith send through your Ambassador Pavicevic in New York the reply I received from President Kennedy upon the message of the Conference. In short President Kennedy is in principle willing to meet Krushchev in order to solve the German crisis through negotiations.

On the other hand, in order to prevent a failure of a summit meeting between Krushchev and Kennedy, it is regarded very desirable to have a meeting between the U.S.S.R and the U.S.A on the Foreign Minister level first, so that common meeting grounds can be established.

Kennedy regards a failure of an immediate summit meeting as tantamount to war and for that reason careful preparation is essential.

As emissary of the Conference together with our friend Keita my task is to urge Kennedy for a summit meeting.

My personal impression is that even on the substance of the German crisis, a compromise can be achieved between the U.S.S.R and the U.S.A, so that at least the acuteness of the situation can be removed.

Further I want to inform you that in the bilateral talks between Kennedy and me, Kennedy regards it desirable to have the American point of view on the German problem communicated to Krushchev.

For this purpose I send Subandrio to Moscow.

Yours Sincerely,
Sukarno

AJ, KPR I-1/429

AJ, KPR I-1/46-147

Pismo predsednika Kenedija predsedniku Sukarnu o poruci Konferencije nesvrstanih u Beogradu

Njujork
Bela kuća Vašington
13. septembra 1961.

Njegova ekselencija Dr Sukarno
Predsednik Republike Indonezije

Dragi gosp. Predsedniče,

Pažljivo sam proučio poruku Konferencije neangažovanih zemalja koju ste vi bili tako ljubazni da mi lično uručite. Vlada SAD je svesna da neangažovane sile okupljene na Beogradskoj konferenciji predstavljaju važan deo svetskog mnjenja i da je posebno očuvanje mira za njihove kao i za naš narod od životnog interesa. Pažljivo ćemo razmotriti unutar Vlade SAD i sa našim saveznicima poruku Konferencije.

Što se tiče predloga da stupim u direktne pregovore za Premijerom Hruščovom, mi smo spremni da koristimo postojeće i odgovarajuće kanale da bi smo stvorili mogućnost prevazilaženja sadašnje situacije. Naša politika bila je i dalje ostaje da nađemo način da rešimo naše probleme sa drugima na miroljubiv način. Mi nismo pokušali da stvorimo krize, i verujemo da je obaveza svih odgovornih vlada da pronadu sve moguće puteve, uključujući pregovore na najvišem nivou, za pronalaženje zajednički prihvatljivih rešenja tekućih međunarodnih problema. Međutim ukoliko takvi pregovori nisu pažljivo unapred pripremljeni oni podležu neuspehu i mogu dovesti do pogoršavanja situacije. Zbog toga mi smatramo da u vreme velike zategnutosti naročito je neophodno da pregovori koje je predložila Beogradska konferencija ne samo da budu pažljivo pripremljeni nego i da postoje razumni izgledi za uspeh.

Ministri inostranih poslova Zapadnih sila sastaju se sutra u Washingtonu. Sledeće nedelje Ministar inostranih poslova predvodiće delegaciju SAD na zasedanju generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Koliko nam je poznato Ministar inostranih poslova Gromiko isto tako biće prisutan. Ovo će dati mogućnost za vođenje ozbiljnih razgovora o Nemačkoj i drugim problemima ukoliko sovjetska strana bude voljna. Diplomatski kanali su otvoreni za pronalaženje konstruktivnih koraka u pravcu smanjenja zategnutosti. Postoje i druga sredstva ukoliko ona mogu da služe korisnom cilju. Jasno je da je od ogromnog značaja da ne dođe do jednostranih akata koji bi onemogućili miroljubivi napredak.

Ukoliko se realno priđe i ukoliko postoji iskrena želja na drugoj strani kao i na našoj da dođemo do zajednički prihvatljivih rešenja, ne vidimo razloga zašto

eventualni pregovori ne bi bili uspešni u savlađivanju sadašnje krize. Međutim, mi nemamo nameru da stupimo u pregovore pod ultimatumom ili pretnjama. Takođe je jasno da mi ne predlažemo da raspravljamo bilo o napuštanju naših odgovornosti ili odricanju modaliteta za sprovođenje ovih odgovornosti.

Ipak, mi verujemo da je moguće naći rešenje koje bi odgovaralo vitalnim interesima obe strane u sadašnjoj krizi.

SAD su pažljivo razmotrile tekst Beogradske deklaracije o tome da Berlin i nemačka situacija su od životne važnosti za budući razvitak međunarodnih odnosa. Naša politika dosledno je bila i ostaje da rešimo razlike sa realizmom i odgovornošću. Želimo da ukažemo da su inicijator ove krize sovjetski a ne američki postupci.

Mi odobravamo onaj deo deklaracije koji se odnosi na pravo svih nacija na jedinstvo, samoopredeljenje, nezavisnost i njenu osudu pritiska, intervencije i mešanja u pravo samoopredeljenja. Predpostavljamo da ovi principi isto tako treba da budu primenjeni na Nemačku i Berlin.

Mi smo svojom politikom u ovom području nastojali da dođe do poštovanja ovih principa. Mi apsolutno nemamo nameru da primenimo silu ili pretnju silom u rešavanju Berlinskog i Nemačkog problema, ali mi smo odlučni da poštujemo svoje obaveze i spremni smo da na snagu odgovorimo snagom ako ista bude upotrebljena protiv nas. Dok su SAD i njeni saveznici saglasni da mora doći do pregovora po tom problemu, Sovjetski Savez mora pružiti indikacije o spremnosti da otpočne pregovore zasnovane na međusobnom poštovanju. Jedinu spremnost i volju koju je on do sada pokazao jeste za razmatranje onih uslova koji se odnose na ustupanje zapadnih prava.

SAD i dalje veruje da se hitno postavlja zaključenje ugovora o zabrani testova i odgovarajućoj kontroli. Mi želimo da naglasimo, međutim, naše verovanje da pregovori o zabrani eksperimenata treba da se vode odvojeno od pregovora o opštem i potpunom razoružanju. Sovjetsko nastavljanje proba u atmosferi pojačalo je hitnost potpisivanja opšteg sporazuma o zabrani eksperimenata. Sveobuhvatni pregovori o opštem razoružanju ne bi smeli dovesti do odlaganja postizanja ovog koraka.

Želim da naglasim svoje žaljenje što je Sovjetski Savez odbio ponudu vlada Ujedinjene Kraljevine i SAD da obustavi probe u atmosferi koje prouzrokuju radiaciju.

Nakon detaljnog razmatranja bezbednosti od vitalnog interesa za SAD, i posle krajnje provokacije mi smo objavili našu nameru da nastavimo sa podzemnim probama. Neangažovane zemlje mogu biti uverene u našu volju da pregovaramo o efikasnom ugovoru, ali u međuvremenu interesi nacionalne bezbednosti naše zemlje i naših saveznika u slobodnom svetu moraju biti zaštićeni. SAD se nadaju da će naredno zasedanje generalne skupštine Ujedinjenih nacija posvetiti punu pažnju pitanju zabrane eksperimenata, što će, nadamo se, potstaći

Sovjetski Savez da napusti svoje suprostavljanje efikasnoj kontroli i da će prihvatiti sporazum o zabrani eksperimenata.

SAD sa zadovoljstvom primećuju što su učesnice na nedavnoj Beogradskoj konferenciji ukazale na važnost efikasnog sistema inspekcije i kontrole. Ovo je srž problema. Jasno se vidi iz predloga SAD o pregovorima o nuklearnim probama da SAD ima u vidu postupak inspekcije i kontrole na polju razoružanja u kome bi neangažovane zemlje, kao i druge, uzele učešća.

Već nekoliko meseci SAD su intenzivno proučavale problem opšteg razoružanja što je imalo za rezultat podnošenja zahteva Kongresu da osnuje agenciju za razoružanje. Proučavanje je takođe imalo za rezultat razrade sveobuhvatnog plana za opšte i potpuno razoružanje, koje je u zadnjoj fazi priprema za objavljivanje. Ovaj plan sadrži program kojim se osigurava opšte i potpuno razoružanje, i prema kome rat više neće biti instrument za rešavanje međunarodnih nesuglasica, i da će razoružanje biti praćeno stvaranjem odgovarajućih mera za miroljubivo rešenje sukoba i održavanja mira u saglasnosti sa principima Povelje Ujedinjenih nacija.

Američka obaveza prema ovim ciljevima ide daleko. Naše kolege u svetskoj zajednici neće nas naći malodušne u ovoj stvari.

Razgovori između Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza koji su nastavljeni 6. septembra u Njujorku ulažu napore radi zbližavanja dveju strana i da formiraju zadovoljavajući forum za razoružanje. Predlozi koje su podnele SAD u toku pregovora obezbeđuju učešće neangažovanih zemalja u budućim širim pregovorima o razoružanju. Oni isto tako predviđaju pregovore pod okriljem Ujedinjenih nacija ukoliko se SSSR bude složio. Sjedinjene Države veruju da će Generalna skupština imati mogućnost da dublje uđe u ovu stvar pošto postoji specijalni komitet u okviru Komisije za razoružanje, koji može biti sazvan u svako vreme.

Na kraju dozvolite mi gosp. Predsedniče, da smo u poruci i deklaraciji našli elemente koji odražavaju iskrenu želju da dođe do popuštanja zategnutosti, i koje, ako se primene na istinski neutralni i objektivni način, mogle bi biti od pozitivne koristi u smanjenju svetske zategnutosti.

Mi poštujemo, kao i uvek, želju drugih nacija da ostanu neangažovane. Mi razumemo i sa simpatijama delimo njihovu težnju za mirom. Mi smo kao i uvek spremni da saradujemo sa svim inicijatorima da dođe do poboljšanja svetske situacije. Mi se radujemo nastavljanju prijateljskih odnosa sa vladama i narodima koji su učestvovali na Beogradskom sastanku.

Sa poštovanjem,
Džon F. Kenedi

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu povodom Kenedijevog pisma

Brioni, 18. septembra 1961.

Dragi moj Karno,

Htio bih da Vam izrazim neke svoje misli o sadržini odgovora predsjednika SAD Kenedija na poruku Beogradske konferencije šefova država i vlada neangažovanih zemalja.

Predsjednik SAD Kenedi i predsjednik vlade SSSR Hruščov ne odbijaju potrebu i mogućnost sastanka. I to je već napredak. Predsjednik Kenedi samo insistira da treba izvršiti solidne pripreme i ići na prethodne razgovore na nižem nivou. Izgleda mi da se i sovjetska vlada slaže u načelu sa takvim postupkom. Smatram da i neangažovane zemlje ne bi mogle biti protiv toga, jer je ovoga puta zaista potrebno prići takvom sastanku sa ozbiljnim pripremanjima, da bi on mogao dati rezultate.

Kenedi iznosi da vlada SAD nema namjeru da na pregovore ide pod ultimatumom ili prijetnjama. Ja mislim da je u pravu i da to odgovara gledištu neangažovanih zemalja.

Teze u odgovoru predsjednika Kenedija jesu da se principi iz Deklaracije „o jedinstvu, samoopredjeljenju... osudi pritiska, intervencije i miješanja“ moraju odnositi i na Njemačku i Berlin. Naravno da smo mi za opštu primjenu tih principa. Ali neangažovane zemlje nisu odgovorne za takvo stanje u Njemačkoj. Njemačka je prouzrokovala dva svjetska rata sa desetinama miliona ljudskih žrtava, i ogromna razaranja, pa se, prema tome, ti principi ne mogu tretirati odvojeno od problema demilitarizacije Njemačke. Osim toga, današnje stanje u Njemačkoj rezultat je i odnosa između dva tabora.

Što se tiče nuklearnih proba, mi se, razumije se, ne možemo složiti da one budu obnovljene od bilo koje zemlje, već smatramo da treba da budu odmah obustavljene i da otpočnu pregovori o njihovoj definitivnoj zabrani; i to, kao što je kazano u Deklaraciji, bilo na osnovu odvojenog sporazuma bilo u sklopu sporazuma o opštem razoružanju. Sa insistiranjem vlade SAD da je kontrola „srž problema“, ja mislim da se ne možemo složiti, mada je kontrola neophodna. Smatram da vlada SAD tu treba i može da popusti.

Predsjednik Kenedi je najavio novi američki plan o potpunom i opštem razoružanju. Neangažovane zemlje mogu samo pozdraviti jednu takvu konstruktivnu inicijativu, ma sa koje strane ona došla. Mi se možemo radovati što se u tome planu predviđa učešće i neangažovanih zemalja u pregovorima o razoružanju, pod okriljem Ujedinjenih nacija. Kenedi sugerira sazivanje Specijalnog komiteta Komisije za razoružanje, ali ja mislim da, nezavisno od toga, ne treba

odustati od zahtjeva u našoj Deklaraciji o posebnoj svjetskoj konferenciji ili zasjedanju UN.

Smatram svojom dužnošću da Vas obavijestim o predaji poruke predsjedniku sovjetske vlade Hruščovu i predsjedniku SAD Kenediju, i o tome da je do sada stigao pismeni odgovor samo od predsjednika Kenedija.

Mislim da su događaji potvrdili da je naša akcija kod SAD i SSSR bila opravdana. Smatram, isto tako, da će biti veoma korisno da i dalje budemo u kontaktu, radi razmjene gledišta o tekućim događajima i usklađivanja potrebnih akcija. Biću Vam veoma zahvalan na svakoj ideji ili sugestiji, za koje biste smatrali da je potrebno da mi ih prenesete.

Na kraju, htio bih da Vas obavijestim da sam se obratio predsjedniku sovjetske vlade Hruščovu pismom u kome sam, ukazujući na veoma teške posljedice koje mogu imati nuklearne probe, izrazio mišljenje o hitnoj potrebi njihovog obustavljanja. Mislim da bi bilo dobro da nešto slično učine i drugi šefovi neangažovanih zemalja.

Vama i predsjedniku Modibu Keiti čestitam na – koliko su konkretne prilike dopustile – uspješnoj izvršenoj misiji. Smatram da je dobro što ste poslali Subandria u Moskvu.

Sa srdačnim pozdravima

Iskreno Vaš

AJ, KPR I-1/430

147

**Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o reakcijama u Indoneziji na Konferenciju nesvrstanih
u Beogradu**

Str. pov. br. 16/61
19. septembar 1961.

Predmet: Beogradska konferencija i Indonezija

Mada je prerano dati definitivnu u potpunu ocenu odraza Beogradske konferencije na Indoneziju, ipak, ovim dopisom želimo ukazati na određene reakcije, koje se ovde već primećuju. Pri tome, jasno, ne pretendujemo da se naše ocene neće, kasnije, zavisno u prvom redu, od stava, objašnjenja i delatnosti

rukovodećih ljudi ove zemlje, upotpunjavati i menjati.

Kao što je poznato, javnost, pa i rukovodeće ličnosti političkih partija i dobar deo članova vlade u početku nisu bili upoznati sa idejom održavanja Konferencije. Štaviše, i kod samih rukovodećih ljudi Indonezije, u samom početku, ideja o Konferenciji je bila ograničena samo na par aktuelnih međunarodnih pitanja koja su se svodila na probleme kolonijalizma, pri čemu se u prvom redu imalo u vidu pitanje Alžira, Konga itd. Prirodno pri ovome se računalo da će se na Konferenciji, u sklopu ostalih pitanja, raspravljati i o Zapadnom Irijanu što bi znatno ojačalo indonežanske pozicije prema Holandiji.

Paralelno sa razvijanjem ideje o Konferenciji grupe neangažovanih zemalja (u početku ograničena na osamdeset zemalja) političko i državno rukovodstvo Indonezije bilo je opsednuto i idejom održavanja druge AA konferencije, te su u tom pravcu preduzimane i konkretne akcije. Uspeh Bandunške konferencije i afirmacija Indonezije u tom periodu, te lična afirmacija pojedinih ličnosti – Predsednik Sukarno, Ali Sastroamidjojo, Ruslan Abulgani itd. – kao i činjenica da je neposredno posle Bandunške konferencije nastao jedan period plodne saradnje AA zemalja, pothranjivao je iluzije kod određenog broja političkih ličnosti, da se jednom novom AA konferencijom mogu postići manje-više isti rezultati koji su bili postignuti 1955. godine, pri čemu se ispuštalo iz vida da je situacija 1961. godine drugačija, da je blokovska podela mnogo oštrija i da se na međunarodnoj pozornici pojavila jedna nova značajna snaga otelovljena u antiblokovskim neangažovanim zemljama. Takođe ispuštalo se iz vida da jedna regionalna konferencija u kojoj su zastupljene kako par neangažovanih tako i zemlje čvrsto vezane za postojeće blokove ne može dati onaj doprinos čovečanstvu koji neophodan.

Ideja o održavanju druge AA konferencije bila dosta snažno podržana od strane NR Kine, koja, pošto svojom hladnoratovskom politikom doživela značajne poraze u ovom delu sveta, a naročito posle sukoba sa Indijom, s jedne strane i rešenja graničnog spora sa Burmom i pitanje kineske manjine u Indoneziji, s druge strane, nastoji da koliko-toliko povрати svoj raniji uticaj i iskoristi drugu AA konferenciju za ostvarenje svojih ciljeva. Pored NR Kine, podršku ovoj inicijativi je pružila i KP Indonezije čiji su predstavnici u Vrhovnom savetodavnom veću stalno podvlačili potrebu održavanja druge AA konferencije, jasno sa određenom tendencijom da drugu AA konferenciju iskoriste u pravcu daljeg zaoštavanja međunarodne situacije i njenog korišćenja u blokovske svrhe.

Međutim, ukoliko je pitanje održavanja konferencije neangažovanih postajalo aktuelnije utoliko je kod rukovodećih ličnosti Indonezije sazrevalo saznanje da konferencija neangažovanih predstavlja novu pojavu u međunarodnim odnosima, saznanje da će jedna takva konferencija neminovno značiti doprinos popuštanju međunarodne situacije, miru i omogućavanje bržeg razvitka nerazvijenih zemalja.

Saopštenje Predsednika Tita i Predsednika Nasera, kao i pismo koje su dva

državnika uputila šefovima drugih država i podrška koju je Sukarno pružio ovoj akciji, doprineli su da se pitanje konferencije neangažovanih stavi u prednji plan, a takođe omogućili su protagonistima druge AA konferencije da unutar Indonezije razviju delatnost, koja objektivno vodila ka demobilizaciji, sumnjičenju o oportunisti održavanja konferencije neangažovanih. Inicijator i stvarni vođa ove akcije bio je Ali Sastroamidjojo, koji je zastupao tezu da jedna ovakva konferencija ne može ni o čemu diskutovati osim o pitanjima koja su već prodiskutovana na Bandunškoj konferenciji ili koja će svoje mesto naći na drugoj AA konferenciji; da je konferencija neangažovanih obremenjena opasnošću unošenja razdora u AA jedinstvo, jer će suprotstaviti angažovane neangažovanim zemljama, što bi bilo vrlo opasno itd. Ovaj stav Alija je naišao na izvesnu podršku i u samom MIP-u kod pojedinih funkcionara, a takođe izvršen je pritisak i na vladu koja bila u priličnoj meri dezorijentisana i nedovoljno informisana obzirom da predsednik Sukarno i Subandrio u toku puta nisu skoro uopšte opštili sa vladom u Džakarti.

Međutim karakteristično je da je provinciska štampa u prvi mah podržavala ideju održavanja Konferencije neangažovanih, dok je centralna štampa, sa izuzetkom „Indonesian Observer“-a i „Bintang Timur“-a (prokomunistički list koji je objavio odmah posle saopštenja pozitivan članak, da bi se kasnije po direktivi „koregirao“) uglavnom postavljala pitanje: da li konferencija neangažovanih neće oslabiti napore za održavanje druge AA konferencije, kao i kakve i da li će uopšte Indonezija imati neke koristi od konferencije neangažovanih zemalja.

Širenju sumnje u oportunističku konferenciju takođe mnogo doprinela štampa KPI i uopšte delatnost KPI, koja koristeći negativni stav Alija i PNI prema Konferenciji, nije propuštala nijedan momenat da napadne našu zemlju ističući „članstvo u Balkanskom paktu“ i preko njega povezivanje sa NATO-om itd.

Ovakva situacija je trajala sve do na kratko vreme pre preliminarne Konferencije u Kairu, kada je iz Beča Subandrio direktno postavio pitanje šta se u Džakarti preduzima u vezi Konferencije neangažovanih? Vlada je ovim bila prisiljena da preduzme određene korake, te je u vezi s tim izdala saopštenje kojim podržava Konferenciju, ali sa određenim ustupkom PNI i ostalim, navodeći da će Konferencija neangažovanih pomoći održavanju druge AA Konferencije. Međutim, saopštenje vlade nije ubedilo Alija i ostale koji su i dalje sačuvali svoje rezerve prema Konferenciji i uporno propagirali drugu AA konferenciju i vršili određeni pritisak. Šta više nejasnoća oko toga koje su zemlje sponzori pružila plodno tle da tu svoju delatnost „potkrepe“ navodnom nepravdom prema Indoneziji, jer je ona bila inicijator, a FNRJ i UAR su otrgle inicijativu iz njenih ruku itd. Osim toga nejasan položaj Indije, te i glasovi da će i ona biti jedan od sponzora Konferencije, pojačali su i inače već postojeće rezerve prema Konferenciji, utoliko više što se Indonežani u celini uzevši, nisu mogli pomiriti da budu podjednako tretirani sa Indijom, prema čijoj politici se odnose sa dosta sumnjičivosti, podcenjivanja, a i ljubomornosti.

Takođe očekivalo se da će preliminarne Konferencije u Kairu i dolazak

Subandria ovde doprineti raščišćavanju situacije i omogućiti zauzimanju jasnog i određenog stava u prilog Konferencije neangažovanih. Međutim, i on je bio suočen sa rezervisanim stavom političkih partija a takođe i sa dezintegranošću značajnog broja članova vlade, koji su bili preokupirani unutrašnjim političkim i ekonomskim problemima. Naime, kao što vam je poznato iz naših informacija u vremenu dok je Pretsednik putovao, u Indoneziji je nastala masovna predaja pobunjenika pod određenim uslovima za koje po svemu sudeći nije tražena saglasnost Sukarna; pozicije Armije su znatno ojačale, a s time i njeni zahtevi; ekonomska situacija se još više pogoršala, tako da deo vlade koji ovde ostao više je bio okupiran unutrašnjim problemima i nije niti mogao, niti pokazivao dovoljno interesa da sagleda značaj Konferencije neangažovanih i mesto Indonezije u tome.

Treba takođe podvući da je konfuznoj situaciji u vladi i političkim krugovima dosta doprineo i Ruslan Abdulgani, koji je prilično određeno izjavljivao da ne vidi neku osobitu korist od održavanja Konferencije, podržavajući pri tom u potpunosti stav Ali Sastroamidjoja. Mišljenja sam da je i kod Alija i kod Abdulganija odlučujuće za ovakav stav to što su i jedan i drugi previše opterećeni problemom kolonijalizma i kroz tu prizmu gledaju i ocenjuju zbivanja u svetu. Po svemu sudeći i jedan i drugi stoje na stanovištu da su osnovne suprotnosti u svetu kolonijalizam i anticolonijalizam i da likvidacijom kolonijalizma otklanjaju se glavne opasnosti po čovečanstvo. Pri tome Ali manje, Abdulgani više je sklon tendenciji čvršćeg povezivanja Indonezije sa onim zemljama koje su „izrazito“ anticolonijalističke, antiimperijalističke. Otuda kod Abdulganija tendencija čvršćeg povezivanja sa Istočnim blokom, koji „u osnovi anticolonijalistički“, pri čemu jasno, ispušta iz vida određene interese Istočnog bloka i nastojanje da se anticolonijalistička borba pojedinih država i pokreta koristi u blokovske interese. Osim toga ne treba gubiti iz vida da su i jedan i drugi doživeli značajnu afirmaciju na Bandunškoj konferenciji te se, razumljivo, nadaju da će na drugoj AA konferenciji doživeti ponovnu ličnu afirmaciju. Kod Abdulganija mislim da je takođe od značaja i njegov u izvesnoj meri čak i otvoreno neprijateljski stav prema Subandriu, koji se energično založio za Konferenciju neangažovanih.

Suočen sa ovakvom situacijom Subandrio je po dolasku u Džakarti, pronašao dobar izgovor potpisivanja ugovora sa Japanom, da ide tamo lično u vreme kada je i Sukarno tamo bio na povratku za Indoneziju, kako bi ga iz prve ruke informisao o situaciji u Indoneziji. Interesantna je i činjenica da je Sukarno odmah po dolasku u Tokio izjavio da će on lično voditi delegaciju Indonezije u Beograd. Međutim, po dolasku u Džakarti, mada je Djuanda u svom pozdravnom govoru govorio i o ulozi Sukarna u vezi Konferencije, Sukarno se u svom govoru nijednom reči nije osvrnuo na Konferenciju neangažovanih, što je mnoge ovde prilično iznenadilo, tako da je bilo predmet raznih nagađanja.

Mada su uskoro po dolasku Sukarna počele pripreme za konferenciju u Beogradu prošlo je prilično vremena dok je Sukarno u svom govoru u Medanu

po prvi put jasno i otvoreno govorio o potrebi održavanja Konferencije i izjavio da će on lično predvoditi delegaciju podvlačeći time i značaj Konferencije. Pripreme su obuhvatile širok broj ljudi, i to ne samo u MIP-u već i u Parlamentu gde je, jasno, uključio značajan broj i političkih ličnosti raznih partija, čime je prisilio partije da prihvate Konferenciju. Međutim, i pored svega, može se reći da nije u potpunosti uspeo da slomi PNI i naročito PKI, koja je do poslednjeg momenta, koristeći navodno pripadništvo naše zemlje Balkanskom paktu, te učesće Libana itd., nastojala da kod indonežanskih masa ulije uverenje da Konferencija u Beogradu „neće biti tumač interesa Indonezije“, pri čemu je aludirala na pitanje Zapadnog Irijana s jedne strane i na to da Konferencija neće biti u dovoljnoj meri antiimperijalistička. Čutanje ostale štampe sa malim izuzetcima u periodu jula i dobrim delom avgusta o konferenciji, takođe govori u prilog toga da su i ostale partije još sačuvalе svoje rezerve prema Konferenciji.

Odluka Sukarna da na Konferenciju povede šefove partija i glavne oponente Konferenciji je prinudila razumljivo partije da zauzmu jasniji i određeniji stav prema Konferenciji. Samim tim što su šefovi partija bili i članovi delegacije prisililo ih je da u osnovi zauzmu pozitivan stav prema Konferenciji, pri čemu su nedvosmisleno, pored opšte pozitivnih ocena podvlačili nadu da će Konferencija pružiti podršku i konkretnim zahtevima Indonezije. Pri ovome su u prvom redu imali u vidu pitanje Zapadnog Irijana. Šta više i u samom MIP-u je u nekoliko navrata i ranije podvlačeno da očekujuda će se Konferencija konkretno izjasniti i po tom pitanju pružanjem javne podrške indonežanskom zahtevu za prenos suvereniteta.

Sama Konferencija i njen tok su izazvali veoma živ interes u Indoneziji. Pored toga što je štampa veoma obilno pisala o Konferenciji, možemo reći da je konferencija bila tema razgovora svuda. Pored govora Pretsednika Sukarna, što je i razumljivo, naročito su zapaženi i pozitivno komentarisani govori druga Tita, Nasera i drugih, dok je istupanje Nehrua pružilo mogućnost da se odmah počnu podvlačiti razlike u stavovima Indije i Indonezije, čemu je najviše doprinela izjava Abdulganija. Mogli bi reći da je bilo čak i izvesne doze zburadosti u odnosu na Indiju što je razumljivo prodiktovano i poznatim od ranije stavom ove zemlje prema Indiji i obrnuto.

Mučan utisak na sve ovde je ostavila odluka sovjetske vlade da obnovi probe atomskih bombi. Skoro svi, sa izuzetkom KPI, koja po ovom pitanju ćutala, bili su na stanovištu da je ova akcija SSSR-a, tempirana u vreme održavanja Konferencije, sa namerom da minira i unese razdor na Konferenciji. Pokušaji sovjetske Ambasade ovde, putem konferencije za štampu, da opravda ovaj akt sovjetske vlade, doživeli su neuspeh, jer je reakcija bila upravo obrnuta. Čak i oni koji su se sa rezervom odnosili prema Konferenciji, su počeli šire shvatati značaj Konferencije i izražavali nadu da će Konferencija doprineti popuštanju međunarodne zategnutosti.

Karakteristično je dalje da je u štampi (o tome poseban izveštaj) uporno

isticana velika zasluga Indonezije i lično Pretsednika Sukarna koji je „dao liniju“ Konferenciji, „postavio stvari“ u pravom svetlu itd. Međutim, s druge strane veoma vidno se manifestovalo razočarenje što u Deklaraciji Konferencije nije izričito spomenuto pravo Indonezije na Zapadni Irijan. Stiče se utisak kao da su izneverene nade Indonezije i da Konferencija nije u tom pogledu ispunila očekivanja Indonezije. Van svake sumnje ovome su doprinele izjave Alija, Ajdita i Abdulganija. Činjenica je takođe da su i ljudi MIP-a u priličnoj meri razočarani time što je pitanje Zapadnog Irijana izostavljeno.

Mada se u štampi, pa i u svesti ljudi, uočava ogroman značaj Konferencije i njen vanredni doprinos u borbi za mir, za likvidaciju kolonijalizma, za održavanje principa aktivne koegzistencije, za dalji razvitak socijalizma itd., fakat da se sve to gleda kroz prizmu Zapadnog Irijana govori nam o tome koliko su ovde ljudi obremenjeni ovim pitanjem. To nam istovremeno ukazuje na mogućnost korišćenja ovog pitanja u pravcu umanjivanja značaja Konferencije, razvijanja onih snaga koje nastoje da Indoneziju drže van zajednice neangažovanih, da njenu politiku podrede blokovskim interesima itd.

Svakako da će mnogo zavisiti i od konkretnih akcija rukovodećih ljudi ove zemlje, koji su još na putu.

Međutim, nezavisno od toga što se odmah posle konferencije provlači pitanje Zapadnog Irijana i što se ono koristi u pravcu umanjivanja važnosti Konferencije, ostaje ipak činjenica da su mnogi ljudi Konferenciju pratili sa vanrednim interesom, da su Deklaraciju i pitanja koja ona tretirala prihvatili i, možemo slobodno reći, što su shvatili da je put kojim su pošle neangažovane zemlje jedino pravilan i kao takav koristan za Indoneziju.

Ponavljamo da je preciznu i definitivnu ocenu odraza Beogradske konferencije na Indoneziju još rano dati. Ovo su samo prve impresije, koje razumljivo, trebaju još biti korigovane i dopunjene.

Ovim dopisom namera nam je bila samo da ukažemo na izvesna pitanja koja su izrazla u toku pripreme sa Konferenciju i posle nje.

Otpravnik poslova a. i.
Savetnik, Blagoje Popovski

Zabeleška o razgovoru državnog sekretara Koče Popovića sa ambasadorom Indonezije Asmaunom, 5. decembar 1961.

Kabinet Koče Popovića
Pov. broj 436151
Beograd, 6. decembar 1961.

Došao na njegovo traženje da ga hitno primim. Ostao 65 minuta.

Došao je zajedno sa novim savetnikom, koga mi predstavlja i koji ostaje za sve vreme razgovora.

Prva tema – Zapadni Irijan. Izlaže po nalogu svoje vlade. Najpre se zahvaljuje na punoj našoj podršci u UN. Indijska rezolucija nije dobila dvotrećinsku većinu, itd. Oni ne mogu više čekati. Moraće preduzeti vojne operacije prema Z. Irijanu, tj. upotrebiti silu. Problem je naravno vrlo delikatan, naprimer kada početi. Zatim – hoće li intervenisati VII američka flota. A i vojska im nije mnogo iskusna, pa tu je more, nije dovoljno imati brodove, treba umeti i rukovati njima, itd. Jednom reči, traži naše mišljenje. Kažem da mi nije lako odgovoriti, ne raspoložemo svim elementima potrebnim za ozbiljnu ocenu. Oni će biti dužni da sve to ocene. Mi smo ih dosada svesrdno podržavali. Shvaćamo da može nastati situacija kad treba pribеći sili. Slažem se da je problem vrlo osetljiv. Relativno je lako doneti odluku, ali ono što je važno jeste obezbeđenje uspeha, na osnovu objektivne ocene svih elemenata i mogućnosti, itd. U svakom slučaju nisam u položaju da im direktno savetujem šta da rade. (A. naime prvo rekao da će uskoro početi oružanu akciju, a zatim pita za savet šta da rade!) Kao argumenat u prilog akcije navodi i to da Holandani iseljavaju sve progresivnije elemente iz Z. Irijana, tako da će tamo uskoro ostati samo Papuanci, tj. ljudi koji žive još u kamenom dobu.

Pita zatim da li bi mogle prijateljske zemlje da se obrate holandskoj vladi, utičući na nju da prihvati bilateralne pre govore – „kao što su oni, Indonezija, učinili sa Francuzima u vezi s Alžirom“. Odgovaram da bi takvo zalaganje bilo normalno.

Pošto je ranije govorio da ne želi da se UN bave ovim problemom, pita da li bi ipak trebalo obratiti se i UN. Odgovaram da bi možda o nekim aspektima bilo korisno, jer je uvek dobro imati podršku UN, itd. A. kaže da ne zna ni kako će se držati Australija, tj. njeno je držanje sada negativno, pa predpostavlja da bi to bilo i u slučaju oružane akcije. Pita šta bismo mi u tom slučaju učinili, tj. kako bismo se angažovali (očigledno misli direktno, ne političko-diplomatski!) Kažem da ne razumem dobro pitanje. On ne insistira.

Zatim pita s brda s dola kako ocenjujemo opštu međunarodnu situaciju, pa kurs SAD, pa da li će Nemačka dobiti atomsko oružje, hoće li brzo doći do opšteg razoružanja. Iznosim naše i svoje lične ocene.

Govorio je ukratko i usput o novom Bandungu, na kome bi učestvovala napr. i zemlje iz Brazavilske grupe, što bi za njih bilo škola za borbu protiv kolonijalizma.

Pita zatim da li je u Kairu govoreno o razoružanju. Kažem da svakako jeste, ne verujem detaljno. A kako stoji sa akcijom neangažovanih u oblasti ekonomske saradnje, u vezi naročito sa Zapadnim tržištem. Da li smo mi već razradili plan i postavke? Kažem da na tome treba raditi zajednički. Da smatramo to vrlo krupnim problemom. Front zainteresovanih je vrlo širok. Treba videti šta drugi misle i dobro prostudirati mogućnost zajedničkog dejstva, itd. On se onda pita da li se može išta tu učiniti, pošto se radi o siromašnim zemljama, mnogima zavisnim od bogatih, i da imaju različite ekonomske strukture. Kažem da je to razlog više da se dobro promisli i preduzme ono što je prihvatljivo za što širi krug. Da, kaže A., možda bi preko toga nekako mogli politički približiti sebi Australiju, koja je takođe zabrinuta zbog prilaska VB Zapadnom tržištu. Zatim pita: a kako se vi nameravate braniti od Z. tržišta? Itd.itd. Spominje vesti da se SAD i Kanada nameravaju takođe pridružiti ZT. Kaže da bi bilo dobro da prilikom posete Kardelja bude neko od naših koji dobro poznaje ove probleme.

Zatim govori o teškoj ekonomskoj situaciji u Indoneziji. Kad bi imali omladinu kao naša. Sukarnu se naročito svidele omladinske radne akcije, gde dolazi do međusobnog približavanja omladinaca iz svih krajeva. I oni će morati nešto slično da preduzmu, a ne samo prazne deklaracije – obaveze. Mnogo su pogrešili što su bili uveli liberalizovanu spoljnu trgovinu u nevreme. Zatim govori o našoj bilateralnoj trgovini. Ima utisak da stagnira.

Nije mu jasno zašto, ma da mora otvoreno reći da je verovatno krivica do njih, tj. nesređenosti zbog prelaznog perioda.

Ceo razgovor je bio zbrkan. Verovatno je dobio instrukciju da se zainteresuje za naš stav u vezi sa eventualnošću oružane akcije na Z. Irijan, tj. da dobije našu načelnu podršku. Pa mu je valjda rečeno da iskoristi priliku i za traženje mišljenja o glavnim međunarodnim problemima – ili je sam rešio da tako iskoristi. Sve što je on izlagao bilo je konfuzno, vrlo površno i protivrečno. Tako je naprimer govorio o neophodnosti oružanog pohoda na Z. I., a istovremeno navodio u prvom redu teškoće, tako zamašne i u tolikom broju da je dovodilo u sumnju mogućnost i umerenost takvog pohoda!

Nisam hteo da dam inicijativu za završetak razgovora, iz pažnje i jer retko dolazi kod mene. On je pitao sve što mu je padalo napamet.

Nije spominjao Gošnjakovu posetu. Kad sam ga pitao da li su o ZI razgovarali sa Gošnjakom, kaže da ne zna, misli da nisu, nego o stručnim stvarima!

Koča Popović

Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa ministrom inostranih poslova Indonezije Subandriom o političkom i/ili vojnom rešenju za Zapadni Irijan

Djakarta
Broj 722
30. decembar 1961.

Pozvao me Subandrio.

1. Obavešten je o razgovoru Đerđe sa Asmaunom i posle konsultacije sa Sukarnom moli da prenesem predsedniku Titu i vladi, da Indonezija u pitanju Zap. Iriana ovaj put više oступiti ne može. Ako naponi za mirno rešenje ne donesu rezultata on će morati da pribegne upotrebi sile. Vlada i lično Sukarno su se angažovali u tolikoj meri da bi potpuno izgubili „lice“ ako bi ustuknuli;

2. Vlada je uverena da će mirnim putem uspeti. Kennedy je lično rekao Sukarnu da za vladu SAD nije više pitanje da li nego samo kako da se izvrši predaja. VB se takođe slaže. Za njih su problem samo modaliteti, jer moraju računati sa Holandijom i Australijom. Ali sada je i većina holandske vlade spremna, samo se Luns i njegov krug još odupire;

3. Amerikanci su ovih dana predložili rešenje u dve faze. U prvoj fazi koja bi trajala pet godina Zap. Irianom bi upravljala zajedno tri staratelja i to Indonezija, Australija i Malaja.

U drugoj fazi Indonezija bi upravljala sama. Vlada je predlog odbila i očekuje nov, bolji predlog;

4. Treba nastaviti pritisak pomoću vojnih priprema i pomoću mobilisanja svetskog javnog mnjenja. Zato je, između ostalog, prošle nedelje MIP uputio cirkular ambasadorima i prijateljskim zemljama, učesnicima beogradske konferencije i većini AA zemalja, da posete tamošnji MIP i zamole za podršku. U toj je vezi Asmaun posetio Đerđu;

5. Ja sam nabrojao nekoliko naših izjava pre ove posete i najnoviji članak u „Komunistu“ (ovaj verovatno rezultat razgovora Asmaun-Đerđa). S. je dalje govorio o poželjnosti podrške bez preciznih zahteva, ali sa jasnim podtekstom „što više to bolje“;

6. Na moje pitanje o interesu zapadnih a naročito SAD za Zap. Irian kao strategisko područje i izvor strategiskih sirovina i posebno uranijuma, S. je odgovorio da je za Zapad u oba pogleda važnija sva Indonezija. Uraniuma npr. ima više i mnogo boljeg na istočnoj i jugoistočnoj Javi nego na Irianu;

7. S. se izvinjava za Sukarna i za sebe da nisu stigli da saslušaju moju informaciju o kairskom sastanku i rekao da ćemo verovatno iduće nedelje ići

zajedno Sukarnu na razgovor o tom i drugim pitanjima. Upozorio sam ga samo na onaj deo kairskih zaključaka koji govore o poželjnoj reakciji neangažovanih protiv ekonomske integracije dvaju bloka da bi pre nagoveštenog trojnog razgovora o tome razmislili.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962,F-41, dos. 20, br. 4206

150

Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa ambasadorom Velike Britanije o pitanju Zapadnog Irijana

Džakarta

Broj 17

15. januar 1962.

Britanski ambasador na moja pitanja (nasamo) kakvi se uslovi postavljaju Indoneziji za predaju Z. Irijana odgovara: 1. Da holandska vojna postrojenja na Irijanu nisu u pitanju; 2. Izbegavao da govori o eventualnim političkim uslovima; 3. Opširno razvija tezu da naravno Holandija postavlja uslove u vezi svoje imovine, starih dugova i budućih prava naročito u pogledu pomorskog i vazdušnog saobraćaja (izričito spominje KLM). Naglašava da mora doći do „package deal“ tj. do ugovora koji bi rešio čitav kompleks indonežansko-holandskih odnosa. Direktor PIA Holjeviću: spor se zaoštrio oko toga da li se pitanje Z. Irijana s jedne strane i sva druga pitanja iz bilateralno indonežansko-holandskih odnosa s druge strane moraju rešavati zajedno (package) ili odvojeno. Indonežansko stanovište je da su to odvojene stvari i da im treba predati Z. Irijan bez uslova, pa će se posle toga raspravljati o svemu ostalom. Iz ovih dveju informacija dobija se dosta jasna slika. Holandani iznuđuju ekonomske ustupke za predaju Z. Irijana. Indonežani pokušavaju dobiti ZI besplatno, odnosno što jeftinije. U ovom svetlu je razumljivo da su ovdašnji razočarani izjavom Kunca i da je ne objavljuju. Možda iz istog razloga ne objavljuju ni čestitku našeg Predsednika Sukarnu u vezi atentata. Našoj izjavi se sa indonežanskog motiva može zameriti dvoje: 1. Ona naglašava potrebu po mirnom rešenju bez daljih objašnjenja što zvuči kao ukoravanje onoga koji pretili upotrebom sile tj. Indonezije. U pogledu upotrebe sile ovdašnji brane stanovište, da imaju na to pravo jer i H. silom zadržavaju ostrvo i td. Na takav stav nagoni ovdašnje i slučaj Goe koji je ovde duboko odjeknuo. Zato je smela PKI da nas opet jednom javno kritikuje; 2. U izjavi se traži priznanje suvereniteta Indonezije, dok se ova već godinama u OUN i van nje trudi da dokaže da

suverenitet uopšte nije sporan, pošto je predat Indoneziji ugovorom iz 1950. godine. Radi se samo o predaji uprave. Dobro bi bilo ako bi smo sve to prvom prilikom popravili i dali izjavu koja bi glasila od prilike ovako: „Smatramo da treba predati upravu nad Z. Iranom Indoneziji i to što pre, jer na to Indonezija ima neosporivo pravo i jer bi to bilo korisno za stvar mira“. Pitanje uslova za sada ne bi trebalo spominjati jer ga i Indonežani samo još ne spominju očigledno i zato jer su na neke, ne suviše teške, uslove spremni napr. na autonomiji i za Papuance.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 20, br. 41658

151

Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ Ambasadi FNRJ u Džakarti o jugoslovenskom viđenju pitanja Zapadnog Irijana

Kabinet Koče Popovića
Pov. br. 41658
Beograd, 18. januar 1962.

Vaš 17.

1). Naša izjava za štampu ne „naglašava“ mirno rešenje. To nam zlonamerno imputira „H. Rakijat“. Izjava jasno kaže da je Jugoslavija oduvek stajala na stanovištu da pitanje Z. I. treba rešiti što pre na miran način u okviru opravdanih zahteva naroda i vlade Indonezije, to jest (ovo to jest je vrlo važno) priznanjem suvereniteta itd. Ovo jasno znači da se „miran način“ sastoji u priznavanju opravdanih zahteva odn. suvereniteta, i da onaj ko to ne čini tera Indoneziju na upotrebu sredstva sile, snosi odgovornost za to. To je najbolje moguće prezentiranje indonežanskog stava. A Kinezi i „H. Rakijat“ klevetaju i slabe indonežanski stav kad mu pripisuju načelno protivljenje miroljubivom rešenju. O ovome smo dali izjavu na konferenciji za štampu, 12. januara. Nju nije objavila naša štampa, ali jesu neke strane agencije.

Svako drugačije tumačenje je zato zlonamerno ili nasedanje na iskrivljavanje Kineza ili „H. R.“

U pogledu suvereniteta, u gornjem kontekstu, kritika takođe ne stoji, nezavisno od toga da su se Indonežani „trudili da dokažu“, ali nije bilo prihvaćeno. Naša izjava potvrđuje da je ta indonežanska teza bila i ostaje ispravna. U tom smislu „predaja suvereniteta“ znači „predaja uprave“. Mogli smo upotrebiti i ovaj drugi termin, i upotrebljivaćemo ga ubuduće, kako bi se izbegao svaki, ma i veštački, nategnuti nesporazum. Ali u svakom slučaju, izjava je takva da pruža sve argumente za dokazivanje njene ispravnosti, to znači i za dokazivanje nerazu-

mevanja ili zlonamernosti onih koji joj daju drugi smisao.

2) Sva naša dosadašnja praksa pokazuje da nije dobro unapred i totalno se identifikovati sa i obavezati prema određenim stavovima i najprijateljskije zemlje. Pre svega Indonezija se nije meritorno konsultovala sa nama pre donošenja jedne sudbonosne odluke, pa nije umesno očekivati da smo unapred dužni usvojiti sve pojedinosti njene taktike u vezi sa situacijom koja time nastaje. Dalje, ne znamo da li ona sama neće u nečemu izmeniti tu taktiku, posle čega bi ispalo da smo se mi istrčali. Dalje, Indonezija ne daje nama ni izdaleka sličnu podršku kad mi imamo teškoće, naprimer sa Kinom. Dalje, nije dobro da „steknu osećanja totalne podrške“, jer onda traže sve veći maksimum i gube interes da „se bore“ za našu podršku, i pridaju joj manji značaj. Dalje, nije baš sigurno da je bilo umesno indonežansko odbijanje holandskog predloga o pregovorima bez uslova. Itd.

Ovo su razmatranja koja je normalno imati u vidu prilikom odlučivanja o našem stavu. Nezavisno od njih, međutim, mi smo pružili i pružaćemo i dalje maksimalnu podršku, na kojoj nemamo šta bitno da „ispravljamo“ niti se imamo mi pravdati za nju nego, uz naše odgovarajuće nastojanje, oni koji joj pronalaze eventualne zamerke.

Podsećam, isključivo kao iskustvo, na presedan sa alžirskim problemom.

Koča

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 20, br. 41658

152

Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o Komunističkoj partiji Indonezije

Str. pov. br. 21/62

7. mart 1962.

Beograd

Neka zapažanja o KPI

Mada se očekivalo da će XXII kongres KP Sovjetskog Saveza imati vidnog odraza na KP Indonezije i prisiliti rukovodstvo iste da zauzme određeniji stav, ipak ta očekivanja se nisu ispunila. Naime odmah posle povratka Aidita objavljena je bila rezolucija CK KPI kojom se odobrava stav delegacije KPI na XXII kongresu, te u tome je čak pružila i izvesnu podršku Kini, međutim uskoro posle toga u oči Nove godine Aidit je u svom govoru bezrezervno podržao Sovje-

tski Savez i KPSS, čime je pored otpora novim idejama KP Italije o policentrizmu, Aidit hteo da održi i ravnotežu između SSSR-a i NR Kine.

Razlozi ovakvog oportunističkog stava rukovodstva KPI su uglavnom unutrašnjeg karaktera. KPI se već duže vremena nalazi pod veoma velikim pritiskom armije, koja posle slamanja pobune 1957–1958. godine, kada je čak i saradivala sa PKI, preuzima sve oštrije mere protiv KPI u cilju potpunog onemogućavanja njenog rada. U ovom svom nastojanju armija, pored toga što je pomognuta zabranjenim opozicionim partijama Masjumi i PSI, uživa znatnu podršku velike muslimanske partije Nahdatul Ulama, kao i brojnih prvaka PNI i drugih malih partija, desno orijentisanih. Nasuprot ovom pritisku armije, KPI je nastojala povremenom saradnjom sa PNI i u mnogim pitanjima skoro bezrezervnim podržavanjem Sukarnovih koncepcija o dirigovanoj demokratiji i ekonomiji, kao i po pitanju Zapadnog Iriana, da otupi oštricu pritiska armije, a takođe da još više učvrsti svoje pozicije. Pri tome PKI je sasvim realno računala i na podršku Sukarna, kome je PKI i te kako bila potrebna kao protivteža armiji, a u cilju održavanja ravnoteže, što je jedan od bitnih uslova njegovog opstanka u svojstvu u kome se sada nalazi.

Međutim permanentno pogoršanje ekonomske situacije u Indoneziji u toku poslednjih nekoliko godina, koje se očituje u konstantnom opadanju proizvodnje, velikoj inflaciji, neverovatnom velikom poskupljenju svih tržišnih artikala i sledstveno tome drastičnom opadanju životnog standarda, prinuđivalo je rukovodstvo KPI da povremeno zauzima kritične stavove i konkretne akcije protiv vladine politike. U kakvoj se ekonomskoj situaciji nalazi Indonezija najbolje se vidi iz sledećeg podatka. Ako se uzme da je indeks cena u Indoneziji 1953. godine bio 100, onda u januaru 1961. godine indeks se već penje na 698, da bi u januaru 1962. godine skočio na 1083, a u februaru ove godine na 1150. Međutim plate službenika i radnika su se povećale i to tek prošle godine svega za 25%. Prirodno je da je ova disproporcija izazvala duboke poremećaje u indonežanskom društvu i još više zaoštrila krizu. Nezadovoljstvo radnika, seoskih paupera i sitnih proizvođača, kojima su proizvodi – pirinač, kaučuk, kobra itd. otkupljivani po niskim cenama, je često prevazilazilo uobičajene forme i manifestovalo se u spontanim štrajkovima manjeg obima kao i u veoma čestim demonstracijama, što je osim KPI teralo i ostale političke partije na zauzimanje određenijeg stava prema vladinoj politici. U ovome su prednjačili PNI i KPI, koje su insistirale na doslednom sprovođenju NASAKOM-a, što će reći na konačnoj likvidaciji vojnog stanja i na formiranju partiske vlade u kojoj bi i KPI bila zastupljena. KPI je na ovome, pored ostalog, insistirala zbog toga što bi likvidacija vojnog stanja u mnogome oduzela prava armiji da se meša u politički život zemlje, a pozicije KPI još više učvrstile. Ali ovakav razvoj ni izdaleka ne bi konvenirao ne samo armiji, već ni Sukarnu, jer bi to istovremeno značilo poraz njegove koncepcije o dirigovanoj demokratiji i podelu vlasti sa političkim partijama, čemu se on odlučno suprotstavlja. Tako dolazimo do jedne na izgled kontradiktorne situacije:

KPI uživa podršku Sukarna u njenoj odbrani od armije, ali Sukarno takode uživa podršku armije u borbi protiv partija koje žele povratak na parlamentarni sistem.

Zaoštavanje odnosa sa Holandijom po pitanju Zapadnog Iriana kao da je doprinelo izvesnom zatišju u ovom sukobu. Međutim vrlo brzo sukob se ponovo pojavio i to većom žestinom. Kao i sve ostale tako i KPI je pružila punu podršku Sukarnu po pitanju Zapadnog Iriana i šta više uzela kurs što dubljeg zaoštavanja odnosa sa Holandanima, računajući pri tom da će Indonezija morati sve više i sve čvršće da se vezuje sa Istočnim blokom, čime će i pozicije i uticaj KPI na unutrašnjem frontu jačati. Naročitu aktivnost KPI je pokazala u prijavljivanju dobrovoljaca za oslobođenje Zapadnog Iriana zahtevajući vojni trening dobrovoljaca, uz što je povelala široku kampanju za što masovnije prijavljivanje njenih članova. Pored ovih zahteva KPI je javno osuđivala „mišljenja nekih krugova“ da za oslobođenje Zapadnog Iriana je potrebno kreiranje stvarne snage, pri čemu je veoma jasno aludirano na armiju. Zahtev komunističke partije za vojni trening svih dobrovoljaca /pri čemu su njeni članovi preovlađivali/ pored toga što ju je čvršće povezivao sa narodnim masama, obzirom da je borba za oslobođenje Zapadnog Iriana popularna, i što je u datom momentu otežavalo svaki direktni napad na nju, on je takode bio sračunat i na vojničko osposobljavanje njenog članstva za slučaj da ona bude prinuđena na konačni obračun, čega se za sada još plaši. To je uostalom i razlog što se armija suprotstavlja takvom treningu koji bi vojnički osposobio njene direktne protivnike.

U međuvremenu naglo zaoštrenje ekonomske krize, prouzrokovane pored suše još i izvanredno velikim izdacima na pripreme armije za slučaj rata sa Holandanima, stavilo je partiju pred velikim teškoćama. S jedne strane ona je bila najenergičniji protivnik svakog pokušaja miroljubivog rešenja pitanja Zapadnog Iriana i gurala na vojno rešenje, a s druge strane nije mogla ostati pasivna prema sve otvorenijim zahtevima radnih masa za povećanje nadnica, smanjenje cena osnovnih životnih artikala itd, jer je takode pretila opasnost da pasivnim stavom po tim pitanjima izgubi poverenje kod naroda. Međutim organizovanje i aktivno učešće u demonstracijama protivu skupoće, pružalo je mogućnost njenim neprijateljima da je indirektno, što je bio slučaj u Surabaji pre desetak dana, napadaju kao agenturu koja služi neprijateljima Indonezije, jer demonstracijama slabi jedinstveni front i pomaže Holandanima. Braneći se od ovih napada KPI prelazi u ofanzivu i podvlači da razlozi ekonomskog kraha leže u tome što u pojedinim oblastima Indonezije još vlada vojno stanje, što nije dosledno sproveden NASAKOM i što nije prihvaćen njihov zahtev za učešće u vladi. Međutim mada je Aidit u oči reorganizacije napao vladu zbog ekonomskog kraha i otvoreno postavio zahtev za učešće komunista u vladi, ipak Sukarno je odbio te zahteve i šta više izbacio iz vlade Ruslana Abdulganija, koji je po mnogim pitanjima bio blizak komunistima.

Očito je takode da se KPI plaši miroljubivog rešenja pitanja Zapadnog Iriana. Ona polazi od predpostavke da bi to mogla biti nagodba i na njen račun /u

što ima mnogo istine/. Rešenjem pitanja Zapadnog Iriana Indonezija bi dobila šire polje manevrisanja, otpala bi potreba nabavke oružja iz Istočnog bloka, čime Indonezija postaje mnogo nezavisnija prema bloku, paralelno sa time smanjio bi se uticaj KPI u zemlji, a armija i antikomunistički krugovi bi imali određenije ruke u ofanzivi protiv partije. Prirodno je da rukovodstvo KPI računa i sa ovakvom mogućnošću, te preuzima i određene mere u tom pravcu. Pre svega, mada pojedini rukovodioci KPI izjavljuju da partija broji skoro 2 miliona članova, ona je vladinom organu prijavila svega nešto preko 400.000 svojih članova. Takođe se primećuje da se dobar deo njenih članova infiltrira u druge manje partije, a to rade i pojedini članovi SOBSI-a /najbrojnija sindikalna organizacija pod uticajem KPI/, koji prilaze drugim sindikalnim organizacijama. Saznajemo takođe /što je teško proveriti/, od prilično dobro informisanih ljudi, da KPI nastoji u poslednje vreme da ilegalno snabde svoje članove i oružjem, naročito u centralnoj Javi gde je njen uticaj najjači.

Suočeno sa svim gore navedenim teškoćama rukovodstvo KPI stoji na stanovištu da je jedinstvo partije neophodan faktor njenog opstanka. Zbog toga oni i nastoje da ne raspravljaju o onome što ih dvoji – što je unekoliko i u mentalitetu svih Indonežana. Osim toga treba takođe imati u vidu da ovakvom partiskom rukovodstvu nije ni lako da zauzme određen stav po svim pitanjima koja je XXII kongres postavio. Podržavanjem stava Sovjetskog Saveza, partija bi u mnogome bila lišena ogromne finansijske pomoći kineskih trgovaca preko kojih KP Kina direktno utiče na KP Indonezije i obrnuto, podržavanjem stava Kine oni bi se našli izloženi velikom pritisku Sovjetskog Saveza što bi opet oslabilo partiju. Polazeći od ovakvih bezprincipijelnih stavova rukovodstvo KPI zatvara oči pred aktuelnim pitanjima i nastoji da očuva jedinstvo i svoje pozicije time što podržava pojedine stavove KPSS, češće stavove KP Kine, a u odnosu na našu zemlju zauzima konstantno jasan neprijateljski stav.

Ukoliko nepredviđeni događaji ne spreče, KPI će u toku aprila održati svoj kongres na kome će izaći sa novim programom i statutom. Kongresni materijali će svakako dati mogućnosti da pristupimo jednoj detaljnoj analizi KPI.

Po nalogu ambasadora Savetnik,
/B. Popovski/

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 10, br. 48802

153

**Ambasada FNRJ u Hagu Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o američkom viđenju pitanja Zapadnog Irijana**

Hag
Broj 36
16. mart 1962.

Sekretarijatu za inostrane poslove

Veza vaš 47627. Teško nešto drugo saznati. Smatra se da preko Kenedija Sukarno postigao širi sporazum sa SAD, da SAD idu odlučno na rešenje ZI i jaču ekonomsku pomoć Indoneziji radi stanja u zemlji i u JIA. Veruje se da predstoji jedna „proamerička faza“ u Sukarnovoj politici u kojoj ljudi kao Abdulgani i odlučni neutralisti smetnja. Sukarno-Subandrio vešto igraju prema SAD na kartu jačanja KPI, lagerskog uticaja i opasnosti daljeg pogoršavanja ekonomskog stanja da bi postigli uporedo dva osnovna cilja: dobili ZI i dolare.

Štambuk

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos.5, br. 48926

154

**Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
FNRJ o američkoj ulozi u rešavanju pitanja Zapadnog Irijana**

Džakarta
Broj 195
18. mart 1962.

Od povratka mlađeg Kenedija u Vašington dalje pitanje ZI brzo je krenulo u pravcu mirnog i sporazumnog rešenja. Kod toga je zanimljivo da ovdašnji prihvataju sve američke inicijative bez prigovora. Tako se napr. postavljanje „treće strane“ tj. predsednika preliminarne konferencije prepušta vladi SAD a nije predmet pregovora sa njom. Vladi SAD se energičnim merama politički olakšava da sporazum sprovede sa što manje poteškoća se strane drugih zapadnih faktora. U tu kategoriju mera spada rekonstrukcija vlade i misija Mohameda Hattte u Zapadnoj Evropi. Ovaj je nedavno objavio u SAD duži članak u kome traži ZI za Indoneziju kao meru protiv nadiranja komunizma u Južnu Aziju. Verovatno mu je sada Sukarno poverio zadatak da na toj liniji deluje na glavne atlantske za-

padno-evropske vlade. Drugim rečima: Sukarno prihvata u tom pitanju neke vrste pokroviteljstva SAD, a ove igraju, još jednom, ulogu zaštitnika Indonezije prema zapadno-evropskom imperijalizmu da bi učvrstile ovde svoje pozicije, ekonomske i političke, što odgovara ujedno globalnim zapadnim interesima. Mogućnošću i verovatnoćom sporazuma postavlja se presudno pitanje za budućnost Indonezije i njene uloge na međunarodnom planu, a to je sledeće: do koje će se mere ona posle sporazuma naći vezana za SAD i time za Zapad kao celinu?

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962,F-41, dos. 5, br. 49417

155

Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o rekonstrukciji indonežanske vlade

Džakarta
Broj 194
18. mart 1962.

Na osnovu podataka koje smo do sada uspeli prikupiti iz političkih, vojnih i diplomatskih izvora dobiva se sledeća slika o značaju reorganizacije vlade:

1. Iz vlade su ispala lica poznata kao sklona tešnjem povezivanju sa istočnim blokom i to Abdulgani, Suriadarma i Iwa Kusumasumantri. U pogledu najuticajnijeg od njih, Abdulganija namera je bila da se unazadi sa mesta podpredsednika V.S.V. na mesto ministra prve klase. Ali je njegovo odbijanje tog položaja bez daljeg prihvaćeno kao da odgovara, možda još više, stvarnim intencijama;

2. Donekle je potencirana uloga lica poznatih po „levičarstvu“ ali samo u unutrašnje-političkim pitanjima (Yamin, Sadjarvo – čovek dosta uporan na području agrarne reforme);

3. Stvorena je treća klasa ministara, bez portfelja, koji zasedaju samo povremeno (ne zna se kada) i u toj klasi su se pojavili pored drugih i Aidit i Lukman;

4. Uloga vojske je donekle povećana naročito postavljanjem generala Suprajogija za privrednog koodinatora i njena volja je došla do izraza i odstranjenjem za nju neprijatnog lica, Gunavana, sa položaja vrhovnog tužioca;

5. Iz gornjeg proizilazi verovatnoća da je glavni cilj rekonstrukcije bio izlaženje u susret željama SAD i stvaranju utiska na Zapadu uopšte da Indonezija ne skliže prema istočnom bloku. Da bi se kod toga izbegao utisak sklizanja u

desno na domaće javno mnjenje i da bi se donekle paralizirala kritika sa strane Istoka o sklizanju prema Zapadu sprovedene su promene pod gornjom tačkom 2. i 3. (Yamin, itd.). Grupisanje ministarstava i nešto veća uloga vojnika odgovaraju drugom po važnosti cilju – stvaranju nešto više reda, naročito u ekonomici zbog privredne krize i potreba većeg napora u vezi ZI;

6. Takva rekonstrukcija potvrđuje utisak (koji se stiče takođe iz javnih izjava, štampe i postupaka vlade u vezi akcije koja se odvija u Vašingtonu) da se je Sukarno čvrsto orijentisao na sporazum o ZI pod pokroviteljstvom SAD.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962, F- 41, dos. 5, br. 49416

156

Ambasador FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o mogućem dolasku indonežanske vojske na vlast

Džakarta
Broj 236
26. mart 1962.

Perspektivom rešenja irianskog pitanja još u ovoj godini zaoštava se pitanje unutrašnje-političke perspektive. Ovo je primetno npr. u držanju važnijih stranih diplomata. Kod Indijca jasnije nego do sada dolazi do izražaja priželjkivanje da se Armija lati „ozdravljenja“. Sa druge strane, Mihajlov, upornije razvija svoju temu, da je Armija glavna „kontrarevolucionarna“ politička snaga. I na unutrašnjem planu osećamo više znakova da se približuje oluja. Javio sam da je Nasutionu ponuđeno da formira Vladu i da su najviši oficiri, zasedajući tačno kao rukovodstvo jedne političke partije, ponudu odbili očigledno jer se radilo o formiranju parlamentarne, više partiske vlade što bi Nasutiona kao Šefa vojne partije odvojilo od vojske. Tačno u to vreme su se nekoliko puta sastali Hatta i Nasution. Poslednjih dana čujemo sa nekoliko strana o izvesnoj nervozi u vrhovima PKI. Očigledno spoljni i unutarnji faktori računaju sa dublje promenjenim uslovima za rasplet posle završene irianske krize ako se ona završi pozitivno i to sa kumovanjem SAD i uz izvesno učešće Armije što je, oboje moguće ili čak verovatno. Time bi desnija snaga i Armija mogli da prevagnu nad PKI u dovoljnoj meri da nametnu „vojničko rešenje“. Ovom perspektivom se oštrije postavlja pitanje naše orijentacije u pogledu unutrašnjeg razvoja ovde. Neki elementi za izgradnju takve orijentacije: 1. Armija nije „kontrarevolucionarna“ snaga, politički heterogena sa izvesnom prevagom konzervativnih elemenata i pod prilično jakim američkim uticajem, ali njen uglavnom „plebejski“ sastav (oficirski kadar

najvećim delom po socijalnom poreklu je iz sitne, seoske inteligencije-učitelja i Imama, vojnici iz srednje i siromašne seoske sredine) i socijalna struktura zemlje – apsolutna većina seljaštva su bezzemljaši – da je kao rezultat da njena glavnina iskreno prihvata Sukarnovu liniju demokratskih socijalnih reformi (npr. agrarne) i antiimperijalističke orijentacije ali i ne približavanje sovjetskom bloku; 2. Desničari sa kojima se Armija povezuje npr. Hatta – izdaleka nisu krajnja desnica; Hattu neki smatraju čak „socijalistom“ i on se godinama bavi skoro isključivo seljačkim zadružnim pokretom; – krajnju desnicu – Dašrul Islam, pobunjenike na Sumatri – Armija tuče svom snagom; 3. Vrhovi PNI sa najvećim delom politikanski i korumpirani; isto važi za dobar deo drugih političara koje je mobilisao Sukarno na svojoj liniji (Murbaši kao Saleh); mase koje slede PNI drže se na okupu pomoću Sukarnovog plebejskog programa ali su nezadovoljne praktičkom politikom Vlade, izostajanjem osetnih rezultata itd. tako to bez kraja ne može ići; 4. PKI vodi nečistu politiku: na rečima prihvata Sukarnovu unutarnju i spoljnu orijentaciju ali je u praksi protiv politike neangažovanja na spoljnom planu i duboko sektaši u mnogim unutarnjim pitanjima; na državnom sektoru ekonomije u prvom planu su joj nadnice a ne produktivnost, na selu se ne pojavljuje kao organizator rešavanja pitanja bezzemljaša nego zaoštava samo zahteve i to preko mere sadašnjih finansijskih i organizacionih mogućnosti itd.; jednom rečju ona je kočnica progresivne spoljne politike i ne orijentiše proletarijat na ulogu hegmona u daljem unutrašnjem razvoju. Bez obzira na poželjnost ili nepoželjnost dolaska Armije na vlast, veća verovatnoća takovog raspeta nameće, bez sumnje, ambasadi da poveća napor u povezivanju sa oficirskim kadrom i u političkom delovanju na Armiju kao celinu (snabdevanje vojnih ustanova našom literaturom, filmovima i sl.). Koristilo bi nam vaše mišljenje.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 2, br. 410184

157

Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o atentatu na Sukarna

Džakarta
Broj 379
14. maj 1962.

Jutros prilikom molitve u palati u prisustvu oko četiri hiljade ljudi, izvršen pokušaj ubistva na Sukarna. Atentator ispalio pet metaka iz pištolja prema Sukarnu, ali ranio samo: Zainul Arifina predsednika Parlamenta, Idam Chalida

predsednik – NU i trojicu službenika obezbeđenja. U zvaničnom saopštenju, rečeno – da atentat pripremila teroristička organizacija Ahrul Islama. Atentator i još dva lica uhapšena.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 4, br. 415967

158

Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o razgovoru sa liderom indonežanskih komunista Aiditom

Džakarta
Broj 484
29. jun 1962.

Aidit primio me jako ljubazno (vatao podruku i za rame). Nije pominjao razloge zakašnjenja. Tek na kraju, valjda kao opravdanje, žalio se na veze naše ambasade sa socijalistima, što, kaže da otkrio već pre nekoliko godina. „Od socijalista su netačni podaci o prilikama u KP. Ako vas interesuje, dodajte u CK za informacije koje ćete dobiti“. Razgovarali blizu dva sata. Prisutan Bitang, zadužen za međunarodne veze. Obostrano izbegavali bitne sporne tačke, razgovor tekao u drugarskoj atmosferi. Počeo sam sa postavkom da treba tražiti to što imamo zajedničko: borba protiv imperijalizma, za mir. On prihvatio i u tom duhu raspravljeno niz pitanja. Glavne tačke:

1. Borba Indonezije za priključenje ZI. Ja podvlačio našu materijalnu i moralno-političku pomoć. Iskrslilo pitanje akcenta na želji za mirnim rešenjem (u čemu nas kritikovali). On govori slobodno o taktici K. a to je kritikovati pregovarenje naročito zbog posredništva SAD. Kaže da takvom kritikom olakšavaju Sukarnu, koji pred zapadnim ispada popustljiviji. „To je naša podela posla“. Daje drugi primer taktike: pregovori Chairul Saleha o petroleju. Kritika KP jača njegovu poziciju u pregovorima.

2. Ekonomska izgradnja Indonezije. Pominje našu saradnju. Predlaže tehničku pomoć, stipendije. U tom iskrsava pitanje ekonomske krize i ja proveravam svoje mišljenje da će se ona – na političkom planu zaoštriti posle oslobođenja ZI. On se slaže i hvali Sukarna koji to pravilno oseća i poslednji javni govor je za to posvetio ekonomskim i socijalnim pitanjima.

3. Interesuje se za EK. Sluša moje informacije o ciljevima. Pominjem političku pozadinu, koja isto kao BK, mobilisanje antiimperijalističkih snaga na

vanblokovskoj osnovi, što omogućava veću širinu. On ne reagira.

4. Pita za pozadinu govora u Splitu. Tumačim i zaoštravam na pitanju borbe protiv birokratskih tendencija koje „kao senka prate izgradnju socijalizma u svim socijalističkim zemljama“. Sluša sa interesom ali bez komentara.

5. Pita kakvi su naši razlozi za „izvesnu blagonaklonost“ prema stvaranju Malezije. Kaže, to je imperijalistički plan, da bi se „istakao predsednik Tenguki i suprotstavio Sukarnu“. Kažem da to možda tačno, ali da se time ne iscrpljuje sva istina. I imperijalisti mogu praviti pogrešne račune, neće se udružiti samo reakcija nego i progresivne snage, ekonomski razvoj će stvoriti nove armije proletarijata itd. Spominjem relativno povoljno mišljenje Abaulganija, Afija, Subandria. On saslušao većom pažnjom i zaključuje „pa i mi nismo protiv, ali mislimo da bi bolje bila konfederacija, da bi društveni razvitak najrazvijenijeg dela, Singapura, nailazio na što manje prepreka sa strane malajske reakcije“.

6. Pita me kako mi se svideo njihov poslednji kongres. Hvalim da su postavili niz novih problema veoma dobro. Žalim ispade protiv nas, naročito onaj u govoru prisutnog Bintange. Kažem da je prečutao sve činjenice o našoj spoljnoj politici a kačio se za pojedine rečenice iz novinarskih članaka sa nekim od kojih se i ja ne slažem, naprimer „Medjunarodna politika“ profesoru Jaminu. On ne reagira.

7. Spominju se Sjahrir i Hatta. Za prvog kaže da je lažna njegova veličina iz rata. Ustvari bio kočnica mobilizacije mada i orijentiran na oslobođenje. U temi pregovora uz pomoć SAD. Hatta nešto bolji ali ipak negativan. Spominjem da želi da poseti Jugoslaviju i da mi je Subandrio dao mišljenje vlade u tom pogledu. Aidit kaže da savetuje da se strogo pridržavamo ovih želja vlade jer je Sukarno jako osetljiv po pitanjima koja se tiču Hatte.

Razgovor završio izjavom Aidita da se od sada moramo češće sastajati i izjavom Bintanga da bi želeo razgovor što pre.

Bebler

Državni sekretarijat za inostrane poslove FNRJ o stanju ekonomskih odnosa sa Indonezijom

Br. 425858

7. avgust 1962.

Ekonomski odnosi između naše zemlje i Indonezije pokazuju poslednjih godina vidan napredak. Robna razmena se znatno povećala. Naš izvoz je porastao od 126 miliona u 1957. godini na 4.533 miliona dinara u 1961. godini. A u prvih šest meseci ove godine izvezeno je 4.525 miliona dinara. Ove godine učinjeni su znatni naponi na proširenju nomenklature razmene.

Kretanje razmene za nekoliko godina: (u milionima dinara)

	1959.	1960.	1961.	1962.	1962.
				(I-VI)	(Plan)
I z v o z	4.304	3.556	4.533	4.525	10.447
U v o z	219	200	552	293	4.832
S a l d o	4.085	3.356	3.981	4.232	5.615

Osnovna karakteristika razmene je permanentno visok saldo u našu korist. Međutim, obzirom da je plaćanje u slobodnim funtama, pitanje izravnjanja salda se ne postavlja u tako oštroj formi. No bez obzira na to, u sklopu naše opšte orijentacije na direktne kupovine iz nerazvijenih zemalja, tokom 1962. godine znatno su povećane kupovine u Indoneziji.

Izvoz. Pretežan deo našeg izvoza u Indoneziju otpada na vojnu opremu (oko 80 procenata). U pogledu povećanja redovnog izvoza još nisu iskorištene postojeće mogućnosti. Organizaciji Intereksporta stavljeno je u zadatak da preko svoje mreže prvenstvenu pažnju posveti našem izvozu. U toku su razgovori između Intereksporta i indonežanskih preduzeća za zaključenje neke vrste vezanog posla po kom bi se znatno proširila nomenklatura razmene.

Nedavno je zaključen Aranžman o isporuci tekstila u vrednosti od 1,6 miliona dolara. Od ovog iznosa 55 procenata plaćaju pamukom iz SAD, a 45 procenata slobodnim dolarima. Od solidnog izvršenja ovog posla zavise perspektive našeg daljeg izvoza tekstila u Indoneziju.

Kredit. Do sada smo Indoneziji odobrili dva kredita. Prvi u iznosu od 10 miliona dolara (odobren septembra 1959.) a drugi od 15 miliona (aprila 1962. godine). Od prvog kredita do sada je angažovano 6,5 miliona dolara (za brodove i delove). Za ostatak od 3,5 miliona Indonežani očekuju našu saglasnost za odlaganje plaćanja, što kod nas još nije rešeno.

Po novom kreditu zaključen je ugovor za isporuku građevinskih mašina od 1,8 miliona dolara. Vode se preliminarni razgovori za više energetske objekata i za brodogradilište u Džakarti.

Zbog teške ekonomske situacije Indonežani zvanično zatražili odlaganje plaćanja do januara 1965. godine. Kod nas zauzet stav da zbog presedana i naše ekonomske situacije ne možemo prihvatiti. Odlučeno da se ide na zaključenje objekata čija plaćanja neće dospeti pre ovog roka, ili tražiti da se otplaćuje robom.

Uvoz. Ranijih godina iz Indonezije uvozili neznatne količine kaučuka i začina. Kupovine vršene preko Londona i Singapura. U cilju obezbeđenja direktnih kupovina tokom prošle i ove godine preduzete konkretne mere da se onemogućuje kupovine preko trećih zemalja. Do sada je zaključeno oko 9.000 tona kaučuka i 5.000 tona kobre, direktno sa Indonezijom. U početku je bilo niz teškoća sa indonežanske strane. Intervencijom ambasade obezbeđene gornje količine. Međutim, usled teške devizne situacije Narodna banka nije u stanju da na vreme otvara akreditive (isti slučajevi za kaučuk, kopru i kalaj). Zakašnjavanje nailazi na oštar protest Indonežana i negativno se odražava na ekonomske odnose. Možda bi bilo korisnije da Indonežanima otvoreno objasnimo teškoće zbog kojih kasnimo u plaćanjima. Verujemo da bi to objašnjenje Indonežani prihvatili.

Saradnja na polju istraživanja i eksploatacije bakra

Na osnovu Sporazuma o ekonomskoj saradnji Indonežani pokrenuli pitanje saradnje u istraživanjima i eksploataciji bakra. Ovih dana se vratio iz Indonezije predstavnik Geoistraživanja, koji je na licu mesta ispitivao situaciju. Na osnovu njegovog izveštaja preduzeće se konkretne mere na ovom polju.

Pomorska saradnja. Indonežani postavili pitanje pomorske saradnje u vidu iznajmljivanja naših brodova, ili isporuke brodova na dugoročni kredit (radi se o brodovima preko 10.000 t.). Zainteresovana preduzeća razmatraju ove predloge.

Konsignaciono skladište. Već duže vremena se vode konkretni pregovori između naših i indonežanskih preduzeća za otvaranje konsignacionog skladišta na Rijeci za indonežansku robu koja bi se izvozila ne samo u Jugoslaviju, već i u nekoliko evropskih zemalja. Nadležni indonežanski organi treba da odobre konačan tekst sporazuma.

Naučno-tehnička saradnja. Indonežani su od nas tražili više ekonomskih savetnika, iz raznih grana privrede. Plaćanje, uglavnom, preko OUN. Usled nedostatka kadrova dosada nismo mogli udovoljiti njihovim zahtevima.

Mreža. U poređenju sa ranijim stanjem u radu mreže oseća se napredak. Sada u Indoneziji rade 10 delegata preduzeća. U okviru preduzeća Intereksport radi određen broj delegata, gde je rad koordiniran. Samostalno nastupaju predstavnici Ingre, Energoinvesta, KIZ-a, Rudnapa i Jugoimporta.

Imajući u vidu složenost plasmana kako opreme tako i ostale industrijske

robe potrošnog karaktera nužno se nameće potreba formiranja jednog komercijalno-tehničkog biroa u okviru kojeg bi naša industrija trebalo da obrađuje indonežansko tržište i na njemu nastupa.

Zaključak. I pored niza objektivnih i subjektivnih poteškoća ekonomska saradnja sa Indonezijom postaje sve intenzivnija i raznovrsnija. Obim razmene je vidno porastao. U daljem radu potrebno je znatno više pažnje pokloniti redovnom izvozu i tražiti odgovarajuće modifikacije plaćanja. U pogledu izvoza investicione opreme trebalo bi obezbediti čvršću koordinaciju i ispitati oportunist rada 3 preduzeća koja rade po istim poslovima. Na planu uvoza Narodna banka bi trebalo da na vreme iznalazi mogućnosti plaćanja, ili pronade druga rešenja u saglasnosti sa Indonežanima. Po naučno-tehničkoj saradnji nismo iskoristili mogućnosti koje nam se pružaju. Trebalo bi intenzivnije raditi na pronalaženju odgovarajućih stručnjaka za Indoneziju. U pogledu ostalih vidova privredne saradnje kao što je pomorstvo, bakar, konsignaciono skladište i sl. potrebno je i dalje delovati u cilju pronalaženja odgovarajućih rešenja. Osnivanjem komercijalno-tahničkog biroa znatno bi se unapredila ekonomska saradnja sa Indonezijom i olakšao plasman naše robe na tom tržištu.

MSP RS, DA, PA, 1962, F-42, dos. 25, br. 425850

160

Čestitka predsednika Tita predsedniku Sukarnu povodom potpisivanja sporazuma o Zapadnom Irijanu

Brioni 16. avgusta 1962.

Dragi prijatelju,

Sa velikim zadovoljstvom saznao sam za potpisivanje sporazuma o Zapadnom Irijanu. Želim tim povodom da Vam uputim iskrene čestitke u svoje lično ime i u ime naroda Jugoslavije, koji su sa velikim simpatijama pratili borbu indonežanskog naroda za ostvarenje njegovih legitimnih nacionalnih težnji za potpunim teritorijalnim jedinstvom zemlje i za odstranjenje poslednjih ostataka kolonijalizma.

Josip Broz Tito

AJ, KPR I-1/431

Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o Sukarnovom govoru povodom ostvarivanja unutrašnje bezbednosti i oslobođenja Zapadnog Irijana

Džakarta
Broj 623
21. avgust 1962.

U Sukarnovom govoru na praznik pada u oči.

1. Naglasak na tome da su od tri velika zadatka postavljena pre tri godine dva izvršena: unutrašnja bezbednost (na 95 posto teritorije) i oslobođenje ZI. Izvršavanje oduzimalo 75 posto energija, koja će se od sada usmeriti na rešavanje trećeg zadatka privrede.

2. O ZI govori kao o velikoj pobedi ali sa upozoravanjem na moguće buduće nezgode (neizvršavanje preduzetih obaveza sa strane Holandana i njihova verovatna „Timebomb“ (tempirana bomba tj. holandska agenture na ZI). Za pobedu nikome spolja nije izražena zahvalnost, ni onim koji pomagali ni onim koji posredovali. Sve zasluge indonežanskog naroda i „historije“. Holandanima pružena ruka pomirenja. Oštre reči samo na ličnost Lunsu. Neophodnost rešavanja ZI objašnjava se pre svega potrebom oslobođenja Indonežanske nacije kompleksa inferiornosti (Sklavengistova Nemačka reč je u originalu).

3. Centralna tema – radikalno progresivni („socijalistički“) karakter revolucije kao uslov za njenu čvrstinu. Konzervativizam (naziva se zapadnjaštvom, liberalizmom, parlamentarizmom) vodi ka slomu revolucije (doslovno: Collapse). Zato većina protiv antikomunizma, antiseljaštva, antiradništva. Sa tog staništa se govori o periodu do uvođenja dirigovane demokratije kao u periodu „devijacije“ a njeno uvođenje prikazuje se kao spasonosno. Takva politika je u duhu vremena a to je „propadanje kapitalizma“.

4. U tom sklopu misli oštra kritika državnog aparata kao „na polovinu“ zaraženog „komunistofobija“ zbog čega on sabotira izvršenje usvojenih progresivnih mera, kao uvođenje Saveta preduzeća, učešće u dobiti, agrarna reforma. Ova mora biti takva da odgovara indonežanskom narodu a ne kao na Tajvanu i Južnom Vijetnamu.

5. U istom smislu u niz navrata se optužuju „imperijalisti i njihovi saučesnici unutar zemlje“, zapadni uticaj, udžbenici, te se citira izjava samog Sukarna data pre trideset godina o neophodnosti „da se upotrebe sve sile za uništenje kapitalizma i imperijalizma koji sada na bogatstvima Indonezije“.

6. Kroz govor se provlače misao i veličina Indonezije za koju nema prevelikih zadataka pošto ima sto miliona stanovnika i neuporediva prirodna bogat-

stva, koja bi mogla da hrani i oblači 250 miliona, koja velika i silna, koja „svet-ionik“ (doslovno i „jedan od šampiona novih snaga koje se rađaju čiji glas odjekuje u sva četiri pravca sveta“, čiji je glas „Univerzalan“, te su je zato drugi zamolili da uzme na sebe inicijativu za drugu AA konferenciju, dok „stare etablirane snage“ priznaju da je njena revolucija postala „opasan fenomen“ od svetskog značaja... zemlje gde „narod sluša univerzalan glas indonežanske revolucije nabrojane ovim redom: Kongo, Alžir, Angola, Egipat (SIC), Jugozapadna Afrika, Kuba i druge LA i socijalističke zemlje“.

7. Neangažovanost, koegzistencije, protivljenje podeli na blokove, trci u naoružanju i slično – nigde se ne spominje.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 4, br. 427674

162

Zabeleška o razgovoru sa predsednikom Sukarnom na aerodromu Kemajoran u Džakarti, 12. oktobar 1962.

Str. pov. 63

18. oktobar 1962.

Džakarta

Sa drugim ambasadorima stojim u špaliru prilikom odlaska Predsednika NR Rumunije, G. G. Deža i njegove pratnje. Prolaze i rukuju se s nama prvo G. G. Dež i drugi Rumuni, pa onda Predsednik A. Sukarno. Ovaj se kod nekih za trenutak zadrži i kaže koju reč. Rad dođe do mene, digne prst i kaže: „S vama moram da razgovaram!“. Odgovorim: „Biće mi drago“.

Posle odlaska aviona u čekaonici. Sukarno sedi sam na dužoj sofi. Pridem, molim dozvolu da sednem. S. pokaže rukom prazno mesto pored sebe. Sednem i razvije se /skoro doslovno, koliko pamtim/ sledeći kratki dialog:

Ja: „Izrazili ste želju da razgovaramo. Meni bi bilo drago. Da se prijavim preko Ichsana?“

Sukarno me gleda i ćuti.

Ja: „Ovde sam već 14 meseci a nisam imao prilike da razgovaram s vama o političkim pitanjima...“

Sukarno /opet gleda i ćuti; i ja začutim; posle dužeg vremena: „14 meseci? Kako se osećate?“

Ja: „Dobro, jako dobro.“

Sukarno: „A noga?“

Ja: „Uvek isto. To je za uvek.“

Sukarno: „Vaše žene nema ovde.“

Ja: „Ona je danas sa grupom ambasadorica na vrhu Bromo“ /najviši vulkan na Javi/.

Sukarno: „Lepo je tamo gore.“

Ja: „Verujem da je lepo.“

Sukarno opet ćuti i gleda po sobi.

Ja: „Kada mislite da ćete naći vremena za razgovor?“

Sukarno: „Zapravo imam samo jedno pitanje: kakav je stav Jugoslavije u pitanju Malezije?“

Ja: „Štampa povremeno napada, a zvaničan je stav identičan sa vašim, naime da je to stvar samog stanovništva tangiranih teritorija.“

Sukarno ćuti.

Ja: „A kakvo je vaše lično mišljenje?“

Sukarno: „Moje mišljenje je prosto i jasno: to je imperijalistička ideja, uperena kako prema severu tako i prema jugu, prema nama. U ovom, našem, pravcu glavni je cilj privući Sumatru i odvojiti je od nas. Pri tome se pre svega računa na ekonomske momente, na privlačnost Singapura za obližnju Sumatru.“

Ja: „Takvo sam mišljenje čuo lane od Nasutiona. Bilo mi je jako ubedljivo pa sam na tu temu napisao članak i pod pseudonimom ga objavio u `Borbi`.“

Sukarno: „Voleo bih da vidim kako ste postavili pitanje.“

Ja: „Mogu da vam šaljem izvadak na engleskom jeziku.“

Sukarno: /klimne glavom i opet ćuti/.

Ja: „Međutim ovde čujem i drugačija mišljenja npr. da Indonezija nema šta time da gubi, da će i čitava Malezija biti mala u poređenju sa Indonezijom, te će biti veća privlačnost Indonezije za Maleziju, nego Malezije za Sumatru.“

Sukarno: „Ko tako govori ne vidi suštinu ili ne vidi ko je iza toga. Ja ih sve znam. Stvar je izmislio engleski diplomata Makdonald /?/, prihvatila ga je britanska vlada. Tengku je oruđe u njenim rukama. On radi iz lične ambicije.“

Ja: pošto je Sukarno stao i opet gledao po sobi, da ga navedem da još šta kaže/ „Ni u prirodi ni u društvenom zbivanju nema čistih pojava, u prirodi npr. nema hemiski čiste H₂O. Nema li i u slučaju Malezije još i drugih strana? Singapur je kineski govoreći grad, a Malezija će imati većinu stanovništva koja govori malajski, a to je vaš jezik...“

Sukarno ćuti.

Ja: „A filipinski zahtev za Sev. Borneo? Veštački je ali se uporno brani.“

Sukarno ćuti.

Ja: /nakon duže pauze/ „Kako idu stvari sa Zapadnim Irianom?“

Sukarno: „Dobro“ /i opet začuti/.

Ja: „Diplomate se nadaju da ćete ih povesti tamo prilikom preuzimanja vlasti 1.-2. maja 1963.“

Sukarno: „Neću tada tamo. Verovatno tek na svoj rođendan, 6. juna.“
/Opet začuti/

Ja: „Izvinite, još jedno, poslednje pitanje. Sa g. Ichsanom ne možemo bez vaše pomoći naći podesno vreme za posetu potpredsednika Kardelja.“

Sukarno: „Kardelja čekamo. Nisu mi rekli da ima poteškoća u pogledu termina. U čemu je stvar?“

Ja: „Kardelj bi želeo da dođe sredinom decembra. To mu je jedini slobodan termin ove zime. A g. Ichsan kaže da je decembar pretrpan, da dolazi princ Sihanuk i Sultan od Maroka i da će se verovatno održati pripremni sastanak za AA konferenciju.“

Sukarno: „Ništa zato. Naći će se vreme decembra. Ja idem na duži odmor novembra. Može decembar biti malo teži. Javite g. Kardelju da se radujem njegovoj poseti.“

Ja: „Mogu li g. Ichsanu saopštiti vašu odluku i ugovoriti tačan datum?“

Sukarno: „Možete.“

Razgovor prekida šef protokola.

Aleš Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 40, br. 4383512

163

Zabeleška o razgovoru sa ambasadorom Indonezije u Parizu Tamzilom, 25. novembar 1962.

Državni sekretarijat
za inostrane poslove
Kabinet Stana Pavliča
Br. 439444
4. decembra 1962.

Zvao me na ručak. G. Tamzil je ambasador Indonezije u Parizu i Madridu. Ranije bio generalni sekretar kod Predsednika Sukarna. Naš odličan saradnik.

Upravo se vratio iz Džakarte. Zadužen da sondira teren za posetu pred-

sednika Sukarna Francuskoj u proleće naredne godine. Ovo stara želja Sukarna. Odnosi između Pariza i Džakarte bitno poboljšani. Tvrdi da Francuska administracija nastoji da popravi odnose.

Subandrijo i Sudžarvo /opunomoćenik Indonezije na Zapadnom Irijanu/, nedavno prošli kroz Pariz. Na osnovu razgovora u Džakarti i sa Subandrijom i Sudžarvom iznosi svoja zapažanja.

1/ Sukarno jači nego ikada ranije. Uspeo da eliminiše sve vrste organizovanih pobuna bilo partijskih bilo vojnih. Od posebnog značaja je likvidacija Darul Islama koji je više od 10 godina terorizirao Zapadnu Javu.

Partije ne predstavljaju problem. Likvidacija Masjumi, najveće religiozne partije, prošla bez poteškoća. PNI /nacionalisti/ u opadanju. PKI /komunisti/ isto slabe. Pogrešno se misli da komunisti predstavljaju neposrednu opasnost po režim Sukarna.

I on je bio iznenađen sa imenovanjem Jania za načelnika gen. štaba armije. Jani poznat kao oštar, beskompromisan, mlađi oficir, sa jakom podrškom u mlađim oficirskim kadrovima. Ali Sukarno nije imao drugog izbora. Morao je da stavi Nasutiona na drugi kolosek. Ranije Sukarno planirao da šalje Jania u ambasadore, da ga time eliminiše iz zemlje. Smrt Gatot Subrota, popularnog generala, zam. gen. štaba, je naterala Sukarna da prihvati Jania uz eliminisanje Nasutiona. Rešenje problema Zapadni Irijan omogućuje Sukarnu da u znatnoj meri demobilizuje armiju i da se opet više nasloni na političke organe. Nastavlja se poznata igra balansiranja između partija kao i između partija i oružanih snaga.

Šjahir /lider socijalista/, Rohm, /jedan od lidera Masjumi/, šefovi revolucionarne vlade Šjavrudin i ostali nalaze se u konfinaciji ili u zatvorima. Ovo važi za sve istaknute lidere socijalista izuzev Sudarsona /bivši ambasador u Beogradu/ za koga kaže da se posle srčanog šoka potpuna promenio. Postao je religiozan, otišao na hodočašće u Meku itd.

2/ Sukarno lično sve veći problem. Kineski lekari uspeali da u znatnoj meri izleče bubrege. Po pitanju „žena“ još manje disciplinovan. Položaj gđe Hartini donekle ojačan. Nisu tačne vesti o eventualnom raskidu ovog braka. U toku ove godine gđa Hartini otišla u Meku, posetila Poljsku i Rumuniju, Kambodžu i NR Kinu, gde je bila primljena sa počastima koje idu samo šefovima država.

Ruslan Abdulgani ponovo u dobrim odnosima sa Sukarnom. Sukarno ga imenovao za potpredsednika Vlade, nasledio je Jamina koji je nedavno umro.

Sukarno veruje da će moći da skрати rok određen za preuzimanje vlasti na Zapadnom Irijanu. Sudžarvo dobro radi. Domoroci traže ubrzanje procesa oko preuzimanja ZI od strane Indonezije.

Bolest Djuande sve teže pada Sukarnu. Ne veruje da će se Sukarno odlučiti da Subandrijo nasledi Djuandu. Sukarno je svestan da bi imenovanje Subandrija za premijera dovelo do znatnih teškoća pošto Subandrijo ne uživa nikakve simpatije i podrške u zemlji. Subandrijo odličan izvršni instrumenat Sukarna, ali

ništa više. Problem u tome što nema mnogo izbora oko ličnosti koja bi mogla da zameni Djuandu. Privredna situacija sve teža. Potvrđuje vesti da je vrednost rupija u odnosu na dolar opala unutar jedne godine za deset puta tj. da danas treba oko 3.000 rupija za jednu funtu.

3/ Uočio u Džakarti da nešto nije u redu u odnosima sa nama. Nije u stanju da kaže šta sve je dovelo do toga. Kao podvlači, iskreni prijatelj Jugoslavije iznosi neka svoja zapažanja.

Mišljenja da premalo vodimo računa o karakteru Sukarna, o osetljivosti Sukarna, o načinu mišljenja i reagovanja ljudi sa Dalekog Istoka.

BK jedan od razloga, možda ne odlučujućih. Sukarno je očekivao više pažnje, možda i priznanje sa naše strane. Bio je prvi koji je izašao sa idejom konferencije, svakako prvi da se ona održi u Beogradu. Uporno na tome insistirao. Međutim na samoj Konferenciji sva pažnja posvećena Naseru pa i Nehruu koji je bio celo vreme protiv Konferencije. Sukarno je došao na Konferenciju sa vanredno jakim timom, partijski heterogenim. Trebala mu je podrška i priznanje sa naše strane, sa strane Konferencije, njemu lično u složenoj unutrašnjoj situaciji Indonezije. Vraćao se nezadovoljan, u težoj situaciji nego je došao. Bila mu je potrebna podrška i po pitanju Zapadnog Irijana i to vizavi komunista i nacionalista. Međutim, do toga nije došlo.

Mišljenja je da nisam dovoljno ukazivao na osetljivost Sukarna i Džakarte do Nasera, Kaira, do naših kontakata na liniji Beograd-Kairo. Oni prate sve naše kontakte sa Kairom pa i sa Delhijem koji se po pravilu odvijaju mimo njih.

Sukarno je po karakteru težak i za njih. Treba pronaći priliku i formu kako se prilagoditi njegovom momentalnom raspoloženju. Sukarno spreman da diskutuje, ali ne u svakom momentu i ne na način koji mu želi nametnuti druga strana. On to najbolje zna kao dugogodišnji gen. sekr. Sukarno je komplikovan u ophođenju. U suštini nepoverljiv.

Nužno preporučuje da posetu drugu Kardelja iskoristimo za otvoreno, svestrano sagledanje odnosa Beograd-Džakarta. Predsednik Sukarno gaji visoko poštovanje prema drugu Kardelju. Biće spreman za razgovore. Dužnost ambasadora da nađe momenat i stvori atmosferu. I njima teško pada ovo hlađenje odnosa. Mnogi u Džakarti žale to. Posebno pitanje je Subandrijo. Ipak treba računati sa Subandrijom kao jakim čovekom. Treba da mu se prilikom posete posveti puna pažnja. Subandrijo ne odlučuje ali može mnogo doprineti u pravcu poboljšanja, još više u pravcu pogoršanja odnosa. Savetuje pažnju.

Ne treba da cenimo njihovu spoljnu politiku po svakom potezu posete. Njihova politika ostaje neagažovana. Nema drugog izlaza. Ali na njihovom terenu oštrije se sukobljavaju interesi ne samo Vašingtona i Moskve već i Pekinga i Delhija. Mišljenja da i o tome ne vodimo dovoljno računa. /U toj vezi kaže da ga je Sukarno zvao da ga prati u Japan ali da odbio, da se radi samo o odmoru u Japanu/ i da je Predsednik Kenedi pozvao Sukarna u posetu SAD. Strahuje da će

ga Predsednik Sukarno zvati ponovo na dužnost gen. sekretara pošto nije zadovoljan sa sadašnjim g. Ichsanom koji je prilično ostareo.

Stane Pavlič

MSP RS, DA, PA, 1962, F-41, dos. 42, br. 439444

164

**Zabeleška o razgovorima potpredsednika Vlade FNRJ Kardelja
i predsednika Vlade Indonezije Djuande u Džakarti,
11. decembar 1962.**

Sa indonežanske strane učestvovali su pored prvog ministra Džuande, tri potpredsednika, nekoliko ministara privrednih resora i ambasador Asmaoen.

Sa jugoslovenske strane: pored potpredsednika Kardelja još K. Gligorov, M. Nikezić, A. Vratuša i ambasador A. Bebler.

Pošto je izrazio zadovoljstvo što je drug Kardelj našao mogućnost da poseti Indoneziju, Džuanda je istakao da je važno razmeniti gledišta o mnogim pitanjima koja interesuju obe zemlje. Spomenuo je i Beogradsku konferenciju kao vanredno važan događaj.

Zamolio je druga Kardelja da iznese o kojim pitanjima bi želeo da se razgovara. Indonežane naročito interesuje izgradnja socijalizma u Jugoslaviji. Jugoslavija, naime, čini napore da izgradi sistem koji će najbolje odgovarati njenim uslovima. I Indonežani izgrađuju sistem, ekonomski i pravni, koji odgovara njihovim uslovima.

Jugosloveni čine stalne napore da obezbede napredak zemlje. Oni menjaju ono što se pokazalo da ne odgovara njihovim uslovima. Oni se ne boje da revidiraju svoje stavove, kako bi postigli bolja rešenja.

MSP RS, DA, PA, 1962, F-42, dos. 6, br. 443998

**Zabeleška o drugom plenarnom sastanku potpredsednika Vlade FNRJ
Kardelja i predsednika Vlade Indonezije Djuande u Džakarti,
15. decembar 1962.**

Džuanda je odmah predao reč drugu Kardelju, koji je u svom izlaganju obuhvatio sadašnju ekonomsku problematiku u Jugoslaviji i neka pitanja ekonomskog sistema kao i neke principe ustavnog razvitka na osnovu Prednacrtu novog Ustava.

Posle izlaganja druga Kardelja uzeo je ponovo reč Džuanda. On se zahvalio na informacijama koje su dobili od druga Kardelja. Rekao je da Indonežane uvek veoma mnogo interesuju najnoviji događaji u Jugoslaviji i mere koje preduzima Jugoslavija, pošto Jugosloveni uče na praksi i uvode stalno nove forme i nove metode, ako je praksa demantovala stare forme i metode. Džuanda je istakao da je Indonezija suočena sa veoma sličnim problemima – i to kako na ekonomskom, tako i na drugim poljima.

U Indoneziji je došlo do velikog opadanja proizvodnje u državnim preduzećima, što je prouzrokovalo teške posledice u pogledu devizne situacije; isto tako porasli su i izdaci u rupijama. U državnim preduzećima zadržane su stare kapitalističke forme organizacije. Jedina razlika sastoji se u tome što su akcije ranije pripadale privatnim vlasnicima, dok se sada nalaze u rukama države. Još nisu sprovedene u život nove ideje u pogledu odnosa između uprave i radnika. Uvedeni su saveti preduzeća u čijem radu učestvuju radnici, rukovodstvo preduzeća pa čak, kada je to potrebno, i stručnjaci iz vana. Ti saveti kontrolišu i poboljšavaju rad i produktivnost preduzeća. Još nije prošlo dovoljno vremena da bi se ustanovilo da li ti saveti predstavljaju dobru organizacionu formu.

Što se tiče poreza, država uzima deo čistog prihoda kao što to čini i u slučaju privatnih preduzeća, 55% čistog prihoda dobija država, 7% čistog prihoda upotrebljava se za društvene potrebe u preduzeću, a 5% se isplaćuje u vidu proizvodnih premija rukovodstvu preduzeća i radnicima. Ako preduzeće dobro radi, mnogo više novca se podeli radnicima i upravnom osoblju.

U Indoneziji još uvek postoji – manje-više – sistem fiksiranih plata po vremenu. Nezavisno od uspeha preduzeća utvrđene su minimalne i maksimalne plate.

Rezultati koji su do sada postignuti su razočaravajući, tj. mnogo slabiji od onih koji su se očekivali. Tako se, naprimer, očekivalo da će država dobiti od preduzeća – povrh poreza – još 4 milijarde rupija, a dobila je svega milijardu i po rupija (1/3). Za ovo postoji niz razloga – pomanjkanje iskustva i tehničkog znanja, a osim toga, izvestan deo uvoza reproduktionog materijala i opreme zamenjen je uvozom za vojne potrebe, što je zakočilo normalan razvitak.

Podigla se vika na rukovodioce državnih preduzeća. Međutim, vrlo lako je kritikovati i smeniti, ali je vrlo teško naći dobre zamene. Osim toga, nije sve samo u oblicima organizacije. Postoje teškoće u pogledu planiranja, kao i procene troškova proizvodnje, cena itd. Plate i nadnice su nedovoljne.

Krivica ne leži samo na radnicima i upravi, već tu deluju i mnogi vanjski faktori. Počev od 1950. g. Indonezija je stalno suviše mnogo trošila. Bilo je potrebno činiti velike izdatke za bezbednost i pripreme za oslobođenje Z. Irijana.

Ozbiljno se postavlja pitanje šta treba dalje da se radi. Potrebno je preduzeti kako prelazne, tako i dugoročne mere, revidirati osmogodišnji plan i prilagoditi ga postojećoj situaciji.

U vezi s tim Džuanda ponovo izražava nadu da će jugoslovenska vlada izići u susret želji indonežanske vlade kada ova bude zatražila da se u Indoneziju uputi jedan jugoslovenski stručnjak. On bi pomogao indonežanskoj vladi oko reorganizacije državnih preduzeća.

Zatim je spomenuo da budžet nije uravnotežen.

Osvrnuvši se na deo izlaganja druga Kardelja koji se odnosio na Ustav, Džuanda je izjavio da su naši izborni sistemi različiti, ali ima i sličnosti – na primer, predstavništvo tzv. funkcionalnih grupa u indonežanskom parlamentu – seljaci, radnici, omladina, inteligencija itd. Izrazio je nadu da će se opšti izbori u Indoneziji održati do kraja 1963. g. To će biti drugi izbori po redu.

Zatim je Džuanda prešao na međunarodnu problematiku. Pošto je izjavio da je bio zamolio potpredsednika Leimenu da u toku puta na Bali obavesti druga Kardelja o politici Indonezije prema susednim zemljama, on se osvrnuo samo na dva aktuelna problema: 1) na pokušaje Malaje da stvori Maleziju, putem pripajanja Singapura i Severnog Bornea Malaji i 2) na napore koji se čine da se ostvari Asocijacija Jugoistočne Azije – Association of South-Eastern Asia (ASA). Indonezija se protivi pokušajima stvaranja Malezije, jer smatra to imperijalističkim poduhvatom. Što se tiče organizacije ASA, Indonezija joj se ne protivi, ali više voli razvijanje saradnje na bilateralnoj bazi. Uostalom, ASA samo životari.

Zatim je vratio razgovor na poljoprivredu rekavši da je i na tom području indonežanska vlada suočena sa mnogim problemima (modernizacija proizvodnje, cene itd.).

Prilikom dolaska jugoslovenskih stručnjaka mogla bi se prodiskutovati s njima pitanja o uvođenju stimulansa za radnike koji rade u državnim preduzećima, državnim proizvodnim jedinicama. U tom pogledu Indonezija bi mogla da preuzme izvesna jugoslovenska iskustva.

Drug Kardelj je izrazio spremnost da se pošalje traženi stručnjak, ali je skrenuo pažnju na različitost uslova i naglasio potrebu da, saslušavši našeg stručnjaka, oni nalaze svoja rešenja. Naš stručnjak bi trebao da bude, pre svega, izvor informacija o jugoslovenskoj praksi na tom području, a ne da bude odgovoran za izradu predloga definitivnih rešenja u Indoneziji.

Džuanda se složio sa gledištem druga Kardelja u pogledu uloge stručnjaka. Indonežanima je jasno da su prilike različite i da nema formula koje bi važile za sve zemlje. Stoga oni oštro kritikuju izvesne sugestije i savete koji im se daju sa strane, a koji se temelje na opštim i ukalupljenim formulama (napr. saveti stručnjaka Međunarodnog monetarnog fonda).

Što sa tiče državnih preduzeća, tu Indoneziji ne može da pomogne iskustvo kapitalističkih zemalja. Zato oni treba da se upoznaju sa iskustvom Jugoslavije, Kine itd.

Pošto je vratio diskusiju na međunarodne teme, Kardelj je dao informaciju o odnosima Jugoslavije sa susednim zemljama, a posebno o odnosima sa zemljama socijalističkog lagersa, koji se u poslednje vreme uspešno poboljšavaju. To se u prvom redu odnosi na jugoslovensko-sovjetske odnose. Odnosi sa socijalističkim zemljama bili su ranije remećeni raznim ideološkim razmimoilaženjima. Nesporazumi su nastajali iz nerazumevanja jugoslovenskih shvatanja o ulozi politike neangažovanja, jer su neki smatrali da se jedna socijalistička zemlja kao Jugoslavija mora odreći svoje nezavisne politike da bi bila član socijalističkog lagersa. Sadašnji put Predsednika u Sovjetski Savez je na liniji daljeg poboljšanja odnosa sa Sovjetskim Savezom i boljeg uzajamnog razumevanja. Naravno, ne radi se o nekom principijelnom menjanju jugoslovenske politike. To poboljšanje je odraz saglasnosti obe strane da ideološke razlike ne mogu biti smetnja prijateljske saradnje između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, kao i odraz činjenice da su u Sovjetskom Savezu počeli bolje da sagledavaju značaj politike neangažovanosti u današnjem svetu. Osim toga, u SSSR je praktički prodrlo i sve više prodire shvatanje da u socijalizam vodi mnogo puteva, što čini i odnos SSSR prema drugim socijalističkim zemljama tolerantnijim. Sve to je stvorilo nove uslove za saradnju između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza kao i sa drugim socijalističkim zemljama.

Jedino sa Albanijom i sa Kinom naši odnosi su i nadalje vrlo slabi. Albanija je ustvari sprovednik kineske politike na jugoslovenskim granicama. Istovremeno kineski napadi na sovjetsku politiku idu u pretežnoj meri preko Jugoslavije. Jugoslavija je dugo ćutala. Ali takvo stanje se nije moglo produžiti u nedogled i nedavno smo i u posebnoj izjavi vlade zauzeli stav prema kineskoj politici. Međutim, nema razloga da naši odnosi budu slabi ni sa Albanijom, ni sa Kinom. Interesi Jugoslavije ne bi trebalo nigde da dolaze u sukob sa interesima Kine. Prema rečima Kardelja jugoslovensko-kineski spor je očigledno odraz izvesnih dilema koje danas stoje pred Kinom i pred svim socijalističkim zemljama, a u prvom redu pitanja kojim putem treba da idu socijalističke zemlje u savremenim međunarodnim uslovima. Kardelj je rekao da Jugosloveni potpuno razumeju neminovnost unutrašnje mobilizacije Kine da bi se ekonomski izgradila. Međutim, Kini su u tu svrhu neophodna i dodatna sredstva. Pomoć koju joj može pružati SSSR i socijalistički lager, očigledno nije dovoljna, jer i sam SSSR je suočen sa vrlo važnim zadacima sopstvene izgradnje podizanja standarda. Pri

tome on mora izdržati i dodatni teret – naoružanje. Po mišljenju Kardelja Kina kao ogromna zemlja može dobiti zadovoljavajuću materijalnu bazu za svoj razvitak za jedan tempo kakav je nametnula revolucija samo u okviru svetske privrede. Zato je razumljivo što Kina teži da postane samostalni faktor u stvaranju novih odnosa u svetu, koji će omogućiti brži razvoj nerazvijenih zemalja i same Kine. Međutim, put koji je ona izabrala da se postigne drukčija podela bogatstava u svetu je pun opasnosti za svetski mir. Mi smatramo da bi pritisak u tom pravcu trebalo vršiti ne pretnjom ratom, nego u prvom redu na ekonomskom planu u smislu potsticanja tendencija koje vode ka svetskoj ekonomskoj integraciji, ka otvaranju svetskog tržišta za sve zemlje uključiv Kinu. Mi ne bacamo krivicu za današnje stanje pre svega na Kinu, mada se s njenom politikom ne slažemo, jer smatramo da glavnu odgovornost za takav obrt u Kini snose SAD zbog svoje politike blokade i izolacije Kine. Time je Kini nametnuta današnja njena orijentacija u međunarodnim odnosima, pa i u unutrašnjoj izgradnji.

Nama je žao što Kina ne vidi da je politika koju vodi Jugoslavija ustvari u korist Kine i da bi za nju bilo daleko bolje da se orijentiše u svojoj spoljnoj politici na put kojim danas ide Sovjetski Savez, jer to bi bio put efikasnog pritiska na reakcionarne snage na Zapadu. To bi omogućilo brže uspehe i na području svetske ekonomske saradnje i u pravcu razbijanja ekonomske blokade oko Kine.

Govoreći o jugoslovenskom shvaćanju politike neangažovanosti, Kardelj je okarakterisao tu politiku kao politiku koja se dosledno suprotstavlja kolonijalizmu, imperijalizmu, agresiji i uopšte politici sa pozicije sile. U tom duhu on je predložio i konsultacije malih zemalja u pripremi svetske ekonomske konferencije. Pri tome on je upozorio da će od toga skupa biti malo koristi, ako bi se konferencija više manje samo ograničila na suprotstavljanje političkih teza. Neangažovane zemlje moraju izaći na toj konferenciji sa jednim konstruktivnim programom u odnosu na probleme razvijenih i nerazvijenih zemalja, na probleme svetske trgovine uopšte, kao i organizovane svetske pomoći bržem ekonomskom razvitku nerazvijenih zemalja.

Izlažući odnose Jugoslavije sa zemljama Zapada, Kardelj se posebno zadržao na jugoslovensko-američkim odnosima, koje je označio kao – sa formalne strane – više manje normalne, u kojima, međutim, ima u poslednje vreme i elemenata pogoršavanja pod pritiskom reakcionarnih krugova SAD (oduzimanje Jugoslaviji statusa najpovlašćenije nacije, paljenje jugoslovenskih proizvoda u SAD itd.) – izgleda, u prvom redu, zbog poboljšanja jugoslovensko-sovjetskih odnosa. To je, čini se, odraz diferencijacije u samim SAD između krugova koji su za koegzistenciju i krugova koji misle da je rat jedini izlaz za učvršćenje međunarodnih pozicija SAD.

I događaji oko Kube odraz su takvog merenja snaga. Mi smatrao da je sovjetska vlada postupila veoma mudro kad je povukla rakete sa Kube. I zato smo dali punu podršku Hruščovu. Kad je ocenio da je svet na ivici rata on je svoj prestiž žrtvovao očuvanju mira. I time je izašao politički ojačan iz ovog sukoba.

U takvoj situaciji sovjetska vlada je poslala poziv Titu da poseti SSSR. Odlazak Tita u SSSR biće doprinos učvršćenju mira. To je naša podrška orijentaciji koju zastupa Hruščov. Ujedno je taj poziv i odraz priznanja nezavisne socijalističke pozicije Jugoslavije. Jugoslavija je, besumnje, zainteresovana za što bolje odnose i što tešnju saradnju sa SSSR i sa drugim socijalističkim zemljama. To ne treba ni u kom smislu da deluje negativno na njene odnose sa zemljama Zapada.

U vezi s Kubom Kardelj je rekao da je Jugoslavija uvek pružila podršku kubanskom narodu, ali da rukovodstvo Kube nije uvek bilo dovoljno realističko u svojoj oceni tih odnosa, pa ni međunarodnog položaja Kube samog po sebi. Iz toga su sledili neki postupci kubanske vlade i neka njena shvatanja, koja Jugoslavija nije uvek mogla da sledi i da im daje svoju saglasnost. Tako su nastale i neke teškoće i nesporazumi u jugoslovensko-kubanskim odnosima. Naš stav podrške kubanskoj revoluciji doduše zbog toga nije ni u kom pogledu izmenjen ili pokoleban, ipak u našim odnosima nema dovoljno srdačnosti ni uzajamnog poverenja. Mi se nadamo da će Kubanci sada – posle teške krize – početi realnije da ocenjuju stvari oko sebe.

Po pitanju indo-kineskog sukoba Kardelj je rekao da mi ne ulazimo u pitanje granice kao takve. Verovatno ima mesta za diskusiju o tome pošto granica nije tačno ustanovljena. Ali ta neslaganja ne bi smela da budu opravdanje za rat. Mi gledamo na taj konflikt pre svega sa stanovišta mogućih posledica, ako se rat produži ili ako stanje na granici i dalje bude mutno. A te posledice mogu biti vrlo teške kako sa stanovišta neangažovanosti Indije tako i sa stanovišta daljeg društvenog razvitka u toj zemlji. Konflikt sa Kinom jača desne snage u Indiji i gura zemlju na pozicije reakcionarnih krugova na Zapadu. Zato je osnovni problem sada kako stvoriti uslove, prihvatljive za obe strane, da se ne prekine primirje i da se problem počne diskutovati za stolom.

Na kraju drug Kardelj je spomenuo i pitanje Nemačke, koje bi trebalo rešavati polazeći od činjenice da postoje dve Nemačke. Miroљjubivo rešenje za problem Nemačke i Berlina bilo bi ozbiljan doprinos stabilizaciji mira u tom delu sveta i otvorilo bi put ka miroљjubivom rešavanju i drugih otvorenih pitanja.

Posle izlaganja potpredsednika Kardelja Džuanda je izjavio da Indonezija prati sa velikom pažnjom odnose Jugoslavije sa Albanijom, i naročito sa Kinom. On bi voleo da vidi da se odnosi između Jugoslavije i Kine poprave, kao što su se popravili odnosi između FNRJ i Sovjetskog Saveza. Ali sada Kina vodi različitu politiku od Sovjetskog Saveza. Indonezija gleda da se drži po strani toga sukoba. U tom svetlu treba ocenjivati i naš odnos sa KP Indonezije, čija gledišta su bliža Pekingu nego Moskvi.

Indonežanska vlada pozitivno ocenjuje politiku koju sada sprovodi Moskva, a naročito stav koji je zauzeo Hruščov povodom kubanske krize. Taj stav spasao je svet od nuklearne katastrofe. Osim toga, sada je za Amerikance veoma teško da organizuju napad na Kubu. U interesu je i same Kube da ovo

shvati.

Razvoj odnosa između SSSR-a i Kine je interesantan.

Iz govora Hruščova pred Vrhovnim sovjetom jasno se vidi da miroljubiva koegzistencija predstavlja osnov sovjetske spoljne politike. To dokazuje i način na koji je rešen kubanski problem.

Još nije video američko i kinesko reagovanje na govor Hruščova. Međutim, u svom govoru Hruščov je otvoreno napao Kinu, naime neke koncepcije Mao Ce Tunga. Za „tigra od papira“ Hruščov je rekao da ima atomske zube, a one koji napadaju politiku koegzistencije kao popuštanje imperijalistima potsetio je na ostatke kolonijalizma u obliku Hongkonga i Makaoa.

Smatra da će američko reagovanje na govor biti povoljno, dok se plaši da će Kineze Hruščovljev govor jako naljutiti. To može biti zloupotrebjeno sa strane USA, i Džuanda se pita nema li drugog – mirnijeg puta za rešenje sovjetsko-kineskih razmimoilaženja.

Osvrnuvši se na kinesko-indijski sukob Džuanda je izjavio da Indonežanima nije potpuno jasno ko je kriv za napad. Osnovno je da se Indija zadrži u krugu neangažovanih zemalja. Potrebno je da se obe strane u sporu dovedu do konferencijskog stola. Još nije dobio potpun izveštaj o predlogu koji će, u ime učesnika Konferencije u Kolombu, gospođa Bandaranaike podneti Nehruu i Ču En Laju. Međutim, izgleda da taj predlog predstavlja kompromis između predloga UAR-a (tampon zona) i ideje Ne Vina (kompromisna linija). Indonežanski stav je sledeći: Ostanite tamo gde ste; ne pucajte; počnite da pregovarate.

Džuanda konstatuje da između jugoslovenskih i indonežanskih gledišta nema razlike u pogledu potrebe iznalaženja univerzalnih rešenja za neke od postojećih problema. Ublažavanje antagonizama između blokova možda bi imalo povoljan efekat na Kinu, u smislu ublažavanja njenih stavova. Međutim, postoje razlike između procena Engleske i Amerike u odnosu na Kinu. (Džuanda nije objasnio te razlike).

Pouka iz kubanske krize mogla bi takođe uticati na stav u odnosu na Kinu.

Indonezija podržava oslobodilačke pokrete, u skladu sa zaključcima Bandunške konferencije. Simpatije Indonezije su na strani novih zemalja, na primer Kube. Međutim, ona ne odobrava sve postupke vlada i rukovodilaca tih zemalja. Ponekad njihove izjave i politika nisu u skladu sa njihovim vlastitim interesima.

U vezi sa događajima na Severnom Borneu, Džuanda je izjavio da se tamo radi o jednom značajnom oslobodilačkom pokretu. Sa žaljenjem je konstatovao da Azhari nešto preteruje u svojim izjavama pre svega u odnosu na Indoneziju. Dobro je preterivati do izvesnog stepena, ali se ne sme preći granica (jer to može da dovede do gubitka podrške).

Indonezija daje moralnu podršku oslobodilačkom pokretu na Severnom

Borneu. Ona želi narodu tog kraja sve najbolje – da slobodno izaberu svoju vladu i da izgradi svoju zemlju.

Za razgovor o bilateralnim odnosima nije ostalo mnogo vremena. Kiro Gligorov je ukratko obavestio o radu grupa na području ekonomske saradnje. Podvukao je iskrenost u razgovorima, ali je izrazio žaljenja što je protokol koji su potpisali ostao u suviše uopštenim terminima, i što nije ništa konkretnije dogovoreno ni po pitanju količina tekstila koje će Indonezija naredne godine kupiti u Jugoslaviji, ni po pitanju objekta za izgradnju iz jugoslovenskih kredita.

U odgovoru na izlaganje Gligorova, Džuanda je izjavio da Indonezija u ovom momentu nije u stanju da preuzme konkretne obaveze. Ove godine zakasnilo se sa planom i budžetom za 1963. god. Međutim, što se tiče tekstila, biće uskoro potrebno da se donese odluka, jer se približava praznik Elbaran (u martu), kada svet kupuje mnogo tekstila, tj. obnavlja svoju garderobu. Tako će, po svoj prilici, kroz dve do tri nedelje biti odobren plan uvoza tekstila.

Indonezija mora da bude veoma obrazriva i kritička u odnosu na nabavke nove opreme. Dosada se posvećivalo i suviše pažnje novim objektima, umesto da se vodilo više računa o postojećim fabrikama, koja trpe od nestašice sirovina i rezervnih delova. Biće potrebno preispitati indonežansku politiku o ovom problemu. Za sada se pristupilo odgađanju izgradnje novih objekata. Novi prioriteti moraće da se zasnivaju na tačnim ciframa.

Indonezija je dosada suviše trošila svoja sredstva. Stoga će biti potrebno pomno ispitati nove investicije, i to kako sa gledišta deviza, tako i sa stanovišta izdataka u rupijama. Što se tiče deviza, Indonezija želi da sačuva reputaciju dobrog platiše. Što se tiče rupija, potrebno je voditi računa da se suviše ne poveća novac u opticaju.

Prošle nedelje indonežanska vlada donela je važne odluke. Ona potpuno shvata prednosti konkretnih odluka, ali – za sada – ona mora da ispita mogućnosti zemlje i njenu sposobnost da otplati dugove. Treba da prođe izvesno vreme pre nego što bude moguće utvrditi definitivne cifre.

Potpredsednik Kardelj se složio sa argumentima koje je izneo Prvi ministar Džuanda. Naravno da u ekonomskoj saradnji obe strane treba da imaju korist. Mi smo zainteresirani da naša saradnja sa Indonazijom bude što obimnija, ali ne bismo želeli da učinimo išta što bi Indoneziji stvaralo bilo kakve teškoće. U svakom slučaju razvijanje ekonomske saradnje i uzajamne pomoći doprineće i razvijanju političkih odnosa. Ali da bi ti odnosi i bili dobri, potrebno je da se ekonomska saradnja razvija na zdravoj osnovi. Zato se on slaže sa tim da se za sada donese samo jedan okvirni protokol, s tim što u najbrže moguće vreme treba povesti razgovore o konkretizaciji tog protokola.

Na kraju je dogovoreno da zajedničko saopštenje za štampu ne ulazi u teoretska pitanja ili u formule ideološkog karaktera. Ono treba da odrazi široku skalu saglasnosti obe strane po međunarodnim pitanjima a na području bilateralne sa-

radnje treba da konkretno izrazi mogudnosti buduće saradnje njenog proširenja.

MSP RS, DA, PA, 1962, F-42, dos. 6, br. 443998

166

Nacrt odgovora potpredsednika Kardelja na zdravicu predsednika Sukarna

Decembar 1962.

Vaša Ekselencijo,
Dragi prijatelji,

Dozvolite mi da Vam pre svega, zahvalim na ljubaznim i prijateljskim rečima upućenim ovde meni, mojoj supruzi i mojim saradnicima. Takvi izrazi prijateljskog osećanja i ljubavi upućivani su nam od strane vaših naroda sve od momenta stupanja na tle Vaše velike i prijateljske zemlje. Zahvaljujem se, takođe, na toplim rečima upućenim za dobrobit naroda Jugoslavije. Osećam posebno zadovoljstvo, Vaša Ekselencijo, što u Vašoj ličnosti mogu pozdraviti našeg dragog sugrađanina, iskrenog prijatelja, velikog pobornika za očuvanje svetskog mira, za ravnopravne odnose među državama i narodima, i iskusnog državnika koji se uporno i odlučno bori za uvršćenje međunarodnog položaja prijateljske nam Indonezije.

Narodi i Vlada Jugoslavije veoma cene i sa posebnim interesovanjem prate ogromne napore koje ulaže Vaša zemlja, za izgradnju boljeg i srećnijeg života. Iz sopstvenog iskustva znamo kako je teško da se u kratkom vremenskom razdoblju nadoknadi ono što su razni kolonizatori i osvajači decenijama i stolecima ometali. Kroz ostvarenje Vašeg osmogodišnjeg plana Vi smelo i uspešno izgrađujete zemlju u čemu Vam, dozvolite mi, najsrdačnije želim mnogo uspeha.

Moja poseta Indoneziji predstavlja nastavak, već do sada razvijene korisne prakse, povremene razmene mišljenja i gledišta po pitanjima od obostranog interesa, putem ličnih kontakata državnika Jugoslavije i Indonezije. Zato mi čini posebno zadovoljstvo što mogu i ovom prilikom konstatovati da se saradnja Jugoslavije i Indonezije na političkom planu manifestovala kroz česte zajedničke aktivnosti i istupanja na međunarodnim forumima, a posebno po onim problemima, koji su bili od vitalnog interesa za miroljubivo čovečanstvo, naravno u duhu politike neangažovanja naših dveju zemalja. Mogu, takođe, sa zadovoljstvom konstatovati da se saradnja između naših zemalja proširuje i na sva ostala polja bilateralnih odnosa i beleži stalni napredak. Posebno me raduje što su se ekonomski odnosi između dve zemlje poslednjih godina veoma razvili. Dok smo u ranijim susretima više puta konstatovali da ekonomski odnosi zaostaju za političkim, ovog puta prijatno mi je da konstatujem da smo i na tom polju postigli vidne

rezultate: ekonomski odnosi postaju sve intenzivniji i raznovrsniji. Tim povodom želim da istaknem, a verujem da delim i mišljenje Vaše Ekselencije, da pored svih do sada postignutih uspeha, postoje još velike mogućnosti, za široku saradnju naših zemalja na tom polju. Imajući u vidu i sličnost problematike, smatram da bi bilo u obostranom interesu da nastavimo sa još intenzivnijom i svestranijom razmenom iskustava stečenih na polju unutrašnjeg razvitka naših zemalja.

Jugoslaviju i Indoneziju koje na pripadaju ni jednom od postojećih blokova sila, vezuje veoma širok stepen sličnosti gledišta po svim osnovnim problemima današnjice. Ona se ispoljavaju kroz borbu za očuvanje mira putem aktivne miroljubive koegzistencije, kroz borbu za ravnopravne odnose među svim zemljama i narodima, za nemešanje u unutrašnje stvari drugih zemalja, za opšte i sveobuhvatno razoružanje, za likvidaciju kolonijalizma u bilo kojoj formi i za efikasnu međunarodnu pomoć zemalja u razvoju, bez ikakvih političkih uslova.

Međunarodna situacija se, nažalost, u poslednje vreme osetno pogoršala. Ovih dana čovečanstvo je bilo na ivici svetskog sukoba, što bi značilo njegovu potpunu katastrofu. Uzroci takvog kretanja u međunarodnim zbivanjima leže, po našem mišljenju, u činjenici da još uvek neki krugovi u svetu prilaze rešavanju otvorenih međunarodnih problema sa pozicija sile i grubog mešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja, da bi zaštitili svoje sebične interese i sprečili normalan i nazavisan razvoj tih zemalja. Ukratko u tome leži suština pogoršanja međunarodne situacije koja se grubo manifestuje u slučaju Kube, na Bliskom Istoku, a doskora i na Vašoj sopstvenoj teritoriji oko Zapadnog Irijana. Najnoviji događaji na granicama Indije izazivaju opravdanu brigu i bojazan za narušavanje mira ne samo u ovom području nego i u čitavom svetu. Mi sa velikom zabrinutošću pratimo razvoj ovih događaja. Međutim, u takvoj situaciji potrebno je udruženim snagama svih zemalja, sa puno državičkih mudrosti i upornosti pristupiti mirnom rešavanju otvorenih problema i spasiti čovečanstvo od nedoglednih posledica. I dok se na jednoj strani zaoštavaju otvoreni problemi istovremeno se potiskuje u stranu osnovni problem današnjice, tj. odnos između razvijenih i nedovoljno razvijenih područja. Naše je mišljenje da suprotstavljanje i kočenje rešavanja tog problema – koji predstavlja istorijsku nužnost, te se zato ne može mimoići, – dovodi do konstantne nestabilnosti u svetu, koja je opterećena stalnom opasnošću od težih poremećaja.

Vaša Ekselencijo, dragi prijatelji,

Moja zemlja je uvek visoko cenila napore koje su narodi i Vlada Republike Indonezije ulagali na planu smirivanja međunarodne situacije i rešavanju problema mirnim putem. To su napori doslednog sprovođenja politike neangažovanosti, čiji ste protagonist Vi uvaženi i visoko cenjeni predsedniče. Vaša reč i misli izraženi na Beogradskoj konferenciji, kao i na raznim drugim skupovima i forumima i u ličnim kontaktima sa našim Predsednikom Titom, imali su dalekosežan uticaj na sadašnju ulogu neangažovanih zemalja u ovom uzburkanom

svetu. Mi smo duboko ubeđeni da će naši zajednički napori na tom polju i u budućnosti biti krunisani uspehom, kao što su bili do sada.

Vaši uspesi gospedine Predsedniče, u likvidaciji kolonijalizma sa teritorije Vaše velike zemlje, oslobođenjem Zapadnog Irijana, – iskreno ispunjavaju zadovoljstvom srca naših ljudi koji se dive herojskim naporima hrabrog Indonežanskog naroda kome je moja zemlja pružila bezrezervnu podršku. Delimo vaše zadovoljstvo povodom ove krupne pobede nad mračnim silama kolonijalizma. Svesni sme ogromnih žrtava koje je hrabri i rodoljubivi narod Republike Indonezije morao da podnese, da bi istrajao u dugogodišnjoj borbi za konačno oslobođenje svoje braće na Zapadnom Irijanu.

Dozvolite mi, da i ovom prilikom u ime svoje Vlade izrazim uverenje da će Jugoslavija i ubuduće, u skladu sa svojom dosadašnjom principijelnom miroljubivom spoljnom politikom ulagati napore, kako bi politika miroljubive koegzistencije dobila sve širu primenu, jer ona predstavlja jedinu alternativu, koja vodi ka miru i bezbednosti čovečanstva.

Duboko sam uveren Vaša Ekselencijo da će moji razgovori sa Vama i Vašim saradnicima doprineti daljem produbljanju i razvoju naših prijateljskih odnosa. U tom smislu želim Vama Ekselencijo i Vama dragi prijatelji a preko Vas i velikom Indonežanskom narodu ličnu sreću i prosperitet.

Dozvolite mi, Vaša Ekselencijo i dragi prijatelji da dignem ovu čašu za Vašu ličnu sreću i zdravlje, za sreću Indonežanskog naroda, za prijateljstvo i saradnju naroda Jugoslavije i Indonezije.

MSP RS, DA, PA, 1962, F-4, br. 444051

167

Ambasada FNRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o Kardeljevoj poseti Indoneziji

Džakarta
Broj 937
22. decembar 1962.

Kardeljeva poseta završena tačno po programu. Opširnije informacije ponela delegacija (Nikezić) i suštinske momente će javiti iz Delhia. Mi podvlačimo:

1) Kardelju ukazane počasti i pažnja kako uobičajeno za šefove država (sem prisutnosti Sukarna na aerodrom pri dočeku i ispraćaju). Na ulicama velike slike Sukarna i Kardelja, veliki broj naših zastava, mladež i deca u špalirima duž

stotina kilometara cestama i gradovima, svuda selima gde prolazili kolima, svi sa malim indonežanskim i jugoslovenskim zastavicama i cvećem.

2) Za bezbednost takođe ista briga. Mobilisana sva policija, mnogo vojske. Na putu Medan-Prapat preko 100 kola snaga bezbednosti. Na prolazima kroz pravu džunglu mitraljeska gnezda i tako dalje.

3) U susretima i razgovorima učestvovala-takoreći čitava vlada. Sa Sukarnom 5 susreta ali bez temeljitije razmene mišljenja, pošto Sukarno to već po svim običajima izbegava. Sadržajne razmene gledišta po svim problemima uključiv Kinu sa Djuandom i Leimenom na putovanjima. Dva plenarna sastanka obeju delegacija posvećena razmeni iskustava u državnoj, naročito ekonomskoj izgradnji i razmeni gledišta o svetskim problemima. Veliki interes za Kardeljeva izlaganja o metodama savladavanja privrednih teškoća i našem gledanju na pitanje Kine, Kube, i pitanje odnosa razvijenih i nerazvijenih zemalja. Njihova izlaganja o privrednim poteškoćama, naročito o nerešenom problemu upravljanja državnim sektorom privrede veoma iskrena, manje o spoljno političkim i svetskim pitanjima. U odsutnosti Sukarna u ovim pitanjima uglavnom ponavljane formulacije namenjene javnosti (neutralnost u sporu Indija-Kina i slično).

4) Intiman ručak u rezidenciji za R. Abdulganija i Ali Sastroamidjoja, dva glavna ideologa nacionalističke partije. Atmosfera vanredno topla. Obojica sa napetošću slušali i jako impresionirani izlaganjem Kardelja o svetskim pitanjima, naročito o Kini. Njihove povremene primedbe i pitanje pokazala veliku meru slaganja. Kod Alia izbijala donekle i sklonost ka iracionalnom potenciranju značenja „azijske solidarnosti“. Kod Abdulganija ovo malo primetno.

5) Ekonomski pregovori korisni, ali nažalost upola uspešni. Svaka strana imala mogućnost da se do kraja upozna sa željama i prednošću druge strane. Oni su zbog sadašnjih poteškoća u platnom bilansu molili da se konačne odluke odlože za nekoliko nedelja i najviše nekoliko meseci. Posebnom depešom detaljnije.

6) Javnost tokom posete opširno izveštavana preko štampe i radia, više nego kod posete Deža i Sihanuka. Jedino su politička i javna istupanja, govori i zdravice davane jako skraćeno, svega po nekoliko rečenica. Čitaoci zbog toga nisu mogli primetiti razlike u dva glavna istupanja Sukarna tj. u zdravicama na njegovom i našem banketu, od kojih prva konvencionalna i sadržala neumesne šale a druga topla kao u „stara vremena“.

7) Rezultati posete apsolutno pozitivni. Javnost se podsetila na Jugoslaviju i Tita. Prvi put posle EK podsetila se na ovaj događaj i glavne parole naših na BK. Rukovodioci, naročito Djuanda, Leimena, Ali i Abdulgani dobili snažnu inekciju naših gledanja što će verovatno dati trajne rezultate. Za Sukarna mi izgleda verovatno da je posebno impresioniran činjenicom, da Kardelj nije iskoristio boravak ni za najmanji napad na Kinu i uopšte bio krajnje lojalan. Tome pripisujem toplinu druge zdravice i smelost da javno obećao ponovnu posetu Beogradu (privatno kaže da bi to moglo biti na povratku sa državne posete

Londonu). Lični odnosi Kardelj-Djuanda pa i Kardelj-Leimena su se učvrstili. Obojica kao i njihove žene izrazito topli prema Kardelju i prema Pepici. Ekonomisti učvrstili uverenje da smo interesantan partner. Ministar finansija sprijateljio se sa Gligorovim i obećao uskoro doći u Beograd. Sledi nastavak.

8) PKI dala na početku unutarnju direktivu bojkota. Njihova zvanična štampa ćutala, ona pod njihovim uticajem u skraćenom vidu pretila. Ni jedna ni druge nije napadala, odsutnost njihovih pristalica na ulici nije se primećivala. Incidenata nije bilo (uobičajeno istupanje pred Parlamentom verovatno otpalo zbog frakcije PKI).

9) Kominike na njihovu inicijativu opširan. Stavovi u duhu BK prihvaćeni bez otpora. Glavna poteškoća njihovo insistiranje na formulaciji „nove ređajuće SE snage“. Ovo nas prisililo na kompromis da se unese njihovo i naše gledanje na to pitanje o sastavu i ulozi progresivnih snaga u današnjem svetu (njihovo isključenje uloge radničkog pokreta u razvijenom delu sveta). Kominike su objavile agencije i štampa u celini.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1962, F-42, dos. 27, br. 442296

168

**Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu o poseti
premijeru Hruščovu**

Beograd, 14. januara 1963.

Dragi prijatelju,

Imajući u vidu krupne međunarodne događaje osjećam potrebu da sa Vama ponovo razmijenim mišljenja o nekim najbitnijim međunarodnim problemima. Prošla 1962. godina bila je zaista burna i bremenita raznim opasnostima za mir u svijetu, ali se završila srećno, blagodareći pobjedi zdravog razuma onih koji su pred čovječanstvom najodgovorniji za njegovu sudbinu i zahvaljujući značajnoj i konstruktivnoj aktivnosti neangažovanih zemalja, koje su u Ujedinjenim nacijama učinile krupne i uspješne napore da se na miran način otkloni sukob u Karipskom moru. Mislim da ipak možemo sa pouzdanjem gledati na dalji razvoj međunarodne situacije i biti zadovoljni rastućom ulogom neangažovanih zemalja, iako smatram da bi bilo potrebno da one ispolje još veću aktivnost i jedinstvo u svojim akcijama na međunarodnom planu.

Vjerujem da će Vas interesovati rezultati naše posjete Sovjetskom Savezu, do koje je došlo na poziv sovjetske vlade i njenog predsjednika N. S. Hruščova.

Ta je posjeta imala karakter odmora, ali smo mi nastojali da ovaj odmor koristimo ne samo za svestrano upoznavanje sovjetskih dostignuća, ostvarenih naročito u posljednje vrijeme, nego i za temeljitu razmjenu mišljenja o svim važnijim međunarodnim pitanjima, i o odnosima između Jugoslavije i SSSR. Prije svega, moram da kažem da smo veoma zadovoljni srdačnim prijemom na koji smo naišli i kod vlade i kod naroda Sovjetskog Saveza. Naši razgovori vođeni su u duhu prijateljskog i realističkog posmatranja međunarodnih problema i naših bilateralnih odnosa i mislim da je značajno što smo uspjeli da razjasnimo mnoga pitanja i da postavimo na realističniju bazu ono što je bilo sporno u našim odnosima. U većini važnih međunarodnih problema, koji zabrinjavaju svijet, mi smo se složili ili smo imali približna gledišta, a napose, došli smo do zajedničkog uvjerenja da je potrebno da sve više poboljšavamo i proširujemo naše bilateralne odnose na raznim područjima.

Takođe smo opširno razgovarali o značaju neangažovanih zemalja u današnjem svijetu i u vezi s tim ja sam objasnio politiku Jugoslavije. Složili smo se da neangažovane zemlje imaju sve značajniju pozitivnu ulogu u međunarodnim zbivanjima.

Izgleda mi da je najznačajnije u spoljnoj politici Sovjetskog Saveza to što je sovjetska vlada čvrsto stala na gledište miroljubive koegzistencije sa svim zemljama, bez obzira na razlike u njihovim društvenim sistemima, i što smatra da sporne međunarodne probleme treba rješavati na miran način, putem pregovora. Zbog toga je i došlo do otvorenih razmimoilaženja sa kineskim rukovodiocima u pogledu stava prema miru ili ratu, ostvarenju miroljubive koegzistencije, u pitanjima koja su od suštinskog značaja i za sve neangažovane zemlje.

Iz razgovora sa sovjetskim premijerom stekao sam utisak da više nema razloga za strahovanje od izbijanja sukoba zbog problema Berlina, jer izgleda da su kontakti između SSSR i SAD skoro doveli do izvjesnog sporazuma, u okviru koga bi Sovjetski Savez pristao da i američke trupe ostanu u Berlinu, pod zastavom Ujedinjenih nacija, zajedno sa ostalim trupama koje će biti određene.

Međutim, ima malo nade za skoro razoružanje, jer to, izgleda, ne odgovara zapadnim zemljama iz više razloga. Hruščov smatra da je jedan od tih razloga neriješeno njemačko pitanje. Ali, naša nastojanja da se problem razoružanja rješava i riješi moraju biti stalno aktuelna, pošto će, inače, trka u naoružavanju dobiti još veće razmjere.

O indijsko-kineskom sporu Sovjetski Savez ima slično gledište kao i mi. S obzirom da taj spor još uvijek nije riješen, dijelim Vaše mišljenje da se sve neangažovane i miroljubive zemlje moraju najaktivnije založiti da se nađe mirno rješenje, u kom pogledu je Vaša zemlja već dala konkretan doprinos. Kao istaknuta miroljubiva i neangažovana zemlja, Indija zaslužuje veću podršku. Time bi ujedno bila ojačana i pozicija Indije kao neangažovane zemlje, što je od velikog značaja za mir u svijetu. Poznato mi je da indijska vlada nije bila zadovoljna zbog nedovoljne podrške neangažovanih zemalja, i ja mislim da je u tome bila

donekle u pravu. Bio bih Vam zahvalan ako biste me obavijestili o izgledima za miroljubivo okončanje ovog spora poslije posjete koju su Kini nedavno učinili premijer Cejlona, gospođa Bandaranaike i vaš ministar inostranih poslova, gospodin Subandrio. Isto tako, cijenio bih Vaša mišljenje o drugim međunarodnim problemima, na primjer, o posljednjem razvoju borbe naroda severnih oblasti Kalimantanana za samoopredjeljenje i o situaciji u Južnom Vijetnamu.

Dragi Predsjedniče, veoma se radujem što je posjeta potpredsjednika Edvarda Kardelja, koji je u Indoneziji bio primljen veoma srdačno i ljubazno, protekla tako uspješno i što ste Vi lično našli vremena za iscrpnu i prijateljsku razmjenu mišljenja sa njim. Mi smatramo da je ta razmjena gledišta bila veoma korisna i plodna, posebno u pogledu naših bilateralnih odnosa, i da će pomoći da se naša prijateljska saradnja još više proširi, naročito u oblasti privrede.

Čini mi posebno zadovoljstvo što ćete moći, u toku ove godine, da dođete u Jugoslaviju, što će nama omogućiti da podrobnije razgovaramo o utiscima iz SSSR i drugim međunarodnim problemima.

Sa iskrenim pozdravima i najboljim željama,

Vaš T.

P. S. Mnogo pozdrava Vama i Vašoj porodici od moje supruge.

AJ, KPR I-1/432

169

Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler Državnom sekretarijatu za inostrane poslove FNRJ o nesporazumima sa predsednikom Sukarnom

Džakarta
Broj 49
23. januar 1963.

Takozvane „kritičke primedbe“ Mihailova to jest Sukarna pokazuju da došlo vreme kad treba u toj ili drugoj formi početi dialog između nas i Sukarna o suštini našeg „raskoraka“. On je očigledan odavno – mi smo sazivali Kairo, on saziva Bandung, mi ovakvu, on onakvu međunarodnu sindikalnu konferenciju, oboje se bavimo kinesko-indiskim sporom, svaki na svoj način. Njegova žalba na nas Mihailovu je sa njegove strane prekid ćutnje. Može se nagađati da smo postali ozbiljna smetnja u krugu neangažovanih za njegovu prokinesku akciju, koja istovremeno nailazi na rastući otpor u njegovoj vlastitoj okolini (naš 50 o mišljenju Abdulganija). Mi nismo nikad imali razloga za izbegavanje dijaloga, kakve je imao on, a pogotovo ih nemamo sad kada su njegovi prijatelji u Pekingu zašli u

poteškoće. Iz svih tih razloga predlažem da me ovlastite da prvom prilikom uđem u suštinu onih pitanja koja pomenuo Mihailov, ako moguće sa samim Sukarnom, ako ne onda sa jednim od dva njegova „intimusa“ s kojima imamo odlične lične odnose – doktor Iksan, šef njegovog kabineta, ili gospođa Supeni njegov lični poverenik u MIP-u. Što se tiče sadržine naše reakcije na „kritiku“ u takvom razgovoru ona bi po dve tačke morala biti pozitivna a po dve negativna. Konkretno „kritika“ Mihailova – stvarno odnosi se na: 1. sazivanje novog Bandunga, 2. Malezije, 3. našeg odnosa prema Indiji, 4. sazivanje međunarodne sindikalne konferencije. Što se tiče tačke 1 – argumentacija Mihailova je ubedljiva. To je i odavno moje mišljenje i izneo sam ga Kardelju. Imao sam utisak da se uglavnom slaže. Ako je to naš stav, onda bi trebalo reći da shvatamo razloge za sazivanje konferencije AA, da verujemo da bi mogla do neke mere biti korisna. Spremni smo na javnu podršku kad bude potrebno i tako dalje. (Novotni je pristao na duži pozitivan paragraf u kominikeu). U tački 2 treba reći da se radi o nesporazumu. Mi uvek bili i dosledni smo politici prava naroda na samoopredeljenje i protiv nametanja volje narodima iz vani. Pogrešno je bilo, ako su se neki naši gestovi tumačili tako kao da su u opreci sa ovim stavom (moja poseta Kaula Lumpuru, Leejeva poseta Beogradu i sl.). Suštinski stav je iznesen u Kardeljevom kominikeu. U njemu i u samoj štampi data puna podrška demokratskom pokretu na Severnom Kalimantanu i tako dalje. Ako žele ovaj stav možemo prvom prilikom izneti javno još jasnije. U tački 3, radi se o principijelnim pitanjima, tj. o podršci neangažovanoj Indiji koja se nalazi pod agresivnim pritiskom Kine. Takva podrška je dužnost i svih ostalih neangažovanih i svih miroljubivih zemalja i snaga sveta. U tački 4, treba razlikovati skupove predstavnika vlada i predstavnike sindikata. Ako ima opravdanja da se prvi okupljaju posebno kao AA – solidarnost nerazvijenih zemalja protiv kolonijalizma i neokolonijalizma – nešto drukčije treba gledati na sindikate. Jedinstvo radničke klase preko svih geografskih granica je cilj koji je u skladu i sa interesima kolonijalnih i nerazvijenih zemalja itd. Zato bi trebalo i oni da podrže našu inicijativu. Ovako diferencirana reakcija može se pravdati takođe i taktičkim. Po dve tačke mi nekako „popuštamo“, izlazimo im u susret, a po dve tačke tražimo da se oni približe našim stavovima.

Molim mišljenje.

Bebler

**Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler Državnom sekretarijatu za inostrane
poslove FNRJ o razgovoru sa predsednikom Sukarnom**

Džakarta
Broj 68
25. januar 1963.

Sukarno me primio u prisustvu 4 ministra privrednih resora.

Pošto sam mu dao poruku našeg Predsednika, odmah je pročitao očigledno sa dubokim interesom. Posle je rekao da je poruka „veoma jasna“ i da me moli da saopstim Predsedniku Titu da će na nju detaljno odgovoriti. Onda je pitao, glasno pred svima, za nekoliko detalja o funkcionisanju radničkog samoupravljanja kod nas, kako se izrađuje proizvodni plan u pojedinom preduzeću, kako se deli čist dobit itd. pošto su se u razgovor umešali ministri Suharto (trgovine Dasaad, industrijalac, bez resora) i to na holandskom jeziku, Sukarno mi je postavio nekoliko pitanja bez prave veze jedno za drugim, naprimer kako se određuje kurs gotovom stranom novcu na obračunskim mestima i slično. Na kraju me molio da spremim celovit i sistematski ali sažet prikaz našeg privrednog sistema i da će me zvati da me sluša. Obećao sam. Sukarno je dalje pitao za Titovo zdravlje posle puta po SSSR. Da li je zima bila oštra. Rekao sam da se Tito oseća odlično i da mu verovatno oštra zima prija.

Isprativši me do vrata (dok su ministri ostali oko stola), Sukarno me pitao kako Tito ocenjuje kinesko-indiski sukob, čija je po njegovom mišljenju krivica. Rekao sam da ne bi mogao reći kakvo je Titovo mišljenje o pojedinim ranijim fazama spora, ali za poslednju fazu, od lanjske jeseni na ovamo, bezuslovno smatra da krivicu snosi Kina – ona je u toj fazi upotrebila velike vojne jedinice protiv slabih graničnih indiskih snaga i pregazila ih. Svakako nije ponašanje prema susedu kakvo je u naše vreme obavezno za svakog. Sukarno je ćutao ali mu se na licu vrlo jasno odrazilo žaljenje da još neko negativno ocenjuje njegove prijatelje. Podvlačim – žaljenje a ne i neslaganje. Ostao je i posle toga jako ljubazan, kakav je bio u čitavom razgovoru. Na kraju mi je poručio da bi gospođa Hartini želela da je moja žena ponovo obide.

Bebler

171

**Instrukcije Državnog sekretarijata za inostrane poslove FNRJ u Beogradu
Ambasadi FNRJ u Džakarti za prevazilaženje nesuglasica
sa predsednikom Sukarnom**

Kabinet Koče Popovića
Pov. 42726
28. januar 1963.

Bebler,

Vaš 49 i naš 42494 su se mimoišli. Dodajemo sledeće:

1. Kad stvari dolaze preko posrednika, uvek ima mogućnosti da nisu sasvim tačno prenesene. Treba imati u vidu da neke od „zamerki“ možda pre izražavaju mišljenje indonežanskih komunista.
2. Ukoliko je bilo primedbi na neke naše stavove, bilo bi normalno da su iznesene za vreme Kardeljeve posete.
3. Ne postavlja se pitanje našeg „popuštanja“ u vezi sa II Bandungom, jer je naš stav o tome od ranije jasan, te se i tu može raditi o intrigi ili nesporazumu. Obavezivati se međutim unapred na javnu podršku nije umesno.
4. Razume se da smo zainteresovani na rasčišćavanju mogućih nesporazuma. Najbolje na višem nivou. Ali to treba činiti nenametljivo i bez dramtizacije i kroz prirodnu razmenu mišljenja, zavisno od okolnosti, a ne kroz „paket sporova“.

Koča

MSP RS, DA, PA, 1963, F-38, dos. 24, br. 42726

172

**Zabeleška o razgovoru pomoćnika državnog sekretara za inostrane poslove
FNRJ Đerđe sa ambasadorom Indonezije Asmaunom, 1. februar 1963.**

Kabinet Josipa Đerđe
Pov.br. 43794

Došao na svoj zahtev u pratnji savetnika.

Želeo je pre svega da nas upozna sa evolucijom stava svoje vlade u pitanju Malezijske Federacije. Kad se pre 1–2 godine pojavila kombinacija federacije Malaje, Singapura, Saravaka i dr. britanskih poseda na Pacifiku

Džakarta se držala rezervisana – neutralno, smatrajući da je dovoljno to, da se prepusti volji naroda u pitanju da li će tu i takve kombinacije prihvatiti ili će izabrati neko drugo rešenje – nezavisnost ili priključenje nekoj nezavisnoj zemlji.

Tokom vremena otkrilo se pravo tj. neokolonijalno lice te kombinacije iza koje čvrsto stoji V. Britanija, koja oseća potrebu da izmeni oblik svoje dominacije. Vreme je pokazalo i to da u osnovi te kombinacije stoji reakcionarna politika koju danas najbolje izražava premijer Malaje – Ralman, sa svojim ratobornim antikomunizmom i rovarenjem protiv svega naprednog u tom delu sveta. Zbog toga Džakarta zauzima negativan stav prema projektu te federacije i primorana je suprotstaviti se aktivnije aktivnosti Ralmana i njemu sličnih.

Ustanci u Bruneiu kojima će svakako uslediti drugi još više aktualiziraju potrebu što preciznijeg stava u svim pitanjima te oblasti.

Na pitanje kako stoji stvar sa pretenzijom Filipina na neke sadanje Britanske kolonije – Asmaouen odgovara, da sve treba prepustiti narodima u pitanju da oni donesu odluku pošto dobiju mogućnost slobodnog izjašnjavanja.

Dobio sam, međutim, dojam, da ih iz nekog razloga ne brine mnogo filipinsko „vršljanje“ u toj oblasti.

Primetio sam, da mi u načelu redovno sa rezervom gledamo na kombinacije kolonijalaca u kolonijama, i da smo od početka sa rezervama i sumnjama primili projekat Malazijske Federacije. Kako se on sam i prisutni savetnik sećaju mi smo se zato nekoliko puta kod njih interesovali za njihov stav – koji je kako sami kažu, bio „neutralan“, te je ponegde izazivao zabunu. Zbog tog stalnog našeg gledanja imamo razumevanja za najnoviji stav Indonezije i možemo samo konstatovati da smo celo vreme stajali na dobroj poziciji.

Nakon toga prešli smo na stanje odnosa I-Z i posebno na smisao sloma pregovora u Brislu i moguće reperkusije toga, i uopšte krize u odnosima Francuske sa ostalim zapadnim silama. Složili smo se da se sve na kraju svodi na izvesnu krizu prilagođavanja i pregrupisavanja u uslovima popuštanja napetosti IZ. Isto tako smo se složili da su u toj situaciji poboljšani uslovi za aktivizaciju neangažovanih jer prošireno područje njihovog delovanja.

Đerđa

**Zapisnik sa sastanka održanog 20. februara 1963. u prostorijama
Saveta za spoljnu trgovinu Savezne privredne komore sa zainteresovanim
preduzećima za rad u Indoneziji.**

Sekcija za Aziju
11 - br. 1525/1 DP/KK
Beograd, 25. februar 1963.

Prisutni:

1. Ćosić Jovan	- ITV, Beograd
2. Ćirić Ilija, Stamenković
Velibor, Botica Katarina	- Invest-Import, Beograd
3. Kalica Petar	- Jugometal, Beograd
4. Zrnić Dušan	- Geozavod, Beograd
5. Ratković	- Geoistraživanja, Zagreb
6. Bošković i Nedić	- Hempro, Beograd
7. Ljuština G.	- Jugoauto, Beograd
8. Rajak, Ing. Bajić	- Interexport, Beograd
9. Đonović M.	- Metalexport, Sarajevo
10. Mirčić Radislav	- Centroprom, Beograd
11. Debossens Alex	- „ELKA“, Zagreb
12. Pantelić B.	- Feroelektro, Sarajevo
13. Kitić Mir.	- Jugoslavija Film, Beograd
14. Andrejević M.	- Energoinvest, Sarajevo
15. Milanović Vojin	- Fabrika kablova, Svetozarevo
16. Janković i Ćirović	- Jugoelektro, Beograd
17. Pejnović R.	- Progres-Invest, Beograd
18. D. Roler i D. Popović	- D.S.I.P., Beograd
19. M. Kapetanić i F. Đerđ	- D.S.S.T., Beograd
20. Ing. Tomić Ivo,	- KIZ, Zagreb
21. Živčić,	- Pliva, Zagreb
22. Mali B. i Ković V.	- Jugoimport, Beograd
23. Lenarčić	- Jugobanka, Beograd
24. Lešnjarević Mil.	- Rudnap, Beograd

25. Belinić Ante	- Centrotextil, Beograd
26. Glumac Stevan	- Derma-Koteks, Zagreb
27. Ljubisavljević Radmila	- Jugolek, Beograd
28. D.Vulović	- Jadroagent, Rijeka
29. Perić Dobrivoje i Ljubičić i Ljubičić Mile	- Savet za spoljnu trgovinu

Dnevni red:

- 1) Realizacija plana izvoza i uvoza u 1963 godini za Indoneziju;
- 2) Razno.

Drug Perić upozna je prisutne sa rezultatima o razmeni sa Indonezijom ostvarenom tokom prošle godine uz napomenu da, i pored postignutog volumena obima izvoza od 10,9 milijardi dinara, isti po strukturi ne zadovoljava, s obzirom da samo manji deo otpada na proizvode seriske proizvodnje i široke potrošnje, dok je najveći deo izvoza ostvario Jugoimport. Isto tako i po uvozu, i pored postignutom obima 1,6 milijardi dinara, asortiman proizvoda je vrlo siromašan, pošto se svodi na svega tri artikla: sirova guma, kopra i kalaj.

Nakon izlaganja, poziva prisutne da se u diskusiji, pored svoje aktivnosti, osvrnu i na probleme na koje nailaze u nastupu, plasmanu robe, transportu, plaćanju itd. Posebnu pažnju treba posvetiti problemu naše mreže u Indoneziji, njenoj funkciji i istovremeno dati predlog za usklađivanje iste sa sadašnjim i budućim potrebama. Između ostalog se konstatuje da su nastupanja naših preduzeća na inostranom tržištu više kampanjskog karaktera i da naša preduzeća ne planiraju svoj nastup na duži period. Ovakav nastup je neophodan, s obzirom da je indonežansko tržište vrlo perspektivno i da pored ostalog zahteva i stalno prisustvo.

Posle ovoga se prešlo na razmatranje plana izvoza i uvoza po pojedinim proizvodima i granama proizvoda.

Predstavnik Hempra, Beograd, smatra da je za plasman naših proizvoda u prvom redu iz hemiskog sektora potrebno predvideti mogućnosti pružanja komercijalnih kredita a isto tako obezbediti i dogovor naših preduzeća u zemlji. Po uvozu iz Indonezije tokom prošle godine bile su nabavljene veće količine sirove gume i kopre uglavnom od strane jednog uvoznika, te primećuje da na taj način nisu bile realizovane predviđene količine. Postavlja pitanje da li postoji mogućnost da se i drugi uvoznici uključe u nabavke ovih artikala pošto smatra da bi se na taj način mogli postići bolji rezultati. Isto tako iznosi da sadašnja mreža (pukt) po svom sastavu nije u mogućnosti da obradi i proširi asortiman artikala kako po uvozu tako i po izvozu. Postavlja pitanje da ne bi možda bilo celishodno

da se odobri i drugoj grupi preduzeća da formira svoj punkt i pored već postojećeg.

Drug Kapetanić iz Sekretarijata za spoljnu trgovinu, objasnio je ulogu i značaj preduzeća za unapređenje razmene. Istovremeno je pozvao prisutne predstavnike preduzeća da tokom razmatranja plana, težište u diskusiji bace na artikle koji teže nailaze na plasman i gde u planovima nismo pokazali naročitu aktivnost. Isto ukazuje i na potrebu što uže saradnje između naših preduzeća u nastupu na indonežansko tržište koji treba da se manifestuje i u radu našeg punkta u Džakarti. Smatra da današnja mreža u Indoneziji uglavnom se bavi problemima plasmana investicija, dok su ostali sektori zapostavljeni budući da njih niko i ne predstavlja na tamošnjem tržištu.

Predstavnik „Invest-Importa“ obaveštava da je zaključen ugovor o izgradnji brodogradilišta u vrednosti od 8 miliona dolara, od čega preko 90% otpada na izvoz opreme, mašinogradnju i elektroindustriju. Tokom 1963. godine će doći do delimične realizacije dok će ceo objekat biti završen 1964/1965. godine. Isto tako će biti tokom ove godine realizovan izvoz rezervnih delova u vrednosti od oko milion dolara. Predviđaju pojačanje sadašnjeg pretstavništva sa jednim inženjerom kao i drugim osobljem.

Predstavnik Rudnapa, Beograd, obaveštava da je zaključak građevinskih mašina (1,8 miliona dolara), delom realizovan već 1962. godine (223.000 \$), dok će najveći deo biti realizovan u ovoj godini (1,5 miliona \$). U izgledu su novi poslovi za građevinske i druge mašine i traktore.

Predstavnik „Jugoauta“ konstatuje da dosada nisu bili u mogućnosti da realizuju poslove baš usled slabosti punkta da obradi i artikle seriske proizvodnje. Smatra da bi punkt trebalo postaviti tako da može da odgovori ovom zadatku.

Predstavnik ITV-a iznosi da su u plasmanu motornih vozila zakasnili na indonežanskom tržištu iako u toj zemlji postoji mogućnost za veoma ozbiljne poslove. Isto tako se slaže sa prethodnicima da je mreža nedovoljna.

Predstavnik „Energoinvesta“, Sarajevo, podvlači da su krediti, kako dugoročni tako i komercijalni, neophodni za plasman opreme i seriskih proizvoda, te je potrebno prići ozbiljnijem rešavanju problema komercijalnih kredita.

Predstavnik „Elke“ Zagreb, iznosi teškoće na koje njihovo preduzeće nailazi u plasmanu kablova i sprovodnika na indonežanskom tržištu. Navodi da njihovo preduzeće nije bilo u mogućnosti da ostvari potrebnu saradnju sa punktom u Džakarti s obzirom da je ovaj (Interexport) vezan ugovorom za drugu tvornicu (kablova). Najveći deo izvoza realizovao je preko zapadno-nemačke firme u Hamburgu, dok manji deo radi direktno. Kao zaključak svojoj diskusiji postavlja problem i potrebu organizovanja punkta na takav način koji bi dozvoljavao da naši izvoznici mogu raditi pod istim ili sličnim uslovima, s obzirom da velika većina nije u stanju da drži svoga stalnog predstavnika.

Predstavnik fabrike kablova, Svetozarevo, iznosi da će tokom ove godine

plasirati kablove u vrednosti od oko 700.000 dolara. Međutim, za povećani plasman potrebno je rešiti pitanje kreditiranja kao i mogućnosti stvaranja konsignacionog lagera u Singapuru. Tokom ove godine će poslati predstavnika u Indoneziju u cilju detaljnije obrade tržišta, pošto su do sada to uglavnom vršili preko predstavnika „Invest-Importa“.

Predstavnik KIZ-a, Zagreb, smatra da bi u vezanim poslovima koji se sada obavljaju u našem izvozu trebalo ići na proizvode koji teže nalaze plasman na indonežanskom tržištu.

Predstavnik Jugoleka, Beograd, izveštava da je ovo preduzeće tokom prošle godine plasiralo veću količinu lekova i sanitetskog materijala preko „Jugoimporta“, te se nada da će i tokom ove godine moći da nastave sa plasmanom. Između ostalog predviđa se isporuka poliovakcina u iznosu od 200.000 dolara.

Predstavnik Centrotekstila, Beograd, izjavljuje da su u toku pregovori za zaključenje izvoza tkanina u vrednosti od oko 4 miliona dolara, najvećim delom prerada indonežanskog pamuka. Preduzeće se bori sa izvesnim teškoćama, u prvom redu usled neobezbeđenjem kontinuiteta, u poslovima prerade i kreditima, kao i usled problema transporta. Prva teškoća postoji usled toga što dodeljivanje zavisi od administracije, dok je kod transporta do zakašnjanja u isporukama dolazilo usled neredovne i duge plovidbe Jugolinije. Navodi slučaj da su planiranu robu dostavili na ukrcaj 28. novembra 1962. godine, a brod je isplovio tek 18. januara 1963. godine, što je dovelo do kasnog prispeća robe na odredište. Ovakav način otpreme u znatnoj meri umanjuje naše šanse za dobijanje poslova, te je potrebno naći neko rešenje. Ovaj problem je postojao i dosada, međutim, Jugolinija je obećavala uvođenje ekspresne pruge za zemlje Jugoistočne Azije, što međutim, do sada nije ostvareno. Predviđa novi zaključak u vrednosti od 9 miliona dolara.

Predstavnik Jugoslavija-Film, Beograd, izjavljuje da su na indonežanskom tržištu postignuti u 1960/1961. godini značajni rezultati u izvozu, međutim, danas usled oskudice deviza, Indonežani traže i filmove na kredit sa rokom od 5 godina. Možda bi trebalo omogućiti obezbeđenje kredita na 2–3 godine, u kom slučaju bi Jugoslavija-Film mogla da računa na izvoz u vrednosti 60–80.000 dolara.

U diskusiji je konstatovano da i u nuđenju investicione opreme ne postoji dovoljna koordinacija između preduzeća koja tamo nastupaju.

Drug Kapetanić naglašava da je po ovom pitanju neophodno postići saradnju prvenstveno u zemlji a na tamošnjem tržištu izvršiti samo objedinjavanje snaga, te prema tome postaviti organizacione punktove kako u Džakarti tako i u drugim privrednim centrima u obliku komercijalno-tehničkih biroa.

Prisutni su upoznati sa novim sistemom stranog učešća u investicionoj izgradnji koji se u poslednje vreme praktikuje u Indoneziji, takozvani „Production Sharing System“, prema kome se strana ulaganja isplaćuju pro-

izvodnjom dotične tvornice ili objekta. Sa naše strane će biti potrebno da se pronalaze najadekvatniji oblici učešća kao i otplate. Ovo bi se moglo realizovati putem isporuke opreme, a istovremeno i utvrđivanjem načina i oblika otplate sa indonežanskim partnerima.

Što se tiče uvoza, postoje svi uslovi da isti bude ostvaren, ali će biti potrebno uložiti veće napore da se asortiman artikala proširi.

Predstavnik Centroproma, Beograd, da ovo preduzeće, putem vezanog posla koji obrađuje Interexport, a u kome i ono učestvuje, očekuje da će uspeti da ostvari promet u iznosu od 250.000 funti u prvoj fazi, dok se kasnije očekuje promet i do 500.000 funti. Smatra da punkt u Džakarti treba pojačati sa više ljudi i izvršiti podelu rada. Za realizaciju predviđenih poslova se isto tako postavlja problem transporta, što bi takođe trebalo rešiti.

Predstavnik Jugometala, Beograd, izjavljuje da njegovo preduzeće očekuje da će u ovoj godini biti realizovan uvoz kalaja u količini od samo 1.200 tona, pošto Indonežani nisu u mogućnosti da obezbede veće količine. Bilo je predloženo Indonežanima da se zaključi dugoročni sporazum za isporuku kalaja, kako je to predviđeno i Trgovinskim sporazumom, međutim, oni na to nisu pristali nego su se obavezali samo na isporuke od oko 100 tona mesečno. Ostali proizvodi koji se nalaze na listi uvoza su uglavnom već obuhvaćeni u strukturi predviđenog plana koji se obrađuje tako da će uvoz uglavnom moći biti i realizovan.

U diskusiji o problemu naše trgovačke mreže u Indoneziji većina prisutnih se saglasila da ista nije u stanju da odgovori u potpunosti u sadašnjem nivou, perspektivnoj razmeni sa Indonezijom i da ista treba da bude popunjena sa predstavnicima i drugih grana (mašinogradnja, metalo-prerađivačka hemiska i dr.) i da bi tom predstavništvu trebalo dati više opšte jugoslovenski karakter. Predlaže se da ovaj punkt treba da sadrži sledeće sektore: investicije, izvoz i uvoz. U diskusiji je podvučeno da analogno tome treba i u zemlji obezbediti koordinaciju svih preduzeća koja su zainteresovana za razmenu pod jednakim uslovima. Ovo je potrebno iz razloga što Interexport posluje uglavnom sa preduzećima sa kojima ima ugovorne odnose.

Na osnovu diskusije doneti su sledeći zaključci:

1. Da se razmotri pitanje trgovačke mreže kao i predlog da se u Indoneziji oformi jedinstveni jugoslovenski biro koji bi imao svoje ispostave ne samo u Džakarti nego i u drugim privrednim centrima: Sumatra i Celebes. Ovaj biro bi trebalo da bude popunjen sa predstavnicima i drugih grana i osposobiti ga za obradu tržišta za širi broj artikala. Razgovore po ovome treba voditi prvenstveno sa Inter-exportom i Ingrom.

2. U cilju što bolje afirmacije na indonežanskom tržištu potrebno je pre svega da naša proizvodna i izvozna preduzeća svoje nastupe usmeravaju perspektivnije i na duži period, pošto od dosadašnjeg načina nastupanja koji se

ograničava samo na povremene poslove ne može biti neke trajnije koristi.

3. S obzirom da, prema sadašnjoj situaciji, preduzeće za unapređenje razmene – Interexport – nije u stanju da podjednako tretira sve interesente, to je potrebno ponovo razmotriti ovaj problem, kako bi se omogućilo i ostalim preduzećima da nastupaju pod jednakim uslovima. Ovo je potrebno rešavati u zajednici sa DSST, Jugobankom itd.

4. Kako je to i u izlaganjima i diskusiji bilo ponovo naglašavano, i dalje postoji ozbiljan problem transporta. Ovaj problem je potrebno rešavati sa Jugolinijom, Splošnom plovbom, kao i drugim nadležnim organima. Rešenje ovog problema treba tražiti u većoj frekvenciji brodova, uspostavljanju ekspresne linije ili odobravanjem da naši izvoznici mogu za prevoz svoga tereta angažovati i stanog brodarka u pojedinim slučajevima.

5. Da se sa Jugobankom i drugim organima razmotri mogućnost nuđenja i seriske robe uz odgovarajuće komercijalne i druge kredite kao i eventualno neke druge olakšice kako bi naša preduzeća mogla biti konkurentna na indonežanskom tržištu. S obzirom da će veliki deo realizacije razmene sa Indonezijom biti izvršen kroz paralelne poslove koji su zaključeni posebnim aranžmanom, to će biti potrebno pružiti pomoć i saradnju preduzeću Interexport koje radi na realizaciji istog.

Sekretar Sekcije za Aziju

R. Žugić, s.r.

MSP RS, DA, PA, 1963, F-39, br. 47098

174

Ambasador FNRJ u Džakarti Bebler o neformalnom iskazivanju prijateljstva predsednika Sukarna prema Jugoslaviji

Džakarta
Broj 176
28. februar 1963.

Sukarno manifestirao prijateljstvo prema Jugoslaviji na prijemu za idul fitri. Dok su svi prisutni (članovi vlade, generalštaba, dipkora) stajali tražio je moju drugaricu i mene. Zvao ađutanta, dao doneti tri stolice, seo sa nama, pozvao fotografe da nas slikaju i ostao u dužem razgovoru ovako sedeći. Dipkor nagađao kasnije šta to znači. I mi nagađamo...

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1963, F-38, dos. 24, br. 47228

**Zabeleška o razgovoru državnog podsekretara za inostrane poslove FNRJ
Nikezića sa indonežanskim ambasadorom Asmaunom, 20. mart 1963.**

Kabinet državnog podsekretara
Pov. br. 410027
23. marta 1963.
Beograd

Posetio me na svoje traženje.

Govoreći o problemu Malezije iznosi da su se sporazumele vlade Indonezije i Filipina da održe konferenciju u vezi s tim i pozovu i vladu Malaje. Zavisno od njenog stava, konferencija bi se održala u toku aprila. Izlaže poznati stav Indonezije prema projektovanoj federaciji, osvrćući se na etnički sastav teritorija u pitanju. Govori takođe, o potencijalnoj opasnosti koju predstavlja jedna ovakva tvorevina za bezbednost Indonezije, pošto Singapur velika engleska baza.

Indonezija ne traži Severni Borneo za sebe. Ona nama ništa protiv filipinskog zahteva na tu teritoriju – neka se ti krajevi prvo oslobode Engleza, pa ako zatim žele da se kome pripoje, neka to čine kao slobodne zemlje, a ne da budu uključeni u federaciju pre nezavisnosti.

Na pitanje o tome kakve bi bile pozicije Kine u slučaju formiranja Federacije, odgovara da prisustvo Kineza, kojih 50% u Maleziji, a u Singapuru većina, predstavlja posebnu opasnost za čitavo područje JIA. Kinezi su kroz istoriju tri puta pokušavali da osvoje Indoneziju.

Na moje pitanje kaže da Kina nije kupac njihove nafte – skoro sve ide Americancima i drugim kupcima u susedstvu Indonezije.

Odgovarajući na pitanje šta misli o sadašnjoj fazi indo-kineskog sukoba, Asmaoen kaže da je situacija dosta komplikovana. Različitost prilaženja obeju strana i interpretacija sadržine predloga neangažovanih stvara atmosferu neizvesnosti, a Indiju stavlja u posebno težak položaj. Takvom stanju još više doprinosi situacija na indijsko-pakistanskoj granici, otežana sporazumom postignutim između Kine i Pakistana.

Potvrđuje da je Japan značajan ekonomski partner Indonezije. Kaže da Japanci, međutim, sve žele da rade sami, ne zapošljavajući Indonežane. (Govori o njima bez imalo simpatija).

Asmaoen se interesuje za naše gledanje na Zajedničko tržište. U opštim crtama upoznao sam ga sa našim stavovima i predložio mu da sretne Vojina Guzinu.

Na kraju, Asmaoen informiše o razgovoru s grupom naših drugova, na ručku kod ministra-savetnika indonežanske ambasade – Darusmana (Zabeleška br.

47876), a koji se odnosio na njihove primedbe na pisanje štampe KPI. Uverava da to nije stav ni Vlade ni predsednika Sukarna, da je Ambasada u nekoliko navrata upozoravala Džakartu na štetno delovanje netačnog interpretiranja jugoslovenske spoljne politike. To će i u buduće činiti i moli da ga što pre i što tačnije informišemo o sličnim stvarima.

M. Nikezić

MSP RS, DA, PA, 1963, F-38, br. 410027

176

Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu

Džakarta, 23. mart 1963.

Dragi prijatelju Tito,

Zahvaljujem se na Vašoj poruci koja mi je uručena od ambasadora Beblera. Pre odgovora ja sam čekao da se izvesni događaji na međunarodnoj sceni dovoljno rasvetle, kako bih bio u mogućnosti da Vas obavestim o najnovijem razvoju događaja.

Slažem se sa Vama da je prošla godina bila kritična. Bilo je kriza u celom svetu, ali su one na sreću, prevaziđene. U svom sopstvenom kutku zemljine kugle, Indonezija je konačno krunisala svoje napore za povratak Zapadnog Irijana u okvir svoje administrativne jurisdikcije, bez većih vojnih okršaja sa Holandijom.

Kako znate, Indonezija je od uvek bila dosledan pobornik miroljubivog načina rešavanja međunarodnih problema, kako unutar, tako i izvan okvira Ujedinjenih nacija. To je bio i razlog da smo se odmah složili sa zahtevom gospođe Bandaranaike, Predsednika vlade Cejlona, da damo svoj doprinos i da pomognemo Indiji i Kini u traženju puteva i načina za mirno rešenje njihovog dugogodišnjeg graničnog spora, koji je ustvari ostatak kolonijalne prošlosti. Konferencija šest azijsko-afričkih neangažovanih zemalja u Kolombu je decembra prošle godine, bila u mogućnosti da zajednički formuliše i postavi predloge zavađenim stranama. I Kina i Indija mogle su da vide korisnost ovih predloga i pokazale su spremnost da ih uzmu kao preliminarnu osnovu za razgovore. Nakon toga ovi predlozi su publikovani i siguran sam da ste ih već dosad videli. U ovim predlozima naravno ima tačaka kojima strane u pitanju pridaju različita tumačenja. Po našem mišljenju upravo to treba da pretstavlja predmet razgovora. Čim bi predstavnici obeju zemalja seli zajedno za okrugli pregovarački sto, prvenstveni cilj Kolombo učesnika bio bi postignut. Postoje dobri izgledi da se uskoro otklo-

ne poslednji ostaci prepreka za otpočinjanje pregovora između Kine i Indije.

Na ovom području od nedavno je vrlo brzo iskrsnuo jedan novi problem, naime pogoršanje odnosa između Indonezije i Malaje. Što se tiče Indonezije, uveravam Vas da ne želimo ovo što se dešava. Ovaj nemio razvitak je rezultat samo Malaji svojstvene politike neprijateljstva prema Indoneziji, čiji je pobornik njen sadašnji predsednik vlade Tunku Abdul Rahman, koji služi kao oružje neokolonijalizma. Ovo ima korena još od 1957. godine kada je pomenuta politika Malaje koincidirala sa anti-indonežanskom politikom lansiranja pobune inspirisane inostranom subverzivnom aktivnošću. Odgovorni rukovodioci Malaje su često pominjali da Sumatru treba priključiti Malaji. Mi smo to osujetili.

Malaja je aktivno pomagala pobunu protiv vlade Indonezije i stvorila na svojoj teritoriji bazu za operacije i utočište za pobunjenike. Mi smo u vezi toga učinili jedino diplomatski prigovor, koji nije imao nikakvog efekta.

Prilikom planiranja zamisli da se formira A.S.A. (Assotiation of South East Asia), Malaja nije smatrala za potrebno da unapred konsultuje Indoneziju, već kada je udruženje već stvoreno, Predsednik vlade Abdul Rahman je arogantno izjavio da ako se Indonezija ne priključi A.S.A. i, oni će nastaviti bez nje.

Kada je malajski premijer inicirao razgovore sa holandskom Vladom i izdao zajedničko malajsko-holandsko saopštenje o problemu Zapadnog Irijana, to je učinio bez prethodnog konsultovanja sa vladom Indonezije o poželjnosti takvog zajedničkog saopštenja.

Stvari su, međutim, prevršile svoju meru kada je Malaja pokušala i još pokušava da isforsira ostvarenje ideje o Malazijskoj Federaciji koja takođe treba da uključi teritorije Sarawak, Brunei i Sabah, koje su pod britanskom upravom na severozapadnom delu ostrva Kamilantan. Planirana federacija, ako se ostvari, imaće veoma dugačku zajedničku granicu sa Indonezijom na tom ostrvu. Za nas je veoma teško da prihvatimo neokolonijalizam na našim granicama koji samo može da potpiruje nemir u ovom području.

Vlada Indonezije je više puta izjavljivala da narod ovih teritorija, umesto da mu se odozgo natura ideja o Maleziji, sam treba da odluči o svojoj budućnosti. U ovom pogledu Indonezija nema nikakvih teritorijalnih zahteva. Međutim, kako stvari sada stoje, narod Severnog Kalimantanana nikada nije konsultovan, osim činjenice da je Cobolt-misija (britanska) kontaktirala samo izabranu grupu od 4.000 ljudi i tražila njihov pristanak za predlog stvaranja Malezije.

U međuvremenu, pred kraj prošle godine, rastuća opozicija manifestovala se u oružanom otporu ideji Malezije na teritoriji Bruneja, pod rukovodstvom g. Azaharija, vođe brunejske Narodne partije. Ova oružana revolucija koja je kao alternativni cilj imala stvaranje nezavisne Federacije Severnog Kalimantanana od britansko zavisnih teritorija, nailazi takođe na široku podršku naroda u britanskom Sarawaku i Sabahu. U skladu sa našim principima antikolonijalne borbe u svim delovima sveta, Indonezija pomaže ovaj pokret za nezavisnost.

Svakako, u Indoneziji postoje jake snage koje bi želele da odmah odgovore na ovaj neprijateljski i neokolonijalistički stav Malaje. Međutim, Vlada Indonezije je bila tolerantnija u ovom pogledu, vodeći računa o širim interesima dobrog susedstva i azijskoj solidarnosti. Mi smo, isto tako, razmišljali da je ovakav stav Malaje verovatno rezultat njenog neiskustva u međunarodnim zbivanjima i da će kao takav biti prolazna faza u našim odnosima i nestati automatski kada malajska politika postane prirodija. Međutim, ovo verovanje se pokazalo kao netačno. Sada imamo u rukama nepobitne dokaze da je ovo neprijateljstvo jedan od osnovnih principa malajske politike prema Indoneziji. Ovo je jasno izašlo na videlo iz jedne zvanične publikacije malajske vlade koja je objavila govor pomoćnika ministra za informacije Malaje – g. Mohamed Ismail bin Yusuf-a, od 1. februara 1963., a u kojoj se kaže da je negovanje prijateljstva između Indonezije i Malaje od uvek bilo teško zbog unutrašnje i spoljne politike Predsednika Sukarna kao i zbog promena učinjenih u rukovodstvu indonežanskih oružanih snaga. Anti-indonežanski stav malajske vlade, njene simpatije za indonežanske pobunjenike pa čak i huškanje našeg naroda da sruši sadašnji režim u Indoneziji, dalo bi nam dovoljno povoda da kažemo koliko su oni u svemu tome u pravu. Nama je poznato iz gorkih iskustava prošlosti da je jedini efikasan lek ovakvoj neprijateljskoj politici odgovarajuća politika aktivne konfrontacije koju smo mi sada prihvatili. Ovakva politika je nama bila nametnuta ali izgleda da će ona biti potrebna sve dok malajski premijer ne shvati da neće moći, pod bilo kakvim izgovorom, diktirati politiku svojih ambicija na susede.

Što se tiče situacije u Južnom Vijetnamu, uvek pratimo događaje tamo i moj je utisak, da će nevolje vijetnamskog naroda potrajati još jedno vreme. Po mom mišljenju, najkorisnije rešenje ovih problema leži u pravičnom sprovođenju Ženevskog ugovora.

Što se tiče Indonezije, mi mislimo da su zemlje i narodi Jugoistočne Azije sami pozvani da rade na aktivnom očuvanju svoje bezbednosti umesto da se to planira i da im se silom nameće spolja. Naročito, ako se svaki događaj u Aziji meri merilima hladnog rata, ne mogu se postići rešenja, pogotovu ne takva koja odgovaraju interesima naroda ovog područja, a što uključuje dobrosusedne odnose, mir i aktivnu saradnju.

Veoma mnogo cenim Vašu informaciju o razgovorima sa Premijerom Nikitom S.Hruščevim. Ja nameravam da održavam redovan kontakt sa Vama kako bih Vas obaveštavao o događajima i razvoju situacije u našem delu sveta.

Sa najboljim željama i pozdravima Vama i Vašoj supruzi.

Sukarno, s.r.

Indonežanska štampa o odlasku predsednika Sukarna na odmor

Džakarta
2. maj 1963.

/tanjug/Džakarta, 2. maja – Indonežanska štampa donosi danas na prvim stranicama zvanično saopštenje o odlasku predsednika Sukarna na odmor u Japan, Austriju, Jugoslaviju i Italiju. Listovi pišu da će predsednika pratiti ministar inostranih poslova dr Subandrio /ali samo do Tokija/ zamenik prvog ministra dr Leimena i ministar trgovine dr Suharto.

Predstavnik ministarstva inostranih poslova je podvukao danas da je sa posebnim zadovoljstvom primljena odluka predsednika Sukarna da provede izvesno vreme na odmoru u Jugoslaviji. Predsednik je oduševljen srdačnošću i gostoprimstvom koje su mu Jugosloveni ukazali prilikom njegovih ranijih poseta, a pre svega njihovom pristupačnošću. Predsednik Sukarno će takođe ovu priliku da sa predsednikom Titom razmotri situaciju u svetu.

KPR I-3-a/39-21

Ambasada SFRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove SFRJ o napadima na Kineze na Javi

Džakarta
Broj 414
15. maj 1963.

Ispadi protiv Kineza uoči dolaska Liu Šao Čia u Čirebonu i ovih dana u drugim mestima Centralne i Zapadne Jave, naročito u Bandungu, tretiraju se kao ozbiljan problem. Spominje se osamnaest ljudskih žrtava, dok zvanično potvrđena dva slučaja. Materijalna šteta velika, zvanično potvrđeno da u Bandungu demolirano 525 radnji i uništeno nekoliko stotina vozila. Kod Kineza bogatijih trgovaca panika iz straha od negodovanja u Džakarti drže zatvorene radnje a vrednosne stvari i automobile sklanjaju kod stranaca diplomata i prijatelja Indonežana. Čuju se pretnje pojedinih Kineza na osvetu „Kina će se revanširati i Azija će ipak pripasti Kinezima“. Policija i armija intervenisale po svršenom činu a akcije dobile svakojake i protivrečne komentare. Intervencija vlade ograničila se na zavođenje policijskog časa u Bandungu i policijsko pojačanje u K. centrima Džakarte i Zapadne Jave, izjava žaljenja i blagi apel studentima i omladini da se

ne ponovi slično. Višestrano tumačenje akcija svodi se na isprepletane elemente nacionalizma, muslimanstva i socijalnog i političkog karaktera. Povod za akciju, koja svakako od ranije tinja i koja u Bandungu dobila organizovan karakter mitingom studenata tehnike, jer odnos i ponašanje Kineza, protekcionastvo, korupcija, luksuz nasuprot indonežanske sirotinje. Akcije otpočete razbijanjem i uništavanjem kola kineskih profesora i studenata, uključile se i šire mase. Govori se o hiljadama učesnika, a najgrlatija muslimanska srednjoškolska omladina. Pretpostavlja se da ovde ima uticaj bivša Masjumi partija. Ovo potvrđuje niz akcija koje vode u poslednje vreme protiv uticaja komunista naročito u školstvu.

Ne može se tvrditi ko direktno iza ove akcije. Veći broj naših veza ukazuju da akcije odgovaraju, pre svoga ortodoksnim muslimanima, naročito bivšim Masjumi iz nacionalističkih pobuda i netrpeljivosti a ima i rasnih elemenata. Muslimanska omladina pokazala nezadovoljstvo prema nedavnom govoru Sukarna, koji tolerisao „stranački status“ Kineza ne insistirajući na njihovu punu asimilaciju. I. buržoaziji demonstracije protiv K. odgovaraju iz ekonomskih interesa, jer K. kao privatni sektor, drže ključne pozicije ekonomike i vuku najveći deo prihoda i bogatstva zemlje i ilegalno izvoze u Kinu. Treći, politički element; armija ne želi da se svede na čuvara poretka. Nastoji zadržati rezon postojanja, kao odlučujući faktor i stoga se bori da dokaže nužnost postojanja i takve uloge u životu zemlje. Komunisti i prokomunistička kineska partija Baperki indirektno optužuju armiju za provociranje nereda, što bi poslužilo dokazu da stanje u zemlji nije normalizovano i da vojska treba da ponovo dobije neograničene kompetencije za unutrašnju bezbednost čak moguće pokušaje „provokatorskih akcija“ armije da nakon ukidanja ratnog stanja zadrži svoje pozicije, ukazuje već mesecima komunistička štampa. Neki viši oficiri rekli našim drugovima da oni, armija ne odobravaju postupak, ali u sebi duboko zadovoljni što se upravo desilo Kinezima, jer to upozorenje vladi da se slično može desiti i protiv režima. Jedan major mornarice tvrdi da do ovog moralo doći „jer Kinezi otimaju naše“ te kad nema drugog načina, ovo se mora opravdati. Divi se „hrabrosti mladih“ koje će sutra slediti mase, nastavlja „ovo je borba između nas i žute rase“.

Akcija povezuje interese nacionalističkih grupa i armije, govore nam naše veze u MIP-u. U svim apelima vlasti, parlamentarnih grupa studenata i organizacija ističe se nužnost uklanjanja socijalnih kontrasta koji u svakodnevnom životu mogu dovesti do eksplozija, kao i to, da one grupe društva sa „privilegovano jakom i boljom ekonomskom pozicijom, posebno stranci, treba da se prilagode aspiracijama A. naroda“.

Ima pokušaja pripisivanja akcije komunistima, da bar nastoje izvući koristi, ako ovo tumačenje dolazi i od nekih članova Parlamenta malo je održivo obzirom na opšte unutrašnje kretanje, a posebno na držanje KPI prema kineskoj manjini. KPI najmanje želi provocirati intervenciju armije u bilo kojoj formi. Neki zapadni diplomati u ovom vide akciju proruskih komunista, što takođe bez osnove.

Ovo se na osnovu razgovora sa Indonežanima iz administracije, HIP-a, Parlamenta, armije i dipkora. U nizu različitih tumačenja, najmanje komentara daju neke antikineske demonstracije na SP ili bilateralnom planu Indonezija-Kina. Svi komentari uglavnom, ovo vezuju za unutarpolitičko i ekonomsko stanje zemlje, i to uoči drugog zasedanja Narodnog kongresa (Medjelis) 15. ovog, od koga se očekuju smernice rešavanja političkog i ekonomskog stanja u zemlji.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1963, F-38, dos. 1, br. 416478

179

Iz zabeleške o razgovoru šefa protokola Državnog sekretarijata za inostrane poslove SFRJ Makieda sa ambasadorom Indonezije Asmaunom (20. maj 1963) o najavi nove privatne posete predsednika Sukarna Jugoslaviji

Obaveštava me da će Sukarno stići u Beograd 10., a otputovati 13. juna o. g. Sukarno je prilično bolestan i dolazi u Evropu (Italiju i Austriju) radi lečenja. Prema tome i njegova poseta Beogradu neće imati zvanični karakter već je treba smatrati „prijateljskom posetom“ radi odmora i oporavka. Moli stoga da ne bude svečanih obeda i prijema, da se razgovori ne smatraju zvaničnim, da se ne objavljuju službeni komunikеji o razgovorima i sl. Sukarno ne bi želio napustiti Beograd za vreme svoje trodnevne posete.

Sukarna će na putu pratiti 33 lica među kojima alternativno: Dr. Subandrio – drugi zamenik predsednika vlade, ministar inostranih poslova, ili Chaerul Saleh – zamenik predsednika vlade i predsednik Narodnog Kongresa.

Sukarno je izričito izrazio želju da otsedne u Hotelu Metropolu, te je Ambasada već rezervisala apartmane i sobe za njega i pratnju.

Moli za našu saglasnost.

Beograd, 21. maja 1963.

AJ, KPR I-3-a/39-21

180

**Oproštajna poseta ambasadora SFRJ Beblera predsedniku Sukarnu
i najava Sukarnovog dolaska u privatnu posetu Jugoslaviji**

Džakarta
broj 430
22. maj 1963.

Oproštajna poseta kod predsednika Sukarna. Razgovarao kao obično, bez političke sadržine. Najviše o mom predavanju o njihovoj istoriji. Dajem mu primerak, lista, čita zaključke i kaže da je ozbiljan rad. O poseti Beogradu govorio prisutni Subandrio, a S. potvrđuje. Stigao bi oko desetog. Tačnije preko naše ambasade u Tokiu. Ostao bi 3 dana, sve u Beogradu, u hotelu Metropol. Moli da se poseta smatra sasvim privatnom i da nema utvrđen program. Želi samo razgovor sa Predsednikom Titom. Posebno naglašava da ne bi želeo ići na Brione i da nisu potrebni izleti u prirodu. Želi da živi „ljudskim životom“.

Bebler

MSP RS, DA, PA, 1963, F-38, br. 417366

181

**Zabeleška o razgovoru predsednika Tita i predsednika Sukarna,
jun 1963.**

Koncept

Na predlog predsednika Tita da se u bližoj perspektivi održi konferencija koja bi po broju učesnika i po tematici bila šira nego Beogradska konferencija, predsednik Sukarno je izjavio da se potpuno slaže sa takvim predlogom i daje ovlašćenje drugu predsedniku Titu da prilikom predstojeće posete zemljama Južne Amerike predloži vladama dotičnih zemalja da učestvuju na toj konferenciji s tim da računa na Indoneziju kao na jednog od sazivača takve konferencije.

F. Knebl

AJ, KPR I-3-a/39-21

182

Zabeleška o razgovoru predsednika Tita i predsednika Sukarna o pitanju Malezije, na brodu „Krajina“, 12. jun 1963.

U vezi situacije na Istoku predsednik Sukarno je rekao da je do njegovog sastanka sa Rahmanom u Tokiu došlo na inicijativu Rahmana. Oni /Rahman i Englezi/ forsiraju stvaranje Malezije zbog toga što idućeg meseca ističe rok do kog Englezi moraju dati slobodu Singapuru. U Singapuru 70% stanovništva sačinjavaju Kinezi koji su pod jakim uticajem Kine. Kada bi se u takvim uslovima dala sloboda Singapuru postoji opasnost da bi on postao jako uporište NR Kine. Vrlo jake pozicije imaju Kinezi i u ostalim delovima Malezije.

Inicijativu za stvaranje konfederacije u koju bi ušli Filipini, Malezija i Indonezija dao je Rahman a iza toga stoje Englezi i Amerikanci. Sukarno je u načelu dao pristanak za stvaranje takve jedne grupacije pod uslovom da se sada brojnim pokrajinama pod Engleskim protektoratom /Brunej, Saravak i S. Borneo/ dade sloboda odnosno pravo na samo opredeljenje – prije nego što se pristupi formiranju te nove grupacije.

Predsednik Sukarno tražio je da se omogući u našoj zemlji izobrazba nekolicine kadrova iz njihovih organa bezbednosti. Predsednik Tito je dao pristanak s time što je predložio da to bude veći broj /20 i više/.

F. Knebl

KPR I-3-a/39-21

183

Molba predsednika Sukarna predsedniku Titu da omogući komandantu predsedničke garde Indonezije asistenciju u Jugoslaviji

Djakarta 14. oktobar 1963.

My dear friend Tito,

I am introducing to you Col. Sabur, commander of the Presidential Guard.

He has come here to know more about Presidential Security – Guards.

Please will you be so kind as to instruct one of your men to give Sabur the best possible assistance.

With many thanks and affectionate regards, also to Yovanka,

Your best friend
Soekarno

AJ, KPR I-1/433

**Zabeleška o razgovoru državnog podsekretara za inostrane poslove SFRJ
Nikezić sa gospodom Supeni, pomoćnicom ministra inostranih poslova
Indonezije, 22. oktobar 1963.**

Kabinet državnog podsekretara
Pov. br. 435308
30. oktobra 1963.

Razgovor se uglavnom vodio o problemima Jugoistočne Azije. Govoreći o politici velikih sila i susednih zemalja na tom području, gđa Supeni je istakla da dobri odnosi s njima ne zavise samo od Indonezije. Bilo je perioda kad su neke od tih zemalja čak pomagale pobunjenike u Indoneziji. SAD su međutim sada shvatile da je celovita i jedinstvena Indonezija u skladu s njihovim interesima. Period borbe za Z. Irian, koji je od Indonezije tražio veliki vojni napor, je prošao. Pitanje Malezije traži prvenstveno ekonomsku akciju. Na pitanje o perspektivama Mafilinda gđa Supeni odgovara da postoje realne mogućnosti za ostvarenje Mafilindo konfederacije, obrazlažući rasnu bliskost, jezičnu i drugu povezanost između naroda Indonezije, Malezije i Filipina.

Na području ekonomske saradnje sa razvijenim zemljama Indonezija ne dopušta nove investicije kapitala već nastoji da sklopi aranžmane na osnovu podele proizvoda („production sharing“). Sa jednom američkom petrolejskom kompanijom već su postigli takav aranžman, a nude ga i drugima. Zainteresovane su naravno samo one zemlje koje imaju potrebu za određenim sirovinama, tako na pr. Japan zainteresovan da se angažuje u razvijanju proizvodnje nikla, drveta i dr. Sa zemljama koje nisu neposredno zainteresovane za njihove sirovine i proizvode spremni su da idu i na elastičnije forme „production sharing“, kao npr. na zajedničku prodaju proizvoda na trećim tržištima i sl. Smatraju da je sistem „production sharing“ pogodan i za druge nerazvijene zemlje, te ga misle predložiti i na svetskoj ekonomskoj konferenciji.

U nastavku razgovora o sukobljavanju velikih sila na azijskom području gđa Supeni osvrće se na negativnu politiku SAD; ako bi se SAD npr. u Vijetnamu manje mešale, lakše bi se pronašlo odgovarajuće rešenje. SAD će se verovatno povući kada bude već prekasno, kao što se i ranije dešavalo. Veliku smetnju u Aziji predstavlja američka opsesija „komunističke opasnosti“, što je došlo do izražaja u Južnoj Koreji i na drugim mestima. Na pitanje o mogućem kineskom reagovanju, gđa Supeni kaže da ne vidi povećanu opasnost od kineskog pritiska ako se SAD povuku iz Vijetnama naprotiv, smatra da će se stvoriti bolji uslovi za samostalni razvoj zemalja ovog područja. Smatra da na kinesku politiku pre svega utiče izolacija i nepoznavanje međunarodnih problema. Kad bi NR Kina bila zastupljena u OUN, ako bi bila u toku inicijativa i akcije neangažo-

vanih zemalja, mnogo bi se toga izmenilo. Kinezi žele koegzistenciju na osnovu principa Bandunga, što joj je naglasio i Ču En Laj kad je bila u Kini.

Rekao sam joj da je i naš stav da KR Kina treba da bude u OUN i da učestvuje u rešavanju međunarodnih problema.

Prilikom posete Kini gđa Supeni imala je prilike da se uveri da se ekonomska situacija popravila. Racioniranje hrane, zavedeno sa vreme privrednih teškoća, sada je ukinuto. Ču En Laj joj je rekao da oni i ove godine nabavljaju žito u Kanadi i Australiji samo zbog razvoja odnosa sa tim zemljama, da u odnosu na njihove potrebe te količine ionako ništa ne znače. Objašnjavao joj je perspektivu daljeg razvoja kineske privrede sopstvenim snagama na bazi razvijene poljoprivrede i u tom pogledu istakao pravilan put NDR Koreje koja je najpre razvijala poljoprivredu, a na toj osnovi industriju.

Za NDR Koreju, koju je takođe postigla, gđa Supeni kaže da ima vrlo razvijenu industriju kao i viškove hrane, i da je ekonomsko stanje u zemlji vrlo dobro. Hvali Kim Ir Sena kao vrlo sposobnog i simpatičnog državnika. Kaže da i na korejsku politiku jako utiče izolacija od spoljnog sveta. Korejsku podršku Kini u sporu sa SSSR tumači isključivo principijelnim stavom Korejaca, koji žele da se stiktno drže rezolucija usvojenih 1957. i 1960. godine.

Gđa Supeni nije sama pokrenula nijedno pitanje naše spoljne politike ili međunarodnih odnosa, iako je rado razgovarala o onima koja sam pomenuo ja. Izgledalo je da nije posebno zainteresovana za naše spoljno političke stavove i akcije.

Marko Nikezić

MSP RS, DA, PA, 1963, F-38, dos. 26, br. 435308

185

Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu povodom GANEFO igara (Igre novorazvijenih zemalja)

2. novembar 1963.

„Moj dragi Predsedniče Tito,

Iz novina sledim Vaše putovanje u Latinsku Ameriku i u SAD. Siguran sam da je poseta bila uspešna. Juče sam pregledao konačnu listu učesnika GANEFO igara koje počinju u Džakarti 10. novembra. Vrlo sam zadovoljan što učestvuje 45 zemalja međutim vrlo sam iznenađen što Jugoslavija šalje svega 5 učesnika. Ne znam šta su razlozi za to. Sa tačke gledišta eventualnih disciplinskih

mera od strane Međunarodnog olimpijskog komiteta mislim da to nije više prepreka imajući u vidu poslednju odluku Konferencije u Badenu da pozove Indoneziju kao učesnika na predstojeće olimpijske igre u Tokiu. Ja se nadam da vidite da Vam je put raščišćen za ponovno razmatranje Vaše odluke i za povećanje broja jugoslovenskih učesnika.

Mnogo Vam zahvaljujem i nadam se da ću Vas vrlo uskoro videti.

Iskreno Vaš, Sukarno“

AJ, KPR I-1/434, Prevod teksta telegrafске poruke predsednika Sukarna predsedniku Titu koji je g. Darusman nezvanično predao načelniku V Uprave.

186

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu povodom GANEFO igara

Brioni, 12. novembra 1963.

Moj dragi predsjedniče Sukarno,
Zahvaljujem Vam na poruci koju ste mi uputili.

Sa održavanjem GANEFO igara, što je predmet Vaše poruke, upoznat sam još ranije. Od samog početka razumjeli smo želju i interes Indonezije da jugoslovenski sportisti učestvuju na igrama. Jugoslovenski savez organizacija za fizičku kulturu rukovodio se time i prilikom donošenja odluke pa je, uprkos mnogim objektivnim teškoćama odlučio da uputi ekipu na ovo takmičenje.

Iako je zbog ovih teškoća sastav ekipe ograničen, smatrali smo da je bitno da Jugoslavija učestvuje na ovim igrama. Odazivajući se Vašoj poruci, odlučeno je da se uputi i kulturno-umjetnička ekipa studenata Beogradskog univerziteta „Branko Krsmanović“, koja će, nadam se, svojim programom doprinijeti uspjehu ove značajne međunarodne manifestacije.

Nadam se da će GANEFO poslužiti razvijanju prijateljskih odnosa među zemljama učesnicama i da će doprinijeti unapređenju međunarodne saradnje uopšte.

Zahvaljujem Vam na prijateljskom interesovanju koje pokazujete za moje nedavno putovanje u zemlje Latinske Amerike i SAD. Biću vrlo srećan, ako mi se pruži prilika, da nastavim dosadašnju korisnu praksu i uskoro razmijenim sa

Vama mišljenje o najnovijim kretanjima u svijetu, posebno o pitanjima koja se u vezi s tim postavljaju pred miroljubive snage, neangažovane zemlje i zemlje u razvoju.

Vaš iskreni

AJ, KPR I-1/434

187

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu s viđenjem globalnih političkih prilika

Brioni, 11. decembar 1963.

Dragi prijatelju,

U okviru naše prijateljske razmjene mišljenja, želio bih da Vas obavijestim o našem gledanju na najnoviju situaciju u svijetu, kao i da Vam iznesem svoje utiske o posjeti nekim latino-američkim zemljama.

Posmatrajući razvitak događaja u svijetu u cjelini, stičem uvjerenje da se u međunarodnim odnosima, i pored raznih teškoća i problema koji još uvijek postoje, manifestuju nova, pozitivna kretanja koja pružaju bolje perspektive. Tu je od naročitog značaja činjenica da danas državnici u svijetu, u velikoj većini prihvataju neophodnost rješavanja međunarodnih problema putem sporazumijevanja, što je već dalo prve pozitivne rezultate.

U razgovorima koje sam ljetos vodio sa premijerom Hruščovom, i nedavno sa pokojnim predsjednikom Kenedijem ja sam se mogao uvjeriti u njihovu spremnost da nastave napore za učvršćenje politike sporazumijevanja i da pri tome sve veći značaj pridaju stavovima i ulozi neangažovanih i drugih miroljubivih zemalja.

Iznenadna smrt predsjednika Kenedija, zbog koje iskreno žalimo, unijela je donekle neizvjesnost u međunarodnu atmosferu. U isto vrijeme, čini mi se da, bar za sada, novi predsjednik SAD namjerava da nastavi politiku pregovaranja i traženja miroljubivih rješenja za otvorene probleme. No, s obzirom na predstojeće izbore ne može se mnogo očekivati, a stanje poslije toga je, naravno, još neizvjesno.

Moje nedavne posjete Brazilu, Čileu, Boliviji i Meksiku pružile su mi priliku da sa uglednim državicima tih zemalja izvršim široku razmjenu gledišta. U tim razgovorima veoma lako smo dolazili do zajedničkih stavova u pogledu ključnih problema današnjice, što se vidi iz zajedničkih deklaracija. Stekao sam utisak da te zemlje, bez obzira na postojeće političke i ekonomske teškoće i razna

previranja, nastoje da izađu iz izvjesne izolacije koja je postojala u prošlosti, jer one u miroljubivoj saradnji vide jedinu mogućnost za obezbjeđenje svog bržeg i svestranijeg razvoja. Iako ne upotrebljavaju sam termin neangažovanost kada govore o svojoj spoljnoj politici, jasno se osjeća njihova želja da se aktivnije angažuju u rješavanju međunarodnih pitanja za koja su vitalno zainteresovane i o kojima imaju bliske ili identične stavove kao i neangažovane zemlje. U toku ovog puta razmišljao sam zbog toga, nije li sam termin „neangažovanoati“ u izvjesnom smislu preuzak i neadekvatan da bi izrazio suštinu naših ciljeva i nastojanja i da bi ujedno omogućio ravnopravno učešće svih onih koji te ciljeve podržavaju. Stekao sam uvjerenje da mnoge latino-američke zemlje, u svojim nastojanjima da prošire međunarodne veze, očekuju podršku i saradnju neangažovanih zemalja, i da miroljubiva politika dobija sve snažniji oslonac na ovom značajnom kontinentu.

Danas se zaista sve veći broj država i naroda aktivnije zalaže za učvršćenje mira, prihvatajući principe aktivne i miroljubive koegzistencije. Na afričkoj konferenciji šefova država i vlada sve zemlje učesnice izjasnile su se u osnovi za politiku neangažovanosti. To, očigledno, znači da politika neangažovanoati danas postaje bliska i prihvatljiva sve većem broju zemalja u svijetu. Time je znatno proširen krug zemalja koje su se 1961. godine sastale a Beogradu i 1962. a Kairu. Takav razvoj ukazuje na nove uslove u kojima ova miroljubiva politika stiče šire mogućnosti za svoju aktivnost u pravcu učvršćenja i proširenja pozitivnih tendencija u međunarodnim odnosima. U svakom slučaju, očigledno je da neangažovanost u sadašnjoj fazi sve više prerasta u širok i snažan pokret za mir i miroljubivu saradnju. U isto vrijeme, to ukazuje na potrebu da se neangažovanost postavi na još širu osnovu. Ona bi trebala da obuhvati sve stvarne sljedbenike miroljubive politike koji prihvataju osnovne odluke Beogradske konferencije i u svojim odnosima sa drugim zemljama i spoljnopoličkoj aktivnosti uopšte primjenjuju principe miroljubive koegzistencije. Razumije se, ne bi moglo doći u obzir uključivanje onih koji su samo na riječima za koegzistenciju i mir, a u praksi rade suprotno.

Sa zadovoljstvom možemo konstatovati da je politika čije smo ciljeve i principe ocrtali na Beogradskoj konferenciji doprinijela pozitivnim procesima u svijetu, koji su već doveli do početnih konkretnih rezultata, kao što su zaključnje Moskovskog sporazuma o djelimičnoj zabrani nuklearnih proba, Deklaracija o nelansiranju nuklearnih oružja u kosmos i činjenica da se kontakti i pregovaranje nastavljaju.

Po mom mišljenju, sadašnju fazu razvoja situacije u svijetu karakteriše sve intenzivniji proces polarizacije na snage mira i na snage hladnog rata, s tim što jačaju pozicije miroljubivih snaga. Značajno je da se ta polarizacija odvija na širokoj osnovi obuhvatajući mnoge zemlje i skoro sve oblasti svijeta. Od tog procesa nisu imune ni vojnopolitičke grupacije, ni ideologije, čak ni vjerske zajednice, pa ni društveni sistemi. Istovremeno, poboljšani su uslovi za slabljenje uticaja negativnih snaga na raznim stranama, koje ne možemo potcijenjivati, i koje

su do sada otežavale sporazumijevanje i popuštanje međunarodne zategnutosti.

U takvoj atmosferi, inicijativa da se održi nova konferencija neangažovanih zemalja, koja je pokrenuta sa više strana, značajna je, po mom mišljenju, kao da-
lji važan doprinos na putu sporazumijevanja i rješavanja međunarodnih proble-
ma. Ona bi naročito mogla korisno poslužiti u naporima za razoružanje i popušta-
nje zategnutosti, za rješavanje gorućih pitanja ekonomskog razvoja, za konačnu
likvidaciju kolonijalizma, i slično. Ukratko, ta bi konferencija trebalo da
pomogne u daljem napredovanju na putu ka opštoj primjeni principa aktivne i
miroljubive koegzistencije.

Dragi predsjedniče i prijatelju,

Vjerujem da dijelite mišljenje da bi ta konferencija bila vrlo korisna i da
pred nama stoji velika odgovornost u pripremanju takvog odgovornog sastanka.
Izgleda mi da bi u sadašnjoj fazi najkorisnije bilo da se izvrše konsultacije iz-
među zemalja koje su spremne da se aktivno založe za održavanje nove, šire
konferencije. Smatram pri tome da je od posebnog značaja da se jasno sagledaju
ciljevi konferencije i izvrše temeljite pripreme.

U susretima sa nekim ambasadorima zemalja učesnica Beogradske kon-
ferencije, ja sam već iznio svoje mišljenje o tome da bi kriterij trebalo da budu
osnovne odluke Beogradske konferencije i principi njene deklaracije. Isto tako,
iznio sam mišljenje o potrebi najšireg međusobnog savjetovanja o pripremanju
konferencije, kako bi se, na najprihvatljiviji način za većinu budućih učesnika,
riješila sva ostala praktična pitanja održavanja konferencije.

S obzirom da se bliži održavanje Konferencije UN o trgovini i razvoju,
čini mi se da je za njen uspjeh sada od posebnog značaja razmjena mišljenja radi
što boljeg usklađivanja nastupa neangažovanih i drugih zemalja u razvoju.
Povoljniji politički uslovi u kojima očekujemo da će se Konferencija održati, kao
i ojačan uticaj neangažovanih i novooslobođenih zemalja pružaju realne mogu-
ćnosti da se postignu prvi značajniji rezultati u rješavanju problema među-
narodnih ekonomskih odnosa u duhu našeg vremena, a posebno u preduzimanju
efikasnijih mjera za poboljšanje položaja zemalja u razvoju. Spremnost visoko
razvijenih zemalja da učestvuju u radu ove konferencije ohrabruje nas i pruža do-
kaz da međunarodna zajednica u cjelini, počinje jasnije da uviđa neophodnost
rješavanja tih problema.

U vezi sa budućim sastankom neangažovanih zemalja i predstojećom
Konferencijom UN o trgovini i razvoju, ja namjeravam takođe da uputim ovih
dana poruke većem broju šefova prijateljskih država i vlada.

Koristim ovu priliku da izrazim zadovoljstvo zbog stišavanja marokansko-
alžirskog sukoba. Svojim angažovanjem u rješavanju ovog spora, Organizacija
afričkog jedinstva pokazala je na djelu svoju nezamjenljivu ulogu u rješavanju
problema na tom kontinentu i jačanju jedinstva Afrike.

Dragi Predsjedniče i prijatelju,

Želio bih da Vam iznesem i svoje mišljenje o nekim zbivanjima na području Jugoistočne Azije, koja privlače našu pažnju, iako ste Vi o tim pitanjima svakako bolje obaviješteni. Pri tome, imam u vidu razne događaje, kao što su nastavljanje krize u Južnom Vijetnamu, teškoće sa kojima se susreće Kambodža u svojim naporima da sačuva nezavisnost i integritet, kao i situaciju koja je nastala stvaranjem Federacije Malezije, koja je, kod Vašeg naroda uvjeren sam, izazvala opravdanu zabrinutost.

Vjerujem da dijelite mišljenje da nastavljanje neokolonijalističkih i ostalih reakcionarnih snaga da oslabe dosadašnje uspjehe novooslobođenih i miroljubivih zemalja i naroda i da povrate ili sačuvaju svoje pozicije, imaju sve manje izgleda na uspjeh, zahvaljujući odlučnosti i jedinstvu miroljubivih snaga.

Uvjeren sam da će neangažovane zemlje biti u stanju da u rješavanju svih pomenutih problema, i ubuduće kao i do sada daju svoj doprinos.

Dragi prijatelju,

Htio bih i ovom prilikom da istaknem da visoko cijenim razmjenu mišljenja sa Vama i radi toga interesuju me Vaši pogledi na pitanja koja sam iznio.

Prošle nedjelje primio sam sa zadovoljstvom Vašeg uvaženog saradnika, ministra nacionalne odbrane i bezbjednosti, načelnika Generalštaba oružanih snaga Republike Indonezije, generala A. H. Nasutiona, čija je misija, uvjeren sam, uspješno obavljena u našoj zemlji, u duhu tradicionalnih prijateljskih odnosa koji postoje između Jugoslavije i Indonezije.

Primite, dragi Predsjedniče i prijatelju, iskrene pozdrave i želje za dobro zdravlje, sa izrazima mog visokog poštovanja.

[J.B. Tito]

Zabeleška Državnog sekretarijata za inostrane poslove SFRJ o nekim aspektima spoljne politike Indonezije, političkih odnosa SFRJ sa Indonezijom i orijentacije Ambasade SFRJ u Džakarti po tim pitanjima

Broj 441478

26. decembar 1963.

/povodom referisanja druga Vujovića/

U spoljnoj politici Indonezije poslednjih meseci počeli su se jače manifestovati izvesni elementi, prisutni još ranije, koji u izvesnom smislu idu u raskorak sa njenom politikom neangažovanja ili sužavaju okvire indonežanske spoljnopoličke aktivnosti, a pored toga vrše i stalni pritisak na naše političke odnose sa Indonezijom.

– usmeravanje osnovnih spoljnopoličkih nastojanja Indonezije ka sprovođenju regionalnih azijsko-afričkih akcija, u zajednici – sa ponekad i pod odlučujućim uticajem Kine;

– u vezi s time, težnja za daljom afirmacijom koncepcije „new emerging forces“, pa i izvesno suprostavljanje te koncepcije politici neangažovanosti /Indonežani sve češće počinju da govore o „ideološkim razmimoilaženjem“ sa nama/;

– dalje smanjivanje interesa za akcije neangažovanih, posebno za novu konferenciju i slabljenje političkih veza sa drugim neangažovanim zemljama, pa i iz azijskog regiona;

– pojave tolerisanja akcija KP Indonezije protiv politike neangažovanja, a posebno protiv Jugoslavije;

– posledice koje izaziva zaoštavanje konfrontacije sa Malezijom /govori se već o „uništenju“ Malezije/ na spoljnopoličke akcije Indonezije, pa i na odnose s nama; posebno, stalni pritisak za dobivanje apsolutne podrške za sve svoje stavove i akcije prema kojoj se ceni bliskost naših odnosa /slično kao za vreme borbe za Zap. Irijan/.

Paralelno sa jačim manifestovanjem svih elemenata uočeno je i nedovoljno aktivno postavljanje naše Ambasade u Džakarti zbog čega je ministar-savetnik Ambasade Vujović pozvan na referisanje u DSIP.

U toku referisanja u V. političkoj upravi i službi za istraživanje i dokumentaciju, kao i razgovora kod pomoćnika državnog sekretara druga Zeca razmotrena su gornja pitanja i ukazano je na sledeće elemente koji bi trebali da služe za orijentaciju i aktivnije postavljanje naše Ambasade u Džakarti:

1. Osnovne ocene spoljne politike Indonezije, njene neangažovane orijentacije i našeg interesa za puno razvijanje odnosa i davanje podrške Indoneziji, a i

ocena protivrečnosti i zaokreta indonež. politike, ostaje i dalje u okvirima ocena i zaključaka kolegija DSIP od 3. jula ove godine. Međutim, potrebno je temeljitije praćenje izvesnih aspekata ove politike, posebno onih koji imaju odraza na indonežanski odnos prema politici i akcijama neangažovanih kao i na naše odnose i sagledavanje našeg najboljeg taktičkog postavljanja prema njima.

2. Naša Ambasada treba da ima više inicijative a razgovorima sa Indonežanima, na svim nivoima, da postavlja i objašnjava naše stavove u vezi sa neangažovanim politikom, da ulaže više napora u uključivanje Indonežana a akcije neangažovanih i da doprinosi sagledavanju i njihovih problema /n.p. Malezije/ sa stanovišta neangažovane politike. Pri tome treba prilaziti Indoneziji kao značajnom faktoru neangažovane politike, pogotovo na azijskom području, čiji doprinos, inicijative i ideje su od velikog značaja za dalju evoluciju i afirmaciju neangažovane politike.

Neophodno je takođe aktivnije postavljanje prema indonežanskim idejama o „new emerging forces“ i akcijama na toj liniji, naročito „Conefo“; u tom pogledu smo dosada bili suviše pasivni. Pri tome treba polaziti od jedinstva pogleda na ciljeve i zadatka snaga mira i koegzistencije, ne suprostavljajući spoljne forme i parole /ni formula neangažovanja nije ništa isključivo ni sveobuhvatno, važna je suština politike/. Na indonežansko uporno nastojanje da nam nametnu prihvatanje formule „novih snaga“ treba reagovati pokretanjem razgovora o sadržini sadašnjih zadataka u međunarodnim odnosima kao i upućivanjem Indonežana da svoje formule provere u kontaktu sa širim krugom eventualno zainteresovanih zemalja. Pogotovo ne diskutovati sa stanovišta alternative Bandung, odnosno „CONEFO“ konferencija neangažovanih; uvek smo podržavali akcije AA solidarnosti, a pogotovo napore za suštinsko jačanje te solidarnosti, što je naravno pre svega stvar zainteresovanih zemalja; sa druge strane, uvereni smo da će Indonezija u punoj meri igrati odgovarajuću ulogu u svim akcijama neangažovanih.

3. Izbegavati da Malezija postane osnovna sadržina naših prijateljskih odnosa, koji treba da se u prvom redu grade na razvijanju svestrane političke, privredne, vojne i druge saradnje.

Nakon prevazilaženja izvesne sporosti u definisanju našeg principijelnog stava treba na odgovarajući način valorizirati tu našu podršku /kojoj i Indonežani dali javno priznanje/, kao izraz naše principijelne politike a ne stavljati se u situaciju da se ispostavljam novim pritiscima za dalje koncesije. S druge strane, u pogodnim prilikama i na pogodan način poticati Indonežane da sagledavaju pitanje Malezije i podrške drugih u svetlu neangažovane politike /i oni su svojom politikom doprineli da dobili tako malo podrške drugih neangažovanih, pogotovu u Aziji/. I naša podrška može da dobije na značaju samo u sklopu neangažovane politike uopšte.

4. Naše nastojanje da uklonimo napade KP Indonezije i Kine /koji se povremeno i šire prenose u indonežanskoj štampi/ kao stalni faktor kvarenja

atmosfera u međusobnim odnosima, treba da budu usmereni tako da po mogućnosti izbegavamo zaoštavanje. Stalni kampanjski protesti i eventualne nervozne reakcije sa naše strane mogu postići obratni efekat i svakako su manje efikasne od ozbiljnog političkog ukazivanja na taj problem u sklopu celine naših odnosa, na odgovarajućem mestu i pogodnom prilikom. Efekat, koji je kako izgleda, postigla poslednja intervencija kod Subandrija, treba po mogućnosti učiniti trajnim, kroz razvijanje atmosfere poverenja izražavajući uverenje da Indonežani neće dozvoliti nikakvo narušavanje te atmosfere i obavezujući ih na taj način da se drže datih garancija. Izvesni polemički napadi KP se naravno neće moći izbeći ni u buduće, ali treba će pažljivo oceniti da li i kada eventualno potrebna nova intervencija. Pri tome treba strogo voditi računa da ne budemo upleteni u odnose KP i vlade /odnosno armije/, u kom pravcu ima tendencija kod nekih indonežanskih krugova.

V. Šestan

MSP RS, DA, PA, 1963, F-38, dos. 24, br. 441478

189

Ambasada SFRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove SFRJ o sporu na Kalimantanu (Borneu) i predlogu za ujedinjenje Indonezije, Malezije i Filipina

Džakarta
Broj 18
17. januar 1964.

Razgovor Mahdi – Vujović.

Problem Malezije. Mahdi govori u smislu da je ovaj put Sukarna na Filipine, Kambodžu i Japan pokušaj mobilizacije susednih zemalja na diplomatski pritisak protiv Engleza u Maleziji. Ovakav korak, kaže, omogućen dosadašnjom oštrom konfrontacijom Indonezije na ekonomskom i vojnom planu protiv Engleza u Maleziji. Kao rezultat konfrontacije istakao ekonomske teškoće Malezije i brz i uspešan razvoj gerile na Severnom Kalimantanu (znam i da bolnice u Surabaji prihvataju naveliko ranjenike sa Severnog Bornea, i znači da se stvarno tamo odvija gerilska aktivnost).

Glavni momenat iz manilskih razgovora prema kominikeu u štampi:

Makapagal i Sukarno žele da ponovo ožive Mafilindo i vrata Maleziju u svoje redove. Njihov uslov za ovo da se bar smanji direktno odlučivanje Britanije

u Maleziji, pogotovu u pogledu aspekta bezbednosti. Za ovo izgleda imaju podršku SAD (izjava Nasutiona da Džonson saglasan da aziske zemlje rešavaju aziske probleme, što će se verovatno potvrditi na sastanku Sukarna sa R. Kenedijem u Tokiu). Na ovoj liniji i popuštanje Britanije – izjava ambasadora VB u Manili da oni nemaju ništa protiv Mafilinda ako bi se zasnivao na manilskim dokumentima. Iz pisanja štampe i između redova u kominikeu oseća se intencija proširenja Mafilinda na druge zemlje JIA (prvo Tajlanda, Burme, Kambodže i Laosa).

Malezija (reakcija Razaka) kao uslov svoga vraćanja Mafilindu za sada postavlja prethodno priznanje i povlačenje trupa sa granica Severnog Kalimantanana.

Na inicijativu Makapagala predviđa se da će doći do sastanka Makapagal Tunku.

Cilj posete Sukarna Filipinima bio prvenstveno da zadrži bar još izvesno vreme Filipine na svojoj strani putem potvrđivanja, prvi put zvanično, svoje podrške Filipinima o pravima na teritoriji Sabah, obećanja ekonomskih koristi (tranžit I. robe preko nekih F. luka), poziv Romulu da dobije počasni doktorat u Džakarti, istovremeno slanje velike kulturne grupe na Filipine i tako dalje. Nastavak turneje u Kambodžu i Japan, pored ispitivanja mogućnosti i pokušaja pridobijanja za svoje stavove o Maleziji i Mafilinda ima i šire zadatke pridobijanja za drugu AAK, unapređenja bilateralne saradnje, problem sedme flote, i tako dalje. U ovim pitanjima posebno važan sastanak Sukarna sa Kenedijem, čije slanje na sastanak sa Sukarnom pokazuje da SAD računa i na emocionalni efekat koji pali. Od Sukarna pogotovu što je R. Kenedi ranije, u doba rešavanja Irijana, imao jednu uspešnu misiju u Indoneziji.

Knebl

MSP RS, DA, PA, 1964, F-64, br. 42507

190

**Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu povodom stupanja
na dužnost novog ambasadora Indonezije u Beogradu Subijakta**

Bogor, 20. March 1964

My dear friend Tito,

This letter is being brought to you by ambassador Subyakto, who replaces ambassador Asmaoen at Beograd. Subyakto was my ambassador at Ankara, and before that, he was chief of staff of the Indonesian Navy. He is a good patriot, and an ardent believer in a close cooperation between Yugoslavia and Indonesia.

So I hope you will give him all assistance in his very important work at your side.

He brings to you also my most brotherly greetings, to you, and to Yovanka.

Affectionately yours
Soekarno

Napomena: Čitavo pismo pisano rukom.

Sa strane na rubu dodato!

„My love to you and Yovanka. Y. Soekarno.“

AJ, KPR I-1/436 (prepis)

191

**Zabeleška o nekim pitanjima bilateralnih odnosa između Jugoslavije
i Indonezije povodom oproštajnih poseta ambasadora Asmauna**

20. mart 1964.

Za odnose između Jugoslavije i Indonezije bio je karakterističan visok stepen prijateljstva i razumevanja koji se bazirao na istovetnosti ili bliskosti gledišta po većini najvažnijih međunarodnih pitanja. Najveći doprinos ovakvom odnosu davali su šefovi dveju zemalja kroz održavanje bliskih i često neposrednih kontakata.

Međutim, u poslednje vreme zapaža se izvesno opadanje u intenzitetu političkih odnosa između naše dve zemlje, uglavnom zbog indonežanskog nastojanja da, po svaku cenu, dođe do održavanja druge azisko-afričke konferencije

zbog čega se Indonezija distancira od aktivnosti većine neangažovanih zemalja na sazivanju druge konferencije neangažovanih zemalja. No, kako se i očekivalo, kako zbog opšteg položaja tako i zbog spoljne politike koja je u osnovi neangažovana, Indonezija je odlučila da učestvuje na novoj konferenciji neangažovanih zemalja, pa i u vezi s tim da pošalje svog predstavnika na pripremni sastanak ambasadora u Kolombu. Ali i pored toga Indonezija nastavlja sa pripremanjem druge azisko-afričke konferencije, te je sazvala konferenciju ministara inostranih poslova nekih azisko-afričkih zemalja za 10. april. Iz svih tih razloga nije dovoljno jasno kako će biti držanje Indonezije na konferenciji ambasadora, jer se, ne bez osnova, sumnja da Indonezija može pokušati da je iskoristi za naturanje prioriteta druge azisko-afričke konferencije iako za to nema objektivnih uslova.

Jugoslavija i dalje pruža punu podršku Indoneziji u vezi sa njenim stavom prema Maleziji i spremna je da izađe u susret, u granicama mogućnosti, potrebama Indonezije nastalim zbog konfrontacije. Takođe i dalje stojimo na stanovištu da SFRJ ne treba da prizna federaciju Malezije ni da uspostavlja diplomatske odnose sa njom, što, međutim, ne isključuje da se taj stav kasnije izmeni, ukoliko nastupe novi uslovi (rešenje problema ili barem ublažavanje sadašnjeg konflikta). Dalje, ekonomske odnose sa Malezijom treba održavati na postojećem nivou (koji je vrlo ograničen), ne preduzimajući ništa za njihovo ozbiljnije povećanje, kao i da treba isključiti svaki vid direktne trgovine sa teritorijama Severnog Borneja koje su uključene u Maleziju.

Ekonomski odnosi u celini su u stalnom usponu, tako da, u ovom trenutku, po intenzitetu, pretstavljaju najaktivniji vid saradnje i nalaze se ispred političkih odnosa. Vrlo je pozitivno što dobijaju kvalitetno novu sadržinu – kooperaciju između industrijskih preduzeća.

Ukupan obim robne razmene u 1963. godini iznosio je 10.749 miliona dinara, od čega na izvoz otpada 6.624 miliona a na uvoz 4.125 miliona dinara. Ukupan obim razmene je za 2.6% miliona dinara manji nego u 1962. godini, a osnovni razlog leži što je naš izvoz u Indoneziju u 1963. godini manji za 39% u odnosu na prethodnu godinu. Osnovna slabost našeg izvoza u Indoneziju pretstavlja činjenica što još uvek dve trećine sačinjavaju specijalne isporuke (naoružanje i oprema).

Težište naše aktivnosti poslednjih godina je na industriskoj kooperaciji što omogućava planiranje razmene na duži rok. Do sada je zaključena izgradnja brodogradilišta u Džakarti i dve termocentrale, a u razmatranju su naše ponude za izgradnju fabrike valjaka, motornih vozila i dizel motora i jedne predionice u ukupnoj vrednosti od oko 78 miliona dolara. Vode se takođe razgovori o izgradnji električne mreže na Javi, dve hidrocentrale, dve cementare, fabrike eksploziva i boja, fabrike tanina, o isporuci kamiona i daljim isporukama vojnog materijala.

Na području tehničke pomoći još uvek nisu postignuti zadovoljavajući rezultati i pored toga što se u Jugoslaviji nalazi znatan broj indonežanskih kadrova na školovanju i specijalizaciji.

Najvažniji problem ekonomskih odnosa između dve zemlje u ovom trenutku je zahtev Indonezije za odlaganje plaćanja dospelih rata po vojnim kreditima u visini od oko 50 miliona dolara i u vezi s tim jednostrano kršenje obaveza od strane indonežanske banke u pogledu plaćanja već dospelih rata (oko 6 miliona dolara).

Vlada Indonezije već nekoliko puta odlaže dolazak najavljene vladine delegacije koja bi trebalo da razgovara o ovom pitanju, kao i o pitanjima dalje industrijske kooperacije i povećanja obima robne razmene. Prema poslednjim informacijama dolazak navodno treba očekivati za sredinu aprila.

AJ, KPR I-3-a/39-23

192

Zabeleška o prijemu indonežanskog ambasadora Asmauna kod potpredsednika SFRJ Aleksandra Rankovića, 23. mart 1964.

Ambasador Indonezije zahvaljuje na odlikovanju koje mu je u ime Predsednika Republike predao potpredsednik Ranković.

U razgovoru Ambasador je istakao da je njegov boravak u Jugoslaviji bio u vreme značajnih aktivnosti na planu međunarodnih odnosa, a posebno odnosa između naše dve zemlje. Naglašava da sa zadovoljstvom može da istakne da su se za vreme dok je bio ambasador razvili veoma prijateljski odnosi između Indonezije i Jugoslavije, da je predsednik Sukarno bio četiri puta u Jugoslaviji i da je na svim područjima međusobnih odnosa postignut znatan napredak.

Pored toga izjavljuje da je aktivno pratio unutrašnji razvitak Jugoslavije, posebno se interesujući za Ustavni sud kao instituciju koja treba da čuva zakonitost i socijalistički put njenog razvitka, našto drug potpredsednik Ranković objašnjava značaj i ulogu Ustavnog suda u našim uslovima. Indonežanski ambasador zatim ističe da smatra da je takva institucija potrebna i Indoneziji, posebno iz razloga što se rasprostire na brojna ostrva, čime se olakšava kako unutrašnjim tako i spoljnim faktorima da deluju protiv socijalističkog razvitka koji oni u Indoneziji žele da obezbede. Naglašava da su mu i ostala jugoslovenska iskustva bila korisna, s obzirom na slične mere koje oni žele da sprovedu u svojoj zemlji.

U vezi sa predstojećim konferencijama – u Bandungu i novom konferencijom neangažovanih, indonežanski ambasador izražava mišljenje da one imaju iste ciljeve. Međutim, ona u Bandungu je više nacionalistički obojena, dok druga ima više internacionalistički karakter. Govori da obe ove konferencije treba da doprinesu daljem jačanju snaga koje se bore za nove odnose i dalji pozitivni razvitak u

svetu i da prema tome nema suprotnosti u ciljevima dveju konferencija.

Ističući veliki značaj dveju konferencija, posebno naglašava moralne obaveze dvaju predsednika – Tita i Sukarna – da što tešnje sarađuju, kako bi se obezbedio uspeh i jedne i druge i kako se ne bi dozvolilo imperijalističkim snagama da naše dve zemlje sukobljavaju i razdvajaju. Pominje da aktivnost zapadnih diplomata u Beogradu, koji suprotstavljaju ove dve konferencije, samo potvrđuje njegovo mišljenje da imperijalističke snage deluju na liniji našeg razjedinjavanja.

Drug potpredsednik Ranković se slaže da ne treba suprotstavljati ove dve konferencije i naglašava da je to naš stav otpočetka. Govori o značaju i doprinosu u rešavanju međunarodnih problema koji je imala Beogradska konferencija. Izražava mišljenje da nova konferencija neangažovanih u današnjim uslovima i sa povećanim brojem učesnika može imati još veći značaj i doprinos u rešavanju svetskih problema, što ne znači da i novi Bandung neće imati sličan značaj. Međutim, taktički i politički razlozi bi možda zahtevali da se najpre održi nova konferencija neangažovanih.

Potpredsednik Ranković posebno izjavljuje da je osnovno u sadašnjoj situaciji da se zajednički suprotstavimo svima onima koji spolja žele da ubace intrige u naše međusobne odnose. Podvlači da su međusobni odnosi između naše dve zemlje tako razvijeni da možemo otvoreno da menjamo iskustva i da se sporazumevamo.

Na kraju razgovora Ambasador izjavljuje da je ranije bilo govora o susretu dvaju predsednika i da se u vezi s tim kao termin pominjao april. Misli da će za predsednika Sukarna, zbog problema koje imaju – posebno pominjući Maleziju, biti teže realizovati ovaj susret u aprilu i da je pitanje još u razmatranju.

Potpredsednik Ranković ističe da je predsednik Sukarno bio u Jugoslaviji uvek drag gost, da su dosadašnji susreti dvaju predsednika bili značajni i dali pozitivan doprinos u rešavanju međunarodnih problema i da bi, nema sumnje, njihov novi susret takođe dao vrlo značajne rezultate. Potom Potpredsednik umoljava Ambasadora da predsedniku Sukarnu prenese pozdrave predsednika Tita i njegove lične.

AJ, KPR I-3-a/39-23

Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu radi proširivanja ekonomsko-finansijske saradnje između Indonezije i Jugoslavije

Džakarta, 7. maja 1964.

Moj dragi prijatelju Tito,

Saradnja između Jugoslavije i Indonezije se razvija na svim poljima i postaje bolja i šira svakog dana.

Smatrao sam za potrebno da, u cilju konkretizovanja finansijskih i ekonomskih odnosa između naše dve zemlje, uputim u Beograd delegaciju kojom rukovodi g. Jusuf Muda Dalam, ministar bankarstva i guverner Centralne banke Indonezije, moj bliski pomoćnik.

Pošto su privrede Jugosiavije i Indonezije komplementarne, ja sam ubeden da naši ekonomsko-finansijski odnosi mogu biti dalje prošireni. To će ne samo biti od koristi za narode Jugosiavije i Indonezije, već će takođe ojačati privredu socijalističkih i novih nezavisnih zemalja, kako bi one predstavljale jedan front protiv snaga kapitalističkih zemalja.

Bilo mi je veoma drago kada me je indonežanska delegacija izvestila o povoljnoj saradnji sa jugoslovenskom delegacijom na Konferenciji za razvoj i trgovinu u Ženevi.

Ja sam uveren da će Indonežanska delegacija dobiti Vašu podršku kako bi postigli najbolje rezultate.

Upućujem Vama i Vašoj porodici moje najtoplije pozdrave.

Vaš prijatelj
Sukarno, s.r.

AJ, KPR I-1/437

**Poseta pomoćnika ministra inostranih poslova Indonezije Suvita
predsedniku Titu, na Brionima, 26. septembar 1964.**

Prijemu su prisustvovali članovi pratnje gospodina Suvita, a sa jugoslovenske strane generalni sekretar Predsednika Republike Bogdan Crnobrnja, pomoćnik državnog sekretara Mišo Pavićević i ambasador SFRJ u Džakarti Franjo Knebl.

Suvito je preneo drugu Predsedniku pozdrave predsednika Sukarna koji se sada nalazi u Beču na lečenju.

Zatim se osvrnuo na pitanje Malezije i debatu po tom pitanju u Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija. Podvukao je da je Indonezija prihvatila predlog predsednika Filipina Macapagala da pitanje Malezije razmotri jedna komisija za pomirenje afro-azijskih zemalja. Predsednik Sukarno izjavio je u Tokiu da će Indonezija prihvatiti svaku odluku koju bi takva Komisija donela.

Predsednik Tito izjavio je da sa interesovanjem očekuje susret sa predsednikom Sukarnom. Namerava da se sa njim sastane pre Kairske konferencije kako bi porazgovarali o tome kako da se najbolje postave problemi na Konferenciji. Što se tiče konkretnog pitanja, ono se ne može nikako prikrivati već treba učiniti što više kako bi se postiglo njegovo rešenje.

Suvito je izjavio da mu je u Kolombu stavljeno do znanja da će predsednik Vlade Cejlona, gospođa Bandaranaike, pokušati da posreduje u sporu oko Malezije van Konferencije.

Manevri britanskih brodova u vodama oko Indonezije izazivaju zabrinutost. 28. avgusta jedan britanski nosač aviona i 2 razarača prošli su između ostrva Sumatre i Jave. Takve akcije izazivaju, naravno, zategnutost. 31. avgusta 2 australijanska ratna broda su prošla kroz – kako to Indonežani smatraju – teritorijalne vode te zemlje. 3. septembra indonežanska avijacija primetila je u blizini indonežanske obale 7 ratnih brodova koje nije uspela da identifikuje. To nisu bili ni britanski ni australijanski brodovi već po svoj prilici brodovi koji pripadaju Sedmoj floti Sjedinjenih Američkih Država. Nije potpuno utvrđeno o čijim se brodovima radilo. Američka vlada je izjavila da se nije radilo o američkim brodovima.

Suvito je postavio pitanje kakav je cilj tih demonstracija.

Kao rezultat svega toga Indonezija je bila primorana da zavede stanje pripravnosti. Tim više što i na Sulavesiju vladaju nemiri koje je izazvao jedan pobunjeni pukovnik. Prilikom svoje zadnje inspekcije na tom ostrvu Subandrio je utvrdio da su tamo nađene velike količine britanskog oružja.

U pogledu Malezije, Indonezija se nalazi suočena sa britanskom silom.

Predsednik Tito je na to primetio da imperijalisti pokušavaju da zadrže

svoje pozicije.

Suvito je podvukao da se u Maleziji suočava britanska dominacija sa indonežanskom revolucijom.

Drug Tito je postavio pitanje zašto je Indonezija javno priznala u Savetu bezbednosti da je bacila padobrance u Malaji.

Suvito je odgovorio da je to činjenica koja ne može da se sakrije. U Indoneziji ima više od milion dobrovoljaca i njihov moral je veoma visok.

Indonezija je objasnila da ona tačno zna gde se nalaze izvori britanske subverzije. To su Singapur i Malaja. Sada - pošto je Indonezija konsolidovala situaciju u zemlji - sada je u stanju da zada udarce samim centrima subverzije. Indonežanski dobrovoljci su nestrpljivi i vrlo je teško obuzdati ih.

Predsednik Tito je izjavio da se ne radi samo o britanskoj demonstraciji i zastrašivanju. Radi se o ozbiljnijim namerama. To nije samo stvar Britanaca već i Amerikanaca jer im se interesi u tom delu sveta podudaraju. Izgleda da postoji namera da se sve to poveže zajedno sa situacijom u Južnom Vijetnamu i Laosu. Zbog svega toga sa velikim interesovanjem očekuje svoje razgovore sa predsednikom Sukarnom, kao i sa princem Sihanukom koji ima dosta muke u Kambodži. Važno je da se spreči zaoštavanje situacije i da se obuzdaju tendencije imperijalističkih sila. Na Konferenciji u Kairu biće potrebno utvrditi činjenice, upoznati svet sa njima i ukazati na to da bi pokušaji kolonijalista da zadrže svoje pozicije na neki drugi način mogli da imaju veoma drastične posledice za ceo svet a ne samo na području gde se takvi događaji odigravaju. Nije ugrožena samo Indonezija već se radi i o ugrožavanju mira za koji se bori ogromna većina čovečanstva.

Suvito je ukazao na izvesnu koordinaciju britanske i američke strategije.

Predsednik Tito je na to primetio da se britanski i američki interesi tu i tamo kose ali izgleda da se oni zasad na području Jugoistočne Azije podudaraju. Šta će biti u budućnosti to je teško reći.

Suvito se interesovao kako gledamo na stav predsednika De Gola u odnosu na Jugoistočnu Aziju.

Predsednik Tito je izjavio da pozitivno gledamo na ulogu De Gola koja ima za rezultat slabljenje Atlantskog pakta. I sadašnja poseta francuskog Predsednika nekim zemljama Latinske Amerike ne oduševljava Amerikance. Stav koji je general De Gol zauzeo u odnosu na Jugoistočnu Aziju nije po volji ni Amerikancima ni Englezima. De Gol drukčije gleda na proces dekolonizacije. On je doduše reakcioner, ali njegova politika je fleksibilna i realistička. Istupajući protiv zaoštavanja situacije u tom delu sveta, predsednik De Gol namerava, naravno, da izvuče koristi za Francusku. On je shvatio tok događaja. Francuska je skupo platila svoje iskustvo u Vijetnamu.

Predsednik Tito se zatim osvrnuo na naše odnose sa Francuskom. Ti odnosi bili su dosta loši za vreme oslobodilačke borbe u Alžiru.

Međutim, De Gol je nedavno poslao u Jugoslaviju jednog od svojih najbližih saradnika Luja Žoksa, koji je, kao što je poznato, vodio razgovore sa predstavnicima Alžira u Evijanu.

Predsednik Tito je zatim izjavio da je na njega Luj Žoks ostavio dobar utisak. Francuski ministar je izjavio da je neokolonijalistička politika štetna i da Francuska ne namerava da ide tim putem. Ona želi da sarađuje sa svojim bivšim kolonijama koje su stekle slobodu kao i sa drugim zemljama Afrike i Azije. Ona namerava da sarađuje na ekonomskom polju, mada ne treba imati iluzije da Francuska neće pokušavati da izvuče najveći mogući profit, ali u svakom slučaju ona drugačije gleda na problem saradnje sa zemljama u razvoju. Francuski ministar se takođe složio sa našim gledištem o načinu na koji se pomoć treba da daje zemljama u razvoju. Cilj te pomoći treba da bude da te zemlje postanu ravnopravni partneri u međunarodnoj razmeni.

Suvito je izjavio da su odnosi Indonezije sa Francuskom bili rđavi zbog Alžira. Sada su se nešto popravili. U debati u Savetu bezbednosti po pitanju Malezije Francuski delegat nije uzeo učešća, te se verovalo da će Francuska možda apstinirati prilikom glasanja o norveškom nacrtu rezolucije. Međutim, Francuska je ipak glasala za taj nacrt.

Suvito je ponovio da se odnosi Indonezije sa Francuskom popravljaju i da predsednik Sukarno ima nameru da posle Konferencije u Kairu eventualno učini posetu predsedniku De Golu.

Predsednik Tito je izjavio da je veoma važno da se na Kairskoj konferenciji uzmu u obzir svi elementi. Ne treba napadati sve sile bez razlike frontalno, već treba među njima diferencirati. Treba utvrditi činjenice i ne stavljati u isti koš Francusku, Veliku Britaniju, Sjedinjene Države. Ne bi bilo poželjno da se izaziva nepotreban antagonizam. U vezi sa principom aktivne i miroljubive koegzistencije, Suvito je primetio da Jugoistočna Azija daje rđav primer takve koegzistencije.

Predsednik Tito je podvukao da se, i pored različitih situacija, ne možemo nikako odreći principa koegzistencije. Naprotiv, potrebno je uložiti još veće napore da se ti principi sprovode u delo. Oni predstavljaju naše najjače oružje u borbi protiv kolonijalizma i pokušaja mešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja. Sada u Meksiku zaseda specijalni komitet Ujedinjenih nacija za kodifikaciju principa koegzistencije. Tačno se vidi kome ti principi smetaju. Amerikanci pružaju jak otpor po nekim tačkama, i ne samo Amerikanci.

Prihvatanje principa otežaće intervenciju stranih sila, smanjiće šanse da se one, pod raznim izgovorima, upliću u unutrašnje stvari drugih zemalja.

Predsednik Tito je dodao da je zadnja izjava, koju je dao povodom događaja u Vijetnamu, izazvala ogorčenje kod vladajućih krugova u Americi. Rečeno je da ni Hruščov nije tako oštro napao američku politiku. Međutim, predsednik Tito je samo ukazao na činjenice i podvukao da se takvim metodima ne smeju rešavati sporni problemi u svetu.

Suvito je podvukao da bi se problemi Jugoistočne Azije mogli lakše rešiti kad tamo ne bi bilo intervencije Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije. Indonezija, Malaja, Filipini, Kambodža i Tajland lako bi našle zajednički jezik. Do zaoštavanja situacije je došlo usled stranog mešanja u poslove tog područja.

Suvito je zatim rekao da bi bilo potrebno da Konferencija neangažovanih zemalja zauzme oštar stav protiv intervencije i subverzija. Dodao je da će se na te probleme predsednik Sukarno osvrnuti u svom govoru u Kairu.

Predsednik Tito podvukao je da je veoma važno da sastanak šefova država i vlada neangažovanih zemalja u Kairu bude što uspešniji i da na njemu dođe do izražaja što veći stepen jedinstva. Treba izbeći svaki oštriji sukob jer bi to išlo u korist imperijalista i protivnika politike neangažovanosti. Neke sitnije stvari trebaće ostaviti za kasnije. To će se već videti prema situaciji na licu mesta. Najvažnija stvar to je jedinstvo. Pogrešno bi bilo kad bi se na Konferenciji raspravljalo o bilateralnim odnosima i sukobima. Na Konferenciji treba da se tretiraju samo osnovni principi, a bilateralna pitanja svakako spadaju u okvir tih principa.

Suvito je izjavio da je to takođe cilj predsednika Sukarna. Glavno je naći zajednički prilaz osnovnim problemima, a ne upuštati se u detalje, važno je da ne dođe do rascepa između neangažovanih zemalja.

Drug Predsednik je podvukao da je sastav Kairske konferencije mnogo heterogeniji nego što je to bio slučaj u Beogradu. Tamo će učestvovati mnoge novooslobođene zemlje. Stoga je važno da se postigne jedinstvo po osnovnim pitanjima. Kad bi se Konferencija okrenula prema unutra i ne bi posvetila pažnju prema vani, to jest ne bi posvetila pažnju takvim bitnim pitanjima kao što su dekolonizacija, čuvanje mira i aktivne koegzistencije, onda bi to moglo da koristi samo imperijalistima.

Drug Tito je odmah podvukao da on sa mnogo poverenja gleda na Kairsku konferenciju i da će ona doneti dobra rešenja, korisnija nego što je to bio slučaj u Beogradu. Naravno i odluke Beogradske konferencije bile su veoma korisne.

Beogradska konferencija imala je mnogo prijatelja i pristalica. Ali Kairska konferencija je mnogo šira i ima veći broj prijatelja. Na Beogradsku konferenciju su sa izvesnim rezervama gledale sve socijalističke zemlje. One su čekale da vide šta će Konferencija uraditi. S druge strane, zapadne sile bile su protiv Konferencije.

Danas sve istočnoevropske, kao i sve progresivne zemlje gledaju sa prilično simpatije na Kairsku konferenciju. I na Zapadu se na nju gleda drukčijim očima. Luj Žoks je prilikom posete Jugoslaviji izjavio da Francuska smatra da će Konferencija neangažovanih zemalja u Kairu biti veoma korisna. Prema tome krug prijatelja politike neangažovanosti je danas mnogo širi nego što je to bio slučaj za vreme Konferencije u Beogradu. Na nama je da opravdamo poverenje koje progresivni ljudi imaju u Konferenciju.

Na kraju je jedan od članova pratnje Suvita preneo predsedniku Titu lični

pozdrav predsednika Sukarna. Predsednik Sukarno žali što nije bilo moguće naći odgovarajući datum za sastanak između njega i predsednika Tita u Jugoslaviji. Poručio je da sa interesovanjem očekuje susret sa predsednikom Titom u Kairu. Na kraju je preneo drugu Predsedniku poziv predsednika Sukarna da drug Predsednik poseti Indoneziju.

AJ, KPR I-3-a/39-27

195

Zabeleška o razgovoru predsednika Tita sa predsednikom Sukarnom, na Drugoj konferenciji nesvrstanih u Kairu, 5. oktobar 1964.

Prisutni: Ministar inostranih poslova Subandrio i ostali članovi indonežanske delegacije; Koča Popović, Bogdan Crnobrnja i Mišo Pavićević.

/Predsednik Tito učinio posetu Sukarnu u hotelu Hilton/

Drug Predsednik upoznao je Predsednika Sukarna sa akcijom koja je bila povedena protiv dolaska Čombea.

Predsednik Sukarno je izjavio da bi napustio Konferenciju ukoliko bi na njoj učestvovao Čombe. Predsednik Sukarno je zatim izjavio da na Kairskoj konferenciji treba staviti u prvi plan borbu protiv imperijalizma i kolonijalizma. Samo tako ona može da bude bliska zemljama Azije i Afrike. Inače one ne bi mogle da je shvate. U Beogradu je imao malu „svađu“ sa pokojnim Nehruom, koji je stavljao akcenat na mir. Da, i on, Sukarno je za mir; ali je isto tako za borbu protiv kolonijalizma i dominacije. Ova ideja prihvaćena je u Beogradskoj deklaraciji.

Drug Predsednik je izjavio da nije u pitanju redosled, već kako treba postaviti borbu protiv kolonijalizma i imperijalizma. Gorući problemi mogu se rešavati samo u miru, a ne putem rata. Moramo se boriti za mir, protiv kolonijalizma, za ekonomski razvoj zemalja u razvoju. Sve to treba podvući. Ekonomski razvitak je isto tako veoma važan. Treba prisiliti visoko razvijene zemlje da doprinesu ekonomskom razvoju nerazvijenih zemalja. Ako uspemo u borbi za davanje pomoći nerazvijenim zemljama, time ćemo istovremeno smanjiti kolonizatorske tendencije. Treba se boriti protiv neokolonijalističkih tendencija i tražiti da se davanje pomoći postavi na nove osnove. Davanje pomoći ne sme da bude podređeno nikakvim političkim i drugim uslovima.

U dokumentima Konferencije treba da se energično zalažemo za likvidaciju kolonijalizma i neokolonijalizma. Jedna stvar je zahtev, a druga proces putem kojeg on treba da se ostvari.

Drug Predsednik je zatim napomenuo da se ne smeju sve zapadne zemlje

stavljati u isti koš. Treba tačno definisati šta je neokolonijalizam. Još ima ostataka prošlosti. Neke nerazvijene zemlje vezane su za svoje metropole ekonomskim i drugim vezama. One od njih traže pomoć. Međutim, ako nema mešanja spolja, ako se ne ispoljavaju tendencije za ponovnim osvajanjem starih pozicija onda nije moguće reći da se radi o nekom drugom obliku neokolonijalizma. Mnoge afričke zemlje, naročito zemlje francuskog jezika, veoma su zainteresovane kako će se stvar postaviti.

Ako pobedimo u borbi za davanje ekonomske pomoći nerazvijenim zemljama, i to će doprineti likvidaciji ekonomske zaostalosti.

Predsednik Sukarno podvukao je da pomoć nije toliko važna za azijsko-afričke zemlje, naročito za Indoneziju, kojoj nije ni potrebna. Pomoć nije ona glavna stvar koja interesuje azijsko-afričke zemlje. Ova Konferencija biće interesantna za azijsko-afričke zemlje samo onda, ako tačka broj jedan na njenom dnevnom redu bude osuda i borba protiv imperijalizma, kolonijalizma i njegovog novog oblika – neokolonijalizma.

Subandrio je podvukao da je za Indoneziju pitanje bezbednosti problem broj jedan. I on je podvukao potrebu da Kairska konferencija stavi akcenat na borbu protiv kolonijalizma.

Drug Predsednik podvukao je da sve probleme treba staviti na prvo mesto. Da bi se postigla likvidacija kolonijalizma i neokolonijalizma, potrebno je voditi svakodnevnu borbu na svim poljima.

Subandrio navodi kao primer Filipine. Ta zemlja je u velikoj meri zavisna od SAD. Međutim, sada želi da se emancipuje. Pre neki dan održana je prva velika demonstracija filipinske omladine protiv SAD.

Predsednik Tito napominje da se zemlje Latinske Amerike nalaze pod dominacijom SAD. One žele da se emancipuju, da se s nekim udruže i na nekog oslone. One se mogu osloniti samo na neangažovane zemlje. Na Kairskoj konferenciji više latino-američkih zemalja predstavljeno je preko posmatrača. Neke bi svakako bile i punopravni članovi da nije došlo do puča u Brazilu i drugih pritisaka spolja.

Mi imamo obavezu prema zemljama Azije, Afrike i Latinske Amerike i drugim zemljama koje stenju pod stranom dominacijom.

Predsednik Sukarno je nadovezao da se te zemlje mogu da oslone ne samo na neangažovane zemlje, već isto tako na Konferenciju azijsko-afričkih zemalja koja stavlja antikolonijalizam na prvo mesto. One mogu da se oslone na Konferenciju AAA zemalja /AAA = Afrika, Azija, Amerika Latinska/ i na CONEFO /Konferencija novih snaga koje se rađaju/. Govorio je i o tom da je bio u Latinskoj Americi, da poznaje stanje i da zemlje Latinske Amerike usvajaju „njegove ideje“.

Zemlje Latinske Amerike bore se protiv američke dominacije i neokolonijalizma. Učinimo da ova Konferencija priraste za srce zemalja Azije i Afrike i

Latinske Amerike.

Drug Predsednik je izjavio da se zemlje Latinske Amerike nalaze u dosta teškoj situaciji. Goulart je hteo da vodi nezavisnu politiku od SAD, ali je srušen. Došli su na vlast oni koji odgovaraju SAD-u. Paz Estensoro je jedan od najprogresivnijih državnika u Latinskoj Americi. Želi da vodi nezavisnu politiku, ali mu je situacija u zemlji sve teža. Čileanski socijalisti, udruženi sa komunistima, bili su 100 odsto sigurni u svoju pobedu, ali su pretrpeli poraz; umešali su se spoljni faktori.

Složio se sa Predsednikom Sukarnom da na Konferenciji treba takođe govoriti o lokalnim ratovima. Potrebno je ukazati na njih i boriti se protiv uzroka takvih ratova.

Neangažovane zemlje naravno ne mogu da nagoveste oružani sukob velikim silama. Ali one moraju da vode konkretne akcije i da donose jedinstvene odluke.

Predsednik Tito spomenuo je da je svojevremeno, u vezi sa oružanim sukobima u Severnom Vijetnamu dao veoma oštru izjavu. Amerikanci se žale da niko nije tako reagovao. Potrebno je da sve neangažovane zemlje istupe jedinstveno po tim pitanjima. Potrebno je dati podršku i Kambodži.

Predsednik Sukarno je podvukao potrebu jedinstvene borbe neangažovanih zemalja.

Naveo je primer Pakistana. U toj zemlji postavili su mu pitanje: pošto je došlo do zbliženja između Sovjetskog Saveza i SAD, zašto je potrebna konferencija neangažovanih zemalja? Odgovorio je da je ona potrebna zbog borbe protiv dominacije, imperijalizma i neokolonijalizma. Odgovorili su mu: „Sukarno, vi imate naš blagoslov“. I to mu je rečeno u Pakistanu.

Drug Predsednik napominje da se lično već 44 godine bori protiv kolonijalizma. Nije promenio ni glas ni terminologiju.

Pošto je Predsednik Sukarno rekao da mu se ne sviđa reč „pomoć“ /assistance/, Predsednik Tito je odgovorio da se ne radi ni o kakvoj milosti. Razvijene zemlje dužne su da dadu pomoć, ne u vidu poklona, već na razne načine /nediskriminacija, pravične ocene, itd./.

Predsednik Sukarno je primetio da bi on umesto reči „obaveza“ /duty/, radije upotrebio reč „take back“ /uzeti nazad/.

Bilo je govora i o poseti Sukarna Jugoslaviji. Rekao je da će doći „pod uslovom da ne bude na Dedinju nego u Metropolu“.

AJ, KPR I-4-a/5

196

Dodatak zabeleški o susretu predsednika Tita i predsednika Sukarna u Kairu

U jednom momentu drug Predsednik je primetio da je gledanje Predsednika Sukarna na sadašnja zbivanja suviše uprošćeno.

Sukarno je prečuo primedbu, ili se napravio da je nije čuo.

AK, KPR I-4-a/5

197

Poseta predsednika Sukarna predsedniku Titu na Drugoj konferenciji nesvrstanih u Kairu, 10. oktobar 1964.

Prisutni: Koča Popović, Vladimir Popović i Bogdan Crnobrnja.

Predsednik Sukarno se složio sa mišljenjem druga Predsednika da završni dokument treba da bude jasan i koncizan, a da detalje treba uneti u aneks. „Čim bude kraći, tim će biti bolji“, rekao je Sukarno.

Složio se sa predlogom druga Predsednika da konačnu redakciju, bez ikakvog menjanja postojećeg teksta, izvrši uži redakcioni odbor ministara inostranih poslova u koji bi ušli predstavnici sledećih zemalja: Indonezija, Indija, Cejlon, UAR, Gana, Gvineja, Alžir i Jugoslavija.

Na pitanje druga Predsednika, Predsednik Sukarno je izjavio da je, po njegovom mišljenju, Kairska konferencija postigla još veće rezultate od Beogradske konferencije.

Predsednik Tito ukazao je na činjenicu da su se na ovoj Konferenciji manifestovale velike razlike u gledištima između Jugoslavije i Indonezije.

Predsednik Sukarno je izjavio da se među braćom često pojavljuju razlike, a ponekad i svađe, ali to ne znači da je među njima došlo do stvarnog rasepa.

Predsednik Tito se složio sa indonežanskim predsednikom i dodao da nas Indonežani nisu dobro razumeli kada su se okomili na koegzistenciju. Mi ne shvatamo koegzistenciju bukvalno, kao dalje održavanje postojećeg stanja. Koegzistencija treba da nam omogući da sva pitanja rešavamo na miroljubiv način, a ne putem rata. To ne znači koegzistenciju sa kolonijalizmom. To bi bilo nemoguće. Zato se i borimo za konačnu likvidaciju kolonijalizma. Koegzistenciju smatramo kao alternativu opštem ratu.

Predsednik Sukarno je primetio da se Alžir bez rata ne bi bio oslobodio. Ni

Jugoslavija u Drugom svetskom ratu.

Predsednik Tito je odgovorio da se tu radi o oslobodilačkim ratovima a to je druga stvar. Mi smo bili prvi koji smo pomogli Alžircima.

Predsednik Sukarno je upao u reč i rekao da je Indonezija bila prva koja je dala pomoć Alžircima. On je Alžircima dao oružja u vrednosti od 5 miliona dolara.

Predsednik Tito je ukazao na potrebu da se i dalje pomažu narodno-oslobodilački pokreti. Ujutro je razgovarao sa predstavnicima portugalskih kolonija i obećao im je pomoć.

U vezi sa Malezijom, Predsednik Tito je izjavio da će se jednog dana normalizovati odnosi između Indonezije i Malezije kad ova „bude drukčija“.

Predsednik Sukarno se složio da će to biti moguće „kad Malezija bude drukčija“. Između sadašnje Malezije i Indonezije koegzistencija nije moguća. Malezija je uspostavljena (o tome postoji i dokument, koji je u njegovim rukama): 1. protiv Kine i 2. kao protuteža Indoneziji.

Predsednik Tito je na kraju rekao da će o svim tim pitanjima detaljno razgovarati sa indonežanskim predsednikom kada ovaj dođe u Jugoslaviju.

AJ, KPR I-4-a/5

198

Zabeleška o razgovoru zamenika državnog sekretara za inostrane poslove SFRJ Nikezića sa ambasadorom Indonezije Subijaktom, 13. januar 1965.

DSIP

Pov.br. 410101

Beograd, 16. januara 1965.

Došao na svoj zahtev. Predaje mi Aide-memoire o istupanju Indonezije iz UN. Naglašava da izbor Malezije, koju Indonezija ne priznaje, u Savet bezbednosti predstavlja uvredu za Indoneziju. Indonezija će van UN lakše rešavati svoje probleme, a očuvaće saradnju sa svim prijateljima, uključujući Jugoslaviju.

Kažem da nas je odluka Indonezije iznenadila, iako smo znali za teškoće sa Malezijom, u čemu je, podsećam, Indonezija uvek imala našu podršku. Međutim, smatramo da su UN mesto gde se može i treba boriti za rešavanje međunarodnih problema.

U daljem toku razgovora ambasador daje objašnjenja koja protivreče os-

novnoj tezi da je izbor Malezije uzrok istupanja.

Kaže da žele mirno rešenje sa Malezijom, na bazi Manilskog sporazuma. Na primedbu da bi se u tom slučaju pomirili sa Malezijom, a ostali zbog nje van UN, ambasador kaže da Malezija nije jedini razlog, već nesposobnost UN da vodi borbu protiv imperijalizma. Navodi primer Konga, kao i da pitanje Zapadnog Irijana Indonezija nije mogla rešiti sa UN, već su joj pomogle SAD.

Napominjem da im je SFRJ pružila podršku u pitanju Zapadnog Irijana i da je činila to i kroz UN, kao i drugi prijatelji Indonezije.

Na pitanje u čemu misli da će se položaj Indonezije prema Maleziji poboljšati – nema objašnjenja. Potvrđuje da se nastavlja infiltracija indonežanskih gerilaca na Borneu i u Malaji, a pošto Englezi šalju trupe te se sad nalaze „na istom moru i na istom nebu“ može doći i do rata, iako ga Indonezija ne želi.

U pitanju Malezije očekuje podršku prijatelja, uključujući nas. Skrećem mu pažnju da je Jugoslavija neuspostavljanjem odnosa sa Malezijom i čitavim stavom dosad dala odlučnu podršku Indoneziji, no da se pitam kako stoji sa velikim brojem njihovih prijatelja koji imaju diplomatske i druge odnose sa Malezijom. Ambasador potvrđuje da ih ti odnosi žaloste, hvali stav Jugoslavije, žele još bližu bilateralnu saradnju.

Pošto ni u izlaganju ambasadora ni u Aide-Memoire nije spomenuta koegzistencija i nesvrstane zemlje, zaključujem razgovor time da i mi želimo nastavak prijateljskih bilateralnih odnosa, ali i da se nadamo da će biti moguće produžiti saradnju u duhu Kaira, na liniji politike neangažovanosti. Verujem da će ta saradnja biti veoma potrebna i Jugoslaviji i Indoneziji.

Napomena:

Ima se utisak da indonežanska vlada želi da očuva političku i ekonomsku saradnju sa nama, svesna da istupanje iz UN može toj saradnji naneti ozbiljnu štetu. Argumentacija napuštanja UN je slaba i protivurečna i odražava težak položaj Indonezije. Očito da se s jedne strane plaše sukoba sa Malezijom, odnosno Velikom Britanijom i dr., a sa druge strane imaju političku potrebu – spoljnu i unutrašnju – da budu u ofanzivi, koja često graniči sa avanturom.

AJ, KPR I-5-b/40-6

**Pismo predsednika Sukarna predsedniku Titu povodom odluke
da se Indonezija povuče iz Ujedinjenih nacija**

Džakarta, 19. januara 1965.

Dragi druže Tito,

Kao što sam činio toliko puta pišem Vam pri ovom stanju stvari kako bih Vas obavestio o značajnom razvoju u napretku Indonežanske revolucije. Ovoga puta želeo bih da saznate razloge i motive koji su nas vodili ka odluci da se Indonezija povuče iz članstva Ujedinjenih Nacija. Ovo činim na osnovu mog čvrstog ubeđenja da su veze solidarnosti između naše dve zemlje i nacije jake i nerazrušive u našoj zajedničkoj borbi protiv imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma u svim njihovim vidovima.

U suštini karakter borbe Indonežanske i Jugoslovenske revolucije su slični i imaju snažnu zajedničku osnovu, to jest izgradnju sveta različitim putevima na bazi slobode, društvene pravde, blagostanja i mira.

Naravno postoje razlike u odnosu na prošla vremena, kada smo se morali suočavati sa svetom imperijalizma, svetom eksploatacije, svetom punim siromaštva i svetom kojim je dominirala pretnja rata.

Revolucija jugoslovenskog naroda dala je pod Vašim rukovodstvom svoj slavan i herojski udeo u preobličavanju tog starog sveta sa svim onim postignućima čiji smo mi danas svedoci.

Naši ideali su delimično ostvareni u smislu što je najveći deo sveta sada dostigao stupanj nacionalne slobode, što će reći, da najveći deo zemalja u svetu sada ima svoje sopstvene nacionalne vlade. Uspostavljene su čvrste osnove socijalizma od strane naših drugova u socijalističkim taborima /„socialist camps“ – u množini u originalu: primedba prevodioca/ i ova dostignuća šire se sada na četiri kontinenta.

Tehnička i privredna dostignuća koja su pokazale socijalističke zemlje pružila su, bez sumnje, progresivnim revolucionarnim snagama u svetu stvaran dokaz da socijalizam poseduje konkretne sposobnosti, ranije monopolisane samo za kapitalistički sistem.

Sva ova dostignuća mogu biti zabeležena kao sjajne pobede u kojima su Jugoslovenska revolucija i jugoslovenski narod učestvovali u prvim redovima.

Sad se suočavam sa budućnošću. Ostaci imperijalizma i kolonijalizma su još uvijek jaki, na političkom polju i naročito na ekonomskom i vojnom polju. Ovi ostaci mogu se jasno sagledati u Aziji, Africi i Latinskoj Americi dok se može reći da je socijalistički tabor, sa mogućim izuzecima tu i tamo, mentalno i fizički očišćen od tih ostataka imperijalizma i kolonijalizma.

Kako da se efikasno suočimo sa budućnošću da bi za najkraće moguće vreme postigli pobjedu?

Kao prvo, moramo se, kao i u prošlosti, čvrsto pridržavati naše solidarnosti i sprečavati protivrečnosti koje nastaju između nas zbog različitosti situacija i postojećih uslova koji rađaju zategnutosti, nerazumevanja i suprotstavljanja među nama. Zaista, dijalektički govoreći, dostignuća naše borbe ponekad rađaju protivrečnosti u našem vlastitom telu, ali dajmo da sprečimo sve to kako ne bismo potkopali našu zajedničku osnovu pred licem imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma.

Drugo, Jugoslavija i jedan broj drugih prijatelja Indonezije uspevaju da koriste miroljubivu koegzistenciju kao instrument borbe, ja ponavljam, kao instrument borbe protiv imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma. Što se mene tiče, ja ne pridajem miroljubivoj koegzistenciji značenje kao da ona želi da uključi i neprijatelja, već je smatram kao konfrontaciju prema neprijatelju koja se sprovodi novim sredstvima. S druge strane, zemlje Azije, Afrike i Latinske Amerike, gde su kolonijalizam i neokolonijalizam još uvek živa stvarnost u našem telu politički, ekonomski i vojnički gledano, mi prirodno ne možemo postići pobjedu koristeći miroljubivu koegzistenciju kao osnovu, jer će miroljubiva koegzistencija produžiti, čak ojačati imperijalizam, kolonijalizam i neokolonijalizam u našem telu.

Ako u tom pogledu možemo zadržati naše razumevanje među prijateljima onda će naša međusobna solidarnost biti očuvana i ojačana. Mi podržavamo taktiku koju koriste Jugoslavija i drugi drugovi koji uzvratno takođe podržavaju našu borbu.

Treće, mi smo sada svedoci pojave da narodi svugde, – kako narodi tako i borbene grupe – preuzimaju baklju koju se prvobitno zapalila naša braća u socijalističkim zemljama, koja su učinila svetu veliku uslugu započinjuću borbu protiv imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma. Naša dužnost postaje sada da se postaramo da redovi progresivnih revolucionarnih snaga kao novih bakljonoša u ovoj borbi nadmaše jedni druge u svom zajedničkom naporu i da ti redovi rastu sve jači i jači.

Ja Vam to kažem, družo Tito, ne kao vođa Indonežanske vlade vodi jugoslovenske Vlade već više kao drug po oružju, budući da sam potpuno ubeđen, kao što jesam, da će jugoslovenski narod i vlada i dalje slediti ideale koje je prvobitno formulisao Marks da se iskoreni imperijalizam i kolonijalizam sa lica zemlje.

Upravo na osnovu gornjeg ja ću vam objasniti razloge zbog kojih je Indonezija odlučila da se povuče iz Ujedinjenih nacija.

Pošteno govoreći, pre nego što se došlo do konačne odluke stvar je bila predmet svestranog razmatranja svih aspekata i svih mogućih posledica, kako u nacionalnom tako i u međunarodnom smislu. Pošteno govoreći opet, ima zaista

razloga koji ne idu u prilog povlačenju iz Ujedinjenih nacija. S druge strane postoje snažni i fundamentalni razlozi koji su u konačnoj analizi prinudili našu Vladu da se povuče iz Ujedinjenih nacija.

Prvo: Već duže vremena Ujedinjene nacije su smatrane od strane svih, izuzev imperijalista i kolonijalista, da više ne mogu adekvatno da odraze današnji svet, kako mentalno tako i strukturalno. Ne jedanput mi smo ovo isticali, međutim, imperijalisti i kolonijalisti ne vode računa o ovim našim zahtevima. Da pomenem samo jedan primer: činjenicu da se mora jedno mesto u Savetu bezbednosti podeliti između dve zemlje što je zaista apsurdno. Finansijski problem Ujedinjenih nacija postao je haotičan do te mere da je prouzrokovao razvoj zategnutosti u Ujedinjenim nacijama između Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Država, što je takođe bio rezultat manipulacija imperijalista i kolonijalista. Mogu pomenuti i druge primere u ovom pogledu.

Mi se nadamo da će povlačenje Indonezije iz Ujedinjenih nacija uticati da imperijalisti i kolonijalisti napuste svoj indiferentan stav i shvatiti mentalne i strukturalne promene u telu Ujedinjenih nacija kao stvar najveće hitnosti. Naši prijatelji iz Novo Rastućih Snaga u Ujedinjenim nacijama mogu sada koristiti akciju Indonezije da ojačaju svoje zahteve. Složit ćete se da je naša odluka bila mudra. Mi nismo insistirali na otvorenom glasanju u Generalnoj skupštini da ne bi doveli u nezgodan položaj neke od naših prijatelja u vezi sa pitanjem o finansiskim doprinosima.

Drugo, u potrazi za rešenjem malezijskog problema, naše povlačenje iz Ujedinjenih nacija može takođe pružiti koristan uticaj, zato što na ovaj način Britanci i njihova marioneta Malezija mogu konačno da shvate da pitanje može zaista postati eksplozivno. Ovim putem oni se mogu osetiti primoranim da prihvate pregovore na osnovu sporazuma postignutih u Manili i Tokiju. Kao dopunsko zapažanje u tom pogledu mogu još pomenuti da Malezija nije čak ispunjavala objektivne preduslove koji se traže Poveljom Ujedinjenih nacija za izbor u članstvo Saveta bezbednosti, pa ipak manevrisanja i manipulacije imperijalista su uspele da je uguraju u njega.

Raširili su se glasovi kao da će Indonezija krenuti ka otvorenom i pravom ratu u traženju rešenja. Ja Vas uveravam da ovo nije istinito i da ne može biti istinito. Sa druge strane suprotno je moguće i štaviše, verovatnije. Imperijalističke sile upravo šire ovakve glasine sa ciljem prikrivanja svojih stvarnih namera. Zbog toga moramo izvući zaključak da koncentracija tolikih britanskih snaga oko Indonezije, bez presedana u doba mira može vrlo lako postati priprema za otvoreni napad na Indoneziju.

Nadam se da se to neće dogoditi jer bi to moglo sigurno pogoditi čitavu Aziju, čak bi to mogao biti signal početka Trećeg svetskog rata.

Konačno, u okviru opšte konfrontacije između opšteg progresivno revolucionarnog tabora u Ujedinjenim nacijama i reakcionarnih imperijalista, akcija

Indonezije bi mogla doneti prednosti. Presedan pružen od strane Indonezije učiniće da imperijalisti dvaput promisle pre nego što istraju u njihovom držanju s visine prema progresivnom revolucionarnom taboru.

Moj je zaključak da aktivnosti naših drugova unutar Ujedinjenih nacija i aktivnosti Indonezije izvan Ujedinjenih nacija ne moraju neophodno da rađaju suprotnosti. One ne bi trebalo da stvaraju sukobe među njima naprotiv one treba da jačaju njihovu borbu protiv imperijalizma, protiv kolonijalizma i protiv neo-kolonijalizma, na bazi solidarnosti i dubokog razumevanja. Kao što je to podela rada na bazi miroljubive koegzistencije i na bazi aktivne konfrontacije, ako potrebno dopunjene silom, s tim što su obadve instrumenti borbe protiv imperijalizma i kolonijalizma, takve su i naše odgovornosti u odnosu na borbu unutar i van Ujedinjenih nacija.

Priznajem da će akcija Indonezije nadodati mnogostrukim teretima koje ona već mora da nosi kao nacija koja se bori i raste. Međutim Jugoslavija i drugi drugovi su dali jasan dokaz da će ograđivanje i blokade delovati samo kao još jedan dopunski podstrek da se učini najviše moguće kako bi se stalo na sopstvene noge. U ovom pogledu postoje brojni primeri, kao što ima takođe i drugih primera koji jasno pokazuju kako nacije Azije, Afrike i Latinske Amerike koje više vole da žive od ostataka imperijalista i kolonijalista mogu da propadnu u svako vreme.

Ovoga puta Vam pišem namerno ovako opširno u cilju da obezbedim da se naše konsultovanje obavi sa svom dubinom i da bude zasnovano na čvrstim temeljima. Ne gajim nikakvih sumnji uopšte da će Jugoslovenska vlada i Jugoslovenski narod shvatiti odluku i postupak Indonezije, upravo kao što mi uvek pratimo politiku Jugoslovenske vlade i Jugoslovenskog naroda sa punim razumevanjem. Ja sam dalje ubeđen da će politika međusobne pomoći u bilo kojim okolnostima, kao i u prošlom vremenu, ostati naš vodeći princip.

Sa najtoplijim pozdravima,

Iskreno Vaš,
Sukarno, s.r.

**Zabeleška o razgovoru predsednika Tita sa ambasadorom Indonezije
Subijaktom o indonežansko-malezijском sporu, 25. februar 1965.**

Beograd, 26. februara 1965.

Prijemu prisustvovao generalni sekretar Predsednika Republike Bogdan Crnobrnja.

Ambasador Subijakto predao je Predsedniku Republike ličnu poruku predsednika Sukarna. Pošto je ustanovio da je poruka prilično obimna drug Predsednik je primetio da će se sa njenom sadržinom detaljnije upoznati kasnije.

Na pitanje Predsednika Tita o situaciji u vezi sa Malezijom, ambasador je odgovorio da je situacija dosta „uzbudljiva“. Međutim, japansko posredovanje će doprineti tome da se stvori dobra atmosfera i smatra da će u odnosima između Indonezije i Malezije doći do smirivanja.

Drug Predsednik se interesovao na kojoj bazi treba da se vode diskusije u cilju pronalaženja rešenja.

Ambasador kaže da je predsednik Sukarno spreman da pregovara na osnovu predloga predsednika Filipina Macapagala. Predsednik Sukarno je izjavio da će prihvatiti odluku azijske komisije za pomirenje. Japan, Kambodža, Pakistan i Tajland će pokušati da uspostave komisiju. Filipini ne mogu da uđu u njen sastav, jer su stranka u sporu, budući da polažu pravo na Sabah. Radi se, dakle, o vraćanju na Manilski sporazum.

Predsednik Republike je izjavio da je to dobro. Zatim je dodao da je situacija u Južnom Vijetnamu zabrinjavajuća i da tzv. „mladi generali“, koji su sada došli na vlast, hoće da prošire konflikt na Severni Vijetnam, što je besmisleno.

Na ovo je ambasador primetio da „mladi ljudi uvek pate od ambicija“.

Predsednik Republike se zatim interesovao za proslavu desete godišnjice Bandunške konferencije, kao i za to da li će na njoj učestvovati šefovi država.

Ambasador je odgovorio da će na toj konferenciji prisustvovati pored nekih šefova država i predsednici vlada. Predsedniku Naseru upućen je poseban poziv da prisustvuje.

Predsednik Tito je zatim postavio pitanje u vezi sa predstojećom afro-azijskom konferencijom u Alžiru. Pitao je takođe da li će se održati neki pripremni sastanak.

Ambasador kaže da je predloženo da se ta konferencija odgodi do 29. juna. Indonezija će pristati na taj predlog. Što se tiče prethodnog sastanka, održaće se konferencija ministara inostranih poslova tri dana pre glavne konferencije.

Predsednik Tito se interesovao kako stoji pitanje učešća SSSR-a na toj

konferenciji. Ambasador je odgovorio da će o tome doneti odluku konferencija ministara inostranih poslova. Radi se takođe i o pitanju učešća Malezije, čemu se Indonezija protivi.

Drug Predsednik je zatim pitao kakav stav Indonezija zauzima u odnosu na učešće SSSR-a. Ambasador odgovara da će Indonezija prihvatiti odluku preparatorne konferencije.

Predsednik Republike je primetio da je, s obzirom na veličinu teritorije, SSSR najveća azijska država.

Ambasador je zatim postavio pitanje da li Predsednik Republike namerava da poseti Indoneziju, kao što je bio obećao. Dodao je da je predsednik Sukarno već više puta bio u Jugoslaviji.

Predsednik Tito je odgovorio da je ove godine suviše zauzet. Moraće da poseti Norvešku, Čehoslovačku, NDR i Alžir, a u Jugoslaviju će doći u posetu tuniski predsednik Burgiba, marokanski kralj Hasan II /verovatno u junu/, a možda i iranski šah.

Kad bude posetio Indoneziju, Predsednik Republike će takođe morati da poseti Kambodžu, Avganistan, Iran i Pakistan, tj. zemlje gde je službeno pozvan. U šali je dodao, da naravno neće posetiti Kinu.

Ambasador je primetio da se i Cejlon i Indija nalaze na toj maršruti. Zatim je spomenuo mogućnost da predsednik Sukarno poseti Jugoslaviju, prilikom posete Alžiru u vezi sa afro-azijskom konferencijom. On će raditi na tome da do te posete dođe. Ambasador je takođe rekao da je predsednik Sukarno odustao od namere da u bližoj budućnosti dođe u Beč u cilju lečenja.

Predsednik Republike je izjavio da bi mu poseta predsednika Sukarna učinila zadovoljstvo. Na pitanje ambasadora da li će Predsednik Republike u to doba biti u Jugoslaviji, drug Predsednik odgovara potvrdno.

Predsednik Republike interesovao se za ekonomske odnose između dve zemlje. Ambasador je odgovorio da su ti odnosi vrlo dobri.

Na pitanje da li su bolji od političkih, ambasador je odgovorio da su i politički odnosi vrlo dobri.

Predsednik Tito se, u vezi s tim, osvrnuo na stav lidera Komunističke partije Indonezije prema Jugoslaviji.

Ambasador je odgovorio da je to stav Komunističke partije. Međutim Indonežanska vlada i predsednik Sukarno žele i dalje da unapređuju odnose sa Jugoslavijom.

Predsednik Republike je izjavio da je potrebno, da se ti odnosi unapređuju.

Ambasador je zatim dodao da će Predsednik Republike moći da pročita u ličnoj poruci predsednika Sukarna da njegova zemlja želi da unapređuje odnose sa SFRJ. Ponovo je podvukao da se ekonomski odnosi dobro razvijaju. Zaključen je sporazum. Jugoslovenska privredna delegacija boravila je u Indoneziji.

„Odnosi su dobri kako na političkom, tako i na ekonomskom polju“ – ponovio je ambasador.

Predsednik Republike je izjavio da bi mu bilo veoma drago kada bi predsednik Sukarno mogao da učini skok do Jugoslavije, kada se bude nalazio u Alžiru.

Ambasador je obećao da će učiniti što do njega stoji da do toga dođe. Interesovao se kada će drug Predsednik posetiti Alžir.

Predsednik Tito je odgovorio da je u Alžir bio pozvan već pre dve godine, ali da zbog zauzetosti nije mogao da poseti tu zemlju ranije. Alžir će posetiti u mesecu aprilu. Na kraju je Predsednik Republike zamolio ambasadora da prenese njegove najlepše pozdrave predsedniku Sukarnu.

AJ, KPR I-3-3/39-28

201

Zabeleška o prijemu indonežanskog ambasadora Subijakta kod predsednika Tita, 31. maj 1965.

Beograd, 2. juna 1965.

Sastanku je prisustvovao državni sekretar za inostrane poslove drug Marko Nikezić.

Ambasador je usmeno saopštio Predsedniku Republike da ga Predsednik Sukarno poziva da poseti njegovu zemlju i da prisustvuje proslavi dvadesetogodišnjice oslobođenja Indonezije 17. avgusta 1965.

Predsednik Republike zahvalio se na pozivu, ali je izjavio da to neće biti moguće pošto u to vreme, tj. u mesecu avgustu, očekuje posete Predsednika Nasera i Premijera Šastrija.

Predsednik Tito interesovao se za situaciju oko Malezije.

Ambasador je odgovorio da je situacija i dalje teška. Predsednik Japanske vlade pokušao je da posreduje u sporu. Trebalo je da dođe do sastanka u Tokiju. Međutim, do njega nije došlo s obzirom na činjenicu da je Predsednik Vlade Malezije u stvari putovao u Tokio na sastanak Svetske fudbalske federacije, a ne radi razgovora o Maleziji.

Indonezija želi da reši spor sa Malezijom na miroljubiv način. Međutim, na tome se neće moći ništa učiniti do Afro-azijske konferencije u Alžiru, jer je ostalo suviše malo vremena.

Na pitanje Predsednika Republike, ambasador je odgovorio da i dalje

postoji velika koncentracija britanskih snaga u Maleziji. Britanci drže u tom delu sveta velik broj ratnih brodova, kao i vazduhoplovne i suvozemne snage. Australija i Novi Zeland su takođe uputili svoje jedinice, dok je Kanada poslala transportne avione.

Situacija nije, međutim, tako zaoštrena kao pre 6 meseci.

Predsednik Tito interesovao se za broj učesnika na Afro-azijskoj konferenciji u Alžiru.

Ambasador je odgovorio da će na toj Konferenciji, prema proceni Alžirske vlade, učestvovati od 50 do 60 zemalja.

Drug Predsednik je napomenuo da na njoj izgleda neće učestvovati izvesni članovi frankofonske grupe zemalja. Što se tiče Čombea, sigurno je da on neće imati pristup na Konferenciju.

Ambasador je ponovio želju Predsednika Sukarna da Predsednik Tito poseti Indoneziju, pošto je prošlo dosta vremena od njegove zadnje posete toj zemlji /krajem 1958. i početkom 1959. godine/.

Predsednik Republike izjavio je da se nada da će Predsednik Sukarno moći da provede nekoliko dana u Jugoslaviji posle Konferencije u Alžiru ili u drugo vreme, u toku druge polovine godine. On ga je već bio pozvao u Kairu. Interesovao se da li će, posle Alžira, Predsednik Sukarno posetiti još neke zemlje.

Ambasador je odgovorio da je pokrenuo ovo pitanje kod Predsednika Sukarna. Ovaj još nije u mogućnosti da da konkretan odgovor. Posle Alžira će posetiti neke zemlje Evrope, a možda i Latinske Amerike. Međutim, njegovo vreme je veoma ograničeno.

Na pitanje ambasadora u vezi sa mogućnošću da poseti Indoneziju, Predsednik Tito je izjavio da bi veoma rado posetio Indoneziju. Možda će moći da to učini iduće godine. U mesecu junu mu predstoje još tri posete uključujući i SSSR, u avgustu predstoje posete Predsednika Nasera i Premijera Šastrija, a u septembru verovatno poseta Bugarskoj.

Ambasador je zatim izjavio da Predsednik Sukarno veoma ceni ambasadora SFRJ u Indoneziji, druga Knebla. Pozdravio bi kad bi ambasador Knebl mogao da ostane još neko vreme u Indoneziji. Predsednik Sukarno se koristi, između ostalog, i njegovim savetima po pitanjima šumarstva.

Predsednik Republike je odgovorio da će to pitanje još razmotriti.

Ambasador se interesovao koji položaj će ambasador Knebl imati posle povratka u SFRJ. Drug Nikezić je napomenuo da je predviđeno da preuzme određene funkcije u Hrvatskoj.

Predsednik Republike se još jedanput zahvalio na pozivu da poseti Indoneziju. Drago mu je bilo da čuje da je zdravlje indonežanskog Predsednika dobro.

202

Ambasador SFRJ u Džakarti Knebl Državnom sekretarijatu za inostrane poslove SFRJ o Sukarnovoj izjavi da Indonezija priprema atomsku bombu

Džakarta, broj 342

6. avgust 1965.

Izjavu Sukarna o skoroj eksploziji I. a. bombe, kao i skorija izlaganja Subandria i generala Jania smatramo karakterističnim u sklopu aktuelne i spoljne politike.

I. (zvanični u razgovorima sa nama) kao i strani predstavnici smatraju da nema nikakve mogućnosti da I. proizvede a. bombu, a pogotovo u nekom ograničenom periodu, izuzev u vezi Kine. Više se smatra da je to izjava propagandnog karaktera za spoljnu upotrebu – prema AA zemljama u razvoju.

Subandrieva izjava da „što više zemalja poseduje a. bombu jača je garancija da a. bomba neće biti upotrebljena“, od strane istočnih se čeni kao pravdanje kineskih stavova i „političko“ obrazloženje Sukarnove izjave po pitanju a. bombe.

Janievom izlaganju pridata je pažnja jer prema njemu I. pretenduje u vojno-pomorskom smislu da preuzme na sebe ulogu sedme flote i time i bezbednost JIA, ne na osnovu tehničkog prevazilaženja USA nego „na sistemu soc. političkog naoružanja akcentom na fizičko-tehnološkom oružju“.

Obzirom da već imamo informaciju da su skorije i. delegacije u Africi sa planom istupale sa „pozicija sile“ navedene izjave mogu biti propagadna razrada tih i. „pozicija sile“.

Knebl

MSP RS, DA, PA 1965, F-55, br. 427707

**Ambasada SFRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o pokušaju puča i zahtevima muslimana da se zabrani rad
Komunističkoj partiji Indonezije**

Džakarta,
broj 464
7. oktobar 1965.

(Tanjug). Džakarta, 8. oktobra.

Listovi ocenjuju da problem oružanog otpora rešen. Situacija na Srednjoj Javi, gde bile koncentrisane snage „30 septembra“, potpuno pod kontrolom regularnih jedinica. Listovi dali istaknuto mesto izjavi šefa armije informativne službe brigadnog generala Ibnu Subroto da „30 septembar“ nije unutrašnji armijski, već nacionalni problem. Ne može se poreći da izvršen pokušaj preuzimanja vlasti, raspuštanja vlade i stvaranja RS. Ukazuju na neophodnost što bržeg iznalaženja političkog rešenja.

Većina listova danas ubistva generala ocenjuje kao „gestapovski postupak“. Ponavljaju optužbe o učešću PKI u puču. Armijski Berita Judha i Angkatan Bersenjata ponovo traže raspuštanje PKI, ističući da zahtev Sukarnu uputila Nahtadul Ulama.

Ovim počela kampanja protiv PKI, koju politički vode muslimanske organizacije. Jutros u centru Džakarte skupovi muslimanske omladine sa zahtevom da se PKI zabrani. Demonstranti pokušali da zapale zgradu CK. Simptomatično da listovi i rukovodioci ne spominju Nasakom, i ako Lukman i Njoto prisustvovali sednici Dwikora.

Iako za dva dana treba u Džakarti da počne konferencija protiv inostranih vojnih baza, još nema zvaničnog saopštenja da će se konferencija održati. Muslimanski Suara Islam u uvodniku danas traži odlaganje ovog skupa, smatrajući da u sadašnjoj situaciji nisu obezbeđeni uslovi za njegov uspeh.

Saznaje se da neke strane delegacije već stižu.

Savić
Vujović

**Ambasada SFRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o antikomunističkim protestima i akcijama**

Džakarta,
broj 465,
8. oktobar 1965.

Na više mesta u Džakarti i po unutrašnjosti skupljaju se grupe muslimanske omladine pod anti PKI parolama i traženjima zabrane PKI i hapšenju Aidita.

Ovde održan širi anti PKI miting, uz toleranciju armije i prisustvo policije, odakle se masa omladinaca uputila prema zgradi CK PKI i istu delimično demolirala i pokušala da zapali. Policija sprečila.

Pod izgovorom podeljenog oružja od strane „30 septembra“ armija i policija zadržavaju „policijski čas“. Prema štampi i racijama pronalaze to oružje kod pripadnika PKI. Armijska štampa mobiliše javno mnjenje protiv PKI.

Muslimanske grupacije – posebno omladina, i reakcionarni elementi prihvataju ovo pod parolom antikomunizma. Međutim, parole se još zadržavaju na traženje zabrane KPI i optužbi protiv Aidita kao organizatora pokolja generala.

Smatramo da armija dozira to raspoloženje masa obzirom da ima vlast i da bi joj isuviše radikalni ekscesi više smetali nego pomagali.

Svakako ovo je i određeni organizovani pritisak na Sukarna za političke koncesije protiv PKI – ali javno ne i protiv S.

Masjumi elementi, nastojeće da koriste političku klimu i legalne mogućnosti preko NU i ostalih muslimanskih organizacija, posebno među omladinom i studentskim organizacijama (HMI) za koju PKI tražila da se zabrani i za otvorenu antikomunističku kampanju što se za sada tek nazire.

Slično će oživeti zabranjene Murba i PSI (socijalisti) koji u ovom momentu daju punu podršku armiji.

Nesumnjivo da bi Basjuni išli na otvorenije akcije. Zavisi koliko će to dozvoljavati interesi armije kao faktičkog nosioca vlasti.

Vujović

**Ambasada SFRJ u Londonu Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o britanskom i sovjetskom viđenju pobune u Indoneziji**

London,
Broj 578
8. oktobar 1965.

Indonezija. Prema tumačenju ovdašnjeg indonežanskog otpravnika poslova (ovo nam preneo sovjetski otpravnik poslova Vasjev), Zapad već duže vremena pripremao akciju protiv Sukarna. Polazeći od toga, Indonežanin sklon da pobeđu pripíše dejstvu Zapada, koji međutim s obzirom na neuspeh prisiljen na povlačenje. Zapad osetio da sada nastala opasnost od kontrole KPI nad nizom ostrva, radi čega se ponovo postavio iza Sukarna, u nadi da će iza njegovog imena moći da ojača svoje pozicije u novonastaloj situaciji.

Prema oceni Vasjeva, koji imao razgovore i sa Britancima, koren događaja i dalje nejasan, utoliko pre što se KPI nije vidljivije opredelila (na ovu činjenicu ukazao nam i Peck, veza naš 574, zaključujući iz toga da KPI ne želi javno da se eksponira pre no što sagleda perspektivu pobune). Vasjev, kao i više manje svi drugi ovdašnji posmatrači ovih dana, ocenjuju da bez obzira na poreklo pobune i konačan ishod događaja, lična pozicija Sukarna oslabljena i Zapad dobija više manevarskog prostora u borbi za svoj uticaj u Indoneziji.

U našim kontaktima sa Britancima nailazi se na uzdržljivost i izbegavanje da se svojim izjašnjavanjem opredele za jedne ili druge snage u sukobu, uz izgovor da svi dosadašnji izveštaji nedovoljni i kontradiktorni. Oseća se zadovoljstvo što je pozicija Sukarna uopšte dovedena u pitanje, jer slabi jedinstvo Indonezije kao pretnje Maleziji, iako još preuranjeno zaključivati koliko uticaja to može da ima na buduću politiku. Indonezije prema Maleziji. Štampa posebno podvlači vesti o jačanju pritiska desnih snaga u Indoneziji na mere protiv KPI.

Demajo

MSP RS, DA, PA, 1965, F-53, br. 435623

**Ambasada SFRJ u Londonu Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o britanskom viđenju pobune u Indoneziji**

London
Broj 580
8. oktobar 1965.

Indonezija. Situacija još uvek fluidna i mnoga pitanja traže dalja razjašnjenja. Desilo se ono što su Britanci očekivali kao neizbežno sa odlaskom Sukarna, naime, početak borbe za vlast različitih frakcija u Indoneziji – mada niko to nije mogao očekivati u ovom momentu.

Prema njihovoj oceni, radi se o pokušaju udara „pukovnika“ (u velikoj većini levo orijentisani i pod uticajem KPI) protiv „generala“ (uglavnom konzervativno orijentisani). Da li je i u kojoj meri „pukovnički“ udar bio inspirisan od strane KPI teško je reći. Uočavaju da je neposredno posle udara bila jedna izjava KPI kojom se davala podrška udaru, mada posle toga KPI nije učinila nikakav korak koji bi bliže ukazao na njen stav.

Druga nepoznanica još uvek je i uloga Sukarna u celoj stvari. Ima čak i mišljenja (mada ona spadaju u domen špekulacija) da „pukovnički“ udar možda bio inspirisan od samog Sukarna, radi obračuna sa „generalskom“ grupom.

U kontranapadu generali su likvidirali pukovnički udar, međutim, ostaje da se vidi da li će i u kojoj meri oni biti u stanju da učine i korak dalje, tj. da konsoliduju ovu svoju pobedu. Po svemu sudeći to im neće biti lako, jer među njima nema jedne jake ličnosti („generali imaju silu, ali nemaju pameti“). Nasution je jedini koji bi mogao nešto da učini.

Svi su izgledi, za sada, da će ostati status quo, našto upućuje i razgovor Sukarna sa novinarima. Sukarno je bio u „velikoj formi“ i verovatno će svojim ličnim šarmom i umešnošću da balansira i održi ravnotežu između različitih tendencija i uspeti da smiri situaciju.

Primećuju da su Kinezi vrlo oprezni u bilo kakvim komentarima, kao i mnogi drugi, uključujući i Britance, ne želeći da se prevremeno istrčavaju, dok se ne vidi koje snage će preovladati.

Demajo

207

**Ambasada SFRJ u Nju Delhiju Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o indijskom viđenju pobune u Indoneziji**

Delhi
Broj 930
9. oktobar 1965.

U KPI sa zabrinutošću prate razvoj događaja u Indoneziji. Postoji opasnost da desni generali dobiju punu prevlast u zemlji i time poremete balans snaga u JIA. Njihov revanšizam i antikomunističke parole nagoveštavaju zaokret u korist imperijalističkih sila. Nesumnjivo da KP Indonezije odgovorna što do toga došlo zbog svog avanturističkog stava. Sada pitanje da li će imati vremena da se oslobodi kineskog tutorstva i nađe svoj vlasiti put nacionalne partije pre nego što bi mogla biti uništena u obračunu koji pripremila desnica. Sukarno izgubio na svom prestižu čak i u slučaju da se održi. Pitanje da li će uspeti da ne postane oruđe generala. Indikacije u tom smislu postoje.

Kljun

MSP RS, DA, PA, 1965, F-53, br. 435666

208

**Ambasada SFRJ u Vašingtonu Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o američkom viđenju pobune u Indoneziji**

Vašington
broj 1742
9. oktobar 1965.

Pokušaj udara u Indoneziji izvršen od strane levih elemenata, koji pogrešno procenili da sazreli uslovi za takav poduhvat. Nije još sasvim jasno kakvu ulogu igrali lični interesi i ko bio pokretač u pozadini, ali stoji činjenica da „Revolucionarni savet“ uključivao veliki broj komunista kao i da „Harijan rakjat“, glavni organ KPI, na naslovnoj strani prvog dana podržao zaveru. Tvrdjenje zaverenika da akciju preduzeli kako bi sprečili udar projektovan u dosluhu sa američkom ob. službom nema osnova i bilo sračunato na to da se stvori argument koji bi opravdao zaveru i obezbedio što masovniju podršku.

SAD ne žele da se mešaju u unutrašnje stvari Indonezije, iako nisu indiferentne prema porastu kineskog uticaja. Ako pre deset godina bile zaintereso-

vane za afirmaciju desnih snaga u ovoj zemlji i njeno uključivanje u Južnoazijski odbranbeni pakt, SAD od tada nastojale da se prilagode stvarnosti indonežanskog razvitka.

Neangažovana orijentacija Džakarte odgovarala bi danas u potpunosti američkoj politici u tom delu sveta i jedino usled Sukarnovog pomeranja u pravcu Kine i odbijanje saradnje sa SAD došlo do potpune stagnacije u američko-indonežanskim odnosima. Za Ameriku bi bilo najnepovoljnije ako bi sadašnji događaji doveli do građanskog rata u ovoj zemlji, jer bi to otvorilo treću veliku krizu u području JIA, koja bi išla u prilog samo kineskim političkim i strateškim koncepcijama.

U SAD uvereni da opasnost takvog razvitka bitno umanjena, pošto snage koje lojalne Sukarnu razbile glavna uporišta zaverenika i ponovo zadobile kontrolu u Džakarti kao i drugim najvažnijim punktovima u zemlji. Uprkos tome dalji tok unutrašnjih kretanja neizvestan i moguće su komplikacije. Iako KPI nije otvoreno stala na čelo pobune, ona se eksponirala u meri i na način koji može da izazove protivakcije armije i ozbiljne razračune. Najteža stvar je brutalan pokolj generala i s tim u vezi sve jači pritisak u redovima armije da se povuku odgovarajuće konsekvence. To i razlog da ni jedan od članova KPI nije prisustvovao prijemu u kineskoj ambasadi 1. oktobra bojeći se hapšenja i represalija. Mnogi vodeći komunisti promenili mesto boravka i momentalno se ne zna gde se nalaze.

Sukarno se pokazao krajnje neodlučan, čekajući da vidi koja strana će da prevagne, spreman da joj pruži podršku kako bi sačuvao stečeni položaj i privilegije. Njegovu taktiku održava sada nastojanje da se umanjí dubina rasepa i vrati poremećena ravnoteža. Uprkos svim svojim nedostacima Sukarno za indonežanske mase predstavlja autoritet i nema grupacije koja u sadašnjoj fazi ne bi računala s njim. Međutim, pokušaj udara dokaz neuspeha njegove političke doktrine i pitanje je da li će on i dalje zadržati isti stepen kontrole. U svakom slučaju pozicije KPI biće ovime oslabljene. Veoma zadovoljni što došlo do brze likvidacije pobune, jer ona mogla da baci zemlju u haos građanskog rata. Mada situacija sada prividno stabilizovana, zabrinutost od eventualnih provokacija protiv SAD. U Indoneziji se nalazi ukupno oko 1.600 američkih državljana (dipl. osoblja, stručnjaka i službenika u industriji nafte), protiv kojih mogući fizički napadi. Ne isključuju da levi radikalni elementi, koji u porazu zavere vide opasnost jačanja desnih snaga i pomeranje spoljnopolitičkog kursa zemlje, na kineski podsticaj ne preduzmu neku terorističku akciju protiv Amerikanaca posebno dipl. misije, znajući kakve bi to posledice imalo za odnose dveju zemalja. Takav jedan napad neizbežno bi izazvao oštro reagovanje Kongresa i američkog javnog mnjenja i SD nije sigurna da li to u krajnjoj liniji ne bi dovelo i do prekida odnosa, što im ni u kom slučaju ne bi odgovaralo.

(F. Underhill, zamen. nač. za Jugozapadni pacifik u SD – Brziću).

Mićunović

MSP RS, DA, PA, 1965, F-53, br. 435967

209

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu povodom pobune u Indoneziji

15. oktobar 1965.

Dragi prijatelju,

Želim prije svega da Vam kažem da smo, ja lično, kao i jugoslovenska javnost, sa najvećom pažnjom pratili događaje koji su se poslednjih dana odigrali u vašoj zemlji. Mi smo sa žaljenjem saznali za tragičnu smrt vaših oficira i krvoprolića i sa zadovoljstvom smo primili vijest da su pokušaji izazivanja nereda i ometanja normalnog razvoja Indonezije bili brzo osujećeni. Ja sam uvjeren da će vaši dalji naponi na sređivanju situacije, uz podršku indonežanskog naroda, dovesti do skorog prevazilaženja sadašnjih teškoća i da će indonežanski narod, pod Vašim rukovodstvom, uspješno nastaviti svoj rad za razvoj i napredak zemlje, očuvanje nezavisnosti i tekovina indonežanske revolucije, prema kojoj smo mi u Jugoslaviji uvijek gajili iskrene simpatije i pružali joj punu podršku.

Želim da Vam i ovom prilikom uputim svoje najtoplije pozdrave i iskrene želje za dobro zdravlje.

Iskreno Vaš Josip Broz Tito

AJ, KPR I-1/439

210

Tumačenje Ministarstva inostranih poslova Indonezije da akcija vojske nije antikomunistička već usmerena samo protiv pobunjenika iz Komunističke partije Indonezije

19. oktobar 1965.

Surjotjondro, šef kabineta ministra inostranih poslova, od 10–11 č.

Indonezija se nalazi u procesu svog revolucionarnog razvitka. U tome procesu se mnoge stvari mogu predvidjeti, a mnoge se dešavaju iznenada. Indonežanska revolucija je otvorena u pronalaženju indonežanskog puta, uz uslov očuvanja osnovnih principa. Ona je orijentisana na borbu protiv kolonijalizma jer je ova zemlja u toku svog istorijskog razvitka osjetila teške posljedice kolonijalne eksploatacije. Osim toga, položaj Indonezije je jedinstven u svijetu, po svom položaju i kao nacija na velikom arhipelagu, čije jedinstvo treba očuvati.

Ponovio je zvaničnu tezu MIP-a da je još uvijek u toku ispitivanje i prikupljanje činjenica o krivici koja je dovela do krvoprolića. Armija drži vlast u rukama, od nje je teško dobiti sve do sada sakupljene dokaze /osim preko novina koja ona kontroliše.

Postoje za sada samo sumnje da je PKI odgovorna, ali još nije utvrđeno da li samo pojedini elementi, čija krivica je već dokazana, ili partija kao cjelina. Čutanje na Istoku ne znači odobravanje, ali je čudno da PKI do sada nije osudila počiniocce zločina. Preko PKI sumnje se prenose i na KINU, da je prekoračena osjetljiva linija koja dijeli kooperaciju od intervencije /shvatanje principa Pantja sila/.

Sve se dešavalo samo u Djakarti. U ostalim djelovima zemlje je situacija potpuno normalna. Ratno stanje je zavedeno samo u Djakarti. Dok to stanje traje vojni komandant ima izuzetna ovlašćenja. On je ta ovlašćenja koristio izdajući naređenje o privremenoj zabrani PKI i njoj srodnih organizacija. To ne znači da je PKI u državi zabranjena. Hapšenja članova PKI koja se vrše u unutrašnjosti su hapšenja pojedinaca na osnovu utvrđene odgovornosti i povezanosti sa onim što se dešavalo u Djakarti.

Za Aidita ne zna ništa gdje se nalazi.

Ono što se dešava ne treba tumačiti kao antikomunizam već kao anti-PKI, s obzirom na čvrstu koncepciju Nasakoma, sa naglaskom na indonežanski Nasakom, marksističku doktrinu socijalizma kao sastavni dio političkog sistema /filozofije, normi/ Indonezije.

Kada vlada - Sukarno, objavi činjenice to će značiti utvrđeno stanje stvari, koje se ne mora poklapati sa pisanjem novina, sa neobaveznim razgovorima.

U vezi priprema II AA konferencije, kineski stav za odlaganje objašnjava uvjerenjem da veliki broj učesnika ne stoji čvrsto protiv učešća Sovjetskog Saveza. To je došlo do izražaja kroz komunikacije brojnih posjeta Moskvi. Indonezija, kao što je poznato, po tom pitanju nije zauzimala čvrst stav. Zato je ona, kao i mnoge druge zemlje, koje su se ranije već zvanično obavezale, za održavanje konferencije, bez obzira na postojeće stanje odnosa u Aziji i Africi.

Kina polazi od stanovišta, koje je izraženo kroz izjavu kineskog ministra inostranih poslova, da konferencija treba da se održi pod uslovom da se jasno i određeno opredijeli za borbu protiv imperijalizma SAD. Kina ne vjeruje da bi SSSR to sada prihvatio.

Indonezija smatra da je bitno razvijati i unapređivati borbu protiv imperijalizma i kolonijalizma i da Konferencija treba da znači mobilizaciju u tome pravcu. Pri tome, u borbi protiv Necolima nužno je držati se realističnog stava.

Izrazio je uvjerenje da će se indonežansko-jugoslovenski odnosi pozitivno razvijati, jer se zasnivaju na solidnoj osnovi nemiješanja i nezavisnosti. Mi u tome sklopu pomenuli poruku predsjednika Tita Sukarnu.

M. Bulajić

MSP RS, DA, PA, 1965, F-55, br. 411164

**Ambasada SFRJ u Tokiju Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o pokušaju puča u Džakarti i politici Indonezije**

Tokio
broj 328
20. oktobar 1965.

Sukarno o puču i politici Indonezije.

Ovdašnja štampa javlja da Sukarno 19. oktobra primio japanske novinare akreditovane u Džakarti u razgovoru im između ostalog rekao:

1. KPI je imala udela u pobuni ali su u njoj učestvovali i neki pripadnici vojske, avijacije i garde. Ovi učesnici biće kažnjeni, kada budu otkrivene činjenice. Udar je bio velika greška. Radi se o fenomenu koji se javlja u svakoj velikoj revoluciji. Slični događaji su mogli da se vide u francuskoj i ruskoj revoluciji. Događaji od 30. septembra su deo velike indonežanske revolucije.

2. Moj sadašnji zadatak je da ojačam indonežansku revoluciju. Indonezija nema nameru da napusti politiku Nasakoma, koja ima za osnovu jedinstvo nacionalista vernika i komunista. Kom. ne znači jedino PKI, već svi oni koji podržavaju komunizam. Ideologija komunizma i socijalizma mora da bude primenjena u cilju unapređenja života i naroda.

3. Sukarno je izneo da tražio od SS da se odrekne učešća na AAK, dodavši da ako to Rusi prihvate onda će se konferencija održati kao što je predviđeno. Ukoliko pak oni budu insistirali na učestvovanju onda će se konferencija naći u teškoj situaciji i može doći do rasepa unutar AA grupe.

4. Bez obzira na ishod AAK, naglasio je Sukarno učiniću najveći napor za održavanje konferencije CONEFO, predviđene za avgust 66.

Rolović

Ambasador SFRJ u Džakarti Lončar Državnom sekretarijatu za inostrane poslove SFRJ o situaciji u Indoneziji

Džakarta
broj 500
29. oktobar 1965.

Sadašnja situacija (na osnovu javnih činjenica i brojnih razgovora sa Indonežanima, prvenstveno prilikom kurtoaznih poseta):

1. Stanje i dalje kritično i neizvesno u pogledu konačnog ishoda. Dvovlašće daje tome osnovnu karakteristiku.

U Džakarti još uvek na snazi ratno stanje, koje armija efikasno koristi za sprovođenje svojih ciljeva. Latentna je opasnost da delatnošću ekstremnih elemenata ne preovlada antikomunistički i antikineski rasni pravac što bi dovelo do daljeg zaoštavanja krize. Hapšenja i demonstracije su i dalje u toku. U Centralnoj Javi dolazi do oružanih sukoba, gde je takođe zavedeno ratno stanje. Dan oružanih snaga, koji je zbog ove krize pomeren za 10. novembra, ponovo se odlaže, jer su jedinice armije u stalnim akcijama. Otkrivaju se novi pokolji pučista, što zaoštava osvetnički duh.

PKI još uvek ne pokazuje javnu organizovanu aktivnost, dok je armija propagandno kompromituje i fizički i organizaciono razbija. Čitavo rukovodstvo PKI u ilegalnosti.

Odnosi sa Kinom, od početka sastavni deo krize, zaoštreni su do stepena nužnosti novog rasplesa. Skoro potpuno paralisana spoljno politička aktivnost Indonezije.

Sukarno ne može napuštati zemlju čak i ako se AAK bude održavala. Ekonomsko stanje zemlje, koje i do sada bilo glavni uzrok nestabilnosti, i dalje se ozbiljno pogoršava.

2. Sadašnja politička kriza zaoštava obilje protivrečnosti društveno političkog razvitka zemlje. I ako jasno da se radi o dubokoj krizi čitave politike, unutrašnje i spoljne, njeno razrešenje se ne može postići bez odlučujućeg doprinosa Sukarna, nosioca i kreatora te iste dosadašnje politike. Isto tako armija koja uspešno povelu akciju protiv pučista i potpune dominacije u političkom životu PKI i koja ima bar za sada stvarnu vlast, nije u stanju bez drugih snaga da stvar dovede do kraja. Ustvari, najbitniju karakteristiku sadašnjeg stanja predstavlja dvovlašće, dualizam titularne vlasti sa Sukarnom, koji autoritetom svoje ličnosti želi da očuva vlast i kontinuitet; i stvarne vlasti armije sa Nasutionom, koja vrši kontrolu nad aktivnošću političkih partija, štampom i čitavim javnim životom. Činjenica da se N. ne pojavljuje ne znači da je njegova uloga u drugom planu, već obrnuto, ukazuje na ultimativnost njegovih stavova, koje postavlja preko armije i muslimanskih organizacija. Suprotna gledišta dolaze do izražaja kroz sle-

deća ključna pitanja:

a. Sukarno uporno traži da se očuva politička koncepcija Nasakoma sa PKI (sa izmenjenim rukovodstvom ili reorganizovanom partijom). Na drugoj strani, armija je brzim akcijama uspela de fakto da PKI natera u ilegalstvo. I ako formalno još uvek legalna, odlukama vojnih komandanata celokupna PKI i masovnih organizacija pod njenom kontrolom zabranjene u celoj zemlji; sedišta PKI se pale, a imovina rastura; aktivisti PKI se hapse i otpuštaju sa ključnih mesta; pojedine organizacije i komiteti PKI počeli da donose odluke o svom raspuštanju;

b. Sukarno otvoreno brani autoritet Subandria, O. Dania i dr. Na drugoj strani, armija vodi otvorenu kampanju preko demonstracija i štampe protiv Subandria, traži njegovo smenjivanje kao, i opštu rekonstrukciju kabineta. Uspela je da ukloni Dania, da za ministra bude naimenovan njen izabranik Suharto na mesto Pranota. Prema nekim informacijama armija podržava Subandrievog zamenika Suvita, koji navodno zastupa liniju miroljubive koegzistencije i sa tih pozicija i saradnju sa Kinom;

c. Sukarno stoji na očuvanju odnosa sa Kinom, jer to smatra nužnim za sprovođenje svojih spoljno političkih koncepcija; ističe da je ovo samo jedna od kriza u I-K odnosima, da je bilo i težih, pa su zajednički interesi saradnje prevladali. Na drugoj strani, preko štampe i javnosti dolazi do sve češćih napada na K. koristeći do maksimuma i najformalnije razloge; podržavaju se antikineske demonstracije i parole, provaljivanje u prostorije K. trg. predstavništva, – stvaranje takvih odnosa, koji su izazvali ne samo oštre proteste na obe strane, javne sukobe (KIAPMA), već i odlazak jednog broja K. iz I., pa čak i suspenziju trg. odnosa, do čega nije dolazilo posle mnogo težih incidenata sa drugim zemljama (VB, SAD).

3. Stvarni odnos političkih snaga u zemlji ukazuje na nužnost kompromisa. Još nije jasno kakvi će ti kompromisi biti. Sigurno je da ni jedna strana nije dovoljno složna da do kraja preuzme kontrolu u svoje ruke. I ako je ugled S. poljuljan, bez njega se teško može zamisliti bilo kakvo rešenje krize. On je još uvek, i pored očitih grešaka i nereálnih koncepcija simbol jedinstva i integriteta zemlje, kompromisa protiv ekstremnih tendencija.

„Pokret 30 septembra“ je Sukarno konačno okarakterisao kao kontra-revolucionaran; potpuno je potisnuta ranija verzija da to interna stvar armije, ali istovremeno on ističe da je to jedna od normalnih devijacija u kretanju I. revolucije, čija se ispravka mora tražiti kroz politička rešenja.

Neminovno je da kompromis može biti postignut na račun PKI, ali na osnovu modificirane S. koncepcije Nasakoma kao opšte političke platforme. PKI verovatno neće biti stavljena van zakona, iako to traži armija i pet od sedam političkih partija, ali u tom slučaju moralo bi doći do njene reorganizacije i pune promene rukovodstva, uz političko objašnjenje nužnosti nacionalne indonežanske KP ili marksističke partije kako se to sada rađe ističe. Ovo bi izazvalo nova previranja i pregrupisanja progresivnih snaga I. Takođe bi moglo doći do neke

vrste nacionalnog političkog fronta, koji ne bi preuzeo prerogative jednopartijskog sistema, već bi predstavljao okvir delatnosti ovih političkih partija, što je stara želja Sukarnova i što bi i za armiju bilo prihvatljivo.

Kao rezultat kompromisa moguće je da dođe do smene Subandria sa položaja ministra inostranih poslova, ali je teško pretpostaviti da bi Sukarno dozvolio njegovu punu političku likvidaciju. Postepeno može doći i do drugih promena u vladi u skladu sa politikom armije čišćenja „kontrarev. elemenata“.

Mada ovo kompromisi izgledaju dosta realni nisu isključena i druga rešenja. Ukoliko se situacija za izvesno vreme ne reši i dođe do novih sukoba i obračuna, ne treba isključiti dalji korak armije koji bi Sukarna učinio samo formalnim predsednikom.

4. Politika Kine doživela je značajan poraz ne samo u odnosu na Indoneziju već i na širem planu. Koliko karakterom puča, toliko pogrešnim i krutim postavljanjem posle tobož (frontalnim napadom na armiju), K. je u znatnoj meri prejudicirala svoje odnose sa I. ako se tome doda sadašnji položaj PKI, onda se može sagledati znatno slabljenje K. pozicija.

Na putu većeg zbližavanja sa SS i drugim soc. zemljama može u izvesnoj meri stajati kao smetnja strah i rezerva prema I. armiji, koje su ove zemlje ispoljile u toku krize.

Zapadne zemlje su se dosta oprezno postavile. Sadašnji talas anti PKI i anti Kine im odgovara. U želji da se to tako razvija nastoje da ne otežavaju položaj armiji. I ako ne treba isključiti mogućnost pokušaja da se iskoriste poteškoće, posebno ekonomske potrebe, teško se može pretpostaviti da može doći do bržeg menjanja odnosa sa Zapadom.

Iz svega bi se moglo pretpostaviti da će spoljna politika I. morati da doživi izvesne korekcije po svojoj suštini, i ako ne treba očekivati neki brzi dramatični razvitak.

5. U tome sklopu naše se mogućnosti proširuju. Pored dobrih pozicija u armiji, zbog dosadašnje pozitivne saradnje, i oni faktori u MIP-u, koji poslednjih godina omalovažavali saradnju sa nama, pokazuju veću pažnju i interes (koliko je to moguće u ovoj situaciji proceniti). To se moglo osetiti u prvim susretima i razgovorima prilikom kurtoaznih poseta.

Sadašnja štampa, koja pod kontrolom armije, za razliku od ranije, objavljuje pozitivne vesti o Jugoslaviji: dat veliki publicitet Predsednikovoj poruci; prvi put posle dugo vremena pojavila se Titova slika u novinama; dat je publicitet čak i intervju u francuskoj televiziji u kome kritikovana politika Indonezije.

Lončar

Ambasador SFRJ u Džakarti Lončar Državnom sekretarijatu za inostrane poslove SFRJ o boljoj medijskoj slici Jugoslavije u Indoneziji posle uklanjanja pristalica Komunističke partije Indonezije iz javnog servisa

Džakarta
Broj 509
4. novembar 1965.

UPIN. U indonežanskoj štampi je došlo do pozitivne promene stava u odnosu na J. Ovo je najuočljivije u Antari, odakle je otpušteno 36 novinara sa skoro celim uredničkim kolegijumom – članova i simpatizera PKI – koji su bili nosioci antijugoslovenske kampanje.

Pozitivan stav potvrđen je i u razgovoru koji Lompar juče vodio sa direktorom Antare Naharom i redakcijskim kolegijumom, koji prihvataju primedbe na izveštaj njihovog dopisnika u Beogradu. O našim stavovima prema zbivanjima u I. (imputira da naš stav određujemo kao i uvek prema stavu SS). N. istakao da sada kao prvo treba manifestirati obostrani interes za poboljšanje bilaterala i sugerirao objavljivanje informacija o razvijanju, posebno ek. odnosa između dve zemlje.

Smatra da bi bilo veoma korisna bar usputna izjava jednog našeg funkcionera (možda državnog sekretara), kojom bi bilo potvrđeno prijateljstvo između dve zemlje i u sadašnjem momentu ukazano na mogućnosti razvoja prijateljske saradnje na svim poljima.

Po našoj oceni, pozitivnom odnosu koji se pojavljuje u štampi prema Jugoslaviji, mogao bi u izvesnoj meri štetiti stav naše štampe prema događajima u I. (primer komentar „Rada“). Shvatamo nužnost korišćenja stranih izvora, kako naš dopisnik iz Džakarte redovno šalje izveštaje; međutim, trebalo bi napustiti praksu korišćenja K. Lumpura kao najčešćeg izvora što ovde izaziva nepoverenje i primedbe.

Povodom Dana Republike pruža se veća mogućnost da u i. štampi objavimo više materijala o J. Molimo uredite sa SINF-om i Tanjugom da odmah počnu da nas snabdevaju ne samo sa ficers - servisom, već i kraćim informacijama iz svih područja, i da emisiju za I. koriste još više za informacije o razvoju i stavovima naše zemlje.

Lončar

214

Pismo-telegram predsednika Sukarna predsedniku Titu

primljeno: 7. novembar 1965.

His Excellency
 Josip Broz Tito
 President of the Federal Peoples Republic of Jugoslavia
 Beograd

I would like to express my sincere thanks and deep appreciation for your kind message and best wishes. May I take this opportunity to convey my best wishes for your personal health and hapiness.

President of the Republic of Indonesia Soekarno

AJ, KPR I-1/439

215

**Ambasada SFRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove
SFRJ o dualizmu u indonežanskoj spoljnoj politici**

17. novembar 1965.

Najnovija izjava prvog zamenika ministra inostranih pošlova Suwita ukazuje na postojanje dualizma i u savremenoj indonežanskoj spoljnoj politici. Informacije sa različitih strana potvrđuju naš raniji zaključak da Suwito uživa poverenje Armije. Podsećamo, da je na prijemu u kineskoj Ambasadi 1. oktobra posle podne izjavio prisutnim stranim diplomatama da Armija ima situaciju pod kontrolom. Na taj način, on se od samog početka krize afirmisao na strani Armije. U toku sledećih dana armija je sve žešće okretala oštricu svojih napada na Ministra Subandrija, tražeći otvoreno njegovo uklanjanje. Subandrio je optužen da je bio u toku akcije „30. septembra“ i da se namerno sklonio na Sumatru u očekivanju ishoda. Na sastanak ministara u Alžir otišao je Suwito, a ne Subandrio (Kažu da se i Dr. Asmaun orijentiše u pravcu Armije).

Na putu iz Alžira Suwito je održao seriju konsultacija sa indonežanskim diplomatama iz Evrope (Hag), Srednjeg Istoka i Istočne Afrike (Bejrut) i Azije (Bankok), i dao nekoliko interesantnih izjava, koje su dobile puni publicitet štampe pod kontrolom Armije:

– Govoreći o odlaganju II AAK isticao je jačanje banduškog duha od svih pokušaja iskrivljavanja i napada;

– Zategnutost u kinesko-indonežanskim odnosima ne pretstavlja ništa neuobičajeno u odnosima između dvije zemlje. Odnose sa Kinom stavio je na isti nivo teškoća sa druge dve velesile – V. Britanija i SAD. U isto vreme ukazivao je na nužnost očuvanja normalnih odnosa sa Kinom; da eventualne mere protiv PKI ne bi smele da budu predmet mešanja spolja, jer se, kao i u slučaju „Masjumi“, PSI i „Murbe“, radi o internom pitanju Indonezije. U interesu je Indonezije da se sama pobrine da ne dođe do skretanja u desno.

– Sjedinjene Države žele poboljšanje odnosa sa Indonezijom, te će vlada učiniti sve da do tog poboljšanja dođe, podvlačeći nužnost međusobnog razumevanja, naročito sa strane SAD.

Drugu liniju pretstavlja najnoviji napad Sukarna na američkog ambasadora da je sa 150 miliona rupija pokušao da podmiti neke Indonežane u cilju propagande ideologije „slobodnog sveta“.

M. Bulajić

MSP RS, DA, PA, 1965, F-55, br. 411164

216

Ambasador SFRJ u Džakarti Lončar Državnom sekretarijatu za inostrane poslove SFRJ o političkoj likvidaciji Komunističke partije Indonezije

Strogo poverljivo

Džakarta
Broj 538
8. decembar 1965.

Iz razgovora Jovanovića sa Bratanatom, ministrom u vladi:

Smatra da će PS ovog meseca doneti značajne političke odluke. To je složen problem jer se, poslednjih godina, nagomilali problemi na unutrašnjem i spoljno-političkom planu koje nije lako razrešiti. Još sporno pitanje Subandria, koji dobrim delom odgovoran za razvoj politike Indonezije poslednjih godina iako nije bio njen kreator. U težnji da očuva položaj prvog zamenika nedostajala mu poledina političkih snaga pa se počeo oslanjati na PKI, procenjujući da će politika I. sve više zavisiti od uloge levih snaga. PKI ga spremno prihvatila kao polugu za povećanje svog političkog uticaja. Kao šef ob. službe prezentirao PS lažne izveštaje, kako zemlje Afrike, LA i dr. progresivni pokreti podržavaju njihovu politiku i doveo PS u zabludu. Ovo doprinelo punom kretanju I. u

kineske vode, što bila linija PKI na spoljnom planu, a na unutrašnjem to koristila za jačanje svojih pozicija. Prema tome svesno ili nesvesno, Subandrio bio oružje u rukama PKI, pa njenim odlaskom sa političke scene mora otići i on. Sada se ograđuje od svega i kao spiker sednica u Bogoru nastoji da osudama PKI da još jači akcenat, da se prikaže prijatelj armije, koja ga ne prihvata. PS ne želi da ga sasvim odstrani i verovatno će ga zadržati kao specijalnog ambasadora.

Armija traži reorganizaciju ob. službe, svoj uticaj u njoj da bi se onemogućilo da dođe u ruke jednog čoveka i postane oružje obmane.

PKI praktično likvidirana. Najmračnija figura bio Sudisman, kao stub organizacije, dok Aidit samo „prodavao“ političke stavove i savete. Glasovi, da Njoto nacionalno orijentisan i da bi mogao reorganizovati PKI, su bez osnove, jer on jednak ostalima i neprihvatljiv. Smatra da se situacija sa NASAKOM-om ne menja nestankom PKI, jer NASAKOM i nije front političkih partija već etički princip koga treba da se pridržava svaki pojedinac bez obzira kojoj partiji pripada. PKI izneverila taj princip i time se sama isključila iz NASAKOM-a.

Nema bojazni da politika I. skrene udesno, što garantuju postojeće snage:

– armija izrasla kroz oslobodilačku borbu i rukovodeći kadar sastavljen iz najširih slojeva naroda;

– PNI je progresivna politička snaga. Poslednjih godina bila u procesu slabljenja zbog politike Ali Sastroamidjo-ja i njegovog krila, što PKI podgrevala u borbi za prevagu. Sada u procesu izgladavanje unutrašnjih nesuglasica, a predstojeći kongres PNI treba da ostvari jedinstvo i da je ojača. Jedan od faktora u sređivanju stanja u PNI je ministar policije general Sutjipto kome, navodno, Suharto rekao da čim rasčiste unutrašnje stvari i obezbede jedinstvo armija će ih svesrdno podržati;

– program NU partije pomalo reakcionaran. Međutim, praktični potezi često progresivni i u interesu naroda. Zalažu se za agrarnu reformu i imali su pozitivan stav u nizu ekonomskih problema;

– dalje progresivne leve snage predstavljaju i bivši pripadnici zabranjenih partija MURBE i MASJUMI, koje je PKI, preko PS uspela da likvidira kao svoju konkurenciju.

Kaže da pojava Hate u zadnje vreme u javnosti, nema značaja. On svakako veliki borac revolucije ali nema više političku snagu. Ostaje kao simbol izgradnje zemlje kroz poklanjanje pune pažnje razvoju privrede.

U vezi privredne reforme, kaže da zauzet čvrst kurs na ozdravljenju privredne situacije u zemlji. Konačno ekonomika dobila pravo mesto u državnoj politici, ali tu ima dosta problema koje nije jednostavno rešiti. Treba rasčistiti šta to znači indonežanska revolucija. Neki pod revolucijom zamišljaju oružanu borbu, život od danas do sutra i sl. te takva atmosfera ne doprinosi konstruktivnim pogledima i ne daje potrebnu snagu za izgradnju zemlje.

Ministri privrednih resora i rukovodioci finansija, pripremaju analize i predloge za rekonstrukciju privrednog sistema i principa daljeg razvoja.

Smatra da nemaju čoveka dovoljnog ugleda i snage da PS otvoreno kaže da je privreda u haosu i da pokuša da mu kaže istinu o drugim iluzijama, kao na primer da je PS i I. kula svetilja u međunarodnoj revoluciji, borbi protiv NEKOLIMA i sl.

Spoljna politika I. vođena pogrešno poslednjih godina, što donelo velike štete I. na međunarodnom planu. Sigurno da se nešto mora menjati. Sa Kinom će ići na normalizovanje odnosa ali ne na ranije stanje.

Lončar

MSP RS, DA, PA, 1965, F-53, br. 443273

217

Izveštaj ambasadora SFRJ u Džakarti Lončara o razgovoru sa ministrom inostranih poslova Indonezije Malikom

18. maj 1966.

1. Zahvaljuje na informaciji i izražava punu saglasnost da potrebno intenzivirati saradnju neangažovanih zemalja na način kako sagledano u Aleksandriji. Od svog ambasadora u Kairu nekoliko sati ranije primio telegram sa obavještenjem da dva predsednika odlučila da pošalju emisara u Džakartu, koji bi PS obavestio o rezultatima razgovora. Egipćani o ovom traže mišljenje, što Maliku nije jasno. Posle mog objašnjenja da dva predsednika odlučila da informišu o razgovorima neke šefove neangažovanih zemalja, uključiv Sukarna, ne prejudicirajući formu i da u odnosu na njih namera pre svega pomaganje dalje evolucije politike Indonezije, o čemu sa njim već razgovarao, M. glasno razmišljajući više se izrazio protiv nego za. On smatra da u sadašnjoj situaciji kada pokušavaju uticati na PS u pravcu njegove evolucije, dolazak emisara može kod njega da stvori osećaj pritiska iz inostranstva u koordinaciji sa M. ili, suprotno tome, da stekne utisak da mu se u inostranstvu pridaje veliki značaj, što bi ga još više ojačalo u uverenju da nezamenjiv i da za to nema razloga da popušta u svojim stavovima. Nekoliko puta ponovio mišljenje da mu se čini da nije podesno vreme i zaključio da će se još konsultovati sa Suhartom. Međutim, smatra da u svakom slučaju dobro sa posetim PS i upoznam ga sa sadržajem razgovora kao porukom predsednika Tita.

2. Nastavljaajući razgovor o politici nesvrstavanja predstojećem sastanku Tito – Naser – Indira, kao i o perspektivama indonežanske spoljne politike, M.

izrazio mišljenje da ne bi trebalo isključiti mogućnost učešća PS na samitu. Ukoliko se kod njih stabilizuju prilike, PS dalje evoluiru u svojim gledištima i ojača poverenje i saradnju sa armijom i novom vladom, odnosno ukoliko se uspešno završi zasedanje MPRS, učešće Sukarna na sastanku bilo bi od ogromnog značaja za rehabilitaciju Indonezije na međunarodnom planu i posebno samog PS. Saglasan da u tom slučaju još više nužna evolucija Sukarna, u odnosu na OUN, i koegzistenciju radi razumevanja sa partnerima na tom sastanku.

3. Na poslednjem sastanku Kogama postignuta puna saglasnost o daljoj politici prema Maleziji; bili ugodno iznenađeni evolucijom koju Sukarno ispoljio u odnosu na koegzistenciju. Prihvatio da konferencija ustvari treba da bude organizovan pritisak ka miroljubivom rešenju spora sa Malezijom, u duhu Manilskog sporazuma. To od značaja za opšte razumevanje sa novom vladom i vodećom strujom OS.

Takođe značajno da Kogamu prisustvovao Nasution i uspostavio kontakt i razuman dijalog sa PS, što pokazalo da smišljeni pritisak koji Suharto, Buwono i Malik učinili na Nasutiona bio uspešan. M. kao Sumatranac lakše razgovara sa Nasutionom i otvoreno ukazuje na potrebu veće taktičnosti i obzirnosti prema Sukarnu, u interesu zajedničkih ciljeva. Stekao utisak da Nasution spreman da se podredi interesima nove koncepcije, čime potvrđena njegova osobina da u kritičnim momentima sposoban žrtvovati lični prestiž.

4. MPRS će verovatno zasedati početkom jula. Do tada treba da se stvori povoljna atmosfera, uspostavi tešnja saradnja između merodavnih faktora (Sukarno – armija – Parlament – vlada) i na toj liniji postignu određeni rezultati. M. ocenjuje da za uspeh zasedanja MPRS od presudnog značaja; popunjavanje upražnjenih mesta pozitivnim ličnostima i postizanje određenih uspeha nove vlade, koji bi istovremeno potvrdili korigiranje ranije politike i ispravnost nove orijentacije. U takvim uslovima, bila bi moguća primena ustava od 1945, PS bi bio ne samo ponovo izabran, nego i rehabilitovan i time bi počela nova faza u životu Indonezije. Međutim, u tom cilju potrebna puna saradnja PS tj. otvorena korekcija određenih stavova.

5. Uspešan ishod nove politike konfrontacije i vraćanja u OUN, po oceni M., predstavljali bi značajne rezultate, koji bi ojačali poziciju vlade i pokazali da PS za novu politiku. Mada M. bio odlučio da izvesno vreme ostavi po strani pitanje UN i da ga ne zaoštrava sa PS, ocenjuje da zasedanje MPRS podesan povod da ga ponovo pokrene u napred iznetom smislu. Pokušaće da obavi nekoliko razgovora sa PS i da ga ubedi da u njegovom ličnom interesu da sam donese odluku o vraćanju u OUN.

6. I zvanično prihvatio poziv da dođe u Jugoslaviju i zahvalio. Na putu za SSSR zadržaće se u Nju Delhiu, gde takođe pozvan. Posle SSSR bi došao u Jugoslaviju, a na povratku ide u Pakistan. Sa SSSR se odnosi kreću u dobrom pravcu. Prema poslednjem razgovoru sa sovjetskim ambasadorom stekao utisak da će u Moskvi naići na razumevanje, što ocenjuje da od značaja za njegovu ličnu

poziciju i uopšte konsolidaciju progresivnih snaga u Indoneziji.

Lončar

AJ, KPR I-5-b/40-7

218

**Izveštaj ambasadora SFRJ u Džakarti Lončara o razgovoru sa
predsednikom Sukarnom**

21. maj 1966.

1. Primio me odmah nakon što zatražio. Kao obično na doručku bilo još nekoliko ličnosti (ministar za atomsku energiju prof. Sivabessy, ministar za sport Maladi, i nekoliko drugih, bez značaja). Ostao dva i po sata od čega je 45 minuta razgovarano nasamo. U prvom delu razgovora, u kome učestvovali i ostali, dotaknuta konfrontacija sa Malezijom, kineska atomska bomba, OUN i KONEFO.

2. PS spreman da se susretne sa Tungkuom bez posredstva trećih. Ukoliko Tungku prihvata Manilski sporazum kao bazu, može doći do rezultata. Vreme i mesto još nije utvrđeno, čekaju predlog Kuala Lumpura. Potvrdio da konfrontacija znači traženje miroljubivog puta, što suprotno od njegovih ranijih izlaganja.

Složio se sa mnom da potrebno osuditi sve eksplozije, i uopšte upotrebu atomskog oružja, pogotovo što poseduju sve velike sile, protagonisti različitih političkih gledišta (SAD, SSSR, Kina i Francuska). Međutim, mora biti iskren i reći da kao Azijata ponosan na kineski uspeh.

Na predlog Sivabessya da Indonezija uzme učešće na Ženevskoj konferenciji o razoružanju PS postavlja pitanje da li to implicira vraćanje u OUN u kom slučaju je protiv, a ako ne, saglasan. Sivabessy izvlači zaključak da se PS slaže sa učešćem, obzirom da ono ne znači automatski vraćanje u OUN.

Zatim me PS pita za mišljenje o KONEFU. Na moj stav da KONEFO može da ima svoj smisao i uspeh samo u komplementarnosti sa OUN i na bazi saznanja o jedinstvu i međuzavisnosti sveta, PS odgovara da se KONEFO ne suprotstavlja OUN, a da on ne želi da bude u međuzavisnom odnosu sa američkim imperijalizmom. Na moju primedbu da na žalost i on i mi u međuzavisnom odnosu sa svim što određuje politiku SAD, pa i sa imperijalizmom, jer u protivnom ne bi trebali da brinemo o njegovom postojanju, PS pokušao čitavu stvar završiti šalom, i zaključio obraćajući se svima „Evo vidite da svi komunisti nisu tako agresivni kao što se u Indoneziji predstavljaju“.

3. Poruku predsednika Tita koju sam preneo nasamo slušao veoma pažljivo, tražeći nekoliko puta da precizno ponovim pojedine formulacije. Ko-

mentarisao je stav po stav.

Sláže se sa ocenom svetske situacije, posebno sa konstatacijom da snage imperijalizma agresivne, ali da opšti antiimperijalistički i progresivni front ne slabu. Stav u komuniqueu o Vijetnamu dobar. Međutim, u okviru Ženevskih sporazuma trebalo bi dodati i nužnost povlačenja američkih trupa.

Potpuno deli mišljenje da neophodno ojačati saradnju i koordinaciju neangažovanih zemalja na bilateralnoj i široj osnovi, kao i ocenu da nije povoljno vreme za održavanje nove konferencije. Inicijativa za trojni sastanak interesantna i može biti korisna, samo postavlja pitanje da li Indira dovoljno jak partner. Na konstataciju da kroz takve sastanke treba da jača njena ličnost, PS dodaje da Indira pozitivna ličnost, međutim, na indijsku politiku utiču mnogi negativni faktori, usled čega dosta konformistička. Teže da poprave odnose i saradnju sa Indijom.

Veseli ga ocena da Pakistan, Japan, Iran i Francuska u procesu pozitivne evolucije. U odnosu na Japan PS manje optimista, s obzirom na suviše duboke veze sa Americancima, iako Indonezija ima prijateljske odnose sa tom zemljom.

Kada izneo stav o OUN PS zastao i postavio pitanje da li mislimo da Indonezija treba da se vrati u svetsku organizaciju. Rekao sam da dva predsednika direktno ne spominju to pitanje, ali da moja slobodna interpretacija da bi to bilo korisno za Indoneziju. Smatra da inicijativa za veću aktivnost u pravcu dalje usavršavanja organizacije korisna, Indonezija će saradivati u specijalizovanim agencijama, ali ne može još da se vrati u OUN. Takođe saglasan da se uključe u pripreme i rad druge konferencije o trgovini i razvoju, kao i uopšte sa ocenom o potrebi veće saradnje na ekonomskim pitanjima.

4. U pogledu unutrašnje situacije ponovio svoju raniju ocenu da se radi o kontrarevolucionarnim akcijama, da progresivne snage razbijene i u defanzivi, kao i uverenje da će postepeno prevazići postojeće teškoće. Posebno naglasio potrebu da se stabilizuje mir i potom počne sa organizacijom progresivnih snaga. Takođe rekao da mu veoma stalo da predsednik Tito bude dobro obavešten o situaciji i izrazio nadu da ja to savesno i uspešno činim. Kad sam ga pitao da li ima u tom pogleda neku konkretnu poruku predsedniku Titu, ponovio da ja sigurno izveštavam objektivno i precizno, pa nema potrebe da on nešto posebno u tom pogledu iznese. Izbegavao da konkretnije razgovara o sadašnjem stanju.

5. Upoznao sam ga sa pozivom Maliku da poseti Jugoslaviju (o čemu se prethodno dogovorio sa M.). Smatra da dobro da do posete dođe, ali misli da program bude što kraći, jer mu Malik veoma potreban sada u zemlji.

6. Interesuje se za zdravlje predsednika Tita i njegovu dalju aktivnost na međunarodnom planu.

Susret sa Predsednikom učinio bi mu veliko zadovoljstvo i bio od koristi. Nastojaje da poseti Jugoslaviju čim prilike dozvole. Obnavlja još jednom poziv Predsedniku da poseti Indoneziju i čini mu se da bi to mogao povezati sa

posetom Japanu. Rekao da šalje, ne samo pozdrave već „i ljubav predsedniku Titu“.

7. PS očito bio zadovoljan što obavešten o sastanku u Aleksandriji. Mada ponavljao neke stare postavke, u celini se kod njega oseća određena evolucija. Mogao sam zapaziti da mnogo kategoričniji u odbrani ranijih stavova kada to čini pred svojim saradnicima, nego nasamo. To bilo očito na pitanju OUN. U odnosu na konstataciju dva predsednika da OUN nezamenjiva i korisna forma okupljanja naprednih snaga skoro da nije oponirao, za razliku od diskusije na tu temu pred svojim saradnicima.

U zaključku ipak treba reći da njegova shvatanja zaostaju za potrebama situacije i da prilično otežavaju konsolidaciju i brzu afirmaciju pozitivnih tendencija i snaga.

Lončar

AJ, KPR I-5-b/40-7

219

Izveštaj o Indoneziji predstavnika jugoslovenske grupe Interparlamentarne unije

Brdo kod Kranja, 31. maja 1966.

Predstavnici jugoslovenske grupe Interparlamentarne unije P. Dapčević i J. Vilfan boravili su na povratku iz Australije u nezvaničnoj poseti Indoneziji, gde su imali niz susreta sa sadašnjim indonežanskim rukovodiocima. Sledi pregled ovih razgovora i utisaka o situaciji, koje je izneo drug P. Dapčević u svom izveštaju.

1. Razovor sa predsednikom Sukarnom. Primio nas ljubazno i prijateljski. Pokušali smo da nametnemo politički razgovor u smislu da dobijemo bar neke njegove ocene o situaciji, ali on odbio takav razgovor. Jedino što je rekao da će 12. maja ići kao „krivac“ pred Privremeni narodni konsultativni savet kongresa. Iz toga smo zaključili da je donekle svestan da mora bar početi da polaže neke račune. No, po držanju u celini reklo bi se da hoće da odgodi rešenja koja bi mogla pasti na Kongresu, te unatoč kritika koje su bile upućene na njegovu adresu za samodržavlje, megalomaniju, „dirigovanu demokratiju“ itd., obezbedi sebi sličan položaj i spreči vraćanje na ustav od 1945. godine i kontrolu Kongresa nad njim.

Tek posle jedno pola sata došli smo u mogućnost da mu prenesemo pozdrave predsednika Tita, kada on zapitao za predsednikovo zdravlje i zamolio

da prenesemo poziv da predsednik Tito poseti Indoneziju, gde će on helikopterom organizovati lov na tigrove.

Pred nama, a verovatno zbog prisustva potpredsednika Buvona i privremenog predsednika kongresa generala Puspajudia, branio svoje megalomanske planove i izdavao naredbe za organizaciju kongresa za 12. maj (verovatno da njima stavi do znanja da se ne plaši izlaska pred kongres i da će on kao i do sada voditi stvari i na kongresu). Svestan da je potreban svima kao personifikacija jedinstva, zbog zasluga u ratu i revoluciji, a i da mu je bar za sada teško naći zamenu, učiniće sve da što više prerogativa vlasti zadrži, te da i u novim uslovima ostane „otac“ nacije. To je jedan od glavnih razloga da ne može ili, bolje reći, ne želi da otvori vrata bilo kakvim kompromisima koji bi ga u najmanju ruku detronizirali (Govorio o pokušaju detronizacije njegove ličnosti i o tome da se ne da). Ima se utisak da bi ga samo organizovani i mnogo energičniji politički pritisak mogao naterati na ustupke, što bi i za njega bilo dobro.

2. Razgovor sa generalom Suhartom. Kratko i u opštim crtama obavestio nas o situaciji. Tokom čitavog izlaganja insistirao na progresivnom putu stvaranja njihove armije, te da nije i ne želi zavoditi diktaturu. Odmah rekao da oni reagirali na puč koji značio izdaju nacionalnih interesa za račun jedne strane sile (Nije direktno pomenuo Kinu.). Vojska kao nacionalna snaga, kaže, morala tako postupiti i stati na branik nacionalnih interesa, a i sama bila teroristički napadnuta.

Podvlačio da neće nikome spolja dozvoliti da se meša u unutrašnje stvari zemlje. Stanje smatra teškim, ali i prelaznim, te će pomoći i učiniti sa svoje strane sve da što pre dođe do konsolidacije prilika u zemlji, Sukarna smatra vođom nacije i legitimnog predsednika Republike.

Isticao kao dobar primer našu međuarmijsku saradnju i da tim putem ide i opšta saradnja. Ukazao na sličnosti nastanka i ciljeva naše dve armije.

Zahvalio se na razumevanju Jugoslavije za nastalu situaciju, uveravajući nas da svesni rasplet situacije može biti samo na liniji progresivnih rešenja. Na kraju još jednom rekao da neće dozvoliti nikome, kako smo i mi to činili, da im se meša u unutrašnje stvari.

Karakteristično da nije našao ni jednu reč žaljenja da do takvih događaja došlo, a još manje da požali za žrtve koje su pale u sukobu.

3. Razgovor sa ministrom spoljnih poslova Malikom. Izneo da njihova spoljna politika treba da se vrati na stare tokove, tj. na politiku aktivnog nesvrstavanja i da ta politika treba da bude još aktivnija.

Smatra da je potrebno vratiti se u svetske organizacije, te će u tom pogledu brzo preduzeti korake (Nije direktno pomenuo UN).

Svestan je, kaže, da što pre moraju preći na normalan politički život, te tim putem tražiti konsolidaciju. U tom smislu već preduzimaju neke mere. (On, sa grupom saradnika radi na formiranju jedne nove široke političke partije čija bi

okosnica bila njegova bivša socijalistička partija Murba – koju Sukarno svoje-
vremeno zabranio i koja stajala na marksističkim principima i bila za socijalizam.
Partija bi okupila one snage KP Indonezije koje su za nezavisnost i njihov put u
socijalizam.) Svestan da se u tome ne sme žuriti zbog psiholoških posledica
događaja, ali da ne smeju ni kasniti. Ceni našu spoljnu politiku. Zahvalio na našoj
spremnosti da u granicama naših mogućnosti izađemo u susret njihovim
ekonomskim teškoćama. Smatra da će biti potrebni kontakti u vezi sa našim
daljim aranžmanima i razvitkom odnosa u celini.

I on dao do znanja da Sukarno ostaje predsednik. Nije ni reči kazao o žrt-
vama i posledicama pokolja komunista.

Stekli smo utisak će jedino Malik i donekle, ali sa prizvukom oportunitizma,
Abdulgani, imaju razrađenu bar neku opštu političku koncepciju izlaska iz te za
zemlju vrlo teške situacije. Za ostale se to ne bi moglo reći (ne znamo za Na-
sutiona), već da misle da su dovoljna i praktična rešenja.

4. Razgovor sa potpredsednikom vlade Buvonom (sultan od Džogdžakar-
te). Svestan je opštih, a naročito ekonomskih teškoća zemlje. Zna da bez ekono-
mske konsolidacije nema ni političke stabilnosti, te već preduzimaju mere da što
pre zemlju izvuku iz tako teške situacije. U tom smislu spremaju kratkoročne i
dugoročne ekonomske planove. Odmah će pristupiti akcijama povećanja
proizvodnje pirinča, čaja, a i sa proizvodnjom pamuka. Industrijska proizvodnja i
sve ono što bi im osiguralo veći izvoz naći će važno mesto u tim planovima. U
tom smislu obratiće se i inostranstvu da ih pomogne. Odmah će preći u akciju i
na nacionalnom i međunarodnom planu. Sprećiće rasipništvo (što teško verovati)
i učiniti sve da povećaju izvoz (plan 1965. godine bio 450 miliona USA dolara,
no on ostvaren znatno ispod te cifre, kako kažu naši trgovački predstavnici).

Na kraju ponovo sve to istakao kao uslov političke stabilizacije, koja zem-
lji potrebna u što skorijem roku. Sukarna smatra legitimnim šefom države.

Sa Jugoslavijom, kaže, računaju kao sa ozbiljnim faktorom. Zahvalio, kao i
Malik, na našem razumevanju za njihovu ekonomsku situaciju.

Direktno o događajima i žrtvama tih događaja ni reči.

5. Razgovor sa potpredsednikom vlade Abdulganijem (jedan od glavnih
teoretičara indonežanske revolucije).

Opširno govorio o suprotnostima i promenjenim uslovima današnjeg sveta,
ukazujući na nužnost određenog pomirenja suprotnosti između nacionalne neza-
visnosti i internacionalnih obaveza svake zemlje, od čega, kako kaže, u velikoj
meri zavisi stabilnost, mir u svetu i međunarodno razumevanje. (Ovo, izgleda
nam, bila aluzija sa prizvukom kritike predsednika Sukarna i njegove politike na
tom planu poslednjih godina.)

Razrađujući tu misao konstatuje da u tom i ležao jedan od razloga
neuspeha KPI, koja sa dogmatskih i ekstremnih pozicija podredila nacionalizam
borbi za vlast, a u službi jedne strane sile – u ovom slučaju Kine. Govoreći o

poslednjim događajima, kaže, da su se u indonežanskom političkom životu ispoljile tri negativne struje, koje su se, iako bile suprotne, našle na zajedničkoj dogmatско-oportunističkoj poziciji i išle jedna drugoj na ruku i sprečavale normalan politički i opšti razvoj zemlje. To prije svega KP Indonezije, zatim ostaci nekadašnje aristokracije (krajnja desnica) i ekonomski avanturisti. Zato nije slučajno da se među zatvorenim ministrima nalaze baš predstavnici tih formacija.

Ohrabrujuće je, kaže dalje Abdulgani, da su snage koje su nadvladale u poslednjim događajima uočile njihovu podjednaku štetnost za razvoj zemlje i preduzele mere prema svima.

Istakao da zemlji potrebno da se što pre vrati na ustavnost koju mora poštovati i predsednik Sukarno, koga on ceni.

Govoreći o položaju Indonezije naglasio je da ona mora što pre popuniti prazninu u međunarodnoj politici i tu davati svoj pozitivan doprinos. Očekuje da će na tom planu saradnja sa Jugoslavijom biti ponovo oživljena i dati još veće rezultate.

Interesovao se za razvoj naše zemlje, radničko samoupravljanje, pokazujući veliko interesovanje za naš sistem (bio kod nas u poseti dva puta).

I on, više uzgred, ne ulazeći u suštinu, nabacio određenu zabrinutost za događaje i obračune u njima.

6. Razgovori sa drugim indonežanskim funkcionerima. U razgovoru sa predstavnicima indonežanskog parlamenta sve grupe prihvatile kao normalno i korisno da se i ubuduće nastavi naša saradnja.

Razgovori sa potpredsednikom Lejmenom i privremenim predsednikom konsultativnog kongresa generalom Puspojodom bili opšti i kurtoazni.

Razgovor sa Nasutionom bio je predviđen, ali je on, dan pred sastanak, predložio našem ambasadoru Lončaru da do sastanka ne dođe motivišući to taktičkim razlozima. Pretpostavljamo da Nasution izbegao razgovor bojeći se da govori o svom sukobu sa predsednikom Sukarnom. Inače, poznato nam da Nasution ocenio našu posetu i razgovore korisnim, ukazujući naročito na naše insistiranje u svim razgovorima da stvari treba rešavati na liniji daljeg progressa i oslonca na revolucionarne tekovine.

7. Neki opšti utisci o situaciji. Stanje u kom se danas Indonezija nalazi posledica je pokušaja KPI da se kroz heterogene političke formacije, uz pomoć Kine, probije na vlast, kao i brutalnog obračuna vojske ne samo sa pučistima, već i sa masama komunista (Ceni se da je u neposrednom obračunu posle puča u stihiji kojoj vojska otvorila vrata, masakrirano od 100.000 do 300.000 građana, većinom članova KPI. Treba napomenuti da vlada nije još dala nikakvu zvaničnu cifru).

Jedan od razloga da je došlo do ovakvog postrojavanja bio je dogmatizam KPI, koja nije bila svesna značaja nacionalnog momenta, te njene isuviše tesne

veze sa Kinom. Zbog brzog narastanja njenih snaga, ceneći jednostrano situaciju (KPI postala snažna politička formacija u toku poslednjih 5–6 godina), KPI nije mogla čekati da proces uzimanja vlasti sazre ni da revidira donekle svoj dogmatizam, da šire zahvati vojsku kroz isticanje i takvih parola koje bi je u očima vojske bar predstavilo i kao nacionalnu snagu, i tako dođe relativno mirnim putem na vlast, već je pošla na puč gurnuta i od Kine.

je da se taj dogmatizam bio povezao i sa ostacima nekadašnje aristokratije koja predstavlja krajnju desnicu, avanturistima tipa Subandrija i ekonomskim avanturistima „što gore to bolje“. Čak im ni samodržstvo Sukarna nije smetalo. Zato nije slučajno da generalni sekretar KPI Aidit, koji je sedeo u Savetu Republike, nije kritikovao samodržavlje Sukarna. Karakteristično je i to da je KPI bez prekida napadala našu Partiju i pomogla Sukarnu da udari po politici nesvrstavanja, a čutke prelazila preko njegovih megalomanskih planova. To je, čini nam se, činila i zbog toga što je politika Sukarna pogodovala njenim planovima.

Najteže u svemu tome je da je rukovodstvo KPI uspostavilo najtešnje veze sa KP Kine i postalo njeno oruđe, što je neminovno stvorilo jaz između KPI i nacionalističkih elemenata, koji nisu bili za vraćanje nazad, ali su bili protiv jednostrane vlasti KPI. Glavni oslonac tih snaga bila je i ostala vojska na čelu sa generalima Nasutionom i Suhartom.

U svim razgovorima isticana je izdaja revolucije i nacionalnih interesa zemlje Kini od strane KPI. Smatraju logičnim da vojska morala brzo i energično intervenirati u cilju očuvanja nezavisnosti, spasa nacije i jedinstva zemlje. Interesantno je napomenuti da u razgovorima Kina nije uvek spominjana, već se koristila formulacija „jedna strana sila“.

Iako donekle apolitična, vojska je, koristeći puč koji joj dobro došao, stupila na političku scenu i kao branilac nacionalnih interesa prešla u kontrana-pad. I baš zato što nije znala politički ceniti situaciju ona se nije zadržala na tome da se eventualno obračuna sa vođama puča, već presla u masovni masakr komunisti, u kome su našli mesta i lični obračuni.

U toj situaciji na političku pozornicu stupili su generali Nasution, Suharto, a od političkih ljudi Malik, Buvono i Abdulgani (ovaj poslednji dosta oprezno) sa ciljem da kanalištu tok događaja i što pre konsoliduju situaciju. Ima se osećaj da ih vojska prihvatila svesna toga da joj se masakr može osvetiti i zemlju odvesti u potpuni haos. Trebalo je naći političko rešenje, ali pod uslovom da vojska bude osnovni katalizator događaja. Zato vojska produžava sa „čišćenjem“ zemlje od komunista, naročito rukovodećih, pravdajući se da opasnost još nije prošla.

KPI, ceneći usko sektaški situaciju, nije očekivala takav protivudar, te se našla u situaciji da njeno rukovodstvo brzo likvidirano, partijske mase masakrirane, a da ona odstupa na celom frontu i bude tučena kao anacionalna snaga u službi jedne strane sile. Takvo pasivno držanje KPI osililo je vojne krugove, koji su onda i pošli u brutalan obračun sa njom i njenim članstvom. Samo se tako da

objasniti da je došlo do takvog pokolja komunista. (Govori se o tome da KPI prešla u ilegalnost i da se reorganizuje.)

Ima se utisak da su i vrhovi vojske generali Nasution i Suharto, a naročito Malik i Buvono svesni teških rana, te da je otud i došlo do sprege u cilju iznalaženja političkih rešenja, iako ni oni nisu do kraja svesni celine problema (još nema ni deklaracije ni programa).

Stiče se utisak da se vojska (vrhovi) prenula, našla neki zajednički jezik sa progresivnim političarima Malikom, Buvonom i Abdulganijem, što ohrabrilu neke progresivne snage i samu vojsku tera da na jednoj progresivnoj liniji traži rešenja. U to nas ubeđivao general Suharto da je vojska za progresivno rešenje situacije, bez namere zavodjenja diktature, ističući čak da je bila i da će vojska ostati na liniji revolucije, progressa i političkog rešenja, ali koje će garantovati nacionalne interese i integritet zemlje. U tom kontekstu vojska se neće protiviti uspostavljanju normalnog političkog života i vraćanju na ustav iz 1945. godine.

Interesantno da ovakav stav naročito podvlačio general Suharto sa očiglednom namerom pravdanja svega onoga što počinjeno, tj. da bi našao razumevanje u našoj zemlji, što im naročito stalo.

Dalje je ohrabrujuće i to što vrhovi vojske, generali Suharto i Nasution, kao i Malik i Buvono vode zajedničku borbu protiv Sukarnovog samodržavlja, protiv „dirigovane demokratije“, a za vraćanje na ustavnu vladavinu i ustav od 1945. godine. Tome treba dodati da se general Nasution, koji dejstvuje iz pozadine, formira u šefa borbe za nezavisnost i normalno funkcionisanje ustavne republike, što mu, izgleda, niko ne osporava.

Nasution se drži u pozadini, ne želeći da do kraja zaoštri sa predsednikom Sukarnom, jer smatra da za sada Sukarno treba da ostane predsednik, pod uslovom da zemlja bude vraćena na ustav iz 1945. godine. On je stvarni šef akcije i niko mu sada to ne osporava. Taktičan je i svestan složenosti zadatka, samo je pitanje dokle će ga vojska u tome podržavati i da li će biti prisiljen da zbog autoriteta Sukarna, te određenih kolebanja u vojsci ide i na ustupke. (Sukarno zbog toga odlaže rešenja i izlazak pred kongres).

Hapšenje Subandrija (koji od desničara postao lakej Sukarna, a govori se da je Subandrio bio i agent Kine) i kome ovaj predao u ruke policiju i obaveštajnu službu /Subandrio sve dostavio u službu KPI i Kine/ nije samo učinjeno kao pretnja Sukarnu /suđenje bi se moglo pretvoriti u teške optužbe protiv Sukarna/, već i obračun vojske i politike /policija razbijena i raspuštena, a njenu ulogu preuzela vojska/.

Teško je reći da će put normalizacije političkog života ići lako, i zbog toga što u vojsci postoje grupe i ako je najjača ona koja govori o ustavnom rešenju. Postoji bojazan da se ekstremno desne grupe u vojsci povežu sa Zapadom, što bi situaciju još više komplikovalo i odložilo rešenja, a svako odlaganje ide na ruku desnici. Tome treba dodati i to da na ruku stranom mešanju ide i teška ekonom-

ska situacija zemlje iako oko 80% stanovništva živi na naturalnoj privredi. Ohrabrujuće je to što je zemlja bogata (Već pohrlili engleski, holandski i drugi zapadni trgovci!).

Ukoliko bi se uspelo obezbediti demokratsko-ustavno rešenje krize, to bi bila značajna pobeda za Indoneziju i istovremeno udar po dogmatskim gledanjima, posebno kineskom dogmatizmu koji u ovom slučaju pokazao sve svoje težnje da, kao velika sila, ekspanzionističkim putem rešava međunarodne probleme. Kina je zapravo ovim htela popraviti svoje političke gubitke u Africi i Aziji, te ojačati svoje pozicije u Vijetnamu i u Aziji u celini. Ali i zbog geopolitičkog položaja Indonezije može biti i daljih teškoća i komplikacija.

Karakteristično za ove razgovore, sem donekle onog kod Abdulganija, da niko ni u jednom razgovoru nije izrazio žaljenje za žrtve koje su pale u tom obračunu (još karakterističnije da se u zemlji izgleda o tome malo govori, a još manje vidi na ulici ili u raspoloženju naroda. Nema se osećaj ni da je narod zaplašen! Niko ni u privatnim razgovorima, što nas jako začudilo, nije nam ni reči rekao o tome.

Sama činjenica da se vojska tako krvnički obračunala sa pripadnicima KPI nosi u sebi elemenat koji će i u budućnosti biti bremenit sukobima. Zbog toga postoji i bojazan da vojska ne zahteva i suviše za sebe u političkom životu pred strahom od osвете.

Obeshrabruje što se Sukarno drži tako kruto da bi sačuvao svoj položaj i što ne pokazuje razumevanje za ono što se dešava u zemlji.

Sukarno bi mogao mnogo pomoći pozitivnim rješenjima ukoliko je u stanju da shvati situaciju i svoje mjesto. Za sada je teško reći da je on svestan situacije i spreman na ustupke koji bi značili vraćanje na normalno ustavno funkcionisanje republike.

8. Odnos prema Jugoslaviji. Utisci koje nosimo su takvi da je Jugoslavija jako prisutna u toj zemlji: u štampi, među ljudima, veze naših trgovaca (našu posetu dali na televiziji oko 15 minuta) da im stalo do naše zemlje, da sa nama iskreno razgovaraju itd. Takva situacija nam daje određene prednosti pa, i izgleda, da eventualno i utičemo na neka pozitivnija rešenja. Potrebno je takođe da učvršćujemo naše prisustvo. Dolazak ministra spoljnih poslova Malika može biti prilika da se sazna nešto više o situaciji i donekle razjasne neki stavovi.

Nisu tražili odlaganje dugova, niti ekonomsku pomoć, što ne znači da uskoro neće učiniti. Mislimo da je kratkovido da se naše banke ustežu od normalnog poslovanja, jer to može i neminovno će uticati na razmenu, naročito na njenu perspektivu (ovo nam saopštili naši trgovci).

Treba reći da je naša ambasada u situaciji da prati događaje, jer ambasador Lončar ima stalne veze sa svim ličnostima koje danas odlučuju o sudbini Indonezije.

Sve ličnosti sa kojima smo razgovarali (osim Sukarna), a naročito Suharto,

Malik i Buvono, ostavljaju utisak ozbiljnih i odgovornih ljudi, no što se tiče svesnosti težine situacije i odgovornosti koju su preuzeli, postoje određene razlike koje mogu i nužno će igrati određenu ulogu na dalji tok događaja u Indoneziji.

U svim razgovorima mi smo podržali, od svih isticanu tezu, da jedino oslonac na tekovine revolucije, dalji progres i konsolidacija političkog života zemlje, te oslonac na sve nacionalne i progresivne snage zemlje, može biti perspektivno rešenje za Indoneziju. Podržali smo odbranu nacionalne nezavisnosti od intervencije spolja, ali uz uslov da vojska bude nosilac progresivnog rešenja, bez da se dozvoli bilo kakvo i bilo čije mešanje spolja. Jasno i bez dvojbe im rekli da će kod nas naići na razumevanje samo ako ostanu na pozicijama nacionalne nezavisnosti, revolucije i progressa.

Kod generala Suharta smo istakli i značaj prijateljskih veza naše dve armije, što on ocenio kao vrlo pozitivno i za prošlost i budućnost i primerom na kome se mogu i trebaju dalje razvijati naši sveukupni odnosi.

Naš je utisak, skoro konstatacija, da su takva naša gledanja indonežanski sagovornici prihvatili.

AJ, KPR I-5-b/40-7

220

Zabeleška o razgovoru predsednika Tita i ministra inostranih poslova Indonezije Malika, 16. septembar 1966.

Malik: Izručio Predsedniku Titu lične pozdrave Predsednika Sukarna i dodao da je Predsednik dobro.

Drug Tito: Interesovao se za situaciju u Indoneziji i u Aziji.

Malik: Odgovorio da je situacija u Aziji zabrinjavajuća naročito zabrinjavaju dogadaji u Vijetnamu i oko Vijetnama. Naglasio da su razmenili mišljenja sa g. Ghandi, Bumedijem i drugim rukovodiocima sa kojima su u poslednje vreme imali lične kontakte. Svi se slažu da je situacija takva da reči nisu dovoljne već da je potrebno poduzimati konkretne mere i akcije radi rešavanja iste.

Drug Tito: Izjavio da su bilateralni razgovori u tom pogledu najkorisniji i najpoželjniji. Zatim je govorio o predstojećem sastanku u Nju Delhiju i dodao da je pitanje ovog sastanka prvi put bilo pokrenuto u Aleksandriji, kasnije u razgovorima sa g. Ghandi za vreme njenog boravka u Jugoslaviji. Oktobarski sastanak trojice šefova nema za cilj niti mu je namera da to bude pripremni sastanak za održavanje jednog sastanka na najvišem nivou. Sastajemo se u Nju Delhiju da bi razmenili mišljenja, da bi se dogovorili o tome kako i na koji način da dalje radi-

mo i što da poduzmemo.

Izrazio mišljenje da su bilateralni kontakti i razmena mišljenja među zemljama i državnim predstavnicima neophodni. Izrazio uverenje da će doći vreme kada će se jasno sagledati potreba za održavanje jednog šireg sastanka, na kome mi, t.j. neangažovane zemlje ne bi bile samo inicijatori sazivanja takvog jednog sastanka. Danas u svetu postoji veliki broj zemalja, i to ne samo neangažovanih, koje su jasno sagledale opasnost koja pretila upotrebom sile. Zemlje u svetu, ne samo u Evropi, plaše se daljeg zaoštavanja situacije i pretnji ratom. Zatim dodao da će biti potrebno održati jedan širi sastanak svih zainteresovanih za mir u svetu, svih koji su protiv upotrebe sile u međunarodnim odnosima

Danas se svet menja. Menjaju se mišljenja i shvatanja mnogih rukovodilaca. Čak i u Americi raste otpor prema politici SAD. Atlantski pakt nije više ono što je bio. Zemlje koje su ušle u njega u nadi da će Atlantski pakt poslužiti njihovoj bezbednosti, sada su uvidile da bi ih isti mogao uvući u opasnu avanturu i novi rat.

Drug Tito podvukao da po mnogim pitanjima imamo slična gledišta na svetske probleme kao De Gol, to je naročito došlo do izražaja za vreme nedavne posete Ministra inostranih poslova Francuske Kuv de Mervila.

Postoje reakcionarni krugovi u pojedinim zemljama – naročito u SAD – koji žele i teže ka zaoštavanju situacije. Svetu pretila opasnost ne samo od SAD već i od Kine, politika jedne i druge zemlje vodi ka pojačanoj opasnosti od izbijanja rata. Kina ni jednom reči nije ustala protiv rata, već naprotiv tvrdi da u njemu nema šta izgubiti. Opasnost pretila sa dve strane – SAD i Kine.

Malik – Izjavio da Indonezija ima nameru da se vrati u OUN.

Drug Tito – Ulazak Indonezije u OUN je krupna stvar. To znači jačanje politike miroljubive koegzistencije koja je proklamovana u Bandungu, Beogradu i Kairu.

Malik – Stekli smo utisak da je naš položaj izazvao izvesnu konfuziju među našim prijateljima. Smatrali smo za potrebno da im lično objasnimo svoj položaj, naročito našim prijateljima u Indiji, Jugoslaviji i UAR.

Smatramo da je danas situacija takva da ona zahteva veće angažovanje. Moramo preći sa ideja na konkretne akcije. Po našem mišljenju dosta je bilo pričanja. Svesni smo toga da Kina predstavlja opasnost, mi tu opasnost osećamo. Slažemo se da SAD i Kina zajedno predstavljaju opasnost.

– razgovori nastavljeni između Druga Tita i Malika, uz prisustvo druga Nikezića.

AJ, KPR I-3-a/39-31

Druga zabeleška o razgovoru predsednika Tita i ministra inostranih poslova Indonezije Malika, 16. septembar 1966.

U posebnom razgovoru kojeg je imao sa Predsednikom Republike, bez prisustva ostalih članova indonežanske delegacije, ministar Malik je obavestio Predsednika Tita o položaju Sukarna i njegovim odnosima sa vladom Indonezije, naglašavajući da se Predsednik Sukarno teško odriče saradnje sa Kinom, a naročito svoje ideje o CONEFO. Malik navodi da je Sukarno, odgovarajući na argumente ministra spoljnih poslova i drugih u vladi da Indonezija treba da se vrati u OUN jer ne može ostati izolovana, rekao: „Sazovite CONEFO, makar to bilo samo deset država“. Članovi vlade su mu objašnjavali da danas ne bi došla nijedna i da su sve sondaže naišle na odbijanje.

U vezi sa povratkom u Ujedinjene nacije Malik kaže da je Predsednik Sukarno takođe imao nerealnu predstavu o mogućnostima Indonezije i da je pristao da se pošalje misija u svojstvu posmatrača, s tim da se izdejstvuje rezolucija azijskih i afričkih zemalja koje bi pozdravile povratak Indonezije i dale podršku njezinim zahtevima za sprovođenje neophodnih promena u UN, pa bi tek onda došao u obzir povratak Indonezije u puno članstvo. Malik je rekao Predsedniku Titu da vlada zna da je to nemoguće i da nameravaju da se vrate u članstvo u toku ovog zasedanja, bez obzira na mišljenje Predsednika Sukarna.

Na međunarodnom planu objasnio je korake koje su preduzeli za normalizaciju odnosa sa Malezijom i informisao Predsednika Tita o razgovorima koje je imao u Delhiju, Alžiru i Kairu. Predsednik Naser mu je posebno naglasio da drži do Sukarna kao zaslužnog borca za oslobođenje Azije i Afrike i da bi bilo vrlo važno da se sa njime postigne sporazum. U isto vreme je Naser rekao da taj sporazum, razume se, treba postići na bazi politike sadašnje vlade.

Govoreći o unutrašnjoj situaciji, Malik je izneo da ona još nije stabilizovana i da je glavni problem opadanje indonežanske privrede. Industrijska proizvodnja je bila skoro zaustavljena, a opala je znatno i poljoprivredna usled prirodnih katastrofa i naročito usled sukoba i ubistava po selima. Indonežanski izvoz će ove godine iznositi oko 400 mil. dolara (naša napomena: pre 4 godine iznosio je 700 miliona, a ranije mnogo više), a samo otplate dugova koje dospevaju ove godine iznose 450 mil. dolara. Zato je Indonezija morala da zatraži odlaganje plaćanja od niza država, o čemu će njihova delegacija i kod nas voditi pregovore.

Radi sanacije ekonomske situacije nova vlada namerava, između ostalog, da smanji brojno stanje armije, koje sad iznosi preko 500.000 vojnika, tačnije da jedan deo vojske prebaci na proizvodne zadatke. Te ljude, kako kaže Malik, nije moguće jednostavno raspustiti, jer oni imaju puške. Malik potvrđuje da je i gen. Suharto prihvatio to gledište. Pominje da u tom cilju misle da pozovu jednu ame-

ričku misiju, tzv. civilnu misiju s kojom bi se posavetovali u vezi sa prebacivanjem vojnih jedinica na proizvodni rad.

U toku razgovora o unutrašnjoj situaciji u Indoneziji Predsednik Tito je, posle Malikovog objašnjenja da je ubistvo generala izazvalo veliko ogorčenje u indonežanskom narodu, rekao da smo mi mogli razumeti što je došlo do sukoba i ubistava odmah posle neuspelog puča, ali da mislimo da je jako štetno za samu Indoneziju da se te stvari i dalje dešavaju; da nam najvažnije sad izgleda da se postigne mir i stabilnost u zemlji i da osim toga mislimo da je nemoguće eliminisati jedan tako veliki deo indonežanskog naroda iz političkog života, kao što je levica i sve progresivne snage. Komunisti i druge progresivne snage se ne mogu uništiti, za njih se mora naći načina da se aktiviziraju u političkom životu.

Malik kaže da se potpuno slaže, jer je 90% indonežanskog naroda u proleterskom položaju, da buržoazije u stvari nikad nije ni bilo i da je prema tome prirodna progresivna orijentacija većine.

Predsednik Tito je rekao da smatra da je veoma važno osloniti se, u obnovi naprednog pokreta, o čemu je Malik iznosio njihove namere, u prvom redu na organizovanu radničku klasu. Odgovarajući na pitanje Predsednika o stanju sindikata, Malik iznosi da su sada pocepani, svaka stranka ima svoje. Predsednik na to kaže da bi borba za jedinstvo sindikata trebala da bude jedan od prvih zadataka, jer radnici pripadnici sindikata različitih stranaka, nemaju različite interese, interesi svih radnika su isti. Malik potvrđuje da je to i njihovo mišljenje i da oni žele da budući progresivni pokret zasnuju u prvom redu na podršci radnika – jer ono što bi se stvorilo uz podršku samo intelektualaca, moglo bi biti samo klub. Zatim precizira da smatraju da treba stvoriti pokret, a ne stranku. Na pitanje s kojim snagama računaju, kaže da računaju da bi levica nacionalističke partije, a i veliki deo članstva muslimanskih organizacija koje je, po njemu progresivno orijentisano, podržali novi pokret. Na primedbu da bi taj pokret onda dao mogućnost za aktiviziranje i bivših članova KP Indonezije, Malik to potvrđuje. U vezi sa strankama, a na pitanje o Kongresu, govori o njegovom sastavu, navodeći da u Kongresu nisu veleposednici i bogataši već učitelji, službenici, oficiri i radnici, ali napominje da je atmosfera koja se povlači još od vremena puča bila takva da su mogle biti donete poznate odluke. Na primedbu Predsednika da je besmisleno zabranjivati marksizam, jer je nemoguće ubiti jednu takvu ideju, ideju progresa, Malik se slaže i kaže da i oni (vlada) tako misle.

Govoreći o pojedinim ličnostima, a na primedbu Predsednika Tita da ima utisak da je Nasution dosta skliznuo u desno, Malik potvrđuje da je pao pod uticaj desnice. Objašnjava to ubistvom njegove kćeri i atentatom koji je i na njega izvršen prilikom pokušaja puča, a osim toga kaže da je Nasution politički uvek bio prazan – on ga sasvim dobro poznaje jer su i rođaci. S druge strane, kaže da je Nasution lično veoma pošten, da je nekorumpiran, dok je situacija oko Suharta drukčija. Na pitanje da li se to odnosi lično na Suharta, kaže da on smatra da ne, ali da u uskom krugu oko Suharta ima ljudi koji su skloni

korupciji. Zatim kaže da su to uostalom stvari koje su ti ljudi naučili od Predsednika Sukarna.

U razgovoru o tripartitnom sastanku Malik kaže da kod njih postoji interesovanje za taj sastanak, oni žele da bude što uspešniji, ali je njegovo mišljenje da će, u današnjim okolnostima, taj sastanak proteći bolje ovako, bez Predsednika Sukarna, nego kad bi on učestvovao.

U vezi sa pozivom koji je Predsednik Sukarno više puta ponovio za posetu Predsednika Tita Indoneziji, Malik se slaže da je rano, da situacija još nije dovoljno stabilna. U vezi sa pozivom koji je Predsednik Tito ranije uputio Sukarnu da prilikom prve sledeće posete Evropi dođe u Jugoslaviju i koga i ovom prilikom ponavlja, upućujući pozdrave Sukarnu, Suhartu i Nasutionu, Malik kaže da će pozdrave i poziv preneti. On misli da bi to bilo dobro, ali uzgred napominje da je vlada u poslednje vreme više puta predlagala Sukarnu da pođe na put u inostranstvo, no da on to odlaže plašeći se da ne prođe kao Nkrumah.

AJ, KPR I-3-a/39-31

222

Ambasada SFRJ u Džakarti Državnom sekretarijatu za inostrane poslove SFRJ o Komunističkoj partiji Indonezije godinu dana posle pokušaja puča

Strogo poverljivo

Djakarta
broj 263
5. oktobar 1966.

Komunistička partija Indonezije (PKI), veza naš 100, 141 i 171.

1. Nema ozbiljnijih znakova organizovane aktivnosti PKI. U naletu armije posle 1. oktobra 1965. ona velikim delom fizički razbijena, bez izgleda da se za relativno duže vreme potpuno oporavi. Već se kao realno prihvata fantastična cifra od 500 hiljada ubijenih, iako niko ne zna tačan broj. Javni tužilac Sugiharto skoro izjavio da se u zatvorima nalazi 120 hiljada komunista. Takva koncentracija članova PKI predstavlja ekonomski i politički problem. Položaj zatvorenih vrlo težak i krajnje nehuman. Teror još ni izdaleka nije okončan, u toku nova masovna hapšenja, pa i likvidacije.

Vojne vlasti sistematski održavaju stanje psihološke zategnutosti stalnim ukazivanjem na komunističku opasnost „političke gerile“ (vest da od 86 članova CK KPI uhvaćeno samo 31, i dr.). Pojava nekih letaka PKI u poslednje vreme u tom pravcu dobro koristili. Na toj liniji i odluka KOTI o zabrani širenja i razvija-

nja marksizma-lenjinizma preko komandanata vojnih oblasti. Pošto iza ove odluke stoji Suharto nema sumnje da je dugoročni kurs sadašnje vlade krajnji antikomunizam.

Predstavnici soc. zemalja (SSSR, Poljska, DRN), sa kojima povremeno razmenjujemo informacije, nemaju jedinstveno mišljenje o stanju u PKI.

U redovima PKI, prema poljskim izvorima, čuju se glasovi da Aidit snosi veliku odgovornost za gubitak ogromnih kadrova Partije, jer posle 1. oktobra 1965. zauzeo stav da za Partiju najvažnije sačuvati legalnost. Data direktiva protiv primene sile i svi partijski kadrovi mirno čekali u kućama da budu obezглаvljeni. Kasnije date instrukcije da se ide u ilegalnost, ali Partija za to nije bila pripremljena. PKI se osvetila politika što Partija razvijana samo na Javi, a manje na drugim ostrvima.

Istočni Nemač razvija tezu da za gubitak partijskih kadrova najkrivlji Sukarno, koji obećavao da neće zabraniti PKI i ličnu bezbednost Njotu i drugima. Taktikom provociranja izazvao suprotan efekat i sprečio konsolidaciju levih snaga.

Prema poljskim izvorima PKI je konačno angažovana na sistematskoj izradi novog partijskog programa, koji se zasniva na dubokoj analizi prošlosti: počinje se sa optužbama Aidita zbog klasne saradnje umesto klasne borbe; revidira se stav prema Sukarnu, jer ih ta saradnja skupo stala; napadi se vrše ne samo na militarizam, već i na muslimanski fanatizam; prema soc. zemljama zauzima se pozitivniji stav.

Ocenjuje se da je Utopia, glavna prepreka na putu sagledavanja ranijih grešaka, prinuđen da se povuče, dok na Sudismana izvršen pritisak da se prikloni realističnijoj politici i samokritici. Prema neproverenim podacima sastavljen novi jedinstveni Politbiro: Sudisman, Sugiono (Bandung), Sakirman, Anvar Sanusi i Revan. Ukoliko se ovo pokaže tačnim, navedeni sastav ne obećava radikalnije promene u politici PKI.

Prema istočnonemačkim izvorima u stavovima PKI se nije ništa promenilo. U početku zapažene izvesne tendencije samokritike, ali ne zbog shvatanja grešaka, već zbog umirenja nezadovoljnih. Prema tome, rukovodstvo i dalje u osnovi prokineski orijentisano. U Istočnoj Javi, navodno, bilo pokušaja da ubede Sudismana u nužnost revizije politike PKI, ali on to odbio iz nužnosti sprečavanja daljeg rascepa u Partiji. Iz obilazaka Jave i Balia došli do zaključka da nema organizovane aktivnosti PKI.

Korejski i vijetnamski izvori govore o postojanju izvesne aktivnosti PKI, ali ne u celoj zemlji, još uvek najviše u Djakarti, Centralnoj i Istočnoj Javi.

Mađarski izvori stoje na našim starim informacijama o postojanju dve partijske grupacije, „dva centralna komiteta“, bez ikakvih izgleda za novu jedinstvenu politiku, koja bi se zasnivala na analizi dosadašnjih iskustava i grešaka.

Bulajić

Izveštaj ambasadora SFRJ u Džakarti Lončara o razgovoru s predsednikom Sukarnom o prilikama u Indoneziji

Djakarta,
broj 218,
7. novembar 1966.

Posetio PS na vlastiti zahtev. U dužem, otvorenom, razgovoru na moja direktna pitanja o situaciji, odnosima sa vojskom, politici nove vlade, političkim rešenjima i položaju levih snaga, Sukarno rekao:

1. Situacija još uvek složena, mada raspored snaga jasniji. Reakcionarni i desni elementi i dalje u ofanzivi, ali vidljivo da su u manjini. Sa rukovodstvima vodećih partija održava kontakte i pokušava da razvije saradnju. Za njega od posebnog značaja da mu te partije dale javnu podršku.

2. Vojsci takođe jasna polarizacija. Većina, naročito mlađeg oficirskog kadra, na njegovoj strani. U Istočnoj i Centralnoj Javi mu privržen i vodeći komandni sastav. Postoje i reakcionarne grupe vezane za Masjumi kao i američka agentura. Od 300 oficira koji školovani u SAD, preko sto zavrbovano. Među njima najistaknutiji: general-major, Panggabean, pomoćnik Suharta, general-major Darsono, novi komandant Siliwangi divizije, dok je Edy Sarwo, komandant par-rupera, zatucani verski fanatik i reakcioner.

Sa Suhartom uspostavio određeno razumevanje i saradnju. Uveren da mu lično lojalan. Međutim, Suharto politički neizgrađen i podložan raznim uticajima. Desni vrše sistematski pritisak na njega; opasno da se u njegovoj blizini nalazl nekoliko proameričkih oficira. PS se ipak nada da će njegov uticaj na Suharta biti još veći.

3. Sarađivat će i podržavati novu vladu, iako se ne slaže sa nekim delovima njenog programa. Pre svega, suviše se podvlači potreba zadovoljenja masa, što nerealno i samo može izazvati nova neraspoloženja. Takođe se ne slaže sa orijentacijom na dobijanje velike pomoći od Zapada.

Sa Malikom, koga ranije smatrao najbližim, ne može naći zajednički jezik. Na pitanju okončanja konfrontacije Malik ga direktno razočarao, preskakanjem osnovnih problema koje postavlja imperijalistička politika VB na ovom području, a nije bio ni dovoljno korektan prema njemu lično. Unatoč toga PS smatra da je poseta Malika Jugoslaviji, Alžiru i UAR-u korisna i da može pozitivno uticati na Malika. Smatra da bi na toj liniji bilo dobro da jugoslovenski rukovodioci ukažu Maliku na suštinu imperijalizma i interese progresivnih snaga u sadašnjoj međunarodnoj situaciji.

4. Kao marksista i revolucionar, nastaviće borbu protiv antikomunističkih

ispada. Ocenjuje da će već za nekoliko meseci moći direktno organizovati akciju protiv odluke MPRS o zabrani komunizma, zbog čega odložena debata o tome u Parlamentu.

Članovi PKI se sada masovno infiltriraju u druge političke organizacije. Rešenje je da se osnuje nova leva partija.

5. PS ponovo pokrenuo pitanje dolaska predsednika Tita. Rekao sam da mi nisu poznate obaveze i mogućnosti predsednika Tita, ali mi se lično čini da situacija u Indoneziji nije još zrela za realizaciju posete. Slaže se da momentalno uslovi nisu najpovoljniji, međutim, očekuje da će se oni znatno popraviti do kraja ove ili početka iduće godine, kada bi se poseta mogla ostvariti.

Na kraju me molio da prenesem najsrdačnije pozdrave predsedniku Titu i rekao da želi da ga poseti čim se vratim.

Ovog puta PS bio neuobičajeno otvoren i konkretan u razgovorima. Često je isticao da mi to govori u najstrožem poverenju, kao ambasadoru svog najboljeg prijatelja.

AJ, KPR I-5-b/40-7

MSP RS, DA, PA, 1966, F-60, br. 432625

Zabeleška o razgovoru predsednika Tita sa ambasadorom Indonezije Suhadijem prilikom predaje akreditiva u Belom dvoru, 8. novembar 1966.

Prisutni: državni sekretar za inostrane poslove Marko Nikezić i generalni sekretar Predsednika Republike Bogdan Crnobrnja, a sa indonežanske strane ministar-savetnik S. Darusman.

Prilikom predaje akreditiva indonežanski ambasador održao je kraći govor /u prilogu/.

Predsednik Tito odgovorio je da sa velikim zadovoljstvom prima akreditivna pisma kojima je predsednik Sukarno akreditovao G. Suhadia kao ambasadora Indonezije u Jugoslaviji. Izrazio je uverenje da će njegov rad biti isto tako koristan kao i delatnost njegovih predhodnika i da će doprineti daljem učvršćenju prijateljskih odnosa između dve zemlje. Veoma mu je drago što je predsednik Sukarno naimenovao upravo Suhadia za ambasadora u Jugoslaviji, što dokazuje da ima puno poverenja u njega. Ambasador će skupa sa nama moći zajednički raditi na daljem razvijanju odnosa između Indonezije i Jugoslavije. Drug Predsednik je pozeleo ambasadoru mnogo uspeha u radu.

Posle prijema akreditiva, predsednik Tito zadržao se kraće vreme u prijateljskom razgovoru sa ambasadorom. Drug Predsednik se interesovao da li predsednik Sukarno namerava da putuje u inostranstvo.

Ambasador je odgovorio da predsednik Sukarno namerava da poseti Evropu. Drug Predsednik je izrazio želju da ga ponovo vidi, pošto se nisu sastali od Kairske konferencije.

Ambasador Suhadi je na to primetio da je predsednik Sukarno pozvao predsednika Tita da poseti Indoneziju. Prilikom puta u Japan, predsednik Tito mogao bi se zadržati nekoliko dana u Indoneziji.

Drug Predsednik je odgovorio da ima pozive za posetu nizu zemalja. Već pre šest godina dobio je poziv da poseti Avganistan. Osim toga pozvan je u Mongoliju, Pakistan, Kambodžu itd. Tek kad izvrši te obaveze došlo bi u obzir da poseti i Indoneziju. Međutim, ako predsednik Sukarno poseti Evropu, onda bi mu bilo lako da poseti i Jugoslaviju, jer Evropa nije velika. Ako ide u Austriju, i onako mora da preleti Jugoslaviju.

Drug Predsednik se zatim interesovao za situaciju u Indoneziji i pitao da li se ona smiruje. Ambasador je odgovorio da se situacija stabilizuje.

Drug Predsednik je zatim primetio da se veći broj Kineza evakuiše iz Indonezije. On je u šali dodao: „Mao Ce Tungu su potrebni crvenogardejci“. On je takođe rekao da mu je poznato da su Kinezi u Indoneziji većinom trgovci i primetio da možda Mao misli da će oni svoje bogatstvo moći preneti u Kinu.

Ambasador Suhadi je odgovorio da će se oko jedan milion Kineza preseliti

u Kinu. Njih ima na Centralnoj i Istočnoj Javi i na Sumatri, naročito u okolini Medana. Samo na Sumatri ima oko pola miliona Kineza. Oni će moći da ponesu sobom samo svoje lične stvari.

Drug Marko Nikezić se interesovao na čiju inicijativu dolazi do tako velikog iseljavanja Kineza. Ambasador je odgovorio da je do toga došlo na inicijativu Indonežanske vlade. Kinezi su pristali i preuzeli obavezu da obezbede potrebne brodove. Međutim, to ide sporo jer se Kinezi ne žure.

Drug Predsednik je zatim pitao da li će Indonezija morati da plati Kini odštetu za nepokretnu imovinu Kineza u Indoneziji. Ambasador je odgovorio da Indonezija nije obavezna da plati bilo kakvu odštetu jer, prema indonežanskim zakonima, Kinezi nemaju pravo da poseduju nepokretnu imovinu.

Drug Predsednik je izneo mišljenje da je bolje imati monolitnije stanovništvo jer bi razne elemente mogli drugi da koriste u svoje svrhe. U vezi s tim on je spomenuo iskustvo Jugoslavije od pre rata, kada je kod nas bilo 450.000 Nemaca koji su Hitleru služili kao Peta kolona. U toku rata oni su svi bili za Hitlera i borili se s oružjem u ruci protiv našeg naroda. Na kraju rata proterano je oko 96% Nemaca iz Jugoslavije.

Drug Predsednik je zatim izrazio uverenje da će se odnosi između Jugoslavije i Indonezije pozitivno razvijati u svakom pogledu. On je rekao da bismo želeli da Indonezija što pre savlada sve teškoće sa kojima se sada bori, a koje proističu iz nedavnih događaja. On veruje da bi predsednik Sukarno mogao tome mnogo doprineti. Drug Predsednik je ponovio da bi se vrlo rado sastao sa predsednikom Sukarnom i s njim razgovarao o međunarodnim problemima. Indonezija je igrala krupnu ulogu u međunarodnim odnosima. Raznim imperijalističkim silama bi više odgovaralo da Indonezija bude suviše zauzeta svojim unutrašnjim problemima i da na međunarodnoj areni ne igra više onu miroljubivu ulogu kao ranije. Nesvrstanim zemljama nedostaje aktivnije angažovanje Indonezije u međunarodnim odnosima, naročito u sadašnjoj situaciji. Imperijalističkim i reakcionarnim silama u svetu smeta politika nesvrstavanja i oni bi hteli da je onemoguće.

Drug Predsednik je izneo da je u pogledu nesvrstavanja u zadnje vreme došlo do niza pozitivnih kretanja. Na primer, Konferencija na vrhu u Africi donela je izvesne pozitivne odluke i sa uspehom sprečila razne imperijalističke manevre. Čak i teškoće koje izgledaju nepremostive mogu se prevazići, bez obzira na teškoće, ako više zemalja imaju ista gledišta. Ne sme se međutim, preceniti snaga nesvrstanih zemalja, ali isto tako ne bi trebalo da se ona potceni. To su problemi o kojima bi vrlo rado razgovarao sa predsednikom Sukarnom.

Ambasador je obećao da će to preneti predsedniku Sukarnu.

Pismo predsednika Tita predsedniku Sukarnu o trojnom sastanku Jugoslavije, Ujedinjene Arapske Republike i Indije u Nju Delhiju

Beograd, 14. novembra 1966.

Dragi prijatelju,

Korisnost naše dosadašnje razmjene mišljenja o međunarodnim pitanjima, kao i želja za daljim jačanjem naše prijateljske saradnje, podstakle su me i ovog puta da Vam se obratim i da Vas upoznam sa razgovorima koje sam, na nedavnom Trojnom sastanku u Nju Delhiju, imao sa predsjednikom UAR Naserom i premijerom Indije Indiomom Gandhi.

U svijetu je, naročito u posljednje vrijeme, došlo do mnogih promjena i u nekim oblastima, do kritičnog pogoršanja situacije, koja zbog toga, i pored izvjesnih pozitivnih tendencija, u cjelini nije dobra. Sa raznih strana u više navrata izražavana je zabrinutost i isticano je mišljenje da je potrebno ulagati stalne napore na spriječavanju takvog razvitka u svijetu. Prilikom susreta koje sam ove godine imao sa predsjednikom Naserom i premijerom Indiomom Gandhi, došli smo na ideju da bi se mogao ponovo održati tripartitni sastanak, kako bi, pored razmatranja daljeg unapređenja međusobne saradnje, iscrpno razmijenili mišljenja o aktuelnoj svjetskoj situaciji i mogućnostima doprinosa stvari mira i ravnopravne međunarodne saradnje. Mi smo takođe imali u vidu da bi u sadašnjim uslovima teško bilo moguće ili cjelishodno neko šire konsultovanje nesvrstanih zemalja, pogotovo što bi za takvu akciju bila neophodna inicijativa i podrška svih nesvrstanih zemalja. Razumije se, mi Trojni sastanak nismo smatrali nikakvom supstitucijom šireg skupa nesvrstanih zemalja, niti smo time htjeli da drugim nesvrstanim zemljama oduzimamo slobodu inicijativa i akcija, što smo jasno istakli uoči i u toku našeg sastanka. Naprotiv, mi bismo i sada, kao i ranije, mogli samo da pozdravimo takve i slične aktivnosti nesvrstanih zemalja.

Na našem sastanku u Nju Delhiju mi smo zaista otvoreno i iscrpno razmotrili sadašnju međunarodnu situaciju. I saglasili smo se u pogledu stanja i uzroka sadašnje međunarodne zategnutosti, do koje dolazi, prije svega, zbog pojačanog pritiska imperijalističkih i neokolonijalističkih snaga na novooslobođene zemlje i zemlje u razvoju, među kojima su naravno i nesvrstane, iako ima i drugih hegemonističkih i nemiroljubivih tendencija. Imperijalizam se ne miri sa željom sve većeg broja zemalja da se potpuno osamostale i da politički i ekonomski učvrstaju svoju nezavisnost. Isto tako ne želi se sagledati činjenica, da su danas vojni savezi sve manje efikasno sredstvo politike i loša baza svjetske bezbjednosti.

Posebnu pažnju posvetili smo situaciji u Africi, u kojoj je pritisak imperijalizma i neokolonijalizma izuzetno jak i gdje nezavisne zemlje u svojoj borbi sa pravom očekuju veću podršku.

Dragi prijatelju,

Na našem sastanku, kao što ste vjerovatno već upoznati, mi smo istakli uvjerenje da su osnovni principi sadržani u dokumentima Beogradske i Kairske konferencije nesvrstanih zemalja – a takođe i na konferenciji u Bandungu – i dalje aktuelni. Pošto je miroljubiva koegzistencija jedina alternativa politici sile i pritiska, ja sam ubijeden, da je realno i potrebno da se, kao i do sada, zalažemo za njeno ostvarenje. Po našem mišljenju principi koegzistencije su danas šire prihvaćeni – nego što je to bio slučaj prije nekoliko godina – od strane mnogih zemalja i snaga izvan i unutar blokova. Smatramo da je jedan od bitnih ciljeva politike nesvrstavanja da podrži takva nastojanja, utoliko više što ovi principi još uvijek ne dolaze do punijeg izražaja zbog postojanja politike sile i pritiska od strane reakcionarnih snaga. Zajedničke akcije nesvrstanih zemalja, koje su težile univerzalnoj primjeni principa koegzistencije imale su pozitivnog odraza na međunarodnu situaciju. Mi vjerujemo da danas nesvrstane i druge miroljubive zemlje i snage – predstavljaju još snažniju potencijalnu snagu u svijetu.

Na Trojnom sastanku posebnu pažnju smo posvetili stanju međunarodnih ekonomskih odnosa i položaju zemalja u razvoju, polazeći od uvjerenja da je ubrzanje njihovog razvitka osnovni preduslov njihove političke i ekonomske nezavisnosti. S tim u vezi, konstatovali smo da je ostvaren značajan napredak u utvrđivanju nove međunarodne politike razvoja, ali da se u praksi još nije krenulo naprijed zbog čega je, u mnogim konkretnim pitanjima, položaj zemalja u razvoju pogoršan. Iako one čine velike napore da mobilišu sredstva i da u većoj mjeri koriste svoja prirodna bogatstva, zemlje u razvoju ne mogu osjetnije ubrzati svoj razvitak ukoliko ne bude odgovarajuće šire saradnje i promjene dosadašnjeg odnosa prema njima od strane visoko razvijenih zemalja. Naše je mišljenje da u ovim pitanjima postoje krupni zajednički interesi svih zemalja u razvoju, bez obzira na pojedine razlike među njima. Smatramo takođe da je veliki broj onih koji žele i traže da se nastave i prošire zajedničke i druge akcije u cilju rešavanja pomenutih pitanja, koja zaslužuju našu najveću pažnju. U tom smislu izrazili smo nadu da će druga konferencija UNCTAD postići veći napredak i da je zbog toga neophodno da se jačanjem aktivnosti i jedinstvenim nastupom tzv. grupe 77 zemalja utiče na razvijene zemlje u tom cilju.

Isto tako, mi smo na našem sastanku zaključili da je potrebno proširiti i zajedničke napore naše tri zemlje na planu ekonomske saradnje i ujedno dalje jačati ekonomsku saradnju sa drugim prijateljskim zemljama. Dogovoreno je da se što skorije održi sastanak ministara za privredna pitanja tri zemlje u cilju razmatranja mogućnosti unapređenja međusobne saradnje i većeg doprinosa nastojanjima zemalja u razvoju da poboljšaju međunarodne uslove za svoj ekonomski razvoj.

Budući da rat u Vijetnamu u velikoj mjeri opterećuje međunarodne odnose i ugrožava svjetski mir, mi smo takođe iscrpno razmijenili mišljenja i o ovom problemu. Nama je bilo potpuno jasno da obezbjeđenje mira u ovom slučaju prije svega zavisi od SAD koje su nosilac intervencije i agresije, a koje za sada ne po-

kazuju spremnost da preduzmu konkretne mjere za obustavu ovoga rata. Naše je uvjerenje da bi sve miroljubive snage trebalo da vrše dalji pritisak za traženje političkog rješenja i za ostvarenje takvih uslova u kojima bi vijetnamski narod mogao da živi u miru i slobodi i da sam odlučuje o svojoj sudbini bez miješanja sa strane. Polazeći od toga, iznijeli smo naše stavove o potrebi obustave bombardovanja DR Vijetnama i ravnopravnog učešća FNO kao jedne od glavnih strana u svim naporima za povlačenje stranih trupa i pregovore. Naravno, mi nismo mogli dati bilo kakve konkretne prijedloge za rješavanje, jer bi to bilo neoportuno u situaciji kada za to ne postoje odgovarajući preduslovi.

Na kraju, želio bih da kažem da se na našem Trojnom sastanku ponovo pokazalo da su osnovni prilazi Indije, UAR i Jugoslavije vrlo bliski kako u pogledu ocjene međunarodne situacije tako i u pogledu korisnosti veće aktivizacije svih nesvrstanih zemalja i miroljubivih snaga uopšte. Mi smo se saglasili da bi češća razmjena mišljenja između dvije, tri ili više zemalja, kao i između nesvrstanih zemalja uopšte, bila korisna i da bi se pozitivno odrazila na jačanje borbe za mir i na dalju afirmaciju politike nesvrstavanja. Uvjereni smo da je Trojni sastanak u Nju Delhiju bio koristan ne samo za naše tri zemlje, već i za stvar mira i međunarodne saradnje, i da će korisno poslužiti naporima i težnjama nesvrstanih zemalja i svih onih koji se danas bore za nezavisnost i mir.

Ja razumijem da ste Vi, dragi Predsjedniče, u ovom momentu zauzeti sa rješavanjem mnogih drugih problema. Vjerujem, međutim, da ste i Vi mišljenja da je korisno da izvršimo i ličnu razmjenu mišljenja o aktuelnim svjetskim problemima, kad nam se za to ukaže podesna prilika. Takođe sam duboko uvjeren da će se, uz obostranu spremnost, naši odnosi i saradnja dalje razvijati i unapređivati na osnovi tradicionalnog prijateljstva i zajedničkih interesa naših dviju zemalja.

Veoma bih cijenio, gospodine Predsjedniče i dragi prijatelju, Vaša mišljenja o ovim i drugim problemima međunarodnih odnosa kao i o mogućnostima povećanja doprinosa naših i ostalih zainteresovanih zemalja u cilju jačanja uloge nesvrstanih zemalja u sadašnjim međunarodnim uslovima.

Sa prijateljskim pozdravima.

Iskreno Vaš
T.

226

Novе instrukcije Ministarstva inostranih poslova Indonezije za saradnju sa Jugoslavijom

Informacija iz Džakarte

16. novembar 1966.

Posle razgovora Subandrio – Lončar, iz Predsedničkog ureda MIP dobio nalog da razmotri i predloži dodirne tačke sa Jugoslavijom na kojima bi Indonezija mogla, na međunurodnom planu i uopšte međusobnim odnosima, imati zajednički stav i gde bi mogla saradivati, kako bi se naši odnosi poboljšali. Referada u MIP-u koja radi na tome će predložiti da se jače naglase oni stavovi koji su već sada zajednički /Vijetnam, itd./, kao početnu indikaciju, vraćanju neangažovanosti.

AJ, KPR I-5-b/40-7

227

Zabeleška o razgovoru predsednika Tita sa Muhamadom Jusufom, specijalnim izaslanikom novog predsednika Indonezije Suharta, 7. oktobar 1967.

Razgovoru su prisustvovali: s jugoslovenske strane drugovi Vladimir Popović i Budimir Lončar, a s indonežanske strane – ambasador Indonezije u Jugoslaviji.

Jusuf je izrazio zahvalnost što ga je Predsednik Republike primio. Preneo je tople pozdrave predsednika Suharta drugu Titu i narodima Jugoslavije. Dodao je da predsednik Suharto žali što mu poslovi u njegovoj zemlji nisu omogućili da lično dođe u Jugoslaviju i razmeni mišljenja o nizu problema sa drugom Predsednikom. S toga je rešio da u našu zemlju kao svog ličnog pretstavnika uputi ministra Jusufa. Predajući poruku drugu Predsedniku, Jusuf je podvukao da se ona u prvom redu odnosi na proširenje ekonomskih i finansijskih odnosa između dve zemlje kao i na jačanje saradnje po svim pitanjima od interesa za Indoneziju i Jugoslaviju.

Drug Predsednik se upoznao sa sadržajem lične poruke. Zamolio je Jusufa da izrazi zahvalnost generalu Suhartu.

Veoma rado će porazgovarati o ekonomskim i političkim odnosima između naše dve zemlje. Mišljenja je da je potrebno te odnose dalje unapređivati.

Zatim je drug Predsednik podvukao da mu je veoma drago što se gledišta Indonezije i Jugoslavije po pitanjima spoljne politike, a posebno krize na Bliskom istoku, potpuno podudaraju. To je naročito važno sada kada stvari u pogledu rešenja krize na Bliskom istoku idu dosta teško. I to bez obzira na činjenicu što su Arapi posle posete druga Predsednika UAR, Siriji i Iraku pristali na političko rešenje. Stvari se sada sve više zapliću. Neke velike sile, konkretno SAD, se sada reteriraju i zauzimaju kruće stavove. To nas zabrinjava. Utešno je, međutim, što je Francuska zauzela progresivan stav u pogledu rešenja sukoba. Ona želi da pomogne arapskim zemljama da se problem reši. I Velika Britanija je donekle izmenila stav i postala fleksibilnija. Sada glavna odgovornost leži na SAD. Tim više što je Sovjetski Savez već od samog početka zauzeo odlučan stav po pitanju sukoba na Bliskom istoku. Iznenađuje nas što tri velike sile koje su prilog hitnog rešenja krize na miroljubiv način nisu uspele da navedu SAD na to da i one prihvate takav kurs.

Nesvrstane zemlje mogu da u ovom pogledu odigraju krupnu ulogu. Potrebno je da one još jedinstvenije istupe kako po pitanju Bliskog istoka tako i po pitanju kolonijalizma itd. Osim toga, danas se menja odnos snaga u svetu. Niz zemalja koje nisu ni nesvrstane ni socijalističke takođe menjaju svoj stav u poređenju sa prvobitnim stavom koji je išao u prilog Izraela. Sada se sve te zemlje sve više izjašnjavaju za hitno i miroljubivo rešenje krize.

Ima još malo nade da bi sadašnje zasedanje Generalne skupštine UN moglo da donese neke pozitivne rezultate. Međutim, ne treba ni isključiti mogućnost da se ovo zasedanje završi nesporazumom i da po pitanju Bliskog istoka ne bude doneto nikakvo rešenje. Ako bi do toga došlo onda bi trebalo razmisliti kakvu bi dalju akciju nesvrstane i miroljubive zemlje trebalo da povedu da bi sprečile da se agresija završi na štetu Arapa, to jest da se Arape ne prisiljava na kapitulaciju, jer oni na to ne bi pristali. Cilj akcije treba da bude obezbeđenje mira.

S druge strane, činjenica je da Izrael postoji kao država. Mi smo to objašnjavali Arapima koji su sada svesni te činjenice. Naravno ne može se prihvatiti zamisao Izraela koji teži za tim da proširi svoje teritorije na račun arapskih zemalja. Pored toga ne može se dozvoliti da pitanje palestinskih izbeglica i dalje ostane da visi u zraku. To pitanje mora da se reši.

Arapski rukovodioci su se uglavnom složili sa našim predlozima sa kojima je predsednik Suharto upoznat. Nije se radilo o nekom planu već o bazi koja bi omogućila dalje razgovore i konkretno formulisanje stavova. Naš predlog je doveo Arape na poziciju političkog a ne vojnog rešavanja krize na Bliskom istoku. Kod svih Arapa postojala je tendencija da se kriza reši vojnim putem. Međutim, oni nemaju realne mogućnosti za to. Kroz izvesno vreme to može da se promeni, ali to bi svakako moglo da dovede do svakakvih nepoželjnih situacija. Razmenili smo mišljenja sa mnogim šefovima država i vlada Afrike, Azije i Latinske Amerike. Ogromna većina državnika izrazila se u prilog traženja solucije na političkom terenu, rešenja koje ne bi ponižavalo Arape i koje ih ne bi teralo na

kapitulaciju.

Sada se na Bliskom istoku u stvari vodi bitka o tome da se sukobi ne smeju rešavati vojnim putem. Ukoliko bi sada pobedili pristalice agresije, to bi predstavljalo opasnost i za druge regione u svetu. Lokalni ratovi bi mogli da izbiju i na drugim mestima. Ne može se dozvoliti da dođe do takvih ratova. SAD su sada videle da je moguće rešavati pojedine probleme putem sile. Ranije je postojala teza da bi svaki rat, pa i lokalni, neizbežno doveo do atomskog rata. Međutim, stvari ne stoje tako. Snage atomskih sila – SSSR i SAD – su uravnotežene. Obe sile su načisto s time da bi pokušaj izazivanja atomskog rata bio jednak samouništenju. Sve nesvrstane i miroljubive zemlje treba da učine sve kako se lokalni ratovi ne bi isplatili. Treba sprečiti upotrebu sile za rešavanje međunarodnih sporova.

Reakcionarne imperijalističke snage pokazuju tendenciju da likvidiraju progresivne režime na Bliskom istoku, kao i svuda gde im je to moguće. Evropa u tome ne predstavlja izuzetak, kao što to pokazuje primer Grčke. Da bi ostvarile svoje ciljeve, imperijalisti dovode na vlast najreakcionarnije režime tj. režime koji će slediti njihovu politiku. To predstavlja opasnost za sve zemlje, naročito za male. To bi moglo da dovede do proširenja rata koji ne bi neizbežno trebalo da bude atomski rat. Drugi svetski rat je bio veoma razoran a danas su sredstva klasičnog naoružanja daleko savršenija nego što je to bio slučaj u drugom svetskom ratu. Ovome treba posvetiti veoma ozbiljnu pažnju.

Jusuf je podvukao da predsednik Suharto i indonežanska vlada veoma cene napore druga Predsednika i naše vlade za miroljubivo rešenje krize na Bliskom istoku. Indonežanska vlada smatra da bi tu krizu trebalo rešiti što pre pošto ona predstavlja opasnost za mir u svetu. U ovome pogledu Indonezija i Jugoslavija imaju identična gledišta.

Indonežanska vlada sada je veoma zauzeta unutrašnjim problemima, naročito na ekonomskom polju. Treba obezbediti privredni razvoj zemlje i poboljšati standard života stanovništva. Postoje mogućnosti za saradnju dve zemlje na privrednom polju. O ovome je vodio razgovore za vreme svog boravka u našoj zemlji. Indonezija je naročito zainteresovana za industrijski razvoj. Jugoslavija je pomogla Indoneziji da obnovi svoju privredu. Bio bih zahvalan ako bi drug Predsednik u tome pogledu mogao da neke savete.

Drug Predsednik je rekao da ima puno razumevanje za ekonomsku situaciju u Indoneziju. Mi smo već od samog početka činili sve što možemo na polju saradnje sa zemljama u razvoju, kako bi se doprinelo razvoju tih zemalja. Što se tiče konkretnih pitanja o tome sada ne bi govorio pošto je u poslednje vreme bio zaokupljen spoljno-političkim problemima kao i pitanjima koja se odnose na našu privrednu reformu. Ovu treba da završimo, kako bismo još brže mogli da idemo napred. Sa organima koji se bave tim problemima će razgovarati i reći što bi Jugoslavija trebalo i mogla da učini na polju privredne saradnje sa Indonezijom.

Nama je jasno da je Indonezija velika zemlja. Veoma je važno da ona sa-

čuva svoju nezavisnost, a ona će biti nezavisna samo onda ako bude i ekonomski nezavisna. Indonezija može da igra i već igra važnu ulogu u svetu. Neobično je važno da progresivne zemlje koje mogu da pomognu – neke više a neke manje – u punoj meri shvate potrebe Indonezije. To je takođe jedan od puteva da se one-mogući ostvarenje imperijalističkih planova.

O tome će se razgovarati i na predstojećoj konferenciji 86 zemalja u razvoju /ranije ih je bilo 77/, koja će se održati u Alžiru. Ta konferencija predstavlja pripremu za drugo zasedanje Konferencije UN o trgovini i razvoju koje će se održati u Nju Delhiju početkom iduće godine.

Jusuf je podvukao da se Indonezija još uvek pridržava svoje prvobitne politike „pančašile“. Indonezija vodi nezavisnu i aktivnu politiku i želi da uzme učešća u aktivnosti nesvrstanih zemalja.

Izrazio je zahvalnost na pomoći koju je Jugoslavija ukazala Indoneziji. Podvukao je duh saradnje i prijateljstva koji vlada u odnosima između dve zemlje. Naročito ceni predusetljivost sa kojom je bio primljen za vreme boravka u našoj zemlji.

Drug Predsednik je rekao da koristi priliku da preko specijalnog izaslanika pozove predsednika Suharta da iduće godine poseti Jugoslaviju.

Jusuf se na ovome zahvalio.

AJ, KPR I-3-a/39-33

ИНДОНЕЗИЈА НА СТРАНИЦАМА ДНЕВНОГ ЛИСТА ПОЛИТИКА 1945–1947. Одабрани текстови

1

Борбе у Индонезији

(Овај чланак преносимо из првог броја часописа „Тридесет дана“):

Одмах после безусловне предаје Јапана, савезнички врховни командант за југоисточну Азију, адмирал Лорд Маунтбатен, како је јавила агенција Рајтер, упозорио је јапанске трупе у холандским колонијама у Индонезији да не предају власт никаквој индонезијској организацији. „Задатак окупирања холандско источне Индије, пише Рајтер, морају да изврше трупе команде за југоисточну Азију пошто Холанђани због транспортних тешкоћа не могу да пребаце своје трупе из Холандије на Далеки Исток“. Енглеске трупе, под командом Маунтбатена, почеле су септембра месеца са великом ужурбаношћу да се искрцавају на острва Индонезије, земље огромног природног богатства са 70.000.000 становника која је пре рата била колонијални посед Холандије.

У међувремену, Индонезијанци, који су током рата водили партизански рат против Јапанаца на својим острвима, били су преузели власт у својој земљи и успели су да разоружају низ јапанских гарнизона и завладају широким пределима на острвима Јави, Суматри и Борнеу. Када су јапанске и енглеске трупе почеле да им отимају ту власт, Индонезијанци су се одупрели оружјем. Накнадни догађаји у Индонезији и улога појединих великих сила у тим догађајима разумљиви су у светлости привредне важности Индонезије.

Већи део Индонезије, који обухвата острва Јаву, Борнео, Суматру, Целебес итд, пре рата био је део холандског колонијалног царства. Ова острва спадају међу најгушће насељене пределе света: на територији од близу два милиона квадратних километара живи 70 милиона становника, већином Малајаца, који сачињавају 50 разних народности и племена. Највеће острво је Јава, на коме живи 40.000.000 становника. Као и на другим острвима, скоро сви њихови становници сиромашни су сељаци, са веома мало или скоро без земље.

Готово сва земља припада холандској влади, која је изнајмљује крупним америчким, холандским, енглеским и јапанским трустовима. Тако амерички трустови гуме У. С. Робер, Гуђир, Хаваји-Суматра Робер, имају огромне површине земље на острву Суматри, где гаје или где се може гајити гумено дрво. Рокфелеров труст нафте, Стандард Оил оф Њу Џерзи, има

огромне комплексе земљишта у Индонезији, где се може производити нафта. Холандска компанија Ханделе Верајниген из Амстердама, чији је претседник до скоро био бивши холандски премијер др Кољни, имала је скоро половину острва Суматре. Феудални принчеви имају такође веома велике делове земље у Индонезији.

Ова острва спадају међу најбогатије колонијалне поседе у свету. Холандија је пре рата сваке године црпла преко 6 милијарди динара годишње са ових острва. Плодно земљиште и жарка клима омогућују обилну производњу разноврсних прехранбених и индустријских биљки. Пре рата Индонезија је давала 98% светске производње кинина, 37% гуме, 44% палмовог уља, 16% чаја, 9% шећера. Индонезија је такође веома богата рудама, нарочито калајем, гвожђем и златом. Пре рата 20% светске производње калаја долазило је из Индонезије. Главне гране привреде Индонезије налазе се у рукама крупних банкара и индустријалаца Холандије, Сједињених Америчких Држава и Велике Британије. Према извесним подацима до почетка 1940. године, од 4,6 милијарди холандских гулдена инвестираног страног капитала у Индонезији, 2,5 милијарде су припадале холандским фирмама, око 760 милиона енглеским, око 400 милиона америчким и 175 милиона јапанским. Веома мали удео у привреди Индонезије играо је индонезијски капитал.

Досада није познато ко руководи војним и политичким операцијама Индонезијаца у борби против британских, холандских и јапанских трупа. Неке америчке и енглеске новине пишу да покретом руководи неки др Сукарно. Те су новине јавиле да је др Сукарно апеловао неколико пута код америчке владе за помоћ. Амерички министар спољних послова, Бернс, најавио је 25. октобра „да су британске и холандске снаге на Далеком Истоку употребиле у политичке сврхе оружје добивено на основу Закона о зајму и најму и да су САД томе противне“. Како пише Рајтер, Бернс је додао да је од британске и холандске владе затражено да скину обележене знаке САД са оружја које употребљавају у Индонезији. Британски премијер Атли изјавио је у Парламенту да Велика Британија шаље појачања у Индонезију, како би одржала реч дату својим холандским савезницима. Енглеске и америчке новине јављају да је после преговора са холандским и енглеским командантима др Сукарно позвао Индонезијанце да положи оружје и престану са борбом. Индонезијанци су наставили борбу и др Сукарно је после преговора морао да осуди „екстремисте“ који се и даље боре. Сутрадан после склапања споразума са британским командантом, јавља агенција Рајтер, Индонезијанци су убили др Сукарна.²³¹

Радио станица у Сурабаји, како јавља Рајтер, 4. новембра позвала је

* Реч је, наравно, о западној пропаганди. Сукарно је био председник Индонезије од 1945. до 1967.

Индонезијанце да не обраћају пажњу позиву Сукарна за обуставу борбе. „Радио Сурабаја позвао је Индонезијанце да наставе и даље своју борбу за независност свим средствима, и против свих непријатеља индонезијске републике.“

Овај покрет Индонезијанаца за слободу изазвао је симпатије међу другим колонијалним народима и међу становништвом југоисточне Азије.

Ђаварлат Неру, један од руководилаца Индијског националног конгреса, поздравио је борбу Индонезијанаца и затражио помоћ светске јавности да Индија, Индонезија и остале колонијалне земље добију слободу. Према писању енглеских, обалски радници у Аустралији и Новој Зеландији обуставили су укрцавање свих британских и холандских који су требало да воде појачања за Индонезију. У Аустралији и Њу Зеланду савез радничких синдиката једногласно је одобрио ову одлуку обалских радника.

Политика, 15. новембар 1945.

2

Борба индонезијског народа за слободу и независност

Представник Совјетског Савеза изнео је пред Савет безбедности Организације Уједињених народа питање Грчке, а претставник Украјине питање Индонезије, двеју земаља у којима су британске трупе употребљене ради угушивања народних демократских покрета.

Ситуација у Грчкој прилично је добро позната. Насупрот томе, врло се мало зна о појединостима индонезиског покрета. И сама британска штампа жали се да због цензуре нема отуда скоро никаквих озбиљних обавештења и да је приморана црпiti ретке појединости из малог броја телеграма америчких новинара на Далеком Истоку.

Индонезија, или како њени бивши господари Холанђани кажу, Холандске Индија, није нека мала и безначајна колонијална земља, ретко насељена раштрканим урођеницима. То је један од најбогатијих и најнасељенијих делова земаљске кугле.

Индонезија је део Малајског Архипелага, низа великих и малих острва, која одвајају Индиски од Тихог Океана. Налази се скоро на самоме екватору, тако да је то земља вечитога лета. Најважнија су индонезиска острва: Јава, Суматра, Нова Гвинеја, Борнео и Целебес, поред врло великога броја мањих.

У Индонезији живи 70.000.000 становника, од којих само четврт милиона чине Европљани. Острво Јава гушће је насељено, него и сама Белгија, најнасељенији део Европе.

Цела колонија по броју становника већа је скоро осам пута него Холандија, која би толиким народом хтела да господари, а по пространству већа је педесет осам пута од Холандије. Само острво Борнео велико је колико цела Француска.

На Јави има шест градова са преко 100.000 становника. Највећи, Батавија, броји пола милиона душа, а Сурабаја, други град по величини, има 350.000 становника отприлике као Београд.

Индонезјани су један од најстаријих и најкултурнијих народа Далеког Истока. Некада су били будисти, а сада су у великој већини муслимани. Говоре једним од најстаријих и најуглађенијих језика света. Имају врло богату и стару литературу. Најстарија сачувана књижевна дела потичу из XII и XI-II века. Из исте су епохе и величанствени будистички храмови којих има више стотина на Јави. Најчувенији је међу њима храм Боро Будур, који је убрајан у највећа светска чуда. Кад би се изванредне средњовековне скулптуре и ба-рељефи овога храма поређали једно крај другог, ред би био дугачак близу пет километара. Само тај занимљиви податак показује огромне размере овога уметничког дела, једне од највећих архитектонских творевина човечанства. Чувена је исто тако индонезиска музика, која је постигла врло високи уметнички ниво. Занати и примењена уметност такође су напредни.

Холанђани су се први пут у Индонезију искрцали 1595. године и остали су у тој земљи све до сада, не због тога што су били очарани величанственошћу њених храмова и изванредном музиком, већ зато, што су одмах бацили око на природна богатства, која су огромна.

Од целокупне светске производње квинквине, од које се праве кинин и други лекови, сама Индонезија даје 92%. Она затим даје 80% капока, нарочите врсте памука, и 70% од укупне количине бибера која се производи у свету. У производњи каучука Индонезија заузима друго место у свету, у производњи шећера, чаја и калаја треће, у производњи пиринча и кафе четврто, а у производњи дувана пето место у свету.

Поред тога, Индонезија даје годишње 3.400 килограма злата и 4.500.000 тона бензина. Бензин експлоатише енглеско-холандско друштво „Ројалдач“ и у томе је добрим делом чвор садашње политичке ситуације.

Холанђани су прво били основали у Индонезији своја тржишта, а затим су приграбили сву власт и поробили цео народ. Овај посао у почетку водила је чувена Компанија Источне Индије, а касније сама холандска држава. Од домородаца су биле отете најплодније земље и они су силом натерани да производе за извоз: кафу, дуван, шећер, цимет, индиго, чај, бибер и друге производе које су Холанђани својим бродовима разносили по свету и продавали за добре паре. Овај режим био је узрок честе глади од које су понекад умирале стотине хиљада људи, али је зато холандски крупни капитал

растао као печурка после кише.

Због тога су на Јави врло често избијали устанци против Холанђана. Један од највећих трајао је од 1825. до 1830. године. Водио га је јавански народни херој Дипа Негара. Холандија је у овом рату, и поред своје велике техничке надмоћности, изгубила преко 15.000 људи. Дипа Негара најзад је савладан и убијен, али и данас још постоји традиција да је он жив и да ће се једнога дана појавити да поново поведе свој народ у ослободилачки рат. Јаванци су безуспешно устајали на оружје 1849, 1865, 1870. и 1883. године. У току устанка 1849. који је био један од најозбиљнијих, само од глади помрло је пола милиона Јаванаца.

Национална свест, међутим, све се више развијала и све више је јачао ослободилачки покрет. Индонежани су продужили борбу за независност и за ослобођење од холандских угњетача и експлоататора. Вође те борбе били су великим делом омладинци, васпитани на западњачким универзитетима. У току последњих деценија све више се развијало и индустриско радништво, свесно своје улоге и својих права.

Холандски окупатори, међутим, нису хтели ни да чују за демократске методе владавине и за захтеве индонезиских родољуба, који су тражили учешће у управљању својом земљом. Сваки покрет за независност немилосрдно је сузбијан. Политику оних ретких Холанђана који су предлагали попуштање и компромис колонијалци су називали „етичком лудошћу“, тражећи примену голе силе.

У таквом стању затекао је Индонезију Други светски рат и напад Јапанаца на савезнике. Убрзо после препада код Перл Харбура 7. децембра 1941. Јапанци су успели да заузму Индонезију и да се докопају њених природних богатстава, а нарочито извора природне гуме, што је био врло тежак ударац за савезнике.

Под јапанском окупацијом индонезиски народ продужио је борбу за своју независност и дигао се на оружје против нових окупатора. Уздајући се у обећања Атлантске повеље и у многобројне изјаве савезничких државника, Индонежани су очекивали да ће после победе над јапанским фашистичким завојевачима најзад стећи слободу, за коју су се толико дуго борили и тако тешке жртве поднели. Ратујући против Јапанаца они су много допринели савезничкој победи, одвајајући јапанске трупе од других фронтава и отежавајући у великој мери искоришћавање индонезиских производа за сврхе јапанскога империјализма.

После пораза Немачке, када је Јапан почео да попушта, они су ослободили скоро сву своју земљу, наоружали се оружјем отетим од окупатора и отпочели стварање својих народних власти, независних од Холанђана.

Насупрот овоме, холандски колонијалци у Индонезији сматрали су да им је народни покрет Индонежана већи непријатељ него сами Јапанци.

Многи од њих сарађивали су са Јапанцима и помагали им да из Индонезије извлаче каучук, неопходан за моторизоване трупе, бензин за авијацију и друге сировине. Све то, наравно, ради личнога профита.

У току рата холандска емигрантска влада давала је извесна магловита обећања Индонежанима. У томе смислу и краљица Вилхелмина одржала је један говор 1942. године. Али, када је Јапан капитулирао и кад се рат завршио, Холандија је та обећања потпуно заборавила и тражила од Индонежана да одмах положи оружје и да се врате под власт холандских колонијалаца, од којих је велики број сарађивао са јапанским окупатором.

Холандија, међутим, није била у стању да издејствује остварење ових својих захтева, јер није имала ни војске, коју би у Индонезију могла послати, ни довољно бродова за транспорт трупа. Зато се обратила за помоћ Великој Британији и ова је послала своје трупе на Јаву да оне разоружају Индонежане и поново успоставе холандску власт. Тако је на Јави отпочео нови рат.

Британци, наравно, целу ствар не приказују овако. Они тврде да су трупе морали послати ради разоружања Јапанаца и ради спасавања оних Европљана, које су Јапанци држали у логорима као ратне заробљенике и интернирце.

Брзо се, међутим, показало да је ово био само изговор. Видећи да не могу сами изаћи на крај са народним покретом, који се није дао разоружати, они су, сасвим супротно својим тврђењима, наоружали преостале Јапанце и окренули их против ослободилачког покрета индонезиског народа. Сад се ова акција и бомбардовање индонезиских села и градова правда потребом завођења реда и безбедности.

Оваква британска и холандска политика наишла је на знатан отпор. У Индији је дошло до протеста и до штрајкова услед употребе индских трупа за борбу против Индонежана. Пристанишни радници у Аустралији, на Новом Зеланду и у Јужној Африци у више махова одбили су да товаре ратни материјал за Индонезију. Било је случајева да су британски морнари одбијали да превозе холандске трупе за Индонезију, а недавно је дошло и до штрајка британског ваздухопловног особља на Далеком Истоку, опет из истих разлога. И у самој Великој Британији чули су се врло оштри протести.

Тешко је дати прецизну слику онога што се сад у Индонезији дешава, пошто се отуда добијају само извитоперени званични извештаји холандски и британски у којима се тврди да се ради о „полициским операцијама“, против малог броја „екстремиста, разбојника и пљачкаша“. Ради тога доказује се да у Индонезији „због расних разлога“ нема и не може бити правога националног покрета и да су Индонежани неспособни да сами собом управљају.

У крупним потезима стварна ситуација изгледа овако:

Постоји врло јак народни покрет за потпуно ослобођење Индонезије

од холандских колонијалаца и британске окупације. Он има и своју политичку и своју војничку организацију и добро је наоружан оружјем отетим од Јапанаца.

Известан број индонезиских политичара, као што су Сјахир и Сјарифодин, покушавају да ослабе народни покрет, надајући се да ће умилостивити Холанђане и Британце и издејствовати неку нагодбу са њима, по којој би Индонезија добила какву такву самоуправу.

Неки Холанђани, као што су Ван Мок и Ван дер Плас, спремни су да разговарају са њима.

Већина холандских колонијалаца тражи, међутим, употребу силе и одбија сваки компромис, оптужујући чак и Британце да нису довољно енергични.

Холандска влада предлаже оснивање „Волксрада“, неке врсте скупштине у којој би Индонезјани имали већину, али би чланове наименовала холандска влада, а и сама скупштина не би имала никакве стварне власти. На ово, међутим, не пристају чак ни Сјахрири и Сјарифодин.

Велика Британија, са своје стране подржава, како се званично тврди политику компромиса са групом блиском овој двојци.

У међувремену, борбе се настављају. Сасвим супротно ономе што тврди већи део британске штампе, то нису „полициске операције“ против „екстремиста“ и „бандита“. По поузданим обавештењима, на Јави и осталом индонезиском острвљу воде се борбе које могу трајати годинама, и које су, уствари, прави рат против ослободилачког покрета једног народа од 70 милиона. Преговори, уколико се воде, тобож са индонезиским националистима, воде се уствари са малим бројем издајника, који покушавају да организују одреде за борбу против правог националног покрета.

Мих. С. Петровић

Политика, 10. фебруар 1946.

3

На Јави и Суматри настављају се борбе између холандских трупа
и Индонежана

Хаг, 10. јануара

ТАСС јавља:

Према последњим вестима из Индонезије сазнаје се да на разним секторима Јаве и Суматре настављају оружани сукоби између холандских трупа и Индонежана. Град Палембанг и извори нафте у близини града налазе се у рукама Холанђана. Како јавља агенција АНП, холандска авијација је бомбардовала индонежанске позиције на Целебесу. Оборен је један холандски авион.

Када су се после капитулације Јапана енглеске и холандске трупе искрцале на главна острва Индонезије оне су већ затекле на тим острвима од народа прокламовану републику чији су творци били сви напредни и родољубиви елементи који су током целог рата водили немилосрдну борбу против јапанског окупатора.

Одмах по свом искрцавању, Енглески и Холанђани свечано су изјавили да је циљ њиховог доласка разоружање остатка јапанских гарнизона и ослобађање савезничких заробљеника и цивила који су 1942. године допали јапанског ропства. Међутим, врло брзо Индонежани су констатовали да су се ове трупе појавиле само зато да би успоставиле стари колонијални режим, уништиле Индонежанску Републику и све оне демократске тековине које је народ ових острва извојевао својом борбом. У сукобима са индонежанским родољубима Британци и Холанђани, на опште гнушање демократског јавног мњења у свету, употребили су и јапанске јединице чији је број страна штампа ценила на око 50.000 војника.

Пред концентрисаним нападима Енглеца, Холанђана и Јапанаца Индонежани су били приморани да се повуку из извесних места: Батавије и Сурабаје на острву Јави; Палембанга, Медана и Паланга на Суматри; Балик Папана на Борнеу, али, у унутрашњости земље, становништво је спонтано образовало нове и многобројне јединице које су се ставиле у службу индонежанске владе и наставиле борбу против колонизатора.

Прошло је више од 15 месеци од слома јапанског милитаризма, а борбе у Индонезији и даље трају. Индонежанска влада претседника Шарира одлучила је да настави са отпором све док Холанђани не признају народу Индонезије право да буде господар у својој земљи.

Уосталом, стварне намере холандске владе према Индонежанима потпуно је обелоданио либерални фламански лист „Нова газета“ који излази у

Анверсу, када је недавно нагласио да ће Комисија за послове Индонезије, која је образована одлуком холандског парламента имати да се брине и проблемом „мисије холандских трупа у Индонезији у циљу успостављања и поштовања законитости“ у земљи.

Јасно је, писао је тим поводом „Новоје времја“ да образовање ове комисије доказује да управљачи Холандије и њихови лондонски господари и не мисле да признају независност Индонезанске Републике.

Последњих дана страни листови и агенције јављају да су се на свим главним острвима Индонезије разбуктале нове борбе. Холанђани, којима непрекидно стижу појачања и поред протеста напредних елемената и у самој Холандији, који увиђају да холандска реакција жели силом оружја да наметне своју вољу индонезанском народу, започели су велику офанзиву. Против скоро голоруких Индонезана холандски команданти употребљавају ваздухопловство и тенкове који доводе до масовног уништавања цивилног становништва.

Са своје стране Индонезани су мобилисали све расположиве снаге и пружају јуначки отпор, нападајући холандске одреде у унутрашњости земље и холандске војне базе на обалама.

„У име индонезанског народа, рекао је недавно министар рата индонезанске владе, упозоравам холандске империјалисте који сањају о муњевитој победи да неће ни годинама успети да постигну свој циљ. Холандска војска неће уништити независност Индонезије“.

Политика, 11. јануар 1947.

КРАТКЕ БИОГРАФИЈЕ ВАЖНИЈИХ ЛИЧНОСТИ

1. **Сукарно** (Soekarno), са Јаве, рођен 6. јуна 1901. у Сурабаји, умро 21. јуна 1970. у Џакарти.

Председник Индонезије од 18. августа 1945. до 12. марта 1967.

Завршио архитектуру на Институту за технологију у Бандунгу (1926).

Био је оснивач и лидер Националне партије Индонезије (1927) која се залагала за ослобођење Индонезије. Холандске колонијалне власти су га ухапсиле у децембру 1929. а пустиле на слободу у децембру 1931. Због рада на ослобођењу од холандских колонијалних власти Сукарно је поново ухапшен у августу 1933. С породицом је интерниран прво на Флорес, а затим на Суматру. Током Другог светског рата јапанске окупационе снаге пустиле су га на слободу (1942).

После капитулације Јапана, Сукарно је 17. августа 1945. прогласио независност Индонезије.

Био је ратни лидер у националној револуцији односно рату за независност (17. август 1945 – 27. децембар 1949) у којем су Индонежани савладали Холанђане и Британце.

Залагао се деколонизацију у свету. Организатор је Азијско-афричке конференције у Бандунгу (1955) и оснивач Покрета несврстаних (1961).

Био је лични пријатељ председника Тита и чест гост Југославије у званичним и незваничним приликама.

2. **Мохамед Хата** (Mohammad Hatta), са Суматре, рођен 12. августа 1902. у Букитингију, умро 14. марта 1980. у Џакарти.

Потпредседник Индонезије од 18. августа 1945. до 1. децембра 1956. Истовремено био и председник Владе Индонезије од 29. јануара 1948. до 5. септембра 1950. Док је био потпредседник Индонезије, Мохамед Хата је био министар одбране (1948–1949) и министар спољних послова (1949–1950).

Завршио је Пословну школу у Ротердаму где се током студија залагао за независност Индонезије. Због тога је ухапшен у Холандији 1927. и пуштен на слободу 1929.

На Пословној школи у Ротердаму је 1932. добио статус докторанда али није одбранио дисертацију јер се вратио у Индонезију како би се борио против холандских колонијалних власти.

Придружио се Сукарну у Националној партији Индонезије. Ухапшен је 1934. затим је 1935. интерниран на Папуу а потом на Малуку. Током Другог светског рата јапанске окупационе снаге пустиле су га на слободу (1942).

За време националне револуције односно рата за независност (17. август 1945 – 27. децембар 1949) у којем су Индонежани савладали Холанђане и Британце, Мохамед Хата је обављао дипломатске активности у земљи и ван Индонезије како би испословао међународно признање независности.

Средином педесетих година 20. века Мохамед Хата се све више разилазио са Сукарном кога је оптуживао за аутократију. Оставку на место потпредседника Индонезије поднео је 1956. и потом постао критичар власти.

3. **Сутан Сјахрир** (Sutan Syahrir), са Суматре, рођен 5. марта 1909. у Паданг Панчангу, умро 9. априла 1966. у Цириху.

Председник Владе Индонезије од 14. новембра 1945. до 3. јула 1947. Током тог мандата био је и министар унутрашњих послова (1945–1946) и министар спољних послова (1945–1947).

Завршио је студије права у Холандији, студирао је у Амстердаму и Лајдену. Током студија је упознао Мохамеда Хату с којим је блиско сарађивао на идејама индонежанске националне независности. У Индонезију се вратио 1931. Са Мохамедом Хатом је ухапшен, интерниран и ослобођен.

Сјахрир је 1945. основао Социјалистичку народну партију – Парас, а 1948. основао је Социјалистичку партију Индонезије (ПСИ). Због наводне завере против Сукарнове власти, Сјахрир је 1962. ухапшен, затим због нарушеног здравља у затвору послат у Швајцарску где је 1966. умро.

4. **Амир Сјарифудин** (Amir Sjarifoeddin), са Суматре, рођен 27. априла 1907. у Медану, убијен 19. децембра 1948. у Суракарти.

Председник Владе Индонезије од 3. јула 1947. до 29. јануара 1948. Био је и министар одбране (1945–1948) и министар комуникација и информација (1945–1946).

У Холандији је студирао филозофију, а у Батавији (Индонезија) дипломирао је право.

Један је од оснивача Индонежанског народног покрета – Гериндо (1937) који је био марксистичке оријентације. Током окупације Индонезије у Другом светском рату, Сјарифудин и Сјахрир су, због левичарских уверења, водили покрет отпора против Јапана, док су Сукарно и Хата сматрали да ће сарадња са јапанским окупатором донети Индонезији бржу независност.

Основао је Социјалистичку партију Индонезије – Парси (1945) која се исте године ујединила са Сјахрировом Социјалистичком народном партијом – Парас у јединствену Социјалистичку партију из које се 1948. издвојила Социјалистичка партија Индонезије (ПСИ).

Сјарифудин је 1948. признао да је од 1935. члан илегалне Комунистичке партије Индонезије (ПКИ) с чијим је члановима покушао да свргне Сукарнову власт (1948). Ликвидирала га је индонежанска војска.

5. **Сурипно** (Soeripno), функционер Комунистичке партије Индонезије, од 1948. специјални изасланик и посланик за централну и источну Европу са седиштем у Прагу.

У јануару 1948. упутио је предлог Југославији за успостављање дипломатских односа са Индонезијом.

6. **Сармиди Мангунсаркоро** (Sarmidi Mangunsarkoro), са Јаве, рођен 23. маја 1904. у Суракарти, умро 8. јуна 1957. у Џакарти.

Био је министар националне просвете Индонезије (1949–1950), потом и заменик министра националне просвете а у том својству је 1953. посетио Југославију.

7. **Сукарђо Вирјопраното** (Sukarjo Wiryo Pranoto), са Јаве, рођен 5. јуна 1903. у Кесугихану, умро 23. октобра 1962. у Њујорку.

Као посланик Индонезије у Риму посетио Југославију 1953. заједно са Мангунсаркором. Потом је био стални представник Индонезије у Уједињеним нацијама.

8. **Сунарио** (Soenarjo), са Јаве, рођен 28. августа 1902. у Мудиуну, умро 18. маја 1997. у Џакарти.

Школовао се на Универзитету Лајден у Холандији.

За министра иностраних послова Индонезије именован је 1953, а 1955. разговарао је о југословенско-индонежанској размени посланика.

Имао је важну улогу у организацији Азијско-афричке конференције у Бандунгу (1955) и стварању Покрета несврстаних. Од 1956. до 1961. био је амбасадор Индонезије у Великој Британији.

9. **Сударсоно** (Soedarsono), функционер Социјалистичке партије Индонезије, био у честим и пријатељским контактима са југословенским посланством у Џакарти.

Био је амбасадор Индонезије у Београду од 1956. до 1959. Претходно је био амбасадор Индонезије у Њу Делхију.

10. **Али Састроамидјођо** (Ali Sastroamidjojo), са Јаве, рођен 21. маја 1903. у Грабагу, умро 13. марта 1976. у Џакарти.

Био је председник Владе Индонезије од 30. јула 1953. до 11. августа 1955. и од 20. марта 1956. до 9. априла 1957.

Председавао је Азијско-афричком конференцијом у Бандунгу (1955).

Од 1957. до 1960. био је стални представник Индонезије у Уједињеним нацијама. Такође, био је амбасадор Индонезије у Сједињеним Америчким Државама, Канади и Мексику.

Од 1960. до 1966. био је на челу Националне партије Индонезије.

11. **Дипа Нусантара Аидит** (Dipa Nusantara Aidit), са Суматре, рођен 30. јула 1923. у Танђунг Пандану, убијен 22. новембра 1965. у Бојолалију.

Био је лидер и генерални секретар Комунистичке партије Индонезије која је била трећа по величини у свету, после комунистичких партија Совјетског Савеза и Кине. Био је критичар југословенског социјализма.

Индонежанска војска је убила Аидита после покушаја пуча 30. септембра 1965.

12. **Субандрио** (Subandrio), са Јаве, рођен 15. септембра 1914. у Кепанђену, умро 3. јула 2004. у Џакарти.

Био је министар иностраних послова Индонезије од 9. априла 1957. до 28. марта 1966. Више пута је посетио Југославију.

Сухартова власт га је оптужила да је учествовао у покушају комунистичког пуча 1965. и осудила га на смрт. Казна је преиначена у доживотну, а Субандрио је због лошег здравља пуштен из затвора 1995.

13. **Дјуанда Картавидјаја** (Djuanda Kartawidjaja), са Јаве, рођен 14. јануара 1911. у Тасикмалаји, умро 7. новембра 1963. у Џакарти.

Председник Владе Индонезије од 9. априла 1957. до 9. јула 1959. Био је и министар у више ресора од 1946. до 1962.

Посећивао је Југославију.

14. **Руслан Абдулгани** (Ruslan Abdulgani), са Јаве, рођен 24. новембра 1914. у Сурабаји, умро 29. јуна 2005. у Џакарти.

Био је генерални секретар Азијско-афричке конференције у Бандунгу (1955). Министар спољних послова Индонезије од 24. марта 1956. до 9. априла 1957.

Абдулгани је уживао високо Сукарново поверење. Долазио је у посету Југославији.

15. **Р. А. Асмаун** (R. A. Asmaoen), амбасадор Индонезије у Београду од 1959. до 1964. Претходно је био амбасадор Индонезије у Токију.

16. **Раден Субијакто** (Raden Subyacto), амбасадор Индонезије у Београду од 1964. до 1966. Био је вицеадмирал индонежанске морнарице.

17. **Сухарто** (Suharto), са Јаве, рођен 8. јуна 1921. у Кемусуку, умро 27. јануара 2008. у Џакарти.

Председник Индонезије од 12. марта 1967. до 21. маја 1998.

Чин бригадног генерала индонежанске војске добио је 1960. Унапређен је у чин генерал-мајора 1962, затим у чин генерал-потпуковника 1966. а потом исте године у чин генерала.

Био је командант стратешке резерве индонежанске војске (1961–

1965), командант индонежанске војске (1965–1967) и главнокомандујући индонежанских оружаних снага (1969–1973).

Генерални секретар Покрета неврстаних од 1992. до 1995.

18. **Абдул Харис Насутион** (Abdul Haris Nasution), са Суматре, рођен 3. децембра 1918. у Котанопану, умро 5. септембра 2000. у Џакарти.

Био је командант индонежанске војске (1950–1952 и 1955–1959). Министар одбране Индонезије од 1959. до 1966. Дужност председника Народне саветодавне скупштине (Парламента Индонезије) вршио је од 1966. до 1972.

19. **Адам Малик** (Adam Malik), са Суматре, рођен 22. јула 1917. у Пематангсиантару, умро 5. септембра 1984. у Бандунгу.

Министар иностраних послова Индонезије од 1966. до 1978. Претходно је био амбасадор Индонезије у Совјетском Савезу и Пољској, а потом шеф делегације Индонезије за преговоре о Западном Иријану.

Председник Генералне скупштине Уједињених нација био је од 1971. до 1972; председник Савета народних представника (Дома Парламента Индонезије) од 1977. до 1978. Потпредседник Индонезије био је од 1978. до 1983.

20. **Раден Сухади** (Raden Soehadi), амбасадор Индонезије у Београду од 1966. до 1968. Био је генерал-мајор индонежанске војске. Одликован је Орденом југословенске заставе (1968).

*

1. **Јосип Броз Тито** (Josip Broz Tito), рођен у Кумровцу 7. маја 1892, умро у Љубљани 4. маја 1980.

Председник Владе ФНР Југославије (1945–1953) и председник ФНР Југославије и СФР Југославије (1953–1980).

Био је вођа револуције и командант Народноослободилачке војске Југославије током Другог светског рата. На челу Комунистичке партије Југославије и Савеза комуниста Југославије налазио се од 1936. до 1980. Био је врховни командант Оружаних снага ФНР Југославије и СФР Југославије.

Оснивач и први генерални секретар Покрета неврстаних (1961–1964).

2. **Константин Коча Поповић**, рођен 14. марта 1908. у Београду, умро 20. октобра 1992. у Београду.

Државни секретар (министар) иностраних послова Југославије (1953–1965).

Био је генерал-пуковник Југословенске народне армије и начелник

генералштаба Југословенске народне армије (1948–1953).

Потпредседник СФР Југославије био је од 1966. до 1967.

3. **Радослав Брзић**, први дипломатски представник Југославије у Цакарти у звању привременог отправника послова (1955–1957) пошто први југословенски кандидат за амбасадора у Индонезији Михаило Јаворски није добио агреман (од јула 1950. до јануара 1951) па је размена дипломатских представника привремено застала.

4. **Стане Павлич** (Stane Pavlič), рођен 7. октобра 1914. у Љубљани, умро 1996.

Докторирао је право на Универзитету у Љубљани (1939).

Први југословенски амбасадор у Индонезији (1957–1961). Потом је био југословенски амбасадор у Белгији и Луксембургу (1963–1967)

5. **Алеш Беблер** (Aleš Bebler Primož), рођен 8. јуна 1907. у Идрији, умро 12. августа 1981. у Љубљани.

Докторирао је право на Сорбони (1930).

Био је други југословенски амбасадор у Индонезији (1961–1963). Стални представник Југославије у Уједињеним нацијама (1950–1951), а потом од 1955. југословенски амбасадор у Француској.

6. **Фрањо Кнебл** (Franjo Knebl), рођен 25. јула 1915. у Вилсницама (Чешка), умро 6. фебруара 2006. у Загребу.

Завршио Пољопривредно-шумарски факултет у Загребу (1940).

Био је трећи југословенски амбасадор у Индонезији (1963–1965). Генерал-мајор Југословенске народне армије, а током педесетих војни аташе Југославије у Сједињеним Америчким Државама.

7. **Будимир Лончар** (Budimir Lončar), рођен 1. априла 1924. у селу Преко код Задра.

Био је четврти југословенски амбасадор у Индонезији (1965–1969). Потом југословенски амбасадор у Савезној Републици Немачкој (1973–1977) и Сједињеним Америчким Државама (1979–1983).

Био је савезни секретар за иностране послове СФР Југославије (1987–1991).

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

А

Андрејевић, М. 416
Аугустинчић, Антун 206, 216

Б

Бајић, инг. 416
Бакарић, Владимир 343
Бартош, Милан 139
Бемлер, Алеш 29, 76–77, 118, 122, 124, 308, 313, 334, 339–340, 375–376, 382–387, 391–394, 397, 409, 411–412, 421, 428–429, 526
Беговић, Влајко 175
Белинић, Анте 417
Бодров, Михаил Фёдорович 107
Ботица, Катарина 416
Бошковић 416
Брзић, Радослав 34, 143–159, 162, 471, 526
Брилеј, Жеже 122, 124–123
Броз, Јованка 177, 216, 279, 285, 430, 442
Булајић, Милан 148, 473, 480, 499

В

Васев, Владилен М. 468
Велебит, Владимир 126, 200
Видић, Добривоје 120, 195
Вилфан, Јожа 107–108, 171, 181, 486
Вилфан, Марија 134
Виталић, Љубица 333
Влаховић, Велько 155, 175, 230, 308
Вратуша, Антон 397
Вујовић 438, 440
Вукмановић, Светозар Темпо 46, 165,

171, 178, 191, 236, 239, 244, 253, 316
Вуловић, Д. 417
Вышинский, Андрей Януарьевич 118

Г

Гајиновић, В. 332
Глигоров, Киро 394, 404, 409
Глумац, Стеван 417
Гошњак, Иван 244, 306, 334, 374
Громыко, Андрей Андреевич 194, 363
Гузина, Војин 422

Д

Дапчевић, Пеко 486
Дедијер, Владимир 129, 131, 133
Демајо, Александар 468–469
Дугоњић 322

Ђ

Ђерђ, Ф. 416
Ђерђа, Јосип 29, 119, 239, 313, 319–320, 334, 375, 412
Ђилас, Милован 127, 132, 258
Ђоновић, М. 416

Ж

Живчић 416
Жугић, Р. 421
Жуков, Дмитрий Александрович 147, 192, 225, 231

З

Зрнић, Душан 416

И

Ивековић, Младен 121, 125, 127

Ј

Јаворски, Михаило 28, 124, 127
 Јакшић, дипломата 122
 Јанковић 416
 Јовановић 416
 Јовановић, Блажо 247
 Јојкић, дипломата 308

К

Калица, Петар 416
 Капетанић, М. 416, 418
 Кардељ, Едвард 78–81, 116–177, 160, 165, 171, 175, 294, 301, 306, 314, 316, 394, 396–402, 404–405, 407–409, 412, 414
 Кардељ, Пепица, 409
 Китић, Мир. 416
 Кнебл, Фрањо 429–430, 441, 447, 464–465, 526
 Ковић, В. 416
 Комарица, дипломата 127
 Кос, Франц 99
 Креачић, Мирко 313, 434
 Креачић, Отмар 282
 Кршинић, Франо 206, 277

Л

Ленарчић 416
 Леонтић, Љубо 19, 106
 Лешњаревић, Мил. 416
 Ломпар 478
 Лончар, Будимир 475, 477–478, 480, 482, 484, 486, 489, 493, 499, 506, 526

Љ

Љубисављевић, Радмила 417
 Љубичић, Миле 417
 Љуштина, Г. 416

М

Мали, Б. 416
 Мануїљскић, Дмитро Захарович 100, 104, 108
 Марковић, Момчило 132
 Матес, Лео 247, 257, 271, 311
 Мачек, Иван 247
 Мештровић, Иван 181
 Микоян, Анастас Иванович 254–256, 268
 Милановић, В. 416
 Мирчић, Радислав 416
 Мићуновић, Вељко 247, 257, 340–341, 471
 Михайлов, Николай Александрович 81, 301, 305, 328, 384, 411–412
 Молотов, Вячеслав Михайлович 194
 Мраковић, дипломата 212

Н

Недић 416
 Никезић, Марко 128, 397, 407, 422–423, 431–432, 464, 501–502

П

Павићевић, амбасадор ФНРЈ 362
 Павићевић, Мишо 447, 451
 Павлич, Стане 30, 45, 49, 56–57, 173–176, 178–179, 181–182, 184, 186, 188–190, 195–196, 198, 202–203, 206, 208, 210, 212, 214–216, 220–222, 226, 230–232, 235, 238, 245–247, 248, 252, 257, 270–271, 275, 282, 284, 286, 289, 295–297, 299, 303–304, 306, 308, 316–317, 319, 321, 327, 329, 334, 337, 394, 526
 Пантелић, Б. 416
 Пејновић, Р. 416
 Пенезић, Слободан 247
 Перић, дипломата 146
 Перић, Добривоје 417

Петровић, Михаило С. 416
 Попивоца, Крсто 132, 135
 Поповић, Владимир 18, 24, 454
 Поповић, Д. 416

Поповић, Константин Коча 68, 75, 77,
 171, 175, 178–179, 193–195, 198, 201–
 202, 208, 210, 217, 219, 222, 224–225,
 230, 238–239, 244, 270, 289–290, 292–
 295, 308, 310, 316, 318, 342–343, 373–
 374, 377, 414, 451, 454, 525

Поповски, Благоје 372, 380

Прица, Срђа 165, 171

Р

Рајак 416

Ранковић, Александар 127, 165, 171,
 343, 444–451

Ратковић 416

Ристић, дипломата 123, 125, 191, 283

Ролер, Д. 416

Роловић, Владимир 474

С

Савић, дипломата 466

Салај, Ђуро 132

Симић, дипломата 319

Сталин, Иосиф Виссарионович 33,
 129–130, 255

Стамболић, Петар 313

Стаменковић, Велибор 416

Суска, дипломата 300

Т

Тито, Јосип Броз 10, 14, 26, 33–34,
 40–45, 47–50, 52–55, 57–59, 62, 64,
 67–76, 78, 81–84, 86–90, 129–133,
 135–139, 160, 163–174, 176, 180–181,
 185, 191, 198, 206–207, 209, 215–223,
 227, 231, 236, 239–275, 277, 279, 281–
 282, 285–288, 290–293, 297, 299, 303–
 305, 307–211, 316–319, 321–322, 333–

344, 349, 361–362, 366–367, 369, 371,
 375, 390, 400, 402, 406, 408, 411, 413,
 423, 426, 429–430, 432–434, 437, 442,
 445–455, 457–464, 472, 474, 477, 479,
 482, 485–487, 493–497, 500–509, 525

Тодоровић, Мијалко 334

Томић, Иво, инг. 416

Ћ

Ћирић, Илија 416

Ћировић 416

Ћосић, Јован 416

Ф

Фејић, Салко 202

Х

Хољевећ 376

Хофман, дипломата 202

Хрущёв, Никита Сергеевич 14, 38,
 57, 59, 75, 81, 84, 194, 219–220, 224,
 227, 229, 254–255, 269, 274, 278, 280,
 283, 287, 290, 296, 299, 301, 305, 307–
 308, 313–314, 336, 338, 359, 361–363,
 366–367, 401–403, 409–410, 425, 434,
 449

Ц

Цицић, Обрад 29, 118

Црнобрња, Богдан 334, 343, 447, 451,
 454, 461, 501

Ч

Чернеј, Дарко 24, 105–107

Ш

Шестан, Владо 440

Шокорац, Александар 120, 124–125,
 135, 165

Штамбук, дипломата 382

A

Abbas, Ferhat 288
 Abboud, Ibrahim 273, 293, 342
 Abdulgani, Roeslan 64, 165, 170–171, 182, 185, 206, 282, 285, 288, 230, 394, 316–318, 368–372, 380, 382–383, 387, 395, 408, 412, 524
 Adoula, Cyrille 68, 342
 Afi 387
 Aidit, Dipa Nusantara 13, 175, 294–297, 301, 372, 378–380, 383, 386–387, 467, 473, 481, 490, 498, 458, 524
 Al-Amrousi, Ali Fahmi 152
 Ali, Muhammad 103
 Allison, John Moore 192, 205, 211
 Arif, Abdul Salam 262
 Arifin, Zainul 170, 385
 Asmaoen, R. A. 77, 285, 313, 316, 332, 334, 340–341, 373, 375, 397, 414–415, 422, 428, 442, 444–445, 479, 524
 Azhari, Gholam Reza 403

B

Bandaranaike, Sirimavo 321, 403, 411, 423, 447
 Bandaranaike, Solomon West Ridgeway Dias 272, 281
 Barlian 204
 Bevin, Ernest 100, 106
 Bitang 386–387
 Bourguiba, Habib 222, 262, 288, 462
 Bratanata, Slamet 480
 Bumedi 493

C

Carillo, Antonio 321
 Casey, Richard 213
 Castro, Fidel 287
 Chalid, Idham 221, 277, 385

Chamoun, Camille 219, 224
 Chehab, Fuad 224
 Chen Yi 320–321
 Chen, Huang 148, 224, 228, 231
 Chombe, Moise 451, 464
 Churchill, Winston 130, 195
 Clark Kerr, Archibald (1st Baron Inverchapel) 101
 Clementis, Vladimir 25, 105, 107
 Cochran, Horace Merle 112–113
 Colijn, Hendrikus 512
 Couve de Murville, Maurice (Kuv de Mervil) 494
 Cumming, Hugh Smith 148–149, 153

D

Dahjar 190
 Dalam, Yusuf Muda 446
 Dan, Omar 476
 Darmanto 146
 Darusman, S. 422, 433, 501
 Dasaad 412
 Daud 336
 De Gaulle Charles (Шарл де Гол) 287–288, 305–306, 448–449, 494
 De Groot, Paul 111
 Debossens, Alex 416
 Dej, Gheorghe Gheorghiu (Георги Деж), 392, 408
 Dharsono, Hartono Rekso 499
 Dipkor 421
 Dipokusumo, Sardjono 282
 Diponegoro 515
 Doorman, Karel, 300, 303, 306–307
 Drees, Willem 192
 Dulles, John Foster 205, 207, 211, 219, 254

E

Eden, Robert Anthony (1st Earl of Avon) 195
 Eisenhower Dwight D. (Двайт Ајзенхауер) 59, 220, 223, 227, 254, 278, 281, 299, 306, 308
 Elizabeth II, Queen of the United Kingdom 283
 Enlai, Zhou (Чу Ен Лай) 10, 194, 228, 290, 303, 432
 Erningpraja, Ahem 282, 334, 340
 Estenssoro, Victor Paz (Паз Естензоро), 338, 453

F

Fahmi, Syed 320–321, 323
 Farouk I, King of Egypt 283
 Favzi, dr Mahmud 308, 321, 342–343
 Frondizi, Arturo 286
 Fuentebella, Jose 213

G

Gandhi, Indira Prijadarshini 482, 485, 493–494, 503
 Gani, Adnan Kapau 96
 Garcia, Carlos Polístico 212
 Gizenga, Antoine 68, 315, 335–336, 342–343
 Goulart, João 453
 Grotewohl, Otto 255
 Gunovan 383

H

Hadisudibyo, Sutarto 170
 Hadji, Abdulkadir 128, 157
 Hamengkubuwono IX, Sultan of Yogyakarta 196, 483, 487–493
 Hammarskjöld, Dag 218, 312, 318
 Hanifah, Abu 150
 Harahap, Burhanuddin 196, 212

Hardi 212
 Hartini 206, 271, 282, 285, 395, 415
 Hassan II, King of Morocco 335, 394, 462
 Hatta, Mohammad 8, 17, 27–28, 95–96, 113–114, 116, 185, 187, 189–190, 192, 196, 198, 201, 208, 234, 241–242, 244, 384, 382, 385, 387, 481, 521
 Heasman, George 145
 Henderson, 296
 Hidajat 318, 329
 Hirschfeld, Hans Max 113
 Hitler, Adolf 502
 Hudyonoto, Sudjomo 120
 Hussein, Ahmad 196, 204
 Hussein, King of Jordan 291, 224

I

Ichsan, Mohammad 318, 335, 339, 394, 397, 412
 Ikeda, Hayato 293
 Inkiriwang, FJ 212
 Ismael, Thajeb 293–294
 Ismail bin Yusuf, Mohamed 425

J

Johnson, Lyndon B. 441
 Jones, Howard P. 207, 211, 225–226, 302–303
 Jonkman, Jan Anne 98
 Joxe, Lois (Лыж Жокс) 451, 454, 526
 Juliana, Queen of the Netherlands 109
 Jung, Ali Yavar 218–219, 224
 Jusuf, Mohammad 506, 509–510

K

Kai-shek, Chiang 152, 211
 Kartawidjaja, Djuanda (Джуанда Картавиджаја) 45–46, 49, 54, 58, 79–80, 178–179, 182, 190, 192, 196–197,

203, 210–214, 226, 230, 232–234, 236–237, 246–252, 257–258, 264, 270–271, 283–284, 287, 293–295, 297, 299, 302, 304, 307, 316, 320, 395–400, 402–404, 524

Kartawinata, Arudji 170, 285, 288

Kasavubu, Joseph 312

Keita, Modibo 68, 321, 362, 397

Kennedy, John F. 11, 75, 328, 336–337, 359, 362–363, 365–367, 382, 397, 434

Kennedy, Robert 441

Khan, Ayub (Айуб Хан) 313

Kim Il-Sung 432

Kim Ir Sen, v. Kim Il-Sung

Kishi, Nobusuke 213, 293

Kosaka, Zentaro 300

Kotelawala, John Lionel 157

Kuang Chen 301

Kubitschek, Juscelino (Жуселино Кубичек) 338

Kunc 376

Kusumasumantri, Iw 317, 384

Kusumowidagdo, Suwito 165, 171

Kvadros 318, 321, 338

L

Leimena, Johannes 170, 318, 334–335, 399, 408–409, 489

Lej 412

Lloyd, Selwyn 254, 269

Lukman, Muhammad Hatta 234, 298, 383, 466

Lumumba, Patrice 310, 312, 315

Luns, Joseph 295, 375, 391

M

Masapagal, Diosdado Pangan (Макапагал) 440–441, 447, 461

MacDonald, Malcolm (Малколм Макдоналд) 393

Macmillan, Maurice Harold (1st Earl of Stockton) 195, 243, 305–306

Mahdi 440

Maladi Raden 282, 484

Malaka, Tan 114

Malik, Adam 118, 482–483, 485, 487–488, 490–497, 500, 525

Malik, Charles 224, 230

Malinovsky, Rodion 338

Mamangun, Mursalin Daeng 335, 339

Mangunsarkoro, Sarmidi, 133–139, 523

Martadinata, Eddy 316, 329

Maunbatten, Lois (1st Earl

Mountbatten of Burma) 511

Megdavi 293

Minh, Hồ Chí (Хо Ши Мин) 131

Minih 338

Mobutu, Sese Seko 310–312, 316

Moestopo 317

Murbaši 385

Murphy, Robert D. 219

N

Nagy, Imre 215, 260

Narajau, Tamzil Sutan 244, 275

Nasser, Gamal Abdel 14, 39, 41–42, 47, 58–59, 62, 64, 76, 157, 164–165, 167, 174, 179, 191, 195, 198, 216, 220–221, 242, 262–263, 266, 268, 272–274, 276, 286, 289, 292–294, 305–308, 320–323, 335–336, 342–343, 369, 396, 463–464, 495, 482, 503

Nasution, Abdul Haris 254, 267, 303, 316, 320, 334, 338, 384, 393, 395, 437, 441, 475, 483, 489–491, 497, 525

Nazir, Mohammad 212

Nehru, Jawāhārlal 10, 14, 34, 38, 41–42, 47–49, 58–59, 62, 67, 75–76, 103–104, 144, 174, 191, 198, 209, 215–216, 218–219, 228, 242, 272, 276, 292, 305, 307–309, 321, 328, 335, 371, 396, 403,

451, 513
 Njono 234
 Njoto, Lukman 175, 230–231, 234,
 466–467
 Nkrumah, Kwame 58–59, 75, 288, 293,
 307–308, 321, 336, 338, 497
 Nosek, Jindřich 225
 Notohamiprodjo 318
 Novotný, Antonín 336, 338
 Nu, U 34, 40–41, 209, 221, 267, 293

O

Odo 303

P

Palar, Lambertus Nicodemus 117–117
 Pamuntjak, Nazir 213
 Panggabean, Maraden Saur Halomoan
 499
 Peck, Edvard 468
 Pelaez, Emmanuel 213
 Pineau, Christian 243
 Pranotro, Reksosamodra 476
 Prijono 282–283
 Pringgodigdo, Abdel Kareem 165, 171
 Puspojudo, Vilujo 334, 339, 489

Q

Qasim, Abd al-Karim 57, 262, 281,
 286–287, 289, 293

R

Rahman, Tunku Abdul 82–83, 387, 415,
 424, 430, 463, 484
 Raid, Hasan 97
 Rasjid, Sutan Mohammad 210
 Rasyidi, Imrom 146
 Ratjani 283
 Razak, Tun Abdul, 441
 Revan 498

Riul 318
 Rohm 395
 Romme, Carl 110–112
 Romul 441

S

Sabri, Ali 321
 Sabur 430
 Sakirman 498
 Saleh, Chaerul 233, 285, 357–358, 380,
 449–450, 492
 San, Aung 221
 Sanusi, Anvar 498
 Saravanamuttu, Manicasothy 151
 Sardjono, 97
 Sartono 96
 Sarwo, Edy 499
 Sastroamidjojo, Ali 63, 158–159, 162,
 179, 187, 202, 220, 227, 364, 368–370,
 372, 408, 481, 523
 Satō, Eisako 463
 Sékou, Touré Ahmed (Секу Туре) 68,
 293, 307, 321, 335–336, 342
 Selassie, Haile, Emperor of Ethiopia
 272–273
 Serrano, Felixberto 211–213
 Shaoqi, Liu (Лиу Сао Чи) 426
 Shastri, Lal Bahadur 463–464
 Sihanouk, Narodom (Сиханук) 394,
 408, 448
 Siswadi 294
 Sitorus, Lintong Mulia 33, 127, 129–
 133, 154
 Sivabessy 484
 Sjarifoeddin, Amir 96, 103, 395, 517,
 522
 Soebandrio (Субандрио) 45–46, 49,
 53–54, 57, 64, 68, 75, 78, 115, 120,
 178, 182, 191–192, 194–197, 202, 210–
 211, 215, 225–226, 228, 232, 235, 239–

244, 247, 252–257, 268–271, 275, 277, 289, 292, 294, 296–297, 299–303, 304–307, 312–314, 316–318, 320–323, 341–342, 361–362, 369–370, 375, 382, 387, 395–396, 411, 426, 428, 429, 439, 447, 451–452, 465, 476–477, 479–481, 490, 497, 506, 524

Soedarsono (Сударсоно) 30, 144, 155–156, 163–165, 193, 202, 208, 210–211, 217, 247, 300, 395, 523

Soehadi, Raden (Сухади) 501–502, 525

Soeharto (Сухарто) 13, 282, 290, 302, 318, 281, 339, 413, 426, 476, 481, 483, 487, 490–491, 497, 506, 524

Soekardjo 33

Soekarno (Сукарно) 7–10, 12–15, 17, 19–20, 27, 36, 39, 41–50, 52, 55–59, 62–64, 66–76, 78, 80–84, 86–89, 95, 97, 106, 114, 159–160, 163, 165–182, 184–185, 187, 189–192, 194, 196–198, 201–204, 206, 208–210, 214–218, 220–221, 223, 226–228, 231–233, 234, 238–247, 251–253, 265, 267–272, 275–277, 279, 282–286, 289–294, 296–297, 299, 301–308, 310–312, 314–322, 328–329, 333–340, 342–343, 361–363, 366, 368–372, 374–376, 379–380, 382–387, 390–397, 405, 407–409, 411–414, 421, 423, 425–426, 428–430, 432–434, 436–437, 471–472, 444–448, 450–455, 457–465, 467–477, 479–480, 482–493, 495, 497–499, 501–505, 512, 521

Soenario 143, 523

Soeripno 24–26, 105–107, 523

Subreto, Gatot 335

Subroto, Ibnu 466

Subyakto, Raden (Субијакто) 233, 442, 454–456, 461–464, 524

Sudibjo 185

Sudisman 481, 498–499

Sudjarwo 233, 293–294, 300, 304, 395

Sugandi 306

Sugiharto 498

Sugiono 498

Supeni 84, 318–324, 412, 432

Suprajogi 318, 383

Suriadarmo 383

Surjotjondro, Sujono 472

Sutjipto, Judodihardjo 481

Sutomo 196, 234

Suwito 45, 191, 196, 222–226, 233, 300, 319, 476, 479

Syahrir, Sutan (Сјахрир) 8, 17, 96, 101, 103, 131, 179, 387, 395, 517, 522

Š

Šerf 338

Široký, Viliam 255

T

Tamzil, dr. 290, 394

Tedjasukmana, Iskandar 213

Tenguki 387

U

Underhill, Francis Trelease 471

V

Van der Plas, Michael 517

Van Mook, Hubertus Johannes 102, 517

Vargas, Jesus M. 207

Visser, Sim 295

Von Brentano, Heinrich 243, 254, 269

Von Horn, Carl Carlsson, 312

W

Wedderburn Lampson, Miles (1st Baron Killearn) 101

White, Thomas 211

Wilhelmina, Queen of the Netherlands 517

Win, Ne 272, 303

Wiryopranoto, Sukarjo 133–139, 523

Wiryosandjojo, Sukiman 170, 213

Y

Yamin, Muhammad 277, 279–280, 282,
305, 316, 383–384, 387

Yani, Ahmad 277, 308, 395, 465

Z

Zahir Shah, Mohammad,
King of Afghanistan 336

Zainal, Zain 121, 126, 162

Zawadzki, Aleksander 283, 338

Zedong, Mao (Мао Це Тунг) 191, 194,
224, 227, 229, 403, 495

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	5
ЈУГОСЛАВИЈА И ИНДОНЕЗИЈА – ТИТО И СУКАРНО 1945–1967	
Прилог историји несврстаности (Љубодраг Димић, Александар Раковић, Миладин Милошевић)	7
ДОКУМЕНТА АРХИВА ЈУГОСЛАВИЈЕ И АРХИВА МИНИСТАРСТВА СПОЉНИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	93
Бр. 1 Амбасада ФНРЈ у Лондону Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду о ситуацији у Индонезији, 21. април 1947.	95
Бр. 2 Амбасада ФНРЈ у Лондону Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду о британској политици према Индонезији, 1. август 1947.	99
Бр. 3 Специјални представник Индонезије за централну и источну Европу амбасадору ФНРЈ у Прагу, 28. јануар 1948.	105
Бр. 4 Амбасада ФНРЈ у Прагу Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду о првом званичном индонежанском контакту с југословенским дипломатским представништвом, 2. фебруар 1948.	106
Бр. 5 Амбасада ФНРЈ у Прагу Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду о првом званичном југословенско-индонежанском сусрету у чехословачкој престоници, 22. март 1948.	106
Бр. 6 Стална мисија ФНРЈ при УН Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 8. децембар 1949.	107
Бр. 7 Стална мисија ФНРЈ при УН Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 14. децембар 1949.	108
Бр. 8 Амбасада ФНРЈ у Хагу Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 23. децембар 1949.	109
Бр. 9 Амбасада ФНРЈ у Лондону Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 30. јануар 1950.	115

Бр. 10 Потпредседник Владе ФНРЈ Едвард Кардељ председнику Владе Индонезије Мохамеду Хати, 1. фебруар 1950.	116
Бр. 11 Председник Владе Индонезије Мохамед Хата потпредседнику Владе ФНРЈ Едварду Кардељу, 6. фебруар 1950.	117
Бр. 12 Стална мисија ФНРЈ при УН Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 21. фебруар 1950.	117
Бр. 13 Стална мисија ФНРЈ при УН Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 8. јун 1950.	118
Бр. 14 Амбасада ФНРЈ у Њу Делхију Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 17. август 1950.	119
Бр. 15 Амбасада ФНРЈ у Лондону Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 14. септембар 1952.	120
Бр. 16 Амбасада ФНРЈ у Бону Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 26. новембар 1952.	121
Бр. 17 Министарство иностраних послова ФНРЈ у Београду Амбасади ФНРЈ у Бону, 3. децембар 1952.	121
Бр. 18 Амбасада ФНРЈ у Каиру Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 5. децембар 1952.	123
Бр. 19 Министарство иностраних послова ФНРЈ о размени дипломатских представништава са Индонезијом, 29. децембар 1952.	124
Бр. 20 Амбасада ФНРЈ у Бону Министарству иностраних послова ФНРЈ у Београду, 15. јануар 1953.	126
Бр. 21 Амбасада ФНРЈ у Њу Делхију Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду, 4. мај 1953.	127
Бр. 22 Амбасада ФНРЈ у Каиру Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду, 6. мај 1953.	128

Бр. 23	Сустрет председника Тита са генералним секретаром Социјалистичке партије Индонезије Ситорусом, 23. мај 1953.	129
Бр. 24	Долазак заменика министра просвете Индонезије Мангунсаркора и посланика Индонезије у Риму Вирјопранота у Београд и молба да се сретну с председником Титом, 27. октобар 1953.	133
Бр. 25	Сустрет председника Тита са министром просвете Индонезије Мангунсаркороом и послаником Индонезије у Риму Вирјопранотом, 29. октобар 1953.	135
Бр. 26	Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ о трговинском и платном споразуму са Индонезијом, 29. април 1954.	139
Бр. 27	Писмо Амбасаде ФНРЈ у Рангуну Амбасади Индонезије у Рангуну са сугестијом да се успоставе југословенско-индонежански дипломатски односи, 24. август 1954.	140
Бр. 28	Писмо Амбасаде Индонезије Амбасади ФНРЈ у Рангуну са назнаком да је прихваћено успостављање југословенско-индонежанских дипломатских односа, 20. октобар 1954.	141
Бр. 29	Одговор Амбасаде ФНРЈ Амбасади Индонезије у Рангуну којим се предлаже заједнички коминике поводом успостављања југословенско-индонежанских дипломатских односа, 23. октобар 1954.	142
Бр. 30	Југословенски Предлог коминикеа поводом успостављања дипломатских односа ФНРЈ и Индонезије, 1954.	142
Бр. 31	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са министром иностраних послова Индонезије Сунариом, 5. март 1955.	143
Бр. 32	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са чланом Политбироа Социјалистичке партије Индонезије Сударсоном, 11. март 1955.	144
Бр. 33	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића с канадским амбасадором у Индонезији Хејсманом, 18. март 1955.	145
Бр. 34	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са замеником начелника Политодељења за Европу у Министарству иностраних послова Индонезије Дармантом, 19. март 1955.	146

Бр. 35	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са совјетским амбасадором у Индонезији Жуковим, 21. март 1955.	147
Бр. 36	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са кинеским амбасадором у Индонезији Ченом, 21. март 1955.	148
Бр. 37	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са америчким амбасадором у Индонезији Камингом, 21. март 1955.	149
Бр. 38	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са генералним секретаром Министарства иностраних послова Индонезије Ханифахом о Азијско-афричкој конференцији, 4. април 1955.	150
Бр. 39	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са цејлонским послаником у Индонезији Сараванамутом о Азијско-афричкој конференцији, 5. април 1955.	151
Бр. 40	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са египатским амбасадором у Индонезији Амрусидем о Азијско-афричкој конференцији, 6. април 1955.	152
Бр. 41	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са америчким амбасадором у Индонезији Камингом о Азијско-афричкој конференцији, 7. април 1955.	153
Бр. 42	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са функционерима Социјалистичке партије Индонезије, чланом Политбироа Сударсоном и генералним секретаром Ситорусом о доласку социјалистичке омладине у Југославију, Азијско-афричкој конференцији и политичким приликама у Индонезији, 10. април 1955.	153
Бр. 43	Писмо привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду поводом захтева Социјалистичке партије Индонезије да њени омладинци посете Југославију, 13. април 1955.	155
Бр. 44	Разговор привременог отправника послова ФНРЈ у Џакарти Брзића са чланом Политбироа Социјалистичке партије Индонезије Сударсоном о политичким приликама у Индонезији, 20. април 1955.	155

Бр. 45	Привремени отправник послова ФНРЈ у Цакрти Брзић Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду поводом разговора са бившим амбасадором Индонезије у Каиру о Азијско-афричкој конференцији, 28. децембар 1955.	157
Бр. 46	Привремени отправник послова ФНРЈ у Цакрти Брзић Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о политичким приликама у Индонезији, 29. март 1956.	158
Бр. 47	Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ Кабинету председника ФНРЈ Тита о евентуалној посети председника Индонезије Сукарна Југославији, 9. април 1956.	160
Бр. 48	Привремени отправник послова ФНРЈ у Цакрти Брзић Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о међународном положају Индонезије, 23. мај 1956.	161
Бр. 49	Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ Кабинету председника ФНРЈ о предлогу Владе Индонезије за подизање посланстава двеју земаља на ранг амбасада, 7. јун 1956.	162
Бр. 50	Предаја акредитива првог амбасадора Индонезије у Београду Сударсона председнику ФНРЈ Титу, Бриони, 21. август 1956.	163
Бр. 51	Разговор државног подсекретара за иностране послове ФНРЈ Видића са индонежанским амбасадором Сударсоном о Суецкој кризи, 11. септембар 1956.	164
Бр. 52	Први сусрет председника ФНРЈ Тита и председника Индонезије Сукарна у Београду, у Белом двору, 13. септембар 1956.	165
Бр. 53	Здравица председника Тита у част председника Сукарна, у просторијама Савезног извршног већа, 13. септембар 1956.	168
Бр. 54	Заједничка изјава поводом посете председника Индонезије Сукарна ФНРЈ, 17. септембар 1956.	170
Бр. 55	Писмо председника Тита председнику Сукарну којим га обавештава да неће бити у прилици да посети Индонезију током 1957, 21. фебруар 1957.	173

Бр. 56	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о Сукарновој жељи да добије урамљену Титову фотографију с поветом, 23. март 1957.	174
Бр. 57	Амбасадор ФНРЈ Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са лидером Комунистичке партије Индонезије Аидитом, 23. април 1957.	175
Бр. 58	Писмо председника Сукарна председнику Титу да је добродошао у Индонезију током 1958, 6. мај 1957.	176
Бр. 59	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са министром иностраних послова Субандриом о спољнополитичким питањима Индонезије, 9. мај 1957.	178
Бр. 60	Писмо председника Сукарна председнику Титу о проблему Западног Иријана, јун 1957.	180
Бр. 61	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о Сукарновој жељи да добије Мештровићево уметничко дело, 1. јул 1957.	181
Бр. 62	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о спољнополитичким погледима Индонезије, 31. август 1957.	182
Бр. 63	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о унутарполитичким погледима Индонезије, 18. новембар 1957.	184
Бр. 64	О разговорима амбасадора ФНРЈ у Цакарти Павлича са индонежанским и другим политичким личностима, 5. децембар 1957.	186
Бр. 65	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са председником Владе Индонезије Дјуандом, 3. јануар 1958.	189
Бр. 66	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са генералним секретаром Министарства иностраних послова Индонезије Сувитом, 7. јануар 1958.	191

Бр. 67	Разговор државног секретара за иностране послове ФНРЈ Коче Поповића са амбасадором Индонезије у Београду Сударсоном о војно-економској и ванблоковској сарадњи, 7. јануар 1958.	193
Бр. 68	Разговор државног секретара за иностране послове ФНРЈ Коче Поповића и министра иностраних послова Индонезије Субандриа о Кини и Совјетском Савезу, на вечери код председника ФНРЈ, 17. јануар 1958.	194
Бр. 69	Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ у Београду Амбасади ФНРЈ у Цакарти о појашњењу Титових ставова о индонежанској спољној политици, 1. фебруар 1958.	195
Бр. 70	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са министром иностраних послова Индонезије Субандриом и генералним секретаром Министарства иностраних послова Индонезије Сувитом о побуни на Суматри и ванблоковској сарадњи, 11. фебруар 1958.	196
Бр. 71	Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ: Белешка о испоруци ратног материјала Индонезији, 20. фебруар 1958.	199
Бр. 72	Разговор државног секретара за иностране послове ФНРЈ Коче Поповића са амбасадором Индонезије у Београду Сударсоном о побуни у Индонезији, 27. фебруар 1958.	201
Бр. 73	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове у Београду о Сукарновом ослањању на социјалистичке земље, 20. март 1958.	202
Бр. 74	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о разговору са председником Владе Индонезије Дјуандом о побуни на Суматри, 21. март 1958.	203
Бр. 75	Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о разговору са председником Сукарном о побунама на Суматри и Целебесу и о југословенско-индонежанској сарадњи, 3. април 1958.	206
Бр. 76	Разговор државног секретара за иностране послове ФНРЈ Коче Поповића са амбасадором Индонезије Сударсоном о побунама на Суматри и Целебесу, 4. април 1958.	208

Бр. 77	Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о разговору са министром иностраних послова Индонезије Субандриом о повлачењу амбасадора Сударсона из Београда због симпатија према суматранским побуњеницима, 10. април 1958.	210
Бр. 78	Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о разговору са председником Владе Индонезије Дјуандом о побуни на Суматри, односима са Филипинима и југословенско-индонежанској сарадњи, 16. април 1958.	212
Бр. 79	Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ у Београду о разговору са председником Сукарном о односима Београда са Москвом и Пекингом, 20. јун 1958.	215
Бр. 80	Порука председника Сукарна председнику Титу да њих двојица треба да иницирају сусрет ванблоковских земаља, 21. јул 1958.	216
Бр. 81	Забелешка са састанка председника Тита са амбасадором Индонезије Сударсоном који му је предао Сукарнов предлог о састанку ванблоковских земаља, 22. јули 1958.	217
Бр. 82	Одговор председника Тита председнику Сукарну да је прерано за сусрет ванблоковских земаља	217
Бр. 83	Забелешка о разговору председника ФНРЈ Тита са индијским амбасадором Цангом, на Брионима 22. јул 1958.	218
Бр. 84	Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са председником Сукарном о Титовом и Насеровом одговору и о спољнополитичким темама, 31. јул 1958.	220
Бр. 85	Разговор председника ФНРЈ Тита са индијским амбасадором Цангом о Нехруовом одговору на Сукарнов предлог, 2. август 1958.	221
Бр. 86	Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са генералним секретаром Министарства спољних послова Индонезије Сувитом, 8. август 1958.	222
Бр. 87	Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са министром спољних послова Индонезије Субандриом о спољнополитичким и унутрашњеполитичким темама, 28. август 1958.	226

Бр. 88 Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са лидером Комунистичке партије Индонезије Аидитом, 9. септембар 1958.	230
Бр. 89 Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са председником Владе Индонезије Дјуандом о посети Југославији и о спољнополитичким и унутрашњеполитичким темама, 30. септембар 1958.	232
Бр. 90 Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ: Белешка о испорукама војног материјала Индонезији, 11. октобар 1958.	235
Бр. 91 Забелешка о посети председника Владе Индонезије Дјуанде Југославији, октобар 1958.	236
Бр. 92 Кабинет председника ФНРЈ о евентуалној приватној посети председника Сукарна Југославији, 23. децембар 1957.	238
Бр. 93 Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ Амбасади ФНРЈ у Цакарти о могућем позиву председнику Сукарну да посети Југославију, 26. децембар 1957.	238
Бр. 94 Амбасада ФНРЈ у Каиру Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о Сукарновој најави доласка у посету председнику Титу, 13. јануар 1958.	239
Бр. 95 Забелешка о разговорима председника Тита и председника Сукарна у Београду, 17. јануар 1958.	239
Бр. 96 Коминике о посети председника Сукарна Југославији, јануар 1958.	244
Бр. 97 Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Павлич о Сукарновој посети Југославији, 17. јануар 1958.	245
Бр. 98 Позивно писмо председника Сукарна председнику Титу да посети Индонезију, 10. октобар 1958.	246
Бр. 99 Писмо председника Тита председнику Сукарну о предстојећој посети Индонезији, 27. октобар 1958.	247

Бр. 100	
Забелешка о југословенско-индонежанским разговорима током посете председника Тита Индонезији од 23. децембра 1958. до 1. јануара 1959.	247
Бр. 101	
Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о Титовој посети Индонезији, 5. јануар 1959.	270
Бр. 102	
Писмо председника Тита председнику Сукарну о међународним приликама, 9. април 1959.	272
Бр. 103	
Забелешка о разговору амбасадора ФНРЈ Павлича са председником Сукарном, 19. април 1959.	275
Бр. 104	
Писмо председника Сукарна председнику Титу, 6. октобар 1959.	277
Бр. 105	
Писмо председника Тита председнику Сукарну, 19. октобар 1959.	279
Бр. 106	
Забелешка о разговору амбасадора ФНРЈ Павлича са председником Сукарном, 3. и 4. новембар 1959.	282
Бр. 107	
Забелешка о разговору амбасадора ФНРЈ Павлича са председником Сукарном, 10. март 1960.	284
Бр. 108	
Разговор председника Тита и председника Сукарна за време посете од 5. до 8. априла 1960.	286
Бр. 109	
Сукарно на Брионима о сусрету са премијером Ирака Касемом, 6. април 1960.	289
Бр. 110	
Разговор државног секретара за иностране послове ФНРЈ Коче Поповића са министром иностраних послова Индонезије Субандриом, (6, 7. и 8. април 1960), 14. април 1960.	289
Бр. 111	
Заједничко саопштење о посети председника Сукарна Југославији, април 1960.	290
Бр. 112	
Амбасадор ФНРЈ Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са министром иностраних послова Субандриом, 13. јун 1960.	292
Бр. 113	
Амбасадор ФНРЈ Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са министром иностраних послова Субандриом, 14. јул 1960.	296

Бр. 114	Заједничко саопштење о посети председника Владе Републике Индонезије Дјуанде Југославији, август 1960.	297
Бр. 115	Амбасадор ФНРЈ Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са министром иностраних послова Индонезије Субандриом, 1. септембар 1960.	299
Бр. 116	Амбасадор ФНРЈ Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са председником Владе Индонезије Дјуандом, 6. септембар 1960.	304
Бр. 117	Амбасадор ФНРЈ Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са председником Сукарном, 9. септембар 1960.	306
Бр. 118	Састанак у просторијама Мисије Уједињене Арапске Републике у Уједињеним нацијама, 28. септембар 1960.	308
Бр. 119	Предлог резолуције представника Индије, Индонезије, Египта, Југославије и Гане на XV редовном заседању Генералне скупштине Уједињених нација, 1. октобар 1960.	309
Бр. 120	Порука председника Тита председнику Сукарну, 10. децембар 1960.	310
Бр. 121	Порука председника Сукарна председнику Титу, 14. децембар 1960.	311
Бр. 122	Разговор председника Народне скупштине ФНРЈ Петра Стамболића са министром иностраних послова Индонезије Субандриом, 10. јануар 1961.	313
Бр. 123	Писмо председника Сукарна председнику Титу, 28. фебруар 1961.	315
Бр. 124	Амбасада ФНРЈ у Џакарти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о могућем позиву Сукарну да посети Југославију, 1. март 1961.	316
Бр. 125	Забелешка о разговору амбасадора ФНРЈ у Џакарти Павлича са председником Сукарном, 7. март 1961.	317
Бр. 126	Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ Амбасади ФНРЈ у Џакарти о размени мишљења о Београду као могућем домаћину конференције ванблоковских земаља, 25. март 1961.	319

Бр. 127 Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ амбасадама ФНРЈ у Цакрти и Каиру као могућим домаћинима конференције ванблоковских земаља, 25. март 1961.	319
Бр. 128 Амбасада ФНРЈ у Цакрти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о мишљењу Сукарна по питању домаћина конференције ванблоковских земаља, 1. април 1961.	320
Бр. 129 Амбасада ФНРЈ у Каиру Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о виђењу конференције ванблоковских земаља из Каира, 3. април 1961.	321
Бр. 130 Амбасада ФНРЈ у Цакрти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о мишљењу председника Уједињене Арапске Републике Насера да је боље одржати само нову азијско-афричку конференцију, 4. април 1961.	322
Бр. 131 Информација о економским односима са Индонезијом, 18. април 1961.	323
Бр. 132 Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Павлич Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о спољнополитичком положају Индонезије и односима са Југославијом, 1. мај 1961.	327
Бр. 133 Усаглашени записник Сталне мешовите југословенско-индонежанске комисије о робној размени, 13. јун 1961.	329
Бр. 134 Здравица председника Тита у част председника Сукарна приликом незваничне посете индонежанског председника Југославији, 16. јун 1961.	333
Бр. 135 Забелешка о преговорима председника Тита и председника Сукарна, одржаним 16. јуна 1961.	334
Бр. 136 Саопштење председника Сукарна о посети Југославији, јун 1961.	338
Бр. 137 Писмо председника Тита председнику Сукарну поводом одржавања Конференције несврстаних у Београду, 19. јул 1961.	339
Бр. 138 Забелешка о разговору државног подсекретара за иностране послове ФНРЈ Вељка Мићуновића са амбасадором Индонезије Асмауном, 8. август 1961.	340

Бр. 139	
Забелешка о разговору државног секретара за иностране послове ФНРЈ	
Коче Поповића са министрима Уједињене Арапске Републике и Индонезије	
Фавзијем и Субандриом, 31. август 1961.	342
Бр. 140	
Забелешка о посети председника Сукарна председнику Титу, 31. август 1961.....	343
Бр. 141	
Поздравни говор председника Тита на Конференцији несврстаних у Београду,	
1. септембар 1961.....	344
Бр. 142	
Поздравни говор председника Сукарна на Конференцији несврстаних у Београду,	
1. септембар 1961.....	349
Бр. 143	
Порука председника Сукарна председнику Титу о посети председнику Кенедију,	
13. септембар 1961.....	361
Бр. 144	
Порука председника Сукарна председнику Титу о посети председнику Кенедију,	
13. септембар 1961.....	362
Бр. 145	
Писмо председника Кенедија председнику Сукарну о поруци Конференције	
несврстаних у Београду, 13. септембар 1961.	363
Бр. 146	
Писмо председника Тита председнику Сукарну поводом Кенедијевог писма,	
18. септембар 1961.....	366
Бр. 147	
Амбасада ФНРЈ у Цакрти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ	
о реакцијама у Индонезији на Конференцију несврстаних у Београду,	
19. септембар 1961.....	367
Бр. 148	
Забелешка о разговору државног секретара за иностране послове ФНРЈ Коче	
Поповића са амбасадором Индонезије Асмауном, 5. децембар 1961.	373
Бр. 149	
Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Беблер Државном секретаријату за иностране послове	
ФНРЈ о разговору са министром иностраних послова Индонезије Субандриом	
о политичком и/или војном решењу за Западни Иријан, 30. децембар 1961.	375
Бр. 150	
Амбасадор ФНРЈ у Цакрти Беблер Државном секретаријату за иностране послове	
ФНРЈ о разговору са амбасадором Велике Британије о питању Западног Иријана,	
15. јануар 1962.	376

Бр. 151	
Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ Амбасади ФНРЈ у Цакарти о југословенском виђењу питања Западног Иријана, 18. јануар 1962.	377
Бр. 152	
Амбасада ФНРЈ у Цакарти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о Комунистичкој партији Индонезије, 7. март 1962.	378
Бр. 153	
Амбасада ФНРЈ у Хагу Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о америчком виђењу питања Западног Иријана, 16. март 1962.	382
Бр. 154	
Амбасада ФНРЈ у Цакарти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о америчкој улози у решавању питања Западног Иријана, 18. март 1962.	382
Бр. 155	
Амбасада ФНРЈ у Цакарти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о реконструкцији индонежанске владе, 18. март 1962.	383
Бр. 156	
Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Беблер Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о могућем доласку индонежанске војске на власт, 26. март 1962.	384
Бр. 157	
Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Беблер Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о атентату на Сукарна, 14. мај 1962.	385
Бр. 158	
Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Беблер Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са лидером индонежанских комуниста Аидитом, 29. јун 1962.	386
Бр. 159	
Државни секретаријат за иностране послове ФНРЈ о стању економских односа са Индонезијом, 7. август 1962.	388
Бр. 160	
Честитка председника Тита председнику Сукарну поводом потписивања споразума о Западном Иријану, 16. август 1962.	390
Бр. 161	
Амбасадор ФНРЈ у Цакарти Беблер Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о Сукарновом говору поводом остваривања унутрашње безбедности и ослобођења Западног Иријана, 21. август 1962.	391
Бр. 162	
Забелешка о разговору са председником Сукарном на аеродрому Кемајоран у Цакарти, 12. октобар 1962.	392
Бр. 163	
Забелешка о разговору са амбасадором Индонезије у Паризу Тамзилом, 25. новембар 1962.	394

Бр. 164	Забелешка о разговорима потпредседника Владе ФНРЈ Кардеља и председника Владе Индонезије Дјуанде у Џакарти, 11. децембар 1962.	397
Бр. 165	Забелешка о другом пленарном састанку потпредседника Владе ФНРЈ Кардеља и председника Владе Индонезије Дјуанде у Џакарти, 15. децембар 1962.	398
Бр. 166	Нацрт одговора потпредседника Кардеља на здравицу председника Сукарна, децембар 1962.	405
Бр. 167	Амбасада ФНРЈ у Џакарти Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о Кардељевој посети Индонезији, 22. децембар 1962.	407
Бр. 168	Писмо председника Тита председнику Сукарну о посети премијеру Хрушчову, 14. јануара 1963.	409
Бр. 169	Амбасадор ФНРЈ у Џакарти Беблер Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о неспоразумима са председником Сукарном, 23. јануар 1963.	411
Бр. 170	Амбасадор ФНРЈ у Џакарти Беблер Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ о разговору са председником Сукарном, 25. јануар 1963.	413
Бр. 171	Инструкције Државног секретаријата за иностране послове ФНРЈ у Београду Амбасади ФНРЈ у Џакарти за превазилажење несугласица са председником Сукарном, 28. јануар 1963.	414
Бр. 172	Забелешка о разговору помоћника државног секретара за иностране послове ФНРЈ Ђерђе са амбасадором Индонезије Асмауном, 1. фебруар 1963.	414
Бр. 173	Записник са састанка одржаног 20. фебруара 1963. у просторијама Савета за спољну трговину Савезне привредне коморе са заинтересованим предузећима за рад у Индонезији, 25. фебруар 1963.	416
Бр. 174	Амбасадор ФНРЈ у Џакарти Беблер о неформалном исказивању пријатељства председника Сукарна према Југославији, 28. фебруар 1963.	421
Бр. 175	Забелешка о разговору државног подсекретара за иностране послове ФНРЈ Никеџића са индонезанским амбасадором Асмауном, 20. март 1963.	422
Бр. 176	Писмо председника Сукарна председнику Титу, 23. март 1963.	423

Бр. 177	Индонезанска штампа о одласку председника Сукарна на одмор, 2. мај 1963.....	426
Бр. 178	Амбасада СФРЈ у Џакарти Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о нападима на Кинезе на Јави, 15. мај 1963.	426
Бр. 179	Из забелешке о разговору шефа протокола Државног секретаријата за иностране послове СФРЈ Макиеда са амбасадором Индонезије Асмауном (20. мај 1963) о најави нове приватне посете председника Сукарна Југославији	428
Бр. 180	Опроштајна посета амбасадора СФРЈ Беблера председнику Сукарну и најава Сукарновог доласка у приватну посету Југославији, 22. мај 1963.	429
Бр. 181	Забелешка о разговору председника Тита и председника Сукарна, јун 1963.	429
Бр. 182	Забелешка о разговору председника Тита и председника Сукарна о питању Малезије, на броду „Крајина“, 12. јун 1963.	430
Бр. 183	Молба председника Сукарна председнику Титу да омогући команданту председничке гарде Индонезије асистенцију у Југославији, 14. октобар 1963.	430
Бр. 184	Забелешка о разговору државног подсекретара за иностране послове СФРЈ Никезића са госпођом Супени, помоћницом министра иностраних послова Индонезије, 22. октобар 1963.	431
Бр. 185	Писмо председника Сукарна председнику Титу поводом ГАНЕФО игара (Игре новоразвијених земаља), 2. новембар 1963.	432
Бр. 186	Писмо председника Тита председнику Сукарну поводом ГАНЕФО игара, 12. новембар 1963.	433
Бр. 187	Писмо председника Тита председнику Сукарну с виђењем глобалних политичких прилика, 11. децембар 1963.	434
Бр. 188	Забелешка Државног секретаријата за иностране послове СФРЈ о неким аспектима спољне политике Индонезије, политичких односа СФРЈ са Индонезијом и оријентације Амбасаде СФРЈ у Џакарти по тим питањима, 26. децембар 1963.	438

Бр. 189	Амбасада СФРЈ у Цакарти Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о спору на Калимантану (Борнеу) и предлогу за уједињење Индонезије, Малезије и Филипина, 17. јануар 1964.	440
Бр. 190	Писмо председника Сукарна председнику Титу поводом ступања на дужност новог амбасадора Индонезије у Београду Субијакта, 20. март 1964.	442
Бр. 191	Забелешка о неким питањима билатералних односа између Југославије и Индонезије поводом опроштајних посета амбасадора Асмауна, 20. март 1964.	442
Бр. 192	Забелешка о пријему индонежанског амбасадора Асмауна код потпредседника СФРЈ Александра Ранковића, 23. март 1964.	444
Бр. 193	Писмо председника Сукарна председнику Титу ради проширивања економско-финансијске сарадње између Индонезије и Југославије, 7. мај 1964.	446
Бр. 194	Посета помоћника министра иностраних послова Индонезије Сувита председнику Титу, 26. септембар 1964.	447
Бр. 195	Забелешка о разговору председника Тита са председником Сукарном, на Другој конференцији несврстаних у Каиру, 5. октобар 1964.	451
Бр. 196	Додатак забелешци о сусрету председника Тита и председника Сукарна у Каиру.....	454
Бр. 197	Посета председника Сукарна председнику Титу на Другој конференцији несврстаних у Каиру, 10. октобар 1964.	454
Бр. 198	Забелешка о разговору заменика државног секретара за иностране послове СФРЈ Никезића са амбасадором Индонезије Субијактом, 13. јануар 1965.	455
Бр. 199	Писмо председника Сукарна председнику Титу поводом одлуке да се Индонезија повуче из Уједињених нација, 19. јануар 1965.	457
Бр. 200	Забелешка о разговору председника Тита са амбасадором Индонезије Субијактом о индонежанско-малезијском спору, 25. фебруар 1965.	461
Бр. 201	Забелешка о пријему индонежанског амбасадора Субијакта код председника Тита, 31. мај 1965.....	463

Бр. 202 Амбасадор СФРЈ у Џакарти Кнебл Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о Сукарновој изјави да Индонезија припрема атомску бомбу, 6. август 1965.	465
Бр. 203 Амбасада СФРЈ у Џакарти Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о покушају пуча и захтевима муслимана да се забрани рад Комунистичкој партији Индонезије, 7. октобар 1965.	466
Бр. 204 Амбасада СФРЈ у Џакарти Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о антикомунистичким протестима и акцијама, 8. октобар 1965.	467
Бр. 205 Амбасада СФРЈ у Лондону Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о британском и совјетском виђењу побуне у Индонезији, 8. октобар 1965.	468
Бр. 206 Амбасада СФРЈ у Лондону Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о британском виђењу побуне у Индонезији, 8. октобар 1965.	469
Бр. 207 Амбасада СФРЈ у Њу Делхију Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о индијском виђењу побуне у Индонезији, 9. октобар 1965.	470
Бр. 208 Амбасада СФРЈ у Вашингтону Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о америчком виђењу побуне у Индонезији, 9. октобар 1965.	470
Бр. 209 Писмо председника Тита председнику Сукарну поводом побуне у Индонезији, 15. октобар 1965.	472
Бр. 210 Тумачење Министарства иностраних послова Индонезије да акција војске није антикомунистичка већ усмерена само против побуњеника из Комунистичке партије Индонезије, 19. октобар 1965.	472
Бр. 211 Амбасада СФРЈ у Токију Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о покушају пуча у Џакарти и политици Индонезије, 20. октобар 1965.	474
Бр. 212 Амбасадор СФРЈ у Џакарти Лончар Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о ситуацији у Индонезији, 29. октобар 1965.	475
Бр. 213 Амбасадор СФРЈ у Џакарти Лончар Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о бољој медијској слици Југославије у Индонезији после уклањања присталица Комунистичке партије Индонезије из јавног сервиса, 4. новембар 1965.	478

Бр. 214	
Писмо-телеграм председника Сукарна председнику Титу, 7. новембар 1965.	479
Бр. 215	
Амбасада СФРЈ у Џакарти Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о дуализму у индонежанској спољној политици, 17. новембар 1965.	479
Бр. 216	
Амбасадор СФРЈ у Џакарти Лончар Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о политичкој ликвидацији Комунистичке партије Индонезије, 8. децембар 1965.	480
Бр. 217	
Извештај амбасадора СФРЈ у Џакарти Лончара о разговору са министром иностранних послова Индонезије Маликом, 18. мај 1966.	482
Бр. 218	
Извештај амбасадора СФРЈ у Џакарти Лончара о разговору са председником Сукарном, 21. мај 1966.	484
Бр. 219	
Извештај о Индонезији представника југословенске групе Интерпарламентарне уније, 31. мај 1966.	486
Бр. 220	
Забелешка о разговору председника Тита и министра иностраних послова Индонезије Малика, 16. септембар 1966.	493
Бр. 221	
Друга забелешка о разговору председника Тита и министра иностраних послова Индонезије Малика, 16. септембар 1966.	495
Бр. 222	
Амбасада СФРЈ у Џакарти Државном секретаријату за иностране послове СФРЈ о Комунистичкој партији Индонезије годину дана после покушаја пуча, 5. октобар 1966.	497
Бр. 223	
Извештај амбасадора СФРЈ у Џакарти Лончара о разговору с председником Сукарном о приликама у Индонезији, 7. новембар 1966.	499
Бр. 224	
Забелешка о разговору председника Тита са амбасадором Индонезије Сухадијем приликом предаје акредитива у Белом двору, 8. новембар 1966.	501
Бр. 225	
Писмо председника Тита председнику Сукарну о тројном састанку Југославије, Уједињене Арапске Републике и Индије у Њу Делхију, Београд, 14. новембар 1966.	503
Бр. 226	
Нове инструкције Министарства иностраних послова Индонезије за сарадњу са Југославијом, 16. новембар 1966.	506

Бр. 227

Забелешка о разговору председника Тита са Мухамадом Јусуфом,
специјалним изаслаником новог председника Индонезије Сухарта,
7. октобар 1967. 506

ИНДОНЕЗИЈА НА СТРАНИЦАМА ДНЕВНОГ ЛИСТА ПОЛИТИКА

1945–1947. Одабрани текстови 511

КРАТКЕ БИОГРАФИЈЕ ВАЖНИЈИХ ЛИЧНОСТИ 521

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА 527

Издавач

АРХИВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Установа културе од националног значаја
Београд, Васа Пелагића 33
www.arhivyu.rs

За издавача

Миладин Милошевић, в. д. директора

Лектор

Бранка Косановић

Технички уредник

Звонко Купрешанин

Регистар личних имена

Александар Раковић
Драган Теодосић

Корице

Звонко Купрешанин

Тираж

300

Прво издање

Штампа

ЈП „Службени гласник“, Београд

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

327(497.1:594)"1945/1967"(093.2)
94(497.1)"1945/1967"(093.2)
930.25(497.11)"1945/1967"

ЈУГОСЛАВИЈА - Индонезија 1945-1967 :
истраживања и документа / Љубодраг Димић,
Александар Раковић, Миладин Милошевић. - 1.
изд. - Београд : Архив Југославије, 2014
(Београд : Службени гласник). - 535 стр. ; 25
cm. - (Документа о спољној политици
Југославије)

Тираж 300. - Кратке биографије важнијих
личности: стр. 521-526. - Напомене и
библиографске референце уз текст. - Регистар.

ISBN 978-86-80099-52-1

1. Димић, Љубодраг, 1956- [аутор]
а) Архив Југославије (Београд) - Фондови -
1945-1967 б) Архив Министарства спољних
послова Републике Србије (Београд) - Фондови
- 1945-1967 с) Југославија - Индонезија -
1945-1967 - Историјска грађа д) Југославија
- Спољна политика - 1945-1967 - Историјска
грађа

COBISS.SR-ID 209153036